

בעז"ה הנל"ך.

אחל לכתוב ספר אוצר המלה. בו יבואר דברים אשר חדשתי בזעת אפי וביגיע כפי. אנכי הדל עני וכהן צדוק בקרב הגאאמ"ו הקסיד המנוח מהרי"ך זצלה"ה מקריניק נכעת פ"ק וילאדאויקי. וסדרתים על סדר הי"ד החזקה להרמב"ם ז"ל פי הוא המאסף לכל המתנה הדינים הנהוגים. ושאין נהוגים בזמן הזה בעוה"ר. וזה החלי.

התחלתי בקיץ תקצט"ת לפ"ק: בהקדמה פתב הרמב"ם ואחי השילוני כו' קיבל מדוד ובית דינו ע"כ. וכתב עליו הראב"ד דאין זה נכון אלא שהי אחי השילוני מבית דינו של דוד ע"כ.

וקרב פסח משנה פתב טעמו דהראב"ד לפי שהי זמן מןפולג ביותר אין נכון לומר שקיבל מדוד שהי צעיר לימים ממנו וגם בתקמה אפשר שהי אחי גדול ממנו אי משום דבישישים חקמה ואי משום דקיבל ממשה אבל מה דאפשר לומר הוא שהי מבית דינו של דוד שדוד הי ראש הסנהדרין ולדעת רבינו יש לומר שאע"פ שהי חכם גדול מדוד עוד יצדק לומר קיבל מדוד שנסאר ראש קבלה במקומו עכ"ל: ונהנה כל רואה יראה דחסק תירוצו בעד רבינו ז"ל.

וכן בספר שלשלת קבלה פתב דאחי השילוני עם היותו מיוצאי מצרים קיבל משמואל הנביא עכ"ל. והוא נמשך אחר דברי הראב"ד שהי מבית דינו של דוד.

ואני הדל לפענ"ד להביא ראי מפנרשת לדברי רבינו ז"ל פי לא הי מבית דינו של דוד מפרק אהד דיני ממונות [דף ל"ו ע"א] דאמר ר"ה ברי דר"י מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אהד כו' והא הני דוד הני עירא היאירי והא נח נפשי פולי שני קאמרינן כו' ע"כ.

והשתא אי נימא דאחי השילוני הי גדול בתקמה מדוד טפי הי לו לומר הא הני אחי השילוני דלא נח נפשי כלל שהי חי הרבה אחר דוד. ואפי' נימא דאחי קטן הי מדוד רק שהי מבית דינו ונחבירו תלמידו של שמואל הרמתי.

מ"מ הנה למפרו מיני' וכדפריה התם על פנחס הני זקנים ועל יהושע הני אלעזר עיין שם. וע"כ מוכח דאחי מתלמידיו הי ומהמקבלים ממנו וכדברי רבינו ז"ל ודלא כהחולקים.

כן נראה לפענ"ד ברור: ומה שכתב וגדולי החכמים שהיו מבית דינו של רבי וכו' ור' ינאי ובר קפרא ושמואל ור' יוחנן ור' אושעיא ע"כ.

וכתב עליו הראב"ד לא היו אלו כלל מבית דינו של רבי וזה המאסף אסף מדעתו ולא ידע על מה ע"כ. ולי נראה ליתן טעם ודעת לדברי רבינו.

דמה שכתב ור' ינאי נפקא לי מפרק הספינה [דף פ"ד ע"ב] לענין חצר השותפים דקוניים זה מזה וכן עוד בדוכתי טובי אמר ר' ינאי אמר רבי. וכבר כתבו התוס' בברכות (דף

ל"ה ע"א] דרב הונא פתלמיד לגבי רב אסי שהרי בכמה מקומות אמר רב הונא מרב אסי
עכ"ל מבואר דכיון דאמר ממנו הוי תלמידו.

ומה שכתב ובר קפרא. נפקא לי מפירק ד' אחים [דף ל"ב ע"ב] דרבי חייא נשבע כה
אמר רבי ובר קפרא נשבע כה שמעתי מפיו עיין שם משמע דשניהם תלמידיו היו.

ועיין במו"ק [דף ט"ז ע"א] בהא דאמר לי בר קפרא מה רבי אומר בדבר זה עיין שם.
ומה שכתב ושמואל.

כה כתב הרב פסוף משנה דנפקא לי מדתני אסיא דרבי עיין שם. ונראה לי דדעת
הראב"ד דלא הי' תלמידו דברק קמא דתענית [דף י' ע"א] בהא דבגולה רב אמר יום
ס' פלגני ס' ושמואל אמר כלאחר ס' אמרינו וסימנך עילאי בעי מיא תתאי לא בעי מיא.

ופירש"י עילאי רב שהי' מארץ ישראל כו' עיין שם. משמע דשמואל לא הי' מארץ
ישראל כלל וא"כ איך למד לפני רבי שהי' בארץ ישראל.

אף באמת כבר הקשה בספר יחסין באות ד' רב דימי] על דברי רש"י אלו ומביא פירושו
הערוך דסורא אתרי' דרב עלאי מנהרדעא אתרי' דשמואל עי' שם: ומה שכתב ור' יוחנן.
עיין מה שכתב על זה זה בכסף משנה מגמ' דאמר ר' יוחנן דהניזקוקין דגור נפקי מפומיה
דרבי לפומי' דרב ולא ידע מאי קאמר עי' שם.

ואין משם ראי' דהוא הי' תלמידו. וטפי הי' לו להביא מגמרא פירק קמא דפסחים [דף ג'
ע"ב] מהא דתרי תלמידי הוי יתבי קמי דהלל וחד מנייהו ריב"ז ואמרי לה קמי דרבי וחד
מנייהו ר' יוחנן עיין שם דמבואר דר' יוחנן תלמיד דרבי הי': בשם ה'.

הלכות יסודי התורה וזה החלי, צדוק הפהו ראבינאוויץ תקצ"ט פה וולאדאוןקי, פירק
א' הלכה ו' וידיעת דבר זה מעות עשה שנא אנכי ה' אלהיך וכל המעלה על דעתו שיש
שם אלוה אחר חוץ מזה עובר בלא תפשה שנא לא יהי לך אלהים אחרים על פני וכופר
בעיקר שזהו העיקר הגדול שהכל תלוי בו: מבואר מדברי רבינו דהמחשב בע"ז ומעלה
על דעתו שיש אלק' אחרים עובר בל"ת דלא יהי' לך כו'.

וקשה לי טובא. חדא מהא דסופ"ק דקדושין [דף ל"ט ע"ב] בהא דתרי שאמר לו אביו
כו' עלה לבירה כו' ונפל ומת כו' היכן אריכות ימיו כו' עיין שם דפריה עלה ודלמא
מהרהר בע"ז הנה ואף על המחשבה נענש דכתיב למען תפוש בני ישראל בלבם עיין
שם.

והשתא לדעת רבינו דמהרהר בע"ז עובר בלאו דלא יהי' כו' והוא דיבור שני לעשרת
הדברות וחסיר טובא א"כ למה הוצרך הגמרא להביא עצות מרחוק דמהרהר בע"ז נענש
מקרא דיחזקאל למען תפוש כו' תיפוק לי דעובר בלאו דלא יהי' כו' וע"כ דלא יהי' לא
קאי אמחשב בלבו.

הא חדא: ועוד קשה לי מפירק מי שהחשיף בשבת [דף קנ"ג ע"ב] דאמר רב"ח המחמר
אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת מזיד חייב סקילה ובתר הכי ואמר רבא שתי
תשובות בדבר חדא דכתיב תורה אחת יהי' לכם לעושה בשגגה הוקשה פל התורה
לעפוף"ם מה עפוף"ם דעביד מעשה בגופי' הכי נמי עד דעביד מעשה בגופי' כו' ע"כ.

והנה בפרק קמא דהוריות [דף ח' ע"א לענין קרבן נשיא ומשיח יליף נמי מהאי קרא דתורה אחת דהוקשה פל התורה לעפוי"ם כו' עיין שם ופירש"י דקרא דתורה אחת בעפוי"ם מדבר פדתנא בספרי ר"ש אומר בעפוי"ם הפתוב מדבר שגאמר פי דבר ד' בזה שבוה על דבור ראשון שגאמר בו אנכי ולא יהי כו' ע"כ.

ובאמת כן הוא בגמרא שם להדיא דפריה בתר הכי שם דכולי עלמא מיהת קראי בעפוי"ם הוא דכתיבי מאי משמע כו' דבי רבי תנא אמר קרא אשר דבר ד' בזה כו' איזהו מצוה שהיא בדבורו כו' זו עפוי"ם דתנא דבר"י אנכי ולא יהי לה מפי הגבורה שמענום עיין שם.

[עיין שם דקאמר תלמודא עוד דרשות עיין שם. וצע"ג על רש"י ז"ל שהביא בשם הספרי והלא מפורש בגמרא להלן וצ"ע.

וכיוצא בו נפלאתי על התוס' פ"ק דיבמות [דף ט' ע"א] ד"ה בעפוי"ם שכתבו הא דלא קאמר יליף מצות משום דכל מצות דכתיב בעפוי"ם אצטריוה כדדריש בספרי פל מצות זו עפוי"ם ששקולה כנגד כל המצות ע"כ.

ופלא דהא דבר זה מבואר בהוריות דרי"ב אמר מהכא מוכח דקרא דתורה אחת בעפוי"ם דאיזה מצוה ששקולה כנגד כל המצות כו' עיין שם וצ"ע]. והשתא לדעת רבינו דלא יהי לה קאי אמחשבה וא"כ גם קרא דתורה אחת ג"כ היינו ששגגו וסברו שמתר לעבוד במחשבה וביזה דבר ד' שאמר לא יהי לה אפי' במחשבה וא"כ הוקשה פל התורה לעובד עפוי"ם במחשבה.

והשתא מאי פריה רבא אדרמב"ח דמחייב במחמר מהא דהוקשה פל התורה לעפוי"ם מה עפוי"ם במעשה אף הכי נמי במעשה משא"כ מחמר דלא עביד מעשה אלא דבור בעלמא שמנהיג בקול כדפירש"י שם].

הא גם עפוי"ם דהאי קרא דתורה אחת היינו במחשבה בלבד ולא עביד מעשה. וע"כ דלא פדעת רבינו אלא לא יהי לה נמי קאי אעביד מעשה וכן קרא דתורה אחת דכתיב בי אשר דבר ד' בזה דקאי אלא יהי לה נמי בדעביד מעשה והוקשה פל התורה לעפוי"ם דעביד מעשה ושפיר השיב רבא ארמב"ח: ותו קשה לי מפרק ו' דיומא [דף ס"ו ע"ב] דשאלה אשה חכמה את ר"א מאחר שמעשה עגל שוין מפני מה אין מיתתן שנה כו' רב ולוי חד אמר זיבז וקיטר בסייף גיפף ונישק במיתה שמח בלבבו בהדרוקוחד אמר כו'.

ועיין שם ברש"י דזיבז וקיטר חייב סקילה וכן בסייף דלא נתנו עדיין ד' מיתות ונדונו בדין בני נח וגיפוף ונישוק אין בהם אלא [ב"נ אין מצוה] מיתה בידי שמים כו' עיין שם.

ולדעת רבינו קשה הא בפרק ד' מיתות [דנ"ו ע"ב] אהא דז' מצות נצטוו בני נח קאמר מנא הני מילי אמר ר"י דאמר קרא ויצו ד' אלקים כו' אלהים זו עפוי"ם וכן הוא אומר לא יהי כו'. והנה שם בתר הכי דיליף עפוי"ם מויצו וכן הוא אומר סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם כו' קאמר דבעשניה בעלמא מחייב עפוי"ם דהא כתיב עשו להם עיין שם.

הרי דחויב הבני נח בעפ"ם הוא מדכתיב בקרא דילפינו מיני' לישנא. וא"כ לר"י דיליף עפ"ם מאלהים דכתיב לא יהי לה אלהים אחרים אף במחשבה בלבד לעפ"ם בן נח חייב לדעת רבינו דלא יהי קאי אמחשבה.

וא"כ פיון דאז בעגל לא נתנו עדיין ד' מיתות ונידון בדיני בני נח גם בשמח בלבד הי' להם לידון בסייף דהרי בן נח חייב גם אמחשבה. ודוסק לומר דבאמת ההוא מאן דאמר דקאמר שמח בלבד בהדרוקן נפקא לי' איסור עפ"ם בבני נח מויצו לא מאלהים.

זה אינו דהא רב קאמר ה"מ בסנהדרין אלהים אני לא תמירוני אלהים אני לא תקללני כו' ופירש"י שגאמר לאדם הראשון לא תמירוני דכתיב לא יהי לה אלהים אחרים על פני ע"כ. והשתא תפשוט מיני' דלוי הוא דאמר הא דזיבח וקטר כו' במיתה כו' דאלו לרב אף שמח בלבד בסייף פיון דנפקא לי' מאלהים דכתיב בבני נח לא תמירוני כמו לא יהי לה אלהים אחרים ולא יהי היינו במחשבה [ומאי שנא חד אמר כו' וחד אמר כו' כאלו לא נדע מי הוא האומר].

ואפי' תימא דלא ה"מירו עליהם פדין בני נח רק הקילו להיות בסייף. אפתי אף אם דינם פישראל קשה הי' ראוי להיות דינם במיתה כמו גיפף ונישק.

דהא בריש פ"ק קמא דכריתות בפרש"י נפקא לן פרת בעפ"ם מקרא דדבר ד' בזה כו' הפרת תפרת והיינו אנכי ולא יהי לה דהוא דבר ד' דמפי הגבורה שמענו. ולדעת רבינו דלא יהי היינו במחשבה בע"ז ענוש פרת אף על המחשבה וא"כ שמח בלבד אף בדיני ישראל הי' ראוי להיות במיתה כמו גיפף ונישוק דהא ענוש פרת.

וע"כ דלא יהי לאו היינו מחשבה אלא מעשה ומחשבה בע"ז ליכא בה איסור לאו בתורה וע"כ הוצרכו לאתויי בקדושין קרא דלמען תפוש בני ישראל בלבם וכן שמח בלבד על העגל הי' רק בהדרוקן וקשה לדעת רבינו וצ"ע: ובאמת רש"י בפירושו החנומש [פרשת יתרו] כתב דלא יהי לה אלהים אחרים היינו לקיים אליל בביתו עיין שם והוא מהמהילתא.

וכן כתב הסמ"ג דכן עיקר. ועיין בבבאורי מהרש"ל ועיין במזרחי על רש"י ועיין בהרמב"ן בהשגות לספר המצות.

ולדעות כי אין החיבורים הנ"ל לפני קצתתי. ועיין בקדושין [מ"ט ע"ב] על מנת שאני רשע גמור שפא הרהר ע"ז בלבד עיין שם.

משמע דהוא איסור לאו עיין ברמב"ם ופ"ק י' מעדות הלכה ב' דרשע נקרא חייבי לאוין שיש בהם מלקות. מיהו עיין יבמות [כ"א א'] דאף העובר על איסור דרבנן שרי למקרי רשע וכן הוא בגדה [י"ג א'] ובשבת [ד' מ' סע"א] דשרי למקריא עברינא ועיין פתובות [ב' סוף ע"א] תוס' ד"ה ותנשא.

וצל"ע ממה שכתב הרמב"ם [ריש פ"ק ב' מהלכות תשובה] דמחצה עונות בינוני ועיין בספר התניא מהגאון ה"מ ר"ז מלאדי ז"ל וצל"ע: פ"ק כ' הלכה ז' שינוי שמות המלאכים על שם מעלתם הוא ולפיכך נקראים חיות הקודש והם למעלה מן הכל ואופנים

ואַראַלִּים וְחַשְׁמֵלִים וְשַׁרְפִּים וּמְלָאָכִים וְאֱלֹהִים וּבְנֵי אֱלֹהִים וְכְרוּבִים וְאִישִׁים כּו': עֵינִן שֵׁם עֶשֶׂר מַעְלוֹת שְׁלֵהוּ.

הַגָּאוֹן יַעֲבִ"ץ בְּבִירַת מַגְדוֹל עוֹז שְׁלוֹ [אוֹצָר הַטּוֹב מוֹסֵד ב'] פָּתַב עַל זֶה וְזֶה לְשׁוֹנוֹ הָיוֹת הַמְּלָאָכִים עֲשָׂרָה בְּלֶבֶד הוּא דַעַת הַפְּלִסּוֹפִים הַמְּנִיחִים לְכָל גְּלָגַל שְׁכָל נִבְדָּל הַמְּנַהִיגוֹ וְאִין זֶה דַעַת חַז"ל הָאֱלֹהִיִּים הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ד' סְמוּכִים בְּאַמַּת עַל הַפְּתוּבִים הַיֵּשׁ מְסַפֵּר לַגְּדוּדָיו אֶלְף אֶלְפִין יִשְׁמְשִׁינִי וְרַבּוֹא רַבָּן קְדַמוּהוּ יְקוּמוֹן ע"כ.

וְאִנִּי אוֹמֵר כִּי גַם רַבִּינוּ יָדַע מִקְרָא מְפֹרָשׁ כִּי אִין מְסַפֵּר לַגְּדוּדָיו אֶבֶל רַבִּינוּ חָשַׁב הַפְּתוֹת בְּכָלֵם וְאָמַר שֶׁהֵם עֲשָׂרָה. אֶבֶל מִי לֹא יָדַע כִּי בְּכָל פֶּת מְאֵלוֹ יֵשׁ אֶלְפֵי אֶלְפִים וְרַבּוֹא רַבּוֹת גְּדוּדֵי מְלָאָכִיו עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ.

וּבְנֻדָּאֵי גַם בְּכָל פֶּת מִהֵנָּה יֵשׁ אוֹתָם הָעֲשָׂרָה בְּחִינּוֹת שְׁחֻשָׁב רַבִּינוּ הָא כִּיצַד בְּחִיּוֹת הַקְּוֹדֵשׁ יֵשׁ בְּחִינָה הַחִיּוֹת שְׁבַחִיּוֹת וְהוּא הָרֵאשׁ מְאוֹתוֹ הַפֶּת הַסְּמוּךְ לְכַסָּא הַכְּבוֹד. וְיֵשׁ בַּחִי' אוֹפְנִים שְׁבַחִיּוֹת וְהוּא אַחֲרָיו בְּאוֹתוֹ הַפֶּת וְכֵן פְּוֹלָם עַד הָאַחֲרוֹן בַּחִי' אִישִׁים שְׁבַחִיּוֹת וְהוּא הַסּוּף וְרָגַל אוֹתוֹ הַפֶּת וְעַם כָּל זֶה הוּא גְּדוֹל מְרֵאשׁ הַפֶּת שְׁאַחֲרָיו וְהוּא מְבַחִי' הַחִיּוֹת שְׁבַאוֹפְנִים וְכֵן פְּוֹלָם וּבַחִי' אִישִׁים שְׁבַאוֹיִשִׁים הִיא הַקְּטַנָּה מְכָל מַעְלוֹת הַמְּלָאָכִים וְעַם כָּל זֶה גְּדוֹלָה קְמַעְלוֹת הָאָדָם הַגְּדוֹל.

וּבִיאור עֵינִין זֶה בְּאַרְנוּהוּ בְּאַנְרָף בְּחִיבּוּרֵי אַרְ"ץ הַצַּב"י ב"ה: וְכֵנָּה אֲמַרְנוּ לְבָאָר דְּבַרֵי ר' טַרְפוֹן בְּשַׁבַּת [דכ"ה ע"ב] ת"ר אִיזְהוּ עֲשִׂיר כָּל שְׁיֵשׁ לוֹ נַחַת רוּחַ בְּעֲשָׂרוֹ דְּבַרֵי ר' מְאִיר ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר כָּל שְׁיֵשׁ לוֹ ק' כְּרָמִים וּק' שְׂדוֹת וּק' עֲבָדִים שְׁעוֹבְדִין בְּהֵן רַע"ק אוֹמֵר כָּל שְׁיֵשׁ לוֹ אִשָּׁה נְאֻהָ בְּמַעֲשִׂים ר"י אוֹמֵר כָּל שְׁיֵשׁ לוֹ בֵּית הַכַּסָּא סְמוּךְ לְשַׁחְנוֹ ע"כ.

וּבְנֻדָּאֵי לֹא הָיוּ דְּבַרֵיהֶם כְּשִׂיחָה בְּטִיָּלָה וּבְאִין סַפֵּק כִּינּוּן בְּזֶה רְזִים עֲלִיוֹנִים וְגְבוּהַ מַעַל גְּבוּהַ. אֶבֶל מ"מ אִין מִקְרָא יוֹצֵא מִיַּדֵּי כְּשׁוֹטוֹ.

וְאֲשֶׁר אָנֹכִי אֶחְזֶה בְּבִיאור דְּבַרֵיהֶם דְּרָף קַל וּפְשׁוּט הוּא זֶה. כִּי נוֹדַע מְאֻמָּרָם פֶּרֶק ד' דְּנִדְרִים דכ"א אִין עֵינִי אֶלָּא בְּדַעַת וְכֵן אִין עֲשִׂיר אֶלָּא בְּדַעַת.

וְכֵן הוּא דְּבַרֵי חַז"ל בְּכַתְּוִבוֹת [דף נ' ע"א] עַל הַפְּתוּב הוּן וְעוֹשֶׁר בְּבִיתוֹ וְצַדִּיקוֹתוֹ עוֹמְדוֹת לְעַד זֶה הַלּוּמֵד תּוֹרָה וּמְלַמֵּדָה לְאַחֲרִים. וְהֵנָּה אַרְבַּע דְּרָכִים בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה [א'] לְלַמּוֹד כְּדִי לִידַע הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן וְעַל דְּרָף שְׂאִיתָא בַּפ"ק דְּקַדוּשִׁין גְּדוֹל הַתְּלַמּוּד שְׁמַבִּיא לִידֵי מַעֲשֵׂה.

[ב'] לְהַנְצִל מִיֵּצֵה ר' עַל דְּרָף מְאֻמֵר רז"ל אִם פָּגַע מְנַוֵּל זֶה מְשַׁכְּהוּ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ וְאָמְרוּ בְּרָא יֵצֵה ר' בְּרָא תּוֹרָה תְּבַלִּין. וּב' דְּרָכִים אֵלוֹ הֵנָּה הַלִּמּוּד רַק כְּמוֹ הַכְּנָה לְמַצְנָה.

אֲכֵן יֵשׁ עוֹד דְּרָף [ג'] שְׁהַלִּמּוּד עֲצָמוֹ מַצְנָה וְהוּא שְׁלוּמֵד לְשֵׁם מַצְנָה לְקִיָּים מְצוֹת וְהִגִּיתָּ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה וְלִזוֹ צְרִיף שְׁמִירוֹת יוֹתֵר לְהָיוֹת נְקִי מְכָל סִיג וְאִינוּ דוֹמָה שְׁמִירַת מַצְנָה לְשְׁמִירַת הַכְּנָה לְמַצְנָה.

וְהֵנָּה דְּרָף הֵנָּה הַכִּי נִכְבָּד מִב' הָרֵאשׁוֹנוֹת אֶבֶל עַד הַד' לֹא בָּא כִּי יֵשׁ עוֹד אֲנֹפֵן [ד'] בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְהוּא קוֹדֵשׁ קְדָשִׁים וְהוּא מֵה שְׁקִרָאוֹ רז"ל תּוֹרָה לְשִׁמָּה וְהֵינּוּ לְהַתְּדַבֵּק עַל יַדֵי הַתּוֹרָה בְּאוֹר א"ס כְּפּוֹדַע דְּאוֹרֵיִתָּא וְקוּב"ה חַד וְזוֹ דְּרָף גְּבוּהַ וּמְאוּד נַעֲלָה.

ועליו אמר ר"מ בפירוק שגנו חכמים כל אותן המעלות ושכל הטולם פדי לו. ודברים אלו בפירוט ביארנו בחיבור אר"ץ הצב"י ואין עת האסוף פה: והוא ענין דברי התנאים בפירייתא זו.

ר' מאיר אומר כל שיש לו נחת רוח בעשרו. והוא על דרך שראיתי בכתבי קודש מהג' הקסיד המפן מוהר"ח זל"ה מוולאזין ביאר ענין שאמרו בתלמוד בכמה מקומות על אדם הנפטר ומת דנח נפשי.

ותורף דבריו היות כל הימים אשר האדם חי על פני תבל ולא ישקוט ולא ישליו מחמת המציק היצה"ר אשר מקומו אל גנח אף אם נפל פעמים ושלש יוסף לקום כי אם בהפירד רוחו מן גופתו אזי ינוח נפשו ממלחמתו מלחמת מצוה וחובה אי אז יתכן לקרות נח נפשי שפחה שקטה ממלחמתה.

והוא שאמר ר"מ באיזה עשיר בדעת [על דרך ב' הנ"ל] כל שיש לו נחת רוח בעשרו על ידי עשרו בדעת ותורת ד' נחת רוחו שרוחו נח ושקט מהמניית היצר שאם ברזל הוא נתפוצץ על ידי התורה תבלין זהו העשיר: ורע"ק אומר כל שיש לו אשה נאה במעשים הענין כי התורה נקראת אשה כמו שקראו החכם מכל אדם [משלי ל"א] אשת חיל מי ימצא וגו' וכל עקיבא תופס הדרך הא' בלימוד התורה ללמוד על מנת לעשות ע"כ אמר איזה עשיר בדעת זהו שיש לו אשה זו תורה נאה במעשים: ור"י אומר כל שיש לו ביהכ"ס סמוך לשלחנו.

אחז דרך הג' היות התורה עצמה מצוה לא הכנה למצות. ונודע כי התורה והמצות הם מאכל לנפש כמו שאמר הפתוב לכו לחמו בלחמי ובכרבה קהלת פסוק אין טוב לאדם שיאכל ושתה וגו' כל אכילה ושתיה שנגאמר במגילה הזאת בתורה ומעשים טובים הפתוב מדבר.

וכן הוא ברע"מ ס"פ פנחס [דף רכ"ז סע"א] דנשמא אתפרינסת במלין דאורייתא דאינון נהמא לה פענין נהמא דגופא ממלין דעלמא עיין שם. ונודע כי האוכל הוא בא לחזק פחות הגוף לבל ירפו.

אולם להיות האוכל מעורב טוב ברע ורע בטוב ואם יהי נבלע באברים גם החלק הרע לא די שלא יוסף תת פחות בגוף אלא שירפהו ביותר. ע"כ ברא השי"ת בגוף האדם פח הדוחה אשר הוא דוחה חוצה כל סיג וכל פסולת המאכלים וכל זה נקרא אותו יניח לחזק הגוף.

וכי כן במאכל הנפש צריך להיות פח הדוחה להיות שמאל דוחה והם המשמאילים בה ומכוננים לשם ינהא וכדומה כל מום וכל נגע לא ימצא בקרבו כי הוא מזיק פחות הנפש ומחלישם ביותר חלף צורכו לחזקם.

ונה שאמר ר"י לדעתו כי לימוד התורה צריך שיהי לשם מצוה והוא עצמו מצוה ומאכל לנפש לא הכנה. ע"כ צריך שיהי סמוך לשלחנו ביהכ"ס לזרות לשם כל סיג וכל מחשבה רעה לקינטור רק להותר הבר בעצמו וזהו העשיר בדעת: אכן ר' טרפון עקב רוח אחרת עמו.

ונדעתו כי העשיר בדעת האמיתי הוא הלומד פדי להתדבק על ידי פן באור גנוז וטמיר אור צח ומצונחצח. ע"כ ההוא אמר כי צריף שיהי' לו ק' פרמים וק' שדות וק' עבדים והענין על פי דברי רבינו ובפרק ג' הלכה ט' [כי ג' פתות חלוקות בהשגת הבוה' ית' המלאכים והפוכבים ומזלות ובני אדם.

וכן הוא בזוהר קדש בראשית במדרש הנעלם פסוק ויקרא אלקים לאור יום שפתבו השגת המלאכים היא השגה גדולה השגה שני' כו' השגה שלישית כו' והיא השגת בני אדם כו' ענין שם.

ושם [ט"ז ב] המלאכים הקרובים מקבלים פח השפע תחלה ומהם יורד לשמים וכל צבאם ומהם אל האדם ענין שם. והנה נודע כי כל אחת מהנה חלוקה לעשרה.

המלאכים כמו שכתב רבינו פה וגלגלי דרקיעא ג"כ נודע כי מספרם עשרה וכנודע מחכמי האמת יודעי עשר ספירות בלימה. ואף כי רבינו מנה אף תשעה היא דעת פלוסופי קדמונים וכבר שבו גם פלוסופי זמנינו למנות י' גלגלים כי מצאו מחדש כוכב אחד אוראנוס שמו ולו גלגל בפני עצמו [וכן בבני אדם כולל ג"כ עשרה ובעשרה שכינתא שריא ומיקרי עדה שלימה וקהל ואין דבר שפקדושה פחות מעשרה וכמו שבארנו כל זה באורך בחבורינו אר"ץ הצב"י: וכבר אמרנו כי גם כל אחת מהעשרה כלול מאיחם עשרה בחינות.

נמצא בפרטן אמה מוצא מאה. ונודע כי בני ישראל מכונים בשם פרום וכמו שאמר הנביא [ישעי' הן פרום הי' לידידי ובשיר השירים פרום הי' לשלמה וענין במדרש רבה שם.

וענין בזוה"ק ויקרא ובספר מ"ק וחלק ב' פרק ג' שמלאכים נקראים עבדים להקב"ה וישראל בני ענין שם. וכבר אמרנו במקום אחר ב"ה ביאור הכתוב ועשו איש שדה הענין כי מזרות השמים ומשטריהם אשר אותם חלק ד' לכל העמים להשפיע לכל עם ועם מדינה ומדינה נקרא שדה.

ועל דרך שפתבו התוס' ריש פתובות [ד"ב ע"ב] ד"ה מצי אמרה נסתחפה שדהו שהאשה שדה הבעל. והענין שכמו שהשדה מקבלת השפעה והיא מגדלת התבואה פן האשה נשפעת מהבעל ומגדלת ולדות.

ונדגמת זה כוכבי השמים במסילותם נשפעים ממלאכי האל והם מגדלים בני אדם שאין לה פן אדם ועשב שאין לו מזל המפה אותו ואומר לו גדל. וזהו אף באו"ה.

אכן ישראל חלק ד' עמו ואין מזל לישראל. וע"כ אמר הכתוב כי עשו הי' איש שדה שהי' נמסר ליד הכו"מ ונשפע וגדל מהם.

לא כן יעקב הי' איש האלקים כי ד' חלקי. וכבר זכרנו דברי ר' מאיר שכל העוסק בתורה לשמה פל העולם פדי לו וכן אמרו [ברכות פ"ק] ובירושלמי [פ"ק דפאה] לא נברא העולם פלו אלא לצוות לזה.

ולא זו שדה העולם פדי לו אלא שאף פל העולמות וכחות העליונים פדי לו. וכמו שביאר הרב הג' מוואלזין בספר נפש החיים בהרבה מקומות ובחיוד בשער א' ביאר איה פל מעשה אנוש ותחבולותיו הטובות אם רעות פועלים בעולמות העליונים הרבה ענין שם.

ונהו שְׁאֵמֵר ר' טַרְפוֹן לְפִי דַעְתּוֹ כִּי עִיקַר הַתּוֹרָה לְדַבְּרִיקוֹת וְהוּא לְשִׁמָּה הָאֲמִיתִי שְׁזוּכָה לְדַבְּרִים הַרְבֵּה וְכָל הָעוֹלָם כְּדִי לוֹ. ע"כ אָמַר אֵיזָה עוֹשֵׁר זֶה שְׂיֵשׁ לוֹ מֵאָה כְּרַמִּים [רוֹמֵז לְכָלְלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּרַם ד' צְבָאוֹת אֲשֶׁר בְּכַרְטוֹן הֵם מֵאָה כַּנ"ל] וּמֵאָה שְׂדוֹת וְהֵם כְּלָלוֹת הַרְקִיעִים וְכָל צְבָאָם שְׁמֶשׁ וְכָל כּוֹכְבֵי אוֹר וְכַנ"ל] וּמֵאָה עֲבָדִים שְׁעוֹבָדִים בָּהֶם וְהֵם כְּלָלוֹת הַמַּלְאָכִים הַמְשַׁפְּיעִים לְאוֹתָם הַשְׂדוֹת וְכַנ"ל] וְהֵינּוּ כְּשֵׁיִשׁ לוֹ כָּל הַנָּ"ל שֶׁהַכֹּל כְּדִי לוֹ זֶה הָעֵשִׂיר בְּדַעַת הָאֲמִיתִי וְהַבֵּן.

וּבְסִידוֹר הַמְדַרְגּוֹת עֵינָן בְּשׁו"ת מֵאִיר נְתִיבִים סִימָן ו': *)** (קוֹנְטְרַס אַחֲרוֹן בַּעֲזו"ה קוֹנְטְרַס אַחֲרוֹן, מַחֲדוּשֵׁי שְׁחַדְשֵׁי בַּעֲזו"ה עַל הַרְמַב"ם בְּקִיץ תַּקצ"ט פָּה ק' וּלְאֲדָאוּקִי, וְהוּא נוֹסְפוֹת מֵהַ שְׁנַתְחַדֵּשׁ אֲכָלִי בְּקִיץ הַנָּ"ל אַחַר שְׁפַתְבְּתִי הַקוֹנְטְרַסִים, וְגַם אֵיזָה הַגְּהוֹת פְּעֻלָּתִי אַף עֲשִׂיתִי בְּזִיעַת אָפִי בְּעֶזֶר הַשֵּׁם הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא, הַהָרִים יוֹצֵר וְרוּחַ בּוֹרָא, אֲשֶׁר רוּחַ מְמָרוֹם עָלֵי הָעֵרָה, עָלֵי הַצֵּעִיר בְּאֶלְפֵי צְדוּקָה בְּאֵמ"ו הַחֲסִיד הַמְּנוּחַ מוֹהֲרֵי"כ זְלִלָה"ה: לְמַה שְׁפַתְבְּתִי לְמַעַלָּה בְּשֵׁם הַגָּאוֹן יַעֲבֹ"ץ שְׁנַחֲלַק עַל הַרְמַב"ם.

הִנֵּה בְּזוּהַר חֲדָשׁ בְּמִדְרַשׁ הַנֶּעְלָם פ' בְּרֵאשִׁית [דָּף ח' ע"ב] וְכֵן עוֹד שָׁם בַּפ' יִתְרוֹ [דָּף מ"א סע"ג] עִי' שָׁם גַּם בְּזוּה"ק בָּא [דָּף מ"ב ע"א וְשָׁם ע"ב אֵימָא כְּדַבְּרֵי רַבִּינוּ עֵינָן שָׁם דִּקְאֵמֵר עֲשֵׂרָה מְשֻׁמוֹרוֹת שֶׁל מַלְאָכֵי הַשְּׁרֵת אֵיכָא בְּרַקִיעַ כּו' וְתַדַּע לָךְ הָאֵיךְ כִּד יִשְׂרָאֵל מְסִימּוֹ צְלוֹתְהוֹן בְּלִילָא נְסֻבִין שִׁירְתָא בְּתַרְיָהּ אֵינּוֹן דְּנִקְרָאוּ אִישִׁים כּו' בְּמִשְׁמֹרָה שְׁנִי' נְסֻבִין שִׁירְתָא אֵינּוֹן דְּנִקְרָאוּ מַלְאָכִים וְחִשְׁמֵלִים וְאֶרְאֵלִים עַד דְּסִיִּים מְשֻׁמוֹרָה שְׁנִי' כּו' פְּתַחוּ חֵיווֹת הַקּוֹדֵשׁ כּו' וּבַתְחֵלַת מְשֻׁמוֹרָה תְּלִיתַי אֵינּוֹן דְּנִקְרָאוּ כּו' ע"כ.

וְיֵשׁ לְדַקְדָּק מֵזֶה אֲדַבְּרֵי רַבִּינוּ בְּסִדְרַת הַמְדַרְגּוֹת וְעֵינָן בְּמֵאִיר נְתִיבִים [סִימָן ו']. וְיֵמָה שְׁפַתְבַּת הַרְמַב"ם שָׁם וּפְרָק ג' הַלְכָה ט"ו וְדַעַת הַכּוֹכְבִים כּו' עֵינָן שָׁם.

עֵינָן בְּזוּהַר חֲדָשׁ שָׁם [דָּף י' סע"ב וְדָף י"א רע"א] מְבוֹאֵר כֵּן דְּתַנִּי ר' כְּרוּסְפָדַי (הַשְּׁגָת) **פְּרָק ה' הַלְכָה ב' בַּד"א בְּשֵׁאֵר מְצוֹת כּו' אֲבָל שְׁלֹשׁ עֲבָרוֹת אֵלוֹ אִם יֵאמֵר לוֹ עָכוּר עַל אַחַת מֵהֶן אוֹ תִּהְיֶה יִהְיֶה וְעַל יַעֲבֹר כּו' אֲבָל אִם נִתְפָּנוֹן לְהַעֲבִירוֹ עַל מְצוֹת בְּלִבָּד אִם הִי בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ וְאִין שָׁם פְּשָׁרָה מִיִּשְׂרָאֵל יַעֲבֹר וְאֵל יִהְיֶה וְאִם אֲנָסוּ לְהַעֲבִירוֹ בַּעֲשֵׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל יִהְיֶה וְאֵל יַעֲבֹר וְאִפְּלִי לֹא נִתְפָּנוֹן לְהַעֲבִירוֹ אֲלֵא עַל מְצוּהַ מְשֻׁאֵר מְצוֹת בְּלִבָּד: עֵינָן בְּתַשׁוּבַת ב"ח [ס' ב' ס"ק כ"ז] דְּמְבוֹאֵר לְהַדְיָא דְכָל שְׁהַדְבָר מְפֹרָסִים יוֹדַע שְׁיִתְפָּרְסִים דִּי וְכַתֵּב דְּכֵן מְשֻׁמַּע בְּמַהֲרֵי"ק [שׁוֹרֵשׁ ק"ס] וְכֵן מְשֻׁמַּע בְּסַנְהֶדְרִין דַּע"ב עכ"ל.

וְנִסְתַּפְקִיתִי הֵא דְּבַעֲשֵׂרָה יִהְיֶה אִי בְּעֵינָן דְּוָקָא שְׁיִהְיִי הַעֲשֵׂרָה יִשְׂרָאֵלִים בְּשַׁעָה שְׁהוּא אוֹנְסוֹ לְעֲבֹר וְאֵז יִהְיֶה וְאֵל יַעֲבֹר אֲבָל כָּל שְׁאִינָם בְּשַׁעַת כְּפִיָּתוֹ וְעֲשִׂיתִי הַעֲבִירָה אַע"פ שְׁאֵחַר שְׁעֲשֵׂה הַעֲבִירָה הָרִי הִיא גְלוּי' וְנִכְרַת לַעֲשֵׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל שְׁנַעֲשֵׂה אוֹתָהּ כְּגוֹן שְׁכַפּוֹ לְהַרְבִּיעַ בְּהִמָּתוֹ כְּלָאִים בְּצִינְעָא וְאַח"כּ כְּשִׁינְלֵד הַנְּלֵד וְיִהְיֶה כְּלָאִים יֵהָא נִיכְרַת לְכָל שְׁבִהֶמָתוֹ שֶׁל זֶה נִרְבְּעָה כְּלָאִים וְכָל הַדּוּמָה לְזֶה שְׁבִשְׁעָה שְׁהוּא עוֹבֵר הוּא בְּצִינְעָא וְאִין אָדָם רוֹאֵהוּ אֲלֵא שֵׁאח"כּ הַדְבָר גְלוּי' וְנִיכְרַת לַעֲשֵׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל שְׁהוּא עָבֵר עַל לָאוֹ זֶה אִם הוּא מִיִּקְרֵי בְּצִינְעָא וְיַעֲבֹר וְאֵל יִהְיֶה אוֹ קְרוּי בְּפִרְהֶסְיָא.

ומקום הספק הוא בטעם דבעינן עשרה מישראל אם הוא משום פרוסי מלתא ואל דרף שאיתא בפ"ק דכתובות [ד"ז ע"ב] אהא דויקח בנעז עשרה אנשים דהיינו לפרוסי מלתא וכדאמר לי' שמואל לר"ח בגדתאה פוק ואיתי בי עשרה ואימא לה באנפיהו המזפה לעובר לא קנה כו' עיין שם והכי נמי דכונתי' שאם יש עשרה מישראל הרי הדבר מפורסם וע"כ יתרג ואל יעבור.

וא"כ הכי נמי אם יש י' מישראל המכירים את"פ ומה לי רואים בשעת מעשה העבירה ומה לי רואים את"פ בין פה ובין פה הדבר גלוי ומפורסם לעשרה בני אדם ויתרג ואל יעבור. אף י"ל דטעם ד חרה בני אדם לאו משום פרוסי הוא דא"כ הוי סגי בשלשה בני אדם וכדאמרינן בפרק חזקת הבתים [דל"ט סע"א] למאן דאמר מחאה בפני ג' ס"ל כדברה בר"ה דכל מלתא דמתאמרה באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא דבג' מגליא מלתא ואפי' מאן דאמר מחאה בפני ב' מודה בזה עיין שם.

והכי נמי אמרינן ספ"ק דביצה [די"ד ע"ב] אמתניתין דמשלחין מנות ביו"ט ובלבד שלא יעשונו בשורה תנא אין שורה פחות מג' בני אדם כו' עיין שם וברש"י דמבואר דבתלתא אוישי מלתא לכולי עלמא עיין שם.

והכי נמי אי משום פרוסי מלתא הוי סגי בג'. רק הכא ילפינן מקרא דונקדשתי בתוך בני ישראל ואתיא תוף תוף כו' כדאיתא בסנהדרין וא"כ הוי פהא דפורסים על שמע ג"כ בעשרה דוקא דיליף מינ' בפ"ב דמגילה [דכ"ג ע"ב] מהאי קרא דונקדשתי כו' ומה התם בעינן דיהיו פולם בשעת הקדושה הכי נמי צריך שיהיו פולם בשעת הקדושה שם שמים אבל לא את"כ.

והדבר שקול: ונראה לי לפשוט דאף בכהאי גוונא שיתפרסם את"פ לעשרה בני אדם מיקרי בפרהסיא ושוב ראיתי בירדב"ז חלק ד' סי' צ"ב פתב פן והביא ראי' זו עיין שם). מהא דפרי' בסנהדרין ארב יהודא דבפרהסיא יתרג ואל יעבור מאסתר דפרהסיא הוי ונבעלה לעפושם ולא מסרה עצמה להריגה עיין שם מה דמשני אבני ורבא, וקשה מה פרי' הא בפ"ק דמגילה [די"ג ע"א] אמרינן בערב היא באה כו' אמר ר"י מגנותו של אותו רשע למדנו שבחו שלא שימש מטתו ביום.

ובפ"ג דכתובות [ד"ט ע"א] פרי' מעשה שהי' דוד וב"ש מאי טעמא לא אסרוה אדוד ופירש"י שהרי אותה מעשה בעדים הי' דהפל ידעו מזה. והקשו בתוס' ד"ה מפני דנהי דהפל ידעו שהביאה לביתו מ"מ לא ראו כמכחול בשפופרת שבפני אדם לא שימש ע"כ פירשו בדרף אחר עיין שם.

הרי דזה לא חשיב עדים וידיעה במעשה דבת שבע אף שהי' גלוי לכל. הכי נמי באסתר היאך קאמר דפרהסיא הוי הא אף אותו רשע לא שימש בפני אדם וא"כ נהי דגלוי הי' לכל ביאתה לביתו מ"מ מי ידע וראה שהיתה עמו ואולי לא הי' עמה כלל והרי לא ראו גוף המעשה.

וע"כ צ"ל דכיון** (המלאכים היא השגה גדולה מה שאין למטה מהם השגה שני' היא השגת השמים כו' השגה ג' היא השגת המדרגה התחתונה כו. השגת בני אדם כו' ע"כ.

עיינן בספר אוצר הכבוד מרבינו טודרוס הלוי בר"ה [דף כ"ד] מביא דברי הרמב"ם דעשרה פתות הם והסכים עמו. אבל כתב שלא ביאר סדרן של פתות ולא זכר אלא טעם לשובח על אנשים שהם אחרונים לא זולתו.

עיינן שם שהעתיק ג"כ מדברי הזוהר חדש הנ"ל בשם מדרש באור ויעו"ש. ודברי רב יעב"ץ (תמוהים:)* *דהכל הבינו שהי' עמה בודאי וגם ראו שהולידה בן דהא הי' דריגוש בן אסתר ונדעו הפל שהיתה עמו ובא עלי' מקרי בפרהסיא אף שלא ראו גוף העבירה.

והכי נמי בשאילתינו פגון בכלאים וכדומה פיון דהפל יודעים פעת שנולד הנולד שריבע לאמה פלאים מקרי בפרהסיא פו נראה לי: ומיהו הוכחנו דוקא פהאי דאסתר שפשהולידה דריגוש נודע לכל שבודאי בא עלי' אחשורוש (שהרי למרדכי נאסרה כדדרשינו פאשר אבדתי אבדתי בפ"ק דמגילה עיינן שם), והכי נמי דכותי' בספק שלנו כדמיון הרבעת פלאים פשנודע שאין אחר נכרי פקי בהרבעה בלעדו הרי יהי' ניכר וגלוי לכל פשתולד פלאים שזה הישראל הרביעו ועבד איסורא, אכן פשיש גם הרבה נכרים פקיאם בהרבעה אז אפשר שאע"ג שהישראל עשה פו נהרי ניכר ג"כ לי' בני אדם אפי' הכי לא מקרי בפרהסיא ולא נקדשתי בתוך בני ישראל שהרי אין עשרה בני אדם יודעים ומכירים בהעבירה שנעשית אף אחר שרואים הפלאים מ"מ לא נודע מי עשה כה.

או אפשר לאידך גיסא פיון שמ"מ הדבר והעבירה שעשה ניכר לעשרה בני אדם הוי בפרהסיא: ונראה לי דהנה בפ"ק דכריתות [ד"ג סע"ב] אמר אב"י האי מאן דצמיד זיבורא ועקרבא אסור ואי קרהיט אבתרי שרי.

והנעמק זה בטור יו"ד וסי' קע"ט] ועיינן בבית יוסף שם הקשה מדוע השמיט רבינו דבר זה דאב"י דבקהיס אבתרי' דשרי. ומה דכתב דהתוס' שם הקשו ממ"נ אי ליכא ספנת נפשות בהא מאי טעמא שרי ואי דאיכא ספנת נפשות מה קמשמע לן אב"י דשרי פשיטא אין לה דבר שעומד בפני פיקוח נפש עיינן שם דנשארו בקושיא.

ונראה לי דבאמת מייירי ביש בו ספנת נפשות אף הנה בסנהדרין שם אמרינו כמה דברים אמורים בצניעא אבל בפרהסיא בכל העבירות יתרג ואל יעבור ופריה וזה אסתר פרהסיא הוי ומשני אב"י אסתר קרקע עולם היתה ורבא משני הנאת עצמן שאני כו', ומבואר דלאב"י אפי' הנאת עצמן לעשות מעשה לעבור על אחד משאר עבירות בפרהסיא אסור ויתרג ואל יעבור, ולפי זה גם לרפואה במקום ספנת נפשות נדאי דאסור לעבור בפרהסיא כי אם בצניעא דלא עדיף מלעבור בשביל הנאת עצמן דגוים דפרהסיא אסור הכי נמי לא עדיף לרפואה באיסור תורה דאסור בפרהסיא, וא"כ לצמודי זיבורא ועקרבא הכי דקרהיט אבתרי' אע"ג דעביד בצניעה פיון דבתר הכי יהי' ניכר לכל שהנחשים הללו מחנכרים יחד ואין יכולים לילף למקום אחר.

וא"כ גלוי וידוע לעשרה בני אדם העבירה וס"ד דהוי בפרהסיא ואסור א"כ שפיר קמ"ל אב"י דין חדש והוא ספיקנו דשרי דכיון דלא נודע אף להרואים הנחשים ועקרבים המחנכרים שישראל חיברם ושמה נכרי חיברם לא מקרי פרהסיא וכנ"ל ואתי שפיר קושית התוס': ולפי זה יובן דעת רבינו.

דְּזֶה נִכּוֹן אַבְיֵי לְשִׁיטְתוֹ דְּס"ל דְּאַפִּי לְהִנָּאת עֶצְמָן אָסוּר לְעִבּוֹר בְּפִרְהֶסְיָא וְא"כ אפִּי לְרַפּוּאָה אָסוּר בְּפִרְהֶסְיָא שְׁפִיר קמ"ל דְּהֶכָא שְׁרִי. אֲכֹן רַבִּינוּ לְטַעְמֵי דְּפֶסֶק פִּרְכָּא דְּהִנָּאת עֶצְמָן שְׁרִי וְרַק פְּשִׁמְתְּפוּנָן לְהַעֲבִירוּ עַל דַּעְתּוֹ אֲזַ בְּפִרְהֶסְיָא אָסוּר אֲבָל פְּשִׁמְתְּפוּנָן לְהִנָּאת עֶצְמוֹ אפִּי בְּפִרְהֶסְיָא שְׁרִי וְא"כ לְהֶרְפָּא בְּאַיְסוּרִים שְׁרִי אפִּי בְּפִרְהֶסְיָא.

וְא"כ שְׁפִיר הַשְּׁמִיט הָא דְּאַבְיֵי דְּקָשָׁה פְּקוּשְׁיַת הַתּוֹס' מ"נ אִי בְּדַלִּיכָא סְפִנַת נְפִשׁוֹת מְאִי טַעְמָא שְׁרִי וְאִי בְּדַאיכָא סְפִנַת נְפִשׁוֹת פְּשִׁיטָא דְּשְׁרִי דְּאִין לֵה דְּבָר כּו' וְכִמוֹ שְׁפִתְב רַבִּינוּ פְּאֵן ע"כ לֹא הִנְצִירָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֵׁם וְאֵתִי שְׁפִיר.

[וְמָה שֶׁהַשְּׁמִיט רַבִּינוּ הָא דְּאָסוּר לְדַאבְיֵי יִתְבָּאָר בְּסִמּוּד] וְנִפְשֵׁט סְפִקֵינוּ דְּבִכְהֵאִי גִּנְנָא לֹא מְקַרִי פִּרְהֶסְיָא פִּינּוֹן דְּלֹא נּוֹדַע לְכָל שְׁהִישְׁרָאֵל עֲשֵׂה פֶן וְשְׁרִי: הִלְכָה ד פֶּל מִי שְׁנֹאָמַר בּוֹ יַעֲבֹר וְאֵל יִהְרַג וְנִהְרַג וְלֹא עֵבֶר הֲרִי זֶה מִתְחַיֵּיב בְּנִפְשׁוֹ: זֶהוּ דַּעַת רַבִּינוּ אֲכֹן שְׁאָר פּוֹסְקִים חוֹלְקִים עָלָיו.

וְעֵינָן בְּסִפְר הַקְּנָה בְּעֵינָן קְדוּשַׁת הַשֵּׁם דְּאָסוּר לְהַחְמִיר עַל עֶצְמוֹ. וְעֵינָן בְּהִגָּהַת אֲשֶׁר"י [פ"ק דְּכִתּוּבוֹת] כְּתֹב גַּם אִם רוּצָה לְהַחְמִיר עַל עֶצְמוֹ וְלִיְהַרְג הִיכִי דְּקִי"ל יַעֲבֹר וְאֵל יִהְרַג צ"ע אִי שְׁרִי אִי לֹא שְׁרִי ע"כ.

וְעֵינָן בְּסִפְר חֲסִידִים וְסִימָן תי"ט וְסִימָן ת"ד. וְהִנֵּה בּפ"ב דְּכִתּוּבוֹת [די"ט ע"א] פְּרִיָה לר"מ דְּאָמַר בְּעֵדִים שְׁאָמְרוּ אָנוּסִים מִחֲמַת נְפִשׁוֹת אִין נְאָמְנִים לְפִנּוֹסְלוֹ לְשִׁטְרָא מְאִי טַעְמָא אָמַר ר"ח קְסָבֵר ר' מְאִיר עֵדִים שֵׁא"ל חֲתָמוּ שְׁקֵר וְאֵל תִּהְרָגוּ יִהְרָגוּ וְאֵל יִחֲתָמוּ שְׁקֵר א"ל רְבָא הַשְּׁתָא אֵלוֹ אֲתוּ קָמָן כִּי אִין לֵה דְּבָר שְׁעוּמַד בְּפִנֵי פְּקוּחַ נְפִשׁ כּו' עֵינָן שֵׁם.

וְאִינוּ מוּכָן מַה ס"ד דר"ח. וְגַם תְּשׁוּבַת רְבָא אֵלוֹ אֲתוּ קָמָן כּו' הִנֵּה לִי לֹמַר לִיתָא דְּקִי"ל אִין לֵה דְּבָר שְׁעוּמַד בְּפִנֵי פְּקוּחַ נְפִשׁ, וְרֵאִיתִי פִּירוּשׁ עַל זֶה בְּחִזְקֵי דְּשִׁי רַבִּינָא שֵׁם דְּהִכִּי קְאָמַר פִּינּוֹן דְּמַמְדַת חֲסִידוֹת הוּא לִיְהַרְג וְלֹא לְחֲתוּם שְׁקֵר וְקְסָבֵר וְקְסָבֵר ר"מ דְּאַפִּי בְּכֵהֵאִי גִּנְנָא מְשׁוּי נְפִשִׁי רְשִׁיעָא שְׁאִינוּ חֲסִיד וְרְבָא קָשָׁה לִי עַל זֶה פִּינּוֹן דְּכִי אֲתוּ קָמָן אִין מוֹרִין לְהֵם פֶּן כִּי חֲתָמוּ נְפִשִׁיהוּ אֲמַאי קָרִית לְהוּ רְשָׁע עכ"ד.

וְקָשָׁה לְדַעַת רַבִּינוּ דְּס"ל דְּאָסוּר לְהַחְמִיר עַל עֶצְמוֹ וְלִיְהַרְג וְהֲרִי הֶכָא מוּכָח לְהִדְיָא דְּמַמְדַת חֲסִידוֹת לִיְהַרְג אִף בְּשִׁאָר עֲבִירוֹת וְר"ח רָצָה לֹמַר שְׁמִשׁוּי נְפִשִׁי רְשִׁיעָא פְּשָׁאוֹמַר שְׁלֹא עֲשֵׂה פֶן: וְנִרְאָה לִי לִיִּישָׁב דַּעַת רַבִּינוּ דְּהִנֵּה בּפ"ק דְּתַעֲנִית [ד"י ע"ב] ת"ר לֹא פֶל הַרוּצָה לְעֲשׂוֹת עֶצְמוֹ יְחִיד עוֹשֵׂה תַלְמִיד חֲכָם עוֹשֵׂה דְּבָרֵי ר"מ ר"י אֹמַר עוֹשֵׂה וְנִכּוֹר לְטוֹב לְפִי שְׁאִין שָׁבַח הִיא לּוֹ אֲלֵא צַעַר הִיא לּוֹ ע"כ, וְגִיְרַסַת הָרִי"ף שֵׁם לֹא פֶל הַרוּצָה כּו' וְהַתַּלְמִידִים עוֹשִׂין עֶצְמָן יְחִידִים דְּבָרֵי ר"מ ר"י אֹמַר עוֹשֵׂה כּו', וְלְפִי דְּבָרֵי אִף ר' מְאִיר מוֹדָה בְּתַלְמִידִים וּפְלִגְתִּיהוּ בְּכָל אֲדָם אִם עוֹשֵׂה עֶצְמוֹ יְחִיד, וְהִנֵּה רַבִּינוּ בּרפ"ג מֵהִלְכוֹת תַּעֲנִית] כְּתֹב הֲרִי שְׁלֹא יִרְדּוּ כּו' מִתְחִילִין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּלִבָּד לְהַתְעַנּוֹת בַּה"ב וְכָל הַתַּלְמִידִים רְאוּנָן לְכָה ע"כ.

מְבוּנָר דַּעְתּוֹ דּוֹקָא תַּלְמִידִים אֲבָל לֹא פֶל אֲדָם רְאוּיִים וְקָשָׁה מְאִי טַעְמָא פֶּסֶק כּו' מְאִיר וְלֹא כּו' הוּדָא וְהָא קִי"ל בְּפֶרֶק מִי שְׁהוּצִיאָוּהוּ [דמ"ו ע"ב] ר"מ וְר"י הִלְכָה כּו' וְעֵינָן

בְּלַחֵם מִשְׁנֵה שָׁם: וְנִרְאָה לִי דְגִירְסַת רַבִּינוּ הֵימָּה הַפּוּכָה בְּרִישָׁא ר"י וּבְסִיפָא ר"מ וּר"מ
הוּא דְקָאָמַר עוֹשֶׂה וְזָכוֹר לְטוֹב.

וְכֵן מִשְׁמַע בְּתוֹסְפָתָא [פָּרְק א] דְּבַתְרָה הָא דְאָמַר רַשְׁבַּ"ג דְּבַר שֶׁהוּא שֶׁל צַעַר הַרוּצָה
לְעִשׂוֹת עֲצָמוֹ יְחִיד עוֹשֶׂה תַלְמִיד מִפֶּם עוֹשֶׂה וְתָבוֹא עָלָיו בְּרַכָּה קָאָמַר רַשְׁבַּ"א מִשׁוּם
ר"מ וְכֵן הִי' ר' דוֹסָא אוֹמַר כְּדַבְּרֵי ע"כ.

מְבִנְיָא דר' מֵאִיר נְמִי ס"ל דְּכָל אָדָם עוֹשֶׂה עֲצָמוֹ יְחִיד וְהָכִי נְמִי גְרַסִּינוּ פֶּן וּר"י הוּא
דְקָאָמַר דְּרַק תַּלְמִידִים עוֹשִׂין עֲצָמָן כִּיחִידִים וְלֹא כָּל אָדָם. וְשִׁפְיָר פֶּסֶק רַבִּינוּ כַּר' יְהוּדָא
וְלֹא כַר' מֵאִיר פֶּן נִרְאָה לִי.

וּלְפִי זֶה יוֹבֵן דְּבַכְסָף מִשְׁנֵה הַבִּיא בְּשֵׁם הַנִּימוּקֵי יוֹסֵף דָּאָף רַבִּינוּ מוֹדָה דְּבָאָדָם גְּדוֹל
וְחֶסֶד וִירָא שְׂמִים דְּרִשָׁאֵי לְקַדְשׁ הַשֵּׁם עֵינֵן שָׁם. וּבְאָמַת הָכִי מוֹכַח בְּדוּכְתֵי טוֹבָא בְּפָרְק
אִין עוֹמְדִין [דל"ב ע"ב] בְּמַעֲשֵׂה דְאוֹתוֹ חֶסֶד שֶׁהִי מִתְפַּלֵּל וּבָא שָׂר אֶחָד וְנִתֵּן לוֹ שְׁלוֹם
וְלֹא הִחְזִיר לוֹ עֵינֵן שָׁם וְאִיךָ הַכְּנִיס עֲצָמוֹ אוֹתוֹ חֶסֶד בְּסַפְנָה אֶלָּא וְדַאי חֶסֶד שְׂאֵנִי.

וְעֵינֵן בַּט"ז או"ח ר"ס ס"ו וּבַמַּג"א ר"ס ק"ד סק"א בְּזֵה] וְהָכִי נְמִי מִשְׁמַע בְּפָרְק מִי שְׂמַתוֹ
[ד"כ ע"א] קָמַאי הָוֵי מְסָרֵי נְפִשְׁיָהּוּ עַל קַדְוֶשַׁת הַשֵּׁם אֲנִן לֹא מְסָרִינוּ נְפִשֵׁין אַקְדוּשַׁת
הַשֵּׁם עֵינֵן שָׁם, וְכֵן מִשְׁמַע לְהַדְיָא בְּרַפ"ק דְּכַתְּנֻבוֹת (ד"ג ע"ב) דְקָאָמַר אִיכָא צְנוּעוֹת
דְּמְסָרֵי נְפִשְׁיָהּוּ לְקַטְלָא וְאֶתְיֵינֵן לִיְדֵי סַפְנָה וְאֵע"ג דָּאִין צְרִיכִים לִיְהָרֵג עֵינֵן שָׁם וּבַתּוֹס',
וְכֵן מִשְׁמַע בַּפ"ב דְּעִירוּבִין [דכ"א ע"ב] בְּמַעֲשֵׂה דר' עֲקִיבָא שֶׁהִי חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֶסְוֵרִין
וְלֹא אָכַל אָמַר מוּטָב שְׂאָמוֹת מִיתַת עֲצָמֵי וְלֹא עֲבוּר עַל דַּעַת חַבְרִי, וְעֵינֵן שָׁם בְּתוֹס' ד"ה
מוּטָב דָּאָף דְּבַמְקוֹם סַפְנָה פְּטוּר מִנְטִילַת יָדַים מ"מ מְחַמֵּיר עַל עֲצָמוֹ הִי' עֵינֵן שָׁם, הָרִי
דָּאָדָם חָשׁוּב רִשָׁאֵי לְהַחְמִיר עַל עֲצָמוֹ וְלִיְהָרֵג אִף בְּמַקּוֹם שְׂאִין צְרִיךָ וְאִף רַבִּינוּ מוֹדָה
בְּזֵה וְכֵן מִשְׁמַע עוֹד בְּדוּכְתֵי טוֹבָא.

וּלְפִי זֶה אֶתִי שִׁפְיָר דְּרַבִּינוּ לְטַעְמֵי דַס"ל כַּר"י דָּאָף בְּדַבְּרָה שֶׁל צַעַר אִין כָּל אָדָם עוֹשֶׂה
עֲצָמוֹ יְחִיד ע"כ פֶּסֶק הָכָא דָּאָם נִהָרֵג וְלֹא עֲבַר הָרִי זֶה מִתְחַיֵּיב בְּנִפְשׁוֹ. אֲכֵן בְּסוּגְיָא
דְּכַתְּנֻבוֹת הָתָם קָאֵי אֵלֵיכָא דר' מֵאִיר וְשִׁפְיָר קָאָמַר רַב חֶסְדָּא קְסָבֵר ר"מ עֲדִים שְׂאָמְרוּ
לְהֵם כו' יְהָרֵגוּ וְאַל יִחְתְּמוּ שְׂקָר מִמְּנִדַת חֶסֶדוֹת דְּזָכוֹר לְטוֹב כָּל הַעוֹשֶׂה עֲצָמוֹ יְחִיד בְּדַבְּרָה
שֶׁל צַעַר וְכַנ"ל וְאֶתִי שִׁפְיָר: עֵינֵן בְּתוֹס' פָּרְק אִין מַעְמִידִין [דכ"ז ע"ב] ד"ה יְכוֹל אִפִּי
בְּפִרְהָסִיא כְּתָבוּ וְאִם רָצָה לְהַחְמִיר עַל עֲצָמוֹ אִפִּי בְּשָׂאָר מְצוֹת רִשָׁאֵי כְּמוֹ ר' אֶבְאָ בַר
זְמֵרָא [צ"ל זְמִינָא וְכֵן הוּא בִירוּשְׁלָמִי] דִּירוּשְׁלָמִי שֶׁהִי אֶצֶל עַפּוֹ"ם וְאָמַר לִי אֶכּוֹל
גְּבִילוֹת וְאִי לֹא קְטָלִינָא לָךְ אָמַר לִי אִיבְעִית לְמַקְטֵל קְטוֹל וּמְחַמֵּיר וּמְחַמֵּיר הִי' דְּמַסְתְּמָא
בְּצִינְעָא הָוֵי ע"כ.

וְהָגַם דְּלְפִי מַה שְׂכַתְּבֵי דָאָדָם חָשׁוּב שְׂאֵנִי לֹא קָשָׁה מִיְדֵי לְרַבִּינוּ דר"א בַר זְמִינָא מְחַמֵּיר
עַל עֲצָמוֹ הִי' כְּהָאֵי דְאוֹתוֹ חֶסֶד אֲבָל לֹא כָּל הַרוּצָה לְעִשׂוֹת עֲצָמוֹ חֶסֶד עוֹשֶׂה. מ"מ יְגַעֲתִי
וּמְצָאֵתִי מְקוֹם הִירוּשְׁלָמִי הַנִּזְכָּר בְּתוֹס' וְהִנֵּה הוּא בַפ"ד דְּשִׁבְעִיעִית] וְשָׁם מְסִיִּים עֲלָה אָמַר
ר' מְנָא אֵלּוּ הָוֵי ר"א בַר זְמִינָא שְׁמַע מִלִּינְיָהוֹן דְּרַבְּנָן [דְּבַכְּל עֲבִירוֹת שְׁבַתוֹרָה יַעֲבוּר וְאַל
יְהָרֵג] מִיכָל הָוֵי ע"כ.

הנה מבואר להדיא דלא כתוס' אלא פרבינו מדקאמר דאלו שמע ראב"ז דיעבור ואל
יהרג הוי אכיל ש"מ דאין רשאי להחמיר על עצמו. דאלו נימא דרשאי קשה אימר שמע
זה ומחמיר על עצמו אלא ודאי דאינו רשאי.

וצ"ע על התוס' אם לא דגירסתם לא הי' הך סיומא דר' מנא וצ"ע:מיהו קשה לפי
המתבאר דאדם חשוב רשאי להחמיר על עצמו קשה בירושלמי הג"ל דקאמר דאלו שמע
ר"א בר זימנא מיכל הוי.

מנא לי' הא אימר דר"א בר זימנא מחמיר על עצמו הי' דאדם חשוב ואף התלמידים
עושים עצמם יחידים כנ"ל. ושמא י"ל דידוע הי' להם דר"א בר זימנא לא הי' מחשיב
עצמו לאדם חשוב [נדומה לזה כתבו התוס' חגיגה דכ"ב ע"א ד"ה כמאן דאין אנו מחזיקים
עצמינו כתלמידי חכמים שלא לזמן על עמי הארץ עיין שם] שיחמיר על עצמו.

וכן משמע ממאי דאמר ר"א בר זימנא בשבת (דקי"ב ע"ב) אם ראשונים כמלאכים אנו
אנשים ואם ראשונים כאנשים אנו כחמורים וכן הוא בירושלמי פ"א דדמאי, ועיין בתוס'
שבת וי"ב ע"ב) ד"ה ר' נתן עיין שם.

משמע דלא הי' מחשיב עצמו וע"כ קאמר דנדאי אלו הוי שמע כו' מיכל הוי ולא הי'
מחמיר על עצמו כלל. ואשפחן הכי בב"מ וס"ז ע"ב] דרבינא אכיל בנכייטא והקשו
התוס' האמרין לעיל צורבא מרבנן לא ליכול בנכייטא ואומר רבינו תם דרבינא לא הי'
רוצה ליתול השם ולעשות עצמו צורבא מרבנן ע"כ.

הרי דאף להחמיר על עצמו לא הי' רוצה לעשות עצמו צורבא מרבנן. וכש"כ הך דאם
יהרג ואינו אדם חשוב מתחייב בנפשו ודאי דלא הי' ר"א בר זימנא מחשיב עצמו לאדם
חשוב וצורבא מרבנן כן נראה לי: וממעשה דאותו חסיד בפרק אין עומדין הג"ל שהחמיר
על עצמו אף דהי' יכול ליהרג.

מלבד די"ל דאדם חשוב שאני. עוד נראה לפענ"ד ליישב דהרי טעמא דרבינו דאסור
ליהרג הוא משום דחובל בנפשו.

והנה בב"ק [דצ"א ע"ב] פריף אמתניתין דהחובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור
והתניא יכול נשבע להרע בעצמו כו' אלא תנאי הוא איכא למאן דאמר אין אדם רשאי
לחבל בעצמו ואיכא למאן דאמר אדם רשאי ופריף מאן תנא דאמר אין אדם רשאי לחבל
בעצמו ואסיק האי תנא הוא דתניא אמר ר"א הקפך ברבי מה ת"ל וכיפר עליו מאשר
חטא על הנפש כו' ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו כו'
ע"כ.

והנה בפ"ק דנדריים [ד"י ע"א] תניא ר"י אומר חסידים הראשונים כו' עומדין ומתנדבין
נזירות למקום כו' ר"ש אומר לא נדרו בנזיר כו' פדי שלא יקראו חוטאים שצאמר וכיפר
עליו כו'. ואסיק התם דר"ש ור"א הקפך אמרו דבר אהד שאסור לידור בנזיר.

אבל ר"י לא ס"ל הכי מדקאמר חסידים הראשונים היו נודרין בנזיר משמע דשפיר דמי
לידור בנזיר וא"כ ס"ל דאדם רשאי לחבל בעצמו. והנה בב"ק [דק"ג ע"ב] אמרין דכל
מקום שצאמר מעשה בחסיד אהד אינו אלא או ר"י בר בבא או ר' יהודא ב"ר אילעי.

וא"כ אותו חסיד דהגוי ר"י ב"ר אילעי לטעמין' אַזיל דס"ל דרשאי לחבול בעצמו ע"כ לא חשש פן ינהרגוהו. אכן רבינו לטעמין' אַזיל דפסק ברפ"ה מהלכות חובל ומזיק] דאסור לאדם לחבל בעצמו יפה פתב פאן דכל מקום שנאמר יעבור ואל ינהרג ונא לא עבר הרי זה מתחייב בנפשו עיין שם: והא דכתובות שדחק הרשב"א ז"ל.

לפי ענ"ד ליישב בדרך יותר נכון. דבכתובות [דכ"ז ע"ב] בהא דמרי בר איסק אתא לי' אחא מבי חונאי כו' א"ל רב חסדא זיל אייתי סהדי דאחיה אתא א"ל אית לי סהדי ומסתפו מיני' דגברא אלמא הוא א"ל לדידן' זיל אייתינהו את כו' ופריף השתא נמי אתו ומשקרי ומשני תרתי לא עבדי לשתוק שלא לומר אמת וגם להגיד שקר לא יעשו.

[ועיין תוס' שבועות [דמ"ה ע"ב] ד"ה וכי שכיר דחמיר לאינש חד לאו פתרי לאוי עיין שם. וצ"ע לפי זה בההו גמרא דמתרי לא עבדי.

ועיין בכות יאיר בהשמטות דמ"ז פתב השו"ד לדבר אחד אינו חשיד לדבר אחר וכ"ש לדבר שיש בו ב' איסורין עיין שם. ועיין עוד בתמורה [דכ"ז ע"א] בעי אבבי עיין שם וברש"י ד"ה או דלמא תמימה כו' הואיל ואי אפשר דלא עביד איסורא בחדא כו' יעו"ש היטב פל הסוגיא.

נדע דצ"ע מה קמבעיא לי' תפשוט לי' מדרבא בחולין [ד"ג סע"א] במומר אוכל גבילות כו' עיין [שם ע"ב] תוס' ד"ה בודק דהטעם דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ואע"ג דהוא מומר. ואפ"י תימא דאבבי לטעמין' דלית לי' דרבא פדאמרין (שם סע"ב) אפתי קשה בהא דבעי רב אשי התם פיון דאסתוזק גברא באיסורא כו' ועדיין שם שגשאר בתיקו.

נהרי רב אשי ס"ל דרבא בחולין שם. ומומר היינו ג' פעמים עיין ש"ף יור"ד וסי' ב' ס"ק י"טן.

וצע"ג] וקשה ממנ"פ אם הם אנוסים מחמת ממון מחמת שהוא אלם וחוששין שמא יפסידם על ידי זה ממון ובשביל זה נמנעים מלהעיד קשה הא גם על השתיקה ומניעה מלהעיד יש לאו דאם לא יגיד וגו' ואטו בשופטני עסקינן שיעברו על לאו דאם לא יגיד ועוד דא"כ נפסלו לעדות מדרבנן.

ואם הם אנוסים מחמת נפשות שהיו יראים ממרי בר איסק שהוא אלם שיהרגם אם יעידו לרעתו וא"כ היו נשאים לשתוק ולהמנע מלהעיד א"כ קשה מאי טעמא קאמר תרתי לא עבדי שלא יעידו שקר קשה מדוע הא כל עבירות שפתורה יעבור ואל ינהג ונאף עדות שקר בכלל ומאי טעמא לא יעשו תרתי להעיד שקר: וצריף לומר דנדאי הי' אונס נפשות ועיין ב"ב [דמ"ז ע"א] אמר ר"ח כגון דבית פלוני שהורגין נפשות על עסקי ממון ע"כ.

ואשכחן פהאי גונא שיש אונס נפשות מאלם בספ"ק דגיטין (די"ד ע"ב) איספקא דכספא דהגוי לי' לראב"י בנהרדעי כו' הרוגו הורגין עיין שם. והכי נמי חששו לסכנת נפשות רק מ"מ תרתי לא עבדי עדים דעדות שקר פיון שמאיימין על העדים תחלה ואומרים להם מפץ וחרב וחץ שגון איש עונה ברעהו עד שקר ועוד טובא כדאיתא בסנהדרין [דכ"ט ע"א] הם סבורים שעדות שקר חמור וצריף ליהרג ואלא להעיד שקר.

וכ"ש הָכָא דְאִיפָא תְרַתִּי עֲדוּת שְׁקָר וְגַם הַשְׁתִּיקָה מְלוֹמֵר אֲמַת זֶזוּ וְדָאִי לֹא עֲבָדִי עֲדִים מְעַצְמָם כֹּן נִרְאָה לִי. וְעֵינֵי בַפ"ק דְסוּטָה [ד"ז ע"א] תּוֹס' ד"ה א"ל דְלַפְעָמִים בְּנִי אָדָם מִחְמִירִים יוֹתֵר בְּמַצְוֵה קִלְה מִבְּחֻמּוֹרָה לְפִי טְעוּתָם עֵינֵי שָׁם.

וְלִמְדָנוּ מִזֶּה שְׁהָעֲדִים טוֹעִים וְסְבוּרִין שְׁאָסוּר לְהַעֲיֵד שְׁקָר אִפִּי בְּמִקּוֹם סְפִנַת נְפִשׁוֹת וְנִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר וְהִנֵּה בְּנִזִּיר [דכ"ג ע"א] אֲמַרִּינוּ שְׁאִפִּי נִתְפַּוֵּן לְעֲלוֹת בְּיָדוֹ בְּשֵׁר חֲזִיר וְעֵלָה בְּיָדוֹ טָלָה צְרִיף סְלִיחָה וְכַפָּרָה עֵינֵי שָׁם: וְע"כ שְׁפִיר קְאָמֵר ר"ח הָכָא לְטַעֲמֵי דְאָמֵר לִי לְמַרִּי בַר אֵיסֶק זִיל אֵינִיתִי אֵת סְהָדִי וְס"ל דְתַרְתִּי לֹא עֲבָדִי דְהָעֲדִים טוֹעִין וְסְבוּרִין שְׁעַל עֲדוּת שְׁקָר יִהְרַג וְעַל יַעֲבֹר.

ע"כ אִיהוּ אָמֵר כֹּן טַעֲמֵי דר' מֵאִיר דְעֲעֲדִים שְׁאָמְרוּ לָהֶם כו' יִהְרַגוּ כו' וְא"כ עֲדִים הִלְלוּ דְלֹא עָשׂוּ כֹן וְחֻתְמוּ שְׁקָר כֵּינֵן דְלִפִּי טְעוּתָם הִי הַדִּין לִיְהִרְג וְהֵם לֹא נִהְרַגוּ וְעָבְרוּ הֵנִי לִי כַּמְכוּוֹן לְעֲלוֹת בְּיָדוֹ חֲזִיר וְעֵלָה בְּיָדוֹ בְּשֵׁר טָלָה וּמִשׁוּי נְפִשְׁיָהוּ רְשִׁיעָא.

וְרַבָּא הִשִּׁיב עַל זֶה הַשְׁתָּא אֵלוּ אֲתוּ קָמֵן כו'. וְאֲתִי שְׁפִיר לַפְעַנ"ד תִּירוּשׁ הַגְּמָרָא.

דְלִפְיֵרוּשׁ הַרְשָׁב"א אִינוּ מוּבָן דְבִשְׁבִיל שְׁלֹא עָשׂוּ מִדַּת חֲסִידוֹת נֵאמֵר דְמִשׁוּי נְפִשְׁיָהוּ רְשִׁיעָא. וְהָרִי אָף בְּאִיסוּר דְרַבְּנָן אִי מִשׁוּי נְפִשְׁיָהוּ רְשִׁיעָא נִחְלָקוּ הַפּוֹסְקִים וְיִתְבָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחַר בַּעֲזָה"י כ"ש בְּמִדַּת חֲסִידוֹת דְלֹא וְעֵלָה עַל הַדַּעַת כָּלֵל שְׁמִי שְׁאִינוּ עוֹשֵׂה כֹן רְשָׁע מִקְרִי וְאִטוּ כְּנֹלִי עֲלָמָא חֲסִידִים נִינְהוּ.

אָבֵל לְפִי מָה שְׁפַתְבַּתִּי אֲתִי שְׁפִיר דְהֵם הֵיוּ סְבוּרִים דְמֵן הַדִּין צְרִיף לְעֲשׂוֹת כֹּן וְלֹא מִמִּדַּת חֲסִידוֹת. וְדוּמָה לְנֵה כְּתָבוּ הַתּוֹס' בְּסִנְהֶדְרִין [דע"ד ע"ב] ד"ה קִטִּיל דְהָאִי דְשִׁלְהִי יְבָמוֹת דְאָמֵר לִי נְכָרִי בְּשָׁל לִי וְאִי לֹא קִטְלִנָּא לָךְ וְלֹא בְּשִׁיל יְקִטְלִי טוֹעָה הִי וְהִי סְבוּר שְׁאָף עַל שְׁבַת צְרִיף לְמִסְוֹר עֲצָמוּ עֵינֵי שָׁם.

וְהָכִי נְמִי דְכְּוֹנְתִי לְעַנְּנֵי עֲדוּת שְׁקָר הֵיוּ הַפֵּל טוֹעִים וְסְבוּרִים שְׁצָרִיף לִיְהִרְג עַל זֶה. כֹּן נִרְאָה נְכוּן: וְיֵשׁ לְחַקּוֹר בְּסַפְק הַרִיגָה אִם ג"כ יַעֲבֹר וְאֵל יְכַנִּיס עֲצָמוּ בְּסַפְק מִיתָה.

אוּ בְּכַוֵּן זֶה אָף בְּשָׂאֵר אִיסוּרִים יְכַנִּיס עֲצָמוּ בְּסַפְנָה וְאֵל יַעֲבֹר. וְנִרְאָה פְּשׁוּט דְאָף בְּסַפְק יַעֲבֹר וְאֵל יְכַנִּיס עֲצָמוּ בְּסַפְנָה וְכַדְקִי"ל לְעַנְּנֵי חִילוּל שְׁבַת וְחִילוּל יוֹהֲכ"פ דְמַחְלָלִים בְּחוּלֵי שְׁיֵשׁ בּוֹ סַפְנָה אָף דְמִיתָתוֹ סַפְק וְכֹן בְּרוּפָא אֲוֵמֵר צְרִיף וְרוּפָא א' אֲוֵמֵר אִינוּ צְרִיף אֲמָרוּ בְּיוֹמָא [דכ"ג ע"א] סַפְק נְפִשׁוֹת לְהַקְל.

וְהָכִי נְמִי מָה לִי סַפְנָה הַבָּאָה בִּידֵי שְׁמִים מָה לִי הַבָּאָה בִּידֵי אָדָם בֵּין כָּף וּבֵין כָּף הָרִי הוּא מְסוּפָן וּבְסַפְק מִיתָה. וְנִינְתְּנוּ כָּל הָאִיסוּרִים לְדַחוּת בְּלַבַּד ע"ז וּג"ע וּשְׁפ"ד: וְכִנְהָ מְצָאֵנוּ בַט"ז וּמַג"א או"ח [סי' ר"ד ס"ח] בַּהֲג"ה הַקְּשׁוּ אִמָּה שְׁכַתְבַּת הַרְמ"א דְמִי שְׁאֲנָסוּהוּ לְאַכְלוֹל אִינוּ צְרִיף לְבַרְרָה דְמֵאִי שְׁנָא בְּחוּלָה שְׁאוּכַל בִּיוֹהֲכ"פ דְצָרִיף לְבַרְרָה מָה לִי אֲוֵמֵר בִּידֵי שְׁמִים מָה לִי אֲוֵמֵר בִּידֵי אָדָם עֵינֵי שָׁם.

[וְעֵינֵי בַמַּג"א וְאֵלֵי רַבָּא כְּתָבוּ דְיֵשׁ לְחַלְק וְלֹא בִּינְאוּ הִיאָף עֵינֵי שָׁם. וְדוּמָה שְׁנַעְעֵלֵם מָהֶם גְּמָרָא פָּרַק חֲזַקַת הַבְּתִים [דמ"ז ע"ב] בְּהָא דְתַלְוָה וְזַבִּין וְזַבִּינ' זַבִּינָא קְאָמֵר שְׁאִנִּי אֲוֵמֵר דְנִפְשִׁיהָ מְאֲוֵנָא דְאֲחִרִּינָא עֵינֵי שָׁם בְּרִשְׁבָּ"ם הַטַּעַם דְאֲוֵנָא דְנִפְשִׁי גְמֵר וּמִקְנֵי יַעו"ש [דמ"ח ע"א] אֲסִיק דְגַם בְּתַלְוָה וְזַבִּין סְבָרָא דְמִשׁוּם אֲוֵנָס גְמֵר וּמִקְנֵי עֵינֵי שָׁם וְא"כ

תאוויהו פהדדי ניהו והכי נמי דכנת' פיון שהוא אנוס לעבור עבירה מה לי אונם בידי שמים מה לי בידי אדם בין פה ובין פה אונס הוא מחשש ספק מיתה וכיון דבאנוס בידי שמים מחשש ספק מיתה התורה התירתו לעבור הכי נמי אונס בידי אדם, והכי נמי משמע לכאורה מהא גופא דיעבור ואל יהרג וקא נדאי אין הריגתו ודאי דעביד אינש דגזים ולא עביד בשבועות [דמ"ו ע"א] עיין שם, ואפ' הכי אמרו דיעבור ואל יהרג ש"מ אף בספק מיתה יעבור: מיהו י"ל שאני בעפוי"ם פיון שהוא אומר שיהרוג ודאי יעשה כפאשר זמם עיין גיטין [דף כ"ח] בב"ד של עפוי"ם פיון דנפק דיןא למקטל קטלי כו' יעו"ש.

ואפ' פשאין העפוי"ם אמר פלל שיהרוג רק חושש פן יהרגנו נמי שרי לעבור וכדמוכח להדיא בנדרים [דכ"ב ע"א] בגמרא דאמר לי עולא לבר חונאה אין ופרע לו בית השחיטה ושאל לר' יוחנאם התיזק בזה ידי עוברי עבירה וא"ל ר"י את נפשה הצלת עיין שם.

ואע"ג שלא א"ל האי חונאה שיהרגנו וזה פשוט. מיהו אני מסתפק ושאל ברוצח דיהרג ואל יעבור היכי דהריגת חבירו ספק כגון שאמר לו שיכנו עד שיהי' מסוכן אם בכהאי גוונא יעבור ואל יהרג או יהרג ואל יעבור: והנה הא לא קמבעיא לי היכי דמיתתו ודאי אם לא יספנו לחבירו דרשאי לספן חבירו, דהא רוצח דיהרג ואל יעבור אמרינו בסנהדרין דסברא הוא דמה חזית דדמא דידך סומק טפי דלמא דמא דחברך סומק טפי, והכא פיון דמיתתו ודאי ומיתת חבירו ספק ודאי דמא דידך סומק מדחברי ויעבור ואל יהרג.

פי קא מבעיא לי היכא דגם מיתתו ספק שהנכרי אומר לו שייספן לחבירו ואם לאו יספן לו. בזה נסתפקתי אם גם בספק מיתה אמרו ג"כ יכניס עצמו בספק מיתה ואל יכניס חבירו או לא: והנה נראה לי לכאורה ראי' לזה מפ"ק דכתובות [די"ט ע"א] דקאמר בדברי ר"מ עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר.

וכתב בחידושי הרשב"א שם בשם יש מפרשים משום דר' מאיר ס"ל בבב"יתא חיצונית דעל ד' דברים יהרג ואל יעבור אף על הגזל ע"כ קאמר דגם בעדות שקר דהוא גזל שהם גוזלים ממון הלנה על זה יהרוג ואל יעבור עיין שם.

וקשה מי דמי הכא בעדות שקר לגזל גמור דהרי הכא ודאי וברור דלא נחשב אלא לספק דשמא לא ימצא עדים לקיים ושמא יאבד שטרו וגם הלנה מצוי לטעון פרעתי ואמאי מחויב אף על הספק.

ולא יהי' גזל חמור משפיכת דמים דנתבאר דהיכי דהריגת חבירו ספק והריגתו ודאי יעבור ואל יהרג והכי נמי בגז"ל בספק אי יבוא על ידי זה גזל ודאי דיעבור ואל יהרג. וצריך לומר דשאני הכא בישראל דלא חשידי אשפיכת דמים גם הריגתו ספק דאע"ג דאומר להם שאם לא יחתמו שקר יהרגו.

מ"מ עביד אינש דגזים ולא עביד ולא נחשד בכך שיהרוג העדים בשביל כך. וא"כ אין הריגתו אלא ספק ושפיר קאמר דלר' מאיר דאף על הגזל יהרג ואל יעבור הכי נמי הי' להם לעדים ליהרג ואל יחתום שקר.

ושמענינו מהכא דלר"מ דס"ל בגזל יתרג ואל יעבור מחויב להכניס עצמו בספק מיתה בשביל ספק גזל. וא"כ כ"ש לדין ברוצח מחויב להכניס עצמו בספק מיתה בשביל ספק רציחה.

מיהו בפרק ע"פ (דקי"ג ע"א) בהא דאמר ר"פ כל אגב גביא בעי וכל אשראי ספק אתי ספק לא אתי כו' משמע דרק מלנה על פה ספק אתי ספק לא אתי אבל מלנה בשטר נדאי אתי אלא דגביא בעי.

וא"כ ה"א רצו לגזולו בנדאי ואין ראי': עוד ה"ל נראה לי לכאורה ראי' מפרק אע"פ [דס"א ע"ב] בהא דחזיא רב אשי למר זוטרא דחנור אפי' וישקל באצבעתי אנה לי' אפומי א"ל אפסדת לסעודתא דמלקא כו' א"ל רבין מאי טעמא סמכת אנפסא אמר לי' חזאי רוח צרעת דפרחה עלוני' ע"כ.

ועדיין קשה דנהי דמר זוטרא מסתמא ה"ל בו ספנה מדאנח אפומי' מסעודת המלך עפ"ם וגם מבואר ברש"י שהי' שם בשר חזיר וע"כ דה"ל בו ספנה. מ"מ איך עשה רב אשי כן מקודם למשקל באצבעו וסמך אנפסא דמשמע דמאן דאפסדי' לסעודה דמלקא יש בידם להרגו [כדקלולו לבר הדיא דאפסיד לשיראי דמלקא בברכות דף [נ"ו ע"ג שם] ואיך הכניס עצמו לספק ספנה.

וע"כ דכיון למר זוטרא ה"ל ג"כ ספק ספנה ע"כ מסר עצמי כדי להציל למר זוטרא. מיהו בלאו הכי הא שם לא עביד רב אשי למר זוטרא מידי רק מר זוטרא מדנפשי' חנור אפי' ובכהאי גוונא אינו מחויב להכניס עצמו לספנה.

וצריך לומר דרב אשי מחמיר על עצמו ה"ל. או דבשביל הפסד סעודת מלך אין ספנה שאין זו דבר נודע למלך כמו אותם השיראים דאפסיד בר הדיא וא"כ אין ראי' כלל: והנה נראה לי עוד לכאורה ראי' להיפך דאינו מחויב להכניס עצמו בספק ספנה בשביל ספק ספנת חבירו מספ"ק דגיטין [די"ד ריש ע"ב] בר"א בר"י דהוי לי' איספקא דכספא בנהרדעי וא"ל לר"ד בר"י ולר"י בר"כ דלייתוהו וקא מצערי לי' לר"י בר"כ וא"ל ר"ד בר"י טב רמי וקאמר שם דטעמא דר"ד לפי שאנשים הללו (בעלי צורה) קרובים למלכות אם אמרו כפנתו הורגו הורגין ואלמלא הרגו את דוסתאי כו' עיין שם.

הרי דר"ד בר"י א"ל טב רמי דהוא דמי ממש להא דחבורה שאמרו תנו לנו אחד מכם ונהרגנו שאסור למסרו אלא יתרגו כולם כמו שכתב רבינו להלן. ה"ל נמי הכי עביד הכי למסרו ולומר טב רמו לי' והא אפשר שימות חרוב הפאות.

וע"כ כיון דהוא ה"ל חושש למיתת עצמו ספיקו עדיף ורשאי למסרו להכות. מיהו י"ל דמ"מ לא דמי דהתם איהו לא עביד מידי שיהי' הם היו מצערין לו בלאו הכי והוא אינו אלא כמחזיק ידי עוברי עבירה וזה שרי במקום ספנה דידי' וכהאי דנדרים הנ"ל.

אבל לא במקום לתא דספק שפיכות דמים. ומסתברא דגם בספק נפשות דידי' וספקנפשות דחברי' הדין כמו בנדאי נפשות דידי' ודחברי' דאמרינן מאי חזית דדמא דידי' סומק כו' הכי נמי בספק: לעיל הבאתי ראי' מהא דנדרים דאפי' רק חושש פן יתרגנו שרי עיין שם.

הנה בסנהדרין [דס"ה ע"א] אָמר אַבְיֵי הַאי מאן דְּצִמֵּיד זִיבּוּרָא וְעִקְרָבָא אַע"ג דְּמַכּוּן דְּלָא לִיזְקוּ אָסוּר אֱלָא א"כ רודֵּפִים אַחֲרֵי לְהִזְיָקוּ עֵינָן שָׁם בְּרֵש"י וּבפ"ק דְּכָרִיתוֹת [ד"ג סע"ב] דְּמִבְּנֹאֵר כּוֹן עֵינָן שָׁם.

הרי דַּרְק כְּשֶׁרֹדֵּפִים אַחֲרֵי וְרוֹצִים לְהִזְיָקוּ בְּנֻדָּי הוּא דְּשָׂרֵי לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ בְּאִיסוּרֵי אֶבֶל אִם רַק חוֹשֵׁשׁ פֶּן יִזְיָקוּ פִּינָן דְּעַכְשָׁיו אֵין מִזִּיק בְּנֻדָּי אָסוּר. מִיְהוּ רַבִּינוּ הַשְּׂמִיט הָא דְּאַבְיֵי.

וְעֵינָן בְּבֵית יוֹסֵף יוֹר"ד [סִימָן קע"ט] תָּמָה עַל זֶה מְדוּעַ הַשְּׂמִיט [וּכְבָּר נִתְבָּאֵר טַעַם שְׁהַשְּׂמִיט הֵקִיטָר בְּרִדְפוֹ אַבְתְּרֵי]. אֲבָל עֲדֵינָן קוֹשֶׁה מְדוּעַ הַשְּׂמִיט הֵךְ אָסוּר דְּקָאֵמַר אַבְיֵי דְּבָהָא הִלְכְּתָא גְּבִירָתָא שְׁמַעֵינוּ מִינָהּ וְלָאוּ מִלְתָּא דְּפִשְׁטָא הִיא].

ואולי יִתְכַּן דְּרַבִּינוּ הוֹכִיחַ מֵהָא דְּנִדְרִים הֲנָ"ל דְּלָא כְּאַבְיֵי אֱלָא אַף בְּחוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יִזְיָקוּ שָׂרֵי וְכִמוֹ בְּחוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יִזְיָקוּ אָדָם: וּבְחִזְדוּשֵׁי אֲמַרְנוּ לְתַרְזֵי דְּכָרֵי רַבִּינוּ פֶּה. דְּהֵנָּה בְּאַמְתַּת דְּכָרֵי אַבְיֵי כְּנִים וּמִנְכַּרְחִים לְכַאוּרָה מְמַקְרָא מְפֹרֵשׁ בַּפ' תְּשָׂא [ל"ב כ"א] וַיֵּאמֶר מִשָּׁה אֶל אֶהְרֹן מָה עָשִׂה לָּךְ הַעֵם הַזֶּה כִּי הִבֵּאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְּדוֹלָה וּפִירֵשׁ"י מָה עָשִׂה לָּךְ כְּמָה יִסוּרֵינָן סְבֻלַת שְׂיִסְרוּךְ עַד שְׁלֵא תְּבִיא עָלֵיהֶם חֲטָא זֶה ע"כ.

וְקוֹשֶׁה הָאֲמַרְיָנוּ בַּפ"ק דְּסִנְהֵדְרִין [ד"ז ע"א] וַיֵּרָא אֶהְרֹן שְׂרָאָה חוֹר זְבוּחַ לְפָנָיו אָמַר אֵי לָא שְׁמַעְנָא לְהוּ הַשְּׂתָא עֲבָדוּ לִי כְּדַעְבְּדוּ בְּחוֹר כִּי עֵינָן שָׁם. הָרִי דְּהִי חוֹשֵׁשׁ שְׁלֵא יִהְרָגוּהוּ כְּמוֹ שְׁהָרְגוּ לְחוֹר וְא"כ אֵיךְ אָמַר מָה עָשִׂה לָּךְ כו'.

וע"כ פִּינָן דְּלָא אָמְרוּ לוֹ שְׂיַעֲשֶׂה לָּהֶם וְאִם לֹא יִהְרָגוּהוּ אוֹ שְׂיִסְרוּהוּ קוֹדֵם פִּינָן דְּלָא עֲבָדוּ כֵּן אֱלָא מְחַשֵּׁשׁ שְׂמָא יִהְרָגוּהוּ אָסוּר. וְהָכִי נָמִי בְּהָא דְּנַחֲשׁ פִּינָן דְּלָא אֲתִי אַבְתְּרֵי אֱלָא מְחַשֵּׁשׁ דְּלָא לִיזְקִי וְשְׂמָא יִזְיָקוּהוּ אָסוּר: אֵיבְרָא הָא הֵתֵם הָנִי לְתָא דַע"ז דְּאַף בְּעוֹשֶׂה עַפּו"ם לְאַחֲרִים עוֹבֵר בְּלָאוּ דְּלָא תַעֲשֶׂה פְּסֻל וּבַע"ז יִהְרָג וְאֵל יַעֲבֹר.

ואַע"ג דְּאֵינּוּ עַפּו"ם עֲצָמָה הָא כְּתִב הָר"ן [בְּפֶרֶק יוֹה"כ"פ] וְשָׂאֵר פּוֹסְקִים עֵינָן בְּמִשְׁנָה לְמַלְךְ דְּלָאוּ דְּנִקָּא אֵינְהוּ גּוֹפִיָּהוּ אֱלָא אֵינְהוּ וְכָל אַבְזְרֵיָהוּ נָמִי יִהְרָג וְאֵל יַעֲבֹר. וְא"כ הֵתֵם נָמִי אַף דְּרָאָה אֶהְרֹן חוֹר זְבוּחַ לְפָנָיו הִי לוֹ לִיְהָרוֹג וְאֵל יַעֲבֹר.

וְהָא דְּכָתִב רֵש"י מָה עָשׂוּ לָּךְ מָה יִסוּרִים סְבֻלַת כו' הֲזֵינוּ מִשׁוּם דְּאֲמַרְיָנוּ בְּפֶרֶק אֵלוּ נְעוּרוֹת דַּל"ג רע"ב] אָמַר רַב אֱלִמְלָא נְגֻדוּהוּ לְחַנְנִי מִיִּשְׁאֵל וְעֲזַרְנִי פְּלַחוּ לְצִלְמָא מִשׁוּם דְּיִסוּרִים קָשִׁים מִמֵּתָה עֵינָן שָׁם.

ע"כ קָאֵמַר רֵש"י מָה יִסוּרִים סְבֻלַת דְּבַעְבוּרָם פְּסֻלַת לָהֶם פְּסֻל וְעַבְרַת לָאו דַע"ז הִלָּא לֹא סְבֻלַת יִסוּרִים אֱלָא חֲשִׁשְׁתָּ לְהַרִיגָה לְפִי שְׂרָאִיתָ חוֹר זְבוּחַ לְפָנֶיךָ וּבְהַרִיגָה בַע"ז יִהְרָג וְאֵל יַעֲבֹר: וְעֵינָן בְּתוֹס' פְּתוּבוֹת דְּכָתְבוּ דְּהָא דְּחַמ"ו אַנְדְּרֵטִי הָנִי וְלֵהֲכִי אֱלִמְלָא נְגֻדוּהוּ פְּלַחוּ אֲבָל בַע"ז גּוֹפָה צָרִיךְ לְסַבּוֹל כָּל יִסוּרִים שְׁבַעוּלָם וְלֹא לַעֲבֹר עֵינָן שָׁם.

מִיְהוּ דַעַת רֵש"י יִתְכַּן דְּגַם הָא דְּהֵתֵם הָנִי ע"ז גְּמוּרָה וְאַפְּי הָכִי אֱלִמְלָא נְגֻדוּהוּ פְּלַחוּ. וַיַּעֲזִיב בְּפִסְחִים (דַּנ"ג ע"ב) בְּרֵש"י וְתוֹס' ד"ה מָה רָאוּ וּבְמִהְרֵש"א בַחא"ג עֵינָן שָׁם.

וְעֵינָן בְּתוֹס' ע"ז [דִּי"ח ע"א] ד"ה וְלֹא וּבְגִיטִין [דַּנ"ז ע"ב] ד"ה קִפְצוּ תְּרָאָה בְּבִיאוֹר דַּעַתְם דְּשְׁבִיל יִסוּרִים רֵשָׁאֵי לַעֲבֹר עַל ג"ע עֵינָן שָׁם הֵיטֵב. וְצ"ע דְּדְּכָרִיָּהֶם סְתָרוּ לְדְּכָרִיָּהֶם בְּכַתְּבוֹת וְעֵינָן מִשְׁנָה לְמַלְךְ וּפְרָק ו' הַל' ח], וּבְכַתְּבֵי יְלָדוּתֵי רָאִיתִי רֵשׁוּם עַל

שם ספר שנות חיים ופרשת בא] העלה להלכה דאף בג' עבירות דיהרג ואל יעבור אין צריך למסור עצמו ליסורים קשים עיין שם ואין החיבור הנ"ל כעת בידו ובנדאי טעמו מהו גמרא דפרק אלו נערות.

ושוב ראיתי בספר משנת חכמים על מגן המצות מצוה י"ד] כתב על שם הרמב"ן שהקשה על דברי רש"י בפירושו החומש כנ"ל דהא זה מהחטאים דיהרג ואל יעבור וא"כ אף יסורים הי' לו לסבול.

עיין שם שדחק בעל הספר לומר דדעת רש"י דלא פהר"ן ואינהו דוקא יהרג ואל יעבור ולא אביזרייהו עיין שם, ולפי ענ"ד פשוט כמו שכתבתי דדעת רש"י דליסורים ג"כ צריך למסור עצמו אף בהנהג' ג' עבירות ומגמרא דפרק אלו נערות הנ"ל כן נראה לפענ"ד]: ולפי זה אין פאן ראי' קלל לגדון דאביי ואפשר דבכל העבירות אפי' רק חושש דלא ליזקו ולהרגו מותר לעבור ושאיני התם דהוי אביזרייהו דע"ז.

אכן הנה הא דהר"ן שכתב דבהנהג' ג' עבירות דיהרג ואל יעבור אף אביזרייהו לפע"ד הוא תלוי במחלוקת דאביי ורבא בסנהדרין. דאיבעיא התם כן נח מהו שמצוה על קדוש השם אמר אביי ת"ש ז' מצות נצטוו בני נח ואם איתא תמנא הוי א"ל רבא אינהו וכל אביזרייהו ע"כ.

מבואר דאביי דפשיט מהו ברייתא ס"ל דוקא אינהו לחוד מדקאמר ז' מצות כו' ואח"כ לדידנא הכי נמי בהו לישנא דנמנו וגמרו בעליית בית נתזה דבג' עבירות יהרג ואל יעבור נמי הנה דוקא ולא אביזרייהו דאלו הוי אביזרייהו בכלל הוי להו לממני יותר וע"כ דאין אביזרייהו בכלל.

אבל רבא ס"ל התם בז' מצות דקדוש השם בכלל דהוי אביזרייהו דז' מצות הכי נמי דקאמר בג' עבירות אביזרייהו בכלל: ולפי זה יובן דאביי דקאמר דאסור לצמודי נחשים פי הכי דלא ליזקו אזיל לטעמי' דס"ל בז' מצות בני נח דוקא אינהו ולא אביזרייהו והכי נמי בג' עבירות דיהרג ואל יעבור אין אביזרייהו בכלל ואביזרייהו יעבור ואל יהרג, וא"כ קשה מהא דאמר משה לאהרן מה עשה לה העם הא אהרן חשש שלא יהרגוהו כמו שהרגו לחור ובעשפית אהרן את העגל לא הוי אלא אביזרייהו ובאביזרייהו יעבור ואל יהרג וא"כ כדן עשה אהרן העגל.

וע"כ צ"ל דכיון דלא נדאי לו שיזקוהו רק חשש דלא ליזקו אסור אף בכל עבירות. ע"כ קאמר אביי דאסור לצמודי נחשים מחשש דלא ליזקי, אכן רבינו לטעמי' דלקמן והלכה טן העתיק היא מעשה דאחד שנתן עיניו באשה וכתב דאפי' פנוי' אסור.

והיינו דס"ל להלכה דאפי' אביזרייהו יהרג ואל יעבור וכתבא וכמו שהוכיח מההיא מעשה הר"ן בפרק יוהכ"פ] דאף אביזרייהו יהרג ואל יעבור עיין שם, יפה עשה שהשמיט הא דאביי דנדאי אף היכא דחייש דלא ליזקו שרי בשאר עבירות ושאיני התם בעגל דהוי אביזרייהו דע"ז ובזו יהרג ואל יעבור ע"כ הי' אסור.

אבל בכל העבירות דיעבור ואל יהרג נדאי אף בכהאי גוונא שרי ואתי שפיר ודו"ק: הלכה ה' נשים שאמרו להם עכו"ם תנו לנו אחת מקם כו' וכן אם אמרו להם עכו"ם תנו לנו אחד מקם ונהרגנו ואם לאו נהרוג פולקם יהרגו פולקם ואל ימסרו להם נפשו אחת

מישראל ואם יחדוהו להם כו' אם הי' מחונן מיתה פשבע בן בכרי יתנו אותו להם ואין מורין להם פן לכתחלה ואם אינו חייב מיתה יתרגו פולן ואל ימסרו להם נפשו אחת מישראל הוא מהירושלמי [סופ"ח דתרומות] אברייתא דכולם נהרגים ואל ימסרו נפש אחת אלא א"כ יחדו להם אחד פגון שבע בן בכרי ימסרו אותו להם ואל יתרגו עלה אמר ריש לקיש והוא שיהי' חייב מיתה פשבע בן בכרי ור' יוחנן אמר אעפ"י שאינו חייב מיתה, והנה דעת רבינו תמוה לכאורה שפסק כר"ל לגבי ר' יוחנן והא קיי"ל הלכתא כר"י לגבי ר"ל בר מתלת, והרב פסך משנה תירץ דהכא הווי ספק נפשות ופסק להחמיר דלא ימסרוהו ביד עפ"ם עיין שם.

ונה תימה דכיון דהלכה כר"י לגבי ר"ל איך נחשוב זה לספק שיאמרו עליו ספק נפשות להחמיר [ועיין איתן האזרחי סימן כ"ו], גם מה שתירץ דמתניתא מסייע לר"ל דקתני פגון שבע בן בכרי משמע חייב מיתה פמוהו ומקרא איפא למידק הכי כו' עיין שם.

לא אבין איך נתחכם יותר מר' יוחנן נהלא גם ר' יוחנן ידע לישנא דברייתא וקרא נאפ"י הכי קאמר דלא בעינו מחונן מיתה פשבע בן בכרי, גם הנה בבר"ר [פרשה צ"ד] ראיתי שם מייתי הך ברייתא ומייתי עלה נמי ר"י אומר במה דברים אמורים ק מוסרים] בזמן שהיא מבפנים והן מבחוץ אב הוא מבפנים והן בפנים הואיל והוא נהרג והן נהרגין יתנו להם ואל יתרגו פולם פגון שנאמר ותבא האשה אל כל העם כו' ר"ש אומר כל המורד במלכות בית דוד חייב מיתה ע"כ.

ושוב מצאתי פנה ממש בתוספתא [סו"פ ו' דתרומות עיין שם וגם רש"י בסנהדרין [דע"ב ע"ב] ד"ה יצא ראשו הביא זה בשם התוספתא עיין שם, וצ"ע דאפליגו ר' יוחנן ור"ל בירושלמי במאי דאפליגו בה פבר ר' יהודא ור' שמעון התנאים בתוספתא.

מיהו אין מביאין ראי' מהתוספתות שלנו המלאים טעות ושיבושים. ועיין מה שפכתתי לקמן ופרק ו' הל' א [בס"ד בזה] הרי דר"י מיישב זה לברייתא פגון שבע בן בכרי היינו פשבע בן בכרי שהי' הוא והן מבפנים אבל לא פשהוא בפנים והן בחוץ.

ואתי שפיר לישנא דכגון שבע בן בכרי אף אליבא דר' יוחנן וא"כ מאי טעמא לא פסק רבינו פנותי': והנראה לפי ענ"ד דהרמ"ך הקשה לדעת רבינו דלא ידע מאי טעמא ימסרו פולם מפדי טעמא דשפיכת דמים אמרינן בגמרא משום מאי חזית דדמא דידך כו' והכא פינו דיתהרגו פולם לא שייך האי טעמא ומאי טעמא ימסרו עצמם פולם יתרג הוא בלבד.

ותירץ הרב פסך משנה אתוס' גופי' דע"כ לא הוצרכו בגמרא לטעם דמאי חזית כו' אלא פשיחדו להם להרוג פלוני בזה אי לאו סברא דמאי חזית כו' הנה אמינא דיעבור ואל יתרג אכן הכא דלא יחדו להם נדאי דנהרגים דאיזה מהם נמסור מיהו הקושיא לר"ל דאמר אפי' יחדו פל שאינו מחונן מיתה פשבע בן בכרי ימסרו פולם על זה קשה הא לא שייך הכא סברא דמה חזית כו'.

עיין שם שדחק לתרץ דזה דבשפיכת דמים יתרג ואל יעבור קבלה היתה בידם אלא שנתנו טעם וסברא עיין שם. וזה דחוק דבגמרא קאמר ושפיכת דמים גופא מנא לן סברא כו'.

משמע דמהך סברא הוא דנפקא לן דבש"ד יתרג ואל יעבור: אכן לפענ"ד צ"ע על הרמ"ל והרב פס"ק משנה מגמרא דב"מ ר"פ איזהו נשך (דס"א ע"ב אמר ר' אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדיינים ור' יוחנן אומר אינה יוצאה בדיינים).

וקאמר שם [דס"ב ע"א] מ"ט דר' אלעזר אמר קרא וחי אחיה עמה אהדר לי' פי הכי ניהי ור' יוחנן כו' מיבעיא לי' לכדתנא ב' שהיו מהלכין בדרה וביד אחד מהם קיתון של מים אם שותין שניהם מתים ואם שותה אחד מהם מגיע לישוב דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד במיתת חברו עד שפא רע"ק ולימד וחי אחיה עמה סייק קודמין כו' ע"כ.

הרי להדיא ע"ג דהי' רק לאחד הקיתון של מים ולא לב' או בשותפות רק להאחד בלבד והרי זה כידו שהאחד ימות בצמא אפי' הכי אם לאו דבא רע"ק ולימד מקרא דוחי אחיה דסייק קודמין הייתי דן מסברא שאין סייק קודמין אלא ישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתת חברו.

והכי נמי דכונתו' דמה לי יחדו משמים ומה לי יחדו בני אדם על אחד שימות בין כה ובין כה יחדו על אחד מהם שימות ואמרין מסברא מחויב האחד למסור נפשו עליו וימותו שניהם ואל יראה כו', וכבר נתבאר לעיל הלכה ד' דאינם בידי שמים ואינם שבידי אדם כהדדי ניהי עיין שם שהבאתי ראי' לזה): ולפי זה יובן דעת רבינו דפסק כר"ל לגבי ר"י, דר' יוחנן לטעמין' אגזיל דס"ל דרבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים ואייתר לי' וחי אחיה לכדרע"ק דסייק קודמין ואין מחויב למסור עצמו פשיטתו חברו למיתה ע"כ יפה ס"ל כן דאפי' אינו מחויב מיתה כשבע בן בכרי אין בולם מחויבים למסור עצמם דסייק קודמין פינן דימותו שניהם.

אכן אנו דקיי"ל ה"תם כר' אלעזר דרבית קצוצה יוצאה בדיינים וכדאסיק תלמודא [בדס"ה רע"ב] הלכתא כר"א וכן פסק רבינו ריש פ"ד מהלכות מלוה]. וא"כ אצטריך לו קרא דוחי אחיה לרבית קצוצה שיוצאה בדיינים וכדדריש ר"א אהדר לי' פי הכי דניחי ולא דרשינו מיני' סייק קודמין כדדרש רע"ק.

א"כ נשאר הדבר בסברא חיצונה דכן פטורא דמוטב ימותו שניהם ואל כו' ע"כ יפה פסק רבינו דכולם ימותו ואל ימסרוהו למיתה וככנ"ל כן נראה נכון: ועוד נראה לי דמשמע לי' לרבינו מתלמודא דידן כר"ל ולא כר"י דאין רשאים למנסרו אע"פ שממילא יתרגו כולם דכפ"ב דכתובות [די"ט ע"א] אמר ר"ח טעמא דר"מ דבאנוסים מחמת נפשות איך נאמנים דקסבר ר"מ עדים שאמרו להם חתמו שקר ואם לאו תתרגו יתרגו ואל יחתמו שקר וא"כ משוי נפשיהו רשעים.

עיין שם ובחידושי הרשב"א שם שכתב בשם יש מפרשים דאשכחן בתוספתא ס"ל לר' מאיר דאף על הגזל יתרג ואל יעבור והכי נמי עדות שקר לגזול ממון חברו יתרג ואל יעבור עיין שם, ופשוט הוא דטעמא דר"מ דאף על הגזל הוא משום דאמרין בסנהדרין וברכות יש לה אדם שממונו חביב עליו מגופו ויש אדם שגופו חביב עליו.

וא"כ כמו שעל שפיכת דמים ונהריגת גופו של חברו יתרג ואל יעבר הכי נמי על גזל ממון חברו יתרג דיש לה אדם שממונו חביב עליו: והשתא קשה לר' יוחנן דבשפיכת

דמים ונהריגת חבירו היכי דנהרגו שניהם רשאי הוא למסור לחבירו דכנותי' בממון אם יהרגו שניהם זה בגופו וזה בממונו רשאי לגזול.

קשה דבפ"ק דמכות [ד"ה ע"ב] אמרינו בההיא דאיתי סהדי ואשתקור איתי סהדי ואשתקור ואיתי סהדי ולא אשתקור אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו ונאמנים האחרונים עיין שם.

וזה בעדים שאומרים בפיה לפנינו. ובכתנות [דל"ו ע"ב] אמרינו בשטר פהאי גונא דאתו בי תרי ואמרו לדידהו א"ל זינפא לי לא מגבינו בשטרא ואע"ג דאם הוא הוחזק כו' הכא כיון דמהדר אזינפא אימר זינפא זיוף וכתב ע"כ.

הרי דבשטרא אי ביקש לעדים לזינף אמרינו כיון דמהדר כו', והשתא הכא כיון דהעדים ראו דמהדר אזינפא א"כ אף אם לא זינפו הם להם כיון דמהדר אזינפא זינף וכתב. ומא טעמא קאמר עדים שאמרו להם כו' יהרגו כו' לר' יוחנן הא הכא הוי פי יהרגו שניהם דבשפיכת דמים שאף אם יהרגו גם הלה יהרג בממונו דכיון דמהדר אזינפא ובכהאי גונא לר' יוחנן בשפיכת דמים ימסרו ואל יהרגו שניהם והכי נמי יחתמו שקר ואל יהרגו.

וע"כ כר"ל דכל שאינו מחויב מיתה פשבע בן בכרי יהרגו שניהם. והכי נמי לר"מ בגזל כל שאינו מחויב להגזל מוטב יהרגו שניהם זה בגופו וזה בממונו ואל יחתמו שקר.

וא"כ מוכח מתלמודין כר"ל ופסק רבינו פתלמודין נגד הירושלמי ודו"ק, מיהו יש לפקפק דלא דמי הך כיון דמהדר אזינפא להכא [והבן]: והכי נמי משמע קצת בתלמודין בנדה [דס"א ע"א] בעובדא דהני בני גלילא דנפק עליהו קלא דקטל נפשא אתו לקמין דר' טרפון אמר להו לטמרינו מר א"ל היכי נעבד אי לא אטמרינכו חזי יתייכו אטמרינכו כו' הא אמור רבנן האי לישנא בישא אע"ג דלקבולי לא מבעיא למיחש מבעיא כו'.

פירש"י למיחש מבעיא שפא הרגתם ואסור להציל אתכם ע"כ. ומשמע דלדידן נמי הוי קטלי מפני שהטמינו ויעו"ש בתוס' ד"ה אטמרינכו] ועובר על דברי המלך ואפ"ן אם הוא שקר שלא הרג מ"מ המלך הי' הורגם לבני גלילא פדמשמע מדקאמר אם לא אטמרינכו חזי יתייכו ונהיינו אם הלישנא בישא שקר] וכן לר"ט שהטמינם.

ואפ"ן הכי אמר להם דלישנא בישא למיחש מבעיא שפא הוא אמת ומחויבים מיתה בדין הי' מטמינם והי' מוסר עצמו ואותם בסכנה. משמע קצת פריש לקיש דימסרו פולם ואל יהרג אהד מכא אלא א"כ חייב מיתה פשבע בן בכרי וכפסק רבינו: הלכה ה' במה דברים אמורים שאין מתרפאין בשאר איסורים אלא במקום סכנה בזמן שהו דרף הנאתו פגון שפאכילין את החולה שקצים ורמשים או חמץ בפסח או שפאכילין אותו ביוהכ"פ אבל שלא דרף הנאתו פגון שעושין לו רטיה או מלוגמא מחמץ או מערלה או שמשקין אותו דברים שיש בהן מר מעורב עם איסורי מאכל שהרי אין בהן הנאה לחיף הרי וה מותר ואפילו שלא במקום סכנה כו': משמע דוקא לחולה מותר ואפ"ן אין בו סכנה אבל לבריא אסור אפ"ן שלא כדרך הנאתו.

וכן פתבו להדיא התוס' פ"ק דע"ז [די"ב ע"ב] ד"ה אלא דאיסורא מיהא איכא עיין שם. והנה בפ"ב דקדושין [דנ"ו ע"ב] תנו המקדש בערלה אינה מקודשת והקשו התוס' מאי

טעמא אינה מקודשת הא חזי להנות שלא כדרך הנאתו דשרי אף באיסורי הנאה עיין שם מה שתימצו.

והקשה במשנה למלה הא לא שרי אלא לחולה שאין בו ספנה הא לבריא אסור ואפין תימא דלבריא נמי אינו אלא איסור דרבנן וכמו שכתבו התוס' בשבועות [דכ"ב ע"ב] ד"ה אהיתרא דאינו אסור שלא כדרך הנאתו לבריא אלא מדרבנן מ"מ הא קי"ל דאף באיסורי הנאה דרבנן אינה מקודשת וכמו שפסק [רפ"ה מהל' אישות] עיין שם שנשאר בצ"ע.

וכתב ששוב ראה שהריטב"א תמה כן על דברי התוס': ולפענ"ד ליישב דברי התוס' דהנה בפ"ק דפסחים [ד"ז ע"א] קאמר אהא דפריה ונבטלי' בשית דאיסורא דרבנן עלונו' כדאורייתא דמי ולאו ברשותי' קאי דאמר ר"ג אמר רב המקדש משיש ולמעלה אפילו בחטי קורדנייתא אין חוששין לקדושיו ע"כ.

הרי דמוכיח מדרב גידל דקאמר דאפילו באיסורי הנאה דרבנן אין חוששין לקדושיו ע"כ דאיסור דרבנן כדאורייתא דמי והנה בסופה [דכ"ג ע"א] תניא העושה סוכתו על גבי בהמה ר"י פוסל ור"מ מכשיר וקאמר מאי טעמא דר"י אמר קרא כו' סוכה שאינה ראוי' לז' ימים לא שמה סוכה ור' מאיר הא נמי מדאורייתא מחזי חזי ורבנן הוא דגזרו עיין שם.

ולכאורה קשה מזה על רב דקאמר המקדש באיסורי הנאה דרבנן אין חוששין לקדושיו ואע"ג דמדאורייתא מחזי חזי כיון דרבנן פסלוה כדאורייתא דמי והא הכא אמר ר"מ כיון דמדאורייתא חזי אע"ג דרבנן גזרו בה סוכה הראוי' מקרי.

וצ"ל דס"ל לרב כר"י דאסור לעשות סוכה על גבי בהמה דאינו ראוי' לז' ימים כיון דרבנן גזרו כדאורייתא דמי אבל לר"מ דס"ל התם דשרי לעשות סוכה על גבי בהמה כיון דמדאורייתא חזי באמת גם הכא בקדושין באיסורי הנאה דרבנן ס"ל דהוי קדושין כיון דמדאורייתא חזי: והנה שם במתני' דקדושין תנו עוד המקדש בחולין שנשחטו בעזרה אינה מקודשת ואמרינו [שם דנ"ז ע"ב] דמתניתין פמאן דאמר חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא משום הכי אינה מקודשת אבל למאן דאמר מדרבנן מקודשת ועיין שם דנ"ח ע"א בתוס' ד"ה אלמא עיין שם] עיין שם.

ובפרק פל שעה [דכ"ב רע"א] אסקינו דר"מ דריש לפלג תשליכון אותו ולא חולין שנשחטו בעזרה ור"י סבר אותו כו' אבל חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא עיין שם. ולפי זה מתניתין דקתני דהמקדש בחולין שנשחטו בעזרה אינה מקודשת דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ע"כ כר"מ אתיא ולא כר"י.

ולפי זה דמתניתין ר"מ הוא ור"מ ס"ל בסופה על גבי בהמה דכשר כיון דמדאורייתא חזי אע"ג דרבנן גזרו. וא"כ במקדש באיסורי הנאה דרבנן כיון דמדאורייתא חזי מאי טעמא אינה מקודשת הא ראוי מקרי כיון דמדאורייתא שרי בהנאה.

ועל זה תירצו דהאשה לא סמכא דעתה כו' או דשלא כדרך הנאתו לא הוי שנה פרוטה. כן נראה לי נכון.

ומה שְׁקִישָׁה לְפִי הָאָמֹר עַל דְּבָרֵי רַבֵּינוּ שְׁפָסֵק וּבפ"ד מהל' סיקה] דְּהַעֲוִשָׁה סִנְפָּה עַל גְּבִי בְּהֵמָה כְּשֶׁרָה וּפָסֵק [ברפ"ה מהלכות אישות] דְּהִמְקִידֵשׁ בְּאִסּוּרֵי הַנְּאִי דְּרַבְּנָן אִין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשֵׁין יִתְבָּאַרְבֵּס"ד בְּמִקְוָמוֹ.

וְשֵׁם נִאֲרִיף אִי"ה בְּפֶרֶט זֶה דְּרַבְּנָן אִם הָיָה כְּדֹאֲרֵיִיתָא: עוֹד נִסְתַּפֵּק הַמְּשֻׁנָּה לְמִלְךָ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה דְרַחֲמָנָא אָמַר תֹּאכְלוּ אִי אָכַל שְׁלֵא כְּדֵרָף הַנְּאִיתוּ אִם יֵצֵא בְּזָה יְדֵי חוֹבֵת הַמִּצְוֹת עֲשֵׂה אִם לֹא וְהַנִּיחַ ג"כ בצ"ע וְכַתֵּב שְׁלֵא רָאָה דִּין זֶה בְּפִירוּשׁ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה עֵינֵן שָׁם.

וּלְפַעֲנָ"ד מִצְאָתִי מְקוֹר לְדִין זֶה מְחֻלְוִין פֶּרֶק הָעוֹר וְהָרוּטָב [דק"כ ע"א] דְּקֹאֲמַר תְּנִיָּא נְמִי גְבִי חֲמִץ כֶּהָי גְּוֹנָא הַמְּחֻוּהוּ וּגְמַעוּ אִם מִצָּה הִיא אִינוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבֵתוֹ בְּפִסְחָא וְאִם חֲמִץ הוּא עֲנוּשׁ פֶּרֶת בְּשִׁלְמָא אִם מִצָּה כו' לְחֵם עוֹנֵי אָמַר רַחֲמָנָא כו' אֵלָּא אִם חֲמִץ עֲנוּשׁ פֶּרֶת וְהָא אֲכִילָה כְּתִיב כו' אָמַר ר"ל כו' עֵינֵן שָׁם.

וְכַתְּבוּ הַתּוֹס' ד"ה לְחֵם עוֹנֵי הוּא הַדִּין דְּהוּי מִצֵּי לְמִימַר נְמִי אֲכִילָה כְּתִיב כו' עכ"ל. וְהַשְׁתָּא אִי נִימָא דְּבְּמִצְוֹת עֲשֵׂה קִיָּים אִפִּי' שְׁלֵא כְּדֵרָף הַנְּאִיתוּ וְרַק בְּמִצְוֹת ל"ת לְעַבְדָּר הוּא דְּבַעֲיָנוּ כְּדֵרָף הַנְּאִיתוּ א"כ לֹא הָיָה מִצֵּי לְמִימַר תְּלַמּוּדָא גַם בְּמִצָּה הַטַּעַם הַזֶּה דְּאֲכִילָה כְּתִיב כו' דְּהָא בְּמִצָּה אַע"ג דְּאֲכִילָה כְּתִיב מ"מ גַם שְׁלֵא כְּדֵרָף הַנְּאִיתוּ וְרַק בְּחֲמִץ הוּא דְּפָרִיף וְהָא אֲכִילָה כו' דְּלַעֲבָר בְּעֵינֵן כְּדֵרָף הַנְּאִיתוּ.

וּע"כ דְּגַם לְעַנְנֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה בְּעֵינֵן דְּוָקָא דְּרָף אֲכִילָה וְהַנְּאִי וְשִׁפִּיר כְּתְּבוּ הַתּוֹס' דָּאָף בְּמִצָּה הָיָה מִצֵּי לְמִימַר כֵּן דְּטַעֲמָא מְשׁוּם דְּאֲכִילָה כְּתִיב בִּי וְרִאִיתִי לְהִרְבֵּי תוֹרַת חִיִּים בְּחֻלְוִין שָׁם כְּתִיב בְּאַמַּת לְתַרְץ כֵּן הָא דְּלֹא קֹאֲמַר הַגְּמָרָא הַטַּעַם בְּמִצָּה דְּאֲכִילָה כְּתִיב וְתִרְץ כְּנ"ל דְּבִל"ת אִין לֹקִין שְׁלֵא כְּדֵרָף הַנְּאִיתוּ מִשָּׂא"כ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה אָף דְּכְתִיב בִּי אֲכִילָה מ"מ אָף שְׁלֵא כְּדֵרָף הַנְּאִיתוּ עֵינֵן שָׁם, מִיְהוּ מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' מוֹכַח כְּמוֹ שְׁכַתְּבִיתִי דַּס"ל דָּאָף בְּמ"ע בְּעֵינֵן דְּוָקָא דְּרָף אֲכִילָה וְהַנְּאִי: וְעֵינֵן בְּתוֹרַת חִיִּים שָׁם הִבִּיא רִאִי דְּבְּמִצָּה לֹא בְּעֵינֵן דְּרָף הַנְּאִי וְלֹא בְּהַנְּאִי תְּלִיא מְלַתָּא דְּהָא קִי"ל בְּלַע מִצָּה יֵצֵא וְאֵע"ג דְּלֹא נְהַנָּה מִפְּנֵי עכ"ל.

וְהַנְּהָא נִרְאָה מְדַבְּרֵי דְּבַבְלַע וְלֹא לְעַם שְׁלֵא כְּדֵרָף הַנְּאִיתוּ מְקַרֵּי וּבְאִסּוּרֵין כֶּהָי גְּוֹנָא אִין לֹקִים עֲלֵיהֶם וּמִזָּה הוֹכִיחַ דְּבְּמִצְוֹת עֲשֵׂה קִיָּים אִפִּי' שְׁלֵא כְּדֵרָף הַנְּאִיתוּ. וְיֵצֵא מְדַבְּרֵי דִין חֲדָשׁ דְּבַלִּיעַת כָּל אִסּוּרֵין שְׁבַתוֹרָה הָיָה שְׁלֵא כְּדֵרָף הַנְּאִיתוּ וְאִינוּ אִסּוּר רַק מְדַרְבְּנָן וְהוֹמַר לְחוּלָה שְׁאִין בּוֹ סַפְּנָה.

וּמְלַבֵּד דְּלֹא מְשַׁמַּע כְּדַבְּרֵי מְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ שְׁכַתְּבֵי דְּמוֹתָר לְעֲשׂוֹת רַטִּי' אוּ מְלוּגְמָא אוּ כְּשִׁמְעָרְבִין דְּבַר מַר דְּהוּי שְׁלֵא כְּדֵרָף הַנְּאִיתוּ וְלֹא כְּתִיב דְּמוֹתָר לְבַלְוַע ש"מ דַּס"ל דְּבַלִּיעַה לֹא הָיָה שְׁלֵא כְּדֵרָף הַנְּאִיתוּ.

מְלַבֵּד זֶה נֶעְלַם מִפְּנֵי גְּמָרָא עֲרוּכָה בְּפֶרֶק אֵלּוּ נְעֻרוֹת [ד"ל ע"ב] דְּקֹאֲמַר שָׁם דַּס"ל לְאַבְיִי זָר שְׁאֲכַל תְּרוּמָה פְּטוֹר אֵלִיבָא דְּרַנְב"ה דְּקָם לִי, בְּדַרְבָּה מִיְנִי' וּפְרִיף עֲלָהּ וְהָאֵמַר ר"ח מוֹדָה ר"נ בֵּן הַקְּנָה בְּגוֹנֵב חֶלְבּוֹ כו' הִכִּי נְמִי בְּעֵידָנָא דְּאֲגָבָה קִנְיָא מִתְּחִיב בְּנַפְשֵׁי' לֹא הָיָה עַד דְּאֲכִיל לִי הִכָּא בְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ כְּשִׁתְּחַב לּוֹ חֲבִירוֹ לְתוּף פִּיּוֹ כו' הִכָּא בְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ כְּגוֹן שְׁתְּחַב לּוֹ בְּתוּף בֵּית הַבְּלִיעָה כּוֹי עֵינֵן שָׁם, וְהַשְׁתָּא אִי, נִימָא דְּבַלְוַע הָיָה שְׁלֵא כְּדֵרָף הַנְּאִיתוּ

אפתי קִשָּׁה אַף בְּתַחב בְּבֵית הַבְּלִיעָה מ' נִחָא הָא אַבְיִי הוּא דְקָאֵמַר בְּפִרְקָא כָּל שְׁעָה [דף כ"ד ע"ב] הַפֶּל מוֹדִים בְּכֻלָּי הַפְּרָם לֹקְהָ אַף שְׁלֵא פְדֵרְךָ הַנְּאָתוּ מֵאֵי טַעְמָא כִּי.

הָא בְּכָל אִיסוּרִין אֵין לֹקִין רַק פְּדֵרְךָ הַנְּאָתוּ א"כ הֵכָא בְּלָאו הֵכִי חֲזִיב דְּלֵא הוּי מִתְחַזִּיב בְּנִפְשׁוֹ כָּלֵל דְּהָא הוּי שְׁלֵא פְדֵרְךָ הַנְּאָתוּ שְׁהֲרִי לֹא לְעַס וּמֵאֵי טַעְמָא קִפְטֵר לִי. וע"כ דְּזָה לֹא חֲזִיב כָּלֵל שְׁלֵא פְדֵרְךָ הַנְּאָתוּ וְהַנְּאָה גְּמוּרָה הִיא.

וּלְפִי זֶה נִסְתַּלְקָה רְאֵיִת הַתּוֹרַת חַיִּים מִבְּלַע מִצְּהָ. וְאַפְשָׁר דְּגַם בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה בְּעֵינֵי פְדֵרְךָ הַנְּאָה דְּוָקָא נְאֻפִי בְּאִיסוּרִין כִּהֵאֵי גְּוָנָא עוֹבֵר מִדְּאֻרֵיִתָּא וְלֹקְהָ.

אַבְל בְּעֵינֵיב דְּבָר מֵר וּכְהֵאֵי גְּוָנָא דְּבְּאִיסוּרֵי אֵינֵו לֹקְהָ דְּאִכִּילָה כְּתִיב הֵכִי נְמִי דְּכֹנְתִי בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה דְּכְתִיב אִכִּילָה לָאו אִכִּילָה הִיא: אַכֵּן מָה שְׁהֵבִיא בְּסִפְר תּוֹרַת חַיִּים עוֹד רֵאִי, מָהָא דְּקִי"ל מִצְוֹת לָאו לְהַנּוֹת נִתְּנוּ דְּחֻזִּינֵן מְזָה דְּלָאו בְּהַנְּאָה תְּלִיָא עֵינֵי שָׁם.

הַגַּם דִּישׁ לְדַחוֹת דְּלֵא דְּמִי כָּלֵל לְהֵכָא בְּכֻמָּה אַנְפִי מ"מ קִצַּת סְמָךְ הוּא דְּלִמְאֵן דְּאָמַר מִצְוֹת לָאו לְהַנּוֹת נִתְּנוּ הֵכִי נְמִי אִפִּי שְׁלֵא פְדֵרְךָ הַנְּאָה נִפְקֵי יְדֵי מִצְוֹתוֹ. אַכֵּן לְאַבְיִי דַס"ל בְּפִרְקָא ב' דְּנִדְרִים [דַס"ז ע"ב] מִצְוֹת לְהַנּוֹת נִתְּנוּ לְעַנְנֵי הַנּוֹדֵר הַנְּאָת סִנְפָּה עָלְיוּ עֵינֵי שָׁם הֵכִי נְמִי ס"ל הֵכָא לְעַנְנֵי מִצְּהָ שְׁלֵא פְדֵרְךָ הַנְּאָתָה לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ דְּמִצְוֹת לְהַנּוֹת נִתְּנוּ וּבְעֵינֵי שְׁיִהְיֶה: וְהַרְנַחְנוּ בְּזָה לִיִּשְׁב דְּבָרֵי רַש"י בְּפִרְקָא כָּל שְׁעָה דַל"ה ע"א] דְּאִיתָּא הֵתָם אָמַר ר"ל עֵיטָה שְׁנִילוּשָׁה כו' מֵאֵי טַעְמָא דַר"ל כו' אִיתְּבִי ר"ה בְּרִי דַר"י לְרַב פְּפָא הַמְּחֵהוּ וּגְמַעוּ אִם חֲמִץ הוּא עֲנוּשׁ כְּרַת וְאִם מִצְּהָ אֵינֵו יִנְחַח יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּפִסְחָ כו' עֵינֵי שָׁם וּפִירַש"י אֵינֵו יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ דְּלֵא דְּרַךְ אִכִּילָה קְאָכִיל ע"כ.

וְתִמְהוּ הַמְּפָרְשִׁים דְּמִדּוּעַ לֹא פִירַש"י כְּמִפְרָשׁ בְּגִמְרָא פִּרְקָא הָעוֹר וְהַרְנוֹטָב טַעְמָא מְקַרָּא לְחַם עוֹנֵי וְלֹא רְאִיתִי יֵשׁוּב מִסְפִּיק לְזָה וּלְפַעַנ"ד יוֹבֵן עַל פִּי הָאָמוֹר בְּשֵׁם סִפְר תּוֹרַת חַיִּים לִיִּשְׁב הָא דְּלֵא קְאָמַר נְמִי תְּלִמוּד בְּפִרְקָא הָעוֹר וְהַרְנוֹטָב טַעְמָא מְשׁוּם דְּלָאו דְּרַךְ אִכִּילָה מְשׁוּם דְּבְּמִצְוֹת עֲשֵׂה לֹא בְּעֵינֵי דְּרַךְ אִכִּילָה וְהַנְּאָה דְּקִי"ל מִצְוֹת לָאו לְהַנּוֹת נִתְּנוּ וְכַב"ל.

וְהִנֵּה בַע"ז [דַמ"ז ע"א] בְּעֵי ר"ל הַמְּשַׁתְּחָנָה לְדַקְל לְוִלְבוּ מָהוּ לְמִצְוֹה כו' מִי מְאִיס כְּלָפִי גְבוּהָ אוֹ לֹא כו'. וְכַתְּבוּ שָׁם הַתּוֹס' דַל"ה מִי דַר"ל אֵית לִי דְּרַבָּא דְּלוּלָב שְׁל עַפּו"ם לֹא יִטוּל וְאִם נָטַל כְּשֵׁר רַק הֵתָם מִיִּירֵי קוֹדֵם בִּיטוּל כו' עֵינֵי שָׁם.

אַכֵּן בְּהַר"ן שָׁם כְּתַב אַהֲרָא אִיבְעֵיָא וְזָה לְשׁוֹנוֹ וְאִיכָּא לְמִידָק כו' וְהָאֵמַר רַבָּא לְוִלְבָּ שְׁל עַפּו"ם לֹא יִטוּל וְאִם נָטַל כְּשֵׁר וּבַר"ה אָמַר ר"י שׁוֹפֵר שְׁל עַפּו"ם לֹא יִתְקַע וְאִם תְּקַע יֵצֵא כו' טַעְמָא מְשׁוּם דְּמִצְוֹת לָאו לְהַנּוֹת נִתְּנוּ כו' וְתִירַץ הַרְאַב"ד ז"ל דְּלְכַתְּחִלָּה הוּא דְּקַמְבְּעֵיָא לִי כו' אַבְל הַרְמַב"ן ז"ל כְּתַב כו' דְּאִפִּי לְפִנְסֵלוּ דִיעֵבַד קַמְבְּעֵיָא לִי כו' וְר"ל דְּמִבְּעֵיָא לִי הֵכָא לִית לִי דְּרַבָּא וְר"י אֵלָא פְּשִׁיטָא לִי דְּכָל דְּלַהֲדִיּוּט אֲסוּר לְמִצְוֹה נְמִי פְּסוּל כו' עַכ"ל.

מְבוֹנָר מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ן דַר"ל פְּלִיג אַרְבָּא וּס"ל מִצְוֹת לְהַנּוֹת נִתְּנוּ. וְהִנֵּה שָׁם בְּתַר הֵכִי בְּעֵי רַב פְּפָא הַמְּשַׁתְּחָנָה לְבַהֲמָה צְמָרָה מָהוּ לְתַכְלַת וְקָאֵמַר דְּהֵינֵו אַבְעֵיָא דַר"ל וּבְעֵי מְשׁוּם דְּהוּי לִי מִקְלֵי אַחֲרֵיִתָּא עֵינֵי שָׁם.

וא"כ ר"פ נמי ע"כ לית לי' דרבא וכל דלהדיוט אסור פשיטא לי דלמצוה נמי פסול דמצוות להנות נתנו רק קמבעיא לי בכהאי גוונא דצמרה וכאיבעיא דר"ל [או פאיבעיא דרמי בר חמא עיין שם].

ולפי זה יובן דשם בחולין קאמר הגמרא אליבא דכולי עלמא ע"כ לא מצי למימר הטעם דאינו יוצא ידי חובתו משום דלא שמי' אכילה דהא לרבא דס"ל מצוות לאו להנות נתנו לא אכפת לן אם הוא דרף אכילה וכדברי התורת חיים הנ"ל ע"כ קאמר התם טעמא מקרא דלקח עוני אכן ה"א בפסחים דקאי לר"ל ולר"פ ותרנייהו סבירא להו מצוות להנות נתנו כדמוכח מהא דע"ז הנ"ל וא"כ לדידהו אף במצוה בעינן דוקא פדרף הנאה ושללא פדרף הנאה לא קיימא מצנתו שפיר נקט רש"י אליבייהו טעמא דברייתא דאין אדם יוצא ידי חובתו טעם היותר פשוט משום דלאו שמי' אכילה ולאו דרף אכילה הוא וגם במצוה בעי דרף אכילה אליבייהו ואתי שפיר.

ומה שיש לפלפל עוד בהך עניינא דשללא פדרף הנאה יתבאר בס"ד פאשר יגיענו ד' ברחמיו להלכות מאכלות אסורות כי שם מקומו: הלכה יא ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות דברים שהבריות מרנגים אחריו בשבילם ואע"פ שאינן עבירות הרי וה' חילל את השם פגון שלקח ואינו נותן דמי המקח לאלתר כו' בגמרא איתא היכא דמי חילול השם אמר רב פגון אנה דשקילנא בשרא מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר כו' עיין שם.

ואינו מובן מדוע נקט דוקא דשקילנא בשרא ולא קאמר דשקילנא ולא יהיבנא דמי יהי' אינה חפץ שיהי' וכמו שכתב רבינו פגון שלקח כו'. ויראה דג"כ אינו מובן מאי דקאמר רב פגון אנה ולאמר סתם פגון דשקיל בשרא כו'.

ועל דרף שאמר רב נחמן בר יצחק פגון דקאמרי אינשי שרי לי מארי לפלגיא וכן פדאמרי דבי ר"י התם עיין שם. [והא דאמר ר"י נמי פגון אנה דלא מסגינא כו' ביאר יפה בספר משנת חכמים עיין שם]: ויובן דבפרק פיסוי הדם [דפ"ד ע"א] תניא א"ר אלעזר בן עזרי' מי שיש לו מנה יקח לפסו ירק עשירה מנה יקח לפסו דגים נ' מנה יקח לפסו בשור כו' אמר רב צריכים אנו לחוש לדברי זקן ופירש"י להסתפק במזונות זלים] אמר ר"י אבא ממשפחת בריאים אבל פגון אנו כו' ע"כ.

לפי זה י"ל דדוקא בשור ורב דוקא אמר פגון אנה שאני ממשפחת בריאים וחושש לדברי זקן שלא לאכול בשור תמיד ולהסתפק בירק ודגים וא"כ בודאי לא הי' לוקח בשור רק לצורך החג לכבוד יו"ט ובזו דלא יהיבנא דמי לאלתר הוי חילול השם.

אבל בודאי באדם הרגיל תמיד ליקח אצל אותו טבח ולוקח תמיד בהקפה עד שכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול ומשלם בסוף זמן ליכא בזה חילול השם דכיון דלוקח אצלו תמיד אינו נראה כמו שרוצה לכפרו פן נראה נכון, ובזה יובן דלא קשה מידי קושיות המשנת חכמים [מ"ב אות ד] בהא דחולין [דמ"ח סע"א] דאמר לי' ריב"י לר"י אקפן אנה בשרא מטבחא עיין שם, ולפי מה שכתבתי יתכן דר' רמנ' לא הי' לוקח תמיד אצל אותם הטבחים וא"כ הוי חילול השם בשקיה ע"כ אמר לי' ר"י ב"י אקפן אנה

שְׁאֵנִי לְוָקַח תְּמִיד אֶצֶל אוֹתָם הַטְּבָחִים וְלִיכָא חֲלִיל לְהַשֵּׁם פְּשָׁא קִיף וְעֵינָן שָׁם בְּפִירֵשׁ"י,
כֵּן נִרְאָה לִי: וּמָה שֶׁכָּתַב רַבֵּינוּ וַיַּעֲשֶׂה לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין.

מִשְׁמַע מְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ דְּוָקַא תְּלִמִּיד חָכָם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין וְלֹא כָּל אָדָם,
וּבְאַמַּת מִשְׁמַע קִצַּת הָכִי בַב"ק [דצ"ט סע"ב] בְּהֵוּא דְחֻזָּא לִי לְר' חֲזִיָּא דִּינְרָא וְאָמַר
לִי מְעַלְיָא הוּא כּוֹ'וּא"ל לְרַב זִיל חֲלַפְנִי כּוֹ' וּפְרִיךְ מֵאֵי שְׁנָא מְהָא כּוֹ' וּמְשַׁנֵּי ר"ח לְפָנִים
מְשׁוּרֵת הַדִּין הוּא דְעַבְד פְּתַנֵּי ר"י כּוֹ' עֵינָן שָׁם, וְלִפִּי מָה שֶׁיִּתְבָּאָר בְּסֻמוּף דְּכוּפִין אֶלְפָּנִים
מְשׁוּרֵת הַדִּין א"כ מְדוּעַ לֹא הוֹרָה לְדַנְכֵי וְאִיסוּר ג"כ לְשַׁלֵּם לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין וְע"כ
דְּוָקַא ר"ח דְּאָדָם חָשׁוּב הִי עֵבִיד לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין אֲבָל אֵין חַיִּיב לְכָל אָדָם לַעֲשׂוֹת
לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין, אֲבָל רְאִיתִי דְזוּ מְחַלְקֵת הָרֵאשׁוּנִים דַּב"מ [דכ"ד ע"ב אִיתָא ר"י
הֵנִי שְׁקִיל וְאֶזְיֵל בְּתַרְיָ דְמָר וְשִׁמוּאֵל כּוֹ' מְצָא פָּאן אַרְנָקִי מְהוּ כּוֹ' בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן בָּהּ
סִימָן מְהוּ א"ל חֲזִיב לְהַחְזִיר לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין פִּי הָא כּוֹ'.

וְשָׁם בְּתַר הָכִי קְאָמַר נְמִי בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן בָּהּ סִימָן מֵאֵי א"ל הָרִי אֵלוּ שְׁלוֹ וְהֵלֵא עוּמַד
וְצוּנַח נַעֲשֶׂה פְּצוּנַח עַל בֵּיתוֹ כּוֹ'. וְקִשָּׁה מְדוּעַ לֹא קְאָמַר לִי הָכִי נְמִי חֲזִיב לְהַחְזִיר לְפָנִים
מְשׁוּרֵת הַדִּין.

וְתַרְיָ בְּשִׁיטָה מְקוּבָצָת בְּשֵׁם ה"ר יוֹנָתָן דְּהֵינּוּ לְמִי שְׁאֵינּוּ כ"כ אָדָם חָשׁוּב דְּלֹא מְחִיבֵינוּ
לִי לַעֲשׂוֹת לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין ע"כ. וּבְמַרְדְּכֵי שָׁם כָּתַב בְּשֵׁם רַאבְנָה הָא דְלֹא פִּיפִינוּ
הָכָא לַעֲשׂוֹת לְפָנִים מְשׁוּה"ד אֶפְשָׁר שְׁהַמוּצָא הִי עֵנִי וּבַעַל אֲבִינָה הִי עֲשִׂיר עכ"ל.

מְבִנְיָר דְּבָאָם הַמוּצָא אֵינּוּ עֵנִי אִפִּי אֵינּוּ אָדָם חָשׁוּב פִּיפִינוּ לִי לְמַעַבְד לְפָנִים מְשׁוּה"ד
וְדִלָּא כַה"ר יוֹנָתָן: וְהִנֵּה מְדַבְּרֵי שְׁנֵיהֶם נִרְאָה דְכִיפִינוּ לַעֲשׂוֹת לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין וְכֵן
פְּתוּב בְּמַרְדְּכֵי שָׁם לְהַדְיָא וְזֵה לְשׁוֹנוֹ וְכֵינָן דְּחֻזִּינוּ דְּהֵנִי פִיפִי כּוֹ' פְּדֵאִיתָא ס"פ הָאֲנֻמְנִין
גַּם אֲנִי פִיפִינוּ כּוֹ' וְכֵן פְּסָקוּ הָרַאבְנָן וְאִבִּי"ה דְכִיפִינוּ כּוֹ' ע"כ.

אֲכֵן רְאִיתִי בְּבֵית יוֹסֵף בְּטוּר חו"מ [סִימָן י"ב] הֵבִיא דְבָרֵי רַבֵּינוּ יְרוּחָם בְּשֵׁם הָרַא"ש
דְּאֵין כּוּפִין לַעֲשׂוֹת לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין וְהֵבִיא דְבָרֵי הַמְּרַדְכֵי הו"ל דְּכוּפִין וְתַמָּה עָלִיו
וְכָתַב דְּמַהֲנָה עוּבְדֵי דְמִיָּתִי לֹא נִזְכַּר דְּכַפּוֹ עֵינָן שָׁם.

וְלִפִּי עַנ"ד וְדֵאֵי הָעֵיקָר פְּדַבְּרֵי הַמְּרַדְכֵי וְכַדְמִשְׁמַע מַס"פ הָאֲנֻמְנִין דְּמִיָּתִי דְשָׁם אָמַר דִּינָא
הָכִי כְּדִלְפָּנִים מְשׁוּה"ד עֵינָן שָׁם שֶׁכָּתַב דְּאֶפְשָׁר דְּאֵר רַבֵּינוּ יְרוּחָם מוֹדָה וְלֹא קְאָמַר אֶלָּא
בְּאֵינוּ עֲשִׂיר עֵינָן שָׁם.

וְהָכִי נְמִי מִשְׁמַע לְהַדְיָא דְכוּפִין בְּכַתּוּבּוֹת [ד"נ רע"א] בְּהֵוּא דְגַחֲזִין וְנִשְׁקִי לְרַבֵּי יוֹנָתָן
מְשׁוּם דְּכוּתַב נְכֶסֶיו לְבָנָיו הָוִי וְעִשְׂיִתְנֵהוּ לְזַנְיָ וְקְאָמַר אֵי אֲמַרְתָּ בְּשַׁלְמָא לֹא דִינָא הוּא
מְשׁוּם הָכִי עִשְׂיִתְנֵהוּ אֶלָּא אֵי אֲמַרְתָּ דִּינָא הָכִי עִשְׂיִתְנֵהוּ בְּעֵי עֵינָן שָׁם וּבְפִירֵשׁ"י.

הָרִי לְהַדְיָא דֵאע"ג דְּלֹא דִינָא הָוִי עִשְׂיִתְנֵהוּ לְפָנִים מְשׁוּה"ד. וְעֵינָן שָׁם בְּתוּס' דְּהֵאֵי עֲשׂוּנִי
הֵינּוּ בְּדְבָרִים: וְרֵאִיתִי לְהַרְבֵּ מִשְׁנַת חֲקָמִים [מ"ב] כָּתַב אֶהָא דְלְפָנִים מְשׁוּה"ד וְזֵה לְשׁוֹנוֹ
וּמְהַדִּין לְכוּף לְתִלְמִיד חָכָם עכ"פ בְּדְבָרִים שֶׁיַּעֲשֶׂה לְפָנִים מְשׁוּה"ד עֵינָן בַּמַּס' ב"ק [דף
צ"ח] הָוִי עוּבְדָא וְאֶפְשָׁי רַפְרָם כּוֹ' כֵּן נִרְאָה עכ"ל.

והנה כתב זה מדעתא דנפשי' והביא ממרחק לחמו מהאי דב"ק דיש לךחות דשאני התם דמחויב לצאת ידי שמים להחזיר מה שהפסיד בקטנותו כמו שפיתבו האחרונים באו"ח וסימן שמ"ג ובחו"מ וסימן שמ"ט] משא"כ בלפנים משה"ד.

[ענין בשו"ת אבן השוהם סי' ס"ה מ"ו ענין שם היטב]. אבל נעלם ממנו דברי המרדכי הנ"ל ודברי הבית יוסף הנ"ל שהוא מחלוקת הפוסקים וכן הביא הרמ"א הב' דיעות בחו"מ [שם סעי' ב'] ענין שם.

וגם נעלם ממנו גמרא ערוכה דכתובות הנ"ל דמפורש להדיא דכופין. והנה שם בכתובות לא היו הפנים חשובים כל כך ומ"מ כופין נראה מזה כהראב"ה דלכל אדם עשיר כופין ודלא כה"ר יהונתן.

ושמא עשוי דהתם היתה רק בדברים רפים להרצותם לעורר מדת רחמנותם לרחם עליו וזה עשה ר"י לפנים משה"ד. אבל לחייבם לעשות לפנים משה"ד זה נדאי א"א רק לאדם חשוב ואדרבא אפשר קצת ראי' כה"ר יהונתן דאי נימא דלכל, אדם כופין שיעשה לפנים משה"ד א"כ מאי טעמא גחין ונשקי' מה זו רבותא דעביד כדין לכוף להבנים שיעשו לפנים משה"ד.

וע"כ דבזה עשה ר"י לפנים משורת הדין לדבר על לב הפנים לרחם עליו. והא דקאמר עשינהו הוא כמו שפיתבו התוס' דהיינו עם דברים מעלאי דידי היינו עשוי.

והיינו דבאמת לא היו עושין ברצון טוב אבל לא יכלו להעזי פני ר' יונתן המבקשם וא"כ הוא באמת עשוי: ודע דהיינו דוקא לעשות לפנים משה"ד ולנתר ממנו בדבר שיש איזה סיבה או ענין שבעבור זה יתחייב ליתן ממון אלא שעם כל זה התורה פטרתו וצריך הת"ח לנתר ולעשות לפנים משה"ד.

אבל לנתר ממנו על לא דבר לא מצינו. וענין בפ"ק דב"ב [דט"ו ע"ב] אמר ראב"ש איוב ונתן בממונו הי, מנהגו של עולם אדם נותן חצי פרוטה לחנוני איוב ויתרה משלו ענין שם ברש"י.

הנה סיפר בשבחי איוב שויתר גם בזו שהוא בלא שום ענין תביעה רק ויתור ומתנה. ויראה דדוקא נקט חצי פרוטה דבאמת בישראל מה זה רבותא הא קיי"ל גזל חצי פרוטה אינו חייב להחזיר ובחצי פרוטה אשה לא מקדשה וקרע אין נקנית ואין ב"ד נזקקין לדין וטובא דכנת' דחצי פרוטה לא חשוב מידירק בעכו"ם בני נח קיי"ל דנהרג על חצי פרוטה דגבייהו חשיב ממון.

וענין בעירובין [דס"ב ע"א] שלח ר' יצחק ב"ר יעקב בר גיורא בשם ר' יוחנן הווי יודעים ששוכרים מעכו"ם אפי' בפחות משנה פרוטה ואר"ח בר אבא בן נח נהרג על פחות משנה פרוטה. ויראה דלא אמרו לר"י בר"י בר גיורא גם הך דרחב"א בשם ר' יוחנן פיון דתרנוייהו בשם ר' יוחנן ובחד ענין.

הוא משום דאמרינו בם בסנהדרין [דצ"ד ע"א] גיורא עד עשרה דרא לא תבזי ארמאי באפי' ולהיות ר' יצחק דור ג לגיורא וזה דבן נח נהרג על פחות משנה פרוטה בזיון גדול

שָׁאִין חֲבִירוֹ מוֹחֵל לוֹ אִפִּי פְּחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה עַד שְׂיָהָא הוּא נִהְרַג עַל זֶה ע"כ לֹא אָמַר לר"י ב"ר יַעֲקֹב בַּר גִּיּוֹרָא זֶה.

רַק הָא דְשׁוֹכְרִים מֵעֲפוּ"ם אֵין זֶה בְּזִיוֹן בְּמָה שְׁשׁוֹכֵר קַרְקָעוֹ בְּדָבָר מוֹעֵט. אֲבָל הָאֲחֵרֵת בְּזִיוֹן גְּדוֹל שֶׁהוּא מִקְפִּיד בְּפָחוֹת שְׁגִזּוֹל מִמֶּנּוּ חֲבִירוֹ עַד שְׁחֲבִירוֹ נִהְרַג עָלָיו.

וְהִנֵּה שָׁם בַּב"ב אָמְרוּ דְאִיּוֹב עֲפוּ"ם הִי ע"כ סִיפֵר בְּשִׁבְחוֹ שְׁנֵהָג מִנֵּהָג יִשְׂרָאֵל וְהִי מוֹתֵר חֲצִי פְּרוּטָה לְחֲנֻנִי וְלֹא כָּכָל עֲפוּ"ם. וְדוֹקָא חֲצִי פְּרוּטָה דְאִינוּ מְמוֹן אֲבָל פְּרוּטָה וְדָאִי טוֹב תַּתֵּן אוֹתָהּ לְעֵנִי מִלְּנִתְרוֹ לְחֲנֻנִי וְלִישְׂרָאֵל אֵין רְבוּתָא כָּלל בְּנִיתוֹר חֲצִי פְּרוּטָה כֵּן נִרְאָה: פָּרָק ו' הִלְכָה א כָּל הַמְּאָבָד שָׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים הַטְּהוּרִים שְׁנִקְרָא בְּהֵם הַקַּב"ה רְנוּקָה מִן הַתּוֹרָה שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר בְּעֲפוּ"ם וְאֲבָדְתֶם אֶת שְׁמֵם מִן הַמְּקוֹם הַהוּא לֹא שְׁתַּעֲשׂוּן כֵּן אַר' אֲלֵקִיכֶם: בְּהִגָּהֵת מִיְיָמוֹנִי כָּתַב אֲבָל דִּיּוֹ שְׁנִטְפָּה עַל גַּב הַכְּתָב מוֹתֵר לְמוֹחֵקָה שְׁלֹא הִי כְּנֻתָהוּ אֲלֵא לְתַמְנָן עכ"ל.

וְעֵינָן בְּטוֹר יו"ד וְסִימָן דַּט"ו] וּבְבֵית יוֹסֵף שָׁם וּבְאַחֲרוֹנִים דְּזוֹ מַחְלֻקֵת הַפּוֹסְקִים. וּמְקוֹר רְאִינֵת הַמַּתִּירִים לְמַחֲזִק עַל מְנַת לְתַמְנָן מְהָא דַּפ"ק דַּב"ב [ד"ג ע"ב] דְּבָבָא כֵּן בְּנִטָא אֲסָבְי' עֲצָה לְהוֹרְדוֹס לְמַסְתְּרִי לְבֵית הַמְּקַדָּשׁ וְלִבְנוֹתוֹ מְחֻדָּשׁ מְשׁוּם דְּתִיּוּקָא חֲזָא בִּי עֵינָן שָׁם נִהְרִי סְתִירַת בֵּית הַמְּקַדָּשׁ וְאִיבּוּד שְׁמוֹת הַקְּדוּשׁ כַּהֲדָדִי נִינְהוּ, וְהַר"י אֲסַפְּנָדְרִי הוֹבָא בְּבֵית יוֹסֵף שָׁם כָּתַב לְדַחוֹת וְזֶה לְשׁוֹנוֹ לִיכָא לְמִימַר דְּכָל מַחֲזִיקָה שְׁהִיא לְתִיקוֹן שְׁרִיָא כו' שְׁכֹן מְצִינוּ בְּנֵי חֲשֻמוֹנָאִי שְׁנִתְצוּ מִזְבֵּחַ שְׁכָנָה עֲזָרָא מְפָנִי שְׁטַמְאָוְהוּ עֲפוּ"ם כְּדָאִיתָא בְּיוֹמָא וּבְהִגָּהֵת מֵהַר"ח שָׁם כָּתַב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ לֹא מְצָאֵתִי דְבָרִים אֵלוֹ בְּמַס' יוֹמָא כו' ע"כ.

וּבְמַחֲזִילָה מְכַבּוּדוֹ נִעְלַם מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא מְפֻרָשׁ בְּיוֹמָא [דַּט"ז ע"א] מְזַרְחֵית צְפוּנִית בְּהַ גְּנָזוּ בֵּית חֲשֻמוֹנָאִי אַכְנִי מִזְבֵּחַ שְׁשִׁקְצוּ מַלְכוּת יוֹן כו' עֵינָן שָׁם. וְלִזְהָ נִתְפָּנִין הַר"י אֲסַפְּנָדְרִי דְהֵתֵם שְׁאֵנִי דָאִי אֲפָשֵׁר לְנוּ בְּלֹא מִזְבֵּחַ וְגַם אִי אֲפָשֵׁר לְבָנוֹת מִזְבֵּחַ בְּמַקְוִם אַחַר בְּמַקְדָּשׁ כו' ע"כ.

וּבְאַמַּת כְּדָבָרֵי הִגָּהֵת מִיְיָמוֹנִי כְּתוּב בְּמַס' סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁהִבִּיא הַר"י אֲסַפְּנָדְרִי שָׁם דְּתַנְיָא הַמוֹחֵק אוֹת אֶחָד מִן הַשָּׁם עוֹבֵר בַּל"ת אָמַר ר"י לְכֹף נְאֻמַּר וְאֲבָדְתֶם אֶת שְׁמֵם לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן כו' אֲבָל אִם נִשְׁפָּכָה דִּיּוֹ עַל הַשָּׁם מוֹתֵר לְמוֹחֵקוֹ שְׁלֹא הִיָּתָה כְּנֻתָהוּ אֲלֵא לְתַמְנָן ע"כ.

מְבוֹאֵר כִּהִגָּהֵת מִיְיָמוֹנִי דְמוֹחֵק עַל מְנַת לְתַמְנָן שְׁרִי. וְעֵינָן בְּמָה שְׁחִילֵק הַר"י אֲסַפְּנָדְרִי שָׁם בְּזֶה וּלְפִי עַנ"ד הִי נִרְאָה דְלְכָאוּרָה מוֹכַח דְמוֹחֵק עַל מְנַת לְתַמְנָן שְׁרִי.

דְּהִנֵּה בַּפ"ק דְּסוֹטָה [ד"ג ע"א] פְּלִיגֵי ר' יִשְׁמַעֵאל וְר' עֲקִיבָא בְּלַעֲזוֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ רַע"ק אוֹמֵר חוֹבָה ר' יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר רְשׁוּת. וְהִנֵּה הַר"ן [פָּרָק הַשּׁוֹלֵחַ] הִבִּיא בְּשֵׁם יִשׁ מְפָרְשִׁים טַעְמָא דְאָסוּר לְשַׁחֲרַר עֲבָדוֹ וְעוֹבֵר בְּעֲשֵׂה הִיָּינוּ מְשׁוּם דְאָסוּר לְחַנְּנֵם וְלַרְחֵם עֲלֵיהֶם וְלִיתָן לָהֶם מַתָּנַת חֲנָם כְּעֵנָן שְׁאָמְרוּ בְּעֲפוּ"ם לֹא תִחְנַם ע"כ.

וְיִשׁ לְהַבִּין טַעְמָא דַּר' יִשְׁמַעֵאל דַּס"ל רְשׁוּת וְהָא יִשׁ בְּזֶה דְלֹא תִחְנַם לֹא תַתֵּן לָהֶם חֲנָם [וּבְמַקְוִם אַחַר בְּיָאֲרָנוּ בַּס"ד תִּירוּץ מְסַפִּיק לְזוֹ וְאֵין כָּאֵן מְקוֹמוֹ]. וְצ"ל דַּס"ל לַר' יִשְׁמַעֵאל כְּשִׁיטַת ר"מ בַּפ"ק דְּגִיטִין [דִּי"ב ע"ב] דְּחוֹב הוּא לְעֲבָד שְׁיֹוצָא לְחִירוֹת בְּעֲבָד כְּהוּן שְׁמַפְסִידוּ בְּתוֹרָה וּבְעֲבָד יִשְׂרָאֵל שְׁמַפְסִידוּ שְׁפָחָה עֵינָן שָׁם.

וא"כ ליפא בזה משום לא תחנם מתנת חנם דאע"ג דעכשיו נראה כמרחם עליו הא פונתו וסופו אדרבא להפסידו פדי שלא יאכל תרומה לא ישא שפחה. ובכהאי גוונא שרי לעבדן אלאו רלא תחנם ולחנני שהרי על ידי חינון זה יהי להיפך שיהי בלתי מחונן.

והוא ממש פמוחק על מנת לתקן דהכא דשרי דאע"ג דעכשיו מוחק הוא ונמצא מאבד השם מ"מ פינון שעיקרו אדרבא הוא שלא יהי השם מאבד לפי שעכשיו נפלה עליו טיפת דיו ועל ידי המחיקה והתיקון יבוא השם מתוקן היטב ובלתי מאבד שרי.

הכי נמי דכתיב אע"ג דבשעה שמשחררו הרי נותן לו מתנת חנם לפטרו מהשעבוד מ"מ פינון שעיקרו אדרבא שלא לחננו שהרי חוב לעבד שיוצא לחירות שרי בכהאי גוונא לחננו.

ועיין בע"ז [דמ"ח ע"ב] מה שמשבית בעור פוגם בבשר הכי נמי מה שמשבית כו' עיין שם. הכי נמי דכתיב מה שמשבית בפטירת שעבודו פוגם לאסרו בשפחה ובתרומה.

ולכהי ס"ל לר' ישמעאל דלעולם בהם תעבדו רשות: אף יש להבין לפי זה טעמין דר' עקיבא דס"ל דאסור לשחרר עבדו והיינו משום לא תחנם כמו שכתב הר"ן והא הכא לא שייך לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם דהא הכא אין זו מתנה דהא חייב הוא לעבד.

ודוחק לומר דר' עקיבא ס"ל כחכמים דר' מאיר דזכות הוא לעבדן. וצריף לומר דר' עקיבא ס"ל דאפי' בכהאי גוונא אסור אע"ג דסופו שייאסר על ידי זה בשפחה ובתרומה ולא יהי מחונן פינון שעכשיו מיהת מחננו במה שפטרו משעבוד אסור ועובר בלא תחנם.

ודכתיב נמי הכא במוחק על מנת לתקן דאסור דאע"ג דסופו שיתקן השם על ידי זה המחיקה מ"מ עכשיו אסור למחוק ולעבדן על לא תעשון כן: ולפי זה אתי שפיר דהתם במסכת סופרים ר' ישמעאל קאמר לה דשרי למוחקו על מנת לתקן ולטעמין אזיל דס"ל דלעולם בהם תעבדו רשות ומותר לשחרר עבדו אע"ג דעובר על לא תחנם משום דסופו לחוב לו.

הכי נהי ס"ל הכא דמוחק על מנח לתקן שרי אע"ג דעכשיו עובר על לא תעשון כן סופו לתקן ושרי. (ועיין מנחות [דצ"ב רע"ב] דביטול של תורה זהו יסודה כו' ג"כ ממש כנגדון דידן איבוד השם זה קיומו.)

ועיין מו"ק [ד"ט ע"ב] אשה לא תסוד כו' שאע"פ שמצירה עכשיו שמחה היא לאחר זמן עיין שם ובגריש ע"ז [ד"ב ע"א] במשנה א"ל אע"פ שמציר עכשיו שמח לאחר זמן. עיין שם דמוכח ג"כ דמהא טעמא דמוחק עכשיו ומתקן לאחר זמן שרי ועיין ביומא [דפ"ה ע"ב] אמרה תורה חלל שבת אחת פדי שישמור שבתות הרבה.

הרי דלחלל על מנת לשמור שרי והכי נמי דכתיב, ועיין סנהדרין [דק"ז ע"א] אמרו לזוד כו' מוטב שיעבדו ע ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא עיין שם היטב ברש"י. ד"ה מוטב דמבואר דרשא לחלל שכ שמים פדי שעל ידי זה תיקן שם שמים והכי נמי ממש דכתיב.

ועיין בעיז [דס"ד ע"א] המקנים בכלאים לוקה למעוטי תפלה שרי עיין שם]. אכן לדידן דקיי"ל כר' עקיבא דמשחרר עבדו עובר בעשה ועובר על לא תחנם אע"ג דסופו לחוב לי עכשיו מיהא עובר על לא תחנם הכי נמי דכתיב אע"ג דסופו לתקן אסור דעכשיו

מיהא בשעת מחיקה עובר על לא תעשון פן כנ"ל ואתי שפיר: [ובזה אמרתי פלפלת כל שהיא בשבת [דף צ"ו רע"ב] ת"ר מקושש זה צלפחד כו' דברי רע"ק א"ל ריב"ב עקיבא בין פה ובין פה אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה פיסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק ע"כ.

וכבר נמצא בכל ספרי פלפולים בגמרא זו לבאר דקדוק הלשון עקיב"א בין פה כו'. ואמרתי אני על פי הנ"ל לבאר זה בדרך פשוט וקצר דנדע דברי רז"ל מקושש לשם שמים נתפנין שלא יחלל שבת כל העם פי יפול פחדו עליהם בראותם זה יוצא ליסקל על שחילל שבת וזה מדרש הובא בתוס' ב"ב [דקי"ט ע"ב] ד"ה אפי'.

לפי זה איך אמר ריב"ב אם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק אדרבא מוציא שבת על אות צדיק שהרי לשם שמים נתפנין. על זה דקדק ואמר עקיב"א כו' לשיטתך דסבירא לך דאסור לשחרר עבדו משום לא תחנם אע"ג דסופו שעל ידי זה לא יהי מחונן שהרי חוב הוא לו מ"ח עכשיו מעשיו לעבור על לאו דלא תחנם ואסור.

הכי נמי דכתיב במקושש אע"ג דסופו על די חילולו שבת יהי לתועלת אדרבא שלא חילל שבת ונמצא הרי הוא מקלקל ומחלל שבת על מנת לתקן שלא חולל מ"מ עכשיו מיהת עיבר הוא ומחלל שבת יאסור.

וא"כ לשיטתך עשה מקושש עבירה ובין פה ובין פה אתה עתיד ליתן הדין שאם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק ודו"ק]: אכן שוב עינתי במסכת סופרים עצמו ופרק ה' הנ"ל וראיתי שם הגוססא ר' שמעון אומר לכה נאמר ואבדתם כו' אבל אם נשפכה דיו כו'.

ונראה לפי ענ"ד דגם לפי הגוססא ר' שמעון אתי שפיר. דלא קיי"ל כהא דמסכת סופרים. דהנה בתוספתא [סוף פ"ז דתרומות] תניא סיעה של בני אדם שאמרו להם עפוי"ם תנו לנו אחד מכם ונהרגוהו ואם לאו נהרג פולקם ונהרגו פולקם ואל ימסרו כו' אמר ר"י בר"א כו' אבל בזמן שהוא והם מבפנים הואיל והוא נהרג והם נהרגים ימסרו להם ואל ואל ינהרגו פולקם כו' וכן הוא אומר כו' ר' שמעון אומר כו' אמרה להם כל המורד במלכות בית דוד חייב מיתה עכ"ל.

מבואר דס"ל לר' שמעון דאפי', אם הוא נהרג והם נהרגים מ"מ אסור למסור להם נפש אחת מישראל כדי שינצלו פולקם וע"כ אמר כ אמרה להם כל המורד כו' אבל לולי פן הי להם ליהרג פולקם ואל ימסרו כו'.

ואע"ג דמסירת נפש זו להריגה הוא על מנח לתקן דבלאו הכי ינהרגו פולקם ועכשיו כשיגלגלו למסור ליהרג על ידי זה יתקנו פולקם שפולקם לא ינהרגו מ"מ ס"ל דאסור למסור ביד נפש אחת להריגה והכי נמי קשה היאך אמר ר' שמעון פאן דמוטר למחוק ביד השם על מנת לכתוב והא כ"ש הך דיש לאסור דהרי הקאגם אם לא יתקנו השם יכול לגנוז כל היריעה ולא תמחק פולה כ"ש דאסור למחוק ביד השם הכתוב אע"ג דעל ידי זה יתקנו השם ומאי טעמא דר שמעון דמתיר: וי"ל דהנה רבינו לעיל ובפרק ה' הלכה ה' [פסק כר' שמעון דאם אינו חייב מיתה ינהרגו פולקם ואל ימסרו כו'.

והוא תמויה דפסק כר' שמעון לגבי ר' יהודה והא קי"ל בפעירובין [דמ"ו ע"ב] ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה ועיין מה שפתיבתי בחידושי לפרק ה' הל' ה' בסיעתא דשמיא]. וצ"ל דהיתה גירסת רבינו בתוספתא הפוכה דר"י לדר"ש ודר"ש לר"י ור' יהודה הוא דאמר פה אמרה להם כל המורד כו' אבל באינו חייב מיתה יתרגו פולם ואל ימסרו כו' ור' שמעון קאמר הואיל והוא נהרג והם נהרגים יתנוהו להם ואל יתרגו.

וא"כ אתי שפיר דברי רבינו דפסק דאל ימסרו פהלקתא כר' יהודה לגבי ר' שמעון. ולפי זה אתי שפיר דהכא במס' סופרים ר' שמעון לטעמי' אזיל דשרי התם למסור ביד להרוג נפש פיון דמתפוננים לתמן שלא יתרגו פולם ע"כ שרי הכא למחוק על מנת לתמן אכן למה דקיי"ל אנו דאסור למסור ביד נפש אחת אף אם בלאו הכי יתרגו פולם דמקלקל על מנת לתמן אסור הכי נמי אסור למחוק על מנת לתמן ואתי שפיר: והנה הגם דטרחתתי ליישב דעת הסופרים דאסור למחוק על מנת לתמן דלא תקשי להו הו דמסכת סופרים ה"ל.

מ"מ נראה לפענ"ד עיקר פהגהות מיימני דמוותר למחוק על מנת לתמן. ואע"ג דקיי"ל דאפי' אם הוא והם נהרגים אסור למסור ביד נפש אחת מישראל.

שאני התם דטעמא הוא משום שלא יראה האחד במיתת חבירו כמו שנתבאר בחידושי לעיל [פ"ה ה"ה] בס"ד. וגם בלאו הכי לא דמי דהתם אף אם נמסור אותו ליתרג לא תוקן על ידי זה אלא שפולם לא יהיו נהרגים אבל הוא עצמו נהרג בין פה ובין פה ולא תוקן שפיכת דמו ובזו נדאי דאסיר למוסרו ליתרג בשביל לתמן דם אחרים.

לאפוקי הכא על ידי מחיקת אותו שם יתוקן אותו שם בעצמו שעכשיו טיפת דיו ועל ידי המחיקה יתוקן אח"כ שלא יהי' טיפת דיו עליו ובכחאי גונא לכולי עלמא שרי. ומהאי טעמא נמי לא דמי להא דאסיר לשחרר עבדו משום מתנת חנם אע"ג דחוב הוא לעבד שיוצא לחירות.

דמ"מ על ידי חינון זה לא יתוקן אלא שלא יחונן ממקום אחר שיפסל מתרומה ויאסר בשפחה אבל אותו חינון שחננו שפטרנו ממלאכה הרי במקומו עומד שהוא נפטר ממלאכה ואח"כ בזה מיתה עובר על לאו דלא תחנם.

לאפוקי הכא התורה אסרה לאבד השם אבל הכא אותו השם שמוחק ומאבד אדרבה על ידי המחיקה אינו מאבד רק מתוקן פראוי ובכחאי גונא התיירה תורה. מיהו בלאו הכי לא קשה מהא דמשחרר עבדו כו' דהא אנו קיי"ל פתחמים דר"מ דזכות הוא לעבד שיוצא לחירות וא"כ הוי חינון מתנת חנם גמור ולהכי אסור גם בלאו הכי דעת ה"ש מפרשים שבר"ן דטעם דאסור לשחרר משום לא תחנם לא ברירא לי פולי האי כמו שיתבאר במקומו בסיעתא דשמיא: ונראה לי להביא ראי' לדעת הגהות מיימוני דמוותר למחוק על מנת לתמן.

מהא דאמרין בהחובל [דצ"א ע"ב] אלאו דלא תשחית את עצוה אמר רבינא ואם הי' מעולה בדמים מותר תניא נמי הכי רק עץ אשר תדע כו' יכול אפי' מעולה בדמים תלמוד לומר רק ע"כ. הרי אע"ג דאסור להשחית עץ מאכל מ"מ אם דמיו יקרים לבנין יותר

משבח פירותיו שפיר דמי לקצצו ואע"ג דהוא משחית העץ לא אפפית לן דכיון דעכשיו הוא מעולה בדמים שרי.

הכי נמי דכנת' שרי למחוק שם הקודש כיון דאח"כ יהי מתוקן יותר שרי. ובזו לא שינוי תירוץ הר"י אסקנדר' דשאני מנבב כו'.

ואין לומר דאדרבא נידוק לאידך גיסא מדאצטריף תלמודא קרא למעולה בדמים למעט מרק דשרי להשחית בכהאי גוונא משמע דאי לא גלי קרא דרק הוי אמינא דאסור להשחית אף שאר השחתה יתוקן יותר וא"כ הכא שלא גלי קרא דהיכי דיתוקן אח"כ יותר שרי הכי נמי דאסור לקלקל ולמחוק השם אף דיתוקן אח"כ ביותר.

ואשפחו כהאי גוונא בסוטה דכ"ד ע"ב] אהא דאמר רב דשומרת יבם קנה לכל דבר קאמר דאף לר"י דממעט מקרא דשומרת יבם אינה שותה מדאצטריף קרא למעוטי מפלג דאשתו מעלייתא היא ושמואל אמר אנהא דאמר אפי' לר"י מדאצטריף קרא לרבויי בו' עיין שם.

והכי נמי דכנת' מדאצטריף קרא למעוטי מעולה בדמים דשרי להשחית ש"מ דבכל מקום אסור לקלקל על מנת לתקן. זה אינו דהתם אצטריף קרא למעוטי מט לה בדמים דס"ד דרחמנא לאו אהפסד ממונו קפיז במאי דקאמר דאסור להשחית עץ עושה פרי רק אהפסד פירות קפיד שלא להפסיד וא"כ ס"ד דאפי' מעולה בדמים אסור להפסיד דהוא מפסיד הפירות להכי גלי קרא דמעולה בדמים שרי ורק בשבילהפסד ממונו אסור להשחית האילן.

אבל הכא אף דלא גלי קרא נפקא מהתם דחזינו דמוחק על מנת לתקן שרי: עוד נראה לי להביא ראי' דשרי מיזעל אשת חבר הקני שריחמה על סיסרא להכניסו בביתה ולהשקותו חלב. וכן מה ראתה אסתר להביא את המן אל המשתה ואמרו בפ"ק דמגילה [דט"ו ע"א] הטעם דקנאתו בשרים ועיין שם עוד טעמי טובא, וקשה לר' יהודא דס"ל בע"ז [דכ"ו ע"א] לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם ודברים ככתבן לגר בנתינה ולנכרי במכירה א"כ איך עברו אלאו דלא תחנם לחננם במתנת חנם להמן וסיסרא.

וע"כ דכיון דבלאו הכי הי' סיסרא יכול לברוח ולהנצל וכן המן אפשר שהי' ניצול והם בזה שחננו עליהם אדרבא היא היתה הנותנת בלתי לרחם עליהם שעל ידי זה נהרגו בכהאי גוונא שרי.

והכי נמי דכנת' בכהאי גוונא שרי למחוק השם כדי שעל ידי זה יתוקן. מיהו דינש לדחות דשאני התם דבזה הי' תלוי הצלת כלל ישראל.

אבל יש להביא ראי' דשרי מהא דאמרינו ריש פרק איזה נשף [דס"א ע"ב] לא תגנוב על מנת למיקט לא תגנוב על מנת לשלם כפל פירש"י שרוצה לההנותו ויודע בו שלא יקבל ע"כ. והשתא דבכל מקום אסור לקלקל על מנת לתקן על ידי זה א"כ הכא למה לי קרא על זה לאסור לגנוב על מנת לשלם כפל תיפוק לי' דבלאו הכי אסור דהא הוי לי' מקלקל על מנת לתקן דעכשיו עביד איסורא דלוקח ממון חבירו ואע"ג דכונתו אדרבא להוסיף ממון חבירו לשלם כפל הא השתא מיהת מקלקל הוא.

וע"כ דבכהאי גוונא מקלקל על מנת לתמן שרי וגלי לן קרא הכא בגנבה מ"מ אסור לגנוב
מזון חבירו דכל זמן שלא ישלם הלא יש לו לזה צער שנגנב ממנו ואסור. וא"כ הכא
במחיקת השם על מנת לתמן שיתקון על ידי המחיקה השם יותר שרי פן נראה לפענ"ד:
ודע שיש לעיין בלשון רבינו דלקמן ונהלכה ג] כתב הסותר אפי' אבן אחת דרף השחתה
מן המזבח כו' וכן אמ"פ אמר השורף עצי הקדש דרף השחתה כו'.

דקדק ואמר דרף השחתה להשמיענו דוקא דרף השחתה אבל על מנת לתמן שרי. וכן
כתב הרב פס"ק משנה [ובפ"א מהל' בית הבחירה הל' י"ז] דלזה נתכונן רבינו במה שכתב
דרף השחתה עיין שם.

ויש לעיין א"כ מדוע לא כתב פן גם הכא המאבד שם מן השמות דרף השחתה דעל מנת
לתמן שרי ונראה דס"ל פדעת החולקים על הגהות מיימוני דאף למחוק על מנא לתמן
אסור דהוי מאבד שם וצ"ע: ונראה לי להביא עוד קצת ראי' דשרי מס"פ דיני ממונות
[דס"ח ע"א] בהא דהראה ר"א לרע"ק נטיעת קשואין ועקירתם על ידי כישוף ופריף
עלה היכי עביד והאנן תנו העושה מעשה חייב ומשגי להתלמד שאני דאמר מר לא תלמד
לעשות כו' אבל אתה למד להבין ולהורות ופירשו התוס' בשם רב האי גאון במנחות
[דס"ה ע"א] ד"ה בעלי כשפים דהיינו להתלמד היינו לפי שיש חילוקים הרבה בכישוף
העושה מעשה חייב האוחז עינים פטור ולמדו להבין ולהורות מהו הכישוף שחייבים עליו
סקילה עיין שם.

ורש"י ז"ל שם ובספ"ק דסנהדרין [די"ז סע"א] פירש דלכף צריף בסנהדרין בעלי
כשפים שיוכלו להמית המכשפים הבוטחים בכשופם להנצל מידי ב"ד ולגלות על
המכשפים המסיתים בכשופיהם ע"כ.

ולתרנוייהו חזינו מיהת דשרי ללמוד ולעשות כשוף כדי להרוג ולאבד על ידי מכשפים.
הכי גמי פאן לאידך גיסא שרי לאבד ולמחוק שם כדי שיעל ידי זה יתקון פן נראה:
ונסתפקתי אם אינו מוחק ומאבד בידי השם אלא שגורם להשם שיאבד אם ג"כ עובר
בלאו דלא תעשון פן.

וכגון אותן בני אדם השרפו בתיהם כדי להשתלם מחיר ביתם ושכח ליקח המזוזות פיון
דאין פונתו לשרוף כלל המזוזות ורק מתכונן לשרוף ביתו אלא שהוא גורם למזוזות
שישרפו אי עובר בלאו דלא תעשון פן.

ולכאורה הוא מפורש בסנהדרין פ"ק בן סורר ומורה [דע"א ע"א] וס"פ חלק (דקי"ג
ע"א] דתניא ר"א אומר כל עיר שיש בה אפי' מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת
שנאמר ושרפת את העיר הזאת כל שללה כו' וכל היכא דאיכא מזוזה לא אפשר דכתיב
לא תעשון כו'.

הרי ממש פנידון דידן דאסור לשרוף כל שללה של עיר היכא דיש בתוכה מזוזה. מיהו
כד דייקינו לא דמי להכא דהתם פיון דצריף הוא לשרוף כל שללה וס"ל לר"א דגם
מזוזה הוא בכלל שללה א"כ נצטווה על המזוזה ביחיד לשרוף דגם היא בכלל שללה
נהרי הוא שורף ומאבד בידיים למזוזה ולא גורם הוא ובזו ודאי אסור וכיון שאסור
לשרוף המזוזה גם כל העיר אינה נעשית עיר הנדחת.

אכן פאן אין צריף פלל לשרוף המזונה ואין רצונו לשורפו פלל רק רצונו לשרוף ביתו
אלא שממילא ישרפו המזוזות שבתוכה בזו אפשר דאינו אלא גרמא בעלמא ישרי: ויש
לי להביא ראי' מפורשת דגרמא שרי.

מהא דפרקל פתבי [דק"כ ע"ב] דקאמר למימרא דרבנן סברי גרם כפוי מותר ור"י סבר
גרם כפוי אסור כו' דתניא הרי שהי' שם פתוב על בשרו הרי זה לא ירחץ ולא יסוף כו'
נודמנה לו טבילה של מצנה כורה עלי' גמי ויורד וטובל ר"י אומר לעולם יורד וטובל
פדרפו ובלבד שלא ישפשא ומשני שאני התם דאמר קרא לא תעשון כו' עשי' הוא דאסור
גרמא שרי כו' והיינו טעמייהו דרבנן דאסור לעמוד בפני השם ערום כו' ע"כ.

מבואר להדיא דלמסקנא טעמא דרבנן דאסור לטבול משום דאסור לעמוד בפני השם
ערום אבל גרמא דמחיקה שרי דעשיה אסר קרא. והכי נמי שרי לשרוף ביתו פדרפו פיון
דליכא טעמא דאסור לעמוד בפני השם ערום משום גרמא לחוד שרי: איכרא מ"מ נראה
לי דאסור הקא.

דהנה בפ"ק דיומא (ד"ח ע"א) מייתי ה' ברייתא דהי' שם פתוב על בשרו ופירש"י
לא ירחץ שלא ימחקנו ואזנהרה למוחק את השם כו' ע"כ וכתבו תוס' שם ד"ה לא ירחץ
כו' וזה לשונם בפרק כל כתבי מסקינן משום דאסור לעמוד בפני השם ערום אבל משום
לא תעשון לא אסרינן גרמא ולא פפירוש הקונטרס עכ"ל.

וכן בשלהי יומא [דפ"ח ע"א] פירש"י ג"כ לא ירחץ שלא ימחוק השם וכתבו בתוס' ד"ה
לא ירחץ דרש"י לא עיין בפרק כל כתבי עיין שם. ולפי ענ"ד אם כי מה אני ומה פחי
נגד רבותינו עמודי עולם בעלי התוס' ז"ל מ"מ תורה היא כו' ולפענ"ד פדעת רש"י בהא
דלא ירחץ דטעמא משום שלא ימחוק דאי לא תימא הכי מדוע איכפל תנא למתני כל הני
בבי הני לי' למימר בקיצור נודמנה לו טבילה של מצנה כורה גמי דאסור לעמוד בפני
השם ערום ומה לי רוחץ ומה לי סף מה לי טובל בין כף ובין כף הא עומד בפני השם
ואסור לת"ק.

אבל ברור הוא דרישא דלא ירחץ ולא יסוף קאי אפי' אינו רוחץ או סף כל גופו אלא
אותו אבר שהשם חקוק עליו כגון שהשם חקוק על ידו והוא רוצה לרחוץ או לסוף ידו
וכל גופו מלובש וליכא איסור דעומד בפני השם ערום.

עם כל זה אסור משום דעל ידי זה בודאי השם נמחק. ואע"ג דהוא אין רצונו לכה אלא
רוחץ פדרפו והשם נמחק ממילא והרי קרא קאמר לא תעשון עשי' אסור הא גרמא שרי
ומהאי טעמא שרי לטבול אי לא דעומד בפני השם ערום.

מ"מ יש לחלק בדבר ולאו כל אפיו שוין דהנה אשכחן בממון פהאי גונא דבפרק פיצד
הרגל [דכ"ג ע"ב] אמרינן שיסה בו את הפלג כו' פטור דאינו אלא גורם. וקשה מאי
שנא מהא דטימא את הטהור ואינך דבפרק הגזול קמא (ד"ק ע"א) דר' מאיר דדאין דינא
דגרמי מחייב וכבר הקשו פן התוס' פרק לא יחפור [דכ"ב ע"ב] ד"ה זאת עיין שם מה
שתייצו.

ועיין בהרא"ש שם [סי' י"ז] ובפרק הגזול קמא [סי' י"ג] שכתב וזה לשונו ויש לחלק
דכל היכי דהוא בעצמו עושה ההיזק לממון חבירו וברי התיקא מקרי דינא דגרמי וחיוב

כו' אָבֵל כָּל הַגֵּי הוּי גֵרְמָא בְּעֵלְמָא דִּהֵיָא דְשִׁסָּהּ בּוּ הַפְּלָב לָא בְּרִי הַזִּיקָא פְּוֵלִי הָאִי דְשָׁמָא לֹא יִשְׁוֹף הַפְּלָב כּו' עֵינֵן שָׁם.

לְמַדְנּוּ לְחַלֵּק בְּמִמּוֹן דִּהֵיָכִי דְגוֹרֵם עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו הַזִּיק וְדָאִי לְמִמּוֹן חֲבִירוֹ חֵיִיב לְשַׁלֵּם אָבֵל הֵיָכִי דְאִינוּ גוֹרֵם בְּרִי הַזִּיק אַע"ג דְסוֹף שְׁחַבְרִוּוּ נִיזוּק עַל יְדוּ מ"מ פִּינּוֹן דְבִשְׁעַת מַעֲשָׂה לֹא הִי' בְּרִי הַזִּיקָא הוּי גֵרְמָא וּפְטוֹר.

וְהֵכִי נָמִי נִימָא בְּאִיסוּרִין פְּהֵאִי גּוֹנָא לְעֵנִין מְחִיקַת הַשֵּׁם דְכְּשִׁירְחִין וְיִסוּף עַל הַשֵּׁם שְׁפָתוֹב בְּדִיו עַל יְדוּ הֵלֹא וְדָאִי וּבְרוּר שְׁיִמְחַק. וְא"כ אַע"ג דְאִינוּ אֵלָא גוֹרֵם אָסוּר פִּינּוֹן דְוְדָאִי שְׁעַל יְדֵי זֶה יִמְחַק הַשֵּׁם וְאַע"ג דְאִין מִתְכַּוֵּן אֵלָא לְרַחוּץ יְדוּ.

אָבֵל בְּטוֹבֵל בְּשָׂרוֹ בְּמִים פִּינּוֹן דְאִינוּ מְשַׁפְּשֵׁף וְכִמוֹ שְׁאָמַר ר"י וּבִלְבַד שְׁלֹא יִשְׁפָּשֵׁף א"כ וְדָאִי דְלֹא מְקַרֵי בְּרִי הַזִּיקָא לְהַמְחַק וְלִהְיֵי שְׂרִי. וְאַפְּי' אִם יִמְחַק אַח"כ לֹא עֵבִיד אִיסוּרָא דְלֹא תַעֲשׂוֹן אָמַר קָרָא אָבֵל גֵרְמָא שְׂרִי אִי לָאו דְאָסוּר לְעַמּוֹד בְּפְנֵי הַשֵּׁם עָרוֹם.

וּבִשְׁבַת בְּכֵהֵאִי גּוֹנָא שְׂרִי לְהַעֲמִיד כְּלֵי חֵרֶס מְלֵאִים מִים לְחֻכְמִים דְגָרֵם כְּבוּי שְׂרִי פִינּוֹן דְאִינוּ אֵלָא חֲשַׁשׁ שְׁמָא יִתְבַּקְעוּ וְלָאוּ בְּרִי הַזִּיקָא שְׂרִי. אָבֵל הֵיָכִי דְבְּרִי הַזִּיקָא וְדָאִי אִפִּי' אִינוּ מוֹחַק בְּיָדִים אֵלָא גוֹרֵם אָסוּר פְּהֵיָא דְלֹא יִרְחִץ דְטַעֲמָא מְשׁוּם גָרֵם מְחִיקָה וְכַפִּירַש"י כֵּן נִרְאֶה לְפַעַנ"ד: וְהֵגַם דְעֵדִינֵן לֹא נִתְיַשְׁבּוּ דְבְּרִי רַש"י בְּמָה שְׁפָתַב אֵהָא דְכוּרָה גְּמִי לְהַגִּין מְשַׁטָּף הַמִּים ע"כ.

דְזֶה וְדָאִי קָשָׁה דְבָזוּ לֹא שְׁיִיף חֲשַׁשׁ מְחִיקָה דְאִינוּ אֵלָא גֵרְמָא וְכַמְפוֹרֵשׁ בְּפָרֵק כָּל כְּתָבֵי דְטַעֲמָא מְשׁוּם דְלֹא יַעֲמִיד בְּפְנֵי הַשֵּׁם עָרוֹם וְכַב"ל וְזֶה צ"ע עֵדִינֵן. אָכֵן בְּהֵיָא דְלֹא יִרְחִץ שְׁפִירַשׁ רַש"י הַטַּעַם מְשׁוּם מְחִיקָה שְׁעַל זֶה תְּמַהוּ הַתּוֹס' נִרְאֶה לְפַעַנ"ד דְהֵדִין עִם רַש"י [כַב"ל]: וְנִרְאֶה לִי לְהַבִּיא רֵאִי לְדְבָרֵינוּ דְבְּפָרֵק ח' שְׂרָצִים [דַק"י ע"ב] פְּרִיף אֵהָא דְלִירוֹקְנָא תְרִין בְּשִׁיכְרָא וּמִיַּעֲקָר וּמִי שְׂרִי וְהַתְנִיָא מִנִּין לְסִירוֹס בְּאָדָם שְׁאָסוּר דְכְּתִיב וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ בְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ דְבְּרֵי ר' חֲנִינְיָא וּמְשַׁנֵּי הַגֵּי מִיָּלִי הֵיָכִי דְמַקְפּוֹן הֵכָא מַעֲצָמוּ הוּא דְאָמַר ר' יוֹחָנָן הַרוּצָה כּו' וּפְרִיף עֲלֶה וְהָאָמַר רַב אֲשִׁי כּו' וּמְשַׁנֵּי אֵלָא בְּסָרִיס כּו' עֵינֵן שָׁם וְהִשְׁתָּא אִי נִימָא דְרַחֲצָה וְסִיכָה אִי לָאו דְאָסוּר לְעַמּוֹד בְּפְנֵי הַשֵּׁם עָרִים שְׂרִי מְשׁוּם מְחִיקָה דְלֹא תַעֲשׂוֹן עֲשִׂי אָסוּר גֵרְמָא שְׂרִי וְהֵאִי נָמִי גֵרְמָא הוּא שְׁלֹא מִתְכַּוֵּן לְמַחֲנֵק הַשֵּׁם רַק לְרַחוּץ גּוֹפּוֹ כְּדָרְכוֹ.

א"כ הֵתֵם נָמִי הָא כְּתִיב וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ עֲשִׂי אָסוּר הָא גֵרְמָא שְׂרִי וּמֵאִי טַעֲמָא אָסוּר לִירוֹקְנָא לְשִׁתּוֹת תְרִין בְּשִׁיכְרָא וְאַע"ג דְמִיַּעֲקָר הָא הוּא לֹא נִתְכַּוֵּן לְכַף אֵלָא שׁוֹתֵה כְּדָרְכוֹ לְרַפּוּאָה וְאִינוּ אֵלָא גֵרְמָא וְשְׂרִי.

אֵלָא וְדָאִי דְהֵיָכִי דְבְרוּר הַדְּבָר שְׁיַעֲבֹר עַל הָאִיסוּר וְאַפְּי' אִינוּ עוֹבֵר בְּהֵדִיָא אֵלָא גוֹרֵם אָסוּר. וְרַק גֵרְמָא הֵיָכִי דְלֹא בְרוּר הַזִּיקָא שְׂרִי.

וְלִהְיֵי הֵתֵם בְּיִרוֹקְנָא תְרִין בְּשִׁיכְרָא אַחוּר אַע"ג דְלֹא מִתְכַּוֵּן וְאִינוּ אֵלָא גוֹרֵם וְכִמוֹ שְׁפָתַבְתִּי: עוֹד נִרְאֶה לִי לְהַבִּיא רֵאִי מִמְּגִילָה [דַכ"ו ע"ב] דְאָמַר רַבָּא סְפָר תּוֹרָה שְׁפָלָה גּוֹנְזִים כּו' אַר"א ב"י וּבְכֵלֵי חֵרֶס שְׁנָאֵמַר וּנְתַתֵּם בְּכֵלֵי חֵרֶשׁ לְמַעַן יַעֲמִיד כּו' ע"כ.

והקשה בנדע ביהודא תנינא וחלק או"ח סי' י"ז] על זה מדוע צריך פלי חרס בלאו פלי חרס נמי מאי אכפת לי אם ימחוק הא עשי' אסר קרא אבל גרמא שרי עיין שם שהניח זה בצ"ע. אבל הפרור כמו שפתיבתי דכל שברי הויקא אפי' גרמא אסור ולא הותר גרמא אלא היכי דלא ברי הויקא וא"כ התם דבלאו פלי חרס הרי פרור שבהמשך הזמן ימחק א"כ הוי כמותק בידיים [ואע"ג דבממון פהאי גונא שאינו מזיק עכשיו רק דאתי לידי הויקא אפי' ברי הויקא אינו חייב לשלם וכדכתב הרא"ש שם.

מ"מ איסורא ממונא לא ילפינן דאיסורא חמיר מממון ואסור פו נראה לי: עוד נראה לי להביא ראיה מפ"ק דשבת [די"ד ע"א] דקאמר שם טעמא דגזרו על ספרים שיטמאו תרומה במנעו אמר ר"כ שבתחלה היו מצניעין אןכלין דתרומה אצל ס"ת ואמרו האי קודש כו' פיון דקחזו דקאתי לידי פסידא גזרו כו'.

והשתא אי נימא דכל גרמא אי לא נתכונן אלא שנתמק ונאבד ממילא שרי א"כ מאי טעמא גזרו על הספר שיטמא ומאי אכפת לן דאתי לידי פסידא שהעכברים היו אוכלין הספרים והשמות הא לא תעשוין אמר קרא הא גרמא שרי.

אלא ודאי כמו שפתיבתי דאפי' גרמא דברי הויקא אסור. והכי נמי דקחזו דברוב פעמים או בכולם קאתו לידי פסידא והוי כברי הויקא לכו גזרו.

ותבנא לדינא בענין ספקינו פיון דודאי פשישרוף הבית גם המזוזות ישרפו ע"כ הוי לי ברי הויקא ואבוד המזוזות ואסור ועובר על לאי דלא תעשוין פו. פו נראה לי ועיין מכות [די"א ע"ב] מהו למכתב שם אחספא ולמשדי בתהומא פירש"י פו ימחקהו המים ועובר כו' ואע"ג דאינו אלא גורם: הלכה ג כל הנטפל לשם מלפניו מותר למחוקו פגון למ"ד מלד' ובי"ת מפאדקים וכיוצא בהן אינו פקדושת השם וכל הנטפל לשם מאחריו פגון ד' של אלקיך וכ"מ של אלקיכם וכיוצא בהן אינם נמחקים והרי הם כשאר אותיות של שם מפני שהשם מקדשם כו' טעם זה מבואר בגמרא שבועות [דל"ה ע"ב] דהנטפל לשם מאחריו פבר קידשו השם ואסור למחוקו אבל הנטפל לשם מלפניו לא קידשו השם עדדין ושרי למחוקו.

ונסתפקתי הרי שהי צריך לכתוב לד' ושכח לכתוב הלמ"ד וכתב השם ואח"כ נזכר וזכור וכתב הלמ"ד קודש לשם, ויש להסתפק בכגון דא אם הלמ"ד נמחק אם נאמר פיון דטעם האותיות הנטפלים לשם מאחריו דאין נמחקין משום פיון דכבר השם פתוב הרי קידשם אבל זה שלפניו אף דנטפלים לשם מ"מ אינם קדושים דבמה קידשו פיון דעדדין אין פאן שם ואחר שנקטב השם הרי פבר נכתב הלמ"ד שלא בקדושה.

וא"כ בפידון דיין שגם הלמ"ד נכתב אחר פתיבת השם מה לי נכתב קודם להאותיות השם מה לי נכתב אח"כ בין פו ובין פו הרי הוא מצורף לאותיות השם ונטפל אליו והשם קידשו יש לנהוג בו קדושה ואסור למחוקו, או דלמא פיון דמקום אותו למ"ד הוא להכתב קודם לאותיות השם וטרם שתחול קדושת השם א"כ עכשיו נמי ששכחו וכתב הלמ"ד אחר שפבר כתב השם מ"מ לא קידשו השם ללמ"ד זה הראוי להכתב קודם לו ולא קידש אלא לאותיות הנטפלים אחריו.

ומסתברא כיון דנכתב אחר פתיבת השם אין הבדל בין שהוא נטפל להשם מלפניו בין שנטפל מאחוריו ועל הפל חלה קדושת השם ואסור למחוק: ויש להביא ראיה קצת מפרק תפלת השחר [דכ"ו רע"ב] ת"ר טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל כליל שבת שמים של שבת טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצאי שבת ב' של חול מבדיל בראשונה כו' ע"כ.

והנה זה ממש פנידון דידן פי הנה השבת קדושה וקדושתו גרמה להתפלל בו תפלת שבת לא י"ח ברכות ותפלת מנחה שזמנה בערב שבת בעוד חול ועדיין לא קדושה קדושת שבת מתפלל הוא י"ח וקאמר דאם שכתבערב שבת מנחה שזמן מנחה בע"ש הוא בחול ודינה בי"ח ברכות ושכח להתפלל בחול עד שבת ונהרי הוא ריצה עכשיו להשלים המנחה דחול דע"ש וקאמר דדינא הוא דיתפלל ב' של שבת ואע"ג דהוא תשלומין דמנחה הקודמת לקדושה ואז הי' דינה בי"ח ברכות מ"מ כיון דשכחה ונהרי הוא משלימה עכשיו פשפבר קדושה שבת דיינינו לי' בז' ברכות.

וכן להיפך בשכח מנחה של שבת מתפלל במוצאי שבת ב' של חול אע"ג דהוא תשלומין דמנחה דקודם חול והי' צריך להיות בז' ברכות מ"מ כיון דהוא מתפלל עכשיו יעשה כמשפט שעכשיו שהוא חול.

והכי נמי דכותלי' ממש אע"ג דהוא משלים עכשיו הלמ"ד שהי' ראוי להיכתב קודם קדושת השם והי' דינו שימחק מ"מ כיון דשכחו לכתוב מקודם ונהרי הוא כותבה עכשיו לאחר שפבר קידוש השם דיינינו לי' בדינא דעכשיו שלא יהי' נחקק: מיהו יש לדקדק דשאני התם דכדין גם בשבת הי' ראוי שיתפלל תפלת י"ח אלא דמשום טירחא דצבורא ועונג שבת אוקמה אז' ברכות וא"כ אם שכח תפלת מנחה בערב שבת הרי לא עדיפא מתפלת שבת גופי' דהי' דינה בי"ח ברכות אלא דמשום פבוד שבת הקלו כש"כ בהשלמת מנחה בערב שבת דסגי בז' ברכות וכן להיפך בשכח מנחה של שבת.

משא"כ ה"א דליכא האי טעמא ונהבן]: עוד נראה לי להביא ראיה לכאורה מפרק בן סור ומורה [דע"א ע"ב] במשנה ברח עד שלא נגמר דינו ואח"כ הקיף זקן התחילון פטור ומפרש בגמרא התם טעמא דכיון דאי עביד השתא לאו בר קטלא הוא ע"כ.

והנה שם יש ג"כ ב' זמנים ומקומות הללו שנעשה סורר ומורה ונגמר דינו קודם שהקיף זקן חייב נעשה בן סו"מ ונגמר דינו אחר שהקיף זקן פטור. וקאמר תנא דמתניתין שאם נעשה סו"מ קודם הקפת זקן ונמצא שהי' ראוי לגמור דינו אז ושיחייב מיתה אלא שברח ולא הי' באפשר לגמור דינו ועכשיו הרי הקיף זקן.

לא אמרינו כיון דאין אנו באין אלא להשלים מה שהי' צריך מקודם שהרי כבר נעשה בן סו"מ קודם הקפת זקן. מ"מ לא דיינינו לי' בדין הקודם להתחייב אלא בדינא דעכשיו ופטור.

והכי נמי דכותלי' דיש ב' מקומות אי נכתב קודם אותיות השם רשאי למחוק ולאחר השם אינו רשאי. ואם שכח הלמ"ד וכתבו אחר פתיבת השם אע"ג דהי' ראוי להיות מקודם ואינו אלא תשלומין דמקודם מ"מ בדינא דעכשיו דיינינו לי' וכנ"ל.

והגם דנדעתי דיגש לחלק קצת בין השנים מ"מ מטעמא דקאמר דקאמר בגמרא משום אלו עביד השתא לאו בר קטלא הוא. אותו טעם שייך ג"כ ה"כ דכמו דאמרינן התם אבן סו"מ זה שנעשה בן סו"מ קודם שהקיר זקן רק שנגמר דינו עכשיו אמרינן פיון דאלו נעשה סו"מ עכשיו הרי הוא פטור השתא נמי דבאנו לגמור דינו אקודם דינו פעכשיו.

הכי נמי אלו פתב עכשיו אותו הנטפל לשם מלאחריו הראויים להכתב עכשיו הרי קידשם השם הנה נמי קידשם השם (ועדיין יש לפקפק בזה. ובמקומו יתבאר בסייעתא דשמיא מה דיגש לעינין ההך עניינא דאשתני גופא אשתני קטלא בפרק בן סו"מ שם ובפרק נערה שנתפתתה [דמ"ה ע"א] ואין כאן מקומו] פן נראה לי לפי דברי רבינו: איברא מצאתי בירושלמי (פ"ק דמגילה) פל האותיות הכתובים עם השם מלפניו נמחקים כגון לד' בד' מד' שד' שפן מצינו בציץ שהוא מובדל ממנו קודש למ"ד מלמטון והשם מלמעלן פל האותיות הכתובים עם השם מאחריו הרי אלו קודש ואין נמחקים כו' ע"כ.

מבואר מדבריו דטעמא לא בקידשו השם ולא קידשו תליא מלתא דנדאי קידשו השם בשנה בין אותיות שלפניו ובין אותיות שלאחריו רק דשאני אותיות שלפניו שהרי הם מובדלין מן השם כדאשכחן בציץ והם כמו תיבה אחת הסמוכה לשם משא"כ אותיות שלאחריו שלא מצינו שהם מובדלין מן השם.

ולפי זה בנידון דידן ששכח למ"ד מהשם וכתבה אח"כ בזה לא יפה פחה מאומה שהרי עדיין הוא פשכח תיבה אחת הקודמת לשם. אכן בתלמודין בשבועות לא נזכר טעמא דירושלמי: ונראה לי ליישב טעם דלא נזכר.

דהנה בפ"ק דסנפיה [ד"ה ע"א] תניא ציץ כי נכתוב עליו ב' שיטין קודש למ"ד מלמטה והשם מלמעלן אמר ר' אלעזר ב"ר יוסי אני ראיתו ברומי והי' כתוב עליו קודש לד' בשיטה אחת ע"כ. והנה יש להבין לת"ק דקאמר דכתוב עליו ב' שיטין קודש מלמטון וד' מלמעלן והרי ראבר"י עד ראי' שהי' כתוב הפל בשיטה אחת וכי לת"ק הי' ראבר"י עד שקר חלילה.

וצ"ל דס"ל לת"ק דחיישינן לב"ד שבאותו שעה שהיו טועין וסבורים דצריף הפל בשיטה אחת א"כ לית הלכתא פו. ואשכחן פהאי גונא בתלמודא בדוכתי טובא דחיישינן לב"ד טועין.

וכנה ממש מצינו במשנה בסנהדרין [דנ"ב ע"א] דתנו מצות הנשרפין כו' ודלקק את הפתילה וזורק לתוך פיו כו' אר"א בר"צ מעשה בבת כהנת אחת שזינתה והקיפוה חבילי זמורות ושרפו אמרו לו לפי שלא הי' ב"ד של אותו שעה בקי ע"כ.

מבואר ממש בדברינו דאמרו לראברדאין מביאין ראי' מן המעידים דחיישינן לב"ד טועין ור"א ב"ר יוסי דקאמר אני ראיתי כו' לא חייש לב"ד טועין. והנה בב"ב [דקל"ח ע"ב] ת"ר שכיב מרע שאמר מנה יש לי אצל פלוני העדים כותבין אע"פ שאין מפירין לפיכך פשהוא גובה צריף להביא ראי' דברי ר' מאיר ונחמים אמרים אין כותבין אלא א"כ מפירין כו' ואסקינן התם טעמא דמאן דאמר אין כותבין אלא א"כ מפירין משום דחיישינן לב"ד טועין שגיבו בהאי שטרא עינין שם.

ולפי זה ר' מאיר דס"ל דכותבין אע"פ שאין מפירין לא חגיגש לב"ד טועין. והנה בשלהי הוריות אמרין דאחרים היינו ר' מאיר ומאותו מעשה דרשב"ג אסקוה לר' מאיר אחרים ולר' נתן יש אומרים עיין שם: ולפי זה יובן דהתם בגמרא דשבועות אחרים הוא דאמרי הך דינא דמלפניו אינו קדוש ונמחק ושלאתריו פבר קידשו השם והיינו ר' מאיר ור' מאיר לטעמי' דלא חגיגש לב"ד טועין, וא"כ מדהעיד ר' אלעזר בר"י שראה הציץ והי' פתוב בו קודש לד' בשיטה אחת ש"מ דהכי הוא דכותבין בשיטה אחת דהא לב"ד טועין לא חגיגשין.

וא"כ לא מצי קאמר דתרונייהו קדיש השם רק טעמא דאותיות שלפניו נמחקין מצד שפן מוכדל הי' בצייץ דהא אליבין' לא הי' מוכדל בצייץ. אכן בירושלמי התם דסתמא דתלמודא קאמר לה שפיר קאמר לחכמים דפליגי אר"א ב"ר יוסי ובצייץ קודש למ"ד מלמטון ולד' מלמעלן שפיר קאמר טעמא דאותיות שלפניו נמחק שפן מוכדל בצייץ ואתי שפיר.

ודעת רבינו שלא פתיב האי טעמא דירושלמי אזיל לשיטתין' דפסק ובפ"ט מהל' פלי המקדש הל' א"ן דבצייץ הי' פתוב קודש למטון לד' מלמעלה והי' הלמ"ד עם השם בשיטה אחת ועיין בכסף משנה שם שפן הי' גירסת רבינו בגמרא דילן בת"ק דר"א ב"ר יוסי ולפי זה ליתא לטעמא דירושלמי בהא דאותיות שקודם לשם נמחקים מציץ לגמרא דילן: וראיתי להרב מהר"י ברלין בגליון הש"ס בשפת דס"ג ע"ב] אהא דבריייתא דצייץ העתיק גירסא רבינו בת"ק דקודש מלמטון ולד' מלמעלן וכתב שפן מטין דברי הירושלמי ר"פ טרף בקלפי לגירסא זו עיין שם.

ובמחילת פבודו נעלם ממנו הירושלמי דמגילה ה"ל דמבואר להדיא דלא בגירסת רבינו אלא קודש מלמטון וד' מלמעלן. ועיניתי בירושלמי ר"פ טרף בקלפי וראיתי שאין שם הכרע והמפרש בעל קרבן עדה פירש שם להדיא דברי הירושלמי דהי' פתוב קודש למ"ד מלמטון וד' מלמעלה עיין שם: הלכה ח פתיב הקודש פולן ופירושיהו ובכאוריהו אסור לשורפם או לאפדם ביד והמאבדן ביד מפין אותו מפת מרדות במה דברים אמורים בכתבי הקודש שכתבם ישראל בקדושה אבל אפיקורוס ישראל שכתב ספר תורה שורפין אותו עם האזכרות שבו מפני שאינו מאמין בקדושת השם ולא כתבו לשמו אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים והואיל ודעתו פן לא נתקדש השום ומצוה לשורפו פדי שלא להניח שם לאפיקורסים ולא למעשיהם אבר עפוי"ם שכתב את השם גוזלן אותו וכן פתיב קודש שפלו או שכתבן עפוי"ם יגזו: מגילה [דף כ"ג ע"ב] אמר רבא ס"ת שפלה יגזו כו' אמר רב"י ובכלי חרס כו' עיין שם.

ולא ביאר רבינו פאן כל משפט הגניזה וסמך עצמו על מה שכתב בכאור דין זה לקמן [פ"י מהל' ס"ת הל' ג'] עיין שם. והנה בעירות גדולות שרבו פתיב קודש הקרועים והבלואים עד למדי וכבר ניסו לגונזן בכלי חרם וראו שפאו לבזיון גדול על ידי עפוי"ם שגנבו והרבה מקנחים בהם ויש לספק אי אריה למעבד הכי לשורפם בנדים בכדי שלא יבואו לידי בזיון היותר גדול על ידי העפוי"ם וכבר חקרו בזה בהרבה שו"ת באחרונים.

ונחזי אנו דינא היכא: והי' נראה לפענ"ד לכאורה להביא ראי' דשרי למעבד הכי מפרק חלק (דף ק"ז ע"א) דאמר ר"י אמר רב ביקש דוד לעבד כו"ם כו' א"ל לדוד יאמרו מלך שפמותה יעבד עפוי"ם אמר לי' מלך שפמותי יהרגנו בנו מוטב יעבד עפוי"ם ואל יתחלל

שם שמים בפרהסיא ופירש"י מוטב אעבוד עפוי"ם ואחלל השם אני לבדי ולא יחללו אותו כל הר"ה] א"ל מאי טעמא קנסיבת יפ"ת כו' ע"כ.

הרי דודו הי' רוצה לחלל השם ולעבוד עפוי"ם בידים כדי לא יחללו רבים השם. דכונתין הכי נמי י"ל דשרי נבזות השם בידים ולשרוף השם משיבואו לבזיון יותר על ידי העפוי"ם.

מיהו י"ל דלא דמי להתם דשאני התם ודאי עדיף לחלל השם ביחיד מברבים ובפרהסיא וזו בנדאי אריה למעבד לדוד שיחלל הוא השם בעצמו ולא יתחלל השם בקהל עם, אבל הקא בין פה ובין פה יבונה השם בפני כל מה לי בשריפה מה לי בלקיחת העפוי"ם לבזותם אלא שאי בזיונם שנה בערף הבזיון דזה בלקיחת העפוי"ם לקנסתהו בזיון יותר.

ובזו אפשר דאסור לבזות בידים ולעשות איסור בידים בשביל בזיון יותר דיהי' ממילא: אבל הי' נראה לי להביא ראי' דשרי מפרק הנזקין [דנ"ז ע"ב] במעשה דד' מאות ילדים וילדות שגשבו לקלון הרגישו בעצמם למה הם מתבקשים כו' קפצו כולם ונפלו לים כו' עיין שם.

וכתבו התוס' והא דאמר מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל בעצמו הקא יראים היו מיסורין כדאמרין אלמלא נגדוהו לחננ' מישראל ועזר' פלחו לצלמא עכ"ל. הרי להדיא דכיון שהיו יראים מיסורין קשים ומרים ממיתה היו רשאים להמית עצמם ולהפיל עצמם לים בידים אע"ג דאסור לחבל בעצמו.

הכי נמי דכונתין רשאים לאבד ולשרוף הפתבי קודש בידים כדי שלא יבואו לידי בזיון יותר גדול מזה על ידי העפוי"ם. (דברים אלו פאן שלא כסדרן.)

איברא באמת דברי התוס' במה שכתבו לחלק בין הקא להך דמוטב שלא יטלנה מי שנתנה כו' דשאני הקא דחששו ליסורין צ"ע דהא בע"ז [די"ח ע"א] איתא להא דמוטב כו' אמעשה דר' חנניא בן תרדיון עיין שם והתם נמי הרי כשלא ופתח פיו לחבל בעצמו הי' סובל יסורין ביותר ואפי' הכי אמר מוטב כו' ואל יחבל בעצמו.

רק דכוננת התוס' דאותם ילדים היו יראים פן יסרום עד שינכרחו לעבור ובכהאי גוונא שרי לחבל בעצמו כדי שלא יעבור עבירה וזה מבואר היטב למעניין בתוס' וכן מבואר בתוס' ע"ז שם ד"ה ואל עיין שם.

וא"כ אדרבא מוכח מגמרא דע"ז בר"ח בן תרדיון דאע"ג דהי' סובל יסורין ביותר כשלא חבל בעצמו מ"מ לא רצה לחבל בעצמו. והכי נמי דכונתין גבי שם אע"ג דיתבזה ביותר כשלא ישרפנו מ"מ אסור לשרוף בידים [ועיין אבן השוהם סי' י"ד]: ועוד נראה לי להביא ראי' דאסור מפ"ק דע"ז (די"ג ע"ב) בהא דמקדיש בזמן הזה דבהמה תעקר ואיזהו עיקור נועל דלת בפני' והיא מטה וקאמר טעמא משום בזיון קדשים כשיניחנה עקורה דיהי' נראה בזיונה לזמן מרובה ופריה וילשו' גיטסרא ומשני אמר אבני אמר קרא ונתפתם כו' לא תעשון כן כו' עיין שם.

הרי דאע"ג דסוף שתמות הבהמה מרעב ויהי' ביזוי קדשים ולא תעשון כן וגם יהי' עוד יותר שלא תמות תיקף רק תשתקה עוד ותצטער ברעב טרם תמות ויש ביזוי קדשים

ואיסור דלא תעשון פן יותר נאפי' הכי עדיף מלשוני' גיטרא בינדים ולעבךר אלא דלא תעשון כו'.

הכי נמי דכנת' אע"ג דיהני' ביזוי יותר פשיגגזום מ"מ עדיף לגונם מלשרפם ביז ולעבךר בינדים אלא דנאבדתם את שמם לא תעשון פן כו'. פן נראה לענ"ד: ועוד בר מן דין נראה לי דאפי' תימא דשרי לשרוף ביז כדי דלא יהי' ביזון יותר ממילא זהו רק פשהביזון ממילא ברור כמו בשריפה עכשוני.

אבל הכא אין הביזון הפא על ידי עפוי"ם ברור כל פה דאפשר שלא יטלום העכו"ם. והשריפה והאיבוד שהוא עושה פעת ברור נדאי נראה לי דדמי להא דהשיב גינאי נהרא לר"פ פן יאיר בפ"ק דחולין [ד"ז ע"א] דרפב"י הוי אגזיל לפדיון שבויים פגע בגינאי נהרא א"ל חלוק לי מימך א"ל כו' אתה ספק עושה ספק אינו עושה אני נדאי עושה כו' עיין שם.

הרי דטעמא דא"ל גזרני שלא יעברו כו' עיין שם במהרש"א בכונת תשובתו היתה שלפי שהוא בעל בחירה והיא מוכרחת עיין שם] הא בלאו הכי בדין טענה גינאי אני נדאי כו'. ואע"ג דהליכת רפב"י לפדיון שבויים להציל נפשות היתה מצוה רבה ממצנת הנהר לה ליה ועיין בפ"ק דב"ב [ד"ח ע"ב] מה מצוה רבה פדיון שבויים עיין שם בתוס' נאפי' הכי פיון שהיא נדאי והוא ספק היא עדיפא.

הכי נמי הכא לענין איבוד השם פיון דזה נדאי פשישרוף וזה ספק לקיחת העכו"ם הא עדיפא ואינו רשאי לשרוף. פן נראה לי: פרק ט הלכה א' דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת שגאמר את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרון לעשות רא תוסף פריו ולא תגרע ממנו ונאמר והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת.

הא למדת שבר דברי תורה מצווין אנו לעשותן עד עולם וכן הוא אומר חוקה פורם לדורותיכם ונאמר רא בשמים היא. הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה לפיכך אם יעמוד איש בין מן האומות בין מישראל ויעשה אות או מופת ויאמר שד' שלחו להוסיף מצוה או לגרוע מצוה או לפרש במצוה מן המצוות פירוש שרא שמענו ממשה או שאמר שאותן המצוות שנצטוו בהן ישראל אינן לעולם ולדורי דורות אלא מצוה לפי זמן היו הריזה נביא שקר שהרי בא להכחיש נבואתו שר משה.

ומיתתי בחנק ער שהזיד לדבר בשם ד' אשר לא צוהו שהוא ברוך שמו צוה למשה שהמצוה הזאת לנו ולבנינו עד עולם ולא איש אל ויכזב: בסוף פרק הנחנקים [דפ"ט ע"ב] פליגי בנביא שהדיח ת"ק אומר בסקילה ור' שמעון אומר בחנק.

ושם [ד"צ ע"א] מוקי ר"ח פלוגתיהו בעוקר הגוף דעפוי"ם וקיום מקצת וביטול מקצת דכו"ם אבל עוקר הגוף דשאר מצוות דברי הפל בחנק וקיום מקצת וביטול מקצת דשאר מצוות דברי הפל פטור ורב הונא מוקי פלוגתיהו בעוקר הגוף בין דכו"ם בין דשאר מצוות וקיום מקצת וביטול מקצת דכו"ם אבל בקיום מקצת וביטול מקצת דשאר מצוות דברי הפל פטור עיין שם.

ותמה בזה הרב לחם משנה על רבינו דנהי דס"ל כר"ח דרביה דרב הונא הוי אפתי קשה מדוע פתב בסוף הפרק בעכו"ם אין שומעין לו ואפ"ל לפי שעה כו' ויחנק וקא בעכו"ם אפי' בקיום מקצת וביטול מקצת חייב סקילה דהרי רבינו פוסק בפרק ה' מהלכות עכו"ם ברבנן.

ותו הקשה על מה שפתב פאן דלפרש מצנה מן המצות מיתתו בחנק וקא בקיום מקצת וביטול מקצת דשאר מצות דברי הפל פטור. ואפי' יפרש רבינו דקיום מקצת וביטול מקצת היינו באומר לפי שעה לעבדך ואחר זה לעשות אכל לא בפירוש על איזה מצנה.

נדא דלא משמע פן בהוריות. ותו קשה על מה שפתב בפרק ה' מהל' עכו"ם] וכן נביא השקר מיתתו בחנק אפי' שלא הוסיף ולא גרע כו' ועיין שם ודרי אפי' ביטול מקצת פטור כש"כ בלא שינה כלל ע"כ דבריו ועיין שם שגשאר בצ"ע בכל זה: ואחר בקשת המחילה מפבד תורתו לפענ"ד לא קשה מידי ודברי רבינו נכונים.

דקושיא הראשונה אעכו"ם שפתב דמיתתו בחנק נדאי דלא קשה מידי דהתם בהנחנקים משום לתא דנביא שהדיח אתא עלה ובזו אין צריך להתנבא בשם ד' אלא אפי' נתנבא בשם עכו"ם חייב סקילה והוא שהדיח רוב העיר מדיח וקמו שפתב רבינו להדיא פן ברפ"ה מהל' ע"ז [הלכה ב'] עיין שם.

ואלו הקא אתי רבינו עלה לחייבו בחנק משום לאו דנביא שקר שהרי בנדאי לא נושו השם פן ובזו חייב אפי' לא הדיח רוב העיר אבל בעינן דוקא שיאמר ויתנבא בשם ד'. וא"כ דבר פשוט דלא דמי כלל להתם והקא מייירי רבינו אפי' לא הסית והדיח לשום אדם רק אמר והשמיע נבואתו בזו לחוד סגי לחייבו בחנק ושם מייירי בהסית והדיח ובזו אפי' נתנבא בשם עכו"ם חייב סקילה וזה פשוט.

ושוב ראיתי שהלחם משנה עצמו בפ"ה מהל' ע"ז] תירץ פנה עיין שם: ומה שהקשה עוד על דברי רבינו דהקא ודהלכות עכו"ם. לפי ענ"ד אין צריך לפרש פירוש אחר בקיום מקצת וביטול מקצת דבגמרא דהרי זה דבר פשוט ומבואר לכל בר בי רב דדברי רבינו.

דהרי בקרא דנביא שקר ובדברים י"ח] נאמר אף הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי אשר לא צנתיו וגו' ומת הנביא והוא וכי תאמר בלבבך איכה גדע את הדבר אשר לא דברו השם אשר ידבר הנביא בשם ד' ולא יהי הדבר ולא יבוא הוא הדבר אשר לא דברו ד' וגו'.

ופירש"י ואם תאמר זו במתנבא על עתידות הרי נשא ואמר עשו כף וכו' ומפי השם אני אומר פבר נצטוו שאם בא להדיחך מאחת מפל המצות אל תשמע לו כו' ע"כ, הרי דעיקר קרא מייירי במתנבא בשאר עניינים שאינם לקיום וביטול מצנת ד' כלל רק כל שאומר דבר בשם ד' והוא שקר שד' לא דברו חייב מיתה.

רק שאנו יודעים שהוא שקר והאיה פשרואים כשאנו פנבואתו. רק ממילא אנו שומעין מזה דהוא הדין במתנבא לעבדך על אחת ממצות ד' אשר לא תעשנה פיון שאי אפשר שמצנה ד' על זה א"כ נבואתו שקרית ויחנק.

אָבֵל פֿשוט דאָפֿיל' אינו מוסיף וגורע פֿלום בענייני מצות אַלֵא מתנבא בענייני העולם פֿל
שָאָנו יודעים שְשֶקֶר דִּבֶּר הָרִי זֶה יִחַנֵק וְכַמְפֹּנֶרֶשׁ בִּקְרֵא הַנַּ"ל וְזֶה פֿשוט מְאֹד. וְכֵן הֵם
דְּבָרֵי רַבֵּינוּ [כַּפֿ"ה מהל' ע"ז] דאָפֿיל' מתנבא שְלֵא להוסיף וְלֹא לְגֵרוּעַ עַל מִצְוֹת ד' רַק
שְהַנְבֹאֶה הוּא שְקֶר שְלֵא צִוְהוּ ד' לומר פֿן הָרִי זֶה נִחַנֵק.

רַק דְּבַגְמָרָא קְאָמֵר דְּבִבְטוּל מְקַצֵת וְקִיּוּם מְקַצֵת דְשֶאָר מְנוֹת פֿטוּר וּפְרִשׁ"י הִטְעַם מְשׁוּם
דְּבָר וְלֹא חֲצִי דְבָר. וְעֵינֵן מַה שְפִתְבוּ עַל זֶה הַתּוֹסֵס סְנֵהֲדָרִין [דפ"ו ע"א] ד"ה דְּבָר עֵינֵן
שָם.

וְעֵינֵן בַּפֿ"ק דֵּהוֹרִיּוֹת ד"ד ע"א] ת"ר וְנִעְלַם דְּבָר כּו' וְלֹא פֿל הַגּוֹף כּו' אִימָא דְבָר פּוֹלִי'
מִלְתָא מְשַמַע כּו' קְרִי בִי וְנִעְלַם מִדְּבָר חֲזַקְנִי אָמֵר כּו' ר"א אָמֵר יְלִיף דְּבָר דְּבָר מְזַקֵן
מְמָרָא כּו' עֵינֵן שָם הֵיטֵב.

וּצ"ע לְדְבָרֵי רַשׁ"י ז"ל אִימָא דְבָר פֿלוּ מִלְתָא מְשַמַע פֿקֻן שְיִינִית הַגְמָרָא וְלֹא שְיִיף פֿאן
אַלֵא תִירוּץ ר"א וּצ"ע בְּזֶה]. וְהֵינֵנו פֿשְחֲצִי הַדְּבָר אָמַת שְצִוְהוּ הַשָּם וְחֲצִי דְבָר שְקֶר בְּזו
לֹא חֲיִיבָה תוֹרָה פֿינֵן שְאִין פֿאן נְבוֹאֵת שְקֶר שְלִימָה אַלֵא חֲצִי דְבָר.

וְהֵינֵנו בְּגוֹנָא דֵהֲכָא בְקִיּוּם מְקַצֵת וּבִבְטוּל מְקַצֵת. וְלֹא לְחַנּוּם הָאָרִיף בְּלִישְנָא לְמִימֵר קִיּוּם
מְקַצֵת וּבִבְטוּל מְקַצֵת וְלֹא קְאָמֵר בִּיטֵל מְקַצֵת לְחֻדִי'.

אָבֵל ר"ל שְצִרִיף שְיִהְיִי נְבוֹאָתוֹ גַם עַל זֶה דְקִיּוּם מְקַצֵת דְבִלְאוּ הִכִּיהֲרִי שְנִתְנַבֵא לְבַטֵל
מְקַצֵת מְצוּהָ שְצִוְהוּ ד' א"כ הָרִי נְבוֹאָתוֹ פֿוֹלָה שְקֶרִית מַה לִי הָיוּ דְבָרָיו בְּעֵנֵינֵי הָעוֹלָם
מַה לִי הָיוּ דְבָרָיו לְבַטֵל מְצוּהָ שְלִימָה מַה לִי הָיוּ דְבָרָיו לְבַטֵל מְקַצֵת מְצוּהָ מַה לִי הָיוּ
דְבָרָיו אִפֿי' לְקִיּוּם מְצוּהָ בֵין כֶּף וּבֵין כֶּף פֿינֵן שְמִצְאָנוּהוּ שְקֶר וְנוֹדַע לָנוּ שְנְבוֹאוּ שְקֶרִית
הָרִי זֶה נְבִיא שְקֶר וְיִחַנֵק.

רַק דְּבַגְמָרָא קְאָמֵר בְּשְנִתְנַבֵא עַל קִיּוּם מְקַצֵת וּבִבְטוּל מְקַצֵת דְשֶאָר מְצוֹת וְהֵינֵנו שְאָמֵר
שד' צִוְהוּ לְהַזְהִיר הָעַם לְקִיּוּם מְקַצֵת מְצוּהָ אַחַת וּלְבַטֵל מְקַצֵתָהּ: וְהִנֵּה חֲצִי הַנְּבוֹאֶה הֵינֵנו
שד' צִוְהוּ לְקִיּוּם מְקַצֵת מְצוּהָ זוֹ אָמַת שְפֶדֶף הִיְתָה נְבוֹאֵת הַנְּבִיאִים וְכִמוֹ שְאָמֵר מְלֶאכִי
זְכָרוֹ תוֹרַת מִשָּׁה עַבְדִי וְכִמוֹ שְפִתְבֵי רַבֵּינוּ פֿאן הִלְכָה ב"ן.

אָבֵל חֲצִי נְבוֹאָתוֹ הֵב' בְּמָה שְאָמֵר שד' צִוְהוּ לְבַטֵל מְקַצֵת מְצוּהָ זוֹ וְדֹאֵי שְקֶר שְהָרִי אִי
אִפְשֶׁר שְיִצְוֶה ד' פֿן. וְנִמְצָא נְבוֹאָתוֹ חֲצִי אָמַת וְחֲצִי שְקֶר וּבְזוֹ דְרָשׁוּ ז"ל דְּפִטוּר מְקָרָא
דְכִי יִזִיד וְגו' וְדָרְשִׁינֵן דְּבָר וְלֹא חֲצִי דְבָר וְהֵינֵנו בְּגוֹנָא דֵהֲכָא שְהַחֲצִי הַנְּבוֹאֶה אָמַת וְחֲצִי
שְקֶר לֹא חֲיִיבָתוֹ תוֹרָה חֲנֵק.

אָכֵן פֿאן בְּדְבָרֵי רַבֵּינוּ שְהַנְבִיא הַתְּנַבֵא פֿירוּשׁ אַחַר בְּמְצוּהָ שְלֵא שְמַעְנוּ אוֹתִי פֿירוּשׁ
מִמִּשָּׁה רַבֵּינוּ אוֹ שְאָמֵר שְאוֹתֵן מְצוֹת שְנִצְטוּוּ יִשְרָאֵל אִינֵן לְדוּרֵי דוֹרוֹת אַע"ג דְּגַם זֶה
לֹא בִיטֵל אַלֵא מְקַצֵת מְצוּהָ מ"מ הָרִי נְבוֹאָתוֹ פֿוֹלָה שְקֶרִית שְהָרִי הוּא לֹא נִיבָא לְקִיּוּם
הַמְצוֹת אַלֵא שְנִיבָא שְבְאוֹתָהּ מְצוּהָ שְשַמְעֵנוּ מִפִּי מִשְׁרַע"ה כֶּף פֿירוּשָׁה אוֹ עַל כֶּף זְמַן
נִיְתְנָה.

וְנִמְצָא נְבוֹאָתוֹ זוֹ פֿוֹלָה שְקֶרִית שְהָרִי אִי אִפְשֶׁר שְיִהְיִי פֿירוּשׁ אַחַר בְּמְצוּהָ זוֹ אוֹ רַק עַל
זְמַן. וְכִינֵן שְנוֹדַע לָנוּ שְנְבוֹאָתוֹ שְקֶרִית בְּהִכְרַח יִפָּה פֿתֵב רַבֵּינוּ דִיִּחַנֵק פֿדִין נְבִיא הַשְּקֶר

שְׁהָרִי נֹדַע אֶצְלֵינוּ שְׁפָל נְבוֹאָתוֹ שֶׁהִתְנַבֵּא וְהֵינּוּ שֶׁהִתְנַבֵּא בְּפִירוּשׁ הַמְצָנָה זֶה הַפֶּל שֶׁקָרָא
שְׂאֵי אֶפְשָׁר שִׁיִּצְוֶהוּ הַשֵּׁם פֶּן וְלֹא פִטְרוּ חֻמְמִים אֲלֵא בְּנִתְנַבֵּא חֻצֵי דְבַר שֶׁקָרָא וְחֻצֵי דְבַר
אֲמַת וּמִיעוּטָא דְדָבָר וְלֹא חֻצֵי דְבַר.

מִשָּׂא"כ הֵקָא דְבָרֵי רַבֵּינוּ נְכוּנִים וּבְרוּרִים לְפִי עֵנ"ד. וְכֵל זֶה פְּשׁוּט וּבְרוּר לְפִעֵנ"ד
וְהַקְבָּרְתִי מְלִין לְהוֹצִיא חֻלְבוֹ שֶׁל הָרַב לְחֵם מִשְׁנֵה שְׁהֵנִיחַ בַּצ"ע: ב"ה הַלְכוֹת דְּעוֹת פֶּרֶק
ב' הַלְכָה ו' אֶסוּר לְאָדָם לְהִנְהִיג עֲצָמוֹ בְּדְבָרֵי חֻלְקוֹת וּפְיִתוּי וְלֹא יֵהִי אֶחָד בְּפָה וְאֶחָד בְּלֵב
אֲלֵא תוֹכוֹ כְּבָרוּ וְהָעֵנִן שֶׁבֵּלֵב הוּא הַדְּבָר שֶׁבְּפָה.

וְאֶסוּר לְגַנְבוֹ דַּעַת הַבְּרִיּוֹת וְאֶפְיָלוּ דַּעַת הַנְּכָרִי פִּיֶצֶד לֹא יִמְכֹּר לְנְכָרִי בְּעִיר נְבִילָה
בְּמָקוֹם בְּשָׂר שְׁחוּטָה וְלֹא מְנַעֵל שֶׁל מֵתָה בְּמָקוֹם מְנַעֵל שֶׁל שְׁחוּטָה. וְלֹא יִסְרֵהֵב בְּחֻבְרָתוֹ
שִׁיאֲכַל אֶצְלוֹ וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֵינּוּ אוֹכֵל וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ בְּתַקְרָוּכָת וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֵינּוּ מְקַבֵּל וְלֹא
יִפְתַּח לוֹ חֻבִּיּוֹת שֶׁהוּא צָרִיף לְפִתּוֹתָן לְמוֹכְרָן כְּדֵי לְפַתּוֹתוֹ שֶׁבְּשִׁבִיל כְּבוֹדוֹ פִּתַּח כו': הוּא
מְפָרֵק גִּיד הַנְּשָׂה [דַּצ"ה ע"א] וְלֹא יִפְתַּח לוֹ חֻבִּיּוֹת הַמְּכוּרוֹת לְחֻנְנֵי אֲלֵא א"כ הוֹדִיעָהוּ
וְלֹא יֵאמַר לוֹ כו' וְאִם בְּשִׁבִיל כְּבוֹדוֹ מוֹתֵר אֵינִי כו' פִּירֵשׁ"י בְּשִׁבִיל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אוֹרַח
לְהוֹדִיעַ לְבְּרִיּוֹת שֶׁחֻבִּיב עָלָיו בְּיוֹתֵר ע"כ.

וְהִנֵּה מִשְׁמַע דְּקָאֵי גַם אֲרִישָׁא דְלֹא יִפְתַּח לוֹ חֻבִּיּוֹת דְּאִם בְּשִׁבִיל כְּבוֹדוֹ מוֹתֵר וּכְבָר תְּמָה
כֵּן הָרַב כֶּסֶף מִשְׁנֵה וְלֹא תִירָץ כְּלוּם. וּמֵאֵי דְנִרְאָה לְ דַרְבֵּינוּ הַנּוֹקְשָׁה לוֹ בְּגִמְרָא בְּתַר הָכִי
דְּפָרִיף מְעוֹלָא דְאִיקְלַע לְבִי רַב יְהוּדָא וּפְתַח לוֹ חֻבִּיּוֹת הַמְּכוּרוֹת לְחֻנְנֵי וּמְשִׁנֵי ר"י אוֹדְעֵי
אֵי נְמִי שְׂאֵנִי עוֹלָא דְחֻבִּיב כו'.

וּמֵאֵי טַעְמָא לֹא מְשִׁנֵי לִי נְמִי ר"י בְּשִׁבִיל כְּבוֹדֵי דְעוֹלָא עֲבִיד הָכִי. וְצ"ל דְּבִאֲמַת בְּשִׁבִיל
כְּבוֹדוֹ שֶׁפִּיר דְּמִי וְהָא נְדָאֵי וּפְשׁוּט לְכָל דְלֹא דְמִי מְכַבֵּד בְּעֵבוֹר חֻבְרָתוֹ בְּמָמוֹנוֹ וְלֹא אֵיכְפַת
לִי גַם הַפְסִידוֹ בְּשִׁבִיל חֻבְרָתוֹ לְמְכַבֵּד חֻבְרָתוֹ בְּלֵבָד וּבְדָבָר שְׂאֵין בּוֹ הַפְסֵד מְמוֹן.

וּא"כ עֲדִיין קָשָׁה מִשׁוּם כְּבוֹדוֹ מִי שְׂרִי וְהָא עֲדִיין יֵשׁ כָּאֵן גְּנִיבַת דַּעַת שְׁנֵה סְבוּר שֶׁהוּא
מְמוֹנוֹ בְּשִׁבִילוֹ וּבִאֲמַת אֵין רְצוֹנוֹ לְהַפְסִיד מְמוֹנוֹ בְּשִׁבִילוֹ רַק לְכַבֵּדוֹ בְּלֵבָד וְאִיף ס"ד דְּשָׂרִי
בְּכֵהָא גִּוְנָא תְנָא.

דְּנִדָאֵי אִפִּי הוּא סְבוּר שֶׁמְכַבְּדוֹ בְּכָבוֹד גָּדוֹל וּבִאֲמַת אֵינוּ אֲלֵא כְּבוֹד קָטָן נְמִי יֵשׁ כָּאֵן
גְּנִיבַת דַּעַת וְכִדְהָא דְשִׁמְעִי דְמַר שְׁמוּאֵל דִּזְהִיב טְרִיפָה בְּחֻזְקַת כְּשָׂרָה אַע"ג דְּגַם טְרִיפָה
שְׁנֵה אֵינֵה סָף רַק שֶׁהַכְּשָׂרָה יִקָּר מְמוֹנוֹ.

וּרְאֵי מִדְתָּנִן סַפ"ב דְּמַכּוֹת [דִּי"ב ע"ב] פִּיּוּצָא בּוֹ רוּצָח שֶׁגָּלָה לְעִיר מְקַלְטוֹ וְרָצוּ אֲנָשֵׁי
הָעִיר לְכַבְּדוֹ יֵאמַר לָהֶם רוּצָח אֲנִי כו' וּבֵהר"ש [סַפ"ו דְּשִׁבְעִית מִשְׁנֵה ח] פֶּתַח בְּשֵׁם
הַירוּשָׁלַיִם עָלָה דְהָא מִתְנִיתִין אֲמַר ר"י הָדָא בְּרַשׁ דְּתַנִּי חֻדָּא מְכִילְתָּא וְאֲזִיל לְאַתֵּר
וְאֵינוֹן מוֹקְרִין לִי בְּגִין תְּרַתִּי צָרִיף לוֹמַר לְהוֹ חֻדָּא מְכִילְתָּא אֲנָא גְמִיר כו' עֲיִין שָׁם.

הָרִי דַּע"ג דְּגַם בְּשִׁבִיל חֻדָּא מְכִילְתָּא הָיוּ מְכַבְּדִים אוֹתוֹ וְכֵן אִפִּי הוּא רוּצָח מְכַבְּדִים
כַּמ"ש אַעפ"כ כו' אִפִּי הָכִי פִּיּוֹן דְּעַכְשָׁיו מְכַבְּדִים בְּיוֹתֵר צָרִיף לוֹמַר לָהֶם. הָכִי נְמִי דְכּוֹתֵי
צָרִיף לוֹמַר לוֹ לְבַל יִחְשׁוּב שֶׁמְכַבְּרוֹ בְּיוֹתֵר וְאִיכָּא גְנִיבַת דַּעַת וְהַבֵּן: וְצָרִיף לוֹמַר דְהָא
בְּלָאוּ הָכִי קָשָׁה דְהָא ע"כ בְּהָא דְלֹא וְאֲמַר לוֹ סוּף שְׁמֵן מְפָף רִיקוֹן ע"כ צ"ל דְּמִיִּירִי דִּיּוֹדֵעַ

בתבירו שלא יסוד דאם לא פן מה אהני לי לרמאה ברמאותי' הא תבירו ירצה לסוד
ויראה שאין בו וכן פירש"י דאירי בידוע שאינו סד.

וא"כ קשה הא בלאו הכי אסור אפי' יש בו שמן וכדתנן התם אל יסרהב אדם בתבירו
לסעוד אצלו יודע בו שאינו סועד ולא ירבה בתקרובת כו' עיין שם. ומאי שנא דקאמר
פד ריקן הא אפי' מלא אסור: [נאולי יתכן דרק לבקש ממנו הרבה פעמים ולסרהב בו
הוא דאסור אבל לומר לו פטם אחת שפיר דמי וקצת ראי' מפ"ק דחולין [ד"ז ע"ב] שמע
רבי נפק לאפי' אמר לו רצונה סעוד אצלי אמר לי' הן צהבו פניו של רבי כו' עיין שם.

וקשה היכי עביד רבי הכי לבקש ממנו שיאכל אצלו וקרי הי' יודע בר' פנחס בן יאיר
שאינו מקבל תדע ממאי דצהבו פניו של רבי פשאמר לי הן וא"כ הא אסור בכהאי גוונא.
וע"כ דלשאול פעם אחת שפיר דמי רק לסרהב אסור.

מיהו יש לדחות כמו דמשני תלמידא בעובדא דעולא ורב יהודא שאני טולא דחביב לי'
לר"י דבלאו הכי נמי פתוחי מפתח לי' עיין שם הכי נמי דכנת' ברבי. וראיתי בספר
תורת חיים שתיירץ לחלק פנ"ל: וצריף לומר דבאמת פוננתו באמרו סוד היתה רק
לכבודו שהוא מבקש ממנו לסוד וזה אינו ורובה לקבל דבזה מה נכבד האיש ההוא כמו
שאיתא בגדרים [דכ"ד רע"א] פלום אמרת בשביל כבודי זהו כבודי כו' עיין שם.

וקמ"ל דאף בכהאי גוונא אסור דאין כבוד אלא פשאומר לו סוד מפלי מלא וזה אינו רוצה
לקבל אבל אם אמר לו סוד מפד ריקן אינו כבודו כלל וא"כ יש פאן גניבת דעת. ועל זה
קאמר שפיר דבשביל כבודו מותר דאם יש בזו כבודו היינו שאף בפה ריקן מתכבד בעיני
הבריות מותר שהרי כל עיקרו אף אם הי' פד מלא אינו אלא לכבודו ואם גם עכשיו ישנו
לכבודו פשוט דשרי.

אכן בלאו הכי דהיכן אם לא הי' פד הי' מחסר ממונו ועכשיו אינו מחסר ממונו אלא
כבודו בלבד פשוט דאסור דהיינו גניבת דעת שזה מחשב שהפסיד ממונו בשבילו ובאמת
אינו פן.

וא"כ לא מצינו לשנויי בהא דרב יהודא ועולא דמשום כבודו הוי דהא אפי' אי הוי משום
כבודו אסור והוי גניבת דעת שאולי הי' סביר שמפסיד ממונו בשבילו ובאמת לא הפסיד
ממונו הוי גניבת דעת.

וע"כ הוצרך לשנויי שנויא אחרת. ילפי זה אתי שפיר נמי דברי רבינו דאיהו לא פתב
הד דלא אמר סוד מפד ריקן דזה נלמד ג"כ מהנה דמאי שנא.

רק פתב הד דלא יפתח חביות ובזו ליכא למימר דמשום כבודו מותר דהא אף משום
כבודו אסור ט"כ השמיט זה ואתי שפיר פן נראה לי: איברא הא קשה מדוע השמיט
רבינו הא דמשני תלמודא בעובדא דעולא ורב יהודא דשאני עולא דהוי חביב לרב יהודא
דבלאו הכי פתח לי' דשמענו מזה דין חדש דהיכי דהי' פותח ג"כ חבית שאינה מכירה
בשבילו עכשיו נמי דיש לו מכורה רשאי לפותחה סתמא ולא איכפת לן במה דיטעה
וסבור שבשבילו הפסיד כל החבית פינן דבאמת הי' עושה פן וא"כ מדוע השמיט רבינו
דבר זה.

וְרֵאִיתִי שֶׁכָּבֵר תָּמָה כֵּן הָרַב בֵּית יוֹסֵף טוֹר חו"מ וְסִימָן רכ"ח] עֵינַי שָׁם: וּמֵאֵי דְנִרְאָה לְפִי עַנ"ד בְּזֶה. דְּהַקְשָׁה לְרַבֵּינוּ קוֹנְשֵׁיית הַתּוֹס' [שָׁם סוּף ע"ב] בְּעֹנְבָדָא דְרַבָּא וְרַב סְפָרָא דְפָגְעוּ בְּמַר זוּטְרָא וְנֹאֲמַר לְהוּ לָמָּה לְהֵי לְרַבֵּנוּ דְטָרִיחַ וְנֹאֲמַר לּוֹ רַב סְפָרָא אֲנִי לֹא הָוִי יָדְעִינוּ דְקָאֲתִי מָר אִי יָדְעִי טְפִי טְרַחְנָא אֲמַר לִי רַבָּא מֵאֵי טַעְמָא כּו' א"ל וְהָא קִמְטְעִי לִי כּו' וְהַקְשׁוּ הַתּוֹס' ד"ה וְהָא פִּינֵן דְבָלָאוּ הֵכִי הָיוּ בָּאִים לְכַבּוּדוֹ כְּדָאֲמַר לִי טְפִי הָוִי טְרַחְנָא א"כ שָׂרִי בְכֵהֲאִי גֻנָּא כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְיֵנוּ בְר"י וְעוֹלָא עֵינַי שָׁם מֵה שֶׁדְּחָקוּ לְתַרְזֵן.

וּלְפִי עַנ"ד דְּבָאֲמַת יֵשׁ לְהַבִּין וּבְכֵהֲאִי גֻנָּא דְהָוִי חָבִיב וְאֵלּוּ הִי לּוֹ חֲבִיּוֹת אַחֲרוֹת הִי פּוֹתַח אַף שֶׁאִין מְכוּרוֹת מִי שָׂרִי עֲכָשְׁוּ וְהָרִי כֹּל הַמְהַנֶּה אֶת חֲבִירוֹ נוֹדַע כִּי סוּפוֹ לִיקְנוֹת מִמֶּנּוּ וְע"כ אֲמָרוּ [פ"ק דב"מ] וּבְמַגִּילָה [דכ"ו ע"ב] מִתְּנָה כְּמִכָּר וְכֵן אֲמָרוּ בְּפָרֵק חֻזְקַת הַבְּתִימִים [דנ"ג ע"א] מֵאֵן דִּיקְיָב מִתְּנָה בְּעֵינֵי יָפָה יְהִיב וּבְהִדְיָא אֲמָרוּ בַּג' דְּנִדְרִים [דכ"ד ע"א] לֹא כִּלְפָא אֲנָא דְמִתְּהַנֵּי מִיָּנָה וְלֹא מִתְּהַנֵּי מִיָּנָא כּו' לֹא מִלְפָּא אֲנָא דְמִתְּהַנֵּי לָךְ וְלֹא מִתְּהַנֵּי אֶת לִי כּו' עֵינַי שָׁם כִּי אֲנִיחַ כֹּל אֲרַעָא זֶה מְהַנֶּה לְזֶה כָּעֵת וְהִי יוֹם מְחַר חֲלִיפּוֹת אֵלֶּה חֲבִירוֹ מְהַנֶּה לּוֹ וּמִי שֶׁאִינוּ כָּאֵן נִקְרָא בְּנִדְרִים הַג"ל כִּלְפָּא.

וּא"כ זֶה הָאוֹרַח הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ שֶׁל זֶה וְהִלָּה פּוֹתַח חֲבִית וַיִּשְׁקָהוּ יֵין וְהוּא סְבוּר שֶׁאִינָהּ מְכוּרָה וּכְשֵׁיגִיעַ הָעֵת אֲשֶׁר יָבוֹא זֶה לְבֵיתוֹ וְדִירְתּוֹ שֶׁל אוֹרַח אִם כִּי לֹא מְרַצּוֹנוֹ יַעֲשֶׂה כָּכָה אֵילָם בַּל יִחַפְּזֵן לְהִיקְרָא כִּלְפָּא דִּיתְהַנֵּי מִיָּנָה וְלֹא יְהַנֶּה לּוֹ בְּנִדְאֵי יִפְתַּח חֲבִית שֶׁאִינָהּ מְכוּרָה בְּשִׁבִילוֹ.

וְנִמְצָא זֶה מִפְסִיד בְּשִׁבִילוֹ לְחֻנָּם כִּי לּוֹ יָדַע הָאֲמַת שֶׁזֶה לֹא פָתַח בְּשִׁבִילוֹ אֵלֶּה חֲבִית הַמְכוּרָה גַּם הוּא לֹא הִי רוֹצֵה לְהַפְסִיד כֹּל כֶּף בְּשִׁבִילוֹ לְפָתוּחַ חֲבִית שֶׁאִין מְכוּרָה. וּא"כ מֵאֵי טַעְמָא שָׂרִי לְמַעַבְדַּד הֵכִי וּמָה יִתֵּן וּמָה יוֹסִיף חֲבִיבוֹתָי עַד שֶׁהִי עוֹשֶׂה כֵּן הֲלֹא בְּשִׁבִיל זֶה שֶׁהִי עוֹשֶׂה כֵּן עֲדִינֵן לֹא הִיָּה הִלָּה מְהַנֶּהוּ בְּכוּאוֹ לְבֵיתוֹ אֵלֶּה שֶׁעֲכָשְׁוּ שֶׁזֶה סְבוּר שֶׁכָּבֵר הִתְהַנֶּהוּ בְּהַפְסִד גָּדוֹל כ"כ לְפָתוּחַ חֲבִית שֶׁאִין מְכוּרָה בְּהַכְרַח יַעֲשֶׂה גַּם הוּא כֵּן כְּשִׁיבּוֹא לְבֵיתוֹ וּא"כ הָוִי גְּנִיבַת דַּעַת גְּמוּר וְאִיף שָׂרִי: וְצָרִיף לּוֹמַר דְּשֶׁאֲנִי עוֹלָא וְרַב יְהוּדָא דְנוֹדַע כִּי מִשְׁכֵּן עוֹלָא הִי בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וּבְפָרֵק ג' דְּנִדְרִים [דכ"ב ע"א] עוֹלָא בְּמַסְקֵי לְאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל כּו' וּבְשִׁלְהֵי כְּתוּבוֹת (דקו"א ע"א) עוֹלָא הָוִי רְגִיל דְּהָוִי סְלִיק לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל כּו' עֵינַי שָׁם.

וְרַב יְהוּדָא לְטַעְמֵי דְאֲמַר בְּסוּף כְּתוּבוֹת [דק"י סע"ב] אֲסוּר לְצִאֲת מִבְּבֵל לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל הַיּוֹצֵא עוֹבֵר בַּעֲשֶׂה דְכִתִּיב גְּבַלְהָ יוֹבָאֵי וְשָׁמָּה יִהְיוּ כּו' עֵינַי שָׁם וּמִשְׁכֵּן רַב יְהוּדָא הִי בְּבָבֶל כְּנוֹדַע.

וּא"כ אִין לְחוּשׁ לְהַגְּ"ל פֶּן כְּשִׁיבּוֹא רַב יְהוּדָא לְעוֹלָא בְּהַכְרַח בְּשִׁבִיל שֶׁהוּא כְּבָדוֹ כ"כ וְלֹא חָשׂ לְהַפְסִיד מִמוֹנוֹ גַּם עוֹלָא עֲשֶׂה כֵּן שֶׁהָרִי זֶה לֹא הִי בְּאַפְשָׁר כֹּלֵל שִׁיבּוֹא רַב יְהוּדָא לְעוֹלָא שֶׁזֶה בְּבָבֶל וְזֶה בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וּר"י ס"ל דְּאֲסוּר לְצִאֲת מִבְּבֵל לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְנִמְצָא אִין כָּאֵן רַק חֲשֵׁשׁ גְּנִיבַת דַּעַת יָבֹז שְׁפִיר מְשַׁנֵּי דְהָוִי חָבִיב לִי כּו' וְנֹאֲתִי שְׁפִיר: וּלְפִי זֶה יוֹבֵן דְּלֹא קָשָׁה קוֹנְשֵׁיית הַתּוֹס' בְּהָא דְרַב סְפָרָא וְרַבָּא וּמַר זוּטְרָא.

דְּזֶה נִכּוֹן כִּי אֵין פְּעוּלָא וְרַב יְהוּדָא דְמִשּׁוּם שְׁיָלָוּם תְּגַמְוִלְהוּ עֲבוּר זֶה אֵין פְּאֵן חֻשׁוּשׁ וְרַב מִשּׁוּם גְּנִיבַת דַּעַת עַל זֶה שְׁפִיר מְשַׁנֵּי דְחֻבִּיב לִי. אֲכֹן בְּרַב סַפְרָא וּמַר זוּטְרָא סַפִּיר דְאַף אֵי חֻבִּיב לִי וְהִי עוֹשֶׂה כֵן אָסוּר.

לְפִי שְׁפִישְׁחֻשׁוּב הוּא שְׁכַבְר עֲשֶׂה פְּכָה לְכַבְדוֹ וְלְטְרוֹן וְלִצְאָת פְּנִגְדוֹ בּוֹדָאֵי פְּשִׁיאַרְע לְהִקְפֹּד גַּם הוּא יוֹסִיף לְהִטְרִיחַ בְּעִבּוּרָם תְּגַמְוִל טְרַחֲם עֲבוּרוֹ. וְאִמְנָם אַחֲרֵי הַנְּדָעוּ כִי בְּמַקְרָה הִי פֵן אַף אִם גַּם בְּשִׁבְלֵוֹ הָיוּ מְטְרִיחִים אֲכֹן אַחֲרֵי עֲדָן לֹא הִתְנַהּוּ גַם הוּא אֲפֻשָׁר לֹא הִי מִהֵהָנֵם וְנִמְצָא יָפָה עֲשֶׂה רַב סַפְרָא שְׁהוֹדִיעַ וְשִׁלָּא יִטְעָהוּ וְאִתִּי שְׁפִיר.

וּלְפִי זֶה דַּעַת רַבִּינוּ דְהַשְׁמִיט יָהּ דְבְּחֻבִּיב לִי מִוֹתֵר נִכּוֹן דְלִדְיָן אַף בְּכַהֲאֵי גִּוְנָא אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹת פֵן אֲלָא א"כ יוֹדֵי וּמִהֵטְעַם הַנְּ"ל פֵן נִרְאֶה לִי נִכּוֹן: פִּרְק ג' הִלְכָה ד שְׁמָא יֹאמַר אָדָם הוּאִיל וְהַקְנָאָה וְהַתְּאָוָה וְהַפְּכוּד וְכִיּוּצָא בְּהֵם דְרַף רַעָה הֵן וּמוֹצִיאֵין אַח הַאָדָם מִן הָעוֹלָם אֲפֻרֵשׁ מִהֵן בְּיוֹתֵר וְאִתְרַחַק לְצַר הַאֲחֵרוֹן עַר שְׂרָא יֹאכַל בְּשִׁר וְלֹא יִשְׁתָּה יַיִן וְלֹא יִשָּׂא אִשָּׁה וְלֹא יֵשֵׁב בְּדִירָה נְאָה וְלֹא יִלְבַּשׁ מְלַבּוּשׁ נְאָה אֲרָא הַשִּׁק וְהַצְּמָר הַקָּשָׁה וְכִיּוּצָא בְּהֵן כְּגוֹן פְּהִי עִפּוּ"ם גַּם וְהַ דְרַף רַעָה הִיא וְאָסוּר לִילָף בְּהַ הַמְהִלָּף בְּדְרַף זֹו נִקְרָא חוּטָא כּו': הוּא מִפ"ק דְתַעֲנִית [דִּי"א ע"א] אָמַר שְׁמוּאֵל הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית נִקְרָא חוּטָא כּו' כְּמָאן כּר"א הַקְּפָר כּו' וְעֵינֵן בְּלַחֲם מְשֻׁנָּה שְׁכַתֵּב אַע"ג דְבִנְדָרִים [דִּי"א ע"א] אָמַר אַבְיֵי שְׁמַעוֹן הַצְּדִיק וּר' שְׁמַעֲיִן וּר' אֶלְעָזָר הַקְּפָר כּוֹלֵן שִׁטָּה אַחַת הֵן וְקִי"ל דְאֵין הִלְכָה כְּשִׁטָּה מ"מ כְּתִב בְּעַל הַלִּיכּוֹת עוֹלָם דְהִכִּי דְמוּכַח מִגְּמָרָא דְהִכִּי הַלְכְתָּא לִיתָא לְהֵאֵי פְּלָלָא וְהִכִּי גְמִי כִינּוּן דְשְׁמוּאֵל ס"ל הִכִּי הַלְכְתָּא כֵן ע"כ דְבָרֵיו וּבְאֵמַת אֵין זֹו רֵאִי מְשֻׁמְוֹאֵל דְאִית הַלְכְתָּא כֵן דְהָא טַעְמָא דְאֵין הִלְכָה כְּשִׁטָּה כְּתִב בְּעַל הַלִּיכּוֹת עוֹלָם וְהוּבָא בְּסַפְרֵי פְּלָלִים דְמִדְאָמַר הַנְּהָ אָמְרוּ דְבַר אַחַד ש"מ כּוֹלֵי עֲלָמָא לִית.

לְהוּ כְּנִתְיָהוּ. וְא"כ אַע"ג דְשְׁמוּאֵל ס"ל גְמִי כּר"א הַקְּפָר הֵינּוּ דְאִיהוּ הָוֵי ס"ל דְכּוֹלֵי עֲלָמָא ס"ל כְּנִתְיָהוּ אֲכֹן אַבְיֵי דְאָמַר כּוֹלֵהוּ שִׁטָּה אַחַת בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְלִית הַלְכְתָּא.

וְא"כ הָוֵי לִי לְרַבִּינוּ לְפָסוּק כְּאַבְיֵי דְבִתְרָא וְדָלָא כְּשְׁמוּאֵל: [וְעֵינֵן בְּש"ף יו"ד ס"ס רצ"ד] שְׁכַתֵּב כְּסִבְרַת הַלְכָם מְשֻׁנָּה עֵינֵן שְׁם שׁוֹב מְצִאתִי כְּשׁו"ת הַרְשָׁב"א (ס' תל"א וס' תרפ"ח) שְׁנִשְׂאֵל עַל דְבָרֵי רַבִּינוּ שְׁפָסַק כְּשְׁמוּאֵל דְהָא שִׁטָּה הִיא וְתִירֵץ תִּירוּץ א' כְּסִבְרַת הַלְכָם מְשֻׁנָּה וְעוֹד תִּירֵץ דְשִׁטָּה אֵינוּ אֲלָא כְּשְׁאָמְרוּ כּוֹלָם אָמְרוּ דְבַר אַחַד אֲבָל כְּשְׁאָמְרוּ כּוֹלָם יֵשׁ לְהֵן כֵן אֵינוּ שִׁטָּה וְכִי דִיִּקְתָּ תִמְצָא כֵן בִּפ"ק דְסוּכָה [ד"ז ע"ב] גְבִי סוּכָה דִּירַח קִבְעַ עֵינֵן שְׁם.

וּבְגִלְיוֹן רֵאִיתִי רְשׁוּם בְּכַת"י גְדוֹל אַחַד עַל יָהּ וְזֶה לְשׁוֹנוּ יְעֵינֵן בְּחִזְדוּשֵׁי הַרְשָׁב"א פ"ק דְסִיכָה [דִּי"א ט"א] בְּהָא דְמוֹתֵר לִישׁוֹן בְּכִילָה דְמְשַׁמֵּט דְהִלְכָה כּר' יְהוּדָא דְסוּכָה דִּירַת קִבְעַ בְּעֵינֵן וְהָרִי זֹו שִׁטָּה הִיא עֵינֵן שְׁם שְׁכַתֵּב דְבְּאֵמַת לִית הַלְכְתָּא כְּנִתְיָהוּ וְצ"ט שְׁסוּתֵר דְבָרֵי עֲצָמוּ ע"כ.

וּבְכָלְלִים יִתְבָּאֵר מְזִה בְּעִזְרַת הַשֵּׁם: אֲבָל לְפִי עַנ"ד דְרַבִּינוּ פָּסַק כֵן מִשּׁוּם הָא דִּמַר זוּטְרָא בִּפ"ק דְבִרְכּוֹת (ד"ו ע"ב) דְאָמַר אֲגָרָא דְתַעֲנִיתָא צְדָקָתָא. וְקָשָׁה דְהָא בְּפִרְק אֵין עוֹמְדִין [דל"ג ע"ב] אָמַר ר' אֶלְעָזָר גְדוֹלָה תַעֲנִית יוֹתֵר מִן הַצְּדָקָה מֵאֵי טַעְמָא שְׁזָה בְּגוּפוֹ וְזֶה בְּמָוִנוּ וְעֵינֵן מִהַרְשָׁ"א בַּח"א ג שְׁם מַה שְׁכַתֵּב בְּזֶה עֵינֵן שְׁם.

ולפי ענ"ד הדבר ברור דר' אלעזר לטעמין דס"ל [בפ"ק דתענית] שקל היושב בתענית נקרא קדוש שפאמר קדוש יהי גדל פ"רע כו'. על כן איהו קאמר בפ"ק אין עומדין דגדול תענית יותר מצדקה.

אכן מר זוטרא קאמר לדין דקיי"ל דנקרא חוטא וא"כ בעד התענית אין לו שום קבול שקר אדרבא נקרא חוטא וע"כ אמר דמקבל שקר על הצדקה. ולפי זה שמעינן דמר זוטרא נמי ס"ל הכי דיושב בתענית נקרא חוטא ומר זוטרא בתרא בימי רב אשי פנודע ע"כ פסק רבינו פותלי: ובזו יובן בכתובות [דס"א רע"ב] בעובדא דאמימר ומר זוטרא נרב אשי הוי תבי אפתחא דבי כו' חז"א רב אשי למר זוטרא דחנור אפי' שקל באצבעתי' אנח לי בפומי' כו' יעיין שם ברש"י ד"ה דבר אחר דאותו תבשיל של חזיר הי'.

וקשה היכי עביד הכי להניח לי אפומי' באצבעו מפשר חזיר והא בע"ז [די"ח ע"ב] בר' מאיר דחזויהו רהטי אבתרי' רהט מקמייהו על לבי זונות איפא דאמרי בישולי עכו"ם חזא טמש בהא ומחק בהא כו' עיין שם.

הרי דלא רצה למחוק אותו אצבע שטמש בבישולי עכו"ם אע"ג דהי' בספנה דפן יביטו יראו בו דטמש בהא ומחק בהא אפי' הכי לא רצה לאכול בישולי עכו"ם ואיך למר זוטרא אנח בפומי' מבישולי עכו"ם אע"ג דתוף פ"ה לא הי' אלא בספק ספנה נדמשמט התם עיין שם.

אבל לפי מה שכתבתי יובן דבאמת מדינא ודאי אין צריף למסור עצמו בספנה בשביל כל איסורים שבתורה חוץ ע"ז ג"ע וישפכת דמים. רק ר' מאיר הא דהחמיר על עצמו שלא למחוק אותו אצבע לטעמין דס"ל דרשאי לחבול בעצמי ולצטר עצמו ירק היושב בנזיר נקרא חוטא שפא יעבור ולא יקיים נזרו וכמו שיתבאר בסמוך בעזרת השם.

להכי הכי נמי הוי רשאי להחמיר על עצמו ולהכניס עצמו בספנה. אכן מר זוטרא לטעמין דס"ל אגרא דתעניתא צדקתא אבל על התענית גופא לא יגיע לו שקר אע"ג דזה בגופו משום דהיושב בתענית נקרא חוטא דאסור לחבול בעצמו ולצער עצמו.

ע"כ הכי נמי פיון דמדינא שרי לא החמיר על עצמו פיון דמסופן הי' ואסור להחמיר בכהאי גונא על עצמו לחבול בעצמו ואתי שפיר: ודע בריש פ"ק דנזיר [ד"ג רע"א] קאמר אמתני' דאהא נאה כו' אע"ג דנזירא מלתא דעבירה היא דאפי' לר"א הקפ"ר הני מילי גבי נזיר טמא דאמר רחמנא והימים הראשונים יפלו התם הוא דלמא את למעבר על נזירותי אבל נזיר טהור לאי חוטא הוא עיין שם והקשו התוס' שם ד"ה ואמאי ובהחובל [דצ"א ע"ב] ד"ה אלא דהא שם בהחובל ובנזרים בפ"ק קמא] ועוד בדוכתי טובא משמע להדיא דהוא הדין בנזיר טהור ס"ל לר"א הקפ"ר דהוי חוטא.

עיין שם שתיקצו דבנזיר טהור המצנה גדולה מהעבירה ודמי למתענה תענית חלום בשבת דצריף להתענות וצריף למיתב תענית לתענית יעיין שם. והנה מדברי רבינו נראה דאין פאן שום מצנה פלל רק עבירה גמורה ואסור להתענות יקשה לדבריו מהא דריש פ"ק דנזיר אכל הנה ועיין בלחם משנה שם מה שכתב בזה: ולפי ענ"ד ליישב זה דבאמת מה מקום יש לחלק בין נזיר טמא לנזיר טהור פיון דטעמא דנקרא חוטא משום דחובל בעצמי א"כ מה לי נזיר טמא ומה לי נזיר טהור בין כן ובין כף חובל בעצמו מה

לי חבלה מרובה מה לי חבלה מועטת וכינן דתזינן דקראת התורה חוטא לגזיר טמא הוא הדין לגזיר טהור גליישב בתענית.

דמחבל בעצמו וכן לכל המחבל בעצמו: אכן הך דריש גזיר הנה בלא הכי יש להבין מה ודחיק תלמודא לאוקמי מתני דאקא נאה כר"א הקפך. ונראה דהוא על דרך שאיתא בפ"ק דגיטין [ד"ד ע"ב] במתניתין דבפני נכתב ובפני נחתם מהדרין אר' מאיר דסתם מתניתין ר' מאיר כו' עיין שם.

הכי נמי דכותי מהדרין אר' אלעזר הקפך משום דסתם מתני' ר' מאיר ור' מאיר בר"א הקפך פ"ל כגדרים שם דאפליגי ר' מאיר ור' מאיר אומר טוב מזה ומזה שאינו נזר כל עיקר ור' אומר טוב מזה ומזה נזר ומשלם ואסיק ר"י לטעמין דכ"ל דתסידים הראשונים היו מתנדבים גזירות למקום ור' מאיר לית לי דר' יהודא ושם קאמר דפליג אדר"י וס"ל דלא היו מתנדבים גזירות ס"ל כר"א הקפך ולפי זה גם ר' מאיר כר"א הקפך ס"ל דקא גם הוא לית לי דר' יהודא דהיו מתנדבים גזירות כו'.

וע"כ מהדר תלמודא לאוקמי מתני' אר' אליבא דר"א הקפך משום דר' מאיר קאי כות' וסתם מתני' ר' מאיר: איבא הנה בתענית (ד"י ע"ב) ת"ר לא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה תלמיד עושה דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר עושה נזכור לטוב לפי שלא שבת הוא לו אלא צער כו'.

וגירסת הרי"ף שם לא כל הרוצה כו' והתלמידים עושים עצמם יחידים דברי ר' מאיר ר"י אומר עושה כו' עיין שם. ורבינו ברפ"ג מהל' תענית פסק כר' מאיר וכגירסת הרי"ף דהתלמידים עושים עצמם פריחידים ולא כל אדם עיין שם וקשה הא קי"ל בעירובין דמ"ו ע"ב [ר"מ ור"י הלכה כר"י ומדוע פסק רבינו כר"מ ועיין בלחם משנה שם ומה שכתבתי שם בסייעתא דשמיא: ונראה לי דהי' גירסת רבינו מהופכת דר' מאיר לדר"י ודר"י לר"מ משום דהוקשה לו הא בפ"ב דתענית [דכ"ב ע"ב] תנא ר"י אומר אין היחיד רשאי לסגף עצמו בתענית שפא יצטרף לבריות כו' מאי טעמא דר"י דכתיב והי' לגפש חיי' נשמה שנתתי בך החייהו ע"כ.

וא"כ קשה דר' יוסי אהדדי דהיא ס"ל הקא דכל הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה בדבר של צער ונהרי זה משנבח ונהרי צריך להחיות הנשמה וכינן שאין מוטל עליו להתענות איה רשאי להתענות ונזכור לטוב.

ע"כ הי' גירסת רבינו הפוכה דר"מ לדר"י ודר"י לדר' מאיר. וע"כ ר"י לטעמין דס"ל דצריך להחיות הנשמה ואסור לסגף עצמו בתענית הכי נמי ס"ל לא כל הרוצה כו' ואסור להחמיר על עצמו להתענות.

ור' מאיר הוא דפליג וס"ל עושה נזכור לטוב כו' וא"כ יפה פסק רבינו פהלקתא כר"י לגבי ר"מ ושוב ראיתי בתוספתא דתענית [פ"ק א'] קאמר אהא דאמר שם דבר שהיא של צער הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה כו' ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר' מאיר וכן הי' ר' דוסא אומר כדבריו ע"כ.

מבואר להקדיא כמו שפכתבתי ב"ה דר' מאיר הוא דס"ל דבדבר של צער עושה עצמו יחיד וכמו שפכתבתי איברא כמו דהקשינו דר"י אהדדי לפום גירסין דר' יוסי הוא אומר הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה וזכור לטוב.

כן קשה לפי מה שנתבאר דר' מאיר ס"ל כר"א הקפך דנזיר חוטא והיושב בתענית נקרא חוטא וא"כ מאי טעמא ס"ל לר"מ הקא דכל הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה והא נקרא חוטא היושב בתענית ואין צריך לישב בתענית ואיך רשאי להתמיר על עצמו בדבר של צער.

וצ"ל דע"כ לא ס"ל לר' מאיר אלא בנזיר דנקרא חוטא וטעמין משום דשמא לא יקנים כן וכדקאמר טוב מזה ומזה שאנו נידר כל עיקר דשמא ידור ולא ישלם. אכן היושב בתענית וכהאי גוונא כל דלית לן בה משום נדר רשאי דס"ל לר"מ דרשאי לחבל בעצמו ורשאי לצער עצמו רק נזיר חוטא הוא דשמא לא יקנים נזרו.

וע"כ שפיר קאמר ר' מאיר הקא דבדבר של צער כל הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה דאדם רשאי לצער עצמו כן נראה ולפי זה יובן דהתם בריש נזיר דקאי אליבא דר' מאיר וכנזכר לעיל דרק משום דמהדר אר' מאיר להכי קאמר מתניתין אף כר"א הקפך ולפי זה לר' מאיר לטעמין דנתבאר דס"ל רק בנזיר דחוטא אבל לא היושב בתענית.

וא"כ דטעמו רק משום פן יעבור נזירתו שפיר דיש לחלק בין נזיר טמא לנזיר טהור וכדמפלגינן בנדרים [ד"ט ע"ב] אליבא דשמעון הצדיק דנזיר טהור אמודי אמיד נפשין ד יכול להזהר.

אבל נזיר כמא ששנטמא תוהה על הראשונות ויש לחוש שפיר פן יעבור על נזירתו וע"כ נקרא חוטא אבל לא נזיר טהור. ושפיר קאמר בגמרא נזיר שם דאפילו ר"א הקפך לא אמר אלא בנזיר טמא דלמא אתי למעבר על נזירותי אבל לא נזיר טהור.

אכן אנו לדידן דסבירא לן בנזיר חוטא משום מחבל עצמו. וכינן דטעמא הוא משום זה ממילא שמעינן דהוא הדין לנזיר טהור כמו כן יש איסור דמחבל בעצמו דמאי שנא מחבל עצמו מעט או הרבה.

ואתי שפיר כל הני דוכתי דמשמע דאף בנזיר טהור ס"ל לר"א הקפך דנקרא חוטא דבאמת ס"ל כן וכנ"ל ודו"ק: ונראה לי דלתשובה ולכפרה על עונות ו רשאי להרבות ולהתענות ואינו נקרא חוטא אדרבא הרי זה משוכח פי הלא זה אחת מדרכי התשובה המבואר במקרא.

צום.

וראין מפ"ז דנזיר [דנ"ב ע"ב] בהא דתניא עצם כשעירה שנהלק לשתיים רע"ק מטמא כו' ר' שמעון אומר עד ימיו הי' מטמא אם משמת חזר בו איני יודע תנא השחירו שיניו מפני התענית עיין שם ונהרי ר' שמעון הוא דס"ל בפ"ק דנדרים] כר"א הקפך דהיושב בתענית כו' ואיך לא עביד כשמעתי וע"כ כינן שהוא חשש לחטאו בפגעו בכבוד רבו ר' עקיבא רשאי להתענות כחפצו: ובה נראה לי ג"כ ל לישב קושיות התוס' בפ"ק דתענית] שהקשו דשמואל אהדדי דבפ"ק דתענית ס"ל לשמואל היושב בתענית נקרא חוטא

ובהחובל מוקי שמואל ברייתא דִּיכוּל נִשְׁבַּע לְהַרְעָ בְּעַצְמוֹ וְלֹא הִרְעָ יְהִי פְטוּר כּו' אָף הִרְעָה רְשׁוּת כּו' בְּיוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית דְּזוּ הִרְעַת עַצְמוֹ דְּרְשׁוּת עֵי"ש הִרְי דְּרִשְׁאֵי לְיֹשֵׁב בְּתַעֲנִית, עֵי"ש מַה שְׁתִּירְצוּ לְפִי שִׁטְתָּם דְּיֵשׁ מִצְוָה וְעֵבֶרְהָ וְדָמִי לְמַתְעֵנָה בְּשַׁבַּת עֵי"ש.

אֲכַן לְרַבֵּינוּ דַּס"ל דְּחֻטָּא גָּמוּר יֵשׁ כָּאֵן קָשָׁה דְּשְׂמוּאֵל אֶהְדְּי וְעִי' בְּלִחָם מְשֻׁנָּה, וְלִפִּי הָאֵמֹר דְּאִישׁ רְשָׁע רַע הִרְשׁוּת אֱלִיּוֹ לְהַתְעַנּוֹת יָמִים רַבִּים לְכַפֶּרֶת עֲוֹנוֹתָיו, וְהִנֵּה בַּפ"ק דְּנִדְרִים [ד"ט ע"א] תָּנִן כְּנִדְרֵי רְשָׁעִים נִדָּר בְּנִזְיָר וּבְקִרְבָּן כְּנִדְרֵי כְּשָׁרִים לֹא אָמַר פְּלוּם כִּי רַק הִרְשָׁעִים קוֹפְצִים וְנִשְׁבָּעִים וְנוֹדְרִים אֲבָל לֹא כֵן מְשַׁפֵּט יֵשׁר הוֹלֵךְ וְאִישׁ כְּשָׁר, וְא"כ זֶה הַנִּשְׁבָּע לְהַרְעָ לְעַצְמוֹ חֲזַקת רְשָׁע כִּי לֹא הִי אִישׁ כְּשָׁר לֹא הִי נִשְׁבָּע כְּמִשְׁפֵּט כְּשָׁר וְא"כ הֲלֹא לֹא נִתְּנָה הִרְשׁוּת לְהַתְעַנּוֹת וְשִׁפּוּר א"ש בְּנִשְׁבָּע לְהַתְעַנּוֹת שְׁנָה דְּבַר הִרְשׁוּת, אֲכַן בַּפ"ק דְּתַעֲנִית דְּנִדְרֵי מִיָּרִי בְּאִישׁ כְּשָׁר אֲשֶׁר לֹא הִעֲזָה נְתִיבָה וְאִין בְּיָדוֹ עוֹן אֲשֶׁר חֻטָּא לְהַתְעַנּוֹת עָלָיו.

אָף לְסַגְּף נִפְשׁוֹ בְּלִבָּד עֲלָה קְאָמַר דְּנִקְרִי חוֹטָא דְּמַה לָּהּ לְסַגְּף נִפְשָׁהּ עַל לֹא דְּבַר וְנִשְׁמָה שְׁנִתְּתָה בָּהּ הִתְיָהוּ כֵּן נ"ל: פְּרַק ד' הִלְכָה ט' יֵשׁ מֵאֲכָלוֹת שְׁהֵם רְעִים בְּיוֹתֵר עַד מְאֹד וְרִאֵוִי לְאֲדָם שְׁלֹא לְאֹנְכְלָן לְעוֹלָם כְּגוֹן הַדְּגָיִם הַגְּדוֹלִים הַמְּלוּחִים הַיְּשָׁנִים.

וְהַגְּבִינָה הַמְּלוּחָה הַיְּשָׁנָה. וְהַכְּמֵהִין וּפְטָרִיּוֹת וְהַכְּשָׁר הַמְּלִיחַ הַיְּשָׁן וְיִין מִגְּתוֹ וְתַבְּשִׁיל שְׁשָׁהָא עַד שְׁנִדְרָף רִיחוֹ.

וְכֵן כָּל מֵאֲכָל שְׁרִיחוֹ רַע אוֹ מַר בְּיוֹתֵר הִרִי אֱלוֹ לְגוֹף כְּמוֹ סַם הַפְּנוֹת. וְיֵשׁ מֵאֲכָלוֹת שְׁהֵן רְעִים אֲבָל אֵינָם כְּמוֹ הִרְאִשׁוֹנִים לְרִיעָה.

לְפִיכָף רִאֵוִי לְאֲדָם שְׁלֹא לְאֹכְלוֹ מִהֵן אֱלֹא מְעַט וְאַחַר יָמִים הַרְבֵּה. וְלֹא יִרְגִיל עַצְמוֹ לְהִיּוֹת מְזוֹנוֹ מִהֵם אוֹ לְאֹנְכְלָן עִם מְזוֹנוֹ תְּמִיד כְּגוֹן דְּגָיִם גְּדוֹלִים וְגְבִינָה וְחֵלֵב שְׁשָׁהָא אַחַר שְׁנִחְלֵב כ"ד שְׁעוֹת.

וּבְשָׂר שְׁנוֹרִים גְּדוֹלִים וְתִיּוֹשִׁי גְּדוֹלִים וְהַפּוֹל וְהַעֲדָשִׁים וְהַסְּפִיר וְלִחָם שְׁעוֹרִים וְלִחָם מִצּוֹת וְהַכְּרוּב וְהַחֲצִיר וְהַבְּצָלִים וְהַשּׁוּמִים וְהַחֲרָדֵל וְהַצְּנוֹן כָּל אֱלוֹ מֵאֲכָלִים רְעִים הֵם אִין רִאֵוִי לְאֲדָם לְאֹכְלוֹ מֵאֱלוֹ אֱלֹא מְעַט עַד מְאֹד וּבִימֹת הַגְּשָׁמִים.

אֲבָל בִּימֹת הַחֲמָה לֹא יֵאֲכַל מִהֵן כָּלֵל וְהַפּוֹל וְהַעֲדָשִׁים בְּלִבָּד אִין רִאֵוִי לְאֹנְכְלָן לֹא בִּימֹת הַחֲמָה וְלֹא בִּימֹת הַגְּשָׁמִים וְהַדִּילוּעִין אוֹכְלִין מִהֵן בִּימֹת הַחֲמָה: וְמַה שְׁפָתַב וְהַכְּמֵהִים וּפְטָרִיּוֹת.

עִי' בַּרפ"ג דְּעִירוּבִין [דכ"ז ע"א] אִמְתְּנִיתִין דְּבָכָל מְעַרְבִין וּמְשַׁתְּפִין חוּץ מִן הַמֵּיִם וּמְלַח וּפְרִיָּף וְתוֹ לִיכָא וְהֵאִיכָא כְּמֵהִים וּפְטָרִיּוֹת כּו' עִי' שָׁם. מְשַׁמַּע דְּכְמֵהִים וּפְטָרִיּוֹת לֹא מִיָּדִי דְּמִיָּזוֹן נִינְהוּ: וְמַה שְׁפָתַב וְהַעֲדָשִׁים, עֵינִן בְּפִרְק פִּיצַד מְבָרְכִין [ד"מ ע"א] אָמַר רַב מְרִי אָמַר ר' יוֹחָנָן הִרְגִיל בְּעֲדָשִׁים אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם מוֹנֵעַ אֶסְכְּרָה מִתּוֹף בֵּיתוֹ אֲבָל כָּל יוֹמָא לֹא מֵאִי טַעְמָא דְּקָשָׁה לְרִיחַ הַפָּה ע"כ.

וְעִי' בַּפ"ק דְּפְסָחִים [ד"ג סו"ב] בְּעוֹבְדָא דְּיוֹחָנָן חִקּוּקָאָה בְּהָא דְּקָאֵמַר הִנֵּה ל' לּוֹמַר עֲדָשִׁים נִעֲשִׂין יְפוֹת עִי' שָׁם. מְשַׁמַּע דְּעֲדָשִׁים הִי נֶאֱכָל לְאֲדָם וְעֲדִיף מְשַׁעוֹרִים וְעֵינִן שָׁם

וכן משמע בספ"ק דביצה [די"ד ע"ב] דתנא ר"ש מתיר בתבואה כו' שעורין ליתן לפני בהמתו עד עדושים לעשות מה הסיסן עי' שם.

ועי' בעירובין [דפ"א ע"א] אמר רחב"א אמר רב מערבין בפת עדושים איני וקא ההוא דהואי בשני דמר שמואל ושידני לכלבא כו' יעי' שם: ומה שכתב ולחם שעורין עיין בכתובות [דס"ד ע"ב] המשנה אשתו על ידי שלישי כו' אמר ר' יוסי לא פסק לה שעורין אלא ר' ישמעאל שהי' סמוך לאדום כו' ובגמ' פריה עלה באדום הוא דאכלין שעורין בכולי עלמא לא אכלי ומשני הכי קאמר לא פסק לה שעורין כפלים בחטין אלא ר' ישמעאל שהי' סמוך לאדום מפני שעורין אדומיות רעות עי' שם, משמע דשעורין מאכל אדם בכל העולם וצ"ע לפענ"ד דבפ"ק דפסחים [ד"ג ע"ב] בעובדא דיוחנן חקוקא כו' אמרו לי' שעורין נעשו יפות אמר להו צא ובשר לסוסים ונחמורים דכתיב השעורין והתבן לסוסים ולרכש כו' עי' שם, הרי מבואר להדיא דשעורין אינו מאכל אדם כלל, והכי נמי אמרינו בסוטה ריש פ"ב [די"ד ע"א] כל המנחות מן החטין וזו מן השעורין כו', כשם שמעשיה מעשה בהמה כו' קרבנה מאכל בהמה ע"כ.

מבואר ג"כ דשעורין הוא מאכל בהמה, וכן בספ"ק דביצה [די"ד ע"ב] תנא ר' שמעון מתיר בתבואה כו' שעורין ליתן לפני בהמתו כו' עי' שם, וכן משמע בשילהי פרק המדיר [דע"ז ע"א] אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן פתובה כו' אמר אפסוה שערי לאלעזר כו' ופירש"י ד"ה אפסוה האכילהו שעורין כבהמה כו' עי' שם.

הרי מפל הג"ל דשעורין אינו אלא מאכל בהמה ולא יוצלח למאכל אדם וצ"ע, ועיין ברכות [דל"ו ע"א] וקא אמר ר' זירא אמר רב מתנא אמר שמואל אקרא חייא ואקמחא דשערי מברכינן כו' אצטריה ס"ד אמיןא כו' קמחא דשערי ה איל וקשה לקיקיאני לא לבריה עלי' כלל כו' עי' שם, ועיין עוד שפת [דק"מ ע"ב] האי מאן דאפשר לי' למיכל נהמא דשערי ואכל דחטי כו' עי' שם ועיין שבועות [דכ"ו ע"ב] בשפתים ולא שגמר בלבבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורין גמר בלבבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם כו' עי' שם.

וכתב הרב בית יוסף בטור יו"ד סימן ר"י] דמשמע דוקא פת חטין הוי סתם פת אבל לא פת שעורין עי' שם שנסאר בצ"ע על דברי הרמב"ם והרא"ש עיי"ש ובדרכי משה שכתב ולקמן סימן רי"ח מבואר דפת שעורין נמי פת סתם מקרי ודינו כשול חטין ע"כ, ונראה דט"ס רי"ח וצ"ל רי"ז וכוונתו למה שכתוב בטור שם הנודר מפת סתם אינו אסור אלא מפת חטין ושעורין כו' עי' שם דמבואר כן דפת סתם היינו גם שעורין ומשמע דגם פת שעורין נאכל לאדם.

וכן משמע במגילת רות שנתן בנעז לרות שעורין משמע דהי' מאכל אדם, וצ"ע מפל הנזכר לעי' דנתבאר דאינו אלא מאכל בהמה ואינו ראוי לאדם וכן משמע דאין נאכל לאדם דאי הי' נאכל לאדם הי' אסור להאכיל לבהמה ועי' בספר אמתחת בנימין פ"ח דשביעית משנה א' ואין ראיתו מוכרחת כל כו' עי' שם וכדאמרינו בתענית [ד"כ ע"ב] ברב הונא דכל ירקא דהוי פניש כו' ובגמ' ושידני לנהרא ופריה ולשידי לבהמה ומשני קסבר מאכל אדם אין מאכילין לכלבים עי' שם ברש"י הטעם דנראה כבועט בטובת הקב"ה שהשפיע בעולם עי' שם, ובפ"ק דביצה [דף ו' ע"ב] אמרינו מוכן לאדם לא הוי

מוכן לכלבים כו' עי' שם [ועיין בשבת דקנ"ה ע"ב ששמע מינה אורח ארעא למשדי אומצא לכלבא כו' ואע"ג דהאומצא מאכל אדם ס"ל שאני פלב דמזונותיו עליה ואינו אוכל דבר אחר זולת אומצא וכמו שאמרו ז"ל לית עניא מכלבא] ואיה נאכיל לסוסים ולרפיש אלו הי' מאכל אדם ששמע מינה דלא חזי למאכל אדם, ועי' בשבת [דק"ח.

ע"א] בעובדא דרב כי אתי לבבל נחנא למא דקא דלו ועכירי דאוכליי שמואל נהמא דשערי עיי"ש וצ"ע בזה, גם צ"ע קצת אשינויא דכתובות שם דקאמר לא פסק לה שעורין כפלים בחטין אלא ר' ישמעאל כו' משמע דבכולי עלמא דהשעורין טובים אין צריה שעורין כפלים בחטין ולא משמע פן פשטא דלישנא דגמרא פ"ק דתענית [ד"ה ע"א] ברעב שהי' בימי יואל בן פתואל קאמר דאמר לי' נביא לישראל כו' א"ל מי שיש לו קב חטין או קביים שעורין יאכלנו ויתי' כו'.

עי' שם דנקט בלשג' קב חטין או קביים שעורין משמע דמסתמא השעורין להיותם גרועים המה כפלים מחטין וצ"ע: ומה שכתב והכרוב עיין בס"פ פיצד מברכין [דמ"ד ע"ב] פרוב למזון ותדדין לרפואה וכרוב למזון אין לרפואה לא כו' עי' שם: ומה שכתב והתציר היינו מה שנקרא בלשון חז"ל פרתית וכמו שתרגם אונקלוס במדבר י"א פסוק ה' [ע"ש.

ושם משמע דהוא טוב למאכל אדם, ועיין ברכות [דל"ה ע"ב] דכרת ותומי בלבד הם טובים חיים כמו מבושלים לא ככל היקרות שהבישול משבחם ועיין שם בתוס' ו משפחת: ומה שכתב והבצלים עיין עירובין [דכ"ט ע"א אכל בצל השכים ומת אין אומרים ממה מת ואמר שמואל לא שנו אלא בעלין אבל באימהות לית לן בה ובעלין נמי לא אמרו אלא דלא איבצל זירתא שלא גדל זרת] אבל א בצל זירתא לית לן בה ולא אמרו אלא דלא אשתי שיקרא אבל אשתי שיקרא לית לן בה, ושם לא יאכל אדם בצל מפני נחש שבו ומעשה כו' ועי' שם ברש"י נחש ארס שרף הבצל.

ועי' שם בתוס' ד"ה מפני. ועיין ברש"י פירוש החנומש במדבר י"א ה' [דאומרים לאשה מינקת אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק כו' עי' שם וכן כתב עוד ביומא [דע"ה ע"א] ברש"י ד"ה הללו עי' שם: ומה שכתב והשומים עיין שלהי מרובה [דפ"ב ע"א] חמשה דברים נאמרו בשום משביע משחין ומצהיל הפנים ומרבה זרע והורג פנים שבמעעים ויש אומרים מכניס אהבה ומוציא הקנאה ע"ש, משמע דשומים טובים למאכל אדם, ועיין בעירובין (דנ"ה סע"ב) פריה למימרא דירק מעליא והתניא שלשה מרבין הגזל וכופפים הקומה ונוטלים א' מת"ק ממאור עניו כו' וירק לא קשיא הא בתומי וכרתי הא בשאר ירקי ופירש"י תומי וכרתי לא מעלי פה שמעתי וראה בעיני תוכו מעלי כו' עיי"ש.

נדבר רבינו כשמעתי דרש"י: ומה שכתב והתדל עיין פרק פיצד מברכין [ד"מ ע"א] אמר רב מרי א"ר יוחנן הרגיל בחרדל א' לשלשים יום מונע חלאים מתוך ביתו אבל כל יומא לא דקשה לחולשא דליבא ע"כ: ומה שכתב והצנון עיין פ"ק דע"ו (די"א ע"א) גבי אנטנינוס ורבי קאמר שלא פסקה מעל שלחנם צנון לא בימות החמה ולא בימות הגשמים כו' עי' שם.

משמע דגם בימות הסמה הצנון יפה. ועיין בעירובין [דנ"ו ע"א] נראה צנון נראה סם חיים והתניא סם מנת לא קשיא הא בעלים הא ב מהות פאן בימות הסמה פאן בימות הגשמים פירש"י בימות הסמה יפים שמצוננים הגוף בימות הגשמים קשם ע"כ.

מבואר ההקפה מדברי רבינו ועי' שם בתוס' פירשו דרף אחר עיי"ש: ומה שכתב והדלועים. עיין במשנה שילהי שור דקנ"ו ע"ב] מחתכין הדלועין לפני בהמה כזי מבור דלועין מאכל בהמה וכבר נתבאר דמאכל אדם אין מאכילין לבהמה.

[מיהו י"ל דהתם דילועין חיים הוי וזה אין בני אדם אוכלים פי אם ראוי לבהמה וכמו שאיתא בתמיד [דכ"ז ע"ב] כל מילי לא תפלוט קמי רבך בר מקרא חייא דכפתילה של אבר דמי אכל מבושל הוא מאכל אדם.

ועיין בתוס' פ"ק דחולין [דט"ו ע"ב ד"ה פגון עי' שם שכתבו פן להדיא ובברכות [דל"ח ע"ב] בהא דקאמר כל שתחלתו שהנ"ב שלקו בפה"א כו' משפחת לה בכרבא וסילקא וקרא פירש"י שהם טובים מבושלים יותר מחיים עי' שם.

ועיין בפירק ערבי פסחים דקי"ג ע"א] בהא דאמר לי' רב לרב פהנא כו' מאה קרי במתא בזוזי כו'. משמע דעיקר מאכלם הי' קרי ודילועין, מיהו בשפת [דקכ"ט ע"ב] מכריז רב מאה קרי בזוזי כו' עי' שם וברש"י שכתב פלומר אם יהיו בזול מאוד קנה ואם לאו אל תקח שאינם בריאין לאכול ע"כ, מבואר איפכא דאינו עיקר מאכלם.

ועיין בשילהי מכות [דכ"ד ע"א] א"ר מסתפינא מהאי קרא וכו' ואכלה אתכם ארץ אוניביכם מתקוף לה מר זוטרך דלמא פאכילת קיש אין ודילועין כו' עי' שם ברש"י שדהדילועין קצתם אכלין וקצתם אין אוכלין עיין שם: הלכה כ"ג כל עיר שאין בה י' דברים האלו איך תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה ואלו הן.
רופא.

ואומן. ובית המרחץ.

ובית הפסא ומים מצויין פגון נהר ומעין. ובית הפנסת.

ומלמד תינוקות. ולבקר.

וגבאי צדקה. ובית דין מכים וחובשים: בגמרא סנהדרין [די"ז ע"ב] איתא וטבח במקום מים מצויין.

ורבינו לא גרס טבח לטעמי' אזיל דבהלכות סנהדרין [סוף פרק א] מונה שם במספר הק"כ אנשים שצריך להיות בעיר למניית סנהדרין ומנה שם כל אחד בפני עצמו לבקר בפני עצמו רופא אומן בפני עצמו כו'.

ואם מנה טבח ג"כ יהי קכ"א ע"כ חשב לתשלום העשרה דברים ומים מצויין. אכן רש"י ז"ל שם פתב וזה לשונו גובין ומחלקין הנה להו חמשה משיתא דבצרי לעיל רופא אומן לבקר ומלמד חד גברא הוא לכל הגני ע"כ, דעתו דלכולהו סלקי בחד רק דס"ל דתלת דמחלקין צריך להיות בלעדי שנים הגובים כדי להשלים המספר ק"כ ולדעתו יתכן לגרוס גם טבח וגם הוא סגי בחד גברא הרופא אומן כו'.

אָמַנָם עִם כָּל זֶה רַשׁ"י לֹא גָרִיס טַבַּח גַּם לֹא גָרִיס מִיָּם מְצוּיִן מִשׁוּם דְּלַדְעָתוֹ יֵשׁ לְמַנִּית גְּנוּבִים וּמְחַלְקִים בְּתַרְתֵּי וּנְשָׁלֵם מִנְיָן הַעֲשָׂרָה דְּבָרִים בְּלִתֵּי הֶנֶךְ הַנְּ"ל. וְזֶה מְבוֹאֵר בְּרַשׁ"י שֵׁם עֲשָׂרָה דְּבָרִים ב"ד מִכֶּם [וְנִגְבִּית בְּשִׁתִּים וּמִתְחַלְקָת בְּשִׁלְשָׁה כַּצ"ל וְכֵן הִגִּיהַ רַשׁ"ל] הִנֵּה לֵהוּ תִּלְת מִיְלֵי ע"כ.

הָרִי מְבוֹא פְּמוֹ שְׁכַתְבָתִּי: וְכָל זֶה פֶּשׁוּט לְכָל וְכַתְבָתִּי לְפִי שְׂרַאֲיִתִּי לְהַרְב לְחַם מְשֻׁנָּה סַפ"א מֵהַל' סִנְהֶדְרִין הַלְכָה ו'] כְּתֹב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ וְרַשׁ"י גָּרַס טַבַּח וּס"ל דְּרוּפָא אֲנֹמֵן וְטַבַּח בְּחַד גְּבָרָא עַכ"ל.

וּבְמַחְכ"ת טַעְמָה בְּתַרְתֵּי טַעְמָה בְּמָה שְׁכַתְב דְּרַשׁ"י גָּרִיס טַבַּח וְלִיתָא דְרַשׁ"י לֹא גָרִיס טַבַּח כִּי מִנְיָן הַעֲרָה דְּבָרִים יִשְׁלַמוּ בְּלַעְדוֹ וְכַנ"ל וְאִם יִמָּנָה גַּם הוּא יְהִי י"א. וְטַעְמָה בְּמָה שְׁכַתְב דְּרַשׁ"י אִף רוּפָא אֲנֹמֵן וְטַבַּח יְהִי בְּחַד וּמְבוֹאֵר בְּרַשׁ"י דְּלַדְעָתוֹ כּוּלְהוּ רוּפָא אֲנֹמֵן לְבָלְר כּו' הַפֶּל חַד גְּבָרָא וְכַנ"ל: אוּלָם יִרְאֶה אֵלּוּ הָיוּ צָרִיף טַבַּח וְדַאי אִף לְרַבִּינוּ הָיוּ סְגִי בְּחַד גְּבָרָא עִם רוּפָא וְאֲנֹמֵן.

דְּהָא טַעְמָא בְּעֵי לְרַבִּינוּ מִמָּה נִפְשָׁף אִי ס"ל דִּיתְכֹן לְמַצוּא אָדָם אָחַד בְּעַל מְלָאכּוֹת רַבּוֹת א"כ כּו הוּ בְּחַד סְגִי וְכַרְשׁ"י וְאִי ס"ל דְּלֹא שְׁכִיחַ אָדָם אָחַד בְּעַל ב' אוּמָנָת א"כ מְדוּעַ אֲנֹמֵן וְרוּפָא סְגִי בְּחַד.

וּצ"ל דְּרַשׁ"י אֲנֹמֵן וְרוּפָא סְגִי בְּחַד לְפִי שְׂאֲמָרוֹ [בְּשִׁילְהֵי שַׁבָּת] הָאִי מָאן דְּבַמְּאָדִים אוּ טַבַּחָא אוּ אֲנֹמָנָא אוּ מוֹהֲלָא וּפְקִירוּשׁ רוּפָא הִיָּינוּ לְמוֹל כַּדְפִירַשׁ"י עֵינֵן בְּכֶסֶף מְשֻׁנָּה בְּהַלְכָה ט'] וְא"כ מִסְתַּמָּא רוּפָא וְאֲנֹמֵן אָדָם אָחַד שְׁנוּלֵד בְּמַזַּל מְאָדִים.

וְא"כ אֵלּוּ הִי צָרִיף גַּם טַבַּח שְׁלִשְׁתָּם הָיוּ סְגִי בְּחַד כֹּן נִרְאֶה: וַיֵּשׁ לְרַאוֹת לְכַאוּרָה לְפִי מַה שְׂאִי א בַּפ"ק דְּחֻלִּין (ד"ח ע"א) תְּלִמִּיד חָכָם צָרִיף שְׁיִלְמוּד ג' דְּבָרִים כְּתֹב שְׁחִיטָה וּמִלָּה. א"כ לְמָה לִי טַבַּח וְכֵן לְבָלְר וְרוּפָא הָא הַת"ח שָׁרוּ הַ לְדוֹר וְדַאי יוֹדַע הַג' דְּבָרִים הַנְּ"ל, וַיֵּשׁ לְדַחוֹת.

אָבֵל קִנְשָׁה לִי לְשִׁיטַת רַשׁ"י דְּכֹלְהוּ בְּחַד גְּבָרָא אִיף רַשְׁאִי וּמְלַמֵּד תִּינוּקוֹת לְהִיּוֹת רוּפָא אֲנֹמֵן וְלְבָלְר הָא אֲמָרִינוּ בַּפ"ק דְּב"ב [ד"ח ע"ב] רַב אֲשָׁכְחִי לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת דְּהָיוּ קָאִי בְּגִינְתִּי אָמַר לִי שְׁבַקְתָּ לְהִימָנִיתָ כּו' וְעֵינֵן בְּמַרְדְּכִי דְּב"מ פְּרַק הָאֲנֹמֵנִין רְמֵז שְׁמ"ג] כְּתֹב ג"כ לְהַדְיָא דְּאִין לְמַלְמֵד תִּינוּקוֹת לְעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה אַחֲרַת עֵי"ש וְא"כ אִיף רַשְׁאִי הַמְלַמֵּד תִּינוּקוֹת לְהִיּוֹת כָּל הֶנֶךְ דְּזָכַר רַשׁ"י ו"ל וְצ"ע לְכַאוּרָה, וְיִתְבָּאָר בְּסִינְעֵתָא דְּשְׁמִיָּא בְּמַקּוּמוֹ: וְדַע בְּסִנְהֶדְרִין שְׁם אִיתָא מִשׁוּם ר' עֲקִיבָא אֲמָרוּ אִף מִינֵי פִירָא שְׁמִינֵי פִירָא מְאִירִין אֶת הָעֵינַיִם ע"כ [וְרַבִּינוּ שְׁמִיטָה זֶה אוּלֵי ס"ל מִשׁוּם דַּת"ק פְּלִיג עַל ר' עֲקִיבָא מְדָלָא חֲשָׁבִי] וְנִרְאֶה דְּהִיָּינוּ בְּפִירוֹת מְתוּקִים וְכַדְאֲמָרִינוּ בְּיוֹמָא דַּפ"ג ע"ב] מִי שְׂאֲחָזוּ בּוּלְמוֹס מְאֻכִּילִין אוֹתוֹ דְּבִשׁ וְכָל מִינֵי מְתִיקָה שְׁהַדְּבִשׁ וְכָל מִינֵי מְתִיקָה מְאִירִין עֵינֵינוּ שְׁל אָדָם כּו' עֵי"ש.

וְנִרְאֶה דְּלְכֹנְנָה זֹו נְתַפְּוִין רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה בְּמָה שְׁהַלָּף אַחַר ר' יוֹחָנָן לְאַכּוֹל מְפִירוֹת גִּינוֹסָר כְּמוֹ שְׁסִיפָר בְּפָרַק פִּיצַד מְבָרְכִין [דַּמ"ד ע"א] כִּי הָיוּ כּו' שְׁם יַעֲרִי שְׁם וְכֵן שְׂאֵר אֲמוּרָאֵי ד תָּם לֹא לְאַכּוֹל וְלִשְׁבֹּעַ מִהַפְּירוֹת נְתַפְּוִנוּ.

אָבֵל רַק בְּעֵבֹר הַתּוֹעֵלֶת הַמַּגִּיעַ לַתְּלִמִּיּוֹת חֲכָמִים מֵהֶם לְגִדּוֹל מְתִיקוּתָם כְּאִמּוֹר: וַיִּרְאֶה כִּי הוּא לַתּוֹעֵלֶת הַתְּלִמִּיד חָכָם לִפְיָ שְׁעַל יְדֵי הַמִּינִי מְתִיקָה אֲשֶׁר מְאִירָה מִכְּבוֹדָה לְעֵין הַרְוָאָה גַּם לְעֵין הַלֵּב וְהַשְּׂכָל תְּאִיר בְּיוֹתֵר.

וע"כ אָמַר חֲמַרָּא וְרִיחֵי פִקְחִין שְׁהֵם מְפַקְחִין אֲטִימַת הַבּוֹ וּמְחַדְדִים הַשְּׂכָל וְעֵינֵין בַּסַּפ"ק דִּיבְמוֹת [ד"י"ז ע"א] אֲמַרְיֵנּוּ יִתִּיב רַב הַמְּנוּנָא קָמִי דְעוֹלָא וְקָא הוּוּ בְּשִׁמְעָתָא אָמַר מַה גְּבָרָא וּמַה גְּבָרָא אִי לָאו דְהֶרְפְּנִיא מִתִּי כו' עֵי' שָׁם, וַיֵּשׁ לְהַעִיר מִדּוּעַ עָשָׂה כְּכָה עוֹלָא לְבִיִּישׁוֹ לְרַב הַמְּנוּנָא לֹאמַר עָלְיוֹ שְׁהוּא מְמוֹר.

וְגַם יִפְלֵא אִיךָ אָמַר מִקְוֹדִים דְּבַר בְּרוּר כִּי הוּא מֵהֶרְפְּנִיא טָרַם שְׂאֵלוֹ אוֹתוֹ כְּסָף גְּלִגְלֵתָא הִיכִי יִהִיב. אָבֵל יוֹבֵן עִם דְּבַרְיֵנוּ הַנִּזְכָּר לִפְיָ בְּאַמַּת עוֹלָא לְכַוְנָה אַחֲרַת נִתְפַּוּיָן דְּבַרְיֵשׁ פ"ב דְּעִירוּבִין [ד"י"ט ע"א] חָשַׁב שָׁם שְׁבַחֵי הַפִּירוּת וְאָמַר בְּבָבֶל רַבָּא מְשַׁתְּבַח בְּפִירֵי דְהֶרְפְּנִיא כו', עֵינֵין שָׁם דְּבַפִּירֵי דְהֶרְפְּנִיא הָיוּ מְשֻׁנְבָּחִים וּמְתוֹקִים בְּיוֹתֵר מִכָּל פִּירוּת בְּבָבֶל, וְאִיפּוּא כְּפִירוּת עוֹלָא לְרַב הַמְּנוּנָא דְקִמְהוּנֵי בְּשִׁמְעָתָא וְרָאָה גְּוֹדֵל חֲדוּד מוֹחוֹ וּזְכוּת שְׂכָלוֹ וְחִרְיִפוֹתוֹ אָמַר אִי לָאו דְהֶרְפְּנִיא מֵאֵת' וְהוּא אוֹכַל מִפִּירוּת הַמְּתוֹקִים דְּשָׁם אֲשֶׁר הֵם הַמְּחַדְדִים שְׂכָלוֹ וְלִזְאֵת אֵין לְהַפְּלִיא עַל גְּוֹדֵל חִרְיִפוֹתוֹ.

אוּלָּם לֹאֵל דְהֶרְפְּנִיא מֵאֵת' בָּא תִּהְיֶה נִפְלֵא בְּמֵאוּד עַל גְּבָרָא כְּדִין אָדָם גְּדוֹל בְּתוֹרָה וְנוֹף הַשְּׂכָל כְּמוֹהוּ. וְא"כ לֹא לְבִיִּישׁוֹ וְלִהְיֵהוּ ח"ו נִתְפַּוּיָן, אוּלָּם רַב הַמְּנוּנָא אִיהוּ דְקִמְטָעֵי נִפְשֵׁי' בְּחָשְׁבוֹ כְּנִתְוֹ לְהַכְּלִימוֹ ע"כ אֲפִסְיָ, וְע"כ אָמַר לִי' כְּסָף גְּלִגְלֵתָא הִיכִי יִהִיב א"ל לְפּוּם נִהְרָא וְא"כ מְפּוּם נִהְרָא אֵת וּמוֹלְדָה מְשָׁם וְאִינְךָ מְמוֹר אָבֵל רַק מוֹתְבָךָ בְּהֶרְפְּנִיא וְשָׁם תִּאֲכַל הַפִּירוּת מְתוֹקִים הַמְּחַכִּימִים וּמְאִירִים עֵין הַשְּׂכָל כִּן נִרְאָה: וּבְזֵה אֲמַרְנוּ טַעַם יֵשֶׁר לְמַה שְׁנוֹדַע דְּבַרֵי רז"ל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת כִּי בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּקִיאִים בְּיוֹתֵר בְּכָל הַש"ס אָבֵל לֹא כָּה מְפּוֹלְפָלִים, וְהִיפּוּכָם בְּנֵי בְּבָבֶל הָיוּ בְּיוֹתֵר מְפּוֹלְפָלִים וְחִרְיִפִּים וְלֹא כָּה בְּקִיאִים.

(וּבְמִקּוּם אַחֵר כְּתַבְנוּ מְזֵה הַרְבֵּה בְּסִיּוּעָתָא דְשְׁמִיא וְאֵין כָּאֵן מְקוּמוֹ, וַיִּרְאֶה עֵילָה לְזוֹ כִּי הִנֵּה בְּשִׁילְהֵי הוֹרִית אֲמָרוּ הַרְגִּיל בְּשִׁמּוֹן זֵית מְשִׁיב אֵת הַלִּימוּד שֶׁל שְׁבַעִים שָׁנָה עֵי' שָׁם וְעֵינֵין מְנַחֲוֹת [פ"ה ע"ב] אָמַר ר"י מִתִּיבָה שְׁרִגְלִים בְּשִׁמּוֹן זֵית חֲכָמָה מְצוּיָה בְּהֵם עֵי' שָׁם וְעֵי"ש [פ"ד ריש ע"ב] לֹא מִתְמָרִים שְׁבַהֲרִים וְלֹא מִפִּירוּת שְׁבַעֲמָקִים וְנוֹדַע א"י גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת וּבְבָל עֲמוּקָה, וּבְפִרְקָה בְּמַה מְדַלִּיקִין [זכ"ו ע"א] לְעַנְיָן הַדְּלִקַת גַּר שְׁבַת אִי דוֹקָא בְּשִׁמּוֹן זֵית אֲמָרוּ וּמַה יַעֲשׂוּ כו' אֲנָשִׁי בְּבָל שְׂאֵין לְהֵם אֵלָא שְׁמוֹן שְׁמוֹן שְׁמִין כו' יַעֲשׂוּ שָׁם.

וּבְפִסְחִים [דפ"ח רע"א אָמַר עוֹלָא טַעַם שְׁהִגְלוֹ לְכַבָּל כְּדִי שְׂיֵאכְלוּ תְּמָרִים וַיַּעֲסִקוּ בְּתוֹרָה לִפְיָ שְׁכַבְבָּל יֵשׁ הַרְבֵּה תְּמָרִים מְתוֹקִים וְטוֹבִים. וְשָׁם עוֹלָא אִיקְלַע לְפּוּמְבְּדִיתָא כו' אֲמָרֵי צָנָא דְדוּבְשָׂא בְּזוּזֵי וּבְבָלָאֵי לֹא עָסְקֵי בְּאוֹרְיִיתָא עֵי' שָׁם, וְאִיפּוּא לֹא עַל חֲנָם הָיוּ בְּנֵי בְּבָל יִתִּירֵי הַמְּדַע וְחִרְיִפוֹת הַשְּׂכָל מִבְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִיתְרוֹן הַתְּמָרִים הַנְּמָצָאִים בְּקַרְבָּם, וְלֹא לְחֲנָם הָיוּ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יִתִּירֵי כִּי הַזְּכוּר וּבְקִיאִים יוֹתֵר מִבְּנֵי בְּבָל לִיתְרוֹן הַשְּׁמוֹן זֵית הַמְּשִׁיב הַלִּימוּד אֲשֶׁר נִמְצָא אֵתָם וְלֹא נִמְצָא בְּבָבֶל וְכְאִמּוֹר שְׁהַזְּכִירָה וְהַחֲדוּד.

לא ימצאו פאחד כמו"ש בבינה לעתים [דרוש ל"ב] פן נראה נכון: ודע בעירובין (דנ"ה ע"ב) אמר ר"ה פל עיר שאין בה ירק אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה כו' ע"י שם, ויש לעיין מדוע לא נחשב בהו עשרה דברים בברייתא שם.

ושמא הוא בכלל המיני פירות דזכר ר' עקיבא. והנה רש"י ז"ל פירש הטעם משום דירק נלקח בזול ויכלול לעסוק בתורה ע"י שם, ולפי טעם זה אין זה שייכות למיני פירא דמאירים העינים, ובאמת פן נכון לתלמיד חכם לדור במקום שיכול לקנות מאכלו בזול ועל דרך שאינתא בפ"ק דתענית [ד"ט ע"ב] מלא צנא דדובשא ובבלאי לא עסקו באורייתא וע"י שם ברש"י ד"ה בבלאי, אכן מלשון גמרא דפריה אהא דר"ה וירק מעליא הוא והתניא שלשה מרבין כו' ונוטלין אחת מת"ק ממאור עיניו כו' וירק כו' ע"י שם נראה יותר לפרש דטעמא דירק משום דמאיר עיניו.

וע"כ פריה עלה והא אדרבה תניא דנוטל אחת מת"ק ממאור עיניו ומשני הא בתומי וכרתי הא בשאר ירקי כו' עיין שם. וגם הא דצנא דדובשא בזוזא כו' דתענית היינו משום דמאיר עיני שכלו וכנ"ל דמיני מתיקה מאירים העינים ומחפזים: והנה על רבינו נדאי קשה מדוע השמיט מימרא מפונרשת דר"ה.

ונראה לי על פי גמרא דפרק פסוי הדם [דפ"ד ע"א] תניא אמר ר' אלעזר פן עזרי' מי שיש לו מנה יקח לפסו כו' אמר רב צריכין אנו לחוש לדברי זקן אמר רבי יוחנן אבא ממשפחת בריאים הי' כו' פגון אנו לזין ואוכלין כו' עיין שם, והנה בפרק האשה רבה [דצ"ג ע"א] לענין מקנה דבר שלא בא לעולם קאמר התם אמר רנב"י רב הווא פרב ורב כר"י כו' ע"י שם ופירש"י רב הווא מרב שהוא רבו קיבלה כו' ע"י שם, ולפי זה יובן דהתם בעירובין רב הווא קאמר לה והיינו אליבא דרב לטעמין דס"ל דצריה לחוש לדברי זקן ולהסתפק במזונות זלים וקלים ולאכול רק ירק ולא בפשר ודגים וכל מטעמים ע"כ קאמר דכל עיר שאין בה ירק אסור לתלמיד חכם לדור בתוכה, אכן אנו דקיי"ל כר' יוחנן ורב נחמן דכגון אנו לזין ואוכלין ולא יענה גופו וירעיב נפשו רק אוכל כחפצו בפשר ודגים [עיין מה שכתב רבינו לקמן פרק ה' הלכה י' ע"י שם ובהרב פסוף משנה] פה עשה רבינו דלא זכר זה פן נראה נכון: פרק ה' הלכה ב' פשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו לא יאכלנו אלא בביתו על שולחנו לא יאכל בחנות ולא בשוק אלא מפני צורך גדול כדי שלא יתגנה בפני הבריות ולא יאכל אצל עמי הארץ ולא על אותן השולחנות המלאו' קיא צואה.

ולא ירבה סעודותיו בכל מקום ואפילו עם החכמים. ולא יאכל בסעודות שיש בהן קיבוץ הרבה ואין ראוי לו לאכול אלא בסעודה של מצנה בלבד פגון סעודת אירוסין ונישואין והוא שיהיה תלמיד חכם שנשא בת תלמיד חכם.

והצדיקים והחסידים הראשונים לא אכלו מסעודה שאתה שלהן: בסוף פרק אלו עוברין [דמ"ט ע"א] תניא אמר ר' שמעון פל סעודה שאינה של מצנה אין תלמיד חכם רשאי להנות ממנה פגון מאי אמר ר' יוחנן פגון בת פהו לישראל ובת תלמיד חכם לעם הארץ כו' ע"י שם משמע הא פל שאינה בכהאי גוונא דבת פהו לישראל כו' שרי, אבל רבינו החמיר.

עוד שלא להנות מקל סעודת הרשות בלעדי סעודת תלמיד חכם בבת תלמיד חכם. ועיין מה שפכתב הרב פס משנה דרבינו פתב זה דרך מוסר ולא ביאר מנין לו להוסיף על דברי רז"ל.

ונראה לי דהוא ממה שאמרו רז"ל בפרק אלו טריפות [דמ"ד סוע"ב] ר' אלעזר פי הוי משדרי לי' כו' וכי הוי מזמני לי' [פירש"י לאכול אצלם] לא אזיל אמר לא קא בעי מר דאימי דכתיב ושונא מתנות יחי' ע"כ.

ובנדאי הינו בסעודת הרשות דאלו בסעודת מצוה מי לא שמיע לי' דברי יש אומרים ס"פ ערבי פסחים [דקי"ג ע"ב] בהא דשבועה כמגנודים לשמים יש אומרים אף מי שאינו מוסב בסעודה של מצוה, וכן לא יתכן דמייירי בסעודה שאינה של מצוה כגון בת תלמיד חכם לעם הארץ דזו בלאו הכי אסור ולא משום שונא מתנות וע"כ דהתם היינו כל סעודת הרשות זולת סעודת מצוה לא הוה אזיל משום שונא מתנות יחי, וזה שפכתב רבינו פאן דמייירי ג"כ לאכול בבית אחרים דאלו בביתו מי ס"ד דהי' אסור לאכול אלא סעודה של מצוה נהרי במענית [דכ"ב ע"ב] אמר רב יהודא אמר רב כו' ויהי האדם לנפש חיה נשמה שנתתי בה התייהו.

אבל צריף לומר דמייירי לענין לאכול בבית אחרים וזו נפקא לי' מהך דר' אלעזר הנ"ל דהוי מזמני לי' לא הוה אזיל משום שונא מתנות כן נראה [ודע דיש קצת צ"ע במה שפכתב רבינו והצדיקים והחסידים הראשונים לא נהנו מסעודה שאינה שלקהם משמע דקאי אפי' אסעודת מצוה וצ"ע ונהרי יש אומרים דהוי כמגנודה לשמים וכנ"ל ויש לישב]: איברא צריף טעם מדוע פסק רבינו כר' אלעזר ונהרי שם בחולין אמר ר' זירא פי הוה מזמני לי' הוי אזיל אמר אתייקורי הוא דמתייקורי בי' עי' שם וכרש"י שפירש הטעם ולפי שהנאתם היא במה שאני סועד אצלם ונמצא אין זו מתנה עי' שם.

ולדבריו א"כ רשאי להנות מסעודת הרשות של אחרים דבנדאי קאי אסעודת הרשות ג"כ ואפי' הכי הי' נהנה ומדוע לא ביאר רבינו חילוק זה דהיכי דמתייקורי בי' וליכא משום שונא מתנות שרי: ונראה לי דהנה בפ"ק דב"ב [די"ג ע"ב] לענין שותפים בקרקע בדינא דגוד או אגיד תניא אמר לו טול אתה בשונה ואני פחות ממנו שומעין לו רשב"ג אומר אין שומעין לו ואסיק לעולם כדתניא ודקאמרת מאי טעמא דרשב"ג משום דאמר לו כו' במתנה לא ניחא לי דכתיב ושונא מתנות יחי' עי' שם ובפוסקים לשם דטעמא דתנא קמא דס"ל דשומעין ולא מצי אמר לא ניחא לי במתנה משום דס"ל דכיין דחבירו נותן לו לטובת עצמו כדי שישלקו בשדה ואינו חפץ בטובתו של זה כל לא קאי כלל קרא דשונא מתנות שיהי אינו נותן לו רק לו לעצמו ולטובתו הוא דורש עי' שם.

והנה הוא ממש הך דהכא פלוגתת ר' זירא ור' אלעזר. דר' זירא ס"ל כיון דהנותן מתייקר בו ולטובת עצמו דורש לא קאי על זה שונא מתנות, והיינו ע"כ כת"ק דרשב"ג, דאלו לרשב"ג דס"ל גם התם שונא מתנות אע"ג דהנותן מתכוון לטובתו דחפץ בחלוקה אפי' הכי הלה מצי אמר שונא מתנות והכי נמי דכותי' אף דמתייקורי בי' אסור המקבל לקבל מתנה, ולפי זה יובן דרבינו לטעמי' דפסק פרשב"ג דהתם וכדעת הרי"ף שם דמסתבר טעמי' דרשב"ג, ועי' בש"ף בחו"מ (סימן קע"א) דטעמי' דקיי"ל בהא פרשב"ג במשנתנו

וְהָא הֵדִין בְּבְרִייתָא ע"ש, וא"כ דס"ל הֵתָם דאע"ג דְנוֹתָן מְכוּוֹן לְטוֹבָתוֹ מ"מ מְצִי אָמַר שׁוֹנָא מִתְנוּת.

הֵכִי נָמִי הֵכָא מְמִילָא לִית הִלְכְתָא כר' זִירָא אֶלְא כר' אֶלְעָזָר דאע"ג דְהַנּוֹתָן מִתְיַקֵּר בְּהֵם אָסוּר לְקַבֵּל וְרָאוּי לֹו לְהִיּוֹת שׁוֹנָא מִתְנוּת וְיַחֲזִי' פִּן נִרְאָה לִי: וְעֵינִין בְּפִרְקֵי הַשּׁוֹלֵחַ (דל"ח ע"ב) בְּהָא דְאָמַר ר' יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל הַמְשַׁחֵרֵר עֲבָדוּ עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה וּפְרִיָּה מְעֵשֶׂה בַר' אֶלְעָזָר שְׁשַׁחֵרֵר עֲבָדוּ וְהַשְׁלִימוּ לְעֵשֶׂרָה וּמִשְׁנֵי מִצְוָה שְׁאֵנִי.

וְכַתֵּב הֵר"ן שֶׁם בְּשֵׁם יֵשׁ מְפָרְשִׁים הַטַּעַם דְּמִצְוָה שְׁאֵנִי מִשּׁוּם דְּהָא דְאָסוּר לְשַׁחֵרֵר עֲבָדוּ הוּא מִשּׁוּם לֹא תַחֲנֹם לֹא תִתֵּן לָהֶם מִתְנַת חֲנָם וְכִינּוּן דְלִדְבַר מִצְוָה הוּא לְטוֹבַת עֲצָמוֹ וְלֹא לְטוֹבַת הַמְקַבֵּל לִיכָא בְּזוּה מִשּׁוּם מִתְנַת חֲנָם עכ"ד, וְנִרְאָה דְהֵינּוּ ג"כ רַק אֶלְיָבָא דַת"ק דְרַשְׁבִּי"ג דס"ל הֵו סְבָרָא דְכָל שְׁהַנּוֹתָן מְכוּוֹן לְטוֹבָתוֹ לֹא מְקַרֵי מִתְנָה הוּא הֵדִין הֵכָא לְעַנְיָן מִתְנַת חֲנָם.

אָכֵן לְרַשְׁבִּי"ג דס"ל הָאֵם דְּמִיקְרֵי מִתְנָה אע"ג דְהַנּוֹתָן מְכוּוֹן לְטוֹבָתוֹ הֵכִי נָמִי דְכֹוֹתִי' אע"ג דְהַמְשַׁחֵרֵר מְכוּוֹן לְשֵׁם מִצְוָה מְכָל מְקוּם עוֹבֵר מִשּׁוּם מִתְנַת חֲנָם: וְרָאוּתִי לְהֵרֵב מִג"א [או"ח סִימָן צ'] הַקְּשָׁה עַל דְּבָרֵי הֵר"ן מִגְּמָרָא דְבִרְכוֹת [דמ"ז ע"ב] דְּאִיתָא נָמִי לְהָא מְעֵשֶׂה וּפְרִיָּה עֲלָה מִרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל וּמִשְׁנֵי נָמִי מִצְוָה שְׁאֵנִי וְהַדֵּר פְּרִיָּה עֲלָה וְהָא מִצְוָה הַבָּאָה בְּעֵבְרִיָּה וּמִשְׁנֵי מִצְוָה דְרַבִּים שְׁאֵנִי וְהַשְׁתָּא לְהֵר"ן מֵאֵי פְרִיָּה וְהָא מִצְוָה הַבָּאָה בְּעֵבְרִיָּה הָא הֵכָא דְמְכוּוֹן לְמִצְוָה וְלְטוֹבַת עֲצָמוֹ לִיכָא עֵבְרִיָּה כָּלָל וְעֵי' שֶׁם שְׁנַשְׂאָר בְּצַע"ע.

וּלְפַעַנ"ד לִיִּישָׁב דְּבָרֵי הֵר"ן עִם הָאֵמֹר, דְּהָא דְבְּמִצְוָה שְׂרִי לְשַׁחֵרֵר עֲבָדוּ וְלִיכָא מִתְנַת חֲנָם הֵכִי דְהַנּוֹתָן מְכוּוֹן לְטוֹבָתוֹ אִינוּ אֶלְא א יָבֵא דַת"ק דב"ב אָבֵל לֹא לְמָה דְקִי"ל כְּרַשְׁבִּי"ג וְכַו"ל, וְהִנֵּה בְּגִיטִין שֶׁם לֹא פְרִיָּה כָּלָל אֵהָא דְמִצְוָה שְׁאֵנִי וְהָא מִצְוָה הַבָּאָה בְּעֵבְרִיָּה כְּפְרִיָּה בְּבִרְכוֹת וְצְרִיָּה טַעַם מְדוּעָה וּבְמְקוּם אַחַר אֲמַרְנוּ ב"ה תִּירוּצֵם שׁוֹנֵים וְאִין פָּאן מְקוּמָם וְאוּלָם פֶּה נֹאמַר עִם הָאֵמֹר דְּשֵׁם בְּגִיטִין בְּתַר הֵכִי מִיִּיתִי פְלוּגְמַת ר' עֲקִיבָא וּר' יִשְׁמַעֵאל בְּמִשְׁחַרְרֵר עֲבָדוּ אֵי רִשְׁאֵי אוּ עוֹבֵר עַל מִצְוֹת עֵשֶׂה וּפְרִיָּה וְאִימַר ר' אֶלְעָזָר כְּפֵמָאן דְּאָמַר רִשְׁאֵי וְלָמָּה לִי לֹא מִצְוָה שְׁאֵנִי וּמִשְׁנֵי לֹא ס"ד כו' עֵי' שֶׁם וּבְבִרְכוֹת לֹא פְרִיָּה כָּלָל אִימַר ר' אֶלְעָזָר כְּפֵמָאן דְּאָמַר רִשְׁוֹת.

וְצְרִיָּה לֹאמַר דְּבִבְרְכוֹת פְּרִיָּה אֶלְיָבָא מִמָּאֵי דְאָמַר רַב יְהוּדָא אָמַר שְׁמוּאֵל לְהִלְכָה דְהַמְשַׁחֵרֵר עֲבָדוּ עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה, וּפְרִיָּה דְאִין סְבָרָא דִיִּעֵשֶׂה ר' אֶלְעָזָר מְעֵשֶׂה נֶגֶד מַה דְקִי"ל לְהִלְכָה דְהָא אֲמַרְיָנָן בְּדוּכְתֵי טוֹבָא מְעֵשֶׂה רַב וְלִמְעֵשֶׂה אָדָם מְדַקְדָּק בְּיוֹתֵר וְעֵינִין בִּירוּשְׁלַמִי בְּרְכוֹת פ"ק אִמְעֵשֶׂה דר"ג וּבְנִיּוֹ פְרִיָּה וּר"ג הֵכִי עֲבִיד עוֹבְדָא כְּנֹתִי' וְהָא ר"מ פְּלִיג עִם רַבָּנָן וְלֹא עֲבִיד עוֹבְדָא כְּנֹתִי' רַשְׁבִּי"ג פְּלִיג עִם רַבָּנָן לֹא עֲבִיד עוֹבְדָא כְּנֹתִי' עֵי' שֶׁם, וְע"כ פְּרִיָּה בְּבִרְכוֹת פִּינּוֹן דר' אֶלְעָזָר עֲבִיד עוֹבְדָא וְסַתְמָא עֲבִיד כְּהִלְכְתָא כְּו' צ"ל דס"ל לְגְמָרָא בְּבִרְכוֹת.

וּלְפִי זֶה יוֹבֵן דְּפְרִיָּה שְׁפִיר וְהָא מִצְוָה הַבָּאָה בְּעֵבְרִיָּה הִיא. דְכִינּוּן דר' אֶלְעָזָר בְּעֵי לֹאמַר דְעֵבִיד כְּהִלְכְתָא וְהָרִי קִי"ל כָּל מְקוּם שְׁשִׁנָּה רַשְׁבִּי"ג בְּמִשְׁנֵינֵנוּ וּבְבְרִייתָא הִלְכָה כְּמוֹתוֹ וְרַשְׁבִּי"ג הָא ס"ל דְאָרְ הֵכִי דְהַנּוֹתָן מִתְכוּוֹן לְהַנְאֵתוֹ מ"מ מִיקְרֵי מִתְנָה דְאָסוּר לְעַנְיָן שׁוֹנָא

מתנות, וא"כ דכונתין הכי נמי אסור ליתן מתנת חנם לנכרי אע"ג דכונתו לטובת עצמו וא"כ אף בכונתו למצוה אסור ופריה שפיר וקא מצוה הבאה בעבירה.

אכן בגיטין שם דפריה תלמודא רק לר' אליעזר לטעמין דאשפחן דס"ל דהמשחרר עובר בעשה ולעולם בהם תעבדו חובה. אכן לולא דאשפחן דס"ל בהדיא הכי לא הוי קשה לן מידי דהנה אמינא דר' אליעזר ס"ל כמאן דאמר מותר לשחרר עבדו ואע"ג דאתאן דלא פהלקתא לא אכפת לן מידי.

רק דהקושיא הוא לפום שיטתין דס"ל להדיא דאסור. וא"כ משני שפיר מצוה שאני ולא פריה עלה מצוה הבאה בעבירה דמצוינו לשנויי ר' אליעזר ס"ל כת"ק דרשב"ג דכל שהנותן מכונן לטובתו לא מיקרי מתנה ושרי.

וא"כ פיון דהכא המשחרר מכונן להנאתו לקיים המצוה שרי שחרר ואינו מתנת חנם כלל. ואע"ג דהוא דלא הלקתא דהא אנו קיי"ל פרב"ג הא לא איכפת לן בזה פלום ושפיר דלא פריה התם מה דפריה בברכות, ודברי הר"ן בשם יש מפרשים נכונים ומוכרחים מדלא פריה נמי בגיטין כמו בברכות וכנ"ל ודו"ק: ומדברינו אנו למדין דלפי דעת הפוסקים שהביא הרא"ש בפ"ק דב"ב [דס"ל להלכה כת"ק דרב"ג דכיון דהנותן מכונן להנאתו רשאי המקבל לקבל וליכא משום שווא מתנות הוא הדין הכא אף בסעודת הרשות כל שאינה נשיאת בת תלמיד חכם לעם הארץ רשאי להנות משל אחרים היכי דמתיקרי בי וכהאי דר' זירא דפרק אלו טריפות פן נראה: ועיין בפרק גיד הנשה [דצ"ה ע"ב] בעובד דרב איקלע לבי רב חנו חתני לסעודת נשואין דבר ברתין ולא אכל דהנה סעודת רשות בת תלמיד חכם לעם הארץ ורב לא אכיל מסעודת הרשות עי' שם, ואינו מוכן דקדוק הלשון ורב לא אכיל כו' משמע דוקא רב ונלא באמת פן צריה וחיוב על כל תלמיד חכם פדתניא בסו"פ אלו עוברין, ונ"ל דדוקא קאמר רב דהנה התוס' בב"מ [דס"ו ע"ב] בהא דקאמר רבינא אכל בנכיתא הקשו האיך עביד הכי והאמר נן התם צורבא מרבנן לא ליכול בנכיתא ותיקצו דרבינא לא הי' רוצה ליטול השם לעשות עצמו כתלמיד חכם עיין שם, הרי דאף להחמיר על עצמו לא הי' רבינא רוצה היות כתלמיד חכם.

וא"כ הוא הדין לענין סעודת הרשות שאמרו רק תלמיד חכם אין הפל רוצים ליטול השם אף רב שמצינו בפרק בתרא דיומא [דפ"ו ע"א] דאמר היכי דמי חילול השם כגון אנא דשקילנא בשרא מטבחא ולא יהיבנא דמי כו' ועיין שם דמתבאר דרב הי' מחשיב עצמו לתלמיד חכם וע"כ קאמר דרב לא אכיל מסעודת הרשות פן נראה: הלקה ד אף על פי שאשתו של אדם מותרת לו תמיד ראוי לו לתלמיד חכם שינהיג עצמו בקדושה ולא יהא מצוי אצל אשתו כתרנגול אלא מלילי שבת לילי שבת אם יש בו כח.

וכשהוא מספר עמה לא יספר בתחלת הלילה כשהוא שבע ובטנו מלא ולא בסוף הלילה כשהוא רעב אלא באמצע הלילה פשיעתכל המזון שבמעיו. ולא יקל בראשו ביותר ולא נבל את פיו בדברי הבאי ואפילו בינו לבינה הרי הוא אומר בקבלה מגיד לאדם מה שיחו אמרו חכמים אפילו שיחה קלה שבין אדם לאשתו עתיד ליתן עליה את הדין.

ולא יהיושניהם לא שכורים ולא עצלנים ולא עצבנים ולא אהד מהן. ולא תהיה ישינה ולא יאנוס אותה והיא אינה רוצה אלא ברצון שניהם ובשמחתם יספר וישחק מעט עמה

כְּדֵי שְׁתַּתְיֵשֵׁב נִפְשָׁה וַיִּבְעֹל בְּבוּשָׁה וְלֹא בְעִזּוֹת וַיִּפְרוֹשׁ מִיָּד: בְּגִמְרָא נְדָרִים ד"כ ע"ב] אֵיתָא בְּאִמָּא שְׁלוֹם אֲשֶׁתּוֹ שָׁל ר' אֲלִיעֶזֶר שְׁאֲמַרְהָ אֵינוֹ מְסַפֵּר עִמִּי אֲלֵא בְּחִצּוֹת לִילָה לֹא בְּתַחֲלָה וּבְסוּף וּכְשֶׁהוּא מְסַפֵּר כּו' וְאֲמַרְתִּי לוֹ מַה טַעַם וְאָמַר לִי כְּדֵי שְׁלֹא אֶתֵּן עֵינַי בְּאִשָּׁה אַחֲרֵת כּו' ע"כ, הָרִי מְבֹנָאָר לְהִדְיָא בְּגִמְרָא דר' אֲלִיעֶזֶר עֲצָמוֹ אָמַר הַטַּעַם מִשּׁוֹם שְׁלֹא יִתֵּן עֵינָיו בְּאִשָּׁה אַחֲרֵת וּכְמוֹ שֶׁפָּתַח הָר"ן דְּבִתְחִלַּת הַלֵּילָה וְכֵן בְּסוּפָהּ מִצּוּיִים נְשִׁים הַהוֹלְכוֹת בְּשׁוּק וַיִּתֵּן דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם וְא"כ קָשָׁה עַל רַבֵּינוּ מְדוּעַ פָּתַח טַעַם אַחַר מִשּׁוֹם דְּבִתְחִלַּת הַלֵּילָה שָׁבַע וּבְסוּפָהּ רָעַב, וּפְלֵא מְהֵרַב כְּסָף מִשְׁנָה שְׁעֵשָׂה עֲצָמוֹ כִּלְאֵי יָדַע הַטַּעַם הַמְּפֹרָשׁ בְּגַמ' וְכָתַב דַּס"ל לְרַבֵּינוּ הַטַּעַם כּו'.

וַיּוֹתֵר פְּלֵא מְהֵרָהוּת מִיְמוֹנֵי שֶׁפָּתַח הַטַּעַם הַנּוֹזֵף בְּגַמ' שֶׁהִשְׁיֵב ר"א עֲצָמוֹ עַל שֵׁם הַתּוֹס' עֵינָיו שֵׁם וְאוּלַי מְפָרֵשׁ דְּתִשׁוּבַת ר"א קָאֵי אֵהָא דְּמַגְלָה טַפַּח וּמְכַסֶּה טַפְחִינִים. וְדַחִיק: וְנִרְאֶה לִי דְּבַפ"ק דְּבִרְכוֹת [ד"ח ע"ב] תְּנִיא רַשְׁב"י אוֹמֵר פְּעָמִים אָדָם קוֹק"ש שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּלֵילָה אַחַת קוֹדֵם שְׁיַעֲלֶה עֲמוּד הַשְּׁחַר וְאַחַת לְאַחַר שְׁיַעֲלֶה עֲמוּד הַשְּׁחַר וַיּוֹצֵא יָדָי חוֹבְתוֹ אַחַת שָׁל יוֹם וְאַחַת שָׁל לֵילָה כּו' לְעוֹלָם לֵילָה הוּא וְהָא דְּקָרִי לֵה יוֹם דָּאֵי אֵי אֵינְשֵׁי דְּקָמוּ בְּהֵיא שְׁעָתָא ע"כ הִנֵּה מְבֹנָאָר מְדַבְּרֵי רַשְׁב"י דְּזָמַן ק"ש שָׁל שְׁחַרִית בְּשַׁעֲהַ שְׁבִנֵי אָדָם קָמִים וְאֵע"פ דְּעֵדִינָן לֵילָה הִיא רַק פִּינּוֹן דָּאֵיכָא דְּקָמוּ בְּהֵיא שְׁעָתָא יָכוֹל לְקָרוֹת וְקָשָׁה מְהֵא דְּקָאָמַר הָכָא דר' אֲלִיעֶזֶר לֹא הִי מְסַפֵּר בְּסוּף הַלֵּילָה אֲלֵא בְּחִצּוֹת דְּנִדְאֵי הֵיא סוּף הַלֵּילָה אֵינוֹ מְעַמּוֹד הַשְּׁחַר וּבְמַסְכַּת פְּלָה אֵיתָא בְּפִירוּשׁ לֹא בְּמִשְׁמֵרָה רַאשׁוֹנָה וְלֹא בְּמִשְׁמֵרָה אַחֲרוֹנָה אֲלֵא בְּבִינוּנֵית כּו' וְעֵינָן שָׁם] אֲלֵא כָּל מִשְׁמֵר הַשְּׁלִישִׁי לֹא הִי מְסַפֵּר מִשּׁוֹם דְּכָבֵר הַנְּשִׁים מְצוּיִן בְּשׁוּק, הָרִי שֶׁכָּבֵר בְּנֵי אָדָם קָמִים גַּם קוֹדֵם עֲמוּד הַשְּׁחַר וְא"כ מְדוּעַ לֹא יִקְרָא ק"ש ג"כ מְקוֹדֵם כֹּל שְׁבִנֵי אָדָם קָמִים [וְעֵינָן בְּהֵרָא"ש ז"ל שֶׁכָּתוּב לֵילָה פִירוּשׁ בְּלִשׁוֹן הָעוֹלָם נִקְרָא לֵילָה כּו' עֵינָן שָׁם כֹּל דְּבָרָיו.

וַיִּרְאֶה דְּלִפֵּי דְּבָרָיו לֹא קָשָׁה מִיָּדִי, אֲכֵן לְדַעַת רַבֵּינוּ יִתְכֵּן לִזְמַר כְּדַבְּרֵינוּ וְעֵינָן בְּרַש"י וְתוֹס' [לְשָׁם] וְאֵע"ג דְּלִי הֵיא. דְּלֹא גִרַע מְעַמּוֹד הַשְּׁחַר דַּג"כ לֵילָה וְאֵפִי' הֵכִי קוֹרִין ק"ש שָׁל שְׁחַרִית פִּינּוֹן דָּאֵיכָא דְּקָמוּ, וְהֵכִי נָמִי קָשָׁה מְדוּעַ לֹא יִקְרָא מְקוֹדֵם ג"כ: וְנִרְאֶה דר' אֲלִיעֶזֶר לְטַעֲמֵי דַס"ל בְּמִשְׁנָה בְּבִרְכוֹת [ד"ט ע"ב] דְּקוֹרִין אֵת שְׁמַע מִשְׁיַפִּיר בֵּין תְּכִלַּת לְכַרְתִּי וְלֹא מְעַמּוֹד הַשְּׁחַר וְאֵע"ג דְּמְעַמּוֹד הַשְּׁחַר אֵיכָא דְּקָמוּ מְכַל מְקוֹם ס"ל דְּכִינּוֹן דְּלֵילָה הִיא לֹא קָרָא אֲלֵא א"כ יוֹם גָּמוּר הוּא וְלֹא אֵיכָפַת לָן בְּמַה דִּישׁ קָמִים בְּאוֹתָהּ שְׁעָה.

א"כ לְשִׁיטָתוֹ לֹא קָשָׁה מִיָּדִי מְדוּעַ לֹא יִקְרָא ק"ש מְקוֹדֵם פִּינּוֹן דְּבִנֵי אָדָם קָמִים. דְּהוּא ס"ל דַּאֵע"ג דְּבִנֵי אָדָם קָמִים כֹּל שְׁאֵינוֹ יוֹם עֵדִינָן אֵין קוֹרִין אֲכֵן רַשְׁב"י דְּקָאָמַר מִשְׁיַעֲלֶה עֲמוּד הַשְּׁחַר אֵע"ג דְּלֵילָה הִיא פִּינּוֹן דָּאֵיכָא דְּקָמוּ אֲז, עַל פְּרָחַף דַּס"ל דְּרַק אֲז קָמִים בְּנֵי אָדָם וְלֹא מְקוֹדֵם.

וְאֵין זֹו פְּלֵא שְׁיַחֲלִקוּ חֲכָמִים בְּדָבָר זֹו אֵימַת קָמִים בְּנֵי אָדָם דְּהָרִי מְצִינוּ כְּהֵאֵי גִנְנָא דְּפִלְגִי תִרְתִּי לִישְׁנֵי בְּרִישׁ מְכִילְתִּין וְאֵבִיא בְּסִמּוּף וְכֵן מְצִינוּ בְּדוּכְתִי טוֹבִי כִּינְצָא בְּזוֹ: וְלִפֵּי זֶה יוֹבֵן דְּרַבֵּינוּ לְטַעֲמֵי דְּפָסִיק לְקָמֵן בַּפ"א מְהֵלְכוֹת ק"ש הַלְכָה י"ב] כְּרַשְׁב"י דְּבִשְׁעַת הַדְּחַק רַשָּׁאֵי לְקָרוֹת מִשְׁעֵלָה עֲמוּד הַשְּׁחַר וְאֵע"ג דְּלֵילָה הִיא פִּינּוֹן דִּישׁ שְׁקָמִים אֲז אֲבַל מְקוֹדֵם לֹא וְע"כ דָּאֵין קָמִים מְקוֹדֵם עֲמוּד הַשְּׁחַר.

וא"כ שָׁרִי לְבַעַל בְּסוֹף הַלַּיְלָה וְתוֹ אֵין חוֹשֵׁשׁ בְּנִתְיֹנֶת עֵינָיו בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת, ע"כ כָּתַב רַבֵּינוּ דַּמ"מ אֲסוּר בְּסוֹף הַלַּיְלָה מִשּׁוּם שֶׁהוּא רָעַב וְאֲסוּר עַל פִּי הַרְפוּאָה [וְאֵגַב זֶה כָּתַב ג"כ עַל תַּחֲלַת הַלַּיְלָה אוֹתוֹ טַעַם דְּעַל פִּי הַרְפוּאָה.

כְּדִי שְׂיִהְיֶה מְנִיעַת ב' הָעֵתִים מִטַּעַם א' כְּמוֹ שֶׁהֵם לר"א מִטַּעַם אֶחָד פֶּן נִרְאֶה נֶכּוֹן: וְעֵינָיו בְּרִישׁ בְּרִכּוֹת [ד"ג ע"א] תִּנְיָא ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר ג' מִשְׁמֹרוֹת הַיּוֹם הַלַּיְלָה וְעַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר יוֹשֵׁב הַקַּב"ה וְשׂוֹאֵג כְּאָרִי כו' רֵאשׁוֹנָה כו' שְׁלִישִׁית תִּינוּק יוֹנֵק מִשְׁדֵּי אִמּוֹ וְאִשָּׁה מְסַפֶּרֶת עִם בַּעֲלָהּ כו' חֲשׁ ב' סוֹף מִשְׁמֹרֶה רֵאשׁוֹנָה וְתַחֲלַת מִשְׁמֹרֶה אַחֲרֹנָה וְאֶמְצָעִית דְּאֶמְצָעִיתָא וְאִי בְּעִית אִמָּא כְּלוּהוּ סוֹף מִשְׁמֹרוֹת קַחֲשִׁיב כו' וְעִי' שָׁם וּבְחִידוּשֵׁי הַרְשָׁב"א לְשָׁם כָּתַב בְּשֵׁם בַּה"ג דְּנִפְקָא מִיְנָה בְּסִמְנֵי לְדַעַת אִימַת עֲדִיף לְהַתְּפַלֵּל עִי' שָׁם.

וְהִנֵּה הַטּוֹר [או"ח] סִימָן א' כָּתַב וְטוֹב לְמִי שֶׁמְקַדִּים שְׂיִכְנוּן לְשַׁעוֹת שֶׁמִּשְׁתַּנֵּי הַמִּשְׁמָרוֹת שֶׁהֵן בְּשִׁלִּישׁ הַלַּיְלָה וְלִסּוֹף ב' שְׁלִישֵׁי הַלַּיְלָה וְלִסּוֹף הַלַּיְלָה שֶׁבָּאֵלוּ הַזְּמַנִּים הַקַּב"ה כו' ע"כ. הִנֵּה כָּתַב בְּפִשְׁטוֹת פְּהֵאִיבְעִית אִמָּא דְּבְסוֹף כָּל מִשְׁמָר הוּא הָעֵת רְצוֹן.

וְקָשָׁה הָא לְדַעַת הַרִיב"א שֶׁהֵבִיא הַתּוֹס' שְׁבַת [דמ"ב ע"ב] ד"ה וְהִינּוּ דַס"ל דְּבְכָל מְקוֹם אִיכָא דְּאָמְרֵי טַפַּל לְלִשׁוֹן רֵאשׁוֹן יֵשׁ לְפִסּוּק גַּם כָּאֵן כְּלִישְׁנָא קָמָא וְא"כ הָעֵת רְצוֹן בְּסוֹף א' וְתַחֲלַת ג' וְאֶמְצָעִית ב', וְעֵינָיו אֶבֶן הַשּׁוֹהֵם סִימָן כ"ב].

וּמִצָּאֵתִי לְהֵרֵב בְּכוֹר שׁוֹר בְּחִידוּשֵׁי רִישׁ בְּרִכּוֹת כָּתַב דְּהַטּוֹר הוֹכִיחַ כְּאִיבְעִית אִמָּא מִעֲבֹדָא דַּר' יוֹסִי דְּנִכְנַס לְחַוְרָבָה לְהַתְּפַלֵּל וְשָׁמַע קוֹל כו' וּמִשְׁמַע שְׁנַכְנַס בְּזַמְנוֹ לְהַתְּפַלֵּל וְא"כ קָשָׁה אִם לְהַתְּפַלֵּל עַרְבִית מָה עָשָׂה שָׁם עַד שְׁלִישׁ הַלַּיְלָה וְאִם לְשַׁחֲרִית מִפְּנֵי מָה הַקִּדִּים לְתַחֲלַת מִשְׁמָר ג' וְעַל פְּרִתָּהּ כְּאִיבְעִית אִמָּא וְנִכְנַס לְשַׁחֲרִית וּבְכַנְיָסָתוֹ שֶׁהוּא בְּסוֹף מִשְׁמֹרֶה ג' דְּלִיָּה שָׁמַע קוֹל עַד כָּאֵן דְּבָרָיו.

וְלֹא נִהְיָא לִי דְּמִשְׁמַע דְּעֲבֹדָא דַּר' יוֹסִי הִי' בְּיוֹם דְּבִלְיָה וְנָדַי דְּלֹא הִי' מְהֵלֵף יְחִידִי דְּאֲסוּר לְתַלְמִיד חֶכֶם לְצֵאת יְחִידִי בְּלִיָּה וְצָרִיף שְׂמִימֹר. וְגַם מִשְׁמַע הָכִי לִישְׁנָא דְּאֵלֵיהּ זְכוֹר לְטוֹב שְׂאֵמֵר וְלֹא שָׁעָה זֹו בְּלִבְד אֵלָא בְּכָל יוֹם וְיוֹם שְׁלִישָׁה פְּעָמִים כו' וְלֹא אָמַר בְּכָל לַיְלָה מִשְׁמַע דַּהִי זֶה בְּיוֹם וְגַם בְּיוֹם יֵשׁ חֲלֻקַּת הַמִּשְׁמֹרוֹת וְג' צְנוּחוֹת הַלְלוּ.

וְא"כ י"ל דְּנִכְנַס לְהַתְּפַלֵּל שַׁחֲרִית שְׁזַמְנוֹ עַד חֲצוֹת וְלַר' הוֹדָא עַד ד' שְׁעוֹת וְשָׁמַע הַצְּנוּחָה שְׁבָרָאשׁ מִשְׁמֹרֶה ב' וּבְרָאשׁ מִשְׁמֹרֶה ג' לְרַבְּנָן וְזֶה בְּרוּר וּפְשׁוּט: אֲבָל לִי נִרְאֶה דְּדַעַת הַטּוֹר עִם הָאֵמֹר דְּנָדַי לִשׁוֹן אַחֲרוֹן טַפַּל לְהֵרָאשׁוֹן וְלִישְׁנָא קָמָא עֵיקָרִי.

דְּהַרִי הָתָם לִישׁוּבֵי מִלְתָּא דַּר' אֱלִיעֶזֶר בְּעִי וְהַרִי ר' אֱלִיעֶזֶר הוּא דַס"ל בְּנִדְרִים שְׁלֵא לְבַעַל בְּסוֹף הַלַּיְלָה וְהִינּוּ נָדַי קוֹדֵם סוֹף מִשְׁמֹרֶה ג' דְּהִינּוּ יוֹם מִמָּשׁ רַק קוֹדֵם לוֹ כְּבָר הַנְּשִׂים בְּשׁוּק.

וְא"כ לִישְׁנָא קָמָא עֵיקָר דְּלֹא כְּלִישְׁנָא בְּתָרָא דְּזַמֵּן דְּתִינוּק יוֹנֵק וְאִשָּׁה מְסַפֶּרֶת עִם בַּעֲלָהּ הִנֵּה הוּא קוֹדֵם הַרְבֵּה לְסוֹף מִשְׁמֹרֶה ג' וְע"כ לִישְׁנָא קָמָא עֵיקָר דְּהַסִּימָן דְּהָאִשָּׁה מְסַפֶּרֶת כו' הִינּוּ עַל תַּחֲלַת מִשְׁמֹרֶה ג' וְזֶה רַק אֵלִיבָא דַּר' אֱלִיעֶזֶר לְטַעְמֵי דַס"ל דְּאִשָּׁה מְצוּי' בְּשׁוּק קוֹדֵם הַיּוֹם.

אָכּוּן לְדִינן דְקִי"ל כּר"ש בּוּן יוֹחַאי דְרַק בְּעֵלוֹת הַשַּׁחַר אִיכָא דְקָמוּ בְּהַאי שְׁעֵתָא אָבֵל לֹא קוֹנְדִים לְזִמְנָא זֶה יָפֵה עֲשֵׂה הַטּוֹר שְׁהַעֲתִיק פְּהֵאִיבְעִית אִימָא דַע"כ זְמַן דְתִינוּק יוֹגֵק וְאִשָּׁה מְסַפְרַת הִינְנוּ בְּסוּף מְשֻׁמְרָה ג' וְהוּא פְּשֻׁמְתְּחִיל אֹר הַיּוֹם וְאִז הוּא הָעֵת רְצוֹן לְהַתְּפַלֵּל וּכְהֵאִיבְעִית אִימָא, וְאִתִּי שְׁפִיר: וּמָה שְׁפַתְב רַבְּנוּ וְלֹא תְהִיָּה יִשְׁנָה בַסַּפ"ב דְּנְדָרִים [ד"כ ע"ב] בְּהָא דּוּבְרוּתִי מִכֶּם הַמּוֹרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים לֹא נִזְכָּר בְּנִי יִשְׁנָה.

וְהַרְבַּ פְּסוּף מְשֻׁנָּה לֹא הִרְאָה מְקוּם לְדְבָרֵיו אֵלּוּ. וְאַנְכִי הִרְוָאָה רְאִיתָ בַמַּס' פְּלָה אִיתָא וְיִשׁ אֹמְרִים אַף בְּנִי יִשְׁנָה וּמִשָּׁם הוֹצִיא רַבִּינוּ דְבָרֵיו:.

וּמָה שְׁפַתְב וְלֹא תֵהִי יִשְׁנָה וְלֹא הִזְהִיר עָלָיו שְׁלֵא יֵהִי יִשָּׁן. הִינְנוּ דְאִינוּ שְׂגֵד לְהִזְהִיר לִישָׁן וְגַם מְסַתְמָא יִשָּׁן לֹא יִבְעוּל.

וְהִנֵּה מְשֻׁמַּע מְהֵתָם דַת"ק דְשָׁם לֹא מְנָה רַק בְּנִי ט' מֵדוֹת לִית לִי בְּנִי יִשְׁנָה וְצָרִיף טַעַם מְדוּעַ פְּסַק פְּיִשׁ אֹמְרִים, וְרְאִיתִי לְהַתּוֹס' סַפ"ק דְנִדְנָה [דִי"ב ע"א] אַבְרַיִיתָא דְהַחֲמָרִים נְשׁוּמִתִּיהוּן בְּחֻזְקַת טְהָרָה וּבְאִים וְשׁוּהִים עֲמֵהֶם בֵּין יִשְׁנוֹת וּבֵין עֲרֹנַת וּכְתָבוּ הַתּוֹס' פְּירוּשׁ דְלִיכָא אִיסוּר נְדוֹת אָבֵל אָסוּר לְבוֹא עַל הַיִּשְׁנָה פְּדָאֵר בְּנְדָרִים אִי נְמִי כו' ע"כ, וְהִנֵּה אִם דַת"ק פְּלִיג לֹא קָשָׁה מִיָּדִי דְהֵתָם אִינְרִי אַפִּי לַת"ק.

וְאוּלַי הִי גִינְרַסַת הַתּוֹס' זֶה דְבָנִי יִשְׁנָה גַם בַת"ק דְבָלְאוּ הִכִי ע"כ הִיָּתָה גִרְסַתָּם גַם בְּגִמְרָא נְדָרִים הָא דְבָנִי יִשְׁנָה: וְיִזְתֵּר נְרָאָה לִי לְדַעַת רַבִּינוּ דְהִנֵּה ת"ק קָאֵמַר גַם בְּנִי שְׁכָרוֹת וְעֵינֵן בְּהִרָא"ש וְהַר"ן וְרַש"י שָׁם הַטַעַם דְמַתּוּף שְׁפָרְנוֹתוֹ אִין נוֹחִין וְאִין פּוֹנְתוֹ שְׁלִימָה וּבְלֹא דַעַת נִפְשׁ לֹא טוֹב ע"כ.

וּלְפִי זֶה הִי נְרָאָה כ"ש בְּנִי יִשְׁנָה דְהָא מְשֻׁמַּע בְּדוּכְתִי טוֹבִי דִישָׁן אִין לוֹ פּוֹנָה פֶל כָּף. וְעֵינֵן בְּפָרְק הַדָּר [דַס"ה ע"א] שְׁיִכּוֹר מְקַחוּ מְקַחוּ וּמְמַכְרוּ מְמַכְרוּ עֵבֶר עֲבִירָה שְׁיִשׁ בְּהַ מִיתָה מְמִיתִין כו' הַרִי הוּא פְּפִקֻם לְכָל דְבָרֵיו כו' וּבְיִשָּׁן אֲמַרִינוּ בַר"פ הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ [דַנ"ד ע"א] דִישָׁן לֹא קָנָה בִיבְמְתּוֹ דְאֵמַר קָרָא יְבָמָה יְבוֹא עֲלִי עַד דְמְכַוּוֹן לְשָׁם בִיאָה כו' עֵינֵן שָׁם, הַרִי לְהַדְיָא דִישָׁן לֹא קְמַכּוּוֹן לְשָׁם בִיאָה וְא"כ כְּמוֹ דְבָנִי שְׁכּוּרָה הָוִי מוֹרְדִים כְּמוֹ כּוּ בְנִי יִשְׁנָה וְעֵינֵן בְּדְבָרֵי רַבִּינוּ [פ"ב מֵהַל', יְבוּם הַלְכָה ד'] נְרָאָה ג"כ בְּבִירוֹר דִישָׁן וְשְׁיִכּוֹר פְּהַדְדִי, וְעֵינֵן שָׁם בַה"ב פְּסוּף מְשֻׁנָּה דְהִינְנוּ אַף בְּהַגִיעַ לְשְׁכָרוֹתוֹ שָׁל לוֹט עֵינֵן שָׁם.

אָבֵל נְרָאָה דְאִפְשָׁר לְחַלֵּק כְּמוֹ דְמַחֲלַק תְּלַמוּדָא בַפ"ב דְחֻוּלִין [דַל"א ע"א] לְעַנְנֵן שְׁחִיטָה אִין צָרִיף פּוֹנָה דְקָאֵמַר דְמַתְנִי דְהַפִּילָה הוּא לְסַכִּין וְהַלְכָה וּשְׁחִטָה פְּשָׁרָה לֹא הָוִי יְדַעִינוּ דְשְׁחִיטַת חֲרַשׁ שׁוּטָה וְקָטָן פְּשָׁרָה דְשָׁאֲנִי הִכָּא דְקָאֵתִי מַפְח בּוּן דַעַת וְאֵע"ג דְלֹא מְפּוֹיִן שְׁרִי אָבֵל הֵתָם לֹא קָאֵתִי פְּלָל מְפַלל בּוּן דַעַת ס"ד דְפְּסוּלָה עֵינֵן שָׁם, וְהִכִי יִשׁ לְחַלֵּק כְּאִן פִּיּוּצָאֵבוּ דְרַק בְּשְׁכּוּרִים אָסוּר וּבְנִיָּהֶם הֵם מוֹרְדִים וּפּוֹשְׁעִים דְהֵיָּא לֹא קָאֵתִי מְפַלל בּוּן דַעַת.

אָבֵל יִשָּׁן דְאֵתִי מְפַלל בּוּן דַעַת אֵלָּא דְעַכְשָׁיו לֹא מְכַוּוֹן בְּנִיָּהֶם פְּשָׁרִים כּוּ צ"ל לְחַלֵּק אֵלִיכָּא דְתַנָּא קַמָּא: אָכּוּן הָוּ יִשׁ אֹמְרִים לְטַעְמִי דְבְשִׁילְהִי הוֹרִיּוֹת אֲמַרִינוּ דְקָרָאוּ לַר' נְתָן יִשׁ אֹמְרִים עֵינֵן שָׁם בְּאוֹתוֹ מְעַשָּׂה דְרַשְׁבָּ"ג, וּלְפִי זֶה ר' נְתָן לְטַעְמִי דְשָׁם בְּחֻוּלִין מוֹקְמִינוּ מַתְנִיתִין דְחֲרַשׁ שׁוּטָה וְקָטָן שְׁחִיטַתָּם פְּשָׁרָה כַר נְתָן דַס"ל דְשְׁחִיטָה אִין צָרִיף פּוֹנָה, וְהִנֵּה (שָׁם ע"ב אֲסַקִינוּ דַר' נְתָן נְפָקָא לִי דְשְׁחִיטָה אִין צָרִיף פּוֹנָה מְדַגְלִי קָרָא מְתַעַסַק בְּקַדְוִשִׁים)

פסול ש"מ בַּחֲוָלִין פְּשָׁרָה, וְקִשָּׁה מְנָא לִי לִר' נְתָן בַּחֲרֹשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן דְּלֹא אָתִי מְכַלְל בְּן דַּעַת דְּכָשֶׁר, יֵצֵל ל דס"ל לִר' נְתָן דָּאִין נפ"מ בֵּין אָתִי עַל יְדֵי בְּן דַּעַת אוּ שְׂלֵא עַל יְדֵי בְּן דַּעַת בֵּינוּ דְּבִין פֶּה וְכֶה אֵינוּ מְכַוֵּן הַכֹּל פִּהֲדָדִי וְכִינוּ דְּגַלִּי קִרְא דְּרַק בְּקַדְשִׁים צָרִיף פִּנְנָה אָבֵל לֹא בַּחֲוָלִין מִמִּילָא יִדְעִינוּ הוּא הַדִּין שְׁחִיטָת חֲרֹשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן דְּמֵאֵי שְׂנָא מִבְּן דַּעַת דְּלֹא מְכַוֵּן, וּא"כ דס"ל לִר' נְתָן דָּאִין חִילּוּק בֵּין בְּן דַּעַת שְׂאִינוּ מְכַוֵּן לְשְׂאִינוּ בְּן דַּעַת שְׁפִיר קְאָמֵר פֶּאן אָף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִקְרִי מוֹרְדִים דְּדָמֵי מִמֶּשׁ לְבָנֵי שְׁכוּרָה וּבִין פֶּה וּבִין פֶּה לֹא מְכַוֵּנִים לְשֵׁם מַצָּוָה וּבְלֹא דַעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב, וּלְפִי זֶה אָתִי שְׁפִיר דְּרַבִּינוּ לְטַעֲמִי דְּפֶסֶק בַּהֲל' שְׁחִיטָה] כִּר' נְתָן דְּשְׁחִיטָה אֵין צָרִיף פִּנְנָה וְהוּא הַדִּין לְשְׁחִיטָת חֲרֹשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן דְּדָמֵי לְשְׁחִיטָת בֵּר דַּעַת שְׂאִינוּ מְכַוֵּן, ע"כ פְּתַב ג"כ שְׂלֵא דַהֲי' יִשְׁנִים וּכְיֵשׁ אוּמְרִים וְהִיָּנוּ דְּדָמֵי לְשִׁפּוּרִים.

כֵּן נִרְאָה לִי נְכוּן: הִלְכָה ו' צְנִיעוּת גְּדוּלָה נוֹהֲגִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּעֶצְמָן לֹא יִתְבּוּזוּ וְלֹא יִתְגַּלוּ רֵאשֹׁן וְלֹא גוּפָן נֶאֱפִל' בְּשַׁעֲהַ שְׁיִפְנוּסוּ לְבֵית הַפֶּסֶא יֵהָא צְנוּעַ וְלֹא יִגְלֶה בְּגִדְיוּ עַד שְׁיֵשֵׁב וְלֹא יִקְנֹס בְּיָמִין וְיִתְרַחֵק מִכָּל אָדָם.

וְיִפְנוּס חֲדָר לְפָנִים מִחֲדָר מַעְרָה לְפָנִים מִן הַמַּעְרָה וּנְפָנָה. וְאִם נִפְנָה אַחֲרֵי הַגְּדָר יִתְרַחֵק פְּדֵי שְׂלֵא יִשְׁמַע חֲבִירוֹ קוּלוֹ אִם נִתְעַטֵּשׁ.

וְאִם נִפְנָה בְּבִקְעָה יִרְחִיק פְּדֵי שְׂלֵא יִרְאֶה חֲבִירוֹ פִּירוּעוֹ וְלֹא יִדְבֵר פֶּשְׁהוּא נִפְנָה אֶפְיָלוּ לְצוּרָף גְּדוּל. וּכְדָרָף שְׁנוֹהֵג צְנִיעוּת בְּיוֹם בְּבֵית הַפֶּסֶא פֶּה נוֹהֵג בְּלִילָה.

וּלְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם עֲצָמוֹ לְהַפְנוֹת שְׁחִרִית וְעַרְבִית בְּלִבָּד פְּדֵי שְׂלֵא יִתְרַחֵק: הָרִי"ף ו' ל פֶּסֶק בְּאַחֲרֵי הַגְּדָר דְּנִפְנָה מִיָּד. וּבְגִמְרָא בְּרִכּוֹת [דס"ב ע"ב] אָמַר עוֹלָא אַחֲרֵי הַגְּדָר נִפְנָה מִיָּד וּבְבִקְעָה כָּל שְׂאִין חֲבִירוֹ שׁוֹמֵעַ עֵיטוּשׁוֹ וְאִיִּס מִתְּנִי אַחֲרֵי הַגְּדָר כָּל שְׂאִין חֲבִירוֹ שׁוֹמֵעַ קוּל עֵיטוּשׁוֹ וּבְבִקְעָה כָּל שְׂאִין חֲבִירוֹ רֹאֶהוּ וּמְפָרֵשׁ רַב אֲשֵׁי שְׂאִין רֹאֶה פִּירוּעוֹ.

וְהִנֵּה רַבִּינוּ בְּכוּלָה פְּאִיִּסֵי פִּירוּשׁ רַב אֲשֵׁי, אָכֵן הָרִי"ף פֶּסֶק בְּחֻדָּא פְּעוֹלָא וּבְחֻדָּא פְּאִיִּסֵי. וְעֵינֵן בְּהַרְב פֶּסֶף מִשְׁנָה דְּבִבְקָעָה דְּמְפָרֵשׁ רַב אֲשֵׁי דְּבָרֵי אִיִּסֵי פֶּסֶק פְּנוֹתִי אָבֵל בְּאַחֲרֵי הַגְּדָר פֶּסֶק פְּעוֹלָא דְּהוּא מְרָא דְּתַלְמוּדָא טַפ עֵינֵן שָׁם: וּלְפִי ענ"ד רַבִּינוּ וְהָרִי"ף לְטַעֲמִיָּהוּ, דְּשָׁם בְּבְרִכּוֹת תְּנִיָּא אֵיזְהוּ כו' הַנִּפְנָה בְּלִילָה בְּמִקּוּם שְׁנִפְנָה בְּיוֹם אֵינִי כו' פְּנוּ לִי דְּוִקְתָּא כו' אֵלָא כְּדָרָף שְׁנִפְנָה בְּיוֹם ר"א אָמַר אֶפְיָלוּ תִימָא בְּמִקּוּם לֹא נִצְרָכָה אֲנָא לְקַרְוּ זְנוּיָת ע"כ, וְהִנֵּה הָרִי"ף הָעֵתִיק בְּרִיָּתָא דְּאֵיזְהוּ כו' כְּדָרָף שְׁנִפְנָה בְּיוֹם וּבְתַר הָכִי הָא דְּעוֹלָא בְּאַחֲרֵי הַגְּדָר וְלֹא כְּסֻדָּר שְׁנִפְנָה בְּגִמְרָא.

וְהִיָּנוּ דְּלֹא נִימָא דְּקָאֵי אַהֲאֵי וּכס"ד בְּגִמְרָא בְּאַמְת בְּמִקּוּם הָרַחוּק לֹא צָרִיף בְּלִילָה כְּבִיוֹם ע"כ פְּתַב זֶה מִקּוּדָם דְּנִדַּע דְּרַק כְּדָרָף שְׁנִפְנָה בְּעֵינֵן אָבֵל לֹא בְּמִקּוּם. וְהִנֵּה רַבִּינוּ פְּתַב אַח"כ וּכְדָרָף שְׁנִפְנָה בְּיוֹם בְּבֵית הַפֶּסֶא כֵּן נוֹהֵג בְּלִילָה וּמִשְׁמַע דְּקָאֵי נְמִי אַמְאֵי דְּסָמִיף לִי בְּדִין הַהֲרַחֲקָה בְּמִקּוּם וְצָרִיף טַעַם דְּנִרְאָה דְּרַבִּינוּ פּוֹסֵק כְּרַב אֲשֵׁי דְּלֹא נִצְרָכָה אֵלָא לְקַרְוּ זְנוּיָת דְּצָרִיף גַּם בְּלִילָה וּא"כ יֵשׁ בְּלִילָה ג"כ קְפִידָא בְּמִקּוּם וְלֹא פֶּל אַתְרֵין פְּנוּן, וְהָא דְּלֹא בִּיאַר רַבִּינוּ זֶה דְּקַרְוּ זְנוּיָת פֶּשׁוּט דְּהָא טַעֲמִי דְּרַב אֲשֵׁי דְּבָעֵי קַרְוּ זְנוּיָת צ"ל דס"ל דְּהִגַּם דְּבְלִילָה אֵין בְּנֵי אָדָם רֹאִים אוֹתוֹ מ"מ שׁוֹמְעִים קוּל עֵיטוּשׁוֹ דְּלַעֲנֵן שְׁמִיעַת קוּל אֵין הַבְּדֵל בֵּין לִילָה לְיוֹם וְאִדְרַבָּא בְּלִילָה הַקוּל נִשְׁמַע בְּיוֹתֵר וּכְהָא דר"י בְּן זַפְאֵי דְּשְׁמַע קוּל

ילד הבוכה ובכה פנגדו] וע"כ ס"ל דצריה בשביל זה להיות בקרן זוית וע"כ גם רבינו
כתב הך דינהג בליגה פדרה שגפנה ביום אחר דין מקום בית הכסא דיום שפתב דצריה
שלא יראה פירוועו ולא שומע קול עיטושו וכן בליגה וממילא ידעינן דירחיק לקרו זוית
בשביל שלא ישמע לקול עיטושו.

ואכן הרי"ף ליתלי דרב אשי וכמו שפתבו הפוסקים דלכה השמיט מימרא דרב אשי
בקרן זוית דס"ל כסתמא דתלמודא ע"כ כתב זה דנפנה בליגה פדרה שגפנה ביום מקודם
שפתב מקום הבית הכסא דבליגה אין נפ"מ במקום וכל מקום שנה.

ולפי זה רבינו לטעמין דס"ל פרב אשי דאף בליגה צריה קרן זויות דוקא אף דאין רואה
פירוועו בליגה רק שמא שומע עיטושו. ע"כ פסק באחורי הגדר ג"כ פאיסי דאף דאין
חבירו רואה פירוועו צריה להתרחק עד שלא ישמע קול עיטושו, אכן הרי"ף לטעמין
דפסק כסתמא דתלמודא דבליגה אין צריה להתרחק לקרו זויות ואף דחבירו שמע
עיטושו לית לן בה פיון דאינו רואה פירוועו.

ע"כ פסק גם באחורי הגדר כעולא דנפנה מיד אף דחבירו שומע עיטושו פיון דאין רואה
פירוועו סגי: ונראה לפענ"ד לדעת הרי"ף דהוכיח פדבריו מפ"ק דמפוח [ד"ח ע"א]
במתני' דהזרק אבן לרשות הרבים ונהג הרי זה גולה ופריה לרשות הרבים מזיד הוא
ואסיק רב פפא לא צריכה אלא לאשפה העשויה לפנות בליגה ואינה עשויה לפנות ביום
ואיכא דמקרי ויחייב פושע לא הוי כו' עיין שם.

וקשה למה לי למידק ולאוקמי בעשויה לפנות בליגה וא"כ מייירי רק בזרק ביום ולא
כדבעי לאוקמי שם מתחלה בזרק בליגה. טפי הנה לי לומר באינה עשויה לפנות לא ביום
ולא בליגה ואיכא דמקרי ויחייב ומייירי בזורק בכל עת ובכל שעה שיהי' (ועיין שם בתוס'
ד"ה באשפה שהקשו פן ודחקו לחלק בזה עיין שם, ולהרי"ף ז"ל משמע כמו שפתוב
בדברינו), וצ"ל דאורחא דמלתא נקיט דכיון דמייירי התם באשפה דלא שכיחי רבים
וכדאוקי התם דאי שכיחי רבים מזיד הוא, וא"כ אשפה פזו מסתמא עשויה לפנות בליגה
פיון שהיא מופנה מבני אדם ובליגה העומד מרחוק אין רואה פירוועו אבל ביום אינה
עשויה לפנות שהרי העומד סמוך לאותה אשפה רואה פירוועו, ולפי זה מוכח ע"כ כעולא
דבאין רואה פירוועו לחוד סגי אף דשומע קול עיטושו.

דאי לא תימא הכי א"כ גם בליגה לא כל מקום המופנה מבני אדם ראוי להפנות אלא רק
שאינו שומע קול עיטושו אבל בלאו הכי לא דינש לחוש פן שומע קול עיטושו, א"כ נוקי
באשפה שאינה עשויה לפנות גם בליגה שאינה בקרן זוית רק איכא דמקרי ויחייב וע"כ
פיון דבליגה אין חבירו רואה פירוועו רשאי לפנות ואין חוששין שמא שומע קול עיטושו.

וכמו כן באחורי הגדר פיון דאינו רואה פירוועו אף דשומע קול עיטושו נפנה מיד. פן
נראה לי: הלכה ט' מלבוש תלמיד חכם מלבוש נאה ונקי ואסור לו שימצא בבגדו פתם
או שמנונית וכיוצא בהן.

ולא ילבש לא מלבוש מלכים כגון בגדי זהב וארגמן שהפל מסתכלין בהן. ולא מלבוש
עניים שהוא מבזה את לובשיו אלא בגדים בינוניים נאים.

ולא יהא בְּשֵׁרוֹ נִרְאָה מִתַּחַת מַדְיו כְּמוֹ בְּגָדֵי הַפִּשְׁתָּן הַקְּלִים בְּיוֹתֵר שְׁעוֹשִׂים בְּמַצְרִים. ולא יִהְיוּ בְּגָדָיו סְחוּבִין עַל הָאֲרֶץ כְּמוֹ בְּגָדֵי גָסִי הָרוּחַ אֲלָא עַד עָקְבוּ וּבֵית יָד שְׁלוֹ עַד רֵאשֵׁי אֲצָבָעוֹתָיו.

ולא יִשְׁלַשֵּׁל טְלִיתוֹ מִפְּנֵי שְׁנִרְאָה כְּגִסוֹת הָרוּחַ אֲלָא בְּשֶׁבֶת בְּלִבָּד אִם אֵין לוֹ לְהַחֲלִיף וְלֹא יִנְעַל מִנְעָלִים מְטוֹנְלָאִים טְלָאֵי עַל גְּבֵי טְלָאֵי בִּימוֹת הַחֲמָה אֲבָל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים מְוֹתֵר אִם הָיָה עָנִי.

לֹא יֵצֵא מְבוֹשָׁם לְשׁוּק וְלֹא בְּבָגְדִים מְבוֹשָׁמִים וְלֹא יֵשִׁים בְּנוֹשָׁם בְּשַׁעְרוֹ אֲבָל אִם מִשָּׁח בְּשַׁעְרוֹ בְּבוֹשָׁם כְּדֵי לְהַעֲבִיר אֶת הַזְּוָהָמָא מְוֹתֵר. וְכֵן לֹא יֵצֵא יְחִידֵי בְּלִילָה אֲלָא אִם כֵּן הָיָה לוֹ זְמַן קְבוּעַ לְצֵאת בּוֹ לְתַלְמִידוֹ כֹּל אֵלּוּ מִפְּנֵי הַחֲשָׁד: וּמָה שֶׁפְּתַב וְאָסוּר לוֹ שִׁימְצֵא בְּבָגְדוֹ [רַבָּב] כְּתָם הוּא מְסוּף פְּרָק אֵלּוּ קִשְׁרִים [דְּקִי"ד ע"א] אָמַר רַחֲב"א אָמַר ר"י כֹּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁנִּמְצֵא רַבָּב כו' רַבִּינָא אָמַר רַבָּד אֵיתָמַר וְלֹא פְּלִיגֵי הָא בְּגִלְיָמָא הָא בְּלְבוּשָׁא.

דְּבְלְבוּשָׁא שְׁהוּא הַתַּחְתּוֹן אֵין לְחוּשׁ לְרַבָּב לְפִי שְׁאִינוּ נִיפְרַר רַק רַבָּד לֹא יִהְיֵי נִמְצֵא, וְהַעֲתִיק כֵּן הָרִי"ף שֶׁם וְכַתְּב וּפִירוּשׁ רַבָּב וְשֶׁכְּבַת זָרַע עֵינֵין שֶׁם] קִירָא אוֹ זִיפְתָּא וְכִיּוּצָא בּוֹ וּפִירוּשׁ רַבָּד דָּם יִבֵּשׁ וְטַעְמוֹ שֶׁל דְּבָר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאָה כְּדָם נִדְהָ וְיִבּוֹא לִידֵי חֲשָׁד [וּמִיָּהוּ רַש"י ז"ל פִּירוּשׁ רַבָּד שֶׁכְּבַת זָרַע עֵינֵין שֶׁם].

וְהֵינָה רַבִּינוּ הַשְּׁמִיט הֵךְ דִּינָא דְלְבוּשָׁא שְׁאִינוּ נִרְאָה וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ לְרַבָּב וְכַתְּמֵם רַק לְרַבָּד וְדָם יִבֵּשׁ וְלֹא כְּתַב רַק דִּיזְהִיגְלִימָא שֶׁלֹּא יִמְצֵא בּוֹ כְּתָם [וְעֵינֵין בְּלַחֲם מִשְׁנֵה שְׁהֵי בְּקוֹנְשִׁיא] וְגַם אִם נֹאמַר דְּלֹא הִי גִירְסָתוֹ כֵּן בְּגִמְרָא צְרִיף טַעַם מְדוּעָה, גַּם מְדוּעָה הָרִי"ף כְּתַב זֶה: וְנִרְאָה לִי דְהָרִי"ף וְרַבִּינוּ לְשִׁיטְמִיָּהוּ אֲזֵלִי דְבַהֲקוּמִז רַבָּה [דל"ה ע"א] אֵהָא דְאָמַר ר' יִצְחָק רְצוּעוֹת שְׁחוּרוֹת הֶלְכָה לְמִשְׁנֵה מְסִינֵי קְאָמַר מִיְתְּבֵי תְּפִילִין כו' אֲדוֹנוֹת לֹא יַעֲשֶׂה מִפְּנֵי גִנְאֵי וְדָבָר אַחַר כו' פִּירוּשׁ"י גִּנְאֵי שְׁמָא יֹאמְרוּ גִרְדָּן הוּא וּמְדָם חֲטָטִיו נִצְבָּעוּ וְהָאֲדִימוּ.

דְּבָר אַחַר שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ אֲשַׁתּוֹ נִדְהָ בְּעַל וְנִצְבָּעוּ בְּדָם ע"כ] וּמִשְׁנֵי כָּאן בְּפָנִים כָּאן בַּחוּץ אֵי בְּפָנִים מֵה גִנְאֵי וְדָבָר אַחַר אֵיכָּא שְׁמָא יִתְהַפְּכוּ כו' וְעֵינֵין שֶׁם, וְהָרִי"ף בְּהֶלְכוֹת תְּפִילִין הַעֲתִיק הֵךְ דִּינָא כְּנ"ל וְע"ש בְּגִימְוִקֵי יוֹסֵף פִּירוּשׁ אַחַר עַל גִּנְאֵי וְדָבָר אַחַר עֵינֵין שֶׁם.

[אֲכֵן רַבִּינוּ [כפ"ג מהל' תְּפִילִין הֶלְכָה י"ד] כְּתַב אֲדוֹנוֹת לֹא יַעֲשֶׂה שְׁמָא תְּהַפְּהֵךְ הַרְצוּעָה וְגִנְאֵי הוּא לוֹ ע"כ. וְכַתְּב הֶרַב כְּסָף מִשְׁנֵה שֶׁם דְּלֹא הִי בְּגִירְסַת רַבִּינוּ רַק טַעְמָא דְּגִנְאֵי וְלֹא מִשָּׁם דְּבָר אַחַר עֵינֵין שֶׁם, וְנִרְאָה דְּהַטַּעַם דְּלֹא גִרִּיס רַבִּינוּ הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּבָר אַחַר דְּלֹא ס"ל שֶׁיִּחְשְׁדוּ זֶה לְאֲדָם דְּהָרִי אֲמַרִּינוּ בְּפִרְק אַחַד דִּינֵי מְמוֹנוֹת [דל"ז ע"א] בְּשֵׁאלַת הַצְּדוּקֵי אֲמַרִּיתוּ נִדְהָ שְׁרִי לִיחֻדֵי אֲפִשֵׁר אֵשׁ בְּנַעֲוֹרַת וְאִינָה מְהַבְּהַבְתָּ אָמַר לִי הַתּוֹרָה הַעֲיִדָה עָלֵינוּ סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים כו' עֵינֵין שֶׁם, וְע"כ ס"ל לְרַבִּינוּ דָּאִין לְחוּשׁ לְזֶה שֶׁיִּחְשְׁדוּהוּ [וְכַעֲיִן מֵה שֶׁכְּתַב הַבֵּית יוֹסֵף הוּבָא בַּט"ז או"ח ס' תרע"א סק"ט שֶׁכְּתַב דְּלֹא יִחְשְׁדוּהוּ שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל עֵינֵין שֶׁם] לְבוּעַל נִדְהָ שֶׁהַתּוֹרָה הַעֲיִדָה כו' וְלֹא גִזְרוּ עַל הַיְּחֻד בְּזוֹ מִשּׁוּם הָאֵי טַעְמָא.

וְע"כ לֹא גִרִּיס מִשּׁוּם דְּבָר אַחַר רַק מִשּׁוּם גִּנְאֵי שְׁהוּא מְטַבִּיל הַרְצוּעוֹת בְּדָם חֲטָטִיו: וְא"כ לְפִי זֶה רַבִּינוּ לְטַעְמֵי אֲזִיל הֵכָא דְּלֹא שִׁיף הֵךְ גִּנְאֵי רַק מִשּׁוּם אִסּוּר שֶׁיִּחְשְׁדוּהוּ לְבוּעַל

נדה ובזו ס"ל דלא חיישינן ע"כ לא פתב ג"כ דין זה דרבי אסור בלבושא ג"כ ששם
יראה פשיטתגלה באיזה פעם דאין לחוש לזה פברצועות, אכן הרי"ף לטעמין דכתב גם
שם ברצועות הטעם משום דבר אחר דס"ל דחשדינן ג"כ לבועל נדה ע"כ לטעמין פתב
ג"כ הקא דבלבושא יש להקפיד על רבד ודם יבש ששם יתראה פשיטתגלה הלבושא
וניחשדוהו לבועל נדה וכמו שחששו ברצועות מבפנים ששם יתהפכו וניחשדוהו לדבר
אחר לבועל נדה הכי נמי דכנתין, פן נראה: ומה שכתב ולא ינצל מנעלים המטולאים:
הוא מפרק פיצד מברכין [דמ"ג ע"ב] ת"ר ו' דברים גנאי לתלמיד חכם כו' ולא יצא
במנעלים מטולאים כו' מסייע לי לרחב"א דאמר רחב"א גנאי כו' איני נהא רחב"א נפיק
אמר מר זוטרא ברי' דר"נ בטלאי על גבי טלאי ולא אמרן אלא בפנתא אבל בגלדא [עקב
שאינו נראה] לית לן בה ובפנתא נמי לא אמרן אלא באורחא אבל בביתא לית לן בה כו'
עיין שם, ורבינו השמיט כל הני חילוקים דדוקא בפנתא ובצורחא וכבר העיר בזה הרב
לחם משנה וכתב ולא ידעתי למה ע"כ: ולפי ענ"ד ליישב דעת רבינו.

דבפרק אלו קשרים [דק"ד ע"א] איתא נמי להו מימרא דרחב"א ומשמין דר' יוחנן דגנאי
לת"ח כו' ופריה עלה איני נהא ר"א כו' נפק אמר מר זוטרא ברי' דר"נ בטלאי על גבי
טלאי ע"כ ותו לא מפליג התם מידי בין פנתא לגילדי ובין אורחא לביתא.

ונראה דהיינו טעמא דשם פריה מר"א ב"ר חנינא דנפיק ולא פריה בברכות ממנו דנפיק
אלא פריה התם מרחב"א וצריה טעם, ובהגהות הב"ח הוסיף החילוק בין פנתא לגילדא
בשבת שם.

וצ"ע מדוע לא הוסיף ג"כ שאר החילוקים דבברכות: ונראה לי דהנה בפרק חבית
[דקמ"ה ע"ב] איתא יתיב רחב"א ור"א קמי' דר' יוחנן כו' א"ל רחב"א לר"א מפני מה
כו' ת"ח שבבבל מצוינין כו' אתער בהו ר' יוחנן א"ל דרדקי כו' מפני מה ת"ח שבבבל
מצוינין מפני שאינם בני מקומן דאמרי אינשי במתא שמיא בלא מתא תותבאי כו', ועיין
דמתבאר משם דת"ח היושב בביתו שקט ושאנן אין צריה לבגדים נאים כמו אותו שאינו
לומד במקומו וע"כ היו בני בבל הולכין בבגדים נאים ומצוינין לפי שהם לא היו לומדים
במקומם רק במקומות אחרים ע"כ התלבשו בגדים נאים יותר מבני ארץ ישראל שהיו
בני מקומם ולומדים במקומם ע"כ לא התלבשו כ"כ במלבושי כבוד והנה רש"י בבכורות
[ד"ל ע"א] העתיק גמרא דהנחנקין [דפו"ו ע"א] דסתם מתני' ר' מאיר סתם כו' ברייתא
ר' נתן כו' עיין שם ולפנינו בסנהדרין ליתא להא דסתם ברייתא ועיין בהגהת מהר"י
ברלין שם בבכורות, ונודע מה שכתב רבינו שמואל הנגיד במבוא התלמוד דסימן
הברייתא הוא ת"ר ומניא נדא ומניא אידן עיין שם.

ונודע דר' נתן בבלי וכמו שאמר רבי ילדות היתה בי והעזתי פני בר' נתן הבבלי ועוד
בדוכתי טובי: ולפי זה אתי שפיר דלא הוי מצוי למפרה בבכורות מר"א בר חנינא, דאיכא
למימר דברייתא סתמא ר' נתן הוא דבבלי הוא וכבר פתבו התוס' בבכורות [דמ"ד ע"א]
ד"ה אינהו דאין סברא ש דברו בני בבל אליכא דבני א"י ומסתמא דברו אליכא דבני
מקומן.

וכן פתב הרא"ש בפרק הבא על יבמתו [סימן יב] בענין שהתה י' שנים ולא ילדה פתב
שם פכה עי' שם ובשו"ת חכם צבי [סימן מ"א]. ונהכי נמי מסתמא ר' נתן דבבלי הוא

דיבר לבני מקומו שהם אינם בני מקומן וע"כ צריכין למלבושי כבוד וכנ"ל ע"כ אמר דלא ילה בנעלים המטולאים דבלא מתאי תותבאי, וא"כ לא קשה אר"א בן חנינא דהי מבני ארץ ישראל וכן מקומו ובמתא שמאי ואין צריף למאני מכבדותא וע"כ נפק במנעלים מטולאים ולהכי הוצרך תלמודא למפרף איני והא רחב"א נפק ורחב"א גם הוא הי' מבני בבל פנודע שאח"כ עלה לארץ ישראל וג"כ לא הי' בן מקומו ועם כל זה נפק והוצרך לשנויי בטלאי על גבי טלאי הוא דאסור.

אכן בשבת פרק אלו קשרים שם דאיתא הך מימרא אמר רחב"א משמין דר' יוחנן ור' יוחנן הי' מבני ארץ ישראל ואמר מסתמא אף אליבא דבני ארץ ישראל כמו שפיתבו התוס' שם שאסור לצאת במנעלים מטולא מ ע"כ שפיר פריף גם מר"א ב"ר חנינא דאף שהוא בן מקומו בארץ ישראל היכי נפק הא אף לבני ארץ ישראל אמר ר' יוחנן דגנאי הוא ואתי שפיר: והנה טעם הא דקאמר תלמודא לא אמרן אלא בפנתא כו' לא אמרן אלא באורחא כו' הא דבביתא או בגלדי לית לן בה.

היינו משום דכיון דטעמא הוא משום דבזיון הוא לו א"כ בגילדא או בביתא דליכא בזיון שרי. וזה נכון למה דאירי תלמודא התם דרק לבני בבל דאינם בני מקומם הוא דגנאי לצאת במנעל מטולאי וא"כ ע"כ הטעם משום בזיון, אכן בשבת שם דקאי אליבא דר' יוחנן דאמר התם אף לבני ארץ ישראל שיה בני מקומם אפילו הכי גנאי, וא"כ ע"כ אין הטעם משום בזיון הוא לעיני הבריות דהא במתא שמאי ואין צריף להתפבד במלבושיו וע"כ דטעמא לאו משום בזיון לעיני הבריות שיהי כל הבריות ודעים ומפירים אותו רק דמ"מ לא נאות הוא לת"ח לצאת במנעל מטולאי וגנאי הוא לו.

וא"כ אין הדין בין פנתא לגלדא ובין אורחא לביתא שיהי גם באורחא ובפנתא שנתא לבריות אין בזיון יותר מגלדא ובביתא שיהי הוא במתי' וע"כ לא מחלק תלמודא בשבת שם כל הנה חילוקים.

ונה דעת רבינו שהשמיט כל אותן חילוקים וכגמרא דשבת ואתי שפיר: ומה שכתב לא יצא מבושם לשוק: בגמר ברפת [דמ"ג ע"ב] אמר רחב"א אמר ר"י ובמקום חשודים על משכב זכור ע"כ ועיין מה שכתבתי בשו"תא דינוקא [סימן קנ"ו] בסייעמא דשמיא מגמרא דב"מ [דע"א ע"א] ותוס' ד"ה לא] ורבינו לא חילק וצריף טעם וכבר העיר על זה הלחם משנה ולא פתב לתרץ מאומה ונתא להפענ"ד דבאמת יש להפליא הא בשלהי קדושין (דפ"ב ע"א תנן ר"י אומר כו' ולא ישנו ב' רנוקים בטלית אחד ונחכמים מתירין וקאמר התם בגמרא תניא אמרו לו לר' יהודא לא נחשדו ישראל על משכב זכור כו' עי"ש.

ואכן קיי"ל פתכמים דרבים נהו ואין ישראל חשודים על הזכור והשתא קשה איף קאמר ר"י דבריייתא דגנאי לתלמיד חכם היינו רק במקום שחשודים על משכב זכור ונהי לא נשדו כלל ישראל על זה ואיף תנא פרייתא סתמא דגנאי הוא לת"ח ודוחק לומר דבריייתא אמתא לר"י דנחשדו דזה דחוק דבריייתא אמתא דלא פהלקתא ועל פיוצא בזו אמרו ביבמות דף מ"ג רע"א וכי רבי לא שנתא ר' חייא מנין לו פירש"י רבי שפינדר המשנה לא רצה לסותמה אלא פתבה במחלוקת ר' חייא תלמידו מנא לי' שהלכה בן שסתמה בפרייתא עין שם.

והכי נמי דכנתה דרבי שנאה בשלהי קדושין במחלוקת וחקמים פליגי דאינהו רבים והלקתא פותייהו איך סתם ר' חייא ברייתא הכא דגנאי לתלמיד חכם ומפרש ר' יוחנן דסתמא דקאמר היינו במקום שחשודים וברי לחכמים אין ישראל חשודים ולא הוי ליה למתני סתמא בפשיטות דגנאי לת"ח וע"כ דלא כר' יהודא וטעמא דברייתא לאו משום משכב זכור הוא דבאמת גם בלא משכב זכור יש לומר דרוצה לבשם עצמו בשביל זנות עם נשים.

ועל דרף שכתב בגימורי יוסף בהל' תפילין פירוש הא דלא יעשה רצועות אדומות בפנים משום גנאי שיאמרו מקשט עצמו לנשים עיין שם]: ונראה לי ליישב דברי ר' יוחנן דהנה בפירק אנדרוגינוס [שלהי ביקורים] תנו דהאנדרוגינוס אינו מתניחד עם האנשים עיין שם, ורבינו [בפירק כ"ב מהל' איסורי ביאה הלכה י"א] פתב אנדרוגינוס אינו מתניחד עם הנשים כו' אבל האיש מתניחד עם אנדרוגינוס עיין שם דהוא נגד משנה הנ"ל וכתב הרב פסח משנה שם דס"ל לרבינו דהיא משנה אתאן לר' יהודא דחשדו על משכב זכור אכן לדין קיי"ל פתכמים דלא נחשדו ישראל שרי להתניחד עם האנדרוגינוס ע"כ דבריו.

ויש להבין באמת דעת רבינו מדוע פסק פתכמים דלא נחשדו נגד סתם משנה דביקורים והגם פי נודע דעת פמה (וכן הוא דעת הפסח משנה שם) דפירק אנדרוגינוס אינו מן המשנה אבל הוא מהתוספתא.

אכן דעת הסמ"ג דהוא ממשניות ומנא: במגן פרקי המשנה [ובדעת רבינו אין הכרע ואבאר בזה במקום אחר בעז"ה] ונראה דאף להסמ"ג לא קשה מידי דהא קיי"ל סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה פסתם והכי נמי הוי סתם בירעים ואח"כ בנשים מחלוקת ואין הלכה פסתם.

והנה בס"פ המוציא יין [דפ"א ע"ב] תוס' ד"ה והאמר ובהחולץ [דמ"ב ע"ב] ד"ה סתם פתב דסתמא מחלוקת ואח"כ סתם הוא ולא סתם ואח"כ מחלוקת פיון דאין סדר למשנה דאין לנו לומר שרבי חזר בו מפסקו עד שנראה בפירוש אבל שאר אמוראי כולוהו ס"ל דר' יוחנן בהא ובכהאי גוונא אין הלכה פסתם ע"כ עיין שם: ולפי זה אתי שפיר דברי ר' יוחנן הכא דלטעמי' אזיל דס"ל דסתם ואח"כ מחלוקת הלכה פסתם בתרי מסכתות.

וא"כ הכי נמי הלכה פסתם משנה דאנדרוגינוס דהיינו כר' יהודא דנחשדו ישראל על משכב זכור וע"כ ס"ל ג"כ דטעמא דברייתא משום שיחשדוהו במשכב זכור ורבי שנאה במתניתין ורבי חייא קבעה בברייתא ג"כ, וע"כ אמר ר' יוחנן ובמקום שנחשדו על משכב זכור דיש הרבה מקומות דגם ישראל נחשדו אכן רבינו לטעמי' דפסק (בפירק כ"ב מהל' איסורי ביאה) פתכמים דר' יהודא דאין ישראל חשודים על משכב זכור והיינו ככולהו אמוראי וס"ל דאף בתרי מסכתות אין הלכה פסתם היכא דאח"כ מחלוקת דאין סדר למשנה והמחלוקת הוא אח"כ, וא"כ רבי שנה דין זה במחלוקת אח"כ שחזר מסתמא ור' חייא מנא לי' לסתום בברייתא סתמא כר' יהודא, וע"כ דברייתא אתאן אף לחכמים דלא נחשדו ישראל על משכב זכור ואפי' הכי אסור לצאת מבושם ולא משום חשדא דמשכב זכור אלא משום חשדא דזנות וכדכתבנא, ע"כ לא ביאר רבינו פלל הך מימרא דר' יוחנן דדוקא במקום שחשודים על משכב זכור דלשיטתו אין צריך לזו וכאמור פן נראה נכון:

ומה שפכתב וכן לא יצא יחידי בלילה כו' הוא מפרק פיצד מברכין שם [דמ"ג ע"ב] ושם מתבאר הטעם משום חשדא.

וקשה דבפרק ע"פ (דקי"ב ע"ב) אמרינו אל תצא יחידי בלילה כו' מפני שאגרת בת מחלת היא י"ח רבוא של מלאכי חבלה יוצאים וכל אחד ואחד יש לו רשות לחבל כו' עינין שם, הרי דהתם קאמרינו דאסור לצאת יחידי בלילה, ונראה דהקא מייירי בעיר דליפא חשש שדים ומלאכי חבלה וכמו שפכתבו התוס' פ"ק דמגילה [ד"ג ע"א] אהא דפריה איהושע דלמא שד הוא כו' וכתבו שם התוס' דהיינו דוקא בשדה אבל בעיר לא חיישינו ע"ש, וכן פתבו עוד התוס' פ"ק דברכות [ד"ו ע"א] דהמתפלל ובגריש המסכתא [ד"ב ע"א] ד"ה מברך דרק בבית הפנסת שלהם שהיו בשדה והיו מסוכנים ממזיקים הי' צריך להמתין אבל לא בבית הפנסת שלנו שהם בעיר ואין חשש מזיקים עינין שם, וע"כ הוצרך למימר הקא דאסור אף בעיר לצאת יחידי בלילה מפני החשד.

והתם מייירי בשדה דליפא חשש חשד דהא אמרינו בפ"ק דברכות [ד"ג רע"ב] בהא שלא ליפנס לתורבה דבחורבא דקאי בדברא ליפא חשד דאשה בדברא ליפא עינין שם ולהכי אצטריך שם טעמא דמזיקים.

ורבינו שכתב עמא דחשד ולא כתב טעמא דמזיקים יש לומר משום דבפרק ע"פ שם אמרינו דר"ח בן דוסא פגע בה וגזר עלה שלא תצא אלא בלילי ד' ובלילי שבת ואבני גזר עלה בתר הכי שלא תצא כל עיקר שלא חזיק לבריות וא"כ תו ליפא חשש מזיקים איברא דפריה שם בתר הכי והא חזינו דעברה ומשני הני גזייתא ניהו דשמיטי סוסייהו ואתו דברי להו ע"כ, וא"כ עדיין יש לחוש להנהו גזייתא פון יפגעוהו.

ויש לי ספק אם הנהו גזייתא ישנם בכל לילה או רק בליל ד' וליל ז' ואם שמיטי סוסייהו ימתינו עד ליל ד' וליל ז' דליתו דברי להו, והי' נראה לכאורה דנדאי רק אלילי ד' וז' שביק אבני להנהו דאי לאו הכי מה תיקון אבני אדברא תקנתו קלקלתו, דהא משמע דל"ח בן דוסא לא הוי ריחא להנהוגזייתא רק בלילי ד' וז' ואז היו מדורם בקביעות כל הלילה ומשמע דגם כי משמיטי סוס יהו אחר גזירת ר"ח בן דוסא היו ממתנינים עד לילי ד' וז' ואבני פא לתמן שלא יהיו בקביעות פלל וקלקל נגד זה שיהיו גזייתא בכל לילה שיוכלו להזיק בכל לילה הגזייתא: מיהו פד דייקנא ליתא דנדאי תקנה גדולה תיקון דעדיף שיהי' רק גזייתא בלבד ולא בקביעות אף שיהיו בכל לילה משיהיו בקביעות בליל ד' וז' ואף שבכל השבוע ולא פלום וראי' לדבר מהא דשלהי מרובה] דעזרא תיקון שיהיו דנין בב' וה' והקשו התוס' בפ"ק דכתובות [ד"ג ע"א] ובשבת [דקכ"ט רע"ב] ד"ה מי שיש הא קודם תקנת עזרא היו ב"ד קבועים בכל יום וא"כ מה פא עזרא למעט ותירצו דקודם תקנת עזרא לא היו קבועים לישוב בכל יום אלא לפרקים בכל יום ועזרא תיקון שיהיו קבועים בב' וה' הרי דתקנה גדולה תיקון עזרא מלפרקים בכל יום ליקבע בב' וה', הכי נמי תיקון אבני שדים מקבוע דלילי ד' וז' אלפרקים דכל לילה דהיינו הנהו גזייתא פנ"ל: שוב מצאתי לשארי הגאון האמיתי בטורי אבן [פ"ק דחגיגה ד"ג ע"ב] אהא דאינהו שוטה היוצא יחידי בלילה הקשה והא בפסחים הנ"ל דלא יצא יחידי רק בלילי ד' וז' מחשש מזיקים דליפא למימר דבריייתא נשנית קודם ר"ח בן דוסא דהא אבני גזר שלא יעכבו בישוב לעולם וא"כ מדוע פכתבו הפוסקים בחיבוריהם הא דיצא יחידי בסימני

שוטה ואם נימא דגם בתר אביי הנה חשש דגזייתא א א"כ מה תיקון אדרבא קלקל דלר"ח
בן דוסא לא ה' גזייתא פלל ואפ' תימא דאביי תיקון גזייתא רק בלילי ד' וז' א"כ לא
קלקל אבל עדיין לא תיקון דאסור לצאת מחשש גזייתא ע"כ דבריו ועיין שם האריף
בלשוננו: ולפי ענ"ד לא קשה מידי דהרי לא נזכר פלל בגמרא דאבי ור"ח בן דוסא תיקנו
דיה' רשאי לצאת יחידי בלילה ומשמע בדוכתי טובא דאף בתר תקנתם אסור לצאת
יחידי, ומתם בפירק גיד הנשה [דצ"א ע"א] דאמר ר"י מפאן לת"ח שלא יצא יחידי בלילה
עיין שם ואף דה' אחר ר"ח בן דוסא אמר בסתמא ולא חילק בין לילה ללילה.

וכן ברפ"ק דפסחים אר"י אמר רב לעולם יפנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב עיין שם
בתוס' בשם הר"י הטעם משום מזיקין וביומא [דכ"א ע"א] היוצא לדרך קודם קריאת
הגבר דמו ב אשו כו' פירש"י מפני המזיקין, והנה הגי כולו הגוי אחר ר"ח בן דוסא ולא
חלקו פלל ומשמע דבכל לילה אסור.

והיינו דנדאי יש בכל לילה חשש לצאת מפני הנה גזייתא וכן שניית הגמרא והא חזינו
דעברו שראו הרבה פעמים שאדם ההולך בלילה נזזוק ונהרי שכש"כ ת"ח שמזיקים מתג
ם בו ביותר וכמו שכתבו התוס' בפירק גיד הנשה שם עיין שם בנדאי יחוש לצאת ומפני
הנה גזייתא דדלמא משמטי סוסייהו.

ואביי ור"ח בן דוסא לא באו לתקן פלל שיהיו רשאים לצאת בלילה שיהיו בנדאי יש
לחוש עדיין דלמא משמטי סוסייהו אלא באו לתקן שהיוצא לא יהי' נזזוק מהם ומתמונם
ותיקנו שברוב הפעמים לא יהי' נזזוק מי שעבר ויצא דהנהו גזייתא דמשמטי סוסייהו
אינו אלא מקרה, אבל בנדאי לצאת אסור והיוצא דמו בראשו והוא השוטה שאמרו
חכמים פן נראה ברור [נאין לתמוה שיתקנו תקנה למי שעבר ויצא דמצינו פהאי גונא
במנחות [דמ"א ע"ב] טלית שפולה תכלת כו' דלמא דאי עבד כו' עיין שם היטב]: הלכה
י"א דרף בעלי דעה שיקבע לו אדם מלאכה המפרנסת אותו תחילה.

ואחר כך יקנה בית דירה ואחר כך ישא אשה שנאמר מי האיש אשר נטע פרום ולא חללה
מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו מי האיש אשר אירש אשה ולא לקחה. אבל
הטפשין מתחילין לישא אשה ואחר כך אם תמצא ידו יקנה בית ואחר כך בסוף ימיו
יחזור לבקש אומנות או יתפרנס מן הצדקה.

וכן הוא אומר בקללות אשה תארש בית תבנה פרום תטע פלומר יהיו מעשיה הפוכין כדי
שלא תצליח את דרכיה ובברכה הוא אומר ויהי דוד בכל דרכיו משפיל וי' עמו: ומה
שכתב שיקבע לו אדם מלאכה המפרנסת בפ"ק דקדושין [ד"ל ע"ב] ללמדו אומנות מנא
לן אמר חזקי' דאמר קרא ראה חיים עם אשה כו' וחייה היינו אומנות ועיין מענין
האומנות בשלהי קדושין דפ"ב [במשנה וגמרא שם עיין שם ואשמע דלא ילמוד פי אם
מלאכה המפרנסת ותו לא, וכן משמע בפ"ג דמעניית [דכ"א ע"א] בהא דאילפא ור' יוחנן
הוי דחיקא להו מלתא טובא אמרו ניקום נזזול ונעבד עסקא כו' ושדי על זהו האי כו'
שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה.

ונהרי אָמרו רָאָה חַיִּים כּו' זוֹ אַנְּמוֹנוֹת וּא"כ מְדוּעַ קָרְאוּ הַמְּלֹאכִים זֶה אֵל זֶה נִשְׁדִּי עַל־יְהוּ
גוֹדָא כּו' עַל מַה שְׁרוּצִים לְמַעַבְדַּ עֶסְקָא לְהַתְּפָרְנֵס. וְע"כ דְּכִינּוּן שְׁעֵדִינּוּ הִי אֶפְשָׁר לְהֵם
לְהַתְּפָרְנֵס בְּדוֹחַק בְּבֵיתֵם לֹא הָיוּ רִשָּׁאִים לְצִאָת לְמַעַבְדַּ עֶסְקָא.

וְכּוּ מִשְׁמַע לְהִדְיָא בַּפ"ב דְּמַכּוֹת [ד"ח ע"ב] אַמְתְּנִיתִין דְּהָאָב גְּוֹלָה עַל יְדֵי הַבֵּן פְּרִיָּה וְהַתְּנִין
יְצָא הָאָב הַמְּכָה אֶת בְּנוֹ כּו' וּמִשְׁנֵי דְגַמִּיר וּפְרִיָּה וְהָאֲמַרְתָּ אַע"ג דְּגַמִּיר מְצָנָה קַעֲבִיד וּמִשְׁנֵי
בְּשׁוּלְיָא דְנַגְרִי וּפְרִיָּה חַיִּיתִי! הוּא דְכַתִּיב רָאָה חַיִּים כּו' וּמִשְׁנֵי בְּגַמִּיר אַנְּמוֹנוֹת אַחְרִיתָא
ע"כ, הָרִי דְבַגְמִיר אַנְּמוֹנוֹת אַחְרִיתִי תּוֹ לֹא מְקַרִי חַיִּים לְמוֹדַת הָאֲנְמוֹנוֹת וְאִין חוֹשֵׁשׁ פֶּן לֹא
יִמְצָא דִּי סְפוּקוֹ לְמִזּוּנֵי בְּאֲנְמוֹנוֹת חָדָא דְגַמִּיר: אַף קַצָּת קִשָּׁה דְלִפִּי זֶה מְתַנִּיתִין דְּהָאָב
הָרוּדָה אֶת בְּנוֹ הֵינּוּ פְּשֻׁרָדָהּ לְלַמּוֹד תּוֹרָה דְּאִי לְאֲנְמוֹנוֹת אַחְרִיתִי קִשָּׁה קוֹשְׁיָת הַגְּמָרָא
שָׁם מְקַמֵּי הָךְ מִשְׁנָה לְרַבָּא נִימָא פִּינּוּ דְּאֵלוּ גְמַר לָאוּ מְצָנָה הַשְּׁתָּא נְמִי לָאוּ מְצָנָה וְע"כ
דְּמִיָּרִי בְּרוּדָהּ לְתַלְמִיד תּוֹרָה דְּבִזּוֹ אַע"ג דְּגַמִּיר מְצָנָה.

וּא"כ קִשָּׁה לְמָה לִי תַרְתִּי בְּבִי אָב הָרוּדָה אֶת בְּנוֹ וְרַב הָרוּדָה אֶת תַּלְמִידוֹ הָא הֵינּוּ הָךְ
וְהַפֵּל חָדָא שְׁרוּדָה לְתַלְמִיד תּוֹרָה: וְנִרְאָה לִי דְּנֻדָּי י"ל מְתַנִּיתִין דְּיִצָּא אָב הַמְּכָה בְּנוֹ
דְּמִיָּרִי גַם בְּלוּמְדוֹ אַנְּמוֹנוֹת וְלֹא קִשָּׁה כְּדַפְרִיָּה לְרַבָּא פִּינּוּ דְּאֵלוּ גְמִיר לָאוּ מְצָנָה הַשְּׁתָּא
נְמִי.

דְּהִנָּה בְּרִישׁ פְּרָק וְאֵלוּ מְגַלְחִים [ד"י ד ע"א] אַמְתְּנִיתִין דְּאֵלוּ מְגַלְחִין הַבָּא מְמַדִּינַת הֵיָם
קְאָמַר מְתַנִּיתִין דְּלֹא כּו' יְהוּדָא דְּתַנְיָא ר' יְהוּדָא אוֹמַר הַבָּא מְמַדִּינַת הֵיָם לֹא יִגְלַח מְפַנִּי
שְׁיִצָּא שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת וְאָמַר רַבָּא לְשׁוּט דְּבַרִי הַפֵּל אָסוּר לְמִזּוּנוֹת דְּבַרִי הַפֵּל מְוֹתֵר כִּי פְּלִיגִי
לְהַרְנוּחָה מֵר מְדַמֵּי פְּלִשׁוּט וּמֵר מְדַמֵּי כְּמִזּוּנוֹת וְעִינּוּ שָׁם.

וְשְׁמַעִינוּ מְהָא דְּפְלִיגִי ר' יְהוּדָא וְחַכְמִים בִּינְיָא לֵיָם לְסַחֲוֹרָה לְהַרְנוּחָה דְּחַכְמִים מְדַמֵּי
לְמִזּוּנוֹת וְשָׁרִי וּר' יְהוּדָא מְדַמֵּי לְלִשׁוּט וְאָסוּר: וְלִפִּי זֶה אֶתִּי שְׁפִיר דְּרַק אַמְתְּנִיתִין דְּהָכָא
הוּא דְּמִשְׁנֵי בְּדַגְמִיר אַנְּמוֹנוֹת אַחְרִיתִי דְּתוֹ לִיכָּא מְצָנָה בְּהַפְּאָה דְּכִינּוּן דְּהָאֲנְמוֹנוֹת דְּלוּמְד
עַכְשָׁיו הֵינּוּ לְמוֹתֵר וְלְהַרְנוּחָה בְּעַלְמָא.

וְהִנָּה בְּמְתַנִּיתִין תְּנָא עוֹד וְהַבֵּן גְּוֹלָה עַל יְדֵי אָבִיו וּפְרִיָּה וְהַתְּנָא אִינּוּ גוֹלָה וּמִשְׁנֵי מְתַנִּי
רַבְּנָן דְּר' שְׁמַעוֹן הוּא דְּסִיף חָמוּר מְחַנֵּק וּבְרִיָּתָא ר' שְׁמַעוֹן עִינּוּ שָׁם. וְהִנָּה בְּתַמּוּרָה
(דל"ב ע"ב מִיִּתִּי תַנְיָא פְּנִתִי דְר"י דְּאָמַר לְרַבְּנָן דְּר' שְׁמַעוֹן בֵּין קְדָשִׁי מְזַבַּח בֵּין קְדָשִׁי
בְּדַק הַבֵּית הָיוּ בֵּין הַעֲמָדָה וְהַעֲרֵכָה וְדָלָא פְּרִישׁ לְקִישׁ מְדַתְּנָא בְּסַפְרָא הָכִי וְסַתְּם סַפְרָא
ר' יְהוּדָא וּר' יְהוּדָא הֵינּוּ רַבְּנָן (בְּרַ פְּלוּגְמִי דְר' שְׁמַעוֹן עִינּוּ שָׁם וּבְרִישׁ"י [דל"ג רע"א]
וְלִפִּי זֶה יוֹבֵן דְּמְתַנִּי דְּהֵתֵם פִּינּוּ דְּאֵתְנָא פְּרַבְּנָן דְּר' שְׁמַעוֹן וְהֵינּוּ ר' יְהוּדָא שְׁפִיר קְאָמַר
בְּדַגְמִיר אַנְּמוֹנוֹת אַחְרִיתִי תּוֹ לִיכָּא מְצָנָה דְרִי"י לְטַעְמִי דְס"ל דְּלְהַרְנוּחָה פְּלִשׁוּט דְּמִי וּמְקַרִי
יְצָא שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת אָכֵן מְתַנִּיתִין דְּלֹא קְתַנִּי בֵּן גוֹלָה עַל יְדֵי אָבִיו שְׁפִיר י"ל דְּהָא דְּאָב
הַמְּכָה אֶת בְּנוֹ הֵינּוּ בְּדַגְמִיר אַנְּמוֹנוֹת וְשְׁפִיר אַצְטְרִיָּה אָב הַמְּכָה אֶת בְּנוֹ בְּדַגְמִיר אַנְּמוֹנוֹת
וְרַב הָרוּדָה אֶת תַּלְמִידוֹ כְּשִׁלּוּמְדוֹ תּוֹרָה וְלֹא חַד גּוֹנָא הוּא.

וְלֹא קִשָּׁה פִּינּוּ דְּאֵלוּ גְמִיר לָאוּ מְצָנָה הַשְּׁתָּא נְמִי, דִּי"ל מְתַנִּי אֶתְאֵן לְחַכְמִים דְּלְהַרְנוּחָה
כְּמִזּוּנוֹת וּמְקַרִי יְצָא בְּרִשׁוֹת מִשׁוּם דְּפַעְמִים שְׁמִזּוּנוֹתֵי מוּעָטִים וְצָרִיף לְהַרְנוּחָה. וּא"כ הָכִי
נְמִי אַע"ג דְּגַמִּיר אַנְּמוֹנוֹת אַחְרִיתִי מ"מ מַה דְּגַמִּירִי עַכְשָׁיו נְמִי חַיִּיתִי! הוּא דְּלֹא גְרַע

מלהרנחה דשמא לא יצליח ולא ישתכר באומנות זו ואתי שפיר: ולהלכה הנה רבינו בפ"ז מהל' יו"ט הל' י"ח] כתב ואלו מגלחין הבא ממדינת הים והוא דניצא לצורה כגון לסחורה וכיוצא בו ולא לטייל כו' עיין שם.

מבואר דס"ל פתכמים דר' יהודא דכל לסחורה אפ"ל להרנחה בעלמא פלמזונות: איברא צ"ע דבפ"ה מהל' רוצח הלכה ה' [פסק רבינו באב המפה את בנו היכא דגמיר אומנות אחרתי גולה דאינו מפהו ברשות עיין שם וצ"ע דסתרי דבריו אהדדי דהכא פסק דאף להרנחה מקרי יוצא ברשות והתם פתב דבדגמיר אומנות אחריתי אינו רשאי להכותו והיינו נמי בהרנחה דמי.

ושמא ס"ל לרבינו לחלק דרך לגבי עצמו לצאת לים הוי רשות וכלמזונות אבל לענין שיוכל אביו להכותו בלמדו לו אומנות יתרה להרנחה לא הוי הרנחה פמזונות. ודחוק: ועיין בירושלמי (פ"ק דפאה) איתא שאלו את ר' יהושע מהו שילמד אדם את בנו יונית אמר להו מלמדו בשעה שאינו לא יום ולא לילה דכתיב והגית כו' ופריה והתני ר"י ובחרת בחיים זו אומנת מעתה אסור ללמד בנו אומנות בגין דכתיב והגית כו' מפני המוסרת כו' עיין שם.

והנה פיוצא בסוגיא זו יש בכבלי במנחות [דצ"ט ע"ב] שאל בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית אמר לי צא ובדוק שעה שאינו לא יום ולא לילה כו' עיין שם.

ולא פריה עלה מידי מהא דנבחרת בחיים זו אומנות וצריה טעם: ונראה לי דבאמת מאי פריה כלל מאומנות והא אומנות היא קיום התורה וכמו שאיתא בב"מ [ד"ל ע"ב] והודעת להם זו בית חיייהם ופירש"י זו אומנות עיין שם ובהגוזל (דף צ"ט) איתא נמי להו מימרא ופירש"י בית חיייהם זו תורה, וביאר בתפ"י דהפל הולך למקום אחד דאם אין קמח אין תורה ונמצא א מנות ותורה הפל אחד דעל ידי אומנות זוכה לתורה עיין שם, וא"כ שפיר דרשאי ללמוד אומנות ולהבטל מתלמיד תורה דאשכחן פהאי גונא במנחות [דצ"ט רע"ב] אמר ריש לקיש פפעמים דביטולה של תורה זהו קיומה דכתיב אשר שברת אמר לי הקב"ה למשה יישר פתח ששברת עיין שם, והכי נמי דכונת' בלימוד אומנות הגם שהוא ביטול יורה היא קיומה ויסודה כי אם אין קמח אין תורה אבל לימוד חכמת יונית בנדאי אין מועיל כלל ללימוד התורה וא"כ מאי פריה כלל שפיר קאמר ר' יהושע ילמדנו בשעה שלא יום ולא לילה: וצ"ל דהנה במנחות [דס"ד ע"ב] ת"ר כשצרו מלכי בית חשמונאי כו' באותה שעה אפרו ארור שלומד בנו חכמת יונית.

והקשו התוס' א"כ מה שאל בן דמא לר' ישמעאל כגון אני כו' מה שאלמד חכמת יונית והא קאי בהו ארור וגם מדוע השיבו ר' ישמעאל צא ובדוק שעה כו' הוי לי להשיב דאיכא ארור עלה ותוצו דלצורה שרי כדאשכחן בסוטה (דף מ"ט) דשל בית ר"ג התירו ללמוד חכמת יונית מפני שקרובים למלכות ומה דלא התירו ר' ישמעאל י"ל שלא הי' כל כף צורה כמו של בית ר"ג ע"כ דבריהם.

והנה פן צ"ל בירושלמי דהי' צורה קצת דאל"כ וכי לא ידעו מארור רק דלא הי' צורה גדול וע"כ אסר ר' יהושע מפני המסורת ולפי זה פריה שפר פיין דבאומנות שרי אע"ג

דכתיב והגית כו' משום דאי אפשר בלאו הכי והוא צנרף הכי נמי יש להתיר במקום צנרף.

ואע"ג דאומנות צנרף גדול דבלאו הכי אין לו לאכול ואלו הקא אינו אלא צנרף קצת דבצנרף גדול באמת שרי. י"ל דפריה מאומנות דלהרנקה דג"כ אינו אלא צנרף קצת ואפ"ל הקא שרי הכי נמי הקא לישרי.

אף הוה דלהרנקה שרי וכלמזונות דמי ומקרי יוצא דרשות היא מחלוקת ר' יהודא ורבנן וכן תבאר. ולפי זה אתי שפיר דלא מצוי למפרה אר' ישמעאל והא אומנות דשרי לבטל מתלמיד תורה ולעסוק באומנות די"ל ממנ"פ אם לצנרף גדול כמו אומנות לצנרף שיוכל גם ללמוד גם חכמת יוגית שרי ללמוד כמו שהתירו לבית רבן גמליאל ואם אינו לצנרף גדול דעלה קאי שאלת בן דמא גם באומנת בכהאי גונא פשאינו אלא להרנקה ואינו צנרף גדול אסור ע"כ לא פריה כלום: אכן בירושלמי פריה שפר דשם איתא את ר' יהושע ולר' יהושע לטעמי' פריה שפיר דאיהו ע"כ ס"ל פחכמים דר' יהודא מדאשקחן בהוריות [דף י' ע'] שיצא בספינה לסחורה עם רבן גמליאל עיין שם ואע"ג דהי' לו אומנות בביתו שיהי פחמי כמו שאיתא בפרק תפלת השחר [דכ"ח ע"א] ואפ"ל הכי יצא לסחורה בספינה ומה דאמר לו רבן גמליאל כל פה יש בינך ואתה עולה לספינה היינו שגם ביבשה הי' יכול להרויח הרבה ברוב חכמתו ולפי זה שמעינן מדנפיק ר' יהושע לסחורה ולא חייש לקול המלאכים שרצו למשדי גודא על אילפא ור' יוחנן ש"מ דס"ל פחכמים דר' יהודא דא להרנקה פלמזונות ומקרי יוצא ברשות ושרי וא"כ פריה שפיר א"כ לא יהא רשאי לאומנות וכן תוה להרנקה דג"כ בכלל אומנות ואין אלא צנרף קצת כמו ללמוד חכמת יוגית ואפ"ל הכי שרי וא"כ גם לימוד חכמת יוגית שרי ואתי שפיר: ודע דבבבכות [דל"ה ע"ב] ת"ר ואספת דגנה מה תלמיד לומר לפי שנאמר לא ימוש כו' יכול דברים ככתבן תלמיד לומר דגנה הגהג בהם מנהג דרף ארץ דברי ר' ישמעאל ר"ש בן יוחאי אומר אפשר אדם חורש כו' תורה מה תהא עלי' אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כו' ע"כ וקשה לכאורה סתרון דברי ר' ישמעאל ור"ש בן יוחאי אהדדי דר' ישמעאל דס"ל במנחות לא ימיש דוקא ועל חכמת יוגית אמר צא ובדוק שעה שלא יום כו' איהו דקאמר שייבטל מצנת תלמיד תורה וינהג בהם מנהג דרף ארץ לעסוק מלאכה ור"ש בן יוחאי דס"ל שם במנחות דאפי' בק"ש שחרית וערבית קיים ולא ימוש קאמר הקא אף לחרוש בשעתחרישה כו' תורה מה תהא עלי' וכלפי לאיי, וכדומה שראיתי באיזה חיבור העיר בזה ואינני זוכר באיזה חיבור: ומה דנראה לי, דאדרבא ר' ישמעאל ור"ש בן יוחאי לשיטתיהו קאזלי.

דנדאי אף לר' ישמעאל דנהגית יום וליילה חובה מ"מ שרי לבטל לאומנות וכמו שנתבאר דאם אין קמח אין תורה. וכן משמע שם במנחות דתנא דבי ר"י דברי תורה לח יהיו עליה חובה ואי אתה רשאי לפטור עצמה מהם ופירשו התוס' שם ד"ה לא דר"ל שלא יהא חובה לעסוק אלא בהם ואי אתה רשאי לפטור שלא לעסוק בהם כלל.

אלא יפה תלמוד תורה עם דרף ארץ ע"כ. הרי דאף לר' ישמעאל דאי אתה רשאי לפטור עצמה מהם ובכל עת ובכל שעה החיוב.

מ"מ לא יהיו עליה חובה רק יעסוק גם בדרך ארץ. וכמו דאמר ר' ישמעאל הנהג בזה מנהג דרך ארץ ואף דעושיין רצונו של מקום לח יסמוך על זה שיהא מלאכתו נעשית על ידי אחרים פי אין לסמוך על הגס.

ואף פי מגיע לו שכר למצותו מ"מ שכר מצוה בהאי עלמא ליפא כפודע: אף הנה בפ"ק דב"ק [ד"ט ע"ב] אמרי' למצוה עד שליש משלו מכין ואילך משל הקב"ה. ופירש"י ותוס' דר"ל עד שליש שהוא מצוה עליו בזו משלו ואין לו שכר בהאי עלמא דשכר מצוה בהאי עלמא ליפא.

מפאן ואילך שהוא יותר ממה שמצוה ומוסיף מדילי' מוסיפין לו שכרו בהאי עלמא ע"ש. וראיתי בראש ספר מנחה חדשה בקונטרס שמן למנחה ד"ב ע"ב פתב וזה לשונו וכתבנו במק"א בשם מזה"כ הובא בבד"ה חו"מ סי' ב' וכ"כ כל גדולי המחברים ומהם בי"ב הביאו האלגאזי בסא"ע דעל לפנים משוה"ד יש לו שכר מצוה בהאי עלמא כו' ע"כ.

ובמחילת כבודו נתיבש במדרש הנזעלם ונזעלם ממנו בגלוי ומבואר בתלמודין בב"ק שם פנ"ל דעל מה שעושה לפנים משורת הדין ויותר מחיובו שכרו בהאי עלמא]. ולפי זה יובן דר' ישמעאל דס"ל והגית' יומם וליילה חנפה וא"כ שכר מצוה בהאי עלמא ליפא ע"כ אמר הנהג בזה מנהג דרך ארץ פי אם לא כן תבטל תורה באין קמח ומצינו ביטולה של תורה זה קיומה, אכן ר"ש בן יוחאי לטעמי' דס"ל בק"ש שחרית וערבית קנים לא ימיש. וא"כ זה הלומד כל היום הרי עושה לפנים משוה"ד ויש שכר לפעולתו בהאי עלמא. ע"כ ס"ל דלא יחרוש בפשעת חרישה כו' דא"כ תורה מה תהא עלי'.

אלא יסמוך פי כשישראל עושיין רצונו של מקום מלאכתו נעשית על ידי אחרים דשכרו גם בהאי עלמא וכאמור. וא"ש: פ"ק ו' הלכה ה' כל השווא אחד מישאל בלבו עובר בלא תעשה שנאמר לא תשנא את אחיך בלבבך.

ואין לוקין על לאו זה רפי שאין בו מעשה, ולא הנהירה תורה אלא על שנאה שבלב, אבל המכה את חברו והמחרפו אע"פ שאינו רשאי אינו עובר משום לא תשנא: הנה מצאנו בהרבה מקומות התירו לעבור על איסור בשביל שלא יבואו לידי שנאה.

וכן בסוף פ"ק הבא על יבמתו [דמ"ה ע"ב מותר לאדם לשנות מפני דרכי שלום כו' ע"ש. מיהו י"ל דשאני התם דזה לא נחשב לדבר שקר כלל כשאומר מפני השלום ונמצא אינו עובר כלל על דובר שקר.

ובהחולץ [דמ"ד ע"א] תניא וקראו לו זקני עירו כו' ודברו אליו מלמד שמשאיין לו עצה הוגנת לו שאם הי' הוא ילד והיא זקנה כו' אומרים לו כו' פ"ק אצל שפמותה ואל תשים קטטה בביתה כו' ע"ש.

מבואר ג"כ דאע"ג דאסקינן בפ"ב דיבמות [דכ"א ע"א] דחליצה במקום יבום לאו מצוה היא. ובהמגרש [דפ"ג ע"א] בפלוגתא דר"א ונחמים במגרש חוץ מפלוני פריה התם ר"ט הרי שהלכה ונשאת לאחיו כו' אין זה עוקר כו' עוקר ס"ד אלא אין זה מתנה לעקור דבר מן התורה ופריה על זה מתנה לא סגי דלא מנסבא כו'.

משמע היא אי מתנה בפירוש שתנשא לאחיו של פלוני ולא לפלוני הוי מתנה לעקור דבר מן התורה, ואע"ג דאפשר בחליצה מ"מ הוי עוקר דבר מן התורה כשעוקר שלא לניבם [ואם כי דבר זה פשוט.

הבאתי ראיות לזה לפי שראיתי להרדב"ז ז"ל בדפוס חדש חלק א' סי' נ"ו נשאל בנשבע שלא להתניבם אם חלה. והשיב דחלה.

דלא אמרינו אין שבועה חלה לבטל מצוה אלא כגון סנפה לולב ודומיהן שאין להם תקנה בקיומם בדרך אחר. לאפוקי האי אף למ"ד מצות ביום קודמת אפשר נמי בחליצה ואינו נשבע לעקור דבר מן התורה ע"כ דבריו יענין שם ובסימני [קי"ד וש"ס].

וצ"ע בעיני מהנה סוגיות דהמגרש ופרק ב' דיבמות שהבאתי. שנתבאר דמקרי מתנה לעקור דבר מן התורה כשמתנה שלא להתניבם.

ואף לענין עשה דוחה ל"ת לא מקרי אפשר בחליצה וכתבאר] ואפ"י הכי חזינו דמשיאין לו עצה לחלוץ ולא לניבם לבטל מצות ביום משום חשש קטטה ושנאה, הרי כמה גדול פחו של שלום ומגיעת השנאה והקטטה מבני ישראל: וראיתי בתרומת הדשן (סימן רס"ג) הורה על מי שיש לו בנים, ורוצה לישא אשה בת בנים משום ולערב אל תנח ידו, וחושש לקטטה שיהי' שנאה בינה ובין הבנים.

דרשאי לישא אשה שאינה בת בנים מהו דהחולץ הנ"ל דמבטלין מצות יבמין בשביל קטטה ע"כ דבריו, ובעל חלקת מחוקק באהע"ז [סי' א] השיב עליו די"ל דהיה ברייתא אתיא פאבא שאול דאמר מצות חליצה קודמת למצות ביום ונמצא אינו עובר כלל דבר מן התורה כדי לו בחליצה עכ"ד.

ודבריו תמוהין [דע"כ לא קאמר אבא שאול אלא לפי שראו שאין מכוננים לשם מצוה ע"כ מצות חליצה קודמת. אכן בהחולץ דאקרא דנדברו לו קאי, ודריש ודברו לו היינו שישאיו לו עצה הוגנת דיחלוץ ולא ייבם.

ומן התורה ודאי גם אבא שאול מודה דמצות ביום קודמת וענין בהרדב"ז סימן נ"ו שם, ושוב מצאתי בט"ז לאהע"ז וכן בספר פנ"מ שכתבו פנ. וענין שם מה שהשיבו על דברי בעל חלקת מחוקק האחרונים ענין שם] דהרי רבינו [בר"פ א' מהל' ביום] פוסק דלא פאבא שאול.

ומצות ביום קודמת למצות חליצה. וכמסקנא דתלמודא דהחולץ [דל"ט ע"ב] ענין שם ואפי הכי העתיק [בר"פ ד'] מהלכה הנ"ל הו' ברייתא דנדברו או שישאיו לו עצה ההוגנת אם הוא זקן והיא ילדה דאומרים לו כלך אצל שפמותך ואל תשים קטטה.

ואע"ג דס"ל מצות ביום קודם אפי' הכי פסק דדחינו מצוה זו משום קטטה, וא"כ ראית התרומת הדשן נכונה. דאף לענין ביטול מצות ולערב אל תנח ידו יכול לבטל כשחושש לקטטה כמו דמבטל מצות יבמין משום האי חששא וכנ"ל: והנה בתרומת הדשן הוסיף שם לומר דדוקא לישא אשה שאינה בת בנים, אבל שלא לישא כלל אסור משום חשש קטטה דאפשר שיבוא לידי חטא עין שם.

ולא ביאר זו מניין לו. ונראה דמשמע לי' מסבא דרב עשה דחינו בשביל קטטה שיעבור על לאו דלא תשנא.

אבל בינא לחוש לחטא לא דחינו בשביל קטטה שיבוא לידי לאו דלא תשנא. דמאי אולמא האי לאו מהאי לאו שיבוא לידי חטא.

אלא דלכאורה מהא דגדול השלום שמופתר לשנות מפני דרכי שלום משמע איפכא. וכבר לעיל דלא דמי להם: וראיתי לש"ב הגאון הקסיד ר' אלי' מוילנא ז"ל בבניאורו לאהע"ז] פתב משמעות יפה לדברי התרומת הדשן מלשון הגמרא פלך אצל שפמותה דהוא מיותר, אבל בא להורות לנו דוקא פלך אצל שפמותה אבל לא תשב בלא אשה פלך מחשש קטטה ודפח"ח.

ולפי ענ"ד יש מקור לזה מגמרא ערוכה בפ"ג דסוטה [ד"ג ע"א] דתניא וקינא את אשתו רשות דברי ר' ישמעאל רע"ק אומר חובה כו' מאי טעמא דר' ישמעאל ס"ל פהאי תנא דתניא ראב"י אומר פלפי שאמרה תורה לא תשנא כו' יכול פגון זו, ופירש"י אחר שאמרה תורה שאסור להביא עצמו לידי שנאה ותגר יכול אף שרואה אשתו עוברת על דת יהודית נסתרת עם שכנייה לא יקנא להו.

תלמוד לומר ועבר עליו רוח קנאה וקינא את אשתו, ורע"ק אומר קינוי אחרניא פתיב כו' ע"ש. הרי להדיא דאע"ג דגלי קרא ל"ת שאסור להביא עצמו לידי קטטה.

מ"מ פשחושש לחטא פן תזנה אשתו רשאי לקנאות, ואף שיבוא לידי קטטה. וצ"ל דרב מצות יבום בלבד דחינו בשביל קטט אבל לא פשחושש לביא לידי חטא, וכחילוק התרומת הדשן: איברא פד דייקינו י"ל עוד.

דאף דביטול מצות יבום ולהביא לידי חטא פהדדי נינהו. רק שהיא ברייתא דהתורה משום קטט לבטל מצות יבום אתיא פמאן דאמר אסור לקנאות.

ומבואר שם [ד"ב סע"ב] טעמ' דדריש לשון קינוי המטיל קנאה בינו לבינה ומהאי טעמא אסור לקנאות ע"ש. וא"כ ע"כ דס"ל דאף דחושש לחטא פן תזנה מ"מ פינון שעל די הקינוי יבוא לידי קנאה וקטטה בינו לבינה, וכפירש"י שזו מקניטתו ע"ש שחושדה וניהי] קטט, ע"כ אסור לקנאות אף דחושש לחטא וכות' אתיא הך ברייתא דבשביל קטט רשאי לבטל מצות יבום אכן למאן דאמר דמופתר וחובה פה לקנאות דקיי"ל פנת' ואע"ג שיבוא לידי קטט לא חיישינו פנו שחושש לחטא.

הכי נמי אין לבטל מצות יבום בשביל קטט: וכנה הי' ניקא מה דמעולם תמהתי, פהא דקאמר בריש סוטה אמתני' דהמקנא, פדיעבד אין לכתחלה לא קסבר אסור לקנאות, דמאן תנא הוא דהא לא פליגי ר' ישמעאל ור' עקיבא אלא אי רשות אי חובה אבל מותר לכולי עלמא.

וכן תנא דבי ר"י אסקינו דנכנס בו רוח דקאמר היינו רוח טהרה. וכן משמע ר' מאיר דברייתא דקאמר אדם עובר בסתר והקב"ה מכריז בגלוי דכתיב ועבר עליו רוח קנאה דס"ל דרשות נדאי מדקאמר הקב"ה מכריז כו', והיינו פמאן דאמר נכנס בו רוח טהרה

ולא מצינו דס"ל אסור לקנאות אלא אב"י ור"נ [ד"ב ע"ב] דדרשו לשון קינא דבר המטיל קנאה כו' ואמוראי נינהו.

אבל בתנאים לא מצינו וקשה מאן תנא אבל לפי מה שפיתבתי הוא תנא דברייתא דהקא דדריש ודברו לו מלמד שמשאיין לו עצה ההוגנת לו ומשום חשש קטט מבטלין מצנות יבום, הכי נמי משום חשש קטטה בסור לקנאות.

אכן קשה לדברינו מדוע פסק רבינו בספ"ד מהלכות סוטה] דרשות וחובה לקנאות ואינו חושש לחשש קטטה. והרי [ברפ"ד מהלכות יבום] פסק פתנא דברייתא דמשאינים לו עצה הוגנת לחלוץ ומבטלין מצנות יבום בשביל חשש קטט: ונראה די"ל איפכא דהרי תרנויהו נפקא להו מקרא, בין מאן דאמר אסור לקנאות נפקא לי' מדכתיב קרא לשון קינא להורות נתן דהוא דבר המטיל קנאה ואסור.

וכן מאן דאמר מותר ס"ל לשון וקנא התראה ומדאיצטריף וקנא ש"מ דאיצטריף לרשות. וא"כ צ"ל לאידך גיסא דלמ"ד דאיצטריף וקנא דאסור לקנאות.

ש"מ הא בלאו קרא הוי אמינא דמותר לקנאות ואין חוששין לקטטה. ש"מ דלא פתנא דברייתא דדריש ודברו לו דמשאיין לו עצה לחלוץ ולא ליבם מחשש קטטה, דלברייתא קשה למה לי וקינא בלאו הכי גזע דאסור לקנאות מחשש קטטה כמו דמבטלין מצנות יבום מהאי טעמא.

ולמאן דאמר דצריף וקנא להורות דמותר לקנאות הא בלאו הכי ס"ד דאסור משום חשש קטטה. ע"כ דס"ל דנדברו לו פתנא דברייתא דמשום חשש קטטה מבטלין מצנות יבום.

והכי נמי הוי ס"ד בלאו הכי דאסור לקנאות משום חשש קטטה. ולפי זה אתי שפיר דרבינו סובר פתנא דברייתא דודברו לו שיהלוצ דמבטלין מצנות יבום משום חשש קטטה.

הכי נמי ע"כ וקנא אצטריף דמותר לקנאות דבלאו הכי הוי ס"ד דאסור דומיא דהיכא דאינו מיבם. דאי לאסור לקנאות למה לי קרא הא בלאו הכי ידעינן דאסור כמו דמבטלין מצנות יבום בשביל קטטה: ובזה יובן לפענ"ד ליישב מה דקשה לי על דברי רבינו, מדוע פסק דרשות וחובה לקנאות והא קיי"ל בכל מקום הלכה פסותם משנה וסתם משנה דהמקנא דיעבד אין לכתחילה לא דאסור לקנאות.

ואע"ג דתלמודא מסיק [בד"ג ע"א] ומסתברא כמאן דאמר רוח טהרה דתנא וקנא את אשתו רשות כו'. הא התם אלא אמירא דתנא דבי ר"י דקאמר נכנס בו רוח דמסתברא דר"ל רוח טהרה, דהרי אשכחן דס"ל דוקנא רשות אבל להלכה לא קאמר והוי לי' לרבינו לפסוק פסותם משנה דאסור.

ולפי מה שפיתבתי מובן דהנה בהחולץ שם פריף אמתי' דארבעה אחין שמתו אם רצה הגדול לייבם את פולם הרשות בידו. ופריף ומי שבקינן לי' והתנא כו' מלמד שמשאיין לו עצה הוגנת כו'.

וקְשָׁה מֵה פְּרִיָּף אֵימֵר מִתְּנִיתִין דְּלֵא פְּבֵרִיָּתָא וְאִתְּיָא כְּמֵאן דְּאָמַר דְּאִין מְשִׁיאִין לוֹ עֲצָה כּו' לְבַטֵּל מְצָנָת יְבוּם וְע"כ קְאָמַר דְּאָם רְצָה לְיִיבָם כּוֹלָם רְשָׁאֵי. וְצ"ל דְּפְרִיָּף מְשׁוּם דְּסֵתֵם לִן תְּנָא בִּסְפ"ק דְּבְכוּרוֹת [דִּי"ג ע"א] בְּמִשְׁנֵה דְּחִזְרוּ לֹמַר מְצָנָת חֲלִיצָה קוּדְמָת לְמְצָנָת יְבוּם וְכֵן [בְּרִישׁ יְבָמוֹת] אִמְתַּנְי' דְּפוּטְרַת צְרוּתִיהֶן כּו' קְאָמַר בְּגִמְרָא דְּסֵתֵם לִן תְּנָא פְּאָבָא וְשָׂאוּל דְּמְצָנָת חֲלִיצָה קוּדְמָת ע"ש.

וּא"כ דְּמְצָנָת חֲלִיצָה קוּדְמָת פְּרִיָּף שְׁפִיר דְּהִיָּה לְנוּ לְהִשְׁיָא לוֹ עֲצָה הוּגְגַת וְכִדְמַנְיָא בְּפֵרִיָּתָא וְאִין שׁוּם אָדָם חוֹלֵק בְּזָה דְּהָרִי אִין מְבַטֵּל שׁוּם מְצָנָה דְּבָלָאוּ הֵכִי מְצָנָת חֲלִיצָה קוּדְמָת וְאִפְשָׁר ג"כ בְּחֲלִיצָה: וְלִפִּי זֶה אֲתִי שְׁפִיר דְּתֵנָא דְּמַתְּנִי לְטַעְמִי דְּקַתְּנִי מִשְׁנֵה אַחֲרוֹנָה דְּמְצָנָת חֲלִיצָה קוּדְמָת וְכֵאבָא וְשָׂאוּל וְא"כ שְׁפִיר ס"ל דְּאָסוּר לְקַנְאוֹת.

וְלֵהֲכִי אֲצַטְרִיף וְקִינָא דְּבָלָאוּ הֵכִי הָוִי אֲמִינָא דְּמוֹתָר לְקַנְאוֹת וְלֵא אִיכְפַת לִן לְקַטְטָה, וְהָא דְּבִיבוּם מְשִׁיאִין לוֹ עֲצָה שְׁלֵא לְיִיבָם, הִיָּינוּ מְשׁוּם דְּמְצָנָת חֲלִיצָה קוּדְמָת לְיְבוּם אָכֵן רַבִּינוּ לְטַעְמִי דְּפֶסֶק [בִּרְפ"א מ' יְבוּם] דְּמְצָנָת יְבוּם קוּדְמָת לְחֲלִיצָה וְכִמְסַקְנָא דְּתַלְמוּדָא בְּהַחֲזוּלִי [דל"ט ע"ב] דְּחִזְרוּ לֹמַר.

מְצָנָת יְבוּם קוּדְמָת וְלֵא אִפְשׁוּר דְּרִי רַק דְּמַעְיָקְרָא ס"ל פְּאָבָא וְשָׂאוּל וְלְבִסוּף ס"ל פְּרַבְּנִין ע"ש. וְא"כ דְּמְצָנָת יְבוּם קוּדְמָת וְאִפ"ה גְּלִי קְרָא דְּוִדְבְּרוּ לוֹ דְּמְשִׁיאִין לוֹ עֲצָה שְׁלֵא לְיִיבָם מְשׁוּם קַטְטָה.

ש"מ ע"כ דְּוִקִינָא אִיִּצְטְרִיף לְהַתִּיר לְקַנְאוֹת. דְּאִי לְאָסוּר לְמָה לִי וְקִינָא בָּלָאוּ הֵכִי גִדַע לְאָסוּר מְדַגְלִי קְרָא דְּמְבַטְלִין מְצָנָת יְבוּם מְשׁוּם קַטְטָה מְמִילָא גִדַע דְּאָסוּר לְקַנְאוֹת מְשִׁים חֲשֵׁשׁ קַטְטָה וְלְמָה לִי וְקִינָא.

ע"כ דְּאִיִּצְטְרִיף וְקִינָא לְגָלוּת לְהַתִּיר לְקַנְאוֹת וְלֵא חִיָּישִׁינִין לְקַטְטָה, וְגִלִי קְרָא בְּהִדְיָא דְּקִינּוּי מְצָנָה אוֹ רְשׁוּת וְלֵא אִיכְפַת לִן לְקַטְטָה, וְאֲתִי שְׁפִיר וְדו"ק: בְּהִגְהוֹת מִיָּמוֹנִי פְּתַב דְּוִקָא פְּשִׁהוּא רִיעָף בְּתוֹרָה וּבְמְצָנָת אָבֵל אָדָם רְשָׁע וְשָׂאִין מְקַבֵּל תּוֹכְחָה מְצָנָה לְשִׁנְאוֹ שְׁנָאֵמַר יִרְאִי ד' שְׁנָאוֹ רַע כּו' בַּע"פ כּו' ע"כ.

וְהוּא מְגִמְרָא דְּפֶרֶק עַרְבֵי פְּסָחִים [דְּקִי"ג ע"ב] דְּרַב אָמַר מוֹתָר לְשִׁנְאוֹתוֹ שְׁנָאֵמַר כּו' ע"ש. [וְכַתֵּב זֶה רַבִּינוּ עֲצָמוֹ בִּסְפִי"ג מ' רוּצַח ע"ש].

וְרֵאִיתִי לְהֵרַב מְשַׁנְת חֲכָמִים כ' וְהִנֵּה זֶה פְּשׁוּט דְּהָא דְּמְצָנָה לְשִׁנְאוֹ לְעוֹבֵר עֲבִירָה אִין חִילּוּק בֵּינן רְאוּהוּ עֵבֵר אֱלָאוּ אוֹ עֵבֵר אֲעֲשֶׂה דְּמֵאִי שְׁנָא. (וְעֵינִין בְּפִרִי מְגִדִים עַל או"ח בְּאִשְׁל אַבְרָהָם ס' ק"מ שְׁנִסְתַּפֵּק בְּזָה עֵינִין שָׁם.

וּמְדַבְּרִי רְש"י מְשִׁלִי ג' פְּסוּק ל' מְבוֹאֵר לְהִדְיָא דָּגָם עַל עֲבִירַת עֲשֶׂה רְשָׁאֵי לְשִׁנְאוֹתוֹ], אֱלָא דִישׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּרְאוּהוּ עֵבֵר עֲבִירָה דְּרַבְּנִין מִי נִימָא כּו' עֵינִין שָׁם מֵה שְׁכַתֵּב בְּזָה: וְלִפִּי עַנ"ד מְלַתָּא דְּפְשִׁיטָא לִי לְהֵרַב מְבַעֲיָא לִי טוֹבָא.

דִּי"ל דְּאִין רְשָׁאֵי לְשִׁנְאוֹ אֱלָא בְּעֵבֵר עֲבִירָה דְּעַל יְדִי זֶה נְפִסָּל לְעֵדוּת. וְלֵא בְּכָל הָעֲבִירוֹת נְאָמְרוּ הַדְּבָרִים.

וְרָאִי מְהָא דְּר' אֱלִיעֶזֶר ב"י [דְּרִישׁ סוּטָה] הִנְ"ל דְּאִיִּצְטְרִיף וְקִינָא דְּס"ד אֲמִינָא לֵא תְּשַׁנְא אַחֲרֵיהּ בְּלִבְבָהּ כְּגוֹן זֶה תַּלְמִיד לֹמַר וְקִינָא. וְקְשָׁה לְמָה לִי וְקִינָא לְרְשׁוּת.

בְּלֹאוֹ הָכִי גִדַּע דְּהָא בְּעוֹבֵר דְּבַר עֲבִירָה גְּלִי קָרָא דְּכִי תִרְאֶה חֲמוֹר שְׁנֹאָה דְּרִשְׁאֵי לְשִׁנְאָתוֹ, וְא"כּ זֹו שְׁנֹסְתֵרָה הָא אֲמַרְיִנּוּ בְּפָרְק אִין מַעְמִידִין [ד"ט"ו ע"ב] דְּיַחְוֹד אֲשֶׁת אִישׁ דְּאוֹרְיִינְתָא דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן] מִשּׁוּם רִשְׁבִּי רַמְזֵי לִיחְוֹד מִן הַתּוֹרָה מְנַיִן כּו' עֵינִין שָׁם, וְזוֹ עֲבִירָה וְנִתְיַחְוֵה הָרִי בְּלֹאוֹ הָכִי רִשְׁאֵי לְשִׁנְאָתָה דְּהָא רָאָה בָּהּ דְּבַר עֲבִירָה וְלָמָּה לִי קָרָא דְּיַקְנִינָא דְּרִשְׁוֹת לְקַנְאוֹת.

וְע"כּ דְּבִשְׁבִיל אִיסוּר יַחְוֹד אִין זֹו עֲבִירָה שְׁבִשְׁבִילָה יְהִי רִשְׁאֵי לְשִׁנְאָתָה: וְעוֹד רֵאִי מִפּ"ק דְּתַעֲנִית [ד"ז ע"ב] אָמַר רַבָּה בְּר"ה כָּל אָדָם שְׂיִישׁ לוֹ עֲזוֹת פְּנִים מְוֹתֵר לְקִרוֹתוֹ רִשְׁעֵי שְׁנֹאָמַר הֵעִז אִישׁ רִשְׁעֵי בְּפָנָיו רַב נַחְמָן ב"י אָמַר מְוֹתֵר לְשִׁנְאוֹתוֹ שְׁנֹאָמַר וְעוֹז פְּנִים יְשׁוּנָא אֵל תְּקִרֵי יְשׁוּנָא אֱלָא יְשׁוּנָא ע"כּ.

וְקָשָׁה לָמָּה לִי לְרַב נַחְמָן ב"י לְהִבִּיא מִמְרַחֵק לְחֲמוֹ מֵאֵל תְּקִרֵי יְשׁוּנָא כּו' וְרַק דְּמְוֹתֵר לְשִׁנְאָתוֹ. וְהָא רַב נַחְמָן ב"י בְּעַצְמוֹ קָאָמַר וּבְעַרְבֵי פְּסָחִים] דְּרֹאָה בְּחִבְרֵי דְּבַר עֲבִירָה מְצוּה לְשִׁנְאוֹתוֹ שְׁנֹאָמַר יְרֵאִי ד' שְׁנֹאוֹ רַע כּו', וְזֵה פִינּוּן שְׁרִשְׁאֵי לְקִרוֹתוֹ רִשְׁעֵי דְּהַפְּרַת פְּנָיו עֲנָתָה בּוֹ דְּנֹדָאֵי נִכְשַׁל בְּדַבַּר עֲבִירָה וְעוֹמֵד בְּמַרְדּוֹ וְכִמוֹ שְׁכַתְּבוּ הַתּוֹסֵף ד"ה מְוֹתֵר, מִמִּילָא הָרִי נוֹדַע לוֹ דְּעֵבֵר דְּבַר עֲבִירָה מְצוּה ג"כּ לְשִׁנְאוֹתוֹ, אֱלָא וְדָאֵי דְּלֹא עַל כָּל הַעֲבִירוֹת מְוֹתֵר וּמְצוּה לְשִׁנְאוֹ אֲבָל לְקִרְוֹא רִשְׁעֵי מְבִנְיָא בְּפ"ב דְּיִבְמוֹת [ד"כ ע"א] אֲמַתְנִיתִין דְּאִיסוּר מְצוּה וְאִי סִיר קְדוּשָׁה דְּאַרְף הַעֲוָבֵר עַל אִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁרִי לְקִרוֹתוֹ רִשְׁעֵי עֵינִין שָׁם.

וְתוֹ רֵאִי מֵהָא דְּתַנּוּן כְּשִׁבְאוֹ בְּעַלֵי הַדִּין לְפָנָיָה עַד שְׁלֵא קַבְּלוּ הַדִּין יְהִיו בְּעֵינָיָה כְּרִשְׁעִים. וְקָשָׁה אִם יְהִיו בְּעֵינָיָה כְּרִשְׁעִים א"כּ יְשׁוּנָא דְּהָא מְצוּה לְשִׁנְאוֹ עוֹבְרֵי עֲבִירָה.

וְא"כּ אִיךָ יָדִין הָא קִי"ל שׁוּנָא פְּסוּל לְדוּן וְלֹא מְצִינוּ כְּשִׁשׁוּנָא לְשִׁנְיָהֶם דְּיִכְשֵׁר לְדִין. אֱלָא וְדָאֵי דְּאִין רִשְׁאֵי לְשִׁנְאָתוֹ, אֱלָא עַל עוֹבֵר עֲבִירָה שְׁנֹפְסֵל בָּהּ לְעִדוֹת וְכִינְצָא וְלֹא עַל כָּל הַעֲבִירוֹת: וְמָה שְׁכַתְּבַת בְּעַל מִשְׁנַת חֲכָמִים לְיִישָׁב בְּזֵה קוֹשְׁיַת הַגָּאוֹן בְּתוֹמִים (ס' ז' סק"ב).

שְׁהֵנִית בְּצ"ע אֵהָא דְּב' תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים הַשׁוּנָאִים זֵה אֵת זֵה לֹא יִשְׁבּוּ בְּדִין יַחַד, דְּהַקְשָׁה ב' תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים הַשׁוּנָאִים זֵה אֵת זֵה אִיךָ מִשְׁכַּחַת לָהּ אִטּוּ בְּשׁוֹפְטֵי עֶסְקִינּוּ וְע"כּ דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד רָאָה בְּחִבְרֵי דְּבַר עֲבִירָה וְא"כּ בְּלֹאוֹ הָכִי אֲסוּרִים לִישָׁב כִּמ"ש בְּס"י ע"כּ, וְלִפִּי זֵה יִישָׁב בְּעַל מִשְׁנַת חֲכָמִים קוֹשְׁיָא זֹו דִּי"ל דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד שְׁרָאָה חִבְרֵי עוֹבֵר דְּבַר עֲבִירָה דְּרַבְּנָן דְּרִשְׁאֵי לְשִׁנְאוֹתוֹ וּבְלַעֲדֵי הַשְׁנָאָה בְּשְׁבִיל הַדְּבַר עֲבִירָה הָיוּ רִשְׁאֵים לִישָׁב בְּדִין עֵינִין שָׁם.

הִנֵּה לִפִּי עַנ"ד בְּלֹאוֹ הָכִי לֹא קָשָׁה מִיַּדֵי קוֹשְׁיַת הַתּוֹמִים דְּנִפְקוּתָא רַבְתִּי בְּהָא דְּב' ת"ח הַשׁוּנָאִים לֹא יִשְׁבּוּ הִיכָא דְּיִדְוַע שְׁכָל אֶחָד עֵבֵר דְּבַר עֲבִירָה. רַק דְּהַבְּעֵלֵי דִין קַבְּלוּ עַלְיָהּ אַרְף דְּפִסּוּלִין לְדִין וּמִיַּרְי שְׁקַבְּלוּ לָזֵה וְלֹא לָזֵה.

אִי נָמִי לָזֵה לֹא מְהַנִּי קַבְּלָה לְחַד דְּהָנִי תְּרַתִּי לְרִיעוּתָא וּבְתַרְתִּי לְרִיעוּתָא דְּעַת כְּמָה פּוֹסְקִים דְּלֹא מְהַנִּי קַבְּלָה עֵינִין בְּס"י כ"ב]. וְא"כּ טוֹבָא אֲשַׁמְעִינוּ דְּפִסּוּלִין לְדוּן מִשְׁם שְׁשׁוּנָאִים זֵה אֵת זֵה: וְעֵינִין בְּתוֹמִים (שָׁם ס"ק ט) הַקְשָׁה עוֹד כְּעֵין זֵה אֵהָא דְּסַנְהֶדְרִין שְׁרָאוּ בְּאֶחָד שְׁהַרְג אֵת הַנֶּפֶשׁ.

הא הוי לי' שוּנא ם שְׂראו שְׁעוּשָׁה עֲבִירָה גְדוּלָה כְּזוּ וְאָם שׁוּנא פְּסוּל לְדִינֵי מְמוֹנוֹת כ"ש לְדִינֵי נְפִשׁוֹת. וְעֵינָן שָׁם שְׁהוּכִיחַ מְזַה דְּהָא דְּשׁוּנא פְּסוּל לְדִין הֵינּוּ כְּשׁוּנָא גַם מִחֲמַת עֲנָנָן עוֹלָם הֵזָה אֲבָל כְּשׁוּנָא מְשׁוּם דְּבַר עֲבִירָה בְּשִׁבִיל זֶה לֹא נְפִסֵּל לְדִין עֵינָן שָׁם.

וּלְפִי ענ"ד בְּלֹא הָכִי לָא קָשָׁה מִיָּדִי. דְּנִדְאֵי פֶּשׁ עוֹבֵר עֲבִירָה הוּא שׁוּנָא אֲמַנְם אַח"כּ כְּשְׁעוּשָׁה תְּשׁוּבָה הֵלֵא בְּשִׁבִיל זֶה לֹא יִבְטַל דְּנֹו.

וְכִי ס"ד דְּבְּשִׁבִיל תְּשׁוּבָתוֹ נְפִטְרוּ מִמִּיתוֹת, א"כ כָּל חֲטִיבֵי מִיתוֹת יֹאמְרוּ שְׁמַתְחַרְטִים וְעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה כִּי עוֹר בְּעַד עוֹר כו', וְכָל הַתְּשׁוּבוֹת הַחֲמוּרוֹת יִקְבְּלוּ עַל עֲצָמָם כְּדִי לְהַפְטֵר מִמִּיתָה. אֲלֵא נִדְאֵי דְּכָל זֶה לֹא לְהוֹעִיל וּבְהִדְאָ תַּנּוּ בַּרפ"ג דְּמַכּוֹת [דִּי"ג ע"ב] חֲטִיבֵי מִיתוֹת ב"ד אֵינָן בְּכָלֵל מִלְּקוֹת אַרְבַּעִים שְׁאָם עֲשׂוּ תְּשׁוּבָה אֵין ב"ד שְׁלֵמָטָה מוֹחְלִין לְהֵם עֵינָן בְּנוֹב"י קַמָּא חֲלַק או"ח סִימָן ל"ה.

וּלְעֲנָנָן שְׁנָאָה בְּנִדְאֵי אֵין לְשְׁנָאוֹתוֹ כִּי הָרִי בְּמָקוֹם שְׁבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים אֵין צְדִיקִים גְּמוּרִים יְכוּלִים לְעַמּוֹד. וְהֵנָּה אֲמָרוּ ת"ח שְׁעֵבֵר עֲבִירָה בְּיוֹם אַל תְּהַרְהֵר אַחֲרֵיוּ בְּלִילָה שְׁמָא עֲשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁמָא ס"ד אֲלֵא נִדְאֵי כו' וּא"כ כִּינָן שְׁעֲשָׂה תְּשׁוּבָה הָרִי הוּא כְּפִיחֵי וְאַסוּר לְשְׁנָאוֹתוֹ.

וְשִׁפִּיר מְשַׁכַּחַת לָהּ דְּחִיבֵיב מִיתָה כְּשְׂרָאוּ הַסְּנֵהֲדָרִין שְׁהָרַג הַנְּפֶשׁ דְּהָרִי בְּנִדְאֵי אַחַר הַמְעֲשָׂה עֲשָׂה תְּשׁוּבָה וְעַל דְּרַף שְׁאָמְרוּ כָּל הַמוֹמְתִין מִתְּנַדִּין וְאֲתֵי שִׁפִּיר דְּרַשָׁאִים הַסְּנֵהֲדָרִין לְדוּנֹו.

וְאֵין דִּינוֹ שְׁל הַתְּנֻמִּים מְנַכְרַע דִּי"ל אַף בְּשׁוּנָא מִחֲמַת דְּבַר עֲבִירָה פְּסוּל לְדוּנֹו: וְאַחַר הָעֵיוֹן נִרְאָה לִי לְכַאוּרָה דְּדִין זֶה בְּמַחְלֻנְקַת שְׁנוּי' אִם בְּכֵהָי גּוֹנָא שְׁשׁוּנָא מְשׁוּם דְּבַר עֲבִירָה מִיְקָרִי שׁוּנָאוּ.

וְאַבְאָר אֲמַנְם דִּינוֹ שְׁל הַתְּנֻמִּים יֵשׁ הַכְּרַח מְהָא דְּעֵבֵר וְשְׁנָה ב"ד מְכַנְיִסִין אוֹתוֹ לְכִיפָה וְהָרִי הַדִּינָן שׁוּנָאוּ בְּשִׁבִיל עֲבִירָה רֵאשׁוּנָה), הֵנָּה בְּפִרְקָה הָיָו בּוֹדְקִין דְּמ"א ע"א] פְּרִיף לְר"י בְּר"י דְּאָמַר חֲבֵר אֵין צְרִיף הַתְּרָאָה אֲשֶׁה חֲבֵרָה דְּמַקְטֵלָא הֵיכִי מְשַׁכַּחַת לָהּ הָא יְכוּלִים לֹאמַר לְאֲנִסְרָה עַל בַּעֲלָהּ בְּאֵנוּ וּמְשַׁנֵּי כְּשִׁזְזִינְתָּה וְחִזְרָה וְזִינְתָּה וְהָא יְכוּלִים לֹאמַר לְאֲנִסְרָה עַל בַּעֲלָהּ הַשְּׁנִי בְּאֵנוּ כו' כְּשִׁזְזִינְתָּה מִקְרוּבִים ע"כ.

וְהַקְשׁוֹ הַתּוֹס' אַפְתִּי מְצִי אֲמָרוּ לְפּוֹסְלֵי לְעֵדוֹת בְּאֵנוּ דְּבָא מֶל הָעֲרֻנָּה פְּסוּל לְעֵדוֹת וִי"ל כו' עֵינָן ש. וְקָשָׁה לִי הָא בְּפ' הַנְּחֻנְקִים [דְּפ"ו ע"ב] אֵהָא דְּעֵינָדִי גְּנִיבָה בְּנִפְשׁ שְׁהוֹנְמוּ נְהַרְגִים לְחַד מ"ד הַקְשׁוֹ הַתּוֹס' וְהָא מְצִו אֲמָרוּ לְפּוֹסְלוֹ לְעֵדוֹת בְּאוּ וְתִירְצוּ בְּסוּף דְּבַרְיָהֶם דִּי"ל דְּאֲצִטְרִיף הֵיכָא דְּנִפְסֵל מְעִיקְרָא עֵינָן ש.

וְהֵכִי נְמִי הָיָו לְהוֹ לְשְׁנוּיֵי כְּאֵן וְכַעֲיִן דְּמְשַׁנֵּי תְּלַמוּדָא כְּשִׁזְזִינְתָּה וְחִזְרָה וְזִינְתָּה הֵכִי נְמִי הָיָו לְהוֹ לְהַתּוֹס לְתַרְצֵי בְּשִׁכְבָּר נְפִסֵּל לְעֵדוֹת ג"כ, וְכַתִּירוּצָם בְּהַנְּחֻנְקִים: וְנִרְאָה לִי דְּהֵנָּה לְמֵאֵי דְּכַתְּבֵנוּ לְתַרְצֵי קוֹשְׁיֵי הַתְּנֻמִּים דְּסְנֵהֲדָרִין שְׂרָאוּ בְּאֲחַד שְׁהָרַג אֶת הַנְּפֶשׁ, הֵינּוּ כְּשִׁעֲשָׂה תְּשׁוּבָה דְּחִיבֵיב מִיתָה וְאַסוּר לְשְׁנָאוֹתוֹ הָא בְּלֹא הָכִי מְצִוָּה לְשְׁנָאוֹתוֹ וּבְנִדְאֵי הַב"ד שׁוּנָאִים אוֹתוֹ וּפְסוּלִים לְדוּנֹו.

קָשָׁה הֵכָא בְּהָד ב"ד שְׁקַבְּלוּ עֵדוֹת הֵיכִי מִיְרִי. אֵי יְדַעוּ מְזַה שְׁנִפְסֵל מְעִיקְרָא לְעֵדוֹת עַל יְדֵי עֵדִים.

א"כ בנדאי הם שונאים אותו וכדאמר בפרק ע"פ אי דאיכא עדים פולי עלמא סגי לי ופסולין לדון, ואי דלא ידעו מזה וע"כ אין שונאים אותו א"כ גם העדים יכולים לומר לפסולו לעדות באנו בפני ב"ד זה.

ואי דעשה תשובה ואסור לשנאו א"כ גם לעדות שוב לא נפסל דהא בפסולי עדות קיי"ל דבשעשה תשובה חוזר להכשירו: וצ"ל דהרי בלאו הכי קשה לר"י דס"ל במשנה פרק זה בורר [דכ"ז ע"ב] דשונא פסול להעיד, א"כ היכא משפחת לה כלל דין עדות שיעיד בבבירו שראוהו עובר עבירה לענין מלקות או מיתה וכיוצא דהא בעת שראוהו בנדאי נעשה שונאו, ואם תמצא לומר שעשה תשובה עכשיו וכנ"ל מ"מ לפסול אדם לעדות היכי משפחת לה כלל דהא ע"כ לא עשה תשובה עדיין וא"כ הם שונאים, וניחא לחכמים דעד שונא פשר נרק דין שונא פסול, והדיין הרי לזה הוא נזקק לראות ולחקור אם רשע הוא ועבר עבירה ופסול אם לא.

אכן בעד שפבר בשעת מעשה העבירה נעשה שונאו איך עכשיו יוכל להעיד וע"כ צ"ל כסברת התנאים דבשונא מחמת דבר עבירה לא נפסל לדין והוא הדין לעדות נרק בשונא מחמת דבר הרשות נפסל וא"כ שפיר העדים יכולים להעיד לפסולו.

וא"כ שפיר תירצו התוס' בהנחנקים דאיירי בשפבר נפסל לעדות והב"ד ידעו מזה הם שונאים מחמת דבר עבירה ומ"מ לא נפסלו בשביל פו: וזה נכון בסוגיא דהנחנקים, אכן סוגיא דהיו בודקין דאתיא לר"י בר"י, ור"י בר"י מצינו בפרק זה בורר [דכ"ט ע"א] אמר ר"י בר"י והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו מפאן לב' תלמידי חכמים ששונאים זה את זה שלא ישבו בדין ודלא כר"י דדריש ולא מבקש רעתו לענין שונא להעיד, וקשה מנא לי' לב' ת"ח ששונאים אימר לענין עד שונא.

וע"כ דס"ל דעל עד שונא ליכא למימר דא"כ עדים לפסול אדם לעדות היכי משפחת לה הא הם שונאים בנדאי. וע"כ דריש לב' ת"ח ששונאים אבל עד שונא פשר להעיד, וא"כ ע"כ דס"ל לר"י בר"י דאף בשונא משום עבירה מיקרי שונא ופסול לדון.

וא"כ הקשו התוס' שפיר אליבין והא מצי אמרו לפסולו לעדות באנו ולא תירצו דמייירי שפבר נפסל, דא"כ אין הב"ד רשאים לדונו דהא הם בנדאי שונאים ונהרי ר"י בר"י ס"ל דאף שונא משום דבר עבירה פסול לדון דמהאי טעמא הוכיח דעד שונא פשר, ואי דעשה תשובה א"כ גם פשר להעיד מחמת עדות הראשונה (ותינח באשה שזינתה וחרהון זינתה לא קשיא האיך דונו הא הם שונאים, י"ל כשעשה תשובה אבל לפסול לעדות דלא שייך זה קשה) ויכולים לומר לפסולו לעדות באנו וא"ש ודו"ק: ונמצינו למידי דהך סברא דכתב התמים מים דכששונאו מחמת דבר עבירה אי מיקרי שונא לענין לפסול לדון או לא רק השונא מחמת ענייני העולם הוא מחלוקת ר"י ונחכמים שפחלקו בענין שונא להעיד וכאמור, וי"ל כסברת התנאים בחו"מ (סי' י"ז סעי' י"ן) ואם בא לפניו אחד פשר ואחד רשע כו' קשה פניו דאחד רשע הרי הוא שונאו ואיך דונו.

ואין לומר דמייירי שקבלוהו. הא אסיק המחבר יהיו ב' בעלי דינים בעיניו פרשעים, וביאר ר' יעבץ בריש ספר משפט שלום הטעם דפשטות הלשון דדנים על ידי כפי' וא"כ

הנתבע נדאי רשע ולכך יהיו שניהם רשעים, וק' בעל ידי כפי' ואחד רשע א"כ הוא שונאו.

רק י"ל אולי לכך שניהם פּרשעים ויהיו שונא לשניהם [ועיין בקרבן מנחה סי' שט"ו]. אף קשה איה רשאי לשנא לשני ומוכח פהתומים.

ושוב מצאתי הקושיא בתשובות חות יאיר בהשמות: הלכה זו הרואה חבירו שחטא או שחלה בדרך לא טובה מצוה להסתירו למוטב. ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים שנגאמר הוכח תוכיח את עצמיה.

המוכיח את חבירו בין בדברים שכינו לבינו בין בדברים שבינו לבין המקום. צריך להוכיחו בינו לבין עצמו.

וידבר לו בנחת ובלשון רפה ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו להביאו לחיי העוה"ב. אם קיבל ממנו מוטב ואם לאו יוכיחנו פעם שנייה ושלישית.

וכן תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכהו החוטא ויאמר לו איני שומע. וכל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה.

הוא נתפש בעון אלו. פינן שאפשר לו למחות בהם: בספ"ג דערכין [דט"ז ע"ב] עד היכן תוכחה נחה רב אמר עד הפאה שמואל אמר עד קללה ר"י אמר עד גזיפה.

והנה רבינו פסק פרב, וצריך טעם דתינוח לגבי שמואל הלכה פותלי אכל לגבי ר' יוחנן קשה דהוי לי' לפסוק כר' יוחנן, ועיין בכסף משנה ולחם משנה שדחקו בזה ותירוץ הלחם משנה תמוה איה נתחכם יותר מר' יוחנן עיין שם: ולפענ"ד דהנה בגמרא שם פריך לר' יוחנן הכתיב הפאה וקללה בקראי דיהונתן ושאויל, ומשני שאני התם דאגב חביבותא יתירה דהוי ליהונתן בדוד מסר נפשי' טפי ע"כ.

וקשה לפענ"ד דהנה בס"פ הפא על יבמתו אר"א משום ר"א בר"ש פשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע פה מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע ר' אבא אמר חובה שנגאמר אל תוכח לץ כו' עיין שם.

והנה הכא בפלוגתא דהנה אמוראי אי תוכחה עד הפאה או עד גזיפה, י"ל דכל חד ס"ל ע"כ גבול שידע בו אל המוכיח שבנדאי לא ישמע בתוכחו לשימנענה ממנו פן ישנאנו, ומר ס"ל דבגזיפה לחוד נודע לו שבנדאי לא ישמע תוכחתו, ומר ס"ל דבגזיפה לחוד עוד חזון למועד פן פאשר יוסיף לדבר אליו יטה אונן לשמוע בקול תוכחתו.

ורק פאשר יקולל לשמואל, או לרב פאשר ינפה המוכיח, אז אפס תקנה שבנדאי לא ישמע לו וא"כ אינו מחויב להוכיח עוד. (שוב מצאתי בהר"ן פרק הפא על יבמתו עמד מהא דהפאה או גזיפה אדהתם עיין שם מה שכתב לחלק בין יחיד לרבים עיין שם).

ולפענ"ד לדעת רבינו פאשר כתבתי בעז"ה והשתא לפי זה לר' יוחנן דבגזיפה לחוד סגי דאין מחויב להוכיחו עוד שבנדאי לא ישמע לו, א"כ מאי משני שאני יהונתן דחביבותא יתירה כו', וכי מה יועיל חביבותי' היתירה פינן שפבר קיבל גזיפה משאויל ולר' יוחנן בהכי סגי שבנדאי שוב לא ישמע לו, וא"כ הרי חובה למנוע מלומר לו דכתיב אל תוכח כו' איה בשביל חביבותא יתירה דדוד ביקש לעבור על לאו מדברי קבלה אל תוכח כו'.

ותינח לר"א בר"ש דרק מצנה בעלמא שלא לומר דבר שלא נשמע אבל לא חובה ניקא
הא דיהונתן משום חביבוהי' יתירה לא חש לקניי' המצנה. אלא לר' אבא דאמר חובה
דכתיב אל תוכח כו' קשה: ומצאתי בירושלמי (ספ"ה דתרומות) אי' ר"א בשם ר' יוחנן
בשם שמצנה לומר על דבר שהוא נעשה פה מצנה שלא לומר על דבר שאינו נעשה ע"כ.

ולפ"ז נכון דר' יוחנן דעירוכין לטעמין אזיל דס"ל דרק מצנה בלבד שלא לומר דבר
שאינו נשמע [דפן ואולי ספק וספק ספיקא דישמע לו] אבל לא חובה. וע"כ ניקא דיהונתן
אגב חביבוהי' בדרך מסר נפשו טפי ולא חש למצנה בעלמא שלא לומר שאינו נשמע דפן
ואולי וספק דישמע לו שאול וא"ש: ולפי זה אתי שפיר דעת רבינו, דאנן קיי"ל כר' אבא
דבתרא הוא דהי' בימי רב אשי פדאיתא בשפת [דק"נ ע"ב] ע"ש.

אמר לי' ר' אבא לרב אשי במערבא אמרין המבדיל בין קודש לחול ועבדין כל צרכין
ע"ש. ועוד טובי, ואף דהי' עוד ר' אבא קדמון עי' בבאר שבע על הוריות.

מ"מ משמע דהקא היינו אותו שהי' בימי רב אשי מדקאי אמילתי' דר' אילעא] וקיי"ל
מאביי ורבא ואילף הלכה כבתראי, והלכה כר' אבא דבתרא הוא דחובה שלא לומר
שאינו נשמע. וא"כ ע"כ פרב דמצנת תוכחה עד הפאה אבל בלאו הכי אף דנזפו מיקרי
דבר הנשמע ומצנה לאומרו, דאלו נקרא שאינו נשמע א"כ קאי בלאו מדברי קבלה דאל
תוכח לך כו' א"כ איך יהונתן משם חביבות דוד לא חשש לזה והוכיח עד הפאה, ש"מ
דמקמי הכי מיקרי נשמע וכינן דהוא דבר הנשמע על כל הדם מצנה לאומרו.

וע"כ פסק רבינו פרב וא"ש: ודע דיש לחקור אם מחויב ג"כ להוכיח לנשים. דלכאורה
י"ל דאינו מחויב דהנה זה פשוט דהא דצריף להוכיח לחבירו ולמחות שלא יעשה דבר
עברה מדין ערבות הוא והכי משמע להדיא בר"פ שבועות הדיינין (סוף ע"א) דקאמר
וכל העבירות שבתורה מפל העולם לא, והכתיב וכשלו איש באחיו איש בעון אחיו מלמד
שכל ישראל ערבינו זה לזה ומשני התם שיש בידם למחות ולא מיחו עיין שם, דמבואר
להדיא דטעם המקאה שצריף למחות מי שיש בידו הוא משום ערבות, והנה בפרק מי
שמיתו בהרא"ש סימן י"ג) לענין הא דנשים בברכת המזון דאורייתא או דרבנן ומאי
נפ"מ לאפוקי רבים ידי חובתן, כתב דנשים אינן בכלל ערבות עיין שם.

ולפי זה פינו דאינן בכלל ערבות ממילא דאין מחויב להוכיח ולמחות בידם כשעושים
דבר איסור: איברא הנה בפ"ד דביצה [ד"ל ע"א] איתא אמר לי' רבה בר"ח לאביי תנן
אין מטפחין כו' והאי דנא דקחזינו דעבדו הכי ולא אמרינן להו ולא מידי א"ל ולטעמך כו'
והא הני נשי דשקלין חצבייהו כו' ולא אמרינן להו ולא מידי אלא הנה להם לישראל
מוטב שיהיו שוגגין כו' עיין שם.

הרי דאמר לי' אביי מדלא מחינן לנשי דשקלין חצבייהו ש"מ דגם לנשים צריף למחות
פי עבדו איסורא. ועיין בפרק במה אשה (דס"ד ע"ב) תוס' ד"ה ר' ענני במה שדחקו
ליישוב מה שמניחים לנשים לצאת בתכשיטיהם, וסיקמו דמוטב דיהיו שוגגים כו' עיין
שם.

[ועיין בענין תוכחה על איסור דרבנן בתרומת הדשן (סי' נ"ג) ובסוגיית הגמרא שזכר שם עיין שם. והובאו דברי התרומת הדשן ב"ד וסי' רמ"ג סע' כ"ב) בהגה"ה ועי' שם בבבאורי הגר"א ס"ק ט"ז עיין שם.

וכיוצא בזה כתבו בשלהי עירובין [דק"ד ע"א] ד"ה הכי נמי מה שאין מוחין באנשים המשחקים באגוזים דמוטב שיהיו שוגגים כו' עיין שם. מבואר דאף בנשים צריף למחות וקשה מדוע היא נתבאר דאינם בכלל ערבות: ונראה דבפרק אין עומדין [דל"א רע"ב], ויאמר לה עלי עד מתי תשתפרין אמר ר"א מפאן לרואה בתבירו דבר שאינו הגון צריף להוכיחו וכתבו התוס' אע"ג דליכא איסור דאורייתא דאי איכא איסורא דאורייתא פשיטא הוכח תוכיח פתיב ע"כ דברייהם.

והנה פשיטא בזה דליכא איסור דאורייתא ליכא ערבות דאף באיסור גמור דרבנן דעת כמה דלא שריף ערבות [עיין להרב ארעא רבנן אות ע' ערבות סי' תפ"ט הביא בזה מחלוקת האחרונים ע"ש] כש"כ דליכא איסור פלל להשתפר רק מגונה ודבר שאינו הגון וילפי מעלי דאעפ"כ חייב להוכיחו.

והכי נמי ילפי מעלי מדהוכיח לחנה עם היותה אשה. מפאן דאף הרואה באשה דבר שאינו הגון חייב להוכיחה ואם דאינה בכלל ערבות, ושפיר דהוצרכו בכל הני מקומות לומר היא דלא מיחו בהנשים היינו משום דמוטב שיהיו שוגגין כו' היא בלאו הכי הי' צריף להוכיחם על אשר לא טוב עשי.

וכמו שהוכיח עלי לחנה עם שאינה בכלל ערבות: אבל קשה מה פריף אב"י לרב"ח ולטעמיה כו' הני נשי דשקלין חצבייהו כו' ולא אמרינן להו ולא מידי כו', מאי קושיא מנשי אהא דקאמר רב"ח והא קחזינן דעבדו משמע דגברי נמי עבד הכי.

ודלמא שאני נשי דאינן בכלל ערבות להכי לא איכפת לן למחות בהו כל כף אם יש ספק פן לא ישמעו. אבל בגברי פיון שהם בכלל ערבות יש למחות בידם, ומה פריף לי' אב"י בפשיטות כל כף ולטעמיה כו': ונראה לי דבפרק במה אשה [דס"ב ע"א] אמתני' דלא תצא אשה במחט כו' אמר עולא וכלופיהם באשה ואסיק אמר ר"י קסבר עולא נשים עם בפני עצמן הן, איתבי אב"י המוצא תפילין כו' ואי אמרת נשים עם בפני עצמן כו', אמר ר"י באשה גזברות כו' ע"ש.

ונראה לי דע"כ לא קאמר ה"א"ש בפרק מי שמתו דנשים אינן בכלל ערבות אלא למאי דקאמר ה"א נשים עם בפני עצמן וכן אסיק דר"י דמשני היא דהמוציא תפילין התם דקסבר שבת זמן תפילין ע"ש.

וא"כ דהם עם בפני עצמם יפה כתב לפי זה ה"א"ש דאינן בכלל ערבות דרק לעם אחד ישראל הם ערבים זה בזה. אכן התם בביצה אב"י הוא דקאמר ולטעמיה כו' הני נשי כו' ואב"י לטעמיה דמתבי אדר"י דאמר נשים עם בפני עצמם ממתני' דהמוציא תפילין, וס"ל דאינן עם בפני עצמם רק עם אחד הם עם ישראל, וממילא גם לענין ערבות פיון דהם עם אחד הם בכלל ערבות.

וא"כ שפיר פריה אבני ולטעמה מהני נשי כו' ולא מחינן בהו דלטעמין אזיל דס"ל דגם הם בכלל ערבבות ונשים נשים לאנשים והי' למחות בהם, וע"כ דמוטב שיהיו שוגגין כו' פן נראה לי: ובענין מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים.

בר"פ ד' דביצה [ד"ל ע"א] מבו' דאפי' בדאורייתא לא מחינן בהו דמוטב כו' ע"ש. אף הרא"ש שם כתב בשם בעל העיטור דוקא במידי דאיתי מדרשא כגון תוספת עינוי דיוהכ"פ אבל במידי דכתיבא באורייתא בהדיא מחינן בהו וענשינן להו עד דפרשי עכ"ל.

ועיין במהר"מ אלשקר וסי' ל"ה] מה שחילק בזה בין איסור הנפר לתוספת שבת דאין איסור הנפר כל פה לכו לא מחינן בהו ע"ש. ויעיין מה שפכתתי במקום אחר בענין חילוף לשון הסוגיות כפי מה שכתבו הקדמונים: וראיתי להרב כמוהר"י אלגאזי בספר ארעא דרבנן בהשמטות (אות מ סי' קל"ו ערך מוטב כו', הביא להקשות על ד' בעל העיטור הנ"ל בשם הרב כמהר"ח אבולעפאי מהא דפרק במה בהמה [דנ"ה ע"א] דאמרה מדת הדין מה נשתנו כו' הי' בינדם למחות כו' אמר לי גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא יקבלו כו' עיי"ש, נהרי במקדש ראשון היו ג' עבירות חמורות ע"ז ג"ע ש"ד ואפ"ה כינו דידוע שאם מיחו לא יקבלו אין צריה למחות.

ובעפרא דארעא שם בשולי היריעה תירץ כמהר"י עינאש קושא זו בחדא מתרתי או שמיחו על עבירות אלו ולא קבלו וזה שנענשו הוא על שאר דברים שאין מפורשים, או י"ל דאותם עבירות החמורות היו עושין בצנעה דלא פקרו כולי האי לעשותן בפרהסיא ע"כ דבריו: ודבריו תמוהין דמה שתיירץ ראשונה אין לו מוכן כלל, דהיתכן שבשביל שלא מיחו על הדברים שאינן מפורשים בתורה יתחייבו הצדיקים מיתה ולא יגרע מאם היו עושים הדבר בפני עצום הלא ג"כ לא הי' משפטם על ידי מיתה, אף כי לא עשו רק ראו ושתקו, ותירוצו השני במחילת כבודו אמר להכחיש הידוע, כי הלא נודע בכל ספרי הנביאים אף כולם פה אחד הוכיחום בפומבי על מעשיהם הרעים שעשו בפני כל ולא בוש, גם לא שמעו בקול תוכחות הנביאים ורק בימי יאשי המלך הצדיק השב לד' בכל לבו שמו פסיליהם אחורי הדלת והמזוזה, אולם בימי שארית המלכים הרשעים הלא כולם יחד הפרו חוק לעין כל.

וע"ז אמרו בגמרא סנהדרין [דס"ג ע"ב] לא עבדו ישראל ע"ז אלא כדי להתריר עריות בפרהסיא. וקלא עריות הוא איסור מפורש בתורה.

אבל באמת לפענ"ד קושא מעיקרא ליתא. ולפי דרכם קשה טובא על דברי בעל העיטור מגמ' ערוכה בר"פ החולץ [דמ"ט ע"ב] במנשה דמיזן לישע' וקטל' אמר לו משה רבך אמר כי לא יראני כו', אמר ישע' ידענא דלא יקבל פנאי מה דאימא לי' נאי אימא לי' אשניי מזיד אמר שם כו' עיי"ש.

ונהרי מנשה על שפיכת דמים הוא בא וזו לאו המפורש בתורה, ואפ"ה לא רצה להוכיחו אף צדקו דבריו ואן חייב מיתה בדין כדי דל לש' י' מזיד ומוטב כו'. וצע"ג על בעל העיטור לפי שיטתם: אלא לפענ"ד לא דקדקו בלשון בעל העיטור שהביא הרא"ש שכתב מחינן בהו וענשינן להו עד דפרשי.

דְּבֻדָּאֵי לֹא יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת כָּלֵל אַ בְּאִיסוֹר תּוֹרָה הַחֲמוֹר כְּשֶׁנּוֹדַע לָנוּ שְׂאָף אִם נִגִיד לָהֶם אֵלֶּף פְּעָמִים לֹא יֵאָזִינוּ וְגַם אֵין בְּכַחֲנֵנוּ לְכוֹפֶם וּלְעוֹנָשָׁם, אִיֶּה יַעֲלֶה עַל לֵב הָאָדָם לֵאמֹר דַּעַם כָּל זֶה נִמְחָה בָּהֶם עַל מַה וְלָמָּה, אוּלַם הָרָא"ש ו"ל מִיִּירֵי הֵיכִי שְׂיֵשׁ בְּיַדְנוּ פֶת לְכוֹפֶם וְיַדְנוּ תְּקוּפָה עַל הָעוֹבְרִים וְכַהֲיָא דְהֵגִי נָשִׁי דְאָכְלוּ בִיוֹהַכ"פ עַד חֲשִׁיכָה, דַּעֲלֶה קֵאִי הָרָא"ש דְּיַדְנוּ תְּקוּפָה עַל הַנָּשִׁים לְעוֹנָשָׁם וּלְהַפְרִישָׁם.

אַלָּא שְׂאֲחַר כָּל הָעוֹנָשִׁים אִם יוֹכְלוּ לְאָכְוֹל בְּאֵין רוּאָה יֵאָכְלוּ בְּשֵׂאֲט נָפֶשׁ. כִּי אִיֶּה יִרְאֵת הָעוֹנָשִׁים עֲבָרָה רֵאשָׁם לְבַלְתִּי לְאָכְוֹל בְּפִרְהֶסְיָא.

בְּזוּ אֲמַרִּינוּ דְּבְדָבָר שְׂאֵין מְפָרֵשׁ רַשׁ בְּתוֹרָה אֵין לָנוּ לְמַחֲוֹת בָּהֶם. אַבְּל בְּדָבָר הַמְפּוֹרָשׁ בְּתִירָה פֶתַב הָרָא"ש בְּשֵׁם בַּעַל הָעֵיטוֹר בְּדַקְדּוּק לְשׁוֹן דְּמַחֲנִינוּ בְּהוּ וְעוֹנָשִׁינוּ לְהוּ עַד דְּפָרְשִׁי, דִּישׁ לֹט לְעוֹנָשָׁם וְלְמַחֲוֹת בָּהֶם עַד שְׂפִירָשׁוּ מִמַּעֲשֵׂיָהֶם מַחֲמַת יִרְאֵת הָעוֹנָשׁ.

וְהַגַּם שְׂבִהֶבְבָּא יַעֲשׂוּ זְרַמַּעֲשֵׂיָהֶם מ"מ עָלִינוּ לַעֲשׂוֹת מַה שְׁנוֹכַל בְּאִיסוֹר הַמְפּוֹרָשׁ וְלֹא לְהַנִּיחָם שׁוֹגְגִים כְּדִי שְׂלֹא יִהְיוּ מְזִידִין, אַבְּל וְדָאֵי בְּמַקּוֹם שְׂאֵין יַדְנוּ תְּקוּפָה וְאִפְּלֵ אִם נִמְחָה בָּהֶם לֹא נִכְרָשָׁם, כִּי אֵין בָּנוּ פֶת לְעוֹנָשָׁם עַד דְּפָרְשִׁי, ח"כ מַה יוֹעִילוּ מַחֲאֲתֵינוּ וּמַדּוּעַ נִשְׁוִים מְזִידִין.

וּא"כ לֹא קָשָׁה מִיַּדִּי מִגְמָרָא דְשִׁבְתָּ וְכוּ בְּהַף דְּמַנְשָׁה שְׂהַרִי לֹא הִי בְּיָדָם פֶת לְמוֹנַעַם וּלְעוֹנָשָׁם עַד דְּפָרְשִׁי, וְיַדּוּעַ הִי לָהֶם דָּאֵי אֲמָרוּ לֹא מְקַבְּלִי. ע"כ נִמְנָעוּ וְלֹא אֲמָרוּ כִּן נִרְאֶה בְּרוּר.

וּבְזֵה נִסְתַּלְקָה קוֹשְׁיַת מְהַר"ש יָפָה בִּיפָה תּוֹאֵר [ר"פ צ"ו] וְהוּבָא בְּעַפְרָא דְאַרְעָא שָׁם. אַהָּא דְאִיתָא בְּמַדְרַשׁ שָׁם שֶׁהִי אַהֲרֹן נוֹטֵל הָעֶגְל וּפּוֹתְרוּ לְפָנֶיהֶם וְאָמַר לוֹ מִזְשָׁה מַה עֲשֵׂה לָּךְ הָעַם הַזֶּה מוֹטֵב שְׂיַדּוּנוּ שׁוֹגְגִים כּו'.

וְהַרִי בְּדָבָר הַמְפּוֹרָשׁ בְּתוֹרָה לֹא אֲמַרִּינוּ הֵכִי עֵינֵין שָׁם. וְלָמָּה שְׂפַתְבְּתִי לֹא קָשָׁה מִיַּדִּי.

וְזֵה בְּרוּר: הִלְכָה ח הַמוֹכִיחַ אֶת חֲבִירוֹ. תַּחֲלֶה לֹא יִדְבַר לוֹ קְשׁוֹת פַּד שְׂיִכְלִימֵנוּ, שְׂנַאֲמַר וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא, כְּף אֲמָרוּ חֲכָמִים יְכוֹל אַתָּה מוֹכִיחֵוּ וּפְנִיּוּ מִשְׁתַּנּוֹת, ת"ל וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא מִפְּאֵן שְׂאֲסוֹר לְאָדָם לְהַכְלִים אֶת יִשְׂרָאֵל וּכ"ש בְּרַבִּים, אַע"פ שְׂהַמְכָלִים אֶת חֲבִירוֹ אֵינוּ לוֹקָה עָלָיו, עֶזְרָא גְדוֹל הוּא, כְּף אֲמָרוּ חֲכָמִים הַמְלַבִּין פְּנֵי חֲבִירוֹ בְּרַבִּים אֵין לוֹ חֵלֶק לַעֲוֵה"ב לְפִיכְף צְרִיף אָדָם לְהַזְהֵר שְׂצֵא לְבִינֵי שְׂפִי חֲבִירוֹ בְּרַבִּים אֵין לוֹ יִקְרָא לוֹ בְּשֵׁם שְׂהוּא בּוֹשׁ מִמֵּנוּ, וְלֹא יִסְפֹּר לְפָנָיו דְּבָר שְׂהוּא בּוֹשׁ מִמֵּנוּ, בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּדָבָרִים שְׂבִין אָדָם לְחֲבִירוֹ, אַבְּל בְּדָבָרִי שְׂמִים אִם לֹא חֲזַר בּוּ בִּסְתֵר מְכַלְמִין אוֹתוֹ בְּרַבִּים וּמְפָרְסִים חֲטָאוֹ, וּמְחַרְפִּים אוֹתוֹ בְּפָנָיו וּמְבַזִּין וּמְקַלְלִין אוֹתוֹ עַד שְׂיַחְזוֹר לְמוֹטֵב כְּמוֹ שְׂעֲשׂוּ כָּל הַנְּבִיאִים בְּיִשְׂרָאֵל.

נִסְתַּפְקִיתִי הֵיכִי דְלֹא חֲזַר בּוּ גַם עַל יַדִּי הַכְּלָמָה אִם רִשְׁאֵי כָּל אָדָם הַמוֹכִיחַ לְהַכּוֹתוֹ עַד שְׂיַחְזוֹר בּוּ. וְהַזֵּה בְּמַשְׁנֶה פֶרֶק בֶּן סוֹרֵר [דָּף ע"א] נִחְשְׁבוּ רַק עֲבִירוֹת פְּרִטִיִּים שְׁנִית לְהַצִּילוּ בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל הָעוֹבֵר לְאָדָם הָרוּאָה, מִיְהוּ י"ל לְאוֹתוֹן הָעֲבִירוֹת הַפְּרִטִיִּים נִיִּתְּן רִשׁוֹת לְהַרְגוֹ וּלְהַצִּילוֹ בְּנִפְשׁוֹ אַבְּל לְהַכּוֹתוֹ בְּלִבְד י"ל אִף בְּכָל הָעֲבִירוֹת נִתְּן רִשׁוֹת.

ולכאורה בְּדוּכְתֵי טוֹבֵי מִשְׁמַע דְּרַק לִב"ד אוּ לְשְׁלוּחָם נִיתְּנָן רְשׁוּת לְהַפּוֹת. וְכֵן מִשְׁמַע פ"ב דְּמַפּוֹת [ד"ח ע"א] מַה חֲטִיבַת עֲצִים רְשׁוּת אַף פֶּל רְשׁוּת יֵצֵא הָאֵב כּו' וְשְׁלִיחַ ב"ד עֵינָן שָׁם.

מִשְׁמַע נְמִי דְּנֻקָּא לְשְׁלִיחַ ב"ד מְצֻנָה לְרִדּוֹת בְּעוֹבְרֵי עֲבִירָה אֲבָל לֹא לְכָל אָדָם. מִיְהוּ י"ל הֵתָם הֵינָנו אַחַר שְׁכָבֵר עֹבֵר לְרִדְתּוֹ לְעוֹנָשׁ עַל מַעֲשֵׂה הֶרַע שְׁעֵשֶׂה.

אֲכַל לְהַפּוֹתוֹ טָרָם עֲשִׂייתוֹ לְמֻנְעוֹ מִלַּעֲשׂוֹת בְּזוּ י"ל דְּכָל אַנְשִׁים שְׁוִים בְּדָבָר, (וְכַהֲאִי גֻנָּא חֲלָקוֹ הַתּוֹס' רפ"ח דְּנִזְזִיר [ד"כ ע"ב] ד"ה ר"י עֵינָן שָׁם הֵיטָב) לְהַפּוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁהֵם רְשָׁאִים לְבִזּוֹתוֹ: וְאֶדְרַבָּה יֵשׁ לְהִבְיָא רֵאִי מִפ"ב דְּמַפּוֹת שָׁם לְהִיפָּהּ.

דְּבַגְמָרָא פְּרִיף עַל יֵצֵא אֵב הַרּוֹדָה אֶת בְּנוֹ. נִימָא כִּינּוֹן דְּאֵלוֹ גְּמִיר לְאוּ מְצֻנָה הַשְׁתָּא נְמִי לְאוּ מְצֻנָה וּמְשַׁנֵּי אַע"ג דְּגְמִיר מְצֻנָה קַעֲבִיד דְּכִתִּיב יִסָּר בְּנֵה כּו'.

וְהַקְּשׁוֹ הַתּוֹס' ד"ה אַע"ג דְּבִשְׁלִיחַ ב"ד לִיפָּא לְמִימַר נְמִי כִּינּוֹן דְּאֵלוֹ לֹא חֲטָא לְאוּ מְצֻנָה כּו'. דַּא"כ לְאוּ שְׁלִיחַ ב"ד מִיְקָרֵי פֶּלֶל אֲבָל הָא קֶשֶׁה מִשְׁלִיחַ ב"ד נִימָא כִּינּוֹן דְּאֵלוֹ לְקַה פְּכָר לְאוּ מְצֻנָה הוּא כּו' עֵינָן שָׁם מַה שְׁדַחְקוֹ לְתַרְזִי.

וְקֶשֶׁה מַה קֶשֶׁה לְהוּ אִימַר מִיְיָרֵי בְּשְׁלִיחַ ב"ד הֵבָא לְהַפּוֹת אָדָם שְׁאִינוּ רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת מְצוֹת, דְּקִי"ל בְּכַתְּוֹבוֹת [דפ"ו ע"א] מִכִּין אוֹתוֹ עַד שְׁתַּצָּא נִפְשׁוֹ בְּאוּמַר סוֹכָה אִינִי עוֹשֵׂה כּו' עֵינָן שָׁם. וַא"כ לֹא קֶשֶׁה מִיְדֵי מִשְׁלִיחַ ב"ד דַּמְמ"נ אִם פְּכָר רְצָה לַעֲשׂוֹת הַמְצֻנָה הָרִי לְאוּ שְׁלִיחַ ב"ד מִיְקָרֵי פֶּלֶל, וְכַדְכְּתִבוּ הַתּוֹס' בְּאִי לֹא חֲטָא.

וְאִם לֹא רְצָה לַעֲשׂוֹת הַמְצֻנָה אִפִּי פְּכָר לְקַה עַל יְדֵי אַחַר מ"מ פֶּל זְמַן שְׁאִיט רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת הַמְצֻנָה מְצֻנָה לְהַפּוֹתוֹ דְּהָא מִכִּין אוֹתוֹ עַד שְׁתַּצָּא נִפְשׁוֹ וּמֵאִי מִקְּשֵׁי הַתּוֹס' וְעַל פְּרַחֲף דְּאִי אֶפְשָׁר לִוְמַר דְּמִיְיָרֵי מִתְּנִיתִין בְּהַפָּאָה פְּהֵאִי גֻנָּא דַּא"כ מֵאִי שְׁנָא שְׁלִיחַ ב"ד דְּהָא בְּזוּ יֵשׁ רְשׁוּת לְכָל אָדָם לְהַפּוֹתוֹ כְּדִי שְׁיַעֲשֵׂה הַמְצֻנָה.

וּמֵאִי שְׁנָא דְּנֻקָּט רַק שְׁלִיחַ ב"ד. וְע"כ דְּמִיְיָרֵי לְהַלְקוֹתוֹ לְעוֹנָשׁ עַל עֲבִירָתוֹ שְׁעֹבֵר דְּבִזּוּ בְּעֵינָן דְּנֻקָּא שְׁלִיחַ ב"ד.

כִּינּוֹן דְּלִיפָּא בְּזַה לְתָא דְּמַצְנַת תּוֹכְחָה שְׁהָרֵי פְּכָר עֹבֵר וּמַה שְׁעֹבֵר אִין. וַא"כ שְׁפִיר הַקְּשׁוֹ הַתּוֹס' דַּא"כ נִימָא אִי לֹא חֲטָא כּו' וְאֶתִי שְׁפִיר.

וּמוֹכַח דְּבִלְהַכּוֹת עַל מְצוֹת עֲשֵׂה לְאוּמַר סוֹכָה אִינִי עוֹשֵׂה, וְכַהֲאִי גֻנָּא רְשׁוּת וּמְצֻנָה עַל פֶּל אָדָם כְּמוֹ דְּרִשְׁאִי וּמְצֻנָה לְהַכְּלִימוֹ לְבִזּוֹתוֹ: [וְעֵינָן בְּיָם שְׁלַמְה וּפ"ג דְּב"ק ס"ו ס"ט] שְׁכָתֵב ג"כ בְּפִשְׁטוּת דְּרִשְׁאִי לְהַפּוֹתוֹ וְהִבְיָא פֶּן בְּשֵׁם הַתְּרוּמַת הַדָּשָׁן וּבְשֵׁם הָרֵא"ש, וְכַתֵּב דְּכּוֹמְבִּנְאוֹר בְּעֶרְכִין יְכוּל לֹא יִפְנוּ וְלֹא יִסְטָרְנוּ לְהוֹכִיחוֹ כּו' ע"כ דְּכָרִיו וּלְפָנֵינוּ בְּעֶרְכִין לִיתָא תְּיָבַת לְהוֹכִיחוֹ רַק לְכַאוּרָה ע"כ לִוְמַר פֶּן דְּאִי לְאוּ הָכִי הָא אֲסוּר הַפּוֹת וְכְמוֹ שְׁאֲמַר לְרִשְׁע לְמָה תִּפְּהָ כּו'.

אַף י"ל דְּלִיפָּא לְאוּ דְּלֹא תִשְׁנָא בְּזַה]: וְעוֹד רֵאִי מִפְּנֵי רְשָׁת מַגְמָרָא עֲרוּכָה פְּרַק הַמְּנִיחַ בְּב"ק [דכ"ז ע"א] דְּפְרִיף לר"י דְּאֲמַר לֹא עֲבִיד אִינְשׁ דִּינָא לְנִפְשֵׁי מִדְּתַנְיָא גְּרַצַּע שְׁפָלוּ יְמֵיו וְרַבּוֹ מְסַרְבּ בּוֹ לְצִאָת וְחָבַל בּוֹ וְעֲשֵׂה חֲבוּרָה שְׁהוּא פְּטוּר וּמְשַׁנֵּי אֲמַר רַב נַחְמָן ב"י בְּעֶבֶד שְׁמִסַּר לוֹ רַבּוֹ שְׁפָחָה פְּנַעֲנִית, דְּעַד הָאִידְנָא הֵיטְרָא וְהַשְׁתָּא אִיסוּרָא וְרִשְׁאִי

להלקותו ולהפרישו דהאי דינא לאו לנפשין' הוא ע"כ הרי מבואר להדיא דביד פל אַחַד רשות להלקותו ולהפרישו מאיסור.

ואפשר באמת ר"ל דאמר עבד אינש דינא לנפשיה ס"ל דאין רשאי לכל אדם להכות לתבירו. וחילי' דידי' דאדם עושה דין לעצמו מברייתא דנרצע.

ורק לר"י הוא דמשני תלמודא הכי בעבד שְמַסר לו רבו שפחה פנענית. וס"ל לר"י דאף בדבר איסור ביד פל אדם לכוף.

אבל רב נחמן ס"ל דלא כן הוא: ובזה הי' ניחא לפענ"ד ליישב בסייעתא דשמיא גמרא פ"ק דברכות [ד"ה ע"ב] במעשה דרב הונא דאתקיפי לי' ת דני דחמרא ואמרו לי' רבנו דלא יתיב שיבשא לאריסא, ואמר להם לא שביק לי מידי.

אמרו לי' היינו דאמרי אינשי בתר גנבת גניב וטעמא טעים. והקשה ה"ר קלונימוס ו"ל והובא במרדכי פרק החובל] הא שפיר עבד רב הונא דאימר פרב נחמן ס"ל דעבד אינש דינא לנפשין' ותפס הזמורות בשביל חובו עיי"ש מה שתירץ.

ועי' בספר חסידים [סי' ת'] ויכר הארכתי בזה במ"א בס"ד: וכאן נאמר ליישב קושיא זו עם מה שכתבתי דחילי' דרב לחמן, הוא רק מהאי ברייתא דנרצע, וס"ל דאין ביד פל אַחַד לכוף תבירו בענין איסורין, והינו טעמא דר"י דפליג עלי' דרב נחמן וסובר דרשות ביד פל אַחַד וא"כ אַזְלָא לה ההוכחה מנרצע.

והנה לכאורה הדבר פשוט דרשאי להכותו פל אדם להעובר עברה ממאי דכתב רבינו דאם לא שמע ביחיד רשאי לבזותו ולהקלימו ברבים וכדפי הנביאים. וכמו דרשאי לבזותו פן רשאי להכותו.

אף הנה בפ"ק דב"ב [ד"ט ע"א] אַמַר רב הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות איבעית אימא סברא האי מבזי והאי לא קמבזי, ור"י אַמַר בודקין לכסות ואין בודקין למזונות איבעית אימא סברא האי מצער והאי לא מצער כו' ע"כ ולפ"ז צ"ל דסוגיא דהקא אַזְלָא כר"י דב"ב שם דקיים הסברא דצערא דגופא עדיף מבזיוני וע"כ לא יכול פל אדם להכות באגרופו רשע אע"ג דרשאי לבזותו, אולם רב הונא דברכות י"ל דלטעמי' אַזְלָא דס"ל בפ"ק דב"ב שם בזיונא עדיף מצערא, וא"כ מה אם בזיונא הותרה הרצועה לבזות ולהפלים עוברי עברה כש"כ להכותם ולצערם דרשאי ושרי וכיון שפן ממילא אַזְלָא לה הוכחת רב נחמן מנרצע דאיכא למימר פדמשני ר"י דהתם בעבד שְמַסר לו רבו שפחה פנענית ואסקינן דביד פל אדם לגופו ולהפרישו מאיסור.

וא"כ פיון דאַזְלָא הוכחת רב נחמן מנרצע ממילא הדר דינא כר"י דלא עבד דינא לנפשין'. ושפיר קאמר בברכות שם לרב הונא בתר גנבא גנב וטעמא טעים ולא שייך עבד דינא לנפשין' והינו דרב הונא.

ע"כ כר"י ס"ל דלא עבד דינא לנפשין' וכנ"ל ואתי שפיר: ומצאתי להגאב"ד מליסא בספר נתיבות המשפט [סי' ג] משפט האורים [סס"ק א'] הביא בשם הקצות החושן שכתב דלמאן דאמר שעבדא לאו דאורייתא והב"ד כופין בעי' ב"ד דוקא לכפותו אבל הדיוטות לאו פני עשוני' נהו.

וְכַתֵּב עָלָיו נִרְאֶה לִפְעַנ"ד דְּלִיתָא דְּכִינּוֹן דְּדָמִי לְסוֹפָה אֵינִי עוֹשֶׂה דְּכוּפִין אוֹתוֹ לְקִינִים
הַמְצִינָה כֹּל אֶחָד מִצְּנוּהָ לְהַפְרִישׁ חֲבִירוֹ מֵאִיסוּר אִפִּי' מִי שְׂאִינוֹ מְכַלֵּל ב"ד כְּדָמוּכַח [בב"ק
דכ"ח] גְּבִי נִרְצַע שְׁפָלוֹ יָמָיו ע"כ דְּבָרָיו, הָרִי שְׁפָתָב ג"כ כְּמוֹ שְׁפָתָבְתִּי וְהִבִּיא הָרָאָ'
הַגָּ' ל מִב"ק דְּבִיד כֹּל אֶדָם לְכוּף חֲבִירוֹ וּלְמוֹנְעוֹ מִלְעֲשׂוֹת אִיסוּר.

מִיָּהוּ מַה שְׁפָתָבוּ בְּעֵינֵי שְׁעָבוּדָא לְאוֹ דְּאוֹרֵייתָא דְּכוּפִין אוֹתוֹ כְּמוֹ בְּסוֹפָה וְאֵינִי עוֹשֶׂה
דְּכוּפִין אוֹתוֹ אִם הוּא בְּזִמְן, הִנֵּה וּבְדִינֵי זְמַנֵּנוּ ג"כ שְׁחָקְרוּ בּוֹ הַקְצוֹת הַחוֹשֵׁן וְהַנְּתִיבוֹת
בְּמַחֲלַת כְּבוֹדָם וְעֵלָם מִהֶם הַמְרָדְכִי דְּגִיטִין פֶּרַק הַשּׁוֹלַח [רִישׁ סִימָן שפ"ג] בְּעֵינֵי הַשּׁוֹכֵר
עָבְדוֹ לְעוֹפִי"ם קוֹנְסִים אוֹתִי.

כְּתָב וְה"ר אֱלִיעֶזֶר מִמִּיץ בְּסִפְרֵי יִרְאִים גְּבִי הַשְּׁמַטָּה כְּסָפִים דְּאִם הַמְלִיָּה אֵינוֹ אוֹמֵר מְשַׁמֵּט
אֲנִי כּוּפִין אוֹתוֹ. כְּדָתְנֵן גְּבִי אוֹמְרִים עֲשֶׂה סוֹפָה כּו' מִכִּין אוֹתוֹ כּו' וּבב"ד שֶׁל חוּץ לְאַרְץ
אֵין רְשָׁאִים לְכוּפּוֹ כּו' וְעֵינֵי שֶׁם הֵיטֵב: פֶּרַק ז' הַלְכָה ד וַיֵּשׁ דְּבָרִים שֶׁהוּ אָבֵק לְשׁוֹן הָרַע
כִּי צָד מִי יֹאמֵר לְפָלוּנִי שְׂיִהְיֶה כְּמוֹת שֶׁהוּא עֲתָה, אוֹ שְׂיֹאמֵר שְׁחָקוּ מִפָּלוּנִי, אֵינִי רוֹצֶה
לְהוֹדִיעוֹ מָה אֵינְרַע וְמָה הִיָּה.

וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים הָאֵלוֹ. וְכֹל הַמְסַפֵּר בְּטוֹבַת חֲבִירוֹ בְּפָנָי שׁוֹנְאָיו הָרִי זֶה אָבֵק לְשׁוֹן הָרַע
שְׂזָה גוֹרֵם לָהֶם שְׂיִסְפְּרוּ בְּגִנוּתוֹ.

וְעַל זֶה הִעֲנִין אָמַר שְׁלֵמָה מְבָרַךְ רַעְהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל בְּבוֹקֵר הַשְּׁכָם קִלְלָה תַחֲשֹׁב לוֹ, שְׁמַתוּד
טוֹבַתוֹ בָּא לִידֵי רַעְהוּ כּו': בְּגִמְרָא פ"ג דְּעֶרְכִין [דט"ו ע"א] אֵיתָא הָכִי. כִּי אֵתָא רַב דִּימִי
אָמַר מֵאִי דְכָתִיב מְבָרַךְ רַעְהוּ כּו' כְּגוֹן דְּמִיקְלַע לְאַשְׁפִּיזָא וְטָרְחוּ קָמִי שְׁפִיר כּו' וְאָמַר
קַחמְנָא נְבָרְכִי לְפָלוּנִי דְהָכִי טָרַח קָמֵאִי וְשָׁמְעִי אֵינְשִׁי וְאֶזְלִין וְאָנְסִין לִי תְּנִי רַב דִּימִי
אֲחוּהוּ דְרַב סְפָרָא לְעוֹלָם אֵל יִסְפֵּר אֶדָם בְּטוֹבַתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ שְׁמַתוּד טוֹבַתוֹ בָּא לִידֵי רַעְתוֹ
אִיכָּא דְאָמְרִי כּו' הָא מִי מְקִימַתְּ לְעוֹלָם אֵל יִסְפֵּר כּו' בָּא לִידֵי גְנוּתוֹ כּו' עֵינֵי שֶׁם הֵיטֵב.

וּקְצַת יֵשׁ לְעֵינֵי מְדוּעַ בְּלִישְׁנָא קָמָא אָמַר שְׁמַתוּד טוֹבַתוֹ בָּא לְרַעְתוֹ וּבְלִישְׁנָא בְּתָרָא אָמַר
בָּא לִידֵי גְנוּתוֹ וְיִרְאֶה לְכַאוּרָה דְּבִאָמַת לִישְׁנָא קָמָא אֲדַסְמִיָּד לִי קָאִי, אֲמִימְרָא דְרַב דִּימִי
דְּסָמִיָּד לִי דְקָאִי אֲמָבְרַךְ רַעְהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל כּו' כְּגוֹן דְּאֶזְזִיל לְאַנְשְׁפִּיזָא כּו'.

דְּנִמְצָא שְׁבַח זֶה שֶׁהוּא מְשַׁבִּיחוֹ וְחוֹשֵׁב לוֹ לְטוֹבָה הִנֵּה הוּא רַעְתוֹ דְּשָׁמְעִי אֵינְשִׁי וְאָנְסִי
לִי, וּמִתְסַר מְמוֹנוֹ, וְע"כ אָמַר בְּדִקְדוּקָא בָּא לִידֵי רַעְתוֹ וְלֹא לִידֵי גְנוּתוֹ, כִּי מַה לוֹ גְנוּת בְּזֶה
אָבֵל אַךְ רַעָה בְּמִמוֹנוֹ.

אוֹלָם לִישְׁנָא בְּתָרָא קָאֵמַר לְאוֹ בְּכַהֲאִי גְנוּנָא כָּלֵל אֶלָּא בְּכֹל הַיּוֹשֵׁב וּמְסַפֵּר שְׁבַחוֹ שֶׁל
חֲבִירוֹ וּבְזוֹ יֵשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא יְבוֹא לִידֵי גְנוּת, וְכְדָבָרִי רַבִּינוֹ שְׂיָבוֹא לְסַפֵּר גְנוּתוֹ ג"כ,
[וְהַגַּם שְׁרַש"י פִּירֵשׁ עַל בָּא לִידֵי רַעְתוֹ כֵּן מ"מ יִתְגַּן דַּט"ס הוּא וַצ"ל עַל בָּא לִידֵי גְנוּתוֹ]
וּבְזוֹ לֹא שְׂיָיָד רַעְתוֹ: וּבְזֶה נִיחָא לִפְעַנ"ד לִישְׁבֵי קוֹשְׁבֵיט בְּעַל סְדָר הַדְּרוֹת סְדָר תְּנָאִים
וְאֲמוֹרָאִים [אוֹת יו"ד יְהוּדָא דְּחֵיטִי] שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם הַסֵּמ"ג דְּהָא דְעַל יִסְפֵּר בְּטוֹבַתוֹ שֶׁל
חֲבִירוֹ הוּא רַק בְּפָנָי שׁוֹנְאָיו, [וּקְצַת תִּמְמָה דְּלֹא הִבִּיא כֵּן בְּשֵׁם רַבִּינוֹ כְּאֵן שְׁקָדָם לְהַסֵּמ"ג],
וְכַתֵּב עָלָיו וַצ"ע מְפָרַק גִּט פְּשׁוּט [דְּקַס"ד ע"ב] בְּהָא דַּר' שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי פֶּסֶק, סְדָרָא קָמִי
דְּרַבִּי, אָמַר רַבִּי כְּמָה מִיּוֹשֵׁר כְּתָב זֶה אָמַר לִי יְהוּדָה חֵיטִי כְּתָבִי אָמַר לִי כְּלָף מְלִשׁוֹן

הָרַע כְּזֶה דִּתְנִיָּא אַחוּה דְרַב סְפָרָא לְעוֹלָם כּו' בָּא לִידֵי רַעְתִּי, וְהָרִי הֵתָם לֹא הִי בְּפָנֵי שׁוֹנְאָיו וְאַפֵּי' הֵכִי חָשִׁיב לִי רַבִּי לְשׁוֹן הָרַע.

יְעִינן שָׁם מַה דְדַחַק לְתַרְזֵן דְרַבִּי אָמַר כּו' לְבָנוּ ר' שְׁמַעוֹן לְבַל יִרְגִיל עֲצָמוּ בְּשִׁבְחַ חֲבִירוֹ פֶּן יִשְׁבַּחוּ בְּפָנֵינוּ שׁוֹנְאָיו עֵינֵין שָׁם: וּלְפִי מַה שְׁפַתְבְּתִי הַדְּבָר נָכוֹן. דְּעַד פֶּאֶן לֹא פָתַב הַסְּמ"ג וְרַבִּינוּ בְּפָנֵי שׁוֹנְאָיו.

אַלְא לְמַה דְהֵם פְּתָבוּ הַטַּעַם שְׁלֹא יִסְפֵּר בְּשִׁבְחוֹ שְׁמָא יָבוֹא לְסַפֵּר גַּם בְּגִנוּתוֹ, וְהֵינֵנוּ פְּלִיְשָׁנָא בְּתַרְא וְלֹא פְּלִיְשָׁנָא קַמָּא, דְאֵינְרִי לִישְׁנָא קַמָּא דְמַעֲנִין הַטּוֹבָה גִּיעַ מֵאֲלִיו רַעָה לְזֶה וְלֹא גְנוּת, בְּזוּ וְדַאי אֵין הִבְדֵּל בֵּין אוֹהֵב לְשׁוֹנָא וְאִדְרַבָּה בְּאוֹהֵב נִקְל יוֹתֵר לְבוֹא לִידֵי רַעָה מִמַּה שְׁיִגִיד לְשׁוֹנָא.

כִּי הַשׁוֹנָא לֹא יָבוֹא אֲלִיו בְּאַנְשִׁפִּיזוּ לְכַלּוֹת מְמוֹנוֹ, מִשָּׂא"כ שְׁאָר כָּל אֲדָם אֲהוּבִים וְאוֹהֲבִים ג"כ אֲשִׁפִּיזָא לֹא יִצִּיל נַפְשׁוֹ מֵהֶם. וְא"כ אֲתִי שְׁפִיר דְהֵתָם בְּב"ב פְּרָק גֹּט פְּשׁוּט] קְאָמַר כְּלָף מְלִשׁוֹן הָרַע כְּזֶה דִּתְנִיָּא אָמַר רַב דִּימִי אַחוּה דְרַב סְפָרָא לְעוֹלָם כּו' בָּא לִידֵי רַעְתּוֹ.

וְהֵינֵנוּ פְּלִיְשָׁנָא קַמָּא דְקְאָמַר רַעְתּוֹ וְלֹא גְנוּתִי, וְהֵינֵנוּ מְשׁוּם דְמַטּוֹבָה זֹו יִנְצָמַח רַעָה. וְכֵן בְּדַמְיוֹן פְּתַב מִיְנִישְׁר דְאָמַר לִי יְהוּדָה חֲיִיטִי לְכַתְבִּי אִף דְהוּא שְׁבַח אֲלִיו מ"מ הוּא רַעְתּוֹ דְעַל יְדֵי כּו' כָּל פְּתַב נִבְחַר יָבִיאוּ לִיהוּדָא חֲיִיטִי לְכַתְבּוֹ.

וְאֵין לְשׁוֹן הָרַע גְּדוֹל מְזוּ וְאִף מְפָנֵי אוֹהֲבִיו אָסוּר. אוּלָם רַבִּינוּ וְהַסְּמ"ג דְכְּתָבוּ בְּפָנֵי שׁוֹנְאָיו דְוָקָא.

אֵינְרִי בְטַעַם הַב' וְלֹא פְּלִיְשָׁנָא קַמָּא. וְאֲתִי שְׁפִיר כּו' נִרְאָה נָכוֹן: מִיְהוּ יֵשׁ לְדַקְדַּק לְפִי זֶה דְאֵין דְבָרֵי רַבִּינוּ מְדוּקְדָקִים בְּמַה שְׁפַתְבּוּ וְכָל הַמְסַפֵּר כּו' בָּא לִידֵי גְנוּתִי, וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֵמָה בְּחֻקְמָתוֹ מְבָרַךְ רַעָהוּ כּו' בָּא לִידֵי רַעְתּוֹ ע"כ.

שְׁזִיּוּג ב' הַעֲנִינֵינִים דְמַתְחֵלָה זָכַר בָּא לִידֵי גְנוּתוֹ וּבְפָנֵי שׁוֹנְאָיו דְוָקָא וְהֵינֵנוּ כְּפִי הַטַּעַם הַב' שְׁיִסְפְּרוּ ג"כ בְּגִנוּתוֹ. וְא"כ אִיךָ פְּתַב וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֵמָה כּו' וְהָרִי מְפֹרֵשׁ בְּגִמְרָא דְקָרָא דְשְׁלֵמָה מְבָרַךְ כּו'.

הֵינֵנוּ כְּהָאֵי דְאַנְשִׁפִּיזָא דְמַתוּף טוֹבְתוֹ בָּא לִידֵי רַעְתּוֹ וְלֹא לִידֵי גְנוּתוֹ, וְכֵן סֵיִים רַבִּינוּ בָּא לִידֵי רַעְתִּי. וְאִיךָ פְּתַב וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֵמָה בְּחֻקְמָתוֹ כּו' מְשַׁמַּע דְהוּא עֲנִין אֶחָד עִם הַקּוֹדֵם, וְיֵשׁ לִיְשִׁיב וצ"ע: סְלִיקָא לָהּ הַלְכוֹת דְעוֹת.

לְנוּ לְמוֹשְׁעוֹת. כְּצַפְרִים עֲפוֹת כּו' יִגַּן עֲלֵינוּ ד' צְבָאוֹת תִּכְלֶה שְׁנָה וְקַלְלוֹתִי שְׁנַת תְּשַׁעִים וְתִשְׁעָה וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְתַחֵל שְׁנָה טוֹבָה וּבְרַכָּה שְׁנַת חַיִּים, וְשְׁלוֹם שְׁנַת חֲמִשָּׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְבָרִיאַת הָעוֹלָם בְּעֵינֵין לְדוֹן חֲבִירוֹ לְכַף זְכוּת.

עֵינֵין בְּבִירַת מְגָדוֹל עוֹז [עֲלִיַּית הֵדֵן לְכַף זְכוּת] הַעֲלָה שְׁלִשָּׁה חֲזִילוֹקִים בְּזֶה עֵינֵין שָׁם בְּאוֹרְךָ. וְהִנֵּה בְּחִילוֹק דְתַלְמוּד חֲכָם, יֵשׁ לְרֵאוֹת בְּהָא דְאֵל תְּהַרְהַר אַחֲרֵיו בְּלִילָה שְׁמָא עֲשָׂה תְשׁוּבָה אֵי נוֹהֵג גַּם הָאִדְנָא וְשׁוֹב מְצִאתִי בְּתִשׁוּבוֹת חוֹת יָאִיר [סִימָן ס"ב] דְגַם לְעֵינֵין זֶה אֵין תַּלְמִיד חֲכָם בְּזִמְן הַזֶּה עֵינֵין שָׁם.

וַיֵּשׁ לְרֵאוֹת עוֹד לְפִי מֵה שִׁפְתֵי הַתּוֹסֵ' חוֹלִין [ה' ע"א] ד"ה פְּדֵי דְמוּמָר לְדַבֵּר אֶחָד בְּקַל
יַחְזוֹר בְּתִשׁוּבָה וְלֹא בְמוּמָר לְכָל הַתּוֹרָה כְּוֹלָה אוֹ לַע"ז וְלַחֲלָל שִׁבְתוֹת, א"כ אִם עָבַר
עֲבִירָה דְחִילוּל שִׁבְתָּ בְּמִזִּיד.

י"ל שֶׁפִּיר תְּהִרָהר וְאִין אֹמְרִים וְדַאי עֲשֵׂה תִשׁוּבָה אֲלָא בְּאַחַת מִשְׁאַר עֲבִירוֹת, וּבְעִנְיָן
רְשַׁע שִׁפְתָּב שֵׁם דְּאִין לְדוּנֵו לְכַף זְכוּת, עֵינְיָן בְּתוֹסֵ' חוֹלִין [ג' ע"ב] ר"ה בּוֹדֵק דִּישְׂרָאֵל
מוּמָר סְבוּר שִׁמְחִזִּיקִין אוֹתוֹ כִּישְׂרָאֵל עֵינְיָן שֵׁם.

וּבִירוּשְׁלָמִי פֶּרֶק הִי קוּרָא וְהוּבָא בְּתוֹסֵ' בְּפֶרֶק בְּמָה אִשָּׁה), בְּמַעֲשֵׂה דְאוֹתוֹ אָדָם שֶׁהִי
מַנִּיחַ תְּפִילִין וְכֵן הוּא אֹמֵר אָדָם יִרְאֶה לְעֵינַיִם וְד' יִרְאֶה לְלֵבָב: לְפֶרֶק ד' הִלְכָה כ"ג בְּעִנְיָן
שֶׁלֹּא לְדוּר בְּעִיר שְׂאִין בְּה יָרַק, זֶהוּ לְתַלְמִיד חֲכָם.

אִךְ אִם אִינוֹ תַלְמִיד חֲכָם יוֹתֵר טוֹב שִׁיגַע בְּמִלְאָכָה כְּמוֹ שְׂאִיתָא בְּאַבוֹת שִׁיגִיעַת שְׁלִיקָה
מִשְׁפַּחַת עוֹן. וְשִׁנְיָנוּ בְּכַתְּוִבוֹת הַבְּטָלָה מְבִיאָה לִידֵי זְנוּת.

וְעֵינְיָן בְּבִרְכוֹת [דל"ה ע"ב] כְּשִׂאִין עוֹשִׂין רְצוּנוֹ שֶׁל מְקוֹם מְלֹאכְתָּן נַעֲשִׂית עַל יְדֵי עֲצָמָן
וְלֹא עוֹד כו', וְלִדְעָתִי אִינוֹ בְּעוֹנָשׁ רַק לְטוֹבָתָם שִׁיגְעוּ וַיִּשְׁכַּחוּ עוֹן, וְעֵינְיָן מֵה שִׁפְתֵי
בְּדִירוּשִׁים עַל פְּסוּק וְתַמְלָא הָאֶרֶץ אוֹתָם וְהִנֵּה בְּעִנְיָן בְּנֵי בְּבָל וּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שִׁפְתֵי
הִנֵּה בְּתַעֲנִית [ד"ט ע"ב] אֲמַרִּינוּ דְלֹא עָסְקוּ בְּאוּרִייתָא וְהִינְנוּ שְׂאִין עוֹסְקִים תְּמִיד
כְּדַפִּיר ש"י דְהָא קְאָמַר נְמִי הֵתָם דְעָסְקוּ.

וּבְקִדּוּשִׁין [דמ"ט ע"א] וּבְשִׁבְתָּ [דקמ"ה ע"ב] מְפַנֵּי שְׂאִינְו בְּנֵי תוֹרָה, וְעֵינְיָן בְּכַתְּוִבוֹת
[דע"ז ע"א] חַד מֵהֵתָם עֲדִיף כְּתָרִי מֵינְו וְעֵינְיָן מֵה שִׁפְתֵי בְּחִידוּשֵׁי לֹאֵה ע"ז (סִימָן א),
וְעֵינְיָן בְּפ"ק דְגִיטִין (ד"ו ע"א) בְּבָל כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִיטִין מְפִי אֲתִי רַב לְבָבָל עֵינְיָן שֵׁם
בְּרַש"י וְת' ס', וְעֵינְיָן בְּב"ק [דקי"ז ע"ב] וּבְגִיטִין [דף פ"ד ע"ב] לְאֶחָד קְרָאתִי נֹעַם כו',
אֵלוּ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שִׁמְנַעִימִים כו', אֵלוּ בְּנֵי בְּבָל שִׁמְחַבְּלִים כו' וּבב"מ פֶּרֶק הַפּוֹעֲלִים
ר' זִירָא הִתְעַנָּה דְלִשְׁכַח תַּלְמוּדָא דְבְּבִלָּאִי.

וּי"ל הַטַּעַם לְפִי שְׂאֲמָרוּ בְּשִׁבְתָּ [דקמ"ה ע"ב] דְּהַתְּלַמִּידִי חֲכָמִים שִׁבְבָל אִינְו בְּנֵי מְקוּמוֹן.
וְכֵן בְּקִדּוּשִׁין [דכ"ט ע"ב] הָא לֵן וְהָא לְהוּ וּבְתוֹסֵ' עֵינְיָן שֵׁם, וְאֲמַרִּינוּ [בפ"ק דְּמַגִּילָה]
שְׂאֲנָן מוֹאֵב כו'.

לְכֵן כו' נֶאֱמַר גְּלִינְו כו' עֵינְיָן שֵׁם וְכֵן אֲמָרוּ בְּסִבֵּי דְבֵי אַתּוּנָא [פ"ק דְּבַכּוֹרוֹת], וְכֵן בְּעִירוּבִין
[דס"א ע"א] גְּבִי בְּנֵי קִדָּר וּבְנֵי חַמְתָּן וּבְשִׁבְתָּ [דקמ"ה ע"ב] מְפַנֵּי מָה עוֹפוֹת שִׁבְבָל
שִׁמְנִים מְפַנֵּי שֶׁלֹּא גְלוּ.

וּבְעִירוּבִין ר"י לֹא הִתְפַּלֵּל בְּיוֹם שְׂבָא מִן הַדְּרָה, וְלְכֵן דַּעַת בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צְלוּלָה יוֹתֵר
מְבַנֵּי בְּבָל. וּבְזֶה יוֹבֵן גְּמָרָא מְנַחֲוֹת [דל"ז ע"א] קוּם גְּלִי דְאִין מוּבָן.

וְעֵינְיָן שֵׁם בְּתוֹסֵ' וְצ"ק, וְנִרְאֶה דר"ל כְּשִׁתְּגָלָה אוֹ לֹא יֵהִי שְׁכֻלָּה צַח שֶׁפִּיר תִּשְׁאַל שְׂאֵלָה
זוֹ וְלֹא עֲכָשְׁו: אוֹ אֲפֹשֶׁר מְשׁוּם דְּאִיתָא בְּנִדְרֵיהֶם [דכ"ג ע"א] וְנָתַן לָהּ לֵב רַגְזָא בְּבָבָל
כְּתִיב, וְאֲמַרִּי בְּפִסְחִים [דס"ו ע"ב] כָּל הַפּוֹעֵס אִם חֲכָם הוּא חֲכָמָתוֹ מְסַתְּלָקָת: אוֹ אֲפֹשֶׁר
מְשׁוּם דְּאֲמַרִּינוּ בְּקִדּוּשִׁין [דמ"ט ע"ב] דְּבַנֵּי בְּבָל עֲנִיִּים וְכֵן אֲמָרוּ בְּשִׁבְתָּ [דקמ"ה ע"ב].

ונודע כי עני אין לומד כ"ל מדהיץרכו לחיבבם מהלל ביומא [דל"ה ע"ב]. [ועיין בנדרים דפ"א ע"א] מבני עניים תצא תורה והוא מטעם דאמרי בתענית [ד"ז ע"א] דד"ת הולכים למקום נמוך.

ועיין בסנהדרין [דכ"ד ע"א] מאי עניות דתורה: או אפשר דאמרינן קדושין [דמ"ט ע"ב] גסות הרוח לבבל נחית ואמרינן בפסחים (דס"ו ע"ב) כל המתנהר חכמתו מסתלקת, ושוב מצאתי בירוש' [פרק תמיד נשחט] בר' שמלאי דאחי למילף אנדה אמר לי' מסורת בנדי מאבות שלא ללמד אנדה לא לבבלי ולא לדרומי שהן גסי הרוח ומעוטי תורה ע"כ, משמע דזו נתינת טעם גס רוח ע"כ הם מעוטי תורה: ונראה דבני בבל היו רק חריפים ובני ארץ ישראל בקיאים וע"כ שלחו מתם ובשלהי הוריות [סיני עדיף].

וכל מתם היינו ארץ ישראל. עי' רש"י תענית [ד"י ע"ב] ובספ"ק דסנהדרין, והיינו דשם היו לומדים רק בבקיאיות לכן סיני עדיף, ועיין הקדמת ספר משפנות יעקב, ובזה הטעם דאמרינן בסנהדרין [דל"ו ע"ב] רב פהנא ורב אסי לגמריה דרב הוי צריכי ולח לסבריה, לפי שרב גדל בארץ ישראל ואח"כ פא לבבל כדאיתא בשבת [דק"ח ע"א] ע"ש ובגטין [ד"ו ע"א] מפיאחא רב לבבל ובסנהדרין [ד"ה ע"א] פי הוי נחית רב לבבל, ועיין ברש"י תענית [ד"י ע"א] ד"ה תפאי ולכן הי' בקי.

ורב פהנא גדל בבבל ואח"כ בארץ ישראל כדאיתא בב"ב [דקי"ז ע"ב] וכן רב אסי, ע"כ לגמרי' הוי צריכי ולא לסבריה. ועיין מה שפכתבתי בפנים הטעם משום שמן זית.

ובזה י"ל דדחיק בעירובין [דנ"ג ע"א] טעם דבבני גליל לא נתקניי תלמודן. ולא אמרו דלא הי' להם פח זכרון.

רק דהתו' חגיגה [דכ"ה ע"א] ד"ה בגלילא דבגליל שמן זית לרוב. ובהכרח הי' להם זכרון.

ועיין בסנהדרין [נ"ד כ"ד] במחשכים הושיבני זה תלמודא של בבל עיין ברש"י שם ובגליון מהר"י ברלין. ולדעתי על דרך שאיתא בפסחים (דל"ד ע"ב) ושאר מקומות בבבלי טפשי דיתבי בארעא דחשוכא אמריתו כו'.

ונה חלמודא של בבל שהם יושבים בארעא חשוכא והבן: הלכות תלמוד תורה פרק א' הלכה ג' וחיבב לשפוך מלמד לבנו ללמוד, ואינו חיבב ללמד בן חבירו אלא בחנם מי שלא למדו אביו חיבב ללמד את עצמו כשיכיר, שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם.

וכו אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד: ומ"ש וחיבב לשפוך לו מלמד. היינו פשהאב אין יכול ללמוד עמו בעצמו אז ישפיר לו מלמד.

אבל פשהאב יכול ללמוד עמו בעצמו יש לחקור אם רשאי ליתן לבן ליד אחר ללמוד. והנה [בפ"ק דקדושין] תנו האב חיבב לבנו למולו וללמדו תורה כו', ובענין למולו כתב הש"ך בחו"מ (סי' שפ"ב) דמי שהוא מוהל אינו רשאי ליתן לאחר בנו למולו דומיא דכיסוי הדם דמי ששפף הוא יכסה, ואותם האנשים המכבדים לאחר למול בניהם

אף שהם בעצמם מוהלים הם מבטלים מצוה גדולה דמילה ויש לב"ד לבטל זה ע"ש היטב.

ואם פנים דבריו גם פה משפטו ללמדו ספר. דאם הוא בעצמו יודע ספר אינו רשאי לכבד לאחר ללמדו ומבטל מצות ושונתם לבגיה פבמילה.

אלא דראיחי להחבואות שור' ביו"ד [סימן כ"ח ס"ק י"ד] האריה להשיב על הש"ך בזה וגם בגוף דמיונו לכיסוי נחלק עליו, וכתב, דגם בכיסוי יכול לכבד לאחר לפרקים דשלוחו של אדם פמותו, יענין שם שהאריה להביא ראיות דלא פהש"ך בין במילה ובין בכיסוי: ולפע"ד יש להשיב על ראיותיו, ובמאי דסיים אפתח.

שפכת להביא ראיה דלא פהש"ך משבת פרק ר"א דמילה [דקל"ג ע"א] דאמרין דקמ"ל קרא דימול אפי' באומר האב לקוץ בהרת בנו הוא מתפנין. אתי עשה נדחי ל"ת, ופריה ואי איפא אחר לעבד באחר דאמר ר"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב כו' ומשני בדליפא ע"ש, ולהש"ך מאי פריה אפתי הא מיעקרא עשה דאבי הבן אלא ודאי דהיכי דאביו מרשה לאחר הוי לי מקום העשה ע"כ דבריו.

ולפענ"ד י"ל פי אנכי דנתי לסברת הש"ך ג"כ למצוא תקנה לכבד לאחר למול, והוא דהא היכי דליתא האב קמן ב"ד מחנניבים למולו, וא"כ מצי האב לילה מפאן והוי ליתא לאב ואז ימול האחר ותו לא מיקרי האב מבטל מצוה.

ובה א לא הוי מבטל מצוה במה שהלך האב כדי דיהי' ליתא קמן. דהא אשכחן פהאי גנא בפסחים [ד"ע ע"ב] שפירש וישב לו בדרום ופירש"י כדי שלא יעלה לרגל ויתחייב בפסח וחגיגה ע"ש.

וה"נ אשכחן לענין גשיאת פנים דהביא הב"י באו"ח (סי' קכ"ח) בשם הירושלמי דרשב"פ כד הוי חליש ולא הי' רוצה לישא בפיו הוי נפיק לברא יע"ש, הרי דבזה לא הוי מבטל מצוה כיון דהולך ובשעת חיוב המצוה ליתא קמן, וא"כ הכי נמי לא הוי האב מבטל מצוה כשילך קודם המילה ולא יהי' שם.

פה דנתי לפע"ד להלכה: ולפ"ז לא קשה מידי קושיא הנ"ל, דשפיר פריה הגמרא אי איפא אחר לעבד אחר בלבד ולא האב [דהתם איירי בדליפא לאב וכדפירש"י שם ד"ה ואי איפא אחר ולא ליקו אב התם כו' ע"ש], וכגונא דקאמינא כדי לקיים שניהם וכדריש לקיש.

ומשני דליפא אחר. והשתא ליפא למימר דילך לו האב מפאן כדי שיהי' אפשר לקיים שניהם זה אינו דאם ילך האב איך יקיים שניהם הלא תבטל מצות מילה כל עיקר והבן.

אבל ודאי היכי דאי לאב קמן אינו רשאי לכבד לאחר למול וכן ללמדו ספר: ובזה נכון לפענ"ד מה דהקשו אגמרא דשבת הנ"ל דמשני בדליפא אחר. דמשמע כיון דעכשיו ליפא אחר אע"ג דאלו הוי אחר הי' אפשר לקיים שניהם, מ"מ אנו בתר עכשיו אזלינן ונהרי בגזיר [דמ"א ע"א] אבריינתא דזקנו מה תלמוד לומר כו' דפריה אומר במלקט ורהיטני נמי מצוה קעביד וזקנו אתי לאשמעינן דבתער לא, ומשני, ותו דאי ס"ד כי עביד במלקט

וְהִיטְנִי מִצְּוֹה עֶבֶד ע"כ קָרָא דְזִקְנֹו לֹא אֶתָּא לְמִימַר דְּשָׂרִי בְּתַעֲרַר בְּדַרְיֵשׁ לְקִישׁ כּו' עֵינִין שָׁם.

וְקִשָּׁה נִימָא דְקָרָא דְזִקְנֹו אֶצְטְרִיף בְּדַלִּיפָא מְלַקֵּט וְהִיטְנִי דְשָׂרִי נָמִי בְּתַעֲרַר דְּאָז לֹא הָוִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּים שְׁנִיָּהֶם, וְכַדְמִשְׁנֵי הָכָא בְּדַלִּיפָא אַחַר. וְעַל כְּרַחֲמֵי דַּאֲע"ג דְּלִיפָא עֲכָשְׁוּ מְלַקֵּט וְהִיטְנִי מִפְּלַ מְקוּם מִיְקַרִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּים בְּמְלַקֵּט וְהִיטְנִי.

וּא"כ מֵאֵי טַעְמָא אֶמְרִינֵן הָכָא בְּדַלִּיפָא אַחַר לֹא הָוִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּים שְׁנִיָּהֶם וְכַבֵּר הַקִּשָּׁה זֶה הַשְּׂאֵגָתָ אַרְי' [סִימָן צ"ו] וְכַתְּבַת שְׁבַמְקוּם אַחַר יִישֵׁב זֹאת. וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ הַמְקוּם אֲשֶׁר בַּיָּמָר יִשׁוּבוּ עַל קוֹשְׁיָא זֶה.

[וְעֵינִין מַה שְּׁפַתְבְּתִי בְּמְקוּם אַחַר לִיְיִשֵׁב זֶה בַּס"ד]: וְלִפִּי עַנ"ד לִיְיִשֵׁב עִם הַנָּ"ל, וְגַם יִתְיִשֵׁב דְּבָרֵי הַבֵּית יוֹסֵף בַּא"ח [וְסִימָן י"א] שְׁחֹלֵק עַל דְּבָרֵי רִי"ו, בְּמַה שְּׁכַתְּבַת דְּהָא דְשָׂרִי כְּלָאִים בְּצִיצִית דְּנִקָּא כְּשֶׁאִינוּ מוֹצֵא מִמֵּינוּ אֲבָל אִם מוֹצֵא מִמֵּינוּ הָוִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּים כּו'.

וְהַשְּׂיָגוֹ הַבֵּית יוֹסֵף דַּאֲע"פ שְׁאִינוּ מְצוּי לֹו מֵאַחַר שֶׁהִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּים אֱלוֹ הִי מְצוּי לֹו לֹא דְחִינֵן הֵלֵא תַעֲשֶׂה עֵינִין שָׁם. וְהַקִּשָּׁה הַגְּאוּן הַמְנוּחַ מ' עֲזַרְיָאֵל הַלְוִי הַאֲבַד"ק קְרֵא שְׁנִיָּק עַל דְּבָרֵי הַבֵּית יוֹסֵף מְגַמְרָא דְשֶׁבֶת הַנָּ"ל דְּבַדְלִיפָא אַחַר דְּחִינֵן הֵלֵא תַעֲשֶׂה אַע"ג דֵּהִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּים אֱלוֹ הִי אַחַר, וְלִפִּי מַה שְּׁפַתְבְּתִי לֹא קִשָּׁה מִיַּדִּי דְּוַדַּאי כָּל שְׂאֶפְשָׁר וּבְמַצִּיאוֹת לְקַיֵּים אַע"ג דְּעַכְשָׁיו אֵי אֶפְשָׁר לְקַיֵּים וְלַעֲשׂוֹת כְּכָה.

מִפְּלַ מְקוּם אֶפְשָׁר לְקַיֵּים שְׁנִיָּהֶם. רַק דְּהֵתֵם בְּשֶׁבֶת עֵינִין הַקְּוֹשְׁיָא דְגַמ' הֵינֵנו ע"כ דְּכִינֵן דַּאֲיָא אַחַר יִלְדֵי לֹו הָאֵב כְּדִי שְׁיָהֵי לִיתָא קָמֵן וְהָאֲחַר יְמוּל, הָא אֱלוֹ קָמֵן הָוִי הָאֵב, אִינוּ מוֹעִיל כָּלֵל מַה דַּאֲיָא אַחַר דְּעַדִּינֵן אֵיכָּא מִצְּוֹה דְּעַל הָאֵב לְמוּל בְּנוּ.

רַק דְּקוֹשְׁיָתִי הַגְּמְרָא כִּינֵן דַּאֲיָא אַחַר נְצִנָּה לְהָאֵב לִילְדֵי מְכָאן וְיִתְקַיֵּים מִצְּוֹת מִיְלָה בְּהָאֲחַר. וְאִם כֵּן שְׁפִיר מְשַׁנֵּי בְּדַלִּיפָא אַחַר וּמְכַרְחַח הָאֵב לְמוּל וְאִין יָכוֹל לִילְדֵי, וְאִם כֵּן כִּינֵן דְּהָאֵב קָמֵן וְצָרִיף לְמוּל שְׁלֵא לְבַטֵּל מִצְּוֹת מִיְלָה כָּל עֵינִין מִפְּלַ שְׁפִיר מִיְקַרִי אֵי אֶפְשָׁר לְקַיֵּים שְׁנִיָּהֶם.

דְּהָא הַשְּׂתָא דְּהָאֵב קָמֵן אַף אֵי הָוִי אַחַר לֹא הִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּים שְׁנִיָּהֶם דְּהָא אֵיכָּא מִצְּוֹת עֲשֶׂה דָּאֵב חֵיִיב לְמוּל בְּנוּ. רַק דְּאָז לֹא הִי הָאֵב קָמֵן, אֲבָל עֲכָשְׁוּ דְּלִיפָא אַחַר וְצָרִיף הָאֵב לְמוּל וְהוּא קָמֵן הוּא מְל, מְעַשֶּׂה דְּחִי לֹא תַעֲשֶׂה דְּלֹא הָוִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּים שְׁנִיָּהֶם וְא"ש, וְהַבֵּן: עוֹד הִבִּיא רֵאִי דְּבַכְהָאֵי גִּנְנָא רִשְׁאֵי לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְאַחַר מְזוּזָה דְּחֹבֶת גְּבָרָא הוּא, וְאַפִּי הָכִי אֶמַר לִי ר"ג לר"נ בְּמַנְחֹות וְדָף ל"ג] קָבַע לִי מְזוּזָתָא, וְכֵן בְּתְרוּמָה דְּמִצְּוֹה דִּילָי הוּא וְאַפִּי הָכִי רִשְׁאֵי לְהַרְשׁוֹת לְאַחַר לְתְרוּם, וּמִהֵתֵם יְלִפִּי שְׁלִיחוֹת בְּכָל מְקוּם כְּדַאֲיָתָא בַּרפ"ב דְּקִדּוּשֵׁין [דָּף מ"א].

וְכֵן מִכְּהֵן שְׂבָא וּמְקַרִיב קְרַבְנוֹתֵי כְּדִילְפִינֵן בַּב"ק [דָּק"ט ע"ב] מְקַרָא דְּנֹפֵא בְּכָל אֹנוֹת נִפְשׁוֹ וְשֶׁרֶת כּו', וְאַפִּילוּ הָכִי רִשְׁאֵי לְהַרְשׁוֹת לְכַהֵן אַחַר לְהַקְרִיב מִשׁוּם דְּשְׁלוּחוֹ שְׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ. וְהָכִי נָמִי רִשְׁאֵי הָאֵב לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְמוּל, אֲלֵה תִנְכֹן דְּבָרֵי: נִרְאֵה מְדַעְתּוֹ דְּכָל הַמְצִוֹת שְׁוִין בְּזֶה דְּרִשְׁאֵי לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ בְּשִׁבְלֵוּ.

ולבבי לא כן ידמה הגע עצמה הר שאמר לשלוחו צא והנח תפילין ושב בסוכה ואכול מצה בשבילי, היתכן דנימא לשלוחו של אדם כמותו וכינן שהשליח עשה הוי פאלו משלחו פעל ועשה זה.

וכמו בקביעת מזוזה ואינה דזכר, ואי מקום לתורה. ומצות מה תהא עליהם.

תאספו כל קהל עם ישראל ויעשו אחד שלים בשבילם לכל מצות ד' אשר תעשינה ותפג תורה. אבל הדבר ברור כי בגוף ויסוד המצוה המוטלת על איש פרטי לא יתכן לאיש אחר לעשותו בשביל זה, שהרי התורה הטילה על איש פרטי זה לא על אחר.

רק שבמסבבים למצוה בזה יתכן לאדם לעשות שלים לטרונ בשבילו. כיצד התורה צותה לאכול מצה, וזה אחר שיהי' לו חטין משומרים מחשש חימוץ ויהי' נאפה בלי שום חימוץ זה יהי' נאכל בפסח, הנה גוף המצוה אכילת מצה, אלא שזה לא יתכן אלא א"כ יוקדם לו תנאים אלו שתהי' החטה משומרת כו': והנה הגם דזה הוא חובת גברא האוכל מצה דנדאי לא נחייב לאיש זר לטרונ עבורו וגם מצוה בו לטרונ עבור המצוה יותר מבשלוחו מכל מקום אם ימצא מי שיטריח עבורו רשאי לשוני שלים כינן דאין זה גוף המצוה שהרי עיקר המצוה הוא האכילה בלבד אלא שזה מסבב למצוה, וככה בתפילין המצוה הוא שיניח תפילין על זרועו ועל הראש וזו לא יוכל לעשות על ידי שלים והתורה חייבה אותו.

אולם הנה לשיהיו התפילין מונחים צריף לכתוב מקודם ולתקנם ואח"כ לקשור על היד כפתוב וכתבתם וקשרתם וזו הגם דנדאי החיוב הוא רק על המניח שיכתוב ויקשור, ועדיף דמצוה בו יותר מבשלוחו, מכל מקום רשאי הוא להמנות שלים שיכתוב תפילין עבורו ושיקשרם, אבל דוקא על זה דגוף המצוה אי אפשר לעשות על ידי שלים.

ושוב מצאתי בתוס' רי"ד פ"ב דקדושין שהביא יש מקשים בכל המצות יועיל שלים. ותירץ ג"כ כעין מה שפכתתי ונהגתי מאוד.

ועיין בקצות החושן סימן קפ"ב סעיף א' מה שכתב עליו ותירץ בדרף אחר עיין שם]. וככה גם הוא מעניינים שזכר הרב במזוזה ובתרומה ובקרבנות. שעיקר המצוה שזה הקרבן יהי' נקרב ושזו הבית תהיה קבועה במזוזה, ואולם לא יתכן זה אלא כשיקדם להם אדם המרים והמקריב והקובע והחובה מוטלת בנדאי אף על הבעל הבית או בעל הקרבן או השדה כי מי יטרח בלעדיו.

אבל בנדאי אם ימצא מי שיטרח בלעדיו רשאי הוא. שהרי אלו הנה במציאות שיהי' קרבן נשחט ונזרק וכל מלאכות העבודה מבלעדי אדם.

וכן שתהי' הבית קבועה במזוזה בלתי מי שיקבע. וכן התבואה נתרמת.

אלמלי הי' דבר זה במציאות לא הי' צריף לאדם, שהרי אין זה העיקר שיקבעו המזוזה בבית אלא העיקר שתהא הבית קבועה במזוזה וכן כולם. אלא שזה אינו במציאות וצריף לזה שיפעיל והחיוב חל על בעל אותו דבר ואם ימצא אחר שיטרח עבורו נדאי דרשאי לשלוחו של אדם כמותו.

ועיין היטב בסבא זו בתוס' שבת [דכ"ה ע"ב] ד"ה חובה יעניין שם היטב: וקצת ראי' וסעד לחילוק זה מגמ' פ"ק דמכות [ד"ח ע"א]. אמתניתין דמה חטיבת עצים רשות אף כל רשות יצא האב כו'.

ופריה וממאי דחטיבת עצים דרשות דילמא מחטיבת עצים דמצוה דסוכה ונחטיבת עצים דמערכה, ומשני כיון דאלו מצא חטוב לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה. עיין שם דפריה מאב המפה את בנו אע"ג דאי גמיר לאו מצוה.

ומשני התם אי גמיר נמי מצוה דכתיב יסר בנה כו' עיין שם היטב. והוא פדברינו דאע"ג דחטבת עצים לסוכה ולמערכה ודאי החיוב הוא על בעל הסוכה או על הפהו, מפל מקום אין זה גוף המצוה רק המסבב למצוה.

ואלו הי' במציאות לסוכה להמצא מבלעדי החטבת עצים לא הי' צריה לחטיבת עצים כלל. אלא שאי אפשר זולת כן והחיוב על בעל הדבר.

אבל בודאי רשאי לעשות שליח דזו לאו מצוה הוא. וכן קאמר התם דלא מיקרי חטיבת עצים דמצוה כיון שאין זה גוף המצוה: ואחרי כן.

הגם דלא ישבנו דברי הש"ך ז"ל ובודאי דבריו נדחין. דהא גם פיסוי הדם דמי למזונה ואינה, שהמצוה היא שיהי' הדם מכוסה רק שאי אפשר בענין אחר אלא א"כ מכסהו אדם והציווי על מי ששפך ששפך עליו החיוב לכסותו.

אולם אלו הי' אפשר במציאות לכסות בלעדי אדם שפיר דמי, וכדאמרינו פרק פיסוי הדם [דפ"ז ע"א] בכסהו הרוח ולא חזר ונתגלה פטור מלכסות. א"כ דמי ממש לקביעת מזונה ואינה דמצי לעשותו על ידי שליח.

וכן המילה התכלית והמסונבב הוא שיהי' הנולד נמול וחתוף בשר ערלתו וזה גוף המצוה, אלא שאי אפשר להיעשות זה אלא א"כ יחתוף המזהל בשרו, ולו הי' במציאות שימול מבלעדי אדם הי' די.

ואע"ג דבנולד מה"ל צריה להטיף ממנו דם ברית. לחד מאן דאמר בפ"ק ר"א דמילה [דקל"ה ע"א] והכי קיימא לן.

היינו שעדיין לא ניטף ממנו דם אבל לו ניטף ממנו גם דם בלעדי אדם. אלו הי' במציאות לא הי' צריה עוד תדע דנכרי אין רשאי לימול ואם מל אין צריה למול שנית פדכתב רבינו ברפ"ב מהל' מילה].

וכן אף היכי דצריה להטיף דם ברית לא יכרה וכיון שפן ודאי דיכול להמנות שליח: אבל הרונחנו בחילוקינו הנ"ל לגידון דידן בתלמוד תורה. שגוף המצוה היא לימוד התורה בעצמה דאין התכלית שיהי' גמיר וסביר.

שקרי אפי' מי שכתב קרא כל התורה פולה מאה פעמים ואחת לא נפטר ממצות והגית יומם ולילה, ויהושע שע בן נון נצטוה לא ימוש הספר התורה הזה מפיה, ובגמרא דמכות שבהבאנו ג"כ נזכר דאפי' גמיר מצוה קעביד להפוחו דכתיב יסר בנה וכו', וכן להפוח הגם ועכור השכל ביותר ג"כ לא נפטר ממצות תלמיד תורה.

ואמרו לעולם ליגרם אינש ואע"ג דלא ידע מאי קאמר. נמצא התכלית וגוף המצנה הוא אף הלימוד וההגיון בתורה, וכיון שהתורה ציוותה לאב שהיא ילמוד עם בנו פנאמר ושונתם בניה נראה דאינו רשאי להמנות שליח לעשות בשבילו ללמוד עם הבן כמו דאינו רשאי להמנות שליח להגיש תפילין בשבילו, פן נראה לי: ומה שכתב התבואות שור עוד מיבום.

דקיי"ל מצנה בגדול לניבם ותנן ביבמות [דמ"ג ע"ב] אם רצה הגדול לניבם פולם הרשות בידו כו', אלמא דאי לא בעי רק שאחד מאחיו ייבם קצתם נמי הרשות בידו ע"כ דבריו, מלבד דיפלא אף לפי דרכו דלא פהש"ף.

הרי מ"מ יודה דמצנה בגדול והתם משמע דרשות שלא לניבם פולם והא מצנה שניבם והא התבואות שור עצמו כתב שם דלאו כל פמינא למימר לא בעינא למיעבד מצנה, וע"כ דשאני בד' יבמות והכי נמי י"ל לדעת הש"ף, עוד זאת דבריו תמוהין ופה קדוש איה יאמר פן דכשניבם אחר בלעדי הגדול שליחותי דגדול קעביד ושלוחו של אדם פמותו.

דא"כ יהי גדול רשאי לעשות שליח לכל אדם גם בלעדי אחיו, אלא נדאי מדבעינן דוקא אחיו ע"כ דאחיו הוא דעביד מצנה. ומי דבהדיא אמרינן בכתובות [דע"ז ע"א] דחליצה לימא על ידי שליח, וכן ביאה דהיננו יבום ועיין ביבמות [ד"י ע"ב] איהו שליחותא דאחים קעביד איהי שליחותא דצרה קעבדה עיין שם,, אבל ברור דהכא לאו מטעם שליחות הוא רק דכף שורת הדין, דאם אין הגדול רוצה ליבם הולכת אצל הקטן ואם ייבם הקטן, גדול לאו פלום עביד וליכא מצנה גבי גדול כלל אף גבי קטן: ובהו נכון לפי ענ"ד ליישב בפ"ק דיבמות [ד"ג ע"ב] בסוגיא דעל' דקאמר טעמא דכתב רחמנא עלי' הא לאו הכי אתי עשה ודחי ל"ת נאחות אישה מתניבמת.

והרי התם מייירי קרא דעל' בדאיכא עוד אחים. דהא כתיב לצרור לצרור לאסור צרות וצרות צרות ש"מ דאיכא עוד אחים, וא"כ הרי אפשר ש יבם האחר, ואיהו ס"ד אמינא עשה דוחה ל"ת, הא היכי דאפשר לקיים שניהם לא דחי ל"ת מקמי עשה והכא אפשר לקיים שניהם באחר, וכדפריה תלמודא בפרק ר"א דמילה אי איכא אחר לעבד אחר כו'.

ולפי מה שפכתתי נכון דנדאי אע"ג דאיכא אחר מ"מ המצנה של זה לא מתקיים. וכיון דזה שהיא אליו ערנה הוא גדול האחים ומצנה בגדול לניבם, שפיר קאמר דס"ד אמינא עשה דוחה ל"ת דליכא למימר באחר, דעדיין מצנת יבום של זה דוחה ל"ת, דהא אחר המניבם לא מצי עביד שליחותו של זה רק אדעת' דנפשי קעביד.

אף בשבת פריה שפיר לכבד אחר דבמילה שפיר יכול האחר להיות שלוחו דאבי הבן ולא נתבטלה מצנה גם מאבי בן הפלל, ואתי שפיר: ותבנא לדינינו לפי חילוקינו הנ"ל. לענין מילה וכיסוי הדין עם התבואות שור דמצי לעשות על ידי שליח אבל בגידון דינן בתלמוד תורה אין רשאי לעשות שליח: והנה מצאתי בפסקי מהר"מ רקאנטי.

[סימן תקצ"ב] כתב היכא שיודע האב למול אסור לו להגיש אחר למול וגם אחר אין רשאי למול לפניו שלא ברשותו דמצנה על האב רמ"א ע"כ. מבואר להדיא (דלא) פהש"ף.

וכן משמע להקדיא בתשובת הר"י בן פלט שנדפס בתשובות מהרי"ל, וסימן י"א] ובסוף שו"ת תולדות אדם מהרשב"א. שכ' בבניאור הגמרא דפ"ק דפסחים [ד"ו ע"ב], בענין אי מקריבין על ביעור או לבער.

דקאמר אבי הבן מאי איפא למימר ומשני אין הכי נמי. ופירש רש הר"י בן פלט וזה לשונו.

אין הכי נמי דאב גופי סגי דלאו איהו מהיל כו' דמי סברת הא דתניא האב חייב למולו בידו קאמר להקניסו בברית הלכה פניו דסגי דלאו איהו עביד כו' וכעין זה פירש פסח וקדשים מאי איפא למימר אין הכי נמי כו' הכי נמי גבי פסח וקדשים סגי דלאו בעלים שחטו כו' וכי כל הקהל היו שוחטין אותו אלא לעשות שלוחו של אדם כמותו אלא סגי כו' פדלעיל גבי מילה כו' עכ"ל, מבואר להקדיא דלא פהש"ה.

דביד האב לכבד לאחר דמצות האב רק להקניס בברית ואף על ידי אחר שפיר דמי. וכן משמע בתמים רעים וסימן קפ"ו] מה שכתב הרי"א אהרן בשם הרמב"ן בענין על הברכות שבלמ"ד ושבעל, וזה לשונו וכן מצות שאפשר לו על ידי אחר ואין מוטלות עליו פגון כו' ומילה בבן חבירו כו' לא נחלקו אלא במצות המוטלות עליו ואפשר על ידי אחר ואפי' אינו שלוחו פגון בדיקה ומגילה ושחיטת קדשים ומילה בבנו כו' עיין שם מבואר ג"כ דמדמה מילה בבנו לשחיטת קדשים ובדיקה ומגילה דרשאי לעשות על ידי אחר.

ותימה גדולה על הש"ה ז"ל דרב גוברין איך נעלם ממנו דבר כל הפוסקים הנ"ל. מיהו לענין תלמיד תורה העלנו שאין להאב להרשות לאחר היכי דיכול בעצמו.

מיהו אם בעצמו לומד שיעור יותר גדול ממה שילמוד עם בנו הצעיר, נראה דנדאי רשאי על ידי אחר דהא הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם, כן נראה: הלכה ח' כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה.

בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל סורין בין בחור בין שהיה זקן גדול שתמש פחו. אפילו היה עני המתפרנסמן הצדקה ומחזיר על הפסחים.

ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה. שנאמר והגית בו יומם ולילה: בפרק י"א דמנחות [דצ"ט ע"ב] אמר ר' יוחנן משום רשב"י אפי' לא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימיש ספר התורה הזה מפיה.

ור"ש פליג שם דקאמר דנהגית יומם ולילה חובה, וציונה לכו דמא שילמוד חכמת יונת בשעה שאינו לא יום ולא לילה עיין שם, והנה בפ"ק דנדרים [ד"ח ע"א] אמר רב גידל אמר רב האומר אנשים ואשנה פרק זה נדר גדול נדר כו' ופריה והא מושבע ועומד מהר סיני ומשני פניו דאי בעי פטר נפשי בק"ש שחרית וערבית חיילה שבועה עלי' עיין שם.

מבואר דגם רב פותי' דר' יוחנן ס"ל דבק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש. וקשה על רבינו מדוע לא פסק פותיהו ועיין בלחם משנה מה שכתב בזה: ולפי ענ"ד דהנה בפרק מי שמתו דכ"א ע"א], אמר שמואל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חזר וקורא, מאי טעמא ק"ש דרבנן ומתיב רב יוסף והכתיב בשכבה ובקומה ומשני אפי' ההוא בדברי תורה פתיב.

והקשו התוס' והא מתניתין דרפ"ק [ד"ב ע"א] דקתני מאימתי קורין את שמע אוקמה דאקרא קאי דכתיב בשקב ובקומה ש"מ דבשקב ובקומה איירי בק"ש לא בדברי תורה עיין שם שדחקו דאסמכתא בעלמא קאמר.

ולי נראה דלא קשיא דהנה שמואל דמוקי קרא דבשקב לדברי תורה ע"כ דס"ל פרשב"י דבק"ש שחרית וערבית קיים לא ימיש. דהא למאן דמוקי קרא דבשקב לק"ש אין ר"ל שיקרא כל משה השכיבה וכל משה הקימה, אף רק פעם אחת בתחלת השכיבה ובתחלת קימה.

וכן אם קרא לדברי תורה אמי, סגי לדברי תורה בפעם אחת תחלת שכיבה ובתחלת קימה והיינו פרשב"י דבק"ש שחרית וערבית קיים א ימוש ויצא ידי תלמוד תורה, ולפי זה לא קשה מידי קושיות התוס'.

די"ל מתניתין אתיא כר' ישמעאל דוהגית יומם ולילה חובה, וא"כ לית ליה קרא דבשקב לדברי תורה דהא לדברי תורה לא סגי בפעם אחת בשקב בתחלת שכיבה ובתחלת קימה, וע"כ דבשקב למצות ק"ש אתי אבל תלמוד תורה מצוה יומם ולילה.

ושפיר קאמר תנא אקרא קאי ושמואל ס"ל פרשב"י. ולפי זה אתי שפיר דרבינו לטעמי' אזיל דפסק דק"ש דאורייתא מקרא דבשקב וכסתמא דמתניתין.

ובספק קרא חוזר וקורא דלא כשמואל ממילא היינו דלא פרשב"י ורשב"י רק ס"ל בק"ש שחרית וערבית קיים לא ימיש היינו משום דבשקב לדברי תורה אתי ולא לק"ש מהכא נפקא לי' והא בהא תליא.

אבל למאי דפסק רבינו פסתם מתניתין דבשקב לק"ש אבל לדברי תורה כל היום מוכח כר' ישמעאל, ושפיר עשה דהשמיט דעת רשב"י וכתב דיקבע עתים לתורה ביום ובלילה אם הוא טרוד ואם לאו כולו יומא זמני' כן נראה לפענ"ד: ובזה נכון לפענ"ד ליישב מה דנתקשיתי בפלוגמת ר' יוחנן ור' אלעזר [בפרק מי שמתו שם] בספק התפלל דר' יוחנן אמר חוזר ומתפלל ולנאי שיתפלל כל היום.

ופירשו בהגהת אשר"י ובשלטי גבורים בשם רבינו ישעי' אחרון ז"ל דאפי' בלא שום חידוש ובלא צבור אמר ר' יוחנן ולנאי שיתפלל כל היום. וקשה א"כ מאי טעמא לא חשבינן תנא בריש פאה בהדי אלו דברים שאין להם שיעור דדמי ממש לתלמיד תורה דחשיב התם, ובירושלמי שם פריה ולחשוב אפר פרה ולחשוב עפר סוטה ורוק יבמה.

ומשני כי קתני אלו שמוסרי' ניש בתוספתן מצוה הללו אין בתוספתן מצוה עיין שם ונהרי תפלה יש בתוספתן מצוה וכדאמר ר' יוחנן ולנאי כו' ומאי טעמא לא קתני: ולפי מה שכתבתי נחא.

דבירושלמי ריש ברכות מיייתי להא דר' יוחנן ולנאי שיתפלל כל היום למה שאין התפלה מפסדת ע"כ, ונראה דכיון בזה למה כו'. דבאמת לר' ישמעאל דוהגית יומם ולילה חובה יש לאסור להתפלל כל היום כולו שהרי על ידי התפלה הוא מפסיד מצות עשה דתלמוד תורה דהוא ג"כ כל היום רק דר' יוחנן לטעמי' דאיהו דאמר במנחות משמי' דרשב"י דבק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש.

ע"כ קאָמער דלואי שױתפלל פֿל היום שְׁהרי אין התפלה מפסדת לדעת'י כלום. שְׁהרי מצנות תלמוד תורה די בק"ש שחרית וערבית.

אָכן לר' ישמעאל נדאי דאָסור להתפלל פֿל היום דְּהרי צָריף לקיים מצנות עֲשֵׂה דתלמוד תורה והתפלה מפסדת, ולפי זה אתי שפיר דתנא דמתניתין לטעמין בריש ברכות דסתם לן תנא דקרא בשקבף לק"ש אתי ולא לדברי תורה דלדברי תורה לא סגי בקריאת פעם אחת שחרית ופעם אחת ערבית והיגונו כר' ישמעאל ולא פרשב"י, וממילא דגם אָסור להתפלל פֿל היום פנ"ל דמפסיד לתלמוד תורה.

וא"כ שפיר עביד דלא חשיב תפלה בהדי הך דאין לה שיעור וכו"ל. פֿן נראה נכון: ובדרושים פתבתי בסיעתא דשמאי, ליישב עם הנ"ל גמרא דמגילה [דכ"ח ע"ח], שאל ר' עקיבא לר' נחוניא הגדול במה הארכת ימים אתו גוזאי קא מחו לי'.

אמר לו אם נאמר כפש למה נאמר אחד, אמר להו שפקוהו צורבא מרבנן הוא, אמר לו אחד המיוחד שבעדרי אמר לו מימי לא קבלת מתנות כו' עיין שם. ואין מובן מאי דלא מצא ר' עקיבא דבר אחר להראות לר' נחוניא הגדול דצורבא מרבנן הוא בלעדי בשאלת אם נאמר כפש כו' ויובן לפי ענ"ד עם הנ"ל דשם פתר הכי אמר לי' רבי לר"י בר קרחה במה הארכת ימים.

אמר לו קצת בחיי. אמר לו תורה הוא וללמוד אני צריף.

ויש לדקדק לכאורה מה זו צוּרָף ללמוד אטו מי סני למימר דבעבור קיומו פֿל הכתוב בספר התורה האריף ימים. וצ"ל דהא באמת אמרינן בספ"ק דקדושין [דל"ט ע"ב] שְׁכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

נהרי שאמר לו אביו צא והביא לי גוזלות כו', ונפל ומת היכן אריכות ימיו של זה אלא לעולם שפולו ארוף, וא"כ עבור קיום המצות לא יאריף ימים. רק דבפ"ק דב"ק [ד"ט ע"ב] בהא דלהידור מצוה עד שליש במצוה דקאמר עד שליש משלו ומכאן ואילף משל הקב"ה, ופי' רש"י ותוס' שם עד שליש שהוא מחויב בו משלו הוא ואין לו שְׁכר בהאי עלמא, מכאן ואילף שעושה יותר מכדי חיובו משל הקב"ה לשלם לו שְׁכרו בהאי עלמא: ונהי היתה שאלת רבי, דע"כ עשית דבר מה יותר מהחויב שבעבור זה הגיע שְׁכרָךְ בהאי עלמא וללמוד אני צריף מהו אותו הדבר.

אף עדיין לכאורה לפי דברי רשב"י דבק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש. א"כ בפשוט אתה מוצא דבר יותר מהחויב שעשה.

שְׁהרי בנדאי בתורת ד' יתגה יום ולילה וזה יותר מן החיוב. דמדינא בק"ש שחרית וערבית יצא וא"כ עדיין מה שאל דצריף ללמוד, וצ"ל דרבי כר' ישמעאל סבירא לי' דנהגית יומם ולילה חובה, ובזו לא פעל יותר מכדי חיובו: והנה בילקוט [פְּרָשַׁת פִּנְחָס] הביא בשם תדב"א, את הכפש האחד תעשה בבוקר דא ק"ש של שחרית, ואת הכפש השני תעשה בין הערבים דא ק"ש של ערבית.

ובאת תורה ללמדך דמלבד ב' הכפשים יש עוד כפש דא ק"ש דהיגונו בזמן התרפון דליכא קרבן התמיד. ק"ש שחרית וערבית במקומו עומד.

ועיין שם דיליף לה מיתורא דהאָהד ר"ל יחוד מלכות שמים עיין שם. וקשה אם פן מנא לי' אָהד המינוחד שְבַעַד הָא אַצְטְרִיף לַק"ש וְצְרִיף לומר דְהָא קְרִיאַת שְמַע יִלְפִינן מְבַשְׁכְּבָה וּבְקוּמָה.

רק דהילקוט הנ"ל סובר דבְשַׁכְּבָה וּבְקוּמָה לְדַבְרֵי תוֹרָה דְאִתִּי. ע"כ אָמר דְאָהד אִתִּי לְהוֹרוֹת ק"ש, אַכּוֹן לְדִידֵן דַּק"ש יִלְפִינן מְקַרָא דְבַשְׁכְּבָה לֹא צְרִיף אָהד לַק"ש וְיִלְפִינן אָהד הַמִּינוּחַד שְבַעַדְר, וּלְפִי זֶה אִתִּי שְפִיר דְהֵי גוֹזְאֵי הָיו סְבוּרִים פְּנִתִי דְרַשְׁבִּי דַּבְק"ש שְחִרִית וְעַרְבִית קַיִם לֹא יְמוּשׁ, וַאֲ"כ שְאַלְתוּ בְמָה הָאֲרַכְתָּ יָמִים לִית לְהוּ דְתוֹרָה וְלִלְמֹד צְרִיף דְמָה זֶו צוֹרָף הֲלֹא פְשוּט שְהֶאֱרִיף יָמִים בְּעֵבוֹר שְהוֹגָה בְתוֹרָה יוֹם וְלִילָה.

וְעֵשָׂה יוֹתֵר מְפָדֵי חַיּוּבוֹ וְדַשְׁכְּרוּ בְהַאי עֲלֵמָא. וע"כ חֲשַׁבּוּהוּ לְקַץ בְּחַיּוֹ אִתּוֹ וְקִמְחוּ לִיהּ וְעַל זֶה רַמְזֵי ר' עֲקִיבָא בְשְאַלְתוּ לְמָה נְאָמַר אָהד וְיַדַע פִּי הוּא בְאָהד יִשְיַבְנוּ לְהַמִּינוּחַד שְבַעַדְרוּ וְלֹא לַק"ש.

וע"כ דס"ל דַּק"ש יִלְפִינן מְבַשְׁכְּבָה וְלֹא לְדַבְרֵי תוֹרָה אִתָּא. דְלְדַבְרֵי תוֹרָה לֹא סְגִי בְפַעַם אַחַת שְחִרִית וּפַעַם אַחַת עַרְבִית.

וּמוֹכַח כַּר' יִשְמַעְעָל דוֹהֲגִית יוֹם וְלִילָה חוֹבָה. וַאֲ"כ בְתוֹרָה שְאַל וְלִלְמוֹד הוּא צְרִיף, עֵבוֹר אִיזָה עֵנִין עוֹדְפִי עַל הַמְחֻיָב פְעַל וְעֵשָׂה שְבַעַבּוֹר זֶה זָכָה לְאַרְיַכַת יָמִים.

דַּעַל יְדֵי תוֹרָה לִית לִי דְהָא מְחֻיָב לְהַגּוֹת יוֹם וְלִילָה. יר' נְחוּנְיָא הַגְדוֹל הַבֵּין זֶה וְנְאָמַר לְהוּ צוֹרְבָא מְרַבְנָן הוּא שְבַקוּהוּ וְדו"ק.

וּבְדְרוּשׁ שְפַתְבְּתִי לְבַר מְצוּנָה שְלִי שְנַת תַּקְצ"ו, גַּם לְסִיּוּם לַש"ס בְּשַׁבַּת שׁוּבָה ת"ר לַפ"ק, הָאֲרַכְתִּי בְסִייעָתָא דְשְמַיָא וְאִין פָּאן מְקוּם לְהֶאֱרִיף: הִלְכָה י"ג אִשָּׁה שְלִמְדָה תוֹרָה יִשׁ לְהַ שְׁכַר אָבֵל אִינָה פְשֻׁכַר הָאִישׁ מְפָנִי שְלֹא נְצַטְוִית, וְכָל הָעוֹשָׂה דְבַר שְאַיִנוּ מְצוּנָה עָלִיו לְעֵשׂוֹתוֹ.

אִין שְכָרוּ כְשֻׁכַר הַמְצוּנָה שְעֵשָׂה. אֲלֵא פְחוֹת מְמַנּוּ.

וַאֲע"פ שִׁישׁ לְהַ שְׁכָר צוּוּ חֲכָמִים שְלֹא יִלְמַד אָדָם אֶת בְּתוֹ תוֹרָה. מְפָנִי שְרוּבָם הַנְּשִׁים אִין דַּעְתָּן מְכוּוֹנָת לְהַתְלַמֵּד.

אַלֵא הֵן מוֹצִיאֹת דְבְרֵי תוֹרָה לְדַבְרֵי הַבְּאִי לְפִי עֲנִיּוֹת דַּעְתָּן. אָמְרוּ חֲכָמִים כָּל הַמְלַמֵּד אֶת בְּתוֹ תוֹרָה כְּאֵלוֹ לְמַדָּה תְפָלוֹת.

בד"א בְתוֹרָה שְבַעַל פָּה, אַכְּל תוֹרָה שְבַכְתָּב לֹא יִלְמוֹד אוֹתָהּ לְכַתְחָלָה וְאִם לְמַדָּה אִינּוּ כְמַלְמַדָּה תְפָלוֹת: הַרְמ"א בִּי"ד (סִימָן רַמ"ו) הַבִּיא בְשֵׁם הָאֲגוּר בְּשֵׁם הַסֵּמ"ג דְגַם הַנְּשִׁים חֲיִיבוֹת לְלַמֵּד הַלְכוֹת הַצְרִיכוֹת לָהֶם עֵינֵן שָׁם.

וְקִשָּׁה לְפִי עַנ"ד מְגַמְרָא דְסוּטָה [דכ"א ע"א], דְאִמְתְּנִיתִין דְהַזְכוֹת תוֹלָה קְאָמַר זְכוֹת דְמֵאֵי אִי זְכוֹת דְתוֹרָה הָא אִינָה מְצוּנָה וְעוֹשָׂה וְאִסִּיק בְּאֲגָרָא דְאֲקָרִינן וְאִתְנִינן בְּנִייהוּ כו'. וְהַשְׁתָּא אִי גִימָא דְגַם הַנְּשִׁים מְחֻיָּבוֹת לְלַמֵּד הַצְרִיף לָהֶם הָא עֲדִינן אִיכָא זְכוֹת דְתוֹרָה בְּמָה שְלִמְדָה.

וע"כ דנדאי לר' אליעזר דאמר כל המלמד בתו תורה פאלו מלמדה תפלות, על כל מיני לימוד אסור ללמוד אלא לשמוע וכדאמרין בפ"ק דחגיגה [ד"ג ע"א] אנשים באו ללמוד נשים באות לשמוע כו', ושמא י"ל לאידך גיסא דלר' אליעזר נדאי בכל ענין אסור ללמוד את בתו תורה, רק בע"כ בן עזאי לא שרי ללמדה תורה אלא בהלכות שהיא חייבת בהם לא כל התורה כולה, ופסקו הסמ"ג והאגור פבן עזאי ע"כ פתבו דחייבות ללמוד דברים הצריכים להם וקצת סעד לזה דהנה ענין פלוגתא בן עזאי עם חכמים הי' נראה לי דהוא כן.

דהנה בפ"ק דקדושין [דל"ד ע"א] קאמר דלא ס"ד דנשים פטורות ממזונה דכתיב למען ירבו ימיכם כו' נשי לא בעי חיי. והקשו התוס' הא בתלמוד תורה נמי פתיב פי היא חיייה ונחייב נמי נשים בתלמוד תורה מטעם זה, ותירצו דכי היא חיייה לא קאי אתלמוד תורה אלא אקיום מצות כלומר שהתורה מלמדת לה קיום המצות שהם חיייה ע"כ.

וענין שם שתי עוד תירוצ' דשאני תלמוד תורה דגלי קרא ולמדתם את בניכם ולא בנותיכם היינו עכשיו דאמרין דנשים פטורות, אבל אי לאו זה איכא למידרש קרא למעוטי עכו"ם.

[פי בילקוט ראובני דריש בשם הפליאה ולמדתם בניכם ולא עכו"ם ע"ש]: והנה בספ"ק דקדושין [ד"מ ע"ב] נשאלה שאילה לפני זקנים כו' תלמוד גדול או מעשה גדול נענה ר' טרפון ואמר מעשה גדול נענה ר' עקיבא ואמר תלמוד גדול ענין שם.

ולמאן דאמר תלמוד גדול נדאי קרא דכי היא חיייה קאי אתלמוד דהוא עדיף ממעשה. ורק למאן דאמר מעשה גדול הוא די"ל קרא דכי הוא חיייה כמו שפתבו התוס', דר"ל פשתעשה המצות שהם חיייה אבל לימוד התורה בעצמה אינו גדול כל כך.

וא"כ בן עזאי יתכן דס"ל כמאן דאמר תלמוד גדול. וכן משמע דס"ל הכי מדאמרין בפ"ק הבא על יבמתו [דס"ג ע"ב] דלא נסיב איתתא ואמרו לו אתה נאה דורש ואין נאה מקיים.

אמר להם ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה. הרי דביטל מצות בשביל לימוד התורה דס"ל תלמוד גדול, וא"כ פי היא חיייה קאי אתלמוד ע"כ ס"ל דנשים חייבות בתלמוד תורה דאטו גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי.

ור' אליעזר דפליג אבן עזאי וס"ל דנשים פטורות, ס"ל דמעשה גדול וכי הוא חיייה קאי אמצעשה המצות ולא אתלמוד תורה ובת"ת נשים פטורות. כן נראה: ובזה אמרתי ליישב גמרא דברכות [די"ד ע"ב] דרב משי ידי' וקרא ק"ש ואנח תפילין, ופריה וקתניא הגיע זמן ק"ש עולה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש, הרי דהנחת תפילין קודם לק"ש ענין שם מה דמשני, וקשה לי מאי פריה ק"ש דב"ק ד"ז ע"א] אמר רבה בב"ח הוי אזינלא בתרי' דר"י כו' ומנח תפילין ומברך ונדר אמר לן כו', ופריה וקאמר מר גדול לימוד תורה שהלימוד מביא לידי מעשה.

ופירשו התוס' בשם השאלתות דקושית הגמרא הוא מאי טעמא מנח ר"י תפילין ברישא קודם שאמר לו כו'. והאמר מר גדול לימוד תורה כו' והני לי' להקדים הלימוד תורה

קוֹדֶם תְּפִילִין, וּמִשְׁנֵי הָא לְמַגְמַר נִפְשֵׁי תַלְמוּד גְּדוֹל וְהָא לְאַגְמוּרֵי אַחֲרֵינֵי, מַעֲשֵׂה גְדוֹל עֵינֵן שָׁם.

וְהָרִי ק"ש הֵינּוּ תַלְמוּד תּוֹרָה פְּדָאָמַר רַשְׁבַּ"י דְּבַק"ש שְׁחֲרִית וְעֲרֵבִית יֵצֵא יָדֵי לֹא יִמוּשׁ וְא"כ הָרִי תַלְמוּד תּוֹרָה גְּדוֹל וְצָרִיף לְהַקְדִּים לְתַפְּלִין וְצ"ל דְּבַרְיֵיתָא דְקַתְנֵי ק"ש אַחֲרֵ תַפְּלִין סוֹבֵר דְּמַעֲשֵׂה גְדוֹל וְא"כ מֵאֵי קוּשְׁיָא עֲלֵי דְרַב אֵימָא דְרַב ס"ל תַלְמוּד עֲדִיף ע"כ קָרָא ק"ש קוֹדֶם דְּמִנַּח תַּפְּלִין: אֲבָל לְפִי מָה שְׁפַתְבְּתִי נִיחָא דְהֵנָּה בַּס"פ הִי קוּרָא [דִּי"ז ע"א] אָמַר לִי רַב לר"ח נְשִׂים בְּמָה זְכִינָן אָמַר לִי בְּאַקְרוּיֵי בְּנֵייהוּ לְבִי כְּנִישְׁתָּא כּו'.

וְהָרַב שָׁמַע יַעֲקֹב פ' וַיֵּצֵא וּפ' שְׁמוֹת] פֶּתַח וְכוּלָּם הָיוּ תְּמַהִים שָׁם מָה זֶה שְׁאַלְהֵ הֵנִי נְשִׂי בְּמָה זְכִינָן וְהֵלֵא פְּמָה מְצַנַּת עֲשֵׂה שְׁלֵא הוּז"ג נְשִׂים חֲזִיבוֹת, וּבְכָל מִילְתָּא הַשְׁנָה אֲשֶׁה לְאִישׁ לְכָל עוֹנֵשִׁין שְׁבַתְוֹרָה וְעֵינֵן שָׁם מָה שְׁפַתְבַּ בְּזָה.

וּבְמַחֲלֵת כְּבוֹדוֹ נַעֲלַם מִמֶּנּוּ גְּמָרָא דְסוּטָה [דכ"א] דְּפָרִיף אַמְתַּנְיֵתִין דְּהִזְכוּת תּוֹלָה לָּהּ, זְכוּת דְּמֵאֵי אֱלִימָא זְכוּת דְּמַצּוֹת וְהָא אָמְרִינּוּ עֲבִירָה מְכַבָּה מְצוּהָ. אֲלֵא שְׁכַר דְּתוֹרָה הָא אָסוּר לְלַמֵּד בְּתוֹ תּוֹרָה כּו'.

וּמִשְׁנֵי רַבִּינָא לְעוֹלָם זְכוּת דְּתוֹרָה וּדְקָאָמַרְתָּ אֵינָהּ מְצוּנָה וְעוֹשֵׂה נָהִי דְלֹא מִפְקֵדָא בְּאַגְרָא דְאַקְרוּ בְּנֵייהוּ כּו' עֵינֵן שָׁם, וְזֶה הֵיטָה ג"כ שְׁאַלְתָּ רַב בְּמָה זְכִינָן דְּנֹדָאֵי אֵין אָדָם צְדִיק וְכַש"כ אֲשֶׁה שְׁלֵא תַחֲטֵא וְעֲבִירָה מְכַבָּה מְצוּהָ וְע"כ אָמַר לוֹ שְׁכַר תּוֹרָה.

וְאֵע"ג דְּאֵינָהּ מְצוּנָה מ"מ בְּשְׁכַר אַקְרוּיֵי בְּנֵייהוּ כּו'. וּמִבּוֹאָר דַּס"ל לְרַב דְּאַשְׁה אֵינָהּ מְצוּנָה בְּתַלְמוּד תּוֹרָה דַּע"כ שְׁאַל בְּמָה זְכִינָן.

וְקוּשָׁה הָא כ, יב כִּי הִיא חֲזִיף וְאַטּוּ נְשִׂי לֹא בְּעֵי חֵי וְצ"ל דַּס"ל מַעֲשֵׂה גְדוֹל מִתַּלְמוּד וְכִי הִיא חֲזִיף קָאֵי אַמַּעֲשֵׂה הַמְצוֹת. וְא"כ דְּמוּכַח ע"כ דְּרַב ס"ל ג"כ מַעֲשֵׂה גְדוֹל.

וְא"כ פְּרִיף מִבְּרֵייתָא דְּצָרִיף לְהַנִּיחַ תַּפְּלִין קוֹדֶם ק"ש וְאַתִּי שְׁפִיר, וּלְפִי זֶה לְדִין דְּקִי"ל תַלְמוּד גְּדוֹל וְכִמוֹ שְׁפַתְבַּ רַבִּינוּ לְהֵלֵן [פְּרָק ג'] יֵשׁ לָנוּ לְפָסוּק כְּכֵן עוֹזֵי דְנְשִׂים חֲזִיבוֹת בְּתַלְמוּד תּוֹרָה דַּא"כ כִּי הוּא אֵיף קָאֵי אַתַּלְמוּד תּוֹרָה וְאַטּוּ נְשִׂי לֹא בְּעֵי חֵי וְגַם הַנְּשִׂים חֲזִיבוֹת.

אֲבָל דִּי לְהֵם דְּבְעֵי חֵי בְּמָה שְׁיַלְמְדוּ בְּמַצּוֹת שְׁהֵם מְצוּוֹת וְתוּ לֹא כֵן נִרְאָה: וּבְזָה אַמְרֵתִי בְּדְרוּשִׁים בְּסִייעָתָא דְשְׁמִיָּא לְבָאָר גְּמָרָא פ"ק דְּמו"ק [ד"ט ע"א] בְּהָא דְשְׁלַח רַשְׁבַּ"י לְר' אֲלֵעָזָר בְּרִי לְר"י בֶּן גְּרִים וְלְרִיב"ע דְּלְבָרְכוּהוּ, אֲשֶׁכְּחִינְהוּ דְקָרְמִי קָרָאֵי אֶהְדְּדִי פְתִיב פֶּלַס מַעְגַּל רִגְלִיף וְכָל דְּרַכִּיף יִכְנוּנוּ וְכַתִּיב אֲנִיחַ חֲזִיִּים פֶּן תִּפְלַס.

לֹא קוּשְׁיָא כָּאֵן בְּמַצּוּהָ שְׁאַפְשָׁר עֲשׂוּתָהּ עַל דֵּי אַחֲרִים כָּאֵן בְּמַצּוּהָ שְׁאֵי אַפְשָׁר עַל דֵּי אַחֲרִים. הִזְרִ יִתְבוּ וְקַמְבַּעֲיָא לְהוּ יְקָרָה הִיא מְפִינִים כּו' כָּאֵן בְּמַצּוֹת שְׁאַפְשָׁר עַל דֵּי אַחֲרִים אֲזִי יְקָרָה הִיא מְפִינִים וְכָל חֲפְצֵיָה אִפִּי חֲפְצֵי שְׁמִים לֹא יִשׁוּוּ בָּהּ, וְכֵן בְּשְׁאֵי אַפְשָׁר כּו', אָמְרוּ לוֹ יְהֵא רַעְנָא דְתַזְרַע וְלֹא תַחֲצַד כּו' אָמַר לִי הִנֵּה פּוֹלְהוּ בְּרַכְתָּא נִינְהוּ כּו' עֵינֵן שָׁם.

וְאַמְרֵתִי פְּרַפְרַת בְּעֵלְמָא לְהַמְשִׁיף הַעֲנֵנִן דְּרַמִּי הִנֵּה קָרָאֵי אֶהְדְּדִי בְּמָה דְשִׁיף לְהִדְדִי לְעַנְיִן הַבְּרָכוֹת, עִם מָה שְׁפַתְבְּתִי לְמַעְלָה: דְּהֵנָּה עַנְיִן מָה שְׁאַמְרוּ הַבְּרָכוֹת בְּלִשׁוֹן רְמֵז וְנִסְתָּר.

פֶּתַח הַרְיִיף בְּעֵין יַעֲקֹב כִּי הֵם חִפְצוּ שְׂיִצְאוּ הַבְּרָכוֹת מִפִּי רִשְׁבִּי עֵינֵי שָׁם. אוֹלָם רִשְׁבִּי דְשָׁלַח בְּנוֹ לָהֶם.

הוא על דָּרָךְ שְׂפִינְרוֹשׁוֹ הַמְּפָרְשִׁים בְּבִיאוֹר מֵאָמֵר רז"ל ספ"ג דְּתַעֲנִית [דכ"ה ע"ב] בְּמַעֲשֵׂה דֵר' אֱלִיעֶזֶר ור' עֲקִיבָא דֵר' א יָרַד לִפְנֵי הַתִּיבָה וְאָמַר כ"ד דְּבְרָכוֹת ורע"ק אָמַר אָבִינוּ מִלִּפְנֵי וְנַעֲנֶה יָצְתָה בַת קוֹל וְאָמְרָה לֹא שָׁנָה גְדוֹל מִזֶּה אֲלֵא שָׁנָה מַעֲבִיר עַל מְדוּתֵי כו'.

וְנִשׁ לְדַקְדָּק א"כ הֲלֵא בְּמִדָּה זֹו גְדוֹל רע"ק מר' אֱלִיעֶזֶר וּפִינְרוֹשׁוֹ הַמְּפָרְשִׁים דֶּהֲפֹנָה לְפִי שְׂמַצִּינוּ הָאָב זֹוּכָה לְבָנוּ בְּחֻכְמָה כו'. וְנוֹדַע דרע"ק בְּן גָּרִים וא"כ מִתּוֹלְדָה הִי נוֹלַד מוֹכֵן לַרַע וְעַם כָּל זֶה הִי מַעֲבִיר עַל מְדוּתֵי הַמְּוִשְׂרָשִׁים בְּקִרְבּוֹ.

ע"כ הַגַּם דֵר' א הִי גְדוֹל כְּמוֹתוֹ עַם כָּל זֶה הוּא הֵכִי נִכְבָּד לְפִי שֵׁר' א הִי בָּא מִגִּזְע יִשְׂרָאֵל וּמִצְוֹתָיו הַטְּבָעִיִּים לְטוֹב וְנִמְצָא לֹא הִי צָרִיף לְהַעֲבִיר עַל מְדוּתֵי מִשְׁא"כ רע"ק: וְזֶה הִתְהַוָּה ג"כ כְּפִנְת רִשְׁבִּי בְּמָה שְׂשָׁלַח בְּנוֹ לֵר"י בְּן גָּרִים שֶׁהִי ג"כ בְּן גָּרִים וְהִי מַעֲבִיר עַל מְדוּתֵי ורע"ק יְהִי נַעֲנֶה בְּיוֹתֵר כְּמוֹ ר' עֲקִיבָא וְשָׁלַח שְׂיִבְרַכְנוּ וְאוֹלָם הִנֵּה בִּיבְמוֹת [דס"ד ע"א] דָּרְשׁוּ וְיַעֲתֵר לוֹ וְלֹא לָהּ לְפִי שְׂאִינוּ דוֹמָה תְּפִילַת צְדִיק בְּן צְדִיק לְתַפְלַת צְדִיק בּוֹ רִשְׁע.

מְבוֹנָר דְּאֶדְרַבָּא אֲשֶׁר בָּא מִזְרַע יִשְׂרָאֵל וְהוּא צְדִיק בְּן צְדִיק עֲדִיף לְהַעֲנוֹת בְּתַפְלָתוֹ מִצְדִיק בְּן רִשְׁע אִף בְּאֵמַת יֵשׁ לוֹמֵר בְּדָרָךְ אַחַר דְּלַכְךָ כְּתִיב וְיַעֲתֵר לוֹ וְלֹא לָהּ. לְפִי דְעַבְרִיהַ מְכַבָּה מִצְוָה וְאִין עַבְרִיהַ מְכַבָּה תוֹרָה וְתוֹרָה נְמִי אֲגוֹנִי מִן הַעֲבִירוֹת כְּנ"ל מִגְּמָרָא דְסוּטָה.

ע"כ יִצְחָק שְׁהִיָּה עוֹסֵק בְּתוֹרָה דְלֹא נַעֲתֵר לוֹ. מִשְׁא"כ הִיא דְלֹא עָסְקָה בְּתוֹרָה דְלֹא מְפַקְדָּא וְכָל הַמְּלַמֵּד כו' כְּאֵלוֹ מְלַמְּדָה תְּפִלוֹת ע"כ לֹא נַעֲתֵר לָהּ, וְהִנֵּה הֵם רָמוּ קְרָאִי דְפָלַס אֶהְדְּדִי וְתִירְצוּ דְבְּמִצְוָה שְׂאֶפְשֶׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים פְּלַס מַעְגַל רַגְלִיף שְׂתַעֲשֵׂה אִתָּהּ הַגְּדוּלָה וְחִבְרָךְ יַעֲשֵׂה הַקְּטָנָה, וְחִזְרוּ וְרָמוּ קְרָאִי דְחֻפְצִים לֹא יִשׁוּוּ בָּהּ וְהַעֲלוּ דְבְּמִצְוָה שְׂאֶפְשֶׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים תְּלַמּוּד תוֹרָה עֲדִיף וְכָל חֻפְצִים לֹא יִשׁוּוּ בָּהּ, מְבוֹנָר דס"ל דְּתַלְמוּד עֲדִיף מְכַל מִצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת.

וא"כ קְרָא דְכִי הִיא חֲרִיף קָאִי אֶתְלַמּוּד תוֹרָה. וא"כ גַּם נָשִׁים מִצְוֹת בְּתַלְמוּד תוֹרָה דְאֵטוּ נָשִׁי לֹא בְּעֵי חֲרִי וְא"כ אִי אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ קְרָא דוֹיַעֲתֵר לוֹ וְלֹא לָהּ לְפִי שֶׁהוּא עָסֵק בְּתוֹרָה וְלֹא הִיא דְהָא גַּם אִשָּׁה מִצְוָה בְּתַלְמוּד תוֹרָה.

ורע"כ צ"ל דוֹיַעֲתֵר לוֹ וְלֹא לָהּ לְפִי שְׂאִינוּ דוֹמָה תְּפִילַת צְדִיק בְּן צְדִיק לְתַפְלַת צְדִיק בְּן רִשְׁע. דְּתַפְלַת צְדִיק בְּן צְדִיק עֲדִיף.

ע"כ אָמְרוּ הַבְּרָכוֹת בְּלִשׁוֹן סְתוּם וְחִתּוּם פְּדִי שְׂיִצְאוּ הַבְּרָכוֹת מִפִּי רִשְׁבִּי לְפִי שְׂאִינוּ דוֹמָה תְּפִילַת צְדִיק בְּן צְדִיק כו' וְאִתִּי שְׂפִיר וְדו"ק. וְעוֹד הָאֲרַכְתִּי בְּדְרוּשִׁים בִּס"ד: וְלַעֲנִין עֲבָד גַּתְבָּאָר בְּדַבְרֵי רַבִּינוּ [פ"ח מֵהַל' עֲבָדִים] דְּאָסוּר לְאָדָם שְׂיִלְמַד אֶת עַבְדוֹ תוֹרָה וְלֹא הוֹצִירָה לְכוֹפְלוֹ כְּאֵן.

ובענין עפ"ם נתבאר בפ"ב דתגיגה [די"ג ע"א] אמר ר"א אין מוסרין דברי תורה לעפ"ם שגאמר מגיד דבריו ליעקב כו' ורבינו השמיט זה, נראה דס"ל דכש"כ הוא מעבד דאסור ללמדו תורה, ועיין שם בתוס' בתגיגה הקשו למה לי קרא דמגיד דבריו ליעקב תיפוק לי' דאמרין [בפרק דיני ממונות] עפ"ם שלמד תורה חייב מ' ואיפא לפני עור ותירצו דמירי היכא דאפשר לו ללמד מנכרי אחר בלאו הכי דלא שייך לפני עור אפי' הכי אסור הישראל ללמדו מקרא דמגיד דבריו ליעקב כו' ע"כ.

וכתב על זה שארי הגאון בספר טורי אבן במילואים שם דהתוס' והרא"ש פ"ק דשבת [ד"ג ע"א] פתבו דאסורא דרבנן איפא אף בכהאי גוונא דאפשר באחר. והוא הביא ראיה דלא כהתוס' והרא"ש מפ"ק דע"ז [ד"ו ע"א] בהא דאיבעיא לן הא דאסור לשאת ולתת עם עפ"ם אי הוא משום כו' או משום לפני עור נפ"מ דאית לי' לדידן דמשום הרנחה איפא ומשום לפני עור ליכא עיין שם ואי אסורא דרבנן איפא אפתי מאי נפ"מ הא אסורא דרבנן מיהא איפא מיהו הקשה מספ"ק דע"ז [דכ"א ע"א] דפריה אדר"ש בן אלעזר דלא ימפור שדהו לכותי מפני שנקראת על שמו על שמו תיפוק לי' משום לפני עור כו' עיין שם, ומאי קושיא אימר דמירי באית לי' לכותי לשפור שדה אחרת דליכא משום לפני עור אלא נדאי דמ"מ איפא אסור דרבנן ועיין שם שגאמר בקושיא: ולפע"ד נדאי דברי התוס' והרא"ש נכונים ומוכרחים, דאע"ג דאפשר ביז זה לעשות העבירה בלעדי בן מ"מ אסורא דרבנן איפא.

וכדמוכח להדיא בפ"ק דב"מ [ד"ה ע"ב] בהא דפריה דאי לא תימא הכי אגון חיותא לרועה היכי מסרינן ועברינן אלפני עור. והביא בשיטה מקובצת שם בשם הריטב"א להקשות הא אית לרעיא חיותא מה איפא למימר ותו לא שייך לפני עור, ותירץ דמ"מ אסור דהוי מסייע ידי עוברי עבירה ע"ש, וכן משמע קצת בפרק חנוך בקודש [דכ"ה ע"ב] בהא דחבר וע"ה שירשו את אביהן עם הארץ יכול לומר לו טול אתה חטין שבמקום פלוני ואני כו' ופירש"י דוקא בחז מין אבל בתרי מיני לית לן בריה דכשמת אביהם נפל חלק לזה וחלק לזה בכל המינים ונמצא חבר זה מחליפה לו ועובר בלפני עור ע"כ.

דאע"ג דבלא זה אחיו העם הארץ יאכל טומאה. מפל מקום כשהוא מחליפה לו בידו עובר בלפני עור ואסור: [עוד נראה קצת ראיה מהא דירושלמי [ספ"ח דתרומות] בסיעה של בני אדם שאמרו להם עפ"ם תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם לאו נהרג פולקם דאפליגו בזה ר"י ור"ל.

וע"כ לא קאמר ר' יוחנן דיהרגו הם פהאי דשבע בן בכרי שהרגו הם ושלחו ראשו אלא דאי לאו הכי יהרגו פולקם, הא היכי דגם אם לא יהרגוהו הם ביזים ג"כ לא יהרגו פולקם אלא אותו האיש בלבד.

נדאי אף ר' יוחנן מודה שאסורים הם להרגו ביזים וכ"ש לדידן דקיי"ל פריש לקיש, וכדפסק רבינו לעיל [בפ"ה מה' יסודי התורה] דרק כשבע בן בכרי דמורד במלכות הי' והי' חייב מיתה, אבל היכא דאין זה חייב מיתה אף דמ"מ יהרג פולקם מ"מ הם אסורים למסור בידיהם להורגו, והכי נמי דכנת' מה לי חיי הגוף מה לי חיי הנפש אדרבא אמרינן בפרק שלשה שאכלו [דמ"ח ע"ב] לענין ברכות המזון וברכת התורה על חיי שעה מברך חיי עולם לא כש"כ עיין שם וא"כ גם בחיי עולם אע"ג דבין כף ובין כף יעשה חבירו

איסור מ"מ אסור הוא לעשות בידים, וכמו דאסיר לשפנה דמו של חברו ואע"ג דבין כף ובין כף יהי גשפף.

ואע"ג דאמרינו בסנהדרין [ע"ח ע"א] הורג טריפה פטור מפל מקום איסורא איכא. כן נראה]: אבל הנה טעמא דהא מלתא.

הרי כתבו התוס' והרא"ש דצריף להפריש חבירו מדבר איסור בכל מה דאפשר וכ"ש ליתן בידיו עיין שם וזה הוא אף בישראל אבל בעכו"ם ודאי לא שייך זה דאין צריף להפרישו מאיסור ואין צריף למחות נכרי העובד ע"ז [בשגם לפי מה דנתבאר בחידושי לפרק ו' מהלכות דעות הלכה זו דטעם תוכחה ואפיושי מאיסור לחבירו הוא משום ערבות א"כ בעכו"ם הא לא שייך ערבות], ובנדאי כל דאפשר לו בענין אחר ג"כ לעבדן וליכא תו לפני עור רשאי הוא ליתן לעכו"ם ורק בישראל חברו הוא אסור ומעתה לא קשה מידי מהא דפ"ק דע"ז לענין לישא וליתן עם עכו"ם דהתם בעכו"ם אמרינו.

ובעכו"ם שפיר קאמר דכיון דאית לי לדידי תו ליכא לפני עור דלאפיושי מאיסורא אינו מחויב [דגם בחיי הגוף קיי"ל כן בעכו"ם לא מעלין ולא מורידין והוא הדין בחיי נפשו לא מורידין והוא הדין דלא מעלין אבל בישראל בחיי גופו קי"ל דמעלין וכן בחיי נפשו] כלל.

אכן בספ"ק דע"ז דמייגרי בכותים ולמאן דאמר כותים גרי אמת וכמו שכתבו התוס' שם. ובנדאי גם לגר צריף להפריש מאיסור ומכ"ש למה שכתבו התוס' בנדה [די"ג ע"ב] דגם גרים בכלל ערבות].

ע"כ שפיר אע"ג דאית לי לשפור מנכרי אסור לישראל להכשילודיהרי מחויב להפרישו מאיסור כל מה דאפשר וכמו שכתבו התוס': ובזה הי' ניקח לפענ"ד בספ"ק דע"ז שם מאי דקאמר: אי הכי למה לי משום דנקראת טל שמו תיפוק לי משום לפני עור.

דקדוק הלשון אי הכי דמשמע אי לא הקדם לא הי' קשה כלל ועיין בתוס' שם מה שכתבו בזה. ולפענ"ד דהנה בקדושין [דנ"ו ע"א] אמרינו אין לוקחים בהמה במעות מעשר שני ואם לקח כו' במתכונן להוציא מעות מעשר שני לחולין בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומם, ופירש"י דקנסין למוכר דיודע שהמעות מתחללות על בהמה כו' ועובר על לפני עור, והקשו התוס' על זה ד"ה אבל מה לפני עור שייך הקא.

הלא אם לא יקח ממנו יקח מאדם אחר. ולא שייך לפני עור אלא דקאי בתרי עברי דנהרא כו' עיין שם.

וקשה הא התוס' בעצמם כתבו בפ"ק דשבת] דאיסורא דרבנן מיהא איכא אף בלאו תרי עברי דנהרא וצ"ע, ונראה לי לחלק דהנה הך דאין לוקחים בהמה במעות מעשר שני אינו אלא איסור דרבנן בעלמא.

כמו שכתבו להדיא התוס' שם [דנ"ה ע"ב] ד"ה אנו גזירה שמה יגדל עדרים, וא"כ הוי תרי דרבנן. ובאיסור דרבנן אין להחמיר אף בדאית לי ממקום אחר לחוש לפני עור, ורק באיסור דאורייתא כתבו התוס' בפ"ק דשבת לענין הוצאת שבת.

כּוּן נִרְאֶה לִי, [אַף לְפִי זֶה צ"ע בְּהֵךְ דְּחוּמָר בְּקוּדֵשׁ הַנ"ל לְעֵינַי טוֹמְאָה וְטַהֲרָה בְּעַם הָאָרֶץ דַּג"כ אֵינוֹ אֱלֹא דְרַבְּנָן, פְּמִבְּנֵי בְּבִכּוּרוֹת [ד"ל ע"א] וּבְרִש"י עֵינַי שָׁם): וּלְפִי זֶה אֲתִי שְׁפִיר. דְּהֵנָּה הַתּוֹס' בַּסַּפ"ק דַּע"ז שָׁם הֵבִיאוּ דַעַת רַבֵּינוּ תָּם דְּמְלֻאכַת חוּה"מ אֵינוֹ אֲסוּר אֱלֹא מְדַרְבְּנָן, וּלְפִי זֶה הִדְרָא קוּוֹשִׁיא לְדוֹקְתָּי מֵאֵי פָּרִיף תִּיפּוּק לִי מִשּׁוּם לְפָנַי עוֹר הָא אֲצִטְרִיף לְטַעְמָא דְּנִקְרָאת עַל שְׁמוֹ הֵיכִי דִּיכּוּל לְשַׁפּוֹר שְׁדָה מֵאַחַר דְּלִיפָא לְפָנַי עוֹר.

כֵּינֵן דְּמְלֻאכַת חוּה"מ רַק דְּרַבְּנָן וְהוּי תְּרֵי דְרַבְּנָן וְכַנ"ל. אַף הֵנָּה בְּמָקוֹם אַחַר הַבְּאֵתִי מִשְׁמַעוֹת וּקְצַת רֵאִי לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְּמְלֻאכַת חוּה"מ דְּאוּרֵייתָא.

מֵהָא דְּאֲסוּרֵינָן הֵכָא לְשַׁפּוֹר שְׁדָה לְכוּתֵי וּפְרִיף אַבְּל עֲפו"ם מֵאֵי שְׁרֵי כו' אֵי הֵכִי כּוּתֵי נְמִי כו' וּמְשַׁנֵּי כּוּתֵי לֹא צִיִּית כו'. וְעֵינַי שָׁם בְּתוֹס' ד"ה אַבְּל הִקְשׁוּ אֵימַר נָקַט כּוּתֵי וְכ"ש עֲפו"ם אֲסוּר וּמְנָא לֵן דְּעֲפו"ם שְׁרֵי.

וְתִרְצוּ דַּא"כ הֵוִי לִי לְמִנְקַט עֲפו"ם דְּאֵינְרֵי בֵּה רִשְׁבָּ"ג וּמְתַנִּיתִין וְגַם דְּבַעֲפו"ם לֹא שְׁיִיךְ לְפָנַי עוֹר עֵינַי שָׁם. וְהִשְׁתָּא אֵי נִימָא דְּמְלֻאכַת חוּה"מ דְּרַבְּנָן.

אַפְתִּי אֵימַר נָקַט כּוּתֵי לְרַבּוּתָא דַּאע"ג דְּכוּתֵי לֹא יַעֲשֶׂה מְלֻאכָה אֱלֹא בַחוּה"מ דְּאֵינוֹ אֱלֹא דְרַבְּנָן אֲפִי הֵכִי אֲסוּר לְהַשְׁפִּיר. וְכַש"כ לְעֲפו"ם דְּאֵיכָא לְמִימַר שְׁיַעֲשֶׂה מְלֻאכָה בְּשַׁבְּתוֹת וְיו"ט דְּאוּרֵייתָא אֱלֹא וְדַאי דְּגַם מְלֻאכַת חוּה"מ דְּאוּרֵייתָא וְשְׁפִיר מוּכַח מְדֻלָּא קְתָנִי עֲפו"ם, וּלְפִי זֶה אֲתִי שְׁפִיר דְּקָדוּק הִלְשׁוֹן אֵי הֵכִי דְּכֵינָן דְּאֵמַרְתָּ דְּלֵהֵכִי קְתָנִי כּוּתֵי וְלֹא עֲפו"ם מִשּׁוּם דְּעֲפו"ם צִיִּית וְכוּתֵי לֹא צִיִּית.

וְלֹא אֲמַרִּין דְּנָקַט כּוּתֵי לְרַבּוּתָא דַּאף לְאִסוּר דְּרַבְּנָן חִיִּישִׁין ש"מ מְלֻאכַת חוּה"מ דְּאוּרֵייתָא. וְא"כ קָשָׁה תִּיפּוּק לִי מִשּׁוּם לְפָנַי עוֹר וְאֵע"ג דְּאֲפִשֵׁר לוֹ לְשַׁפּוֹר מֵאַחַר מ"מ אִיסוּר דְּרַבְּנָן מִיָּהָא אֵיכָא עוֹוֹן דְּמְלֻאכַת חוּה"מ דְּאוּרֵייתָא, וְאֲתִי שְׁפִיר כּוּן נִרְאֶה נְכוּן: וְדַע דַּאף אִם הֵעֲפו"ם יוֹדַע הַדְּבָר וְגוּף הַדְּבָרֵי תוֹרָה אֱלֹא אֵינוֹ יוֹדַע הַטַּעַם, אֲסוּר לְגַלּוֹת לוֹ הַטַּעַם.

כַּדְאִיתָא בְּשִׁלְהֵי כְּתוּבוֹת [דְּקִי"א ע"א] שָׁם וְשִׁלָּא יִגְלוּ הַסּוּד לְעֲפו"ם. וּפִירִש"י וְאֲמַרִּי לָה סוּד טַעְמֵי הַתּוֹרָה, מִיָּהוּ לְצוּרָף שְׁעָה שְׁפִיר דְּמִי כְּדַמוּכַח בְּפָרֶק יֵשׁ נוֹחֲלִין [דְּקַט"ז רַע"א] בְּהָא דְּבַת לְנַחֲלָה דְּאֵמַר לוֹ ר"י בֶּן זַכַּאי לְצִדוּקִי וְלֹא תִּהְיֶה תוֹרָה שְׁלִימָה כו' מֵה לְבַת בְּנוֹ שְׁכֵן יָפָה כו', וּפִירִשׁ הַרְשָׁבָ"ם דְּמִתְחַלָּה לֹא הִי חֲפִץ לְגַלּוֹת לוֹ טַעְמוֹ שֶׁל דְּבָר דְּאִין מְגַלִּין לָהֶם טַעְמֵי תוֹרָה ע"כ.

הֵרִי דַּאח"כ כְּשִׁרְאָה צוּרָף שְׁעָה גִּילָה לָהֶם. וּבְזֶה נִסְתַּלְקָה נְמִי קוּוֹשִׁית הֵרַב טוּרֵי אָבִן בְּחִידוּשֵׁי שְׁהַקְשָׁה מֵהָא דַּפ"ג דַּע"ז [מ"ד ע"ב] שְׁשָׂאֵל נְכָרִי אַחַד אֶת רַבִּין גְּמְלִיאֵל מְפָנִי מָה אַתָּה רוֹחֵץ בְּמִרְחֵץ שֶׁל עֲפו"ם.

וְהַשִּׁיב אָנִי לֹא בְּאֵתִי בְּגִבּוּלָה כו' וְאֵיךְ הַשִּׁיב דְּבָרֵי תוֹרָה לְנְכָרִי. וְעֵינַי שָׁם שְׁנִשְׂאָר בְּקוּוֹשִׁיא לְמֵאֵן דְּאֵמַר דְּנְכָרִי שְׁלֵמָה תוֹרָה חֲזִיב מ' מִשּׁוּם דְּהוּי כְּנַעֲרָה הַמְּאֹרְסָה דְּכִתִּיב תוֹרָה צוּה לוֹ כו' עֵינַי שָׁם, וְלִי נִרְאֶה דְּלֹא קָשָׁה מִיָּדִי דְּלְצוּרָף שְׁעָה וְדַאי שְׁרֵי, וְתַנּוּן בְּפָרֶק הַרְוָאָה בְּבִרְכוֹת [דַּנ"ד ע"א] עַת לְעֲשׂוֹת לְד' הַפְּרוּ תוֹרְתָךְ ר' נְתַן אוֹמַר הַפְּרוּ תוֹרְתָךְ עַת לְעֲשׂוֹת לְד'.

עיינו שם ברש"י דלצנרף לעשות לד' רשאי להפר, והתם נמי צנרף גדול הי' לרבן גמליאל לגלות לנכרי הטעם. פי לולא פן הי' חילול השם גדול.

ובכהאי גוונא שרי אף דעבר על לפני עור פן נראה לי: פירק ב' הלכה א' מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל פלג ופלג ובכל עיר ועיר. וכל עיר שאין בה תינוקות של בית רבו.

מתרימין את אנשי העיר. עד שמושיבין מלמדי תינוקות ואם לא הושיבו מתרימין את העיר.

שאין העולם מתקנים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן: בפירק לא יתפוך [דכ"א ע"א] איתא דיהושע בן גמלא. דמקודם היו מושיבין רק בכל פלג ופלג ובגני ט"ז וי"ז ואתי יהושע בן גמלא ותיקון להיות בכל עיר ועיר כו' וגם בגני ו' ז.

וכתב בספר ידי אליהו [תקון א'] שאינו יודע מדוע פתב רבינו בכל פלג אחר שפבר פתב בכל עיר ועיר, ואף שהזכיר בגמרא פלג היינו קודם יהושע בן גמלא עיינו שם, ואנכי הרואה בספ"ק דמכות [ד"ז ע"א] מיימי גמרא ברייתא נמי פהאי גוונא, דת"ר בשעריה אתה מושיב ב"ד בכל פלג ובכל עיר ועיר, ובחזון לארץ אתה מושיב בכל פלג ופלג ואי אתה מושיב בכל עיר ע"כ.

הרי אמר ג"כ בכל פלג ובכל עיר. וכבר העירו המפרשים גם שם פיון דיש ב"ד בכל עיר מה צנרף בכל פלג.

וכל התירווצים שיש שם גם פה יהי' נכון, ועיינו בלחם משנה רפ"א מהל' סנהדרין] הביא בשם הרמב"ן דלהכי קאמר בכל פלג ופלג. משום דצריה להושיב בעיר הפלג עוד ב"ד נוסף על מה שבכל עיר והוא על פלל הפלג כולו, והכי נמי גם פאן י"ל פן דצריה בכל פלג ופלג להושיב מלמד תינוקות על פל הפלג כולו.

נוסף על מה שבכל עיר פנ"ל לדעת הרמב"ן, [אע"ג דיהושע בן גמלא לא תיקון אלא בכל עיר ועיר מ"מ לא ביטל תקנה ראשונה להושיב גם בכל פלג ופלג: ובענין התינוקות יש לחקור אינה נקרא תינוק ועד אימת, ומהא דקודם יהושע בן גמלא היו מכניסין פון ט"ז וי"ז.

משמע דגם זה נקרא תינוק. ועיינו בפירק פל כתבי [דקי"ט ע"א] אמר ריש לקיש משמין דר"י נשיאה אין העולם מתקנים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן אמר לי' רב פפא לאב"י דידי ודידך מאי אמר לי' אינו דומה הבל פה כו' ע"כ.

וראיתי להרב פרשת דרכים [דרף האתרים דרף ב'] הביא בשם מהר"ש יפה שהקשה דמאי פסקא דאב"י ור"פ דיש להם חטא והתינוקות של בית רבן אין להם. ותירץ דנדאי אין אדם צדיק בארץ אלא דהתינוקות של בית רבן אע"פ שחוטאין אין כלום שהם קטנים.

וחזר והקשה דהכא משמע דרק משום תינוקות העולם מתקנים. ונהרי אף פחות מכן כ' אין ב"ד שלמעלה מענישים והוי הבל פה שאין בו חטא, עיינו שם מה שתירץ.

ומבואר דדעתו דתינוקות של בית רבן היינו עד פן י"ג ותו לא. איברא קושיותו באמת
חזקה מדוע לא אף יותר מכן י"ג דפחות מכ' אין מענישין ותירוצו דחוק: ובדרוש
שדרשתי ב"ה בשבת פרשת שקלים תקצ"ו לפ"ק.

שבו בפרק נעשיתי בר מצוה פן י"ג שנים ויום אחד. אמרתי ב"ה לפתיחת דרושי ליישב
גמרא הנ"ל מקושיות מהר"ש יפה וביארתי ג"כ גמרא פ"ק דשבת [די"ג ע"א] במעשה
דאותו תלמיד שקרא הרבה ושנה הרבה ושימש ת"ח הרבה ומת בתצי ימיו.

נטלה אשתו תפלו וקיתה מחזרת על בתי כנסיות ובתי מדרשות ואמרה פתיב בתורה פי
היא חייב בעלי שקרא הרבה כו' ע"כ ואמרתי לבאר דקדוק הלשון הרב"ה וגם מה
שנטלה תפלו.

הענין דבאמת הנה אמרו (בשלהי חולין ובפ"ק דקדושין [דל"ט ע"ב] דשכר מצנה בהאי
עלמא ליכא. וא"כ מה שאלה על איתו תלמיד דכ' פי היא חייב, נימא נמי לעולם שפלו
ארוך, אף בפ"ק דב"ק [ד"ט ע"ב] אמרינו למצנה עד שלש משלו מפאן ואילך משל
הקב"ה.

ופירשו רש"י ות"ס בעד שלישי דחייבא עלי' רמיא משלו הוא אין לו שכר בהאי עלמא.
מפאן ואילך משל הקב"ה.

דכל שעושה יותר מחיובו שפרו בהאי עלמא עיין שם. והנה בפרק י"א דמנחות (דצ"ט
ע"ב) אמר ר' יוחנן משמי' דרשב"י אפי' לא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא
ימוש כו' עיין שם.

והתוס' בר"ה [די"ז ע"א] הביאו בשם המכילתא דהעוסק בתורה פטור מתפילין. וזה
היתה פוננת אותה אשה חכמה שנטלה תפלו ואמרה בעלי שקרא הרבה ועשה יותר
מחיובו.

ועוד נטלה תפלו להראות שאף על פי שקרא בתורה עם כל זה הניח תפילין. ונמצא עשה
יותר מחיובו, א"כ שפרו בהאי עלמא ומדוע מת בתצי ימיו.

וא"ש ונכון: ולפי זה אתי שפיר מאמרם ז"ל אין העולם מתקיים. ר"ל זה העולם אין לו
קיום אלא בהקבל פיהם של תינוקות של בית רבן.

ואמר.

לו רב פפא לאפיי דידי ודידך מאי אמר לו אינו דומה הכל פה שיש בו חטא, ר"ל הכל
פינו והגיונינו בתורה הנה יש בו חטא, והיינו שבהמנע ממנו הלא יש חטא וריש לקיש
ס"ל כר' ישמעאל דהגית יומם ולילה חובה ועון על המניעה, ונמצא עשייתו הוא חייבי,
ואחר שהוא חיוב לא יגיע לנו שכר עבור זה בהאי עלמא.

ואין זה העולם מתקיים על ידו. משא"כ אותם תינוקות של בית רבן הכל פיהם אין בו
חטא.

ר"ל שאם ימנעו ממנו לא יחטאו. ונמצא עשייתם יותר מהחיוב ושפרו בהאי עלמא, וע"כ
זה העולם מתקיים על ידם.

והיינו דיקא קודם י"ג שנים. אבל אחר י"ג שנים אפי' פחות מכן כ' דאינו נענש.
מ"מ הוא חייב בעשיית מצות ודו"ק: הלכה ב' מכניסין את התינוקות להתלמד כבן שש
כבן שבע לפי פת הבן ובגין גופו, ופחות מכן שש אין מכניסין אותו. ומפה אותן המלמד
להטיל עליהם אימה.

ואינו מפה אותם מפת אויב מפת אכזרי. לפיכך לא יפה אותם בשוטים ולא במקלות.
אלא ברצועה קטנה כו': הכי אמר לי' רב לר' שמואל בר שילת בפרק לא יחפור [דכ"א
ע"א] פי מחית לינוקא כו', ועיין בפ' נערה שנתפתתה [ד"נ ע"א] א"ר יצחק באושא
התקינו שיהא אדם מתגלגל עם בנו עד י"ב שנים מפאן ואילך יורד עמו עד לחייו.
ותמה הרב ידי אליהו [תיקון ב'] מדוע השמיט רבינו תקנה זו דאושא. והרי"ף ו"ל הביאה
בהלכות ונשאר בצ"ע.

ואנכי יגעתי ומצאתי תירוץ מפסוק לדעת רבינו כי הנה עמדת לכו' מה תקנו באושא
ומה הוסיפו. הא בלאו הכי מדינא קיי"ל בהכותב [דפ"ו ע"א] דבאומרים לו עשה סופה
ואינו עושה כו' מפין אותו עד שתצא נפשו וכן בכל מצות עשה.

וא"כ מה קמשמע לן בירוד עמו לחייו הא ודאי בגדול מכן י"ג שנים דכופין אותו ומפין
עד שתצא נפשו בכל מצות עשה, ואי דאשמעינן דמן י"ב שנים ואילך כופין. הא נמי
פשיטא.

דמשמע ודאי עד י"ב שנים שלימות קאמר ומפאן ואילך היינו מהתחלת שנת י"ג ואז
נדאי מחויב מדרבנן משום ח נוה פדמחויב בתענית כל אותה שנה. כדאיתא בפרק נערה
שם לפירש"י עיין שם והרי כתבו התוס' בפרק הכותב שם דאף במצנה דרבנן מכין עד
שתצא נפשו: אף י"ל דטובא אשמעינן חכמי אושא.

דהאמרין בחולין [דק"י ע"ב] בההוא דלא מוקיר אפנה וכפתוהו. א"ל שבקינהו תנינא
כל מצנה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד שלמטה מוזהרים עלי'.

והרי תלמוד תורה נמי מצות עשה שמתן שכרם בצדה דכתיב ושננתם לבניי כו' למען
ירבו ומיכם כו'. ועיין בתוס' קדושין [דל"ד ע"א] ד"ה גברא דכ' דקר דלמען ירבו קאי
אמונה.

מיהו כתבי דקרא דכי הוא חייב קאי אתלמוד תורה עיין שם. ולתירוץ קמא שכתבו שם
ליתא להא.

אף לתירוץ בתרא נכון] וא"כ הוי תלמוד תורה מצות עשה שמתן שכרה בצדה ואין כופין.
ותקנו הם דמן י"ב שנים ואילך שהוא ביז המלמד יורד עמו המלמד לחייו, והא דכתבו
בהגהות מיימוני [ריש פסק א'] דאי לא בעי אב להשפיר מלמד לבנו פייפינו לי', פדין
כל מצנה עשה שלא רצה לעשות דמפין אותו עד שתצא נפשו ונחתין לנכסי עיין שם,
היינו לענין לכוף לאב שישפיר לבנו מלמד ובנו רוצה ללמוד אלא שאין לו מלמד, ובזה
נתחייב פבר האב וכדתנן האב חייב ללמדו וכופין אותו לעשות חיובו.

ואפֿשֿר דסבירא לי' דלא קאי למען ירבו אלא אלימוד עצמו לא אונשננתם לבניה, וכן קרא דכי הוא חזיה, וא"כ החיוב ללמד את בנו לא הוי מצות עשה שמתן שְׁכָרָה בצדָה. אָבֿל לימוד עצמו הוא מצות עשה שמתן שְׁכָרָה בצדָה ואין כופין.

ושפיר תיקנו באנשא לירד עמו לחזיו ואף מִבְּנֵי י"ב שָׁנִים וְהִלָּא: אף הנה בתולין שם הקשו התוס' מהא דכופין על הצדקה. עיין שם ובפ"ק דב"ב [ד"ח ע"ב] שפֿתבו דהא דכל מצות עשה שמתן שְׁכָרָה בצדָה אין ב"ד מוֹזְהָרִים עלי'.

אין ר"ל מוֹזְהָרִים שאון רשאים למיכף. אלא ר"ל אין מוֹזְהָרִים אין מוֹכְרִים להכריחו ולכופו כבשאר מצות.

והביאו ראי' לזה מהירושלמי עיין שם. וע"כ כופין על הצדקה דאע"ג דהוי מצות עשה שמתן שְׁכָרָה בצדָה.

א"כ אין הכי נמי לענין תלמוד תורה דאע"ג דהוי מצות עשה שמתן שְׁכָרָה בצדָה. אפי' הכי כופין דהא רשאי לכוף וְהִדְרָא קוּשְׁיָא לְדוֹכְתֵי' מה פֿעֵלו חכמי אִנְשָׁא ומאי הוֹעִילו בְּתַקְנָתוֹ.

הא אף בלאו הכי נמי כופין כדין כל מצות עשה: אָבֿל י"ל דחכמי אִנְשָׁא לטעמייהו אָזְלִי. דשם בכתובות [דמ"ט ע"ב] אָמַר ר' אִילְעָא בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ הַכּוֹתֵב נְכָסֵי לְבָנָיו הוּא וְאִשְׁתּוֹ גְּזוּגִים מֵהֶם.

ויש להבין היכי דמי, ממה נפשך אי דלא פתב כל נכסיו אלא שׁייר לעצמו ואית לי' לדידי' למזוני. בְּהָא וְדָאִי אַף לְתַקְנָת אִנְשָׁא אִין בְּנָיו מְחַוְיָבִים לְזוּנּוֹ.

ואלא דלית לי' קשה תיפוק לי' אף בלא כותב לבניו. הָא פְּתָבוּ הַתּוֹס' בִּפ"ק דקדושין [דל"ב ע"ב] ד"ה אורי וכן בהרי"ף שם דהיכי דרויח הבן והאב לית לי' פְּיִיפִינוּ לְהַבּוֹן וְשָׁקְלֵי מִיָּגוּל בְּתוֹרַת צְדָקָה.

וְיִתְבַּיְנוּ לְאַבוּהָ פִּי הָא דְרַבָּא כְּפִנָּה לְרַב"א כו' עיין שם. ומדוע יגרע כותב נכסיו לבנו מפל אדם דכִּיפִינוּ לְבִן לִיתָן לְאַב הִיכִי דְלִית לִי, וצ"ל דחכמי אִנְשָׁא סוֹבְרִים דְּמִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁמַתָּן שְׁכָרָן בצדָה אין ב"ד כופין, ואף על צדקה אין כופין, ע"כ שפיר אָמְרוּ דבְּכּוֹתֵב נְכָסֵי בְּזוּ דוֹקָא כּוֹפִין לְזוּנּוֹ מִנְּכָסֵי דְּאִדְעָתָא דְּהִיכִי נָתַן הָא לְאוּ הִיכִי לָא.

[ועיין שם בתוס' בקדושין במה דהביאו מירושלמי מעןבדא דרבי יונתן דאמי ההוא גברא ונשקי' כו' עיין שם, והוא ממש אותה הגמרא דפרק גערה עיין שם אף בענין אחר.

[ולפי זה אמי שפיר דכִּינּוּ דס"ל לחכמי אִנְשָׁא שָׂא דב"ד אין כופין על מצות עשה שמתן שְׁכָרָה בצדָה, א"כ גם אתלמוד תורה אין כופין ושפיר תקנו דמן י"ב שָׁנִים וְאִילָף יוֹרֵד עִמּוֹ לְחִיּוֹ.

אָכֵן רַבִּינוּ דְּפוֹסֵק [בְּפֶרֶק ו' מֵהַל' מִתְּנַת עֲנִיִּים] כּוֹפִין עַל צְדָקָה עַד שִׁיתּוֹ [ועיין בְּפֶרֶק ה' מֵהַלְכוֹת מְמָרִים הִלְכָה ט"ו פְּתַב גַּם הַמְּבַזָּה אָבִיו דְּמַכִּין אוֹתוֹ מִכּוֹת מְרֻדוֹת. נִרְאָה ג"כ דס"ל דָּאִף עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁמַתָּן שְׁכָרָה בצדָה מִכִּין אוֹתוֹ] וְהִינּוּ דס"ל דָּאִף עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁמַתָּן שְׁכָרָה בצדָה כּוֹפִין.

ע"כ השמיט ה' תקנתא דאנשא דמן י"ב שנים ואילך יורד עמו לחייו דפשיטא דכופין פדין כל מצות עשה ואפי' בשנת י"ב פדין מצות עשה דרבנן, פן נראה נכון: פ'ק ג' הלכה ג' אין לה מצוה בכל המצות כולן שהיא שתורה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצות כולן.

שהתלמוד מביא לידי מעשה. לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום: עיין מה שפתיבתי לעיל [פ'ק א' הלכה י"ג] בס"ד לבאר בזה דתלמוד גדול או מעשה גדול דהוא פלוגתא דתנאי בספ"ק דקדושין [ד"מ ע"ב] תלוי ועומד בפלוגתת תנאי בפ'ק הי' נוטל בסוטה [דכ"א ע"א] אם הנשים מצוות גם פן אתלמוד מורה או לא עיי"ש: ובזה אמרתי בסייעתא דשמיא לפי קט שפלי להבין דברי חכמים וחידותם בפ'ק ח' שרצים בשבת [דק"ח ע"א] בעובדא דשמואל וקרנא הוי יתבי אגודא דנהר מלפא חזינהו למיא דקאזלי ועכירי אמר גברא אתי ממערבא כו' אזל אשפח' לרב אמר לי מניין שאין כותבין תפילין אלא על גבי עור בהמה טהורה אמר לי דכתב למען תהי' תורת ד' בפיה מן המותר בפיה מנין לדם שהוא אדם שנאמר ויראו מואב מנגד המים אדומים כדם.

מנין למילה שבאותו מקום נאמר פאן ערלתו ונאמר להלן ערלתו מה להלן דבר שעושה פרי כו', ואין מוכן ענין ג' שאלות הללו כי אם הוא בא לנסותו לא מצא שאלות אחרות עמקות מאלה ועיין בבכור שור ז"ל ובשאר מפרשים מה שכ' לפרש בזה לפי דעתם.

וגם אנכי מזקנים אתבונן לילה בנתיבתם לפרש איך כל השאלות אל מקום אחד ילכו בלכתם להוכיח את רב על פי לא טוב עשה. ואם אולי אין הדברים כנים בכוננתם, הנה הקב"ה חזי בפלפולא, וכי הוא זה: דבאמת יש להבין על רב דאתי מארץ ישראל לבבל ונהרי משרע"ה ביקש לבוא לארץ ישראל, ואמרו בפ"ק דסוטה [די"ד ע"א] וכי לאכול מפר' כו' אלא ביקש לקיים המצות התלוים בארץ ואיך רב לא חייש לזה ועזב ארץ ישראל והמצוות התלוים בה לילה לבבל.

רק י"ל דהלך להרבות תורה בבבל. וכדאמרינן בפ'ק בתרא דיומא [דפ"ז ע"ב] דלא איפייס פי היכא דליזיל וליגמר אורייתא בבבל וכן בפ"ק דגיטין [ד"ו ע"א] אמרינן בבבל פארץ ישראל לגיטין מפי אתא רב לבבל, ופירש"י מפי אתא רב וקבע ישיבה בסורא.

וס"ל לרב פמאן דאמר תלמוד גדול ממעשה, ע"כ הניח מצות המעשיות שיקיים בארץ ישראל ובחר לו לילה לבבל לתלמוד תורה, והנה שמואל וקרנא דיתבי אגודא דנהר מלפא יפלא איך עזבו לימוד התורה והלכו לנוע אגודא דנהר.

וצ"ל דהי' להם איזה דבר מצוה לעשות שם וס"ל מעשה גדול ע"כ. הפסיקו מללמוד לילה לעשות המצוה והנה בראותם רב דאתי ממערבא לבבל, ע"כ היינו דס"ל תלמוד גדול והני מצות המעשיות.

ע"כ בא אליו קרנא להוכיח דלא פותי' אלא מעשה גדול, ורב הסכים על ידו דבאמת חזר בו. וכמו שפתיבתי לעיל ופ'ק א' הלכה י"ג] בסייעתא דשמיא דרב ס"ל מעשה גדול עיין שם והביא ראיה ראשונה מנין שאין כותבין תפילין אלא על גבי עור בהמה טהורה אמר לי מקרא דלמען כו' והנה בפ"ק דקדושין דל"ה ע"א] דרשינן מקרא דלמען כו' להקיש כל התורה כולה לתפילין מה תפילין מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אף כל כו'.

וא"כ מנא לן שאין כותבין רק על בהמה טהורה הא אצטריף קרא דלמען כו' להקיש. אף מהא לא קשיא דהא אסקינן התם דלא אצטריף הקישא, ובבגנן אב סגי דהא הוי לי' מצה שומחה והקהל ג' פתובים הבאין פאחד כו' עיין שם.

אף הא קשיא דהא שם [דל"ד ע"א] קאמר ותפילין מנא לן דנשים פטורות ומשני ילפי' מתלמוד תורה. ובתלמוד תורה גופי' הקשו התוס' שם ד"ה גברא דנחייבו נשים בתלמוד תורה מדכ' פי הוא חייף ואטו גברא בעי חיי נשי לא בעי חיי.

ותירצו דכי היא חייף קאי אפעשה, וכתבנו בס"ד לעיל [בפ"א הי"ג דהיינו רק למאן דאמר מעשה גדול. אבל למאן דאמר תלמוד גדול פי הוא חייף קאי אתלמוד.

והשתא איך ס"ד למימר דתלמוד גדול וא"כ פי היא חייף קאי אתלמוד וא"כ נשים חייבת בתלמוד תורה וא"כ חייבות גם בתפילין דהוקש לתלמוד תורה. וא"כ אדרבא נימא לאידך גיסא דהוקשה כל התורה פולה לתפילין דמצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות אף כל כו', וא"כ אצטריף למען כו' להקישא ומנא לן דאין כותבין תפילין רק על עור בהמה טהורה, וע"כ דמעשה גדול ונשים פטורות מתלמוד תורה וכן מתפילין ואייתר קרא דלמען כו' דלהקישא לא צריף.

ושמע' מניה דאין כותבין תפילין רק בעור בהמה טהורה. וזה היתה שאלתו מנין שאין כותבין כו' וע"כ מלמען כו' ומוכח פנ"ל דמעשה גדול.

והודה רב לדבריו דמלמען ילפינן לה: אף עדיין י"ל לעולם תלמוד גדול ואפ"ה נשים פטורות מתלמוד תורה וכן מתפילין, דהתוס' שם תירצו עוד תירוצ' אע"ג דכי הוא חייף קאי אתלמוד תורה.

מ"מ אין סברא לומר דנשים חייבות בתלמוד תורה משום דה סברא דגברי בעי חיי נשי כו'. פיון דאשפחו להדיא מיעוטא גבייהו לעיל [דכ"ט ע"א] והודעתם לבניה ולא לבנותיה ע"כ.

וא"כ שפיר י"ל דתלמוד גדול וכי הוא חייף קאי אתלמוד תורה ואפילו הכי נשים פטורות מתלמוד תורה ממיעוטא דבניה ולא בנותיה וכן בתפילין וא"כ אייתר קרא דלמען כו' להורות דאין כותבין כו': אכן פבר הבאתי לעיל [פ"ק א'] בס"ד בשם הירושלמי דאיפא למדרש בנה ולא עכו"ם.

וא"כ נדאי פיון דאיפא סברא דאטו גברא בעי חיי כו'. יש לחייב לנשים בתלמוד תורה דקרא בניה אפשר למדרש למעוטי עכו"ם.

וא"כ נדאי אם תלמוד גדול וכי היא חייף קאי אתלמוד תורה. יש לחייב נשים בתלמוד תורה דאטו גברא כו'.

איברא דקשה על זה דאי אפשר למדרש בניה למעוטי עכו"ם. דהא ובפרק ב' דחגיגה די"ג ע"א] אמרינן דאין מוסרין ד"ת לעכו"ם מקרא דמגיד דבריו ליעקב כו', והשתא אי בניה למעוטי עכו"ם קשה למה לי קרא דמגיד דבריו כו', תיפוק ליה מקרא דבניה.

דליפא למימר דרק מחיובא הוא דמעטינן עכו"ם אבל ס"ד דרשות הוי. זה אינו דלחייבא לא צריף קרא למעוטי דפשיטא דהא רק בניה פתיב וכל התורה לא נתנה רק

לישראל ולא לעפ"ם אף י"ל דקרא דמגיד דבריו כו' לפרש על דברי תורה אמי לגלות אהאי קרא דבניה דאמי למעוטי עפ"ם, ואע"ג דהאי קרא בדברי קבלה.

אשכחן קרא דדברי קבלה דאמי לפרש קרא דדברי תורה. הך דדם שיהא אדום דכתיב קרא במלכים ויראו כו' המים אדומים כדם.

פתיב תיבת אדומים מיותר לגלות דדם הפתוב בתורה היינו אדום. והכי נמי דכונתי.

ונה פונתו בשאלתו מנין לדם שיהא אדום שנאמר כו'. וחסונו דקרא דדברי קבלה לפרש דברי תורה אמי.

והכי נמי דכונתי קרא דמגיד כו' לפרושי קראי דבניה אמי דבניה ולא עפ"ם. ושפיר איפא למדרש בניה ולא עפ"ם.

וא"כ אם תלמוד גדול נדאי מקרא דכי הוא חייב איפא לחייב נשים דאטו גברא בעי חיי כו' וא"כ שפיר אצטריה קרא דלמען כו' ומנא לן דאין פותבין כו' וחסור להביא לו עוד ראי דלא פותיה דע"כ מעשה גדול, דאי תלמוד גדול וכי היא חייב קאי אסתלמוד תורה ונשים חייבות בתלמוד.

קשה דהנה בקדושין שם [דל"ד ע"ב] קאמר דמצות עשה שאין הזמן גרמא דנשים חייבות נפקא לי' ממורא. ופריה וניליף מתלמוד תורה לפטר.

ומשני דהני לי' תלמוד תורה ופדיון הבן ב' פתובים כו' ואין מלמדין. ולמאן דאמר ב' פתובים הבאין כאחד מלמדין.

הני לי' תלמוד תורה ופרי' ורבי' ופדיון הבן שלשה פתובים כו' ולכולי עלמא אין מלמדין עיין שם ובתוס' שם ד"ה נשים הקשו הא הני לי' מזוזה ומורא נמי ב' פתובים וכו', ותרצו דהנה מצרה צריכי דס"ד אמנא מזוזה נקיש לת"ת לפטור ע"ש: והשתא אי נימא דתלמוד תורה ג"כ נשים חייבות אי תלמוד גדול וכנ"ל.

א"כ הני לי' מורא ומזוזה ותלמוד תורה ג' פתובים הבאין כאחד, דהא השתא מזוזה נמי לא צריכה דאי אפטר להקיש לתלמוד תורה ואין מלמדין לחייבנשים במצות עשה שאין הזמן גרמא.

וגם איפכא הני פדיון הבן ופרי' ורבי' ב' פתובים הבאין כאחד ואין מלמדין. (דהא אנו קיי"ל אף ב' פתובים כו' אין מלמדין.

והני תרתי דסתרי דהא טעמא דבי פתובים אין מלמדין משום דאם נלמד לכל מקום למה לי קרא השני. תיפוק לי' מקרא קמא דילפי' לכל מקום והוא הדין להכא.

והשתא הכא ממ"נ חד קרא מיותר פיון דכתיב ב' פתובים לחייב נשים וב' פתובים לפטור: אף די"ל על זה דרב ס"ל כר"י בן ברוקה דנשים חייבות בפרי' רבי', וא"כ פש רק חד קרא לפדיון הבן לפטור נשים אף במצות עשה שאין הזמן גרמא ומיני' ניליף.

ותו לא קשה קראי אהדדי. דמפדיון הבן דהוא חד קרא ניליף לפטור נשים במצות עשה שאין הזמן גרמא.

ומורא ומזוזה ותלמוד תרה ופרי' ורבי' הני לי' ד' פתבים ובאמת אין מלמדן. וילעולם י"ל דתלמוד גדול והנשים חייבות בתלמוד תורה ולא קשיא קראי אהדדי אף דעדיין זה אינו.

דהנה הא דקאמר רק תלמוד תורה ופדיון הבן הנשים פטורות ולא קאמר נמי מילה דהא מילה נמי הוי מצת עשה שאין הזמן גרמא. וכמו שכתבו התוס' קדושין [דכ"ט ע"א] ד"ה אותו ולא אותה דכיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא עיין שם. היינו משום דמילה לית' בנשים ואינו בהם כלל ולא שייך לומר בזה פטור או חיוב דאולי אלו הי' אפשר, הוי חייבות אף זה נכון אם מילה באותו מקום אבל אם מילה בערלת אנו שייך גל בנשים ואפ"ה הנשים פטורות.

א"כ מצינו עוד מצוה שאין הזמן גרמא דהנשים פטורות מקרא דאותו ולא אותה, וא"כ הוי ב' פתבים לפטור מאין הזמן גרמא והדרא קושיא לדוכתיה דתתמי דסתרי. וזה היתה פונתו בשאלתו מנין למילה באותו מקום, ונדע שישב לו מקרא דערלתו דכף היתה קבלה בידם.

והשתא אי נימא דתלמוד גדול קשה למה לי גז"ש דערלתו בלאו הכי מוכח ע"כ דבאותו מקום. דאי לאו הכי קשה קראי אהדדי דכיון דתלמוד גדול הנשים חייבות בתלמוד תורה.

וא"כ הוי לי' מורא ותלמוד תורה ב' פתובין הבאין כאחד לחייב נשים במצות שאין הזמן גרמא. ופדיון הבן ופרי' ורבי' ב' פתובים הבאין כאחד לפנטרם וממ"נ חד קרא מנתר או מהאי גיסא או מהאי גיסא.

וע"כ צ"ל דגם פרי' ורבי' נשים חייבות וא"כ נשאר פדיון הבן חד קרא לפטור נשים. ואי נימא דמילה אינה באותו מקום.

א"כ אפתי קשה דהוי לי' תלמוד תורה ומורא ופרי' ורבי' ג' פתובים הבאין כאחד לחיוב ופדיון הבן ומילה ב' פתובים הבאין כאחד לפטור וממ"נ חד קרא מנתר וע"כ דמילה באותו מקום, וא"כ לא נחשוב מילה דלא שייך כלל בנשים ולמה לי גז"ש דערלתו להורות דמילה באותו מקום: וע"כ מוכח דמעשה גדול ונשים פטורות מתלמוד תורה דכי היא חייף קאי אמעשה.

וא"כ לא מוכח כלל מהתם דמילה באותו מקום דהשתא הוי תלמוד תורה ופדיון הבן ב' פתובים הבאין כאחד ואין מלמדן. ומורא חד קרא לחייב דמזוזה אצטריף דלא גיליף מתלמוד תורה לפטור.

ושפיר אצטריף ערלתו להורות דמילה באותו מקום. ורב הודה לדבריו פי באמת חזר בו רב וס"ל דמעשה גדול, וכמו שנתבאר [בפ"א הלכה י"ג] בס"ד דרב ס"ל הכי עיין שם.

ואמנם לפי שגרנא אמר לו כל זה להוכיח שלא טוב עשה במה שיצא מארץ ישראל לבבל. ע"כ אמר לו מה שמה קרנא תפוק לך קרנא בעיני' והיינו קיללו על מה שציערו בזה ואתי שפיר ודו"ק.

ויש לי עוד בזה אריכות בדרושים וכאן הצגתי רק התמצית מדבריי כי לא לדרשה קאתינא, רק לפרש מאמר רז"ל מה שנתראה לפי ענ"ד על דרך המפרשים ז"ל: הלכה ד'

היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה אם אפשר למצוה להעשות על ידי אחרים לא יפסוק תלמודו ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתלמודו: הרב פסוף משנה הראה מקור לדברי רבינו מירושלמי פרק אלו עוברין, ואנכי הוואה דבר זה מפניך בגמרא פ"ק דמו"ק [ד"ט ע"ב] פתיב קרה היא מפנינים וכל חפצה לא ישווי בה הא חפצי שמים ישווי וכתוב וכל חפצים לא ישווי בה אפי' חפצי שמים.

לא קשיא פאן במצוה שאפשר על ידי אחרים כו' ע"כ, הרי מפניך פדברי רבינו: ודבר פשוט הוא דע"כ לא אמר רבינו אלא במצות מקרית פצדקה ופדיון שבויים וכדומה שאפשר לעשות על ידי אחרים.

אבל במצות החיובית על כל אחד תפילין וסופה וכדומה, ודאי דאף התלמיד חכם חייב אף דעוסק בתורה ואפשר שתעשה על ידי אחרים. מ"מ מצוה של זה אי אפשר שתעשה על ידי אחרים.

שהרי אחר שהוא מניח תפילין הוא מניח בשביל עצמו וע"ז העוסק בתורה חייב בפני עצמו להניח תפילין, והכי מפניך בפ"ק דשב"ת [ד"א ע"א] חברים העוסקים בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה.

ולא שנו אלא מי שתורתו אומנתו כו"ש בן יוחאי ותיביריו אבל פגון אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה: והנה טעם דחברים שתורתן אומנתן אין מפסיקין לתפלה, פירש"י דק"ש זמנה קבוע דאורייתא דכתיב בשכבך ובקומך משא"כ תפלה ע"כ.

משמע מדעת רש"י דמצוה דרבנן רשאים לבטל ואינו מפסיק לעשות כיון שעוסקים בתורה אף דמצוה זו חיובית, דהא הו' אין מפסיקין היינו אף פשזמנה עוברת ולא קיימה פלל.

וכמו שנגראה מדברי התוס' ד"ה פגון וכמו שהוכיחו הר"ן והר"ן עיין שם באורו. ואפי' הכי כיון דאין זמנה קבוע מן התורה מבטלין וקשה לי מהא דפ"ק דמגילה [ד"ג ע"א] דסמכו של בית רבי שהיו מבטלין תלמוד תורה לשמןע מקרא מגילה.

והא מקרא מגילה אינו אלא מדרבנן ואפי' אי נימא דבית רבי לא הו' תורתן אומנתן ומי שאינו תורתו אומנתו מבטל אף לתפלה דרבנן והוא הדין למקרא מגילה. אבל מי שתורתו אומנתו אינו מבטל למצוה דרבנן אפתי קשה מדאמרין בפ"ב דכתובות [ד"ז ע"א] אמרו על ר"י בר אילעי שהי' מבטל תלמוד תורה להוצאות המת והכנסת פלה.

והרי ר"י בר אילעי דהוא סתם ר' יהודה דבגמרא מתברריו של רשב"י דתורתן אומנתן ואפילו הכי הו' מבטל תלמוד תורה אף למצוה דרבנן. וקשה מ"ש מתפלה דאין מפסיקין לפרש"י דהוא משום דאינו אלא מדרבנן: ותו דמשמע מדברי רש"י שכתב דק"ש זמנה קבוע מדאורייתא דכתיב בשכבך ובקומך.

דקדק לומר זמנה קבוע משמע הא תפלה אין זמנה קבוע מדאורייתא אבל גוף התפלה מדאורייתא, וכן משמע בהרע"ב דתפלה אין זמנה קבוע מן התורה עיין שם, משמע גוף התפלה מן התורה.

ועיין ברפ"ק דמענית (ד"ב ע"א) דרשינו מקרא ולעבדו בכל לבבכם איזה עבודה שכלב הוי אומר זו תפלה. וא"כ דגוף התפלה מן התורה והיינו ודאי בכל יום וכנזפר בדברי רבינו [ריש הלכות תפלה] שכתב מצוה שיתפלל בכל יום כו', והיינו דאי לא הכי אינה שיעור וזמן אחר בדבר.

וא"כ קשה דמשמע דרשב"י נחביריו לא התפללו כלל דאף בשעה עוברת לא הפסיקו. דכיון דתורתן אומנתן.

וכל ימיהם עסוקים רק בדברי תורה, וכמו שאמר רשב"י: בברכות [דל"ה ע"ב] אפשר אדם חורש כו' תורה מה תהא כו' ע"ש. וא"כ כיון דאין מפסיקין לתפלה נמצא לא התפלל כלל, ואי דאח"כ הפסיקו לימודם לקנים מצות תפלה דאורייתא א"כ מדוע לא הפסיקו מקודם כדי לקנים זמן תפלה דרבנן, כיון דבין כה וכה הפסיקו מתלמוד תורה לקנים מצות תפלה מן התורה: ואע"ג דבירושלמי (פ"ק דשבת) קאמר נמי טעמא דמתניתין דק"ש דבר תורה תפלה אינה דבר תורה ק"ש זמנה קבוע תפלה אין זמנה קבוע עיין שם היינו דאיהו קאי אמתניתין דלהפסיק מאכילה.

והיינו כשאין השעה עוברת. בזו שפיר קאמר.

דכיון דתפלה אין זמנה קבוע מן התורה אלא מדרבנן אין לנו לחוש שמה ישפח. ואין צריך להפסיק עכשיו אלא א"כ כשיהי' השעה עוברת דלשכחה לא חיישינו בדרבנן.

וכהאי גונא אמרינן בתלמודא דידן בסופה [דל"ח ע"א]. במאי דפרכינן מסופה דחיישינו שמה ישפח ויעבור הזמן ומפסיקין אתפלה דלא חיישינו.

ומשני הא דאורייתא הא דרבנן דבדרבנן לא חיישינו שמה ישפח עיין שם, אבל הכא בתלמוד תורה דאירי בהשעה עוברת ומבטל זמן תפלה לגמרי, וא"כ אף דהיא רק דרבנן כל מקום הוי לי' להפסיק, כיון דבין כה וכה ויבין כה ויבין כה הפסיק אח"כ: ונראה לפענ"ד דרשב"י ז"ל מפרש באמת הך דמפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה נמי באין השעה עוברת דמסתמא סיפא איירי דומיא דרישא, ומה שכתבו הר"ן והר"ז ה להביא ראי' דע"כ חברים שתורתן אומנתן אין מפסיקין לתפלה אף בשעה עוברת.

דאם לא פן לדידן דאפסיקין לתפלה היינו אף בשעה שאינה עוברת קשה וכי אסור לעסוק בתורה קודם שיתפלל אלא ודאי פדכתבינו ע"כ דבריהם. הנה בפ"ק דברכות [ד"ה ע"ב] תניא אבא בגימין אומר על ב' דברים הייתי מצטער על תפילתי שתהא לפני מטתי כו' סמוך למטתי, ופירש"י נזהרתי שלא לעשות מלאכה ולעסוק בתורה קודם שאקרא ק"ש ואתפלל ע"כ, והתוס' שם כתבו רש"י פירש שאפ"ל ללמוד קודם תפלה אסור ולא ידעתי מנא לי' הא כו' ע"ש, ונהרי דדעת רש"י דאסור ללמוד קודם התפלה.

ונראה דמהכא ידע רש"י הא דאסור ללמוד מדאמריהכא דכגון אנו שאין תורתנו אומנתנו מפסיקין לתפלה, והיינו אפ"ל שאין השעה עוברת וכגון שהי' עסוק בתורה קודם אור היום מיד שהאיר היום.

צָרִיף לְהַפְסִיק פִּינּוֹן שֶׁהֵגִיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה אַע"פ שֶׁאֵין הַשְּׁעָה עוֹבֵר. וּמכ"ש דְּאָסוּר לְהַתְחִיל לְלַמּוֹד אָז, כֵּן נִרְאֶה לִפְעַנ"ד: וּמָה שֶׁהִקְשׁוּ מִדּוּעַ יִגְרַע תְּלִמוּד תּוֹרָה מְדַבֵּר הַרְשׁוֹת כְּאֲכִילָה וְעִשְׂיָת מְלֹאכָה.

דַּתְנּוּ בְּמַתְנֵי אִם הַתְּחִילוּ אֵין מְפָסִיקִין לְתְּפִלָּה כְּשֶׁאֵין הַשְּׁעָה עוֹבֵר. נִרְאֶה לִפְעַנ"ד דְּלֹא קָשָׁה מִיָּדִי דְּמַצִּינוּ פְּהַאי גּוֹנָא בְּר"פ כֹּל הַתְּדִיר בְּזִבְחִים (דפ"ט ע"א) כֹּל הַתְּדִיר מְחַבְּרוּ קוֹדֵם לְחַבְּרוּ כֹּל הַמְּקוֹדֵשׁ מְחַבְּרוּ כו'.

וְחָשִׁיב שֶׁם קְדִימַת הַקְּרִבּוֹת אֵלּוּ לְאֵלּוּ עֵינּוּ שָׁם. וְאַע"ג דָּאֵם אֵינּוּ רוֹצֶה לְהַקְרִיב עֲדֵינּוּ כֹּלָל וְעוֹסֵק בְּדַבְּרֵי הַרְשׁוֹת לִית לּוּ בַּהּ.

מ"מ פִּינּוֹן שֶׁבָּא לְהַקְרִיב אָסוּר לְהַקְרִיב קֶרְבָּן אַחַר קוֹדֵם לוֹ, דְּאָסוּר לַעֲשׂוֹת מִצְוָה אַחֲרַת קוֹדֵם לוֹ דְּזָה הָיִי כְּבִיזוּי לְמִצְוָה פִּינּוֹן דְּמִצְוָה זוֹ רְאוּנָה לְהַקְדִּים. אֲבָל בְּדַבְּרֵי הַרְשׁוֹת לִית לּוּ בַּהּ, [נְעִינּוּ בְּשִׂאגַת אַרְיָה [ס' ק"ב] וְשֶׁם רָצָה לֹאמַר דְּמִילֵי דְרַבְּנָן לְגַבֵּי דְאַוּרֵיִתָּא כְּדַבְּרֵי הַרְשׁוֹת דְּמִי עֵינּוּ שָׁם].

וְהָכִי נָמִי דְכֹנְתֵי דְבַר רְשׁוֹת לִית לּוּ בַּהּ וְאִם הַתְּחִילוּ אֵין מְפָסִיקִין פִּינּוֹן דְּעֲדֵינּוּ יֵשׁ שְׁהוֹת לְהַתְּפַלֵּל. אֲבָל לְלַמּוֹד תּוֹרָה קוֹדֵם תְּפִלָּה מְשִׁהֵגִיעַ הַזְּמַן מְפָסִיקִין פִּינּוֹן דְּבָדִין תְּפִלָּה עֲדִיף וְיֵשׁ לְהַפְסִיק מִתְּלִמוּד תּוֹרָה לְתְּפִלָּה כְּגוֹן אֲנּוּ שֶׁאֵין תּוֹרְתֵינוּ אוֹמְנֵתֵינוּ.

תּוֹ הָיִי בְּזִיוֹן לְמִצְוָה אִם לֹא נְפָסִיק מִלְּלַמּוֹד וּכ"ש שֶׁלֹּא לְהַתְחִיל אֲבָל בְּדַבְּרֵי הַרְשׁוֹת לֹא הָיִי בְּזִיוֹן כְּנ"ל. כֵּן נִרְאֶה: וּמָה דְהִקְשׁוּ הַתּוֹסֵ' [פ"ק דְּבִרְכוֹת] שֶׁם לְשִׁיטַת רש"י דְּאָסוּר לְלַמּוֹד.

מְהָא דְאַמְרֵינוּ בְּפֶרֶק ב' (ד"ד ע"ב) דְּרַב מִקְדִּים וּמְשִׁי יוֹדֵי וּמְבָרְךְ וּמַתְנֵי פְּרָקִין וְהִדְרָ קָרִי ק"ש. וְהֵינּוּ פִי מְטִי זְמַן ק"ש.

וּמִזּוֹ וּדְאִי קָשָׁה דְאַף אִם רַב הָיִי תּוֹרְתוֹ אוֹמְנָתוֹ מ"מ הָא לִק"ש כְּנִלֵי עֲלָמָא מְפָסִיקִין וְהֵינּוּ לְפִירש"י אִפִּי יֵשׁ עוֹד שְׁהוֹת כְּנ"ל אֲבָל כְּפָר יֵיִשָּׁב זֶה בְּמָה שֶׁכָּתְבוּ הַתְּלַמִּידֵי רַבֵּינוּ יוֹנָה שָׁם. שֶׁכָּתְבוּ דְאַף רש"י מוֹדָה בְּמִלְּמַד תּוֹרָה לְרַבִּים וְאִם לֹא עֲכָשְׁוּ יִתְבַּטְּלוּ.

דְּמִוְתָר, דְּזִכּוֹת רַבִּים גְּדוֹל הוּא עֵינּוּ שָׁם, וְהָכִי נָמִי רַב מְלַמֵּד תּוֹרָה לְרַבִּים הָיִי, כְּדִקְאָמַר וּמַתְנֵי לָן פְּרָקִין וּבְזָה שְׁרִי אַף לְבַטֵּל מִק"ש, וְכֵן מְבֹאֵר ג"כ בְּרֵא"ש פֶּרֶק הֵיזָה קוּרָא בְּסִימָן ג' [שֶׁהִקְשָׁה אֵהָא דְרַבִּי לֹא הִפְסִיק בְּאַמְצַע לְיִמּוּדוֹ לִק"ש וְאַח"כּ עָבַר זְמַנּוֹ וְלֹא קָרָא].

וְהָא אִפִּי מִי שֶׁתּוֹרְתוֹ אוֹמְנָתוֹ תְּנַן בְּפ"ק דְּשַׁבַּת דְּמְפָסִיקִין לִק"ש. וְתִנְרַץ דְּהֵנִי מִילֵי אָדָם שְׁלוּמַד תּוֹרָה לְבִדּוֹ אֲבָל אִם לּוֹמֵד לְרַבִּים אֵין צָרִיף לְהַפְסִיק ע"כ.

מְבֹאֵר כְּנ"ל דְּהַלּוּמַד לְרַבִּים דְּצוּרָף רַבִּים דְּבָר גְּדוֹל הוּא וְאֵין מְפָסִיקִין אַף לִק"ש, וְהָכִי נָמִי שְׁפִיר עֲבִיד רַב: וְרֵאִיתִי בְּמַעֲדֵי יו"ט שֶׁם הִקְשָׁה לְדַבְּרֵי הָרֵא"ש, מְהָא דְפ"ק דְּשַׁבַּת דְּמוֹקֵי בְּרֵיִתָּא דְקַתְנֵי כְּשֶׁם שֶׁאֵין מְפָסִיקִין לְתְּפִלָּה כְּפֵי אֵין מְפָסִיקִין לִק"ש בְּעֵיבוּר שְׁנָה, וְלֹא מוֹקֵי בְּלוּמַד לְרַבִּים.

וְתִנְרַץ מְשׁוּם דְּאֵין מְפָסִיקִין לְגַמְרֵי מְשַׁמַּע אִפִּי לְפָסוּק אַחַד לֹא יִפְסִיק וְרַבִּי קָרִי מִיָּהַת פָּסוּק אַחַד ע"כ דְּבָרֵינוּ. וְלֹא נִהִירָא דָּאֵם גַּם קְרִיאַת פָּסוּק שְׁמַע בְּלִבְד הָיִי הִפְסִיק וּבִקְטוּל.

גם בלומד ברבים לא הי' נצרך לקרותו פינו דאין מפסיקין לק"ש, ואם נאמר דבקריות פסוק זה בלבד לא תשיב ביטול ולהכי קראו רבי. א"כ גם בעבור שנה קוראים פסוק ראשון פינו דלא תשיב ביטול והפסק בהכי.

דמאי שנה עבור שנה מצורך הרבים ללמוד להרא"ש, אבל לי נראה דלא קשה מידי דהרי רבינו ובפ"ג מהל"ק"ש הלקה ה"ן פתב הי' עוסק בתורה יפסיק לקיש הי' עוסק בצרכי צבור לא יפסיק, וכתבו הרב פס"ק משנה וליחם משנה שם דטעמא דרבינו דס"ל.

דקא דלעבור שעה לא יפסיק משום דצרכי רבים הוא וכל דלצורך צבור ורבים לא יפסיק. ע"כ פתב רבינו סתם דצרכי צבור לא יפסיק והפל בכלל ע"כ, וא"כ הכי נמי תלמוד תורה רבים פינו דהוי צורך צבור ורבים הוי בכלל עבור שנה דלא יפסיק, ומינה שפעין לה ונקט עבור שנה דמפורש בפרייתא פדמייתי התם ומשם ילפינו לכל צרכי רבים].

וכן לצרכי צבור שזכר רבינו וזה פשוט לפי ענ"ד: ועכ"פ ביררנו דזהו שיטת רש"י לפענ"ד, דבכל אדם שאין תורתו אומנתו מפסיק בין לק"ש בין לתפלה אפי' אין השעה עוברת. ובתורתו אומנתו אם עוסק לעצמו מפסיק לק"ש אפי' אין שעה עוברת, ואין מפסיק לתפלה אם אין השעה עוברת.

ושפיר כ' רש"י הטעם משום דתפלה אין זמנה קבוע מדאורייתא ע"כ לא חיישינן שמא ישפח פינו שאין שעה עוברת, וכמו טעם הירושלמי אמתניתין וכחילוק הגמרא סופה ה"ל.

אבל אם שעה עוברת אפי' למצוה דרבנן מפסיקין, וכהאי דמקרא מגילה והכנסת פלה נאפי' מי שתורתו אומנתו. ובזה ניחא דלא קשה קושיות התוס' בשבת שם.

מהא דאמרנו פרק במה מדליקין [דל"ג ע"ב] ברשב"י דיתיב במערה וכי הוי מטי עידן צלוייא לביש ומצלי הרי דהי' מתפלל ודחקו לומר דמצלי היינו ק"ש. ולשיטת רש"י לא קשה מידי דשפיר הי' מתפלל בעידן צלוייא כשעה עוברת, ובמצוה דאורייתא כק"ש אפי' אין השעה עוברת מפסיקין דשמא ישפח והוא שלומד ביחיד.

אבל אם לומד ברבים הוי בצרכי רבים ואין מפסיקין אף לק"ש נאפי' השעה עוברת, זהו שיטת רש"י: אבל לדעת הר"ז וה"ר"ן וכן דעת התוס'. דאינהו מפרשי טעמא דאין מפסיקין לתפלה לאו משום דתפלה כו' אלא דשאני תפלה דהיא חיי שעה, וכדאמר לי' רבא לרב המנונא [שם ד"י ע"א] דחזי' דמאריה בצלותי' מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, משא"כ לק"ש דהוא ג"כ חיי עולם מפסיקין ונמצא לדעתם יש חילוק בין מצוה דאורייתא לרבנן בזה האופן.

דבמי שאין תורתו אומנתו בין מצוה דאורייתא בין מצוה דרבנן נאפי' תפלה אם השעה עוברת מפסיקין. אף אם אין השעה עוברת מפסיקין לק"ש ולכל מצוה דאורייתא פדיו אכילה ומלאכה.

ואין מפסיקין לתפלה ולכל מצוה דרבנן. ואם הוא תלמיד חכם שתורתו אומנתו או אם הוא תלמוד תורה דיחיד אין מפסיק לתפלה דהיא חיי שעה אפי' השעה עוברת ויבטל

מְצוּה זוֹ אֲבָל מְפָסִיק הוּא לַק"ש וּלְכָל הַמְצוֹת בֵּין דְּאוּרְז' בֵּין דְּרַבְּנֵי: וְנִרְאֶה לִי דְלִדְעָה זוֹ בָּאֵם אֵין הַשְּׁעָה עוֹבְרַת מְפָסִיק לַק"ש וּלְמְצוֹת דְּאוּרְזִיתָא, אֲבָל אֵין מְפָסִיק לְמְצוֹת דְּרַבְּנֵי וּבְדִין כָּל אָדָם.

וְרַק בְּשַׁעָה עוֹבְרַת הוּא דְאִפִּי לְמְצוּה דְּרַבְּנֵי מְבַטְלִינָן וּכְהַכְנָסַת כְּלָה וְאִינְךָ דְהוּי שְׁעָה עוֹבְרַת. וְרַק בְּתַפְלָה בְּלִבְד חֲלוּק מִי שְׁתוּרְתוֹ אוֹמְנָתוֹ מְאַחְרִים.

וְדוֹקָא בְּתַלְמוּד תוֹרָה דִּיחִיד אֲבָל בְּתַלְמוּד תוֹרָה דְּרַבִּים אֵין מְפָסִיקִין אִפִּי לְקַרְיַאת שְׁמַע וּלְמְצוֹת דְּאוּרְזִיתָא. זְהוּ בְּיָאוּר הַדְּעוֹת לְפִי תַלְמוּדִין: מִיְהוּ בִירוּשְׁלָמִי (פ"ק דְּבִרְכוֹת) אָמַר ר' יוֹחָנָן מִשׁוּם רִשְׁבִּי כְּגוֹן אָנוּ שְׁעוֹסְקִים בְּתַלְמוּד תוֹרָה אִפִּי לַק"ש אֵין אָנוּ מְפָסִיקִין ע"כ.

וְהוּבָא ג"כ בְּתוֹס' פ"ק דְּמו"ק (ד"ט ע"ב) ד"ה כָּאֵן בְּמְצוּה דְּבַהֲפָסְקַת תַּפְלָה וּק"ש, אָמְרִינָן בִירוּשְׁלָמִי דְאֵין מְפָסִיקִין לְרִשְׁבִּי דְזָה שְׁנָנוּ וְזָה שְׁנָנוּ וְאֵין מְפָסִיקִין שְׁנָנוּ מְפָנִי שְׁנָנוּ ע"כ, וּבְגִלְיוֹן הַש"ס מְמוּכָת הַדוֹר הַגָּאוֹן רַעַק"א ז"ל הִקְשָׁה עַל זֶה מְהֵא דַפ"ק דְּשַׁבַּת דְאָמְרִינָן לְהַדְיָא דְאֵף בְּתוֹרְתוֹ אוֹמְנָתוֹ מְפָסִיקִין לַק"ש וְנִשְׁאַר בַּצ"ע.

וּבְסִפּוֹר קַרְבֵּן נִתְנָאֵל עַל הָרָא"ש [פ"ק דְּשַׁבַּת אוֹת מ"ג] כְּתוּב וְעֵינֵי בְּתוֹם דְּמו"ק שְׁהִבִּיאוּ בִירוּשְׁלָמִי דְרִשְׁבִּי אִפִּי לַק"ש לֹא הִפְסִיק אִיכָּא לְאוּקְמִי בְּדַאיכָּא שְׁהוּת. וְעַל פִּי דְבָר זֶה יֵשׁ לְהַשְׁווֹת הִירוּשְׁלָמִי וְהַבְּבִלִי וְדָלָא כְּרַאנ"ח בְּדְרִשְׁוֹתֵיךָ פ' שְׁמִינִי עֵינֵי שָׁם עַכ"ל.

וּבְמַחֲזִילַת כְּבוֹדוֹ לֹא רָאָה גוּף הִירוּשְׁלָמִי [פ"ק דְּבִרְכוֹת] וְהוֹעֲתֵם בְּבַעַל הַמְּאוּר [פ"ק דְּשַׁבַּת] אִמְתְּנִיתִין דְּמְפָסִיקִין. דְּפָרִיךְ עָלָה וְלִית לִי לְרִשְׁבִּי דְּמְפָסִיקִין לְעֲשׂוֹת סוּפָה לְעֲשׂוֹת לוּלָב וְלִית לִי לְרִשְׁבִּי הַלּוּמֵד עַל מְנַת לְעֲשׂוֹת וְלֹא עַל מְנַת שְׁלֵא לְעֲשׂוֹת וּמִשְׁנֵי עָלָה זֶה שְׁנָנוּ וְזֶה שְׁנָנוּ כו' אוֹ רִשְׁבִּי כְּדַעְתֵּיךְ דְּרִשְׁבִּי אוֹמַר הָעוֹסֵק בְּמִקְרָא מְדָה וְאִינוּ מְדָה עֵינֵי שָׁם.

הָרִי מְבוֹנָר דְּרִשְׁבִּי לֹא הִי מְפָסִיק לַק"ש אִפִּי בְּשַׁעָה עוֹבְרַת דָּא לָאוּ הָכִי מַה פְּרִיךְ מְסוּפָה וְלוּלָב דְּמְפָסִיקִין דְּהֵתֵם מְפָסִיקִין מִשׁוּם הַשְּׁעָה עוֹבְרַת וּבְזֶה גַם בַּק"ש מְפָסִיקִין וְלָמָּה לִי לְחַלְקָא לְלוּמַר דְּזֶה שְׁנָנוּ כו'.

אֵלָּא וְדָא דְאֵף בְּשַׁעָה עוֹבְרַת הִי מְבַטֵּל ק"ש מְפָנִי תַלְמוּד תוֹרָה: אֲבָל לְפִי עַנ"ד דְּלָא קָשָׁה מִיָּדִי. דְּהָא בִירוּשְׁלָמִי הֵתֵם מִיָּתִי ר' יוֹחָנָן עַל דַּעְתֵּיךְ אָמַר כְּגוֹן אָנוּ מְפָסִיקִין בֵּין לַק"ש בֵּין לְתַפְלָה וּפְלִיג אַר"ש כְּן יוֹחָאֵי עֵינֵי שָׁם.

וְהָרִי הֵתֵם בַּפ"ק דְּשַׁבַּת ר' יוֹחָנָן הוּא דְקָאֵמַר לָהּ וּלְטַעְמֵיךְ אֲזִיל. וְאֵע"ג דְּקָאֵמַר כְּגוֹן רִשְׁבִּי וְחַבְרִי.

רַק לְדוּגְמָא עַל עוֹסְקִים בְּתַר רַה נִקֵּט לְפִי שְׁאֵמַר כְּגוֹן אָנוּ אֵין תוֹרְתֵינוּ אוֹמְנָתֵינוּ. אָמַר תוֹרְתוֹ אוֹמְנָתוֹ כְּגוֹן רִשְׁבִּי וְחַבְרִי.

וּבְזֶה לְדַעְתּוֹ אֵין מְפָסִיקִין לְתַפְלָה וּמְפָסִיקִין לַק"ש. אֲבָל לְרִשְׁבִּי אֵף לַק"ש אֵין מְפָסִיקִין וְאֵע"ג דְּבִירוּשְׁלָמִי קָאֵמַר ר"י דְאֵף לְתַפְלָה מְפָסִיקִין הֵינְנוּ לְמִי שְׁאֵין תוֹרְתוֹ אוֹמְנָתוֹ וְכַדְקָאֵמַר נָמִי בְּתַלְמוּדִין כְּגוֹן אָנוּ אִפִּי לְתַפְלָה מְפָסִיקִין אֲבָל בְּגַמְרָא פ"ק דְּמו"ק בְּהָא

דְּרָשׁוּ ר' יוֹנָתָן בֶּן עֲסָמִי וְר' יְהוּדָא בְּן גָּרִים קָרְאֵי דְתַפְצִיזֵי וְתַפְצִיזָה דְהֵם הָיוּ תַלְמִידֵי רִשְׁבִּי וְאַפְטָרֵי אֲזוּ מִיּוֹנֵי דְרִשְׁבִּי כְּדַאִתָּא הָתָם מִסְתַּמָּא ס"ל פְּרִשְׁבִּי.

וְע"כ הִעֲתִיקוּ הַתּוֹסֵ' הִירוּשְׁלָמִי דְלִרְשָׁבִי אֶפְיָלוּ לַק"ש אִין מְפָסִיקִין דְלִית לִי דַר' יוֹחָנָן: וְאִין לְהַקְשׁוֹת מְהָא דְפָרְק בְּמָה מְדַלִּיקִין דְהִבִּיאוּ הַתּוֹסֵ' דְהָוִי בְּעֵינֵי צְלוּנֵי מְצַלִּי. דְלֵא שְׂיִיךְ הַשְׁתָּא תִירוּץ הַתּוֹסֵ' דְמְצַלִּי הִיָּנוּ ק"ש.

דְהָא אַף לַק"ש אִין מְפָסִיקִין לְרִשְׁבִּי, כְּבָר תִירוּץ הַר"א פְּעָרְקוֹן בְּפִירוּשׁוֹ לִירוּשְׁלָמִי [פ"ק דְבִרְכוֹת] דְרִשְׁבִּי אַע"ג דַּס"ל דַּלְק"ש נָמִי אִין מְפָסִיקִין לֹא עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה כְּנִתְיָה, וְהוּא לֹא בִינְאָר יָפָה, וּבִאֲמַת דְבִרְזָה מְבִנְאָר יָפָה לְמַעֲיָין בִּירוּשְׁלָמִי פ"ק דְבִרְכוֹת אַמְתַּנִּי דַּק"ש שֶׁל עֲרִבִית עַד חֲצוֹת וְלֹא זֹו בְלִבְד כֹּו דְרִשְׁבִּי פְּלִיג עִם חֲכָמִים וְלֹא עֲבִיד עֲבִידָא כְּנִתְיָ עֵינֵן שָׁם וְכֹן הוּא בִירוּשְׁלָמִי (פ"ט דְשְׁבִיעִית) בְּעֲבִידָא דְרָהָה רִשְׁבִּי לְחַד מַלְקֻט סְפִיחֵי שְׁבִיעִית אָמַר לִי וְלִית אָסוּר אָמַר לִי וְלֹא אֵת שְׁמִיתֵרֵן א"ל וְלִית חֲבִירֵי חֲלוּקִין עָלֵי כֹו עֵינֵן שָׁם.

וְהָכִי נָמִי כִינֵן דְמַתְנִי פ"ק דְשֶׁבֶת סְתַמָּא (וְסַתָּם מְשַׁנָּה ר' מֵאִיר חֲבִירוֹ שֶׁל רִשְׁבִּי) דְמְפָסִיקִין לַק"ש. אַף דְהוּא אָמַר אִין מְפָסִיקִין לֹא עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה נֶגֶד חֲבִירֵי הַחֲלוּקִים עָלֵיו.

כֹּן נִרְאָה: וּבִזָּה נִיחָא לְפַעֲנָ"ד לִיִּשְׁבִּי גְמָרָא דַר"פ הִי קוּרָא [דִי"ג ע"ב] דְאַמְרִינֵן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ד' אֱלֹהֵינוּ כֹו זֹו הוּא ק"ש שֶׁל ר' יְהוּדָא הַנְּשִׂיא, וְאַמְרִינֵן דְאִינוּ חוֹזֵר וְגוֹמְרָה אַח"כ. וְהַקְשָׁה הָרָא"ש מְדוּעַ לֹא הִפְסוּק לַק"ש הָא קִי"ל מְפָסִיקִין לַק"ש אִפִּי ת"ח שְׁתוּרְתוֹ אוֹמְנָתוֹ.

וּכְבָר זְכַרְנוּ תִירוּצוֹ וְלִפִּי מַה שְׁפַתְבְּתִי נִיחָא. דְהִנֵּה שָׁם בִירוּשְׁלָמִי אַמְרִינֵן אַתְיָא דַר' יוֹחָנָן כַּר' חֲנַנְיָא בְּן עֲקִבָּי, דְתַנְיָא כּוֹתְבֵי סַת"מ מְפָסִיקִין לַק"ש וְאִין מְפָסִיקִין לְתַפְלָה ר"ח בְּן עֲקִבָּי אוֹמַר כְּשֵׁם שְׁמִפְסִיקִין לַק"ש כְּפֹה מְפָסִיקִין לְתַפְלָה ע"כ מְבִנְאָר דַר' חֲנַנְיָא בְּן עֲקִבָּי דְאַמַר מְפָסִיקִין לְתַפְלָה בְּכוֹתֵב סַת"מ הוּא הַדִּין כָּאֵן.

וְלַחֲכָמִים דְאִין מְפָסִיקִין לְתַפְלָה הוּא הַדִּין כָּאֵן. וְהִנֵּה בְּתוֹסְפָתָא וּפְרָק ב' דְבִרְכוֹת] תַּנְיָא, כּוֹתְבֵי סַת"מ מְפָסִיקִין לַק"ש וְאִין מְפָסִיקִין לְתַפְלָה רַבִּי אוֹמַר כְּשֵׁם שְׁאִין מְפָסִיקִין לַק"ש כְּפֹה אִין מְפָסִיקִין לְתַפְלָה.

ר' חֲנַנְיָא בְּן עֲקִבָּי אוֹמַר כְּשֵׁם שְׁמִפְסִיקִין כֹו עֵינֵן שָׁם. מְבִנְאָר דְרַבִּי ס"ל דְגַם לַק"ש אִין מְפָסִיקִין וְהִיָּנוּ פְּרִשְׁבִּי, וְא"כ אֵתִי שְׁפִיר דַר"י הַנְּשִׂיא הוּא רַבִּי לְטַעֲמִי אֲזִיל דְאִין מְפָסִיקִין אַף לַק"ש בְּכָל כּוֹתְבֵי סַת"מ.

וְהוּא הַדִּין הֵכָא וְאַף לְמִי שְׁאִין תוֹרְתוֹ אוֹמְנָתוֹ אִין מְפָסִיקִין לַק"ש כְּכָל כּוֹתְבֵי סַת"מ. מִיָּהוּ לְמָה שְׁיִתְבָּאָר בְּסִמוּף לֹא דְמִי אֶהְדְּדִי].

ע"כ לֹא הִפְסִיק לַק"ש וְסוּגְיָא דְשֶׁבֶת ר' יוֹחָנָן הוּא וְכִמוֹ שְׁנַתְבָּאָר דַּס"ל כַּר' חֲנַנְיָא בְּן עֲקִבָּי דְלֵא פְּרַבִּי, כֹּן נִרְאָה נְכוּן: וְעֵדִינֵן צְרִיכֵי לְבְרוּרֵי. מְדוּעַ מְפָסִיקִין לַק"ש וְלִשְׂאָר מְצוֹת וּמִי שְׁאִין תוֹרְתוֹ אוֹמְנָתוֹ מְפָסוּק אַף לְתַפְלָה וְהֵלֵא הִלְכָה רוּנְחַת.

בישראל העוסק במצוה פטור מן המצוה ובפ"ק דברכות [די"א ע"א] נפקא לי מקרא
בשבתה בביתה פרט לעוסק במצוה ובלכתה כו' ומדוע יגרע העוסק בתורה מחמת דפטור
מק"ש משום דעוסק במצוה ונהרי תורה אדרבא עדיפא מכל המצות.

ואין לומר דהיא סנגיא דפ"ק דשבת אמתא למאן דלית לי האי פלגא דעוסק במצוה
פטור ממצוה. וכדפירש"י בפ"ק הישן בסוף [דכ"ו רע"א] דת"ק הברייתא דסבר דחמון
חייב בק"ש.

ור' שילא דסבר בגי החופה דחייבים לית להו הך פלגא דהעוסק כו', מלבד דבחידידושי
הרשב"א שם פתב דליכא שום תנא דפליג אפלגא דהעוסק כו' פטור כו', ומיהו צ"ע דהא
ר' חנניא בן עקביא דבירושלמי ותוספתא דקאמר כותבי סת"ם חייבים בתפלה ובכל
מצות האמורות בתורה עיין שם היטב.

והנראה דקאמר פון לתלמודין. ובתלמודא דידן הא בסוף שם מייתי משום ר' חנניא בן
עקביא להיפוך דס"ל העוסק כו' עיין שם] עוד זאת ק"ש ין סתמי אהדדי דסתם משנה פ"ק
דברכות חמון פטור מק"ש דהעוסק כו'.

וכן בפ"ק הישן (דכ"ה ע"א) סתם משנה דשלוחי מצוה פטורים מסוף מהאי טעמא
וסתם משנה פ"ק דשבת דמפסיקין לק"ש וקאי אחרים דעוסקים בתורה כדמוקי
בגמרא, וכן קשיין דברי הפוסקים אהדדי, ותו א"כ מה פריה מברייתא דקתני אין
מפסיקין לק"ש ודחיק לאוקמי בעבור שנה.

נימא דאתיא ככולהו מ"ד דס"ל העוסק כו': ונראה לי דעד כאן לא שייך הך פלגא
דהעוסק כו' דזה לא שייך אלא בשלוחי מצוה או חמון או שאר מצות לפי שעה. ואמרין
דבשעה זו שעושה זאת המצוה פטור ממצוה אחרת ויעשה האחרת בזמן אחר שלא יעשה
זאת, אבל תורה שהיא בכל עת ובכל שעה דכתיב ונהגית יומם ולילה ואפי' לרשב"י
בפי"א דמנחות] דבק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש מודה הוא דנוהגת בכל עת.

וא"כ אי נימא דהעוסק במצוה דתורה פטור משאר מצות. לחנם נתנו כל המצות כולם
ואיה מקום לכל המצות אם יקיים ונהגית בו יומם ולילה.

ועוד דהא עיקר לימוד התורה לידיע מה לעשות וכדאמרין בספ"ק דקדושין [ד"מ ע"ב]
נמנו וגמרו תלמוד גדול שמביא לידי מעשה. ואם לא יעשה כלל אין הלימוד מצוה.

ונה פריה בירושלמי ולא מודה רשב"י שמפסיקין לעשות סוף כו' ולית לי לרשב"י
הלומד על מנת לעשות כו' עיין שם. והוא מה שפכתתי דמהאי טעמא לא שייך כאן פלגא
דהעוסק במצוה כו' ורק בתפלה דחיי שעה, ולפירש"י כשאין השעה עוברתאו בק"ש
לרשב"י דזה שינון וזה שינון כו' כדאמרין בירושלמי.

בזו אין מפסיקין בתלמוד תורה אבל לא לכל המצות כמו שנתבאר. והא דמייתי מדר"ח
בן עקביא לר' יוחנן וקאמר דר' יוחנן כר"ח בן עקביא.

היינו בתורת כ"ש דאפי' בכותבי סת"ם לית לי לר"ח בן עקביא העוסק כו' וכ"ש
שמפסיקין אפי' לתפלה כ"ש בתלמוד תורה: ואין להקשות ממה שכתבו התוס' בר"ה
[די"ז ע"א] ד"ה קרקפתא בשם המכילתא.

דְּהַעוֹסְק בַּתוֹרָה פֶּטוּר מִן הַתְּפִילִין. מִשְׁמַע דְּגַם בְּתַלְמוּד תּוֹרָה אֲמַרִינוּ כָּל א דְּהַעוֹסְק כּו' וּמַהֲאֵי טַעְמָא פֶּטוּר מִתְּפִילִין.

זֶה אֵינוֹ, דְּהַתָּם נִרְאֶה לִי דְּטַעְמָא הוּא מְשׁוּם דְּאִין רִשְׁאֵי לְהַסִּיחַ דַּעַת מִתְּפִילִין וּכְשֶׁעוֹסְק בַּתּוֹרָה מְסִיחַ דַּעַת. וְשׁוֹב מְצֵאתִי בְּרַבֵּינוּ יוֹנָה [פ"ב דְּבִרְכוֹת] בְּמַתְנֵי דְּהַאֲמַרִינוּ קוֹרְאִין בְּרֵאשׁ הָאֵילָן שְׁהֵבִיא דְּבָרֵי הִירוּשְׁלַמִי הַגָּ' ל דְּאִין שׁוּם מְצָנָה מַעֲשִׂיּוֹת נִדְּחִית מִפְּנֵי תַלְמוּד תּוֹרָה בְּלַעֲדֵי ק"ש דְּזֵה שְׁיִנוּן וְזֵה שְׁיִנוּן כּו'.

וְכַתֵּב וְאֵעִפִּי שְׁמִצְנוֹת תְּפִילִין יֵשׁ בָּהֶם מַעֲשֵׂה אֲמַרִינוּ בְּמַכִּילְתָּא דְּעוֹסְק בַּתּוֹרָה פֶּטוּר מִמְּנָה, וְאֲמַרִינוּ הַתָּם טַעְמָא מְשׁוּם דְּבַתְּפִילִין כְּתִיב לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ד' כּו', וְכִינּוּן דְּטַעַם תְּפִילִין מִפְּנֵי הַתּוֹרָה וְהוּא עוֹסְק בַּתּוֹרָה כָּל הַיּוֹם זֶה בְּמַקּוּם תְּפִילִין ע"כ דְּבָרֵינוּ.

וּבִיָּאָר דְּטַעְמָא דְּפֶטוּר מִתְּפִילִין לֹא מְשׁוּם דְּעוֹסְק בְּמַצְנָה כּו' דְּזֵה לֹא שְׁיִיף בְּמַצּוֹת ת"ת וּכְמוֹ שְׁנִתְבָּאָר: וְרֵאִיתִי לְהֵרֵב קָרְבָן עֲדָה בְּפִירוּשׁוֹ לִירוּשְׁלַמִי בַּפ"ב דְּשַׁבָּת. כְּתִב אֵהָא דר' יוֹחָנָן סוֹבֵר כר"ח בְּן עֲקֵבְיָא מִשְׁמַע דְּלִית לִי כְּלָלָא דְּהַעוֹסְק בְּמַצְנָה.

וְהַתְּנָן בַּפ"ב דְּסוֹפָה] שְׁלוּחֵי מַצְנָה פֶּטוּרִים מִסּוֹפָה דְּהַעוֹסְק בְּמַצְנָה כּו' ור' יוֹחָנָן הָא ס"ל הִלְכָה כְּסַתָּם מְשֻׁנָּה. וצ"ל דְּתַנָּאי אֲלִיבָא דר"י ע"כ דְּבָרֵינוּ.

הִנֵּה מַה שְׁכַתֵּב וצ"ל דְּתַנָּאי אֲלִיבָא דר"י. בְּחֻלִין פָּרַק אֵלּוּ טְרַפּוֹת [דמ"ג ע"א] מְבוֹנָאָר לְהַדְיָא דְּבָהָא דְּהִלְכָה כְּסַתָּם מְשֻׁנָּה אֲמוּרָאֵי גִינְהוּ אֲלִיבָא דר' יוֹחָנָן עֵינָן שָׁם.

אָבֵל גּוֹף קוֹשְׁיָתוֹ לֹא קָשָׁה מִיַּדִּי לְפִי מַה שְׁפַתְבָּתִי דְּאִין עֲנִין עוֹסְק בְּמַצְנָה לְתַלְמוּד תּוֹרָה. וְאֵע"ג דְּבַעֲלָמָא עוֹסְק בְּמַצְנָה פֶּטוּר כּו' בְּתַלְמוּד תּוֹרָה לֹא אֲמַרִינוּ בְּן וּכְמוֹ שְׁנִתְבָּאָר, וְהָא דְּקָאָמַר ר' יוֹחָנָן כר"ח בְּן עֲקֵבְיָא כְּבָר בִּיאָרְנוּ דְּמַתּוֹרַת כ"ש קָאָמַר לָהּ.

אָבֵל הָא וְדָאֵי אֵי אֲפָשֶׁר לוֹמַר דְּעוֹסְק בְּמַצְנָה שְׁיִיף ג"כ בְּתַלְמוּד תּוֹרָה כְּמוֹ שְׁעָלָה עַל דַּעַת הֵרֵב קָרְבָן עֲדָה, דְּזֵה לִיתָא פְּדֻכְתִּיבְנָא: וְלָמָּה שְׁפַתְבָּתִי לְעֵיל בְּבִיאָוּר שִׁיטַת רִש"י לְכָאוּ' קָשָׁה לִי עַל שִׁיטַת רִש"י, מְדַאָּמְרִי בְּשִׁלְהֵי ר"ה (דל"ה ע"א) דְּרַב יְהוּדָה הִי מִתְּפַלֵּל מִתְּלַתִין יוֹם לְתַלְתִין יוֹם דְּכָל תְּלַתִין יוֹם הֵנִי מְהַדָּר לְתַלְמוּדָא.

וּבְרַבֵּינוּ יוֹנָה פ"ק דְּבִרְכוֹת אֵהָא דְּרַב אֲמִי וְרַב אֲסִי לֹא הֵנִי מְצַלִּי אֵלָא בִּינֵי עֲמוּדֵי דְּהֵנִי גְרָסִי, כְּתִב שָׁם דְּרִשְׁב"י לֹא הִי מִתְּפַלֵּל אֵלָא מְשֻׁנָּה לְשַׁנָּה וְרַבֵּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא מַחֲוֹדָשׁ לְחֻדָּשׁ כּו' עֵינָן שָׁם, וְכַתְּבָתִי בְּגִלְיוֹן שָׁם דְּלַפְעַנ"ד צ"ל וְרַב יְהוּדָה וְהוּא אֲמוּרָא דְּאָמְרוּ עָלָיו בְּן בְּשִׁלְהֵי ר"ה [דל"ה ע"א] אָבֵל עַל ר"י הַנְּשִׂיא דְּהוּא רַבִּי לֹא מְצֵאתִי שְׂיִאָמְרוּ בְּן.

וְעֵינָן בְּרַבֵּינוּ יוֹנָה לְעֵיל ד"ד ע"ב ד"ה עַל תְּפִלְתִּי], וְהֵרֵי לְשִׁיטַת רִש"י אֵין מְבַטְלִין אַף מַצְנָה דְּרַבְּנָן בְּשִׁבִיל תַלְמוּד תּוֹרָה וְרַק בְּשִׂאֵין הַשְׁעָה עוֹבְרַת אֲז אֵין מְפָסִיקִין דַּעֲדֵינָן יֵשׁ שְׁהוֹת: וְיֵשׁ לְתַרְזַן דְּרַב יְהוּדָה לְטַעְמֵי דַּס"ל בְּפָרַק מִי שְׁמַתוּ [דכ"א ע"א] ק"ש דְּרַבְּנָן, וְא"כ אֵי אֲפָשֶׁר לְפָרֵשׁ אֲלִיבָי טַעְמָא דְּמְפָסִיקִין לַק"ש וְאֵין מְפָסִיקִין לְתַפְלָה מְשׁוּם דַּק"ש זְמַנּוֹ קְבוּעַ מִן הַתּוֹרָה וְתַפְלָה מְדַרְבְּנָן וּכְפִירִש"י, וְע"כ דְּאִיהוּ מְפָרֵשׁ מַתְנֵי דְּטַעְמָא דְּתַפְלָה דְּלֹא דְּמִי לַק"ש מְשׁוּם דְּתַפְלָה חֵיִי שְׁעָה.

וא"כ אף בשעה עוברת מבטלין תפלה דהוא חיי שעה מפני תלמוד תורה שהוא חיי עולם אכן פירש"י היא לדין דק"ש דאורייתא ולרב המנונא דס"ל [ד"י ע"א] זמן תורה לחוד זמן תפלה לחוד ולית לי' הך דמניחים חיי שעה כו' עיין שם.

ואליבין פירש"י החילוק דתפלה דרבנן ודוקא בשאין השעה עוברת דבשעה עוברת אפי' לדרבנן מפסיקין וכמו שנתבאר, ודע דמבטלין תלמוד תורה לישב ולעסוק בדין כדאמרין פ"ק דשבת [ד"י ע"א] ברב אמי ורב אסי דטפחי אעיקרא דדשא ואמרו אי איכא דאית לי' דינא ליעול.

ועיין שם בתוס' דדין עדי מתלמוד תורה. ויעיין שם בפ"ק דברכות [ד"ו ע"א] דדינא נמי היינו תורה ע"ש: פרק ד' הלכה א' אין מלמדין תורה אלא לתלמוד הגון נאה במעשיו. או לתם. אבל אם הנה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב.

ומנהיגין אותו בדרך ישרה. ובודקין אותו.

ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו. אמרו חכמים (חולין דף קל"ג) כל השונה דתלמיד שאינו הגון פאילו זרק אבן לרמרקוליס.

שנאמר בצרור אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד. אין כבוד אלא תורה, שנאמר כבוד חכמים ינחלו וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה.

אף על פי שחכם גדול הוא. וכל העם צריכין לו.

אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב. שנאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, אמרו חכמים (מו"ק דף י"ז) אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו: עיין בלחם משנה דהקשה מדוע לא זכר רבינו החילוק דמפליגין בפרק אין דורשין [דט"ו ע"ב] בהא דפריה ור' מאיר היכי גמר תורה, מאחר כו' ומשני הא בגדול הא בקטן.

דמבואר דגדול רשאי ללמוד עיין שם, והנה באמת לא הבנתי אף בגמרא דמשני אר' מאיר דלמד משום דגדול שפיר דמי. עדיין קשה איך רשאי התלמוד לחשוב עצמו לגדול בדרך גדול כזה.

והרי אף לענין שלא ליכול רבית בנכיתא פתבו התוס' פרק איזהו נשך [דס"ז ע"ב] דרבינא אכיל בנכיתא דלא רצה ליטול השם לעשות עצמו כצורפא מרבנן עיין שם, וכש"כ בדרך גדול כזה ללמוד מרב שאינו הגון דיש לחוש דלימשך אבתרין: אף הנה בפ"ק דסוטה [ד"ו ע"א] אמר רב תלמיד חכם צריך שיהא לו שמינית שבשמינית גסות הרוח עיין שם ברש"י ויתכן דגם הוא בדרך הזה יש לת"ח להיות גם הרוח ולחשוב עצמו כגדול וללמוד מרב אף שאינו הגון, ור' מאיר נמי ברב ס"ל כן יתכן לומר.

ולפי זה ניחא דברי רבינו דאיהו לטעמי' אגיל שכתב [בפ"ב מהל' דעות ה' ג"] דמגבה לב צריך לרחק עד הקצה. וכתב שם בהגהות מיימוני דלא פסק ברב שאמר שמינית שבשמינית, אלא כר"נ בר יצחק דפליג עלי' ואמר לא מינה ולא מקצתה.

ואף לדבר שִׁנְרָאָה בו צִנְרָף לגסות אָסוּר, א"כ הָכִי נְמִי אָסוּר לְחֻשׁוֹב עֲצָמוֹ לְגָדוּל לְלַמּוּד מֵרַב וְשֵׁאִינוּ הֶגְוֵן וְע"כ הַשְּׁמִיט רַבִּינוּ זֶה, כֵּן נִרְאָה: הִלְכָה ב' כִּי צִד מְלַמְדִים. הֵרַב יוֹשֵׁב בְּרֵאשׁ וְהַתְּלַמִּידִים מְוַקְפִים לְפָנָיו כַּעֲטָרָה.

כְּדִי שְׂיִהְיוּ פְּנֵלָם רוֹאִים הֵרַב וְשׁוֹמְעִים דְּבָרָיו. וְדָא יוֹשֵׁב הֵרַב עַל הַפֶּסַח וְהַתְּלַמִּידוֹ עַל הַקְּרָע.

אֵלָא אוּ הַפֶּל עַל הָאֲר"ן אוּ עַל הַפֶּסַחֹת. וְכִרְאִשׁוֹנָה הֵיָה הֵרַב יוֹשֵׁב וְהַתְּלַמִּיד מְוַקְפִים. וּמִקְוֶה חֲוָרְבֵן בֵּית שְׁנֵי נְהָגוּ הַפֶּל לְלַמֵּד לְתַלְמִידִים וְהֵם יוֹשְׁבִים: בְּגִמְרָא ר"פ הַקּוֹרָא עוֹמֵד (דכ"א ע"א) אֲמַרִינוּ מִימֹת מִשָּׁה וְעַד רַבִּן גְּמְלִיאֵל לֹא הָיוּ לוֹמְדִין תּוֹרָה אֵלָא מְעוֹמֵד. מִשְׁמַת ר"ג יִרְדֶּה חוֹלֵי לְעוֹלָם וְהַתְּחִילוּ לְלַמּוּד מִיוֹשֵׁב.

וְהֵיָה לֹא נִתְבָּאָר חִילּוּק בֵּין רַב לְתַלְמִיד. וּמִשְׁמַע דְּקוֹנְדָם ר"ג גַּם הֵרַב הִי עוֹמֵד.

וְקִשָּׁה מִנֵּין לוֹ לְרַבִּינוּ דְּהֵרַב הִי יוֹשֵׁב, וְעֵינֵין בְּלַחֵם מִשְׁנָה נָתַן טַעַם דְּלֹא תִקְשִׁי מֵהָא דְאָמַר ר"א. וְכַתְּבוּ רַבִּינוּ עֲצָמוֹ לְעֵיל דְּלֹא יִהְיֶה הֵרַב יוֹשֵׁב עַל הַפֶּסַח וְהַתְּלַמִּיד עַל הָאֲרָץ.

דְּלֹא דְמִי הַהֲבָדֵל שְׁבִין יוֹשִׁיבָה עַל הַפֶּסַח לְעַל הָאֲרָץ לְהַבְדִּיל שְׁבִין יוֹשֵׁב לְעוֹמֵד, דְּיוֹשֵׁב הֵיָנוּ כְּדִי שְׂיִוְכַל לְהַבִּין הֵיטֵב עֵינֵין שְׁם וְזֶה חִילּוּק נְכוּן. אֲבָל הָא עֲדִינֵין קִשָּׁה מִנָּא לִי לְרַבִּינוּ לְחֻלְק כּוֹן.

אִימָא בֵּין רַב בֵּין תְּלַמִּיד עוֹמֵד: וְנִרְאָה לִי דְנִפְקָא לִי מֵהָא דְאָמַר ר"א דְלֹא יִהְיֶה הֵרַב יוֹשֵׁב עַל הַפֶּסַח וְהַתְּלַמִּיד עַל הָאֲרָץ דְּכַתִּיב וְאִתָּה פֹה עֲמוּד עֲמָדִי. שְׁכַבְיָכוּל גַּם הַקַּב"ה בְּעֲמִידָה. וְהַשְּׁתָא אִי נִימָא דְקוֹנְדָם ר"ג שְׂהָיוּ לוֹמְדִין מְעוֹמֵד גַּם הֵרַב הִי עוֹמֵד. א"כ מֵאִי מִיָּתִי רֵאִי.

אִימָא עֲכָשְׁוֹ לְאַחַר ר"ג דְּבִישִׁיבָה לְיוֹשֵׁב הֵרַב עַל הַפֶּסַח וְהַתְּלַמִּיד עַל הָאֲרָץ שְׁפִיר דְּמִי, וְהֵתֵם דְאָמַר לוֹ עֲמוּד עֲמָדִי הֵיָנוּ מִשׁוּם דְּגַם הֵרַב גַּם הַתְּלַמִּיד צְרִיכִין לְלַמּוּד מְעוֹמֵד. ע"כ אָמַר לוֹ עֲמוּד עֲמָדִי, אֲבָל לֹא בְשִׁבִיל שְׁלֵא יִהְיֶה הַבְּדֵל בֵּין רַב לְתַלְמִיד שְׂזֶה אֲפָשָׁר רִשְׁאִי, וּמִנָּא לִיָּה לְר"א לְהוֹכִיחַ וְע"כ דַּס"ל דְּאָף קוֹנְדָם ר"ג הַתְּלַמִּידִים הָיוּ מְעוֹמֵד לֹא הֵרַב.

וְא"כ מְדוּעָ א"ל הַקַּב"ה עֲמוּד עֲמָדִי דְכַבְיָכוּל גַּם הַקַּב"ה בְּעֲמִידָה. הָא הֵרַב יוֹשֵׁב וְרַק הַתְּלַמִּידִים עוֹמְדִים.

וְע"כ דְאָסוּר לְהִיּוֹת הַבְּדֵל בֵּין הֵרַב לְתַלְמִיד. וְאָסוּר לְיוֹשֵׁב זֶה עַל הַפֶּסַח אוּ עַל הַסְּפָסֵל וְתַלְמִיד עַל הָאֲרָץ, וְהָא דְהֵרַב יוֹשֵׁב וְהַתְּלַמִּיד עוֹמֵד שְׂרִי.

הֵיָנוּ כְּחִילּוּק הֵרַב לְחֵם מִשְׁנָה מִשׁוּם דְּלִכְּוָה יוֹשֵׁב כְּדִי שְׂתִּהָא דְעָתוֹ מִיוֹשְׁבָת. אֲבָל בְּהַקַּב"ה דְּלֹא שְׂיִיף זֶה ע"כ לֹא רְצָה לְעֲשׂוֹת הַבְּדֵל בֵּין רַב לְתַלְמִיד וְאָמַר עֲמוּד עֲמָדִי, וְשְׁפִיר הוֹכִיחַ ר' אֶלְעָזָר דְּבָרָיו, וְדַבְרֵי רַבִּינוּ מְוַכְרְחִים.

כֵּן נִרְאָה לִי: עוֹד נִרְאָה לִי דְנִפְקָא לִי לְרַבִּינוּ מִגְּמָרָא דְמו"ק [ט"ז ע"ב] דְאֲמַרִינוּ עִירָא הִיאִירִי הָיוּ מִהֲנִי לְרַבָּנָן עַל גְּבִי פְרִים וְכִסְתוֹת וְעוֹד עַל גְּבִי קְרָע. וְעכ"פ שְׁנִיָּהֶם יוֹשְׁבִים הָיוּ.

אֵלָא דְזֶה עַל פְּרִים וְכִסְתוֹת וְזֶה עַל גְּבִי קְרָע. וְהֵרַי זֶה הִי קוֹנְדָם ר"ג וְהָיוּ לוֹמְדִים תּוֹרָה מְעוֹמֵד וְאִיף יוֹשְׁבוּ.

וְנִיחָא לְמַאי דְמַחְלַק רַבָּא דְרַכּוּת מְעוּמָד קְשׁוּת מְיַנְשֵׁב יֵשׁ לְוֹמֵר דְּהֵתָם קְשׁוּת הָוֵי. אָף רַבִּינוּ דְלָא פְתַב חִילּוּק זֶה וְס"ל בֵּין רַכּוּת בֵּין קְשׁוּת אִזְ הָיוּ לְוֹמְדִים מְעוּמָד מְדוּעַ דְּוֹד זְעִירָא יֵשְׁבוּ, וְע"כ דְּהֵרַב יוֹשֵׁב וְהַתְלַמִּידִים עוֹמְדִים כֵּן נִרְאֶה: אִיבְרָא הָא קְשָׁה מְדוּעַ עִירָא הִיאִירִי יֵשֵׁב עַל פְּרִים וְכִסְתוֹת.

וְהָא אָמַר ר"א דְלָא יֵשֵׁב הָרַב עַל גַּב פְּסָא, וְתַלְמִידוֹ עַל הָאָרְץ. וְכִבֵּר הַקְּשָׁה כֵּן הָר"ן וְהִבְיָאוּ הָרַב פְּסָף מְשֻׁנָּה, וְתִירַץ חֲדָא דְהֵתָם אִירִי בְּשִׁמוּעוֹת קְשׁוּת.

וּבְזָה אָף ר"א מוֹדֵה דְלָא יֵשֵׁב עִם תַּלְמִידוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע אֲלָא הוּא עַל גַּבֵּי סַפְסָל כְּדִי שְׂיָבִין הַיֵּטֵב. וְעוֹד תִּירַץ דְכָאן עַד שְׁלֵא נִסְמְכוּ דְאִין צְרִיף לְחַלּוֹק לְהֵם כְּבוֹד.

וּר"א בְּתַלְמִידִים שְׁנִסְמְכוּ שְׁצְרִיף לְחַלּוֹק הֵם כְּבוֹד ע"כ דְּבָרָיו. וְהִנֵּה רַבִּינוּ דְלִית לִי שׁוּם תִּירוּץ דְהָר"ן מְדָלָא חִילּוּק פְּלָל וּמְשַׁמַּע בְּכָל אֲנָפִי לֹא יֵשֵׁב הוּא עַל הַפְּסָא כּו' אִפִּי שְׁאִינוּ סְמוּוּף וּבְשִׁמוּעוֹת קְשׁוּת: עַל כֵּן נִרְאֶה לְתַרְץ קוֹנְשֵׁיָא זֹו דְבִאָּמַת אֲנָא קְשָׁאֵי מְדוּעַ אָמַר ר"ח דְלָא יֵשֵׁב הָרַב כּו' דְצְרִיף לְחַלּוֹק כְּבוֹד לְתַלְמִיד בְּמַקּוּם רַבּוֹ.

וְהָרִי בְּפָרְק הַנּוֹשֵׂא בְּכַתְּנֻבוֹת [דק"ב ע"ב] צִיָּנָה רַבִּי לַבְּנוֹ ר' שְׁמַעוֹן שְׂיִזְרוּק מְרָה בְּתַלְמִידִים עֵינֵן שְׁם דְּפָרִיף בִּיהוֹשֻׁפֶט מְלָף יְהוּדָא שְׁהִי מְחַבֵּק וּמְנַשֵּׁק לְכָל תַּלְמִיד. וּמְשַׁנֵּי הָא בְּצִיּוּעָא הָא בְּפִרְהֶסְיָא.

מְבוֹנָר דְּבְּפִרְהֶסְיָא אֲדַרְבָּא זְרוּק מְרָה בְּתַלְמִידִים וְלֹא יְכַבְּדֵם וְצ"ל דְּהֵתָם הֵינֵנוּ בְּעַנְיָן הַלְיָמוּד. וְכִמוֹ שְׁפַתְב רַבִּינוּ לְהַלֵּן [הַלְכָה ה'] שְׁאֵם הַבִּינוּ בְּלִימוּד כּו' וְלִהְלִימֵן בְּדְּבָרִים כּו'.

אָבֵל שְׁלֵא בְּעַנְיָן הַלְיָמוּד צְרִיץ לְכַבְּדֵם, וְדִי בְּזַרְיָקַת, הַמְרָה בְּעַנְיָן הַלְיָמוּד שְׂיִכְלִימֵם וְיַדְעוּ וְיִבְיָנוּ גְּוֹדֵל עֶרְפוֹ עֲלֵיהֶם בְּזָה לְבַד שְׂיִפִּיל מוֹרָאוּ עֲלֵיהֶם, וְע"כ לֹא יֵשֵׁב הָרַב עַל הַפְּסָא כּו' וּבְזָה יְכַבְּדֵם.

וְהִנֵּה בַּפ"ק דְּבְּרַכּוּת [ד"ד ע"א] אָמַר דְּוֹד יְדִי מְלוֹקְלָכוֹת בְּשִׁפְיָר כּו' כִּד לְטַהַר כּו' וְלֹא עוֹד אֲלָא פֶּל כּו' אֲנִי נְמַלְף בְּמִפְיבּוֹשֶׁת כּו' תִּנָּא לֹא מְפִיבּוֹשֶׁת שְׁמוֹ אֲלָא אִישׁ בּוֹשֶׁת שְׁמוֹ כּו' שְׁמַבְיִישׁ פְּנֵי דְוֹד בְּהַלְכָה ע"כ, וְאִין מוֹבֵן מַאי שְׂיִיכּוֹת לְהָאֵי תִנָּא לְכָאן, וְעַמ"ש הַמְפָּרְשִׁים ז"ל, אָמְרוּ בְּעִירוּבִין וּלְפִי עַנ"ד יוֹבֵן.

דְּבִאָּמַת קְשָׁה הָרִי אָמְרוּ בְּעִירוּבִין [דס"ג ע"א] פְּתוּב אֲחַד אֹמֵר בְּלַבֵּי צְפֻנְתִּי אִמְרַתִּיף כּו'. לֹא קְשָׁיָא פָּאן בְּזִמְן שְׁעִירָא הִיאִירִי רַבּוֹ קִיָּים אִזְ בְּלַבֵּי צְפֻנְתִּי כּו' שְׁלֵא הִי מוֹרָה הַלְכָה בְּפָנֵי רַבּוֹ וְכָאן בְּזִמְן כּו' ע"כ.

וְא"כ אִיף בְּפָנֵי מְפִיבּוֹשֶׁת רַבּוֹ הוֹרָה לְטַהַר אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ וְלֹא צְפֵן בְּלַבּוֹ, וְאֵם בְּשִׁבִיל דְּאִח"כ הִי נְמַלְף בְּמִפְיבּוֹשֶׁת רַבּוֹ א"כ מְדוּעַ לֹא אָמַר ג"כ אֲנִי נְמַלְף בְּעִירָא רַבִּי, וְצ"ל דְּבַפְּנֵי עִירָא לֹא הוֹרָה פְּלָל אָף בְּפָנֵי מְפִיבּוֹשֶׁת הוֹרָה וּבְרִשׁוֹת.

דְּקִי"ל אֵם נָטַל רִשׁוֹת שְׂרִי. רַק מַאי דְנָטַל רִשׁוֹת מְפִיבּוֹשֶׁת וְלֹא נָטַל מְעִירָא.

צ"ל מְשׁוּם דְּמְפִיבּוֹשֶׁת הִי מְפִלִים פְּנֵי דְוֹד כּו' ע"כ בּוֹ בְּטַח לֵב דְּוֹד לִיטְוֹל רִשׁוֹת וְאִח"כ הָא נְמַלְף בּוֹ וְאֵם לֹא יְדִין יָפָה יְבִיִישׁוּ וְלֹא יַחֲוֹשׁ לְכַלְקִמְתּוֹ וַיֵּאמֶר לוֹ לֹא יָפָה הוֹרַת. אִוְלָם לֹא כֵן הִיְתָה מְדַת עִירָא שְׁלֵא הִי יְכוּל לְהַפְּלִים פְּנֵי דְוֹד בְּהַלְכָה עִם הִיּוֹתוֹ תַּלְמִידוֹ.

ע"כ לא נטל ממנו רשות להורות שחשש פן יטעה ויהי נמלה בעירא רבו. ועירא לא יאבה להכלימו ולביישו ולא יאמר לו טעית ונמצא משפט מעוקל: ובזה ניחא דלא קשה קושית התוס' בפרק אחד דיני ממונות בסנהדרין [דל"ו ע"א] בהא דמימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד, ופריה וקא הוי דוד ומשני הוי עירא היארי והקשו התוס' ד"ה וקא מאי טעמא לא משני הוי מפיונשת שהי מבייש פני דוד בהלכה ונשארו בקושיא.

ולפי מה שפתי יתכן דלא קשיא דשאני בימי מפיונשת אף דרבו הי"מ הוא הי' המוציא והמביא לכל הוראות ודינים אלא שהיה נמלה במפיונשת. אבל עיקר הדין והמורה היה דוד, ע"כ לא משני הי' מפיונשת דמ"מ העיקר תורה וגדולה הי' בדוד בלבד.

אבל משני עירא היארי הוי לפי שבמקום עירא לא הורה דוד וכנ"ל כן נראה לי: וזהו דמייתי תלמודא תנא כו' לפי דהוקשה לו מדוע הורה דוד בפני מפיונשת לא בפני עירא. מדוע נטל רשות מזה ולא מזה.

וע"כ מייתי תנא לא מפיונשת כו' לפי שהי' מבייש כו' ומדה זו הי' במפיונשת. ע"כ לא חשש דוד וקיבל רשות להורות ואם יטעה יורנו בדרך יבחר ולא יחיש לבושתו, ולא קיבל מעירא שלא כן היתה מדתו והנהגתו, כן נראה: והמורם מדברינו כי מדת עירא היתה שלא להפלים אדם אף שהוא תלמידו ולומרלו טעית ונמצא לא הי' יכול עירא לזרוק מרה בתלמידים בשעת הלימוד כשיטעו לביישם למען תהי' איתתו על פניהם ע"כ בחר בזו לזרוק מרה בתלמידים במה שישב על פרים וכסותות ותלמידיו על הארץ [ודוד נראה שג"כ הי' לו מדה זו שלא לבייש בדרך אף לתלמידו, וכמו שצאמר באבשלום ואדוני' כן חגיגת ולא עצבו אביו מימיו, ע"כ סיפר בשבח דוד שאעפ"כ ישב על הארץ כי החשיב עצמו כפאחד מהתלמידים ולא לרב ונשיא שיהי' צריך להטיל אמה אבל לדין צריך מרה בתלמידים.

היינו להכלימם כמו שפתי רבינו פאן [הלכה הי'] אבל לישב הרב על פסא ותלמיד על הארץ אסור כמו שפתי רבינו פאן, כן נראה לפענ"ד: ומה שפתי ומקודם החורבן כו'. הוא מה שאמרו [פרק הקורא עומד] דמשמת רבן גמליאל ירדה חולי לעולם והתחילו הפל למידין מיושב.

היינו דתנו משמת רבן גמליאל בטלה כבוד התורה עיין שם. ובשלהי בוטה [דמ"ט ע"א] תנו משמת ר"ג הגזן בטלה כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות והקשה המהרש"א בחידושי אגדות שם דא"כ כבר קודם החורבן בטלה טהרה, דהא ר"ג הגזן קודם החורבן הי'.

שהרי נכדו ר"ג דיבנה הי' נשיא בזמן החורבן. ולעיל שנינו דמשחרב בית המקדש ניטל טעם הפירות.

וקאמר דהטהרה נטלה את הטעם. עיין שם שנסאר בקושיא: ולפי ענ"ד הי' נראה דר"ג הגזן דבמשנה ט"ס הוא ובמגילה ר"פ הקורא עומד ליתא פלל לתובת הגזן רק רבן גמליאל סתם.

והיינו ר"ג ד'בנה שהי' בזמן חנוכה ובימינו בטלה כבוד התורה וטהרה ונהי' באמת בזמן חנוכה ואז ניטל טעם הפירות. ונראה לי ראי' לזה מהא דפרק תפלת השחר [דכ"ו ע"ב] [ומאי דקאמר שם אתוספי ג' מאות ספסלי משמע דהי' בשיבה.

הוא דאמר רבא במגילה קשות מ'ושב ואז למדו קשות שנודע דעדות בו ביום נשנית בעובדא שתפלת ערבית רשות או חובה אמר לי' ר"ג לר' יהושע עמוד על רגלה ויעידו בה והי' רבן גמליאל יושב כו' ר' יהושע עומד כו'.

ומה ענו דעמד ר' יהושע אם גם כל התלמידים היו יושבין. ותיבות ויעידו בה פתבו התוס' בבכורות [דל"ו ע"א] דלא גרסינו לה דמה עדות שיהיה פאן.

וע"כ דעדיין אז הרב יושב והתלמידים עומדים, וע"כ צינה לר' יהושע לעמוד פאחד מהתלמידים. ורבן גמליאל בלבד הי' יושב להיותו רב.

וע"כ רבנו כל העם כו': ונראה לי טעם ישר אם זה הי' ר"ג ד'בנה מדוע אז נרדה חולי לעולם ולא היו יכולים ללמוד תורה מעומד. דבפרק בתרא דכתובות [דקי"א ע"א] אמר לי' לרבה אל תרבה בעמידה שעמידה קשה ללב כו' נמצא דהחולי מה שיוכל להיות מעמידה הוא פאב לב.

והנה בפרכות [ד"מ ע"א] אמרו הרגיל בקצח אינו פא לידי פאב לב. ואסקינו דהיינו בטעמו וא"כ קודם מיתת היו רגילים בטעם הקצת ע"כ לא הזיק להם העמידה לכאב לב.

אולם אחרי מות ר"ג דהיינו משחרב הבית ובטלה טהרה וטעם הפירות פנ"ל ולא הועיל טעם הקצת שלא לבוא לכאב לב ע"כ חדלו מלעסוק בתורה בעמידה דה שעהעמידה קשה ללב פן נראה דבר ישר ונכון: אבל מה אעשה ורבינו ז"ל כ' להדיא ומקודם חנוכה כו'.

והיינו פדברי מהרש"א דמימות ר"ג הגזון בטלה ויהיינו קודם חנוכה ואלו ר"ג ד'בנה בשעת חנוכה הוי פמו שנתבאר וצ"ל ליישב קושיות מהרש"א הנ"ל דבאמת ר"ש פן אלעזר דאמר משפטל טהרה ניטל טעם הפירות.

פליג אפנא קמא דאמר משחרב בית המקדש ניטל טעם הפירות, והוא ס"ל דהטהרה בטלה טעם הפירות. והיינו משמת רבן גמליאל הגזון דמתה טהרה והוא קודם חנוכה.

ופשטא דלישנא דמתניתין דסוטה [דמ"ח ע"א] משמע דר' שמעון פן אלעזר דאמר משפטלה טהרה כו' פליג את"ק ע"ש: הלכה ג' אין המתרגם רשאי לא לפנות ולא להוסיף ולא לשנות. אלא אם פי הנה המתרגמן אביו של חכם או רבו: תוספתא הביאה הרי"ף [סוף מס' מגילה], והר"ן שם פירש דר"ל הי' המתרגמן פנו של חכם והחכם אביו או רבו של המתרגמן.

בזה רשאי לשנות דבכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו עיין שם ולפי ענ"ד נראה לי פפירוש זה. וראי' לדבר דהא בתוספתא [פרק ג' דמגילה] תניא עוד קטן מתרגם על ידי גדול אבל אין פבוד לגדול שיתרגם על ידי קטן כו' עיין שם.

מבואר דאין לגדול להיות מתרגמן לפני קטן ממנו, ואיך יתקן שיהי' המתרגמן אביו ורבו של חכם. והא דרב שעמד מתרגמן לפני רב שילא.

כָּבֵר כָּתַב הָרֶאָב"ד דְּמִקְרָה וְהוֹרְאָת שְׁעָה הִי'. וְגַם רַב שְׁיֵלָא לֹא יָדַע מִמֶּנּוּ.
וְאֵלּוּ יָדַע דְּרַב הוּא לֹא הָיָה מוֹקִיָּם לִי לְמִתְוַרְגְּמָן. וְע"כ דְּהִי אָבִיו אוֹ רַבּוֹ דְּאָמַר
בְּתוֹסְפָתָא.

הֵינּוּ אָבִיו שֶׁל מִתְוַרְגְּמָן. וְכַפִּירוֹשׁ הָר"ן כֵּן נִרְאֶה: הֵלְכָה ט' אֵין יִשְׁנִיָּם בְּבֵית הַמְדַרְשׁ.
כָּל הַמִּתְנַמְנֵם בְּבֵית הַמְדַרְשׁ חֲקָמְתוֹ נַעֲשִׂית קַרְעִים פְּרָעִים. וְכֵן אָמַר שְׁלֵמָה בְּחֲקָמְתוֹ
וְקַרְעִים תִּלְבִּישׁ נוֹמָה.

וְאֵין מְשִׁיחִין בְּבֵית הַמְדַרְשׁ אֶלָּא בְּדַבְרֵי תוֹרָה בְּלִבְד אֶפִּילוּ מִי שְׁנִתְעַטֵּשׁ אֵין אוֹמְרִים לוֹ
רְפוּאָה בְּבֵית הַמְדַרְשׁ וְאֵין צָרִיף לֹמַר שְׁאָר דְּבָרִים. וְקִדְוָשׁת בֵּית הַמְדַרְשׁ חֲמוּרָה מִבְּתֵי
כְּנִסְיֹת: בְּבִרְכוֹת [דנ"ג ע"א] ת"ר הָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּבֵית הַמְדַרְשׁ וְהִבִּיאוּ לְפָנֵיהֶם אוֹר.

בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרַף לַעֲצֻמוֹ וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים אֶחָד מְבָרַף לְכוֹלֵן כו'.
בֵּית שְׂמַאי מֵאֵי טַעֲמֵיהוּ מִשּׁוּם בִּיטוּל בֵּית הַמְדַרְשׁ.

כְּדִתְנִיָּא שֶׁל בֵּית רַבִּין גְּמְלִיאֵל לֹא הָיוּ אוֹמְרִים מְרַפָּא בְּבֵית הַמְדַרְשׁ כו' עֵינֵין שָׁם, מִשְׁמַע
מִזֶּה שֶׁל בֵּית רַבִּין גְּמְלִיאֵל שְׁלֵא אָמְרוּ מְרַפָּא מִשּׁוּם בִּיטוּל בֵּית הַמְדַרְשׁ. אֲתַאן לְבֵית שְׂמַאי
דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרַף לַעֲצֻמוֹ.

אָבֵל לְבֵית הֵלֵל דְּאֶחָד מְבָרַף לְכוֹלֵן וְלֹא חֵינְשֵׁי לְבִיטוּל בֵּית הַמְדַרְשׁ, הֵכִי נָמִי אוֹמְרִים
מְרַפָּא. וְא"כ צָרִיף טַעַם מִדּוּעַ פָּסַק רַבִּינוּ כְּבֵית שְׂמַאי בְּמָקוֹם בֵּית הֵלֵל.

וּבְאַמַּת הַגֵּה גַם שְׁהִבִּיאוּ לְפָנֵיהֶם אוֹר בְּבֵית הַמְדַרְשׁ לֹא זָכַר רַבִּינוּ כָּלֵל בְּהִלְכוֹת שְׁפַת
מִשְׁפָּטוֹ. וְנִרְאֶה דְּסַמָּה עֲצֻמוֹ אָמַר שְׁכַתַּב כָּאֵן לְחוּשׁ לְבִיטוּל בֵּית הַמְדַרְשׁ וְעִי' בְּטוֹר וּש"ע
הִלְכוֹת שְׁפַת סִי' רצ"ח שְׁזָכַר דִּין זֶה וּפָסַק כְּבֵית הֵלֵל] וְצָרִיף טַעַם הָא בְּכָל מָקוֹם הֵלְכָה
כְּבֵית כָּלֵל כְּפִדּוּעַ: וְנִרְאֶה דְּהַגֵּה בְּאַמַּת הָא דְּלְחוּשׁ לְבִיטוּל בֵּית הַמְדַרְשׁ כָּל כָּף.

וּמַה שְׁעֵנִין בֵּית הַמְדַרְשׁ גְּדוֹל כָּל כָּף תְּלוּי בְּמַחְלוֹקֶת. כִּי עֵנִין בֵּית הַמְדַרְשׁ הַגֵּה הוּא
שְׁיִמוּשׁ תְּלִמִידִים אַחַר שְׁכַבְרָה קָרְאוּ וְשָׁנוּ.

וּמְצִינּוּ בְּסוּטָה [דכ"ב ע"א] דס"ל לר' מאיר איזוהו עם הארץ כל שאינו קורא ק"ש
שחרית וערבית בברכות. משמע כל ששכר יצא מזה והוא קורא ק"ש.

וכש"כ אם הוא קורא ושונה בתורה ובמשנה הנה נכנס בגדר ת"ח. אולם אחרים פליגי
עלי' וסברי דאפי' קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ.

ולא הוי תלמיד חכם אלא א"כ גם שימש תלמידי חכמים. ולמדנו לר' מאיר אין שימוש
תלמידי חכמים שהוא ישיבה בבית המדרש חיוב כף, וא"כ אין לנו לחוש לביטול כל כף
להמנע בשביל כן לברך אחד לכולם ולומר מרפא.

אולם לאחרים הנה זה העיקר ישיבה בבית המדרש ושימוש תלמידי חכמים. ובלעדי כן
הוא עם הארץ וכאמור א"כ יתכן שפיר לחוש לביטול כל כף: והנה שם בברכות [דנ"ב
ע"ב] אפלוגתא דב"ש אומרים מכבדין הבית ואח"כ נוטלין לידיים כו'.

אסקינו דבהא פליגי ב"ש סברי מותר להשתמש בשמש ע"ה וב"ה סברי אסור עינין שם.
ולפי דברי אחרים דע"ה הוא כל שלא שימש ת"ח אפי' קרא ושנה הלכות.

ובו אסור לשמש לדברי ב"ה אלא א"כ כפר שימש ת"ח. וקשה איך אפשר והא אמרינו
בפרק בני העיר [דכ"ח ע"ב] ודאשתמש בתנא חלה, תני ר"ל זה המשתמש במי ששונה
הלכות פתרה של תורה עיין שם.

וכש"כ מי שימש ת"ח. ואיך יהי מותר לשמש בת"ח דהיינו ע"כ שימש ת"ח.

דאל"כ הוא עם הארץ. ואפי' ת"ח שמחל על פבודו לחד מאן דאמר אין פבודו מחול.
ואיך יתכן זה, וע"כ דס"ל לבית הלל כר' מאיר דעם הארץ היינו שאינו קורא ק"ש
שחרית וערבית. וכל שיצא מכלל זה והוא ק"ש ק"ש פבר יצא מגדר עם הארץ.
וא"כ שפיר משכחת לה דברי ב"ה שלא ישתמש בעם הארץ. והיינו שקורא ק"ש ועם
כל זה אינו משתמש בתנא שהוא שונה הלכות.

ושמענו מיונה דס"ל לבית הלל כר' מאיר דכבר יצא מגדר שם עם הארץ בק"ש שחרית
וערבית, וא"כ ענין ישוב בית המדרש ושימוש ת"ח אינם בכלל גדול כל כך אצלו וכנ"ל.
וע"כ ס"ל דאחד מבריה לכולן ואין חוששין לביטול ביהמ"ד.

וממילא הוא הדין שאומרים מרפא: אולם אנן דקיי"ל בהא דלא פבית הלל, וגם עם
הארץ מותר להיות שמש, וכמבואר בברכות שם דבהא הלכה כב"ש, וגם משמע בפ' ג'
שאכלו [דמ"ז ע"ב] דקיי"ל פאחרים.

בהא דפריה אהא דאמר רבא לא נח נפשי' דרמי בר חמא אלא דלא אנמין עלי' דרב
מנשיא בר תחליפא, והתניא אחרים אומרים כו' עיין שם, משמע דכן הלכה דאי לא הכי
מאי פריה מאחרים דלית הלכה פמותם ארפא.

וא"כ דקיי"ל שהעיקר שימוש ת"ח וישוב בביהמ"ד. ע"כ קיי"ל הכי נמי כב"ש דלחוש
לביטול ביהמ"ד ולא לומר מרפא.

ולא לבריה אחד לכולן. והוא דעת רבינו לפענ"ד.

מיהו השו"ע באו"ח [סי' רצ"ח] בהביאו לפניהם אור פסק כב"ה. וביו"ד [סי' רמ"ז]
שלא להפסיק לומר מרפא.

נראה דס"ל החילוק שכתב הרב לחם משנה עיין שם. אולם דעת רבינו שהשמיט גם הך
דשבת נראה כמו שכתבתי: הלכות עפ"ם פרק ב' הלכה ב' ואפילו להסתפל בדמות
הצורה אסור שנגמר אל תפנו אל האלילים כו': בפרק שואל בשבת [דקמ"ט ע"א] תנו
רבנן אסור כו' ודיוקנא עצמה אפי' בחול אסור משום שנגמר אל תפנו אל האלילים מאי
גמרא אמר רב"ח, אל תפנו אל מדעתכם ע"כ.

ופירש"י ז"ל דיוקנא צורה מצוירת שמציירים בכותל כו'. והתוס' פירשו דהיינו צורה
הנעשית לע"ז.

משום דהוקשה להם לשיטת רש"י מדאמרינו בעפ"ם [ד"נ ע"א] רבי מנחם ברבי סמאי
בגן של קדושים דלא אסתפל בצורתא דזווי. משמע הא שאר כל אדם שרי להסתפל אף
דהוא דיוקנא.

ועיין בתוס' בעפ"ם שם שדחקו ליישב זה: ולענ"ד דלא קשה מידי דמצינו כהאי גוונא
בחולין [דל"ז ע"ב] בהא דאמר יחזקאל אהה ד' והנה נפשי לא מטומאה כו' שלא הרהרתי
ביום ובאתי לידי טומאה בלילה, והקשו התוס' ד"ה שלא.

דמאי רבותי' דיחזקאל הלא גם לכל אדם אסור. ותירצו דאפי' הכי חשיב לי' רבותי'
משום דאין כל אדם ניצול מהם עיין שם, וכהאי גוונא מצינו בפרק ד' דמגילה (דכ"ח
ע"א) בהאי דאמר מימי לא נסתפלתי בדמות אדם רשע וכתב הרב טורי אבן בחידושי
לשם דאעפ"י שאסור להסתפל בדמות אדם רשע.

מ"מ נקטי' לרבותא הואיל ואין שום אדם נזהר מזה עיי"ש. וכהאי גוונא בפרק כל פתבי
[דקי"ח ע"ב] אמרו לי' לרבי מאי טעמא קרי לך רבינו הקדוש.

אמר להם מימי כו' לא הכנסתי ידי תחת אבנטי עי' שם. ואע"ג דאשכחן בפרק כל היד
[די"ג ע"ב] אר"י כל המכניס ידו מטבורו ולמטה תקצץ.

ואין סברא דלמטה מאבנטו הוא טפי מלמטה מטבורו. אבל לפי שכל בני אדם לא היו
זהירים בדבר הוא רבותא דידי' וע"כ קראהו קדוש, ועיין בט"ז ב"ד [סי' קפ"ב סק"ג]
עיין שם: ונראה לי דכהאי גוונא יש ליישב ולדחות ראית ר"ת בריש בכורות [ד"ב ע"ב]
תוס' ד"ה שמה, שכתב להוכיח דמותר לקבל שבועה מהעכו"ם, מדאמרינן במגילה [פרק
בתרא] אבנה בר איהי אמר תיתי לי דלא עבידנא שותפות עם עכו"ם ואי אסור מאי
רבותי' דאבנה עיין שם.

ולפי מה שפכתתי אין ראי' דאע"ג דאיכא איסורא. מ"מ הואיל ואין זהירים בו יחשב
לזהירות.

לנה הזהיר בו וכנ"ל. והכי נמי דכותי' אף דנימא דלכל אדם אסור להסתפל בצורתא
דזווי.

מ"מ הואיל ואין כל אדם זריזים בדבר זה דאי אפשר להם לזהר. והוא החמיר על עצמו
ונזהר, קרו לי' בנן של קדושים.

וכמו ברבינו הקדוש הנזכר פן נראה: והנה דעת רבינו נראה דהוא פדעת התוס' דרק
בצורה לעכו"ם אסור אבל לא לצורה דעלמא. והקשה הרב פסח משנה דא"כ איך יפרנס
לנו לשון הגמרא.

דפריה מאי גמרא וכי מאי חסר לו מגמרא זו עד שהוצרך לומר אל תפנו אל מדעתיכם.
ונראה לי דלא קשה מידי דהנה במשנה בעפ"ם [דמ"ה ע"א] נפקא לן מקרא דאלהיהם
על ההרים ולא ההרים אלהיהם דרק ע"ז שיש בה תפיסת ידי אדם אסורה בהנאה אבל
שאין בה תפיסת ידי אדם מותרת בהנאה עיין שם.

והנה זהו התם לענן איסור הנאה דגלי קרא דאלהיהם על ההרים. אבל הכא לענן לפנות
אל האלילים לא גלי קרא לחלק כלל.

ומשמע בכל גוונא אסור בין שיש בו תפיסת ידי אדם בין שאין בו. וקשה א"כ איך ס"ד
למדרש לא תפנו אל האלילים על ראית העינים.

ונהרי מצינו שאמר לו ד' לאברהם ובפרשת לך בבבית בין הבתרים הבט נא השמימה וספור הכוכבים כו'. ונהרי אז כל גוני הארצות היו עובדים לכו"מ.

ומצינו שקיים אברהם כל התורה כולה עד של ניתנה. ואיך צינהו ד' להביט אל הכוכבים. ונהרי אסור להסתפל אל האלילים, וע"כ דלא תפנו אל האלילים לאו לאיסור הסתפלות באלילים. ומאי גמרא לע"ז.

ומשני אל תפנו אל מדעתיכם. וכפרש"י שרק מה שאתם עושים מדעתיכם ומחלל לבכם לזה אל תפנו, אבל לא מה שאין תפיסת יד אדם שלא נעשה מדעתו פהרים וגבעות וכוכבים ומזלות, וא"כ שפיר גמרא גמירי לן מהאי קרא דאל תפנו היינו אף להסתפל, ולא קשה מאברהם אע"ה דלראות בכוכבים שאין בו תפיסת יד שפיר דמי פן נראה לי: אף קשה לכאורה למה לי למימר מקרא דאל תפנו ודנימא דקאי אף להסתפל.

תיפוק לי בלאו הכי. הא אמרינן ר"פ כל שעה [דכו"ו ע"א] קול מראה וריח אין בהם משום מעילה.

מעילה היא דליכא הא איסורא איכא כו' עיין שם. וא"כ הכי נמי ה"א במראה עינים אסור משום נהנה מן העכו"ם.

וכן פתב בשלטי גבורים (פרק כל שעה) בשם ריא"ז וזה לשונו. וכן אם הי' רואה נו"י עכו"ם או שומע כו' ואם הי' מתפנין ליהנות שאף הקול והמראה אעפ"י שאין בהם ממש אסור ליהנות בהם עכ"ל.

ושמא י"ל דבעי לאוקמא בלאו דאל תפנו. אי נמי י"ל דבעי למימר אפי' פשיאנו נהנה בראייתו פלל וליכא איסור הנאת עכו"ם פלל אפ"ה אסור משום אל תפני, והשלטי גבורים שהצריך לטעמא דהנאת עכו"ם ולא סגי לי' בטעמא דאל תפנו אל האלילים דהיינו אף הסתפלות.

צ"ל דמירי בנו"י עכו"ם ולא בעכו"ם עצמם. ואל תפנו לא שייך אלא באלילים עצמם לא בנויים ובאלילים עצמם באמת.

אף היכא דלא נהנה אסור משום אל תפנו רק בנו"י עכו"ם דלא שייך אל תפנו. פתב דמ"מ אסור ששנהנה משום הנאת עכו"ם.

וכן צריך לפרש לשון הש"ע [ס"ס קמ"ב סט"ו] שכתב אסור לשמוע כו' או להסתפל בנו"י אלילים פנין שנהנה בראייתם ע"כ. שכתב פנין שנהנה.

משמע הא אי לא נהנה ליכא איסור מירי נמי בנו"י עכו"ם. דליכא איסור דאל תפנו רק משום הנאת עכו"ם.

והגאון מ' יהושע פנעז בעין משפט [בפרק שואל שם] רשם הך דין דדיוקנא עצמה אפי' בחול אסור משום אל תפנו לש"ע וס"ס קמ"ב] וליתא במחילת כבודו דשם [בס"ס קמ"ב], לא איירי פלל מאיסור אל תפנו פלל רק מאיסור הנאת עכו"ם שלא כתב רק הטעם הואיל ונהנה ומירי בגונא דלא שייך אל תפנו וכנ"ל.

מיהו צ"ע קצת על בעל הש"ע שלא זכר כלל דין ההסתכלות בעצמה של עכו"ם. דאפי' כשאינו נהנה ממנה אסור משום לאו דאל תפנו אל האלילים ולא ביארו כלל.

ומסתמת הדברים אפשר לטעות ולומר דדין עכו"ם עצמה כדין נוי' דרק פינו שנהנה בה אסור ולא בלאו הכי. ובאמת עכו"ם עצמה בכל גונו אסור משום אל תפנו: עוד מצאתי בכתי"ק רבינו הכה"ג המהר"ג זי"ע.

[ונ"ל] עוד שם (א) בדמות הצורה: ודעת רש"י פ"ק שואל [דקמ"ט ע"א] שפכל דיוקנא אפי' אינה של ע"א אסור. וצ"ל לדעתו דצורתא דונוי הואיל ורגיל בה לראותה לא שייך הפנאה ושרי.

ורק משום מידת חסידות יש לאסור, פן כתבו התוס' בע"ז [ד"נ ע"א] ד"ה הכי גרסינו. ועי' בתפארת צב"י דאין צורך לזה.

אבל התוס' בפ"ק שואל שם] כתבו דרק בדשנויא לשם עכו"ם אבל לנוי שרי. והוא כדעת רבינו וכן הסכמת הפוסקים דרק בצורה לשם עכו"ם אסור.

וכתב הרא"ש שם דאי עשאה לשם עכו"ם אפי' לא עבדה ג"כ אסור, ובספר משנת חכמים [סימן י"א אות ג'] כתב דבזה אין אסור אלא מדרבנן ואינו מוכרח, ועיין בתפארת צב"י פתבתי דלהסתכל בגוף העכו"ם אסור אפי' אינו נהנה בראייתה אבל להסתכל בנוי' אינו אסור אלא א"כ נהנה בראייתה.

גם פתבתי דלא אסרו לראות אלא דבר שיש בו תפוסת ידי אדם. אבל לא הרים וגבעות ימים ונהרות וכו"מ הנעבדים וכדין ההנאה: [ב] ואפילו להסתכל.

דוקא מסתכל בכונת ראי' אבל שלא בכונה קיי"ל בכל מקום דבר שאין מתכוין מותר. פן כתב הרמ"א ביו"ד [ס"ס קמ"ב סט"ו].

וכתב הש"ך דבמתכוין אפי' אי אפשר לו לילך במקום אחר אסור, ודוקא שאפשר לו לעצמו עיניו שלא לראות כלל אז מותר כשאינו מתכוין דלא הנה פסיק רישא, הא לאו הכי אסור ע"כ, ועיין בתפארת צב"י פתבתי דנראה לי דרק להסתכל ביותר אסור.

אבל לראות ראי' מועטת לית לן בה, ואז יברך כמאמר רז"ל ברוך שנתן א"א כו': (עכ"מ) פ"ק י' הלכה ד' ומפני מה אין מוכרין להן. שצאמר ולא תחנם לא תתן להם חניניה בקרקע שאם לא יחנה להם קרקע ישיבתן ישיבת עראי היא כו' ואסור ליתן להם מתנות חנם כו' ונכרי במכירה ולא בנתינה: עיין ע"ז [ד"כ ע"א] ובתוס' ד"ה רי"א דקשה לר"י למה לי מכור לנכרי תפוק לי' מלא תחנם ונהי דלא תחנם אצטריף ללאו האי קרא למה לי עיין שם בתוס' שדחקו.

ונראה לי דגם נ' מאיר דריש לא תחנם דבחולין [דמ"ה רע"א] י' זירא פי הוי מזמני לי' הוי אזיל אמר אתיקורי הוא דמתיקרי בי ולא חש לשונא מתנות יחי' עיי"ש ובכ"ש"י דהאי לאו מתנה שחרי הנותן מתכבד ונהנה ממנו.

ובגדרים [דכ"ד ע"א] קונם שאיני נהנה כו' פלום אמרת אלא בשביל פבודי זהו פבודי כו' יע"ש ובהר"ן דר' מאיר פליג בהא. ומפרש בירושלמי דפליגי בסתם מתנה דר' מאיר סבר נעשה כזה אומר מפני פבודי וזה אומר מפני פבודי עיין שם היטיב.

וילפי זה קשה לר' מאיר דסתם מתנה גם בשביל כבוד הנותן הוא, א"כ מאי טעמא אסור לקבל שום מתנה. וכן מאי טעמא אסור ליתן מתנה לעכו"ם הא הוי כמו אתיקורי כו'.

רק מאן ס"ל הקא בעכו"ם אסור ר"י ולטעמין אגיל. דנודע חכמים דר' מאיר ר' יהודא, וא"כ לטעמין סבירא ליה דבסתם נעשה כזה אומר מפני כבוד, אכן ר' מאיר לטעמין שפיר דריש לא תתנם רק היינו מתנת חנם שאין הנותן נהנה פלום.

והיינו פשהנותן מפרש מפני כבוד דבזו אף ר' מאיר מודה כמו שכתב הר"ן שם. אכן קרא או מכור לנכרי י"ל אף נתון לנכרי שרי דהא לא פתיבא בי' מתנת חנם רק נתון.

והיינו סתם נתינה דגם הנותן מתכבד. וילפי זה שפיר אצטריף לר"י קרא דאו מכור לנכרי דאף סתם נתינה אסור.

ודו"ק היטב: (עכ"מ בכת"ק): הלכות עבדים פ"ק א' הלכה א' עבד עברי האמור בתורה זה ישראל, שמכרו אותו ב"ד על פרחו, או המוכר עצמו לרצונו כו'. ואין אדם רשאי למכור את עצמו, עד שלא ישאר לו פלום, ואפילו פסות לא תשארו לו, ואח"כ ימכור עצמו: הנה ראיתי להרב חות יאיר סימן ק"מ] נשאל בענין שנתקשר באיסור ושבועה עם בני עיר אחת להיות אצלם חזן.

אם יוכל לחזור באמצע משום עבדי הם ולא עבדים לעבדים וכדין פועל. והשיב וזה לשונו.

ועוד דידוע שהחזנים אינם על הרוב בעלי משא ומתן ובעלי יכולת ומוכרחים להשפיר עצמם לש"ץ, וא"כ אפי' להתקשר לזמן מרובה שרי וכן כתב הש"ך [סי' של"ג ס"ק ט"ז] עכ"ל, ובמחילת כבודו לא דק בש"ך שם ובדברי רבינו פאן שמשם מוצא דברי הש"ך.

דמבן' להדיא דאין רשאי אלא א"כ לא נשאר לו פלום ואפ"י פסות. ומה דמות נערוף לזה ענין של מתקשר להיות חזן שבנדאי יש לו קצת ועכ"פ פסות ונדאי יש לי, וא"כ אין רשאי ונעדין הוא עבדי כו': ועיין להרב לוינת חזן [פ' משפטים] כתב ליישב הא דאין רוזעין מוכר עצמו תיקף בעת המכירה מטעם אונן ששמע על הר סיני עבדי כו'.

וכתב די"ל בתחלה מכר עצמו בשביל עני' אף אח"כ הא מעניקים אותו ושיעור הענקה, נ' סלעים והיינו ר' זהובים. ואמרינו [בשלהי פאה] דכל שיש לו ר' זוז אינו עני לכך רוזעים.

אלה תוכן דבריו. והנה הטריח עצמו כ"כ לחשוב שיהי' ר' זוז ולא יהי' עני וזה רק לחד מאן דאמר דהא ר' מאיר אומר שיעור הענקה ט"ו סלעים ור"י אומר שלשים וקיי"ל פנותי'.

אבל בחנם הטריח עצמו ונעלם ממנו דברי רבינו גם לא דקדק בלשון הש"ך. דמבואר להדיא דכל שיש לו אף קצת אסור למכור עצמו וצריף להמתין עד שתקלה פרוטה מן הכיס.

ואין שיעורו ר' וזו כבצדקה בסוף פאה. דשם אין מחשבים פסותו וכאן פתב דלא יהי לו אף פסות ופש ט הוא: אף צ"ע לפענ"ד מניין לרבינו פו, ולכאורה נראה דבערכין [דכ"ג ע"ב] אמרינו בדיני ערכין דמניחין לו מזון ל' יום וכסות י"ב חודש.

ויליף לה מדכתוב אם מן הוא מערף. מבואר דלשון מן הוא פשאין לו מזון ל' יום וכסות י"ב חודש וכן בב"מ [דקי"ד ע"א] ילפינו בעל חוב דכתיב כי ימך כו' מיכה מיכה מערכין עינין שם.

וא"כ דיליף רשות למפור עצמו מדכתיב פי ימוך אחיך עמך ונמפר לה. נימא נמי פל שפאין לו מזון ל' יום וכסות י"ב חודש יקרא מן מותר למפור עצמו וצ"ע.

[וי"ל דהתם גז"ש היא דגמיר, ולא מלישנא, והכא לא קיבל לדרוש מגז"ש. אף למה שפחבו תוס' דסופה דקיי"ל רק התיבות לדרוש וכל מקום שפצינו אותם תיבות יש לדרוש.

עינין לקמן [פרק ב' הלכה ז"] מה שפכתתי שם. א"כ הכי נמי פאן]: נראה לי לפשון דרשאי להפקיר נכסיו ולמפור עצמו לעבד עברי.

פינו דאז הוא עני ונראה דאחר המכירה יכול לזפות בעצמן מן ההפקר כמו בנדריים פ"ד ע"ב עינין שם, דאשפחן פהאי גונא בפרק ג' שאכלו [דמ"ז ע"א] לענין דמאי ובפ"ק דב"מ [ד"ט ע"ב] לענין פאה דאי בעי מפקיר לנכסי חזי לי' הכי נמי דכונתי.

ועוד ראי' ברורה מס"פ האומר [דס"ט ע"א] בעובדא דר' שמלאי דאמר לי' זיל גנוב ונפין נפשך לעבד עברי. עינין שם בתוס' שהקשו איה יעצו לגנוב ולעשות איסור.

ותירצו דמ"מ הוי מצי לומר שפמפור עצמו וכרבי אליעזר דרבו מוסר לו שפחה פנענית עכ"ד. וקשה דהא משמע שם דלא הי' עני כל כך וא"כ איה יוכל למפור עצמו, ועל פרקה דייעצו להפקיר נכסיו.

ועינין בפ"ק דב"ב [ד"ג ע"א] הקשו התוס' אהא דחצי' עבד וחצי' בן חורין לישא שפחה אינו יכול. דימפור עצמו בעבד עברי ורבו מוסר לו שפחה פנענית.

ותירצו דאסור למפור עצמו לעבד עברי דעבדי הם כו' ע"כ. וקשה הא עני שפאין לו לאכול רשאי דרק אחר שרועים אותו.

וא"כ יוכל להפקיר נכסיו. ומשמע מזה דאף זה אינו רשאי וצ"ע.

וגם נראה דחזרו מדבריהם שפקדושיין בההוא דר' שמלאי דהוי אמר לו למפור עצמו ועינין בפ"ק דקדושיין [דט"ו ע"א] תוס' ד"ה ואידך. ותו קשה דאף דנימא דייעבון על עשה דעבדי הם מ"מ הא גם עכשיו דנכוף לשחרר יעבון הרב על עשה דלעולם בהם מעבדו וא"כ.

טפי יעבון העבד עצמו אעשה מדיעבון רבו, שוב מצאתי לש"ב הרב טורי אבן פחידושיין לריש חגיגה [ד"ב ע"א] הביא דברי התוס' הנ"ל. והק' מההיא דר' שמלאי הנ"ל ש"מ דלצורה שרי לעבון, עינין שם דלא זכר מהפקר נכסיו: פתבו התוס' פ"ק דב"מ [ד"י ע"א] מותר לאדם להשפיר עצמו.

דדוקא עבד עברי שאין יכול לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שיקרור עובר משום עבדי הם משא"כ פועל דחוזר באמצע היום ע"כ דבריהם. ועין בחו"מ (סימן של"ג סעיף ג') ובש"ך שם הביא זה במסקנת דבריו עיין שם: ונראה לי דאם שָׁכְרוּ בשבועה דודאי השבועה חלה ולא יוכל לחזור באמצע היום וכן פתב בספר קצות החושן שם דבשבועה אין יכול לחזור.

וכתב אסור להשפיר עצמו בשבועה משום עבדי הם. וצ"ע שאין העולם נוהרים בזה וכותבים בכל שטרי מעמדות של פועלים בחרם חמור.

מיהו י"ל דהוי שבועה בכתב עיין מה שפתי מנה במקומו. אמנם פן יש לעיין דלא יועיל שבועה כלל דאסור להיות עבד מן התורה כפי הנראה.

ולא אדע מה עלה על דעת הקצות החושן לומר דהשכירות על ג' שנים מדרבנן. נהרי לדעת האוסר הוא מטעם עבדיי כו' הוא אוסר מן התורה לפענ"ד וצ"ע.

שוב ראיתי להגדול בעל חות יאיר [סימן ק"מ] פתב ג"כ בפשיטות בשבועה אינו חוזר לכולי עלמא. אף להש"ך דחולק על הריטב"א בקנן מ"מ מודה בתקיעת כף עיין שם שלא פתב שום טעם וראי' לזה, ואנכי תם ולא אדע דעתו ואין לומר דדעתו פדעת התוס' דלא שייך בשכירות עבדות, זה אינו דא"כ למה חוזר באמצע היום משום עבדיי כו' על פירוש משום דאם לא יוכל לחזור שייך עבדיי כו'.

וא"כ הכי נמי בשבועה אם לא יוכל לחזור שייך עבדיי כו' וא"כ מדוע יחול השבועה וצ"ע בזה: הלכה ב' פכר ביארנו שאין האשה נמכרת בגניבתה, וכן אינה מוכרת את עצמה ואינה קונה לא עבד עברי ולא עבד פנעני מפני החשד בב"מ [דע"א ע"א] אמרינו לרשב"ג עבד פנעני מותר דפריז לה ומרתתא שגלה.

וכתב הפסך משנה דרבינו פוסק פתנא קמא לגבי דרשב"ג ע"כ. וצ"ע מדוע הא קי"ל כל מקום שישנה רשב"ג הלכה פמותו.

ואע"ג דכתב הפסך משנה רפ"ה מהלכות שכנים הל' א' [דרבינו לית לי' הך פללא דהלכה פרשב"ג דתנאי ניהו אליבא דר"י עיין שם. פכר פתבנו בס"ד במקום אחר ממקומות רבות מאוד שפתבו הרב פסך משנה בעצמו ונהרב המגיד דאית לי' האי פללא לרבינו עיין שם באורה, ונראה כמו שפתב המהרש"א בכתובות ((דכ"ז ע"א) דאין הלכה פרשב"ג בברייתא ורק במשנה נאמר האי פללא עיין שם, וכן פתב הפסך משנה [בפ"ז מהל' פרה אדומה הל' י"א] עיין שם ועיין עוד בפ"ט מהל' טומאת מת הל' ה' ובמשנה למלאך שם.

ועיין ג' בש"ך חו"מ וסימן קע"א ס"ק טן. ולפי זהאמי שפיר דהכא הוא בברייתא.

אף מ"מ צ"ע דבגמרא שם משמע דהלכתא בהא מדפריי לימא דלא פרשב"ג כו', וכן מדפריי לימא דלא פרשב"ג כו' וכן מדפריי ונהתני ר"י ארמלתא לא תרבי כו' עיין שם, משמע דהלכה פרשב"ג.

וצ"ע מדוע לא פסק רבינו פן. ועיין בטור ושו"ע אהע"ז סימן כ"ב: וראיתי להרא"ה ז"ל בספר החינוך דברים סותרים זה את זה בענין זה.

שבפ' מְשֻׁפְּטִים [מְצֻנָה מ"ב] לְדוֹן דִּין עֶבֶד עֲבָרִי. כְּתַב וְנוֹהֲגֵת מְצֻנָה זוּ בְּזִכְרֵים אֲכָל לֹא בְּנִקְיֹבוֹת שְׂאִין הָאִשָּׁה קוֹנָה עֶבֶד עֲבָרִי ע"כ, ובפ' בְּהַר וּמְצֻנָה שד"מ] שְׂלֵא לְעַבְדָּא עֲבוֹדַת עֶבֶד.

כְּתַב וְנוֹהֲגֵת בְּזִכְרֵים וּבְנִקְיֹבוֹת וּאֵע"פ שְׂאִין רְאוּי לְאִשָּׁה שְׂתַקְנָה עֶבֶד מִפְּנֵי הַחֲשָׁד בְּכָלֵל הַמְצֻנָה הִיא בְּכָל מְקוֹם עֵינֵן שָׁם. וּצ"ע שְׂדִבְרֵי סוּתְרִין זֶה אֵת זֶה.

וְעֵינֵן שָׁם עוֹד [מְצֻנָה ש"מ ה"ה ש"מ"ו] שְׂכַתְבָּא ג"כ נוֹהֲגֵת בְּזִכְרֵים וּבְנִקְיֹבוֹת עֵינֵן שָׁם וּצ"ע ג. וְדַע דְּעוֹד כְּתַב שָׁם הֲרָא"ה [בְּמְצֻנֹת שד"מ מ"ה מ"ו] דְּאִין לוֹקִין עַל לְאוּנָו דְּלֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבוֹדַת עֶבֶד וְלֹא מְמַכְרֵת עֶבֶד וְלֹא תַעֲבֹד בּוֹ בְּפָרָה.

מִשׁוּם דְּכָל לָאוּ שְׂאֵפְשָׁר לְעַבְרוֹ בְּלֹא מַעֲשֵׂה אֵע"פ שְׂעֵשֵׂה מַעֲשֵׂה אִין לְחִיבּוֹ מְלַקוֹת דְּלֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֵׂה מִקְרִי ע"כ. וְהִנֵּה הָרַב הַמְגִיד בְּפִי"ג מֵה' שְׂכִירוֹת ה'ל' ב'] כְּתַב לְהִנְפֹּךְ בְּדַבְרֵי רַבִּינוּ דְּחִסְיָמָה פִּינּוֹן שְׂעֵשֵׂה בְּמַעֲשֵׂה גְמוּר אַף הַדְּבוּר קְרוּי מַעֲשֵׂה עֵינֵן שָׁם, וְעֵינֵן בְּלִחָם מִשְׁנֵה שָׁם וּבְמִשְׁנֵה לְמַלְךְ [פִּי"ד מֵה'ל' מְלִנְה ה'ל' ד"ן שְׂהָאֲרִיף בְּזֶה.

וּבְשִׁבוּעוֹת [דכ"א ע"א] שְׁבוּעָה שְׂלֵא אוֹכַל וְאֲכָל לָאוּ שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֵׂה כּו' מוֹכַח דְּלֹא כְּהָרָא"ה. וְעֵינֵן לְהַרְבּ מִשְׁנֵת חֲכָמִים וְסִי' א' [וּבְסִימָן י"א וְאוֹת ד'] וְסִי' כ' [אוֹת ל'] וְרִישׁ סִימָן ל"ט].

עֵינֵן שָׁם וְלְהַרְבּ שׁוֹשְׁנַת הָעֲמֻקִּים כָּלֵל י"ח] וְרִישׁ (כָּלֵל י"ט) מֵה שְׂכַתְבוּ בְּעֵינֵן זֶה עֵינֵן שָׁם וּבְמִקוּמוֹ יִתְבָּאָר בְּסִינְיַעְתָּא דְּשִׁמְיָא וְאִין פֶּאֶן מְקוּמוֹ: וְהִנֵּה יוֹתֵר תִּקְמָה עַל הַחִינּוּף ו'ל' שְׁשָׁם סְמוּךְ וְנִרְאָה בְּמְצֻנָה ש"מ"ז] לְעוֹלָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ כְּתַב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְנוֹהֲגֵת בְּזִכְרֵים וּבְנִקְיֹבוֹת אֵע"פ שְׂהִנְקִיבוֹת אֲסוּרוֹת לְקִנּוֹת עֲבָדִים מִפְּנֵי הַחֲשָׁד, מִכָּל מְקוֹם אִם קִנּוּ אוֹתָם אֲסוּר לְהֵם לְהַשְׁתַּחֲרַר אֲלֵא מְפָרוּ אוֹתוֹ עכ"ל, נִרְאָה מְבֹאָר מְדַבְּרֵי דְאַף בְּדִיעֲבַד אִין קִנְיָתָם מוֹעִיל כָּלֵל.

א"כ אִיף כְּתַב בְּמְצֻנֹת [ש"מ ב"מ ה"ה מ"ו] דְּמ"מ גַּם הִיא בְּכָלֵל מְצֻנֹת עֶבֶד עֲבָרִי, וְאֵפְשָׁר דְּעָתוֹ דְּזֶה דְּהָאִשָּׁה לֹא תִקְנָה עֲבָדִים אִינוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן [וְכֵן מִשְׁמַע לְפַעַנ"ד דְּהָא אֲמַרִּינוּן בְּאִיזְהוּ נִשְׁפָּךְ [דע"א ע"א] גְּמִירֵי דְּמִיקְנֵי קִנּוּ דְּלֹא מִיקְנֵי לֹא קִנְי עֵינֵן שָׁם.

מִשְׁמַע דְּגַם זֶה גְּמִיר דְּכָל דְּמִיקְנֵי קִנְי וְא"כ נְשִׁים פִּינּוֹן דְּמִיקְנֵי [עֵינֵן מֵה שְׂכַתְבֵי לְעִיל לְדַעַת רַבִּינוּ זוּ לִיתָא לְמַעֲיָן בְּדַבְרֵי רַבִּינוּ] גַּם הֵם קִנּוּ מִן הַתּוֹרָה] וְס"ל דְּגַם בְּדַרְבְּנָן אִי עֲבִיד לֹא מְהִינֵי וְכַדְאֲמַרִּינוּן בְּפָרָק הָאִשָּׁה שְׂנַפְלוּ [דפ"א ע"ב].

וְעֵינֵן שָׁם וּבְשׁו"ת בְּרִית אַבְרָהָם חֲלַק אַהֲע"ז (סִימָן קכ"א) בְּאַרְיִכוֹת רַב מְזֵה עֵינֵן שָׁם. וּבְזֶה יֵשׁ לְכַנִּיֵן דְּעָתוֹ וְהַבּוֹ: וְעֵדֵינֵן צ"ע אֲצָלֵי דְּמִשׁוּם חֲשָׁדָא לֹא יוֹעִיל אַף דִּיעֲבַד אִם עֲבָרָה וְקִנְיָתָה.

וְעֵינֵן בְּחֻלְיֵן בְּעֵינֵן שְׂחִיטָת בֶּן פְּקוּעָה דְּהוּא ג"כ מִשׁוּם דְּהָרֹאָה יִסְפּוֹר דְּהוּא בְּהֵמָה גְמוּרָה וְאוֹכַל נְבִילָה. וְעֵינֵן ב"ט"ז יו"ד וְסִימָן י"ג ס"ק ד"ן דְּבְדִיעֲבַד מוֹתֵר וּבְנִקְוֹדַת הַכֶּסֶף שָׁם חוֹלַק עָלָיו וְסוּבֵר דְּבְדִיעֲבַד אֲסוּר עֵינֵן שָׁם שׁוּב רְאִיתִי לְהַמְשִׁנָּה לְמַלְךְ בְּהַגְהוּתֵי לְחִינּוּף (מְצֻנָה מ"ב) שְׂהִבִיא מֵה שְׂכַתְבָּא בְּסִימָן ש"מ"ז וְכ' וְאִנִּי מְסַתְפַק בְּעֶבֶד עֲבָרִי הִיכִי לְדִיעֵינוּ

למִן־כֹּחַ אֵינוֹ רֵשָׁאֵי דְכְתִיב לְעַם נְכָרִי וְהוּא הַדִּין לְעֶבֶד וְאוּלַי כּוֹפִין אוֹתוֹ לְשַׁחֲרָרוֹ וְהַדְּבָר צָרִיךְ תְּלִמוּד עַכ"ל.

ולפענ"ד בעניינותי נראה לי הדבר פשוט לדעת החינוך דבעבד עברי כופין לשחררו. שְׁהָרִי בְּבִיאוֹר אָמַר דְּשִׁינָה בְּהַ מְצֻנָת עֲשֵׂה דְלְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וְשֵׁלָא תִשְׁתַּחֲרַר אִם עֲבָרָה וְקִנְיָתָה אֵלָא תִמְפֹּר לְאַחַר.

משמע הָא בְּעֶבֶד עֲבָרִי דְלִיכָא עֲשֵׂה דְלְעוֹלָם בָּהֶם כּו' תִשְׁתַּחֲרַר כֵּן נִרְאָה פְּשוּט, וְעַכ"פּ דְּבָרֵי הַחֲנוּכָה מְקוֹשְׂיָא הִרְאִישׁוּנָה שְׁנִתְבָּאָר צַע"ג. וּפְלָא מִהִמְשֻׁנָה לְמַלְךְ ו"ל אַחֲרֵי דְנִחִית לְעֵינֵי פ' בְּהַר מְדוּעָה לֹא הִעִיר בְּזָה: וְדַע יֵשׁ לִי לְחַקוֹר לְדַעַת רַבִּינוּ דְאֵין אִשָּׁה מוֹכֶרֶת עֲצָמָה, אִם עֲבָרָה וּמְכָרָה אִי הוּי מְכִירָה וְנִרְאָה לִי לְכַאוּרָה דְזָה תְלוּי וְעוֹמֵד בְּפִלְגָמַת אַבְיִי וְרָבָא.

וְיֵשׁ לְיִישָׁב בְּזָה דְקָדוּק לְשׁוֹן רַבִּינוּ שְׁכַתְב תְּחִלָּה בְּאִשָּׁה אֵין מוֹכֶרֶת כּו', וְאַח"כּ פְּתַב בְּגַר אֵין הִגֵּר נִקְוָה כּו' וְלֹא פְתַב כְּמוֹ שְׁכַתְב בְּאִשָּׁה גַם לֹא כִיִּילִינְהוּ בְּהַדְדִי. וְלִפִּי מַה שְׁכַתְבְּתִי י"ל לְפִי מַה שְׁכַתְב הַלְחָם מְשֻׁנָה [פ"ו מְכֻכּוֹרוֹת הַל' ח'] וְכֵן בְּנוֹדָע בִּיהוּדָא חֲלָק אַהֲע"ז (ס' קכ"ט) דְדַעַת רַבִּינוּ כְּאַבְיִי עֵינֵי שָׁם.

וא"כ י"ל בְּנָשִׁים אִם עֲבָרָה וּמְכָרָה בְּעֲצָמָה הוּי מְכִירָה וְזָה בְּנָשִׁים. אֲכֵן בְּגָרִים דְטַעַם שְׂאֵין מוֹכְרִין מִשׁוּם דְבִסוּף לֹא יִקְיִים וְשָׁב אֶל מְשַׁפְּחָתוֹ.

וּמִשׁוּם הַכִּי אֵין רֵשָׁאֵי לְמִפְּוֹר עֲצָמוֹ תְּחִלָּה, וְא"כ אִף שְׁכַתְב מְכַר עֲצָמוֹ מ"מ הָא לֹא יִתְקַיֵּים וְשָׁב אֶל מְשַׁפְּחָתוֹ בְּסוּף. וְגַם עֲתָה שְׁכַתְב נִמְכָר יִנְצָא מֵאוֹתוֹ טַעַם שְׂאֵינוּ נִמְכָר לְכַתְחִילָה דְעַדְדִין לֹא עָבַר עַל וְשָׁב כּו', וְהִבֵּן כִּי זֹו סְבָרָא נְכוּנָה לְפַעַנ"ד: וּבְזָה יוֹבֵן לְיִישָׁב מַה דְהַקְשָׁה הַמַּהֲרִי"ט בְּחִידוּשֵׁי מַהֲדוּרָא בְּתָרָא לְסוּגִיָא דְעֶבֶד עֲבָרִי] עַל דְּבָרֵי רַבִּינוּ, וְכֵן הַקְשָׁה בְּמִשְׁנָה לְמַלְךְ מַהָא דְפָרַק אֵיזְהוּ נִשְׁךְ [דַּע"א ע"א] דְקָאָמַר בְּגַר טַעַמָא דְלֹא קָנִי מִשׁוּם דְלֹא מְקַנִּי וְלֹא קָאָמַר כֵּן בְּאִשָּׁה.

עֵינֵי שָׁם בְּדְבָרֵיהֶם שְׁהַנִּיחוּ זָה בְּקוֹשְׂיָא, וְלִפִּי מַה שְׁכַתְבְּתִי לֹא קָשָׁה מִיָּדִי דְבְּאִשָּׁה כֵּינֵן דְאִם עֲבָרָה וּמְכָרָה עֲצָמָה הוּי מְכִירָה. א"כ מְקוֹרֵי זָה בִּיָּדָה לְמִפְּוֹר עֲצָמָה וְכַדְאֲמַרִּין בְּשַׁבַּת [דַּר מ"ג] טָבַל מוֹכֵן שְׂאֵם עָבַר וְתַקְנוּ מְתוּקוֹן.

וא"כ שְׁפִיר הוּא דְמְקַנִּי וְקָנִי מִשָּׂא"כ בְּגַר דְאָפִי עָבַר וּמְכַר עֲצָמוֹ אֵינְהָ מְכִירָה כְּנ"ל, וְאַתִּי שְׁפִיר: עוֹד יֵשׁ לְיִישָׁב בְּדָרְךְ אַחַר קוֹשְׂיָתָה הַמְשֻׁנָה לְמַלְךְ וְהַמַּהֲרִי"ט. עַל פִּי גְמָרָא דַּע"ז [דַּכ"ז ע"א] דַּר"י אֹמַר מִיָּלָה בְּעַכּוּ"ם פְּסוּלָה דְכְתִיב הַמּוֹל יְמוּל.

וּר"ל מִי שְׁהוּא נְמוּל יְמוּל וְרַב אָמַר טַעַמָא אַחֲרֵינָא עֵינֵי שָׁם. וְקָאָמַר מֵאֵי בִינִיָּהוּ אֵיכָא בִינִיָּהוּ אִשָּׁה.

וְגִירְסַת הַרִי"ף בְּשַׁבַּת [ס"פ ר"א דְמִילָה] לְרַב כּו' לַר' יוֹחָנָן דְאָמַר הַמּוֹל יְמוּל כֵּינֵן דְיִשְׂרָאֵל הוּא אִפִּי עָרַל כְּמַהוּל דְמִי אֵינְתָא נְמִי בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל וּמַהֲלָה ע"כ. (וְעֵינֵי מַה שְׁכַתְבְּתִי שָׁם בְּגִלְיוֹן בְּסִינְעֵתָא דְשְׁמַיָא.

וְדַע דְיֵשׁ לִי מְקוֹם עֵינֵי לְכַאוּרָה מַהָא דְפָרַק בְּמָה אִשָּׁה [דַּס"ב ע"א] נְשִׁים עִם בְּפָנֵי עֲצָמוֹן הֵם עֵינֵי שָׁם. וְעֵינֵי מַה שְׁכַתְבְּתִי בְּסִינְעֵתָא דְשְׁמַיָא בְּחִידוּשֵׁי לַהֲל' דְיַעוֹז וּפָרַק ו' הַל' ז']

בְּהֵן עֲנִינָא דְנָשִׁים עִם בְּפָנֵי עֲצָמֵן עִי' שָׁם] וְשִׁמְעִינוּ מִהָא דְנָשִׁים מִיְקָרֵי אִיתְנִינְיָהוּ בְּמִילַת עֲצָמֵם וּבְנֵי מִילָה הֵם הוֹאִיל וְאֲנָשִׁים בְּנֵי מִילָה וְהִיא נְמִי בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל.

לְאִפּוֹקֵי עִפּו"ם אֵינוֹ בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל וְהִכִּי נְמִי הִכָּא אִשָּׁה בֵּת מִקְנֵיָא הוֹאִיל וְיִשְׂרָאֵל בְּרַ מִקְנֵי וְהִיא בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל, לְאִפּוֹקֵי גַר דְּאֵינוֹ מִקְרָב אַחֲרֵיהּ וְהוּא קָהֵל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְהוּא לֹא בְּרַ מִקְנֵי לְהִכִּי לֹא קָנִי.

וְאִתִּי שְׁפִיר לִפְעַנ"ד: וּמָה שְׁפַתְבְּתִי לְעִיל בְּעֵנֵן אִשָּׁה מוֹכֶרֶת עֲצָמָה מְצָאֵתִי לְהִדְיָא פְּדֻבְרֵי רַבִּינוּ דַּעַת הִרְאָב"ד וְהַרְשָׁב"א בְּחִידוּשָׁיו פ"ק דְּקִדּוּשֵׁין [דִּי"א סע"ב] ד"ה אֵין הַפְּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בְּנִרְצָע, דְּהַק' הִרְאָב"ד אִפְתִּי מֵאִישׁ מֵאִי מִשְׁמַע הָא י"ל דְּקָאֵי אֲמַכְרוּהוּ ב"ד וּג"כ לֹא שִׁינְיָהּ בְּאִשָּׁה דְּמִמְעֻטָּה מוֹנֵמְכָר בְּגִיבָתוֹ וְתִירְצֵן דְּאִי אִישׁ קְדִינִיק כָּל מְדוּת שְׁבָאִישׁ וְלֹא בְּאִשָּׁה דְּהֵינּוּ מְכָרוּהוּ ב"ד וְרִצִּיעָה, אֲבָל בְּמְכָרוּהוּ ב"ד בְּלִבְד וְאִי נְמִי בְּמוֹכֵר עֲצָמוֹ, חָדָא דְּאִיכָּא שְׁיִשְׁנּוּ בְּאִישׁ וְאֵין בְּאִשָּׁה ע"כ דְּבָרֵיו.

מְבִנְיָר לְהִדְיָא מְדַבְרֵיהֶם דְּגַם מוֹכֵר עֲצָמוֹ יִשְׁנּוּ בְּאִישׁ וְאֵינוֹ בְּאִשָּׁה: הִלְכָה ה' אַחַד הַמוֹכֵר אֶת עֲצָמוֹ אוֹ שְׁמַכְרוּהוּ ב"ד, אֵינוֹ נִמְכָּר בְּפִרְהֶסְיָא עַל אַבְן הַמְּקַח וְלֹא בְּסִימְטָא, כְּדָרְךָ שְׁהַעֲבָדִים נִמְכָּרִין, שְׁנֵאמַר לֹא יִמְכְּרוּ מִמְכָּרֶת עֶבֶד אֵינוֹ נִמְכָּר אֶלָּא בְּצִנְעָה וּבְדָרְךָ כְּבוֹד יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק אִם הִלָּה אָמַר אֵינִי רוֹצֵה אֶלָּא לְהַמְכֵּר בְּפִרְהֶסְיָא וְכֵן רְצוֹנוֹ אִם (שְׂאִינוֹ) כְּפִי כְּבוֹדוֹ, אִם שׁוֹמְעִין לוֹ וּמְהַנִּי מְחִילָתוֹ.

וְהִנֵּה מְצִינוּ בִּפ"ק דְּב"ק [ד"ח ע"ב] אֲמַרִּינוּ מֵאִי טַעְמָא אָמור רַבֵּנּוּ אֵין נִפְרָעִים כּו' מִשׁוּם תַּקְנִיתָא דִּידֵי אָנָּא בְּהֵאֵי תַקְנִיתָא לֹא נִיחָא לִי כְּדָרְבָּא כּו' עֵינֵן שָׁם. וְיֵשׁ לוֹמַר הוּא הַדִּין הִכָּא מְצִי אָמַר אֵינִי רוֹצֵה בְּתַקְנִיתִי.

אִךְ יֵשׁ לוֹמַר דְּלֹא אֲמַרִּינוּ כֵּן אֶלָּא בְּתַקְנֵת חֲכָמִים לֹא בְּדָבָר הַמְּפֹרָשׁ בְּתוֹרָה וְאִפְשָׁר לְתַלּוּת הָעֵנִין בְּמַחְלֻקְתָּ ר' שְׁמַעוֹן וְרַבֵּנּוּ אִי דְרָשִׁינוּ טַעְמָא דְקָרָא, וְעֵינֵן מֵה שְׁפַתְבְּתִי בְּמִקּוּם אַחַר בְּסִינְעֵתָא דְשִׁמְיָא אִיךְ דְּבָרֵי רַבִּינוּ לְהִלְכָה אִם כּו' שְׁמַעוֹן.

וְעוֹד י"ל דְּהִכָּא שְׁאֵנִי שְׁהֵרִי אָנוּ רוֹאִים דְּאֵינוֹ רִשְׁאֵי לְמַפְנֵר עֲצָמוֹ מְחַפְצוֹ וְרְצוֹנוֹ. וְהִכִּי נְמִי לְהִיּוֹת עֶבֶד אֵין רִשְׁאֵי בְּרְצוֹנוֹ לְהַמְכֵּר מִמְכָּרֶת עֶבֶד.

וְהִכִּי מְסַתְפָּרָא: אֲבָל יֵשׁ לִי לְחַקוֹר עוֹד. לְפִי מָה שְׁנִתְבָּאָר [בִּפ"י מֵהַל' גְּנִיבָה] דְּאִם שְׁנָה יוֹתֵר מִמְחִיר הַגְּנִיבָה אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ.

א"כ הֵרִי שְׂאֵלוֹ מְכָרוּהוּ עַל הָאָבְן הַלְקַח הִי' נִמְכָּר יוֹתֵר מִהַגְּנִיבָה וְנִמְצָא שְׂלֵא הֵיּוּ מוֹכְרִים אוֹתוֹ כָּלֵל. וְעַכְשָׁיו שְׁנִמְכָּר בְּצִנְעָא לְכְבוֹדוֹ יִתְנוּ פְחוֹת וְכִמְחִיר הַגְּנִיבָה וְנִמְצָא שְׁיִמְכָּר בְּכַגּוֹן דָּא אִפְשָׁר טְפִי לְמוֹכְרוֹ בְּשׁוֹק.

וְדוּמָה זֶה לְמָה דְּאָמְרוּ בְּמַנְחוֹת [דצ"ט רע"ב] פְּעָמִים בְּיִטּוּלָה שְׁל תוֹרָה זֶהוּ קִיּוּמָה כּו' עֵינֵן שָׁם הִכִּי נְמִי דְכֹנְתִי בְּזִינוֹנוֹ זֶהוּ כְבוֹדוֹ. וְנִרְאָה דְדָבָר זֶה תְּלוּי וְעוֹמֵד בְּמַחְלֻקְתָּ הַפּוֹסְקִים [בְּהַל' סִפְר תוֹרָה] לְמַחֲנוֹק הַשָּׁם עַל מְנַת לְתַקְנּוֹ אִם שְׁפִיר דְמִי עֵינֵן שָׁם וּבְחִידוּשֵׁי הַלֵּל? יְסוּד הַתוֹרָה [פֶּרֶק ו'] שְׁהֶאֱרַכְתִּי בְּזֶה בְּסִינְעֵתָא דְשִׁמְיָא, וְהִבְיָאנוּ סוֹגִיּוֹת רַבּוֹת מִגְּמָרָא לְדַמּוֹת לְזֶה, יְעֵינֵן הַקּוֹרָא שָׁם וְקַחֵם הִנֵּה דְכִפִּי הַנִּרְאָה הוּא הַדִּין הִכָּא עוֹד

יש להסתפק ולשאול אף אם תאמר בספק הנ"ל דכיון ששימנע מהמכירה כל עיקר עדיף למוכרו בשוק.

עדיין י"ל אם הגניבה שנה הרבה וימכר בשוק ביותר דמים עד שלא נשאר חוב עליו. ועתה שימכרוהו בצנעא יהי נשאר חוב עוד בכגון דא אם עדיף למוכרו בפרהסיא או בצנעא ולכאורה הי' נראה דבפרק נגמר הדין [דמ"ד סע"א] ר"י אומר אשה נסקלת ערומה ונחכמים אומרים אין האשה נסקלת ערומה.

ואסקינון שם [דמ"ה ע"א] דהכא בהא קמפלגי מר סבר בזיונא דאינש עדיפא לי' מנייחא דגופא ומר סבר נייחא דגופי' עדיפא. ולמאי דקיי"ל שם פתחמים בזיונא עדיפא.

ובפ"ק דע"ז [די"ב ע"א] מבואר דצערא עדיפא מפסידא עיין שם. וא"כ כש"כ דעדיף בזיונא מפסידא וא"כ לא יתבזה בשביל שיהי' לו ממון יותר שלא יהי' בעל חוב, אף הנה כבר פתבתי במקום אחר והעלתי דאין כל הבזיונות שונים.

ואפשר בזיון דהכי לא דמי להתם: אף נראה לכאורה דדמי להא דתנו בריש פירק פל פסולי המוקדשים בבכורות [דל"א ע"א] כל פסולי המוקדשין הנאמן להקדש נמכרים באיטליז ונשחטים באיטליז ונשקלים בליטרא חוץ מן הבכור כו' שהננייתו לבעלים כו' עיין שם.

ושם [דל"ג ע"ב] מפרשינו טעמא דכיון דאיכא רוחא להקדש לא איכפת לן בזיון הקדש יעניין שם. וא"כ יש לומר הוא הדין הכא לא איכפת לן בזיונו בשביל רוחא דידן' והוא ממש בזיון אהד, וא"כ הוא בדומה ממש, ועיין בזבחים [דע"ה ע"ב] מיבעיא לן בהקדש בכור מהו למוכרו באיטליז כו'.

יעניין שם היטב במה דמפליג בין תרי קדושות ותרי גופי עיין שם היטב, ועיין מה שכתבתי בס"ד בקונטרס שותא דינוקא (סי' ח') עיין שם: הלכה ז כל עבד עברי, אסור לישראל שיקנהו להעבידו בדברים בונים שהם מיוחדים לעשות העבדים.

כגון שיוליך אחריו פליו לבית המרחץ או יחלוץ לו מנעליו. שבא' רא מעבד בן עבדות עבד.

אינו נוהג בו אלא כשכיר. שנאמר כשכיר כתושב יהי' עמך כו'.

יש להסתפק אם מחל העבד ורוצה להוליקם. אם מוחים בידו או מניחים אותו.

ולכא' הוא פאותו הספק שנסתפקנו לעיל הלכה ה' בענין המכירה בפרהסיא כשמוחל על זה עיין שם, ואחר הישוב קצת נראה דיש לדמות זה למאי דמציינו באו"ח (ס"ס קכ"ח) דכתב הרמ"א דאסור להשתמש עם פהן מיהו אם מחל מותר.

ועיין שם בטו"ז [ס"ק ל"ט] דהקשה הא אמרינן וקדשותו בעל פרחו עיין שם. ותירץ הרב חמד משה בחידושו שם אות י"ד] שהרי מותר לעשות עבודה לצרכו ולפיכך יכול למחול.

וכתב דכן משמע במב"ד עי' שם. ונראה דהוא הדין הכא דמאי שנא קדושתו של פהן לכל מיני שירות מקדושת ישראל לענין הולכת פלים לבית המרחץ.

והכי נמי פיון דיכול להולך פלי עצמו למרחץ פן יכול למחול על זה ולהולך פלי רבו. ולא דמי להאי דלעיל בענין למחורו בפרהסיא פן נראה לפענ"ד: פרק ב' הלכה א' עבד עברי כו' נקנה בכסף ובשטר כו' ובענין קנין חליפין.

ע' למהרי"ט בחידושי קדושין בריש מהדורא ב' לסוגיית עבד עברי וע' במשל"מ. וע' להרב פנ"י בחידושי לפ"ק דקדושין [די"ד ע"א] ובקו"א [סימן ל'] ע"ש מ"ש על זה: הלכה ג' המוכר עצמו יש לו למפנר עצמו ליתר על שש כו': ובענין פחות משש.

הנה הריטב"א בחידושי פ"ק דקדושין [די"ב ע"ב] כתב וזה לשונו והוא הדין לפחות משש דהא לא אשכחן דרשא דקרא שיהא סתמא לשש כו' ע"כ. אף המהרי"ט ז"ל במהדורא בתרא האריך להשיב עליו ודעתו דכל פחות משש פשכיר הוא עיין שם ויפה השיב עליו בעל משנה למלך דשכיר אינו מקנה גופו.

משא"כ עבד הוא שמקנה גופו וזה תורת עבד עליו אף בפחות משש. ולפענ"ד קצת ראי' להריטב"א מהחולץ [דמ"ו ע"א] בהני דבי פפא בר אבא דיהבי זוזי לאינשי לכרגייהו ומשתעבד בהו אסקינן דכי נפקי צריכי גיטא דחרותא עיין שם והרי הם לא היו משתעבדים בהם אלא בדמי פרגא, עיין בפרק איזהו נשך [דע"ג ע"ב] חזי מר הני רבנן כו' עיין שם.

ועיין מה שפכתתי לעיל פרק א' הלכה ח"ן בס"ד. ובנדאי לא הי' דמי הפרגא מאותו שנה עולה מחיר השתעבדות ו' שנים ואפ"י הכי היו נקראים עבדים וצריכי גיטא דחרותא ש"מ דגם בפחות משש נקראים עבדים.

דלפירוש הרשב"א ונהימוקי יוסף וכן נראה מהריטב"א פ"ק דקדושין]. היו אותם עבדים ישראלים לא כפירש"י דעכו"ם היו עיין שם.

ועיין מה שפכתתי לעיל [פ"א ה"ח]: הלכה ה' חלה בין שחלה שנה אחר שנה כו'. אם הפל פחות מד' שנים עולין למנין שנים אבל אם חלה ד' שנים חייב להשלים פל ימי החולץ שנאמר פשכיר פתושב כו' זו דעת רבינו, אבל דעת רש"י והתוס' בקדושין דדוקא ג' שנים חייב להשלים.

זהו בנמכר לשש, אבל במוכר עצמו דיכול למפנר עצמו יתר על ו' או פחות כמו שנתבאר לעיל. וסלה כמה שיעורו לא נתבאר.

ולכאורה הי' נראה לי ליתן עילה וטעם דאמרו ג' שנים על פי דברי רבינו תם בב"מ [דנ"ז ע"א] בתוס' ד"ה אמר ר"נ דאף לקרקעות [ועבדים] דאין להם אונאה הנינו עד פלגא אבל מפלגא ואילך יש להם עיין שם.

והכי נמי פיון דחלה הרי הוא פנתאנה ואדעתא דהכי לא קנוהו רק עד פלגא אין אונאה בקרקעות ולהכי רק מפלגא ואילך דהנינו יותר מג' שנים חייב להשלים. ולפי זה בהשכיר עצמו בפחות או יותר מג' שנים שיעורו בפלגא.

ועיין בהריטב"א לקדושין הסביר הטעם והסבירא כעין מה שפכתתי עיין שם, שוב ראיתי דליתא דאין הדבר תלוי בשיטת רבינו תם, דהא לרבינו תם גם בפלגא הוי ביטול מקח (וגם הוי ביטול מקח ויכול לחזור על המכירה וכאן רק חייב להשלים).

[וְהָיָה רַק יוֹתֵר מִפְּלִגָּא: וְשׁוֹב רְאִיתִי ג' כ דְּדָבָר זֶה תְּלוּי בְּרַבְּנוֹתָא. דְּלִפִּי מַה שְּׁפָתְבוּ הַתּוֹסִ' בְּקְדוּשֵׁין [ד"י ז ע"א] ד"ה חֲלָה דְּבַמְלַמֵּד חֲלָה צְרִיף לְהַשְׁלִים, וְכַתְּבוּ הַטַּעַם דג' שְׁנַיִם מִשׁוּם דג' שְׁנַיִם הוּא יְמֵי שְׁכִיר, וְכָל שֶׁהוּא עֲבָדוּ ג' שְׁנַיִם כִּימֵי שְׁכִיר אֵין חֲזִיב לְהַשְׁלִים מִשָּׂא"כ כְּשֶׁלֹּא עֲבָדוּ ג' שְׁנַיִם עֵינֵן שָׁם.

א"כ בְּמוֹכַר עֲצָמוֹ לְפָחוֹת אוֹ לְיוֹתֵר לֹא אֶכְפֵּת לָן בְּפִלְגָא רַק כָּל דְּנִשְׁאַר ג' שְׁנַיִם כְּשֶׁנִּי שְׁכִיר. אֵין צְרִיף לְהַשְׁלִים בֵּין בְּפָחוֹת מו' שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר מו' שְׁנַיִם.

אִף לְמֵאֵי דְכָתֵב בְּתִשְׁבּוֹת מִיְּמוֹנֵי [סִימָן ל'] דְּגַם בְּמַלְמֵד לְחֻצֵי שָׁנָה תְּלוּי בְּחֲלָה בְּמִיעוּט הַזְּמַן אוֹ בְּרוֹב עֵינֵן שָׁם. הוּא הַדִּין בְּמִכְר עֲצָמוֹ פָּחוֹת מו' שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר מו' שְׁנַיִם.

וּבְהָא פְּלוּגְתָא תְּלִיא שְׁאִילְחִין, כְּנִלְפַעֲנֵנָּד: הֲלָכָה ז' הַנִּמְכָּר לְעַפּו"ם. אִם לֹא הַשְׁיֵנָה יָדוֹ לְגֵאוּל קְרוּבֵי פוֹדִין אוֹתוֹ וְקְרוּב קְרוּב קוֹדֵם שְׁנֵאֲמַר דוֹדוֹ אוֹ בֶן דוֹדוֹ יִגְאָלְנוּ כו'.

יֵשׁ לִי לְחַקוֹר אִם יֵשׁ לוֹ ב' קְרוּבִים לְפָדוֹת וְהֶאֱחָד יֵשׁ לוֹ קְרוּב אֶחָד עוֹד שְׁיִפְדָּנוּ. הִנֵּה הָא פְּשִׁיטָא לִי דְאִם הוּא קְרוּב לְשְׁנֵיהֶם בְּשָׁנָה דְּפוֹדָה לְזָה שְׁאֵין לוֹ קְרוּב אַחַר שְׁיִפְדָּנוּ, דְּלֵהֲאַחַר הָרִי יֵשׁ לוֹ קְרוּב בְּלִתּוֹ לְפָדוֹתוֹ.

וּמְצִינוּ בְּמו"ק [ד"ט ע"ב] דְּמַצָּנָה שְׂאֵי אֶפְשָׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים מְבַטְלִים תְּלִמוּד תּוֹרָה בְּשִׁבְלָה מִשָּׂא"כ מַצָּנָה שְׂאֶפְשָׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים עֵינֵן שָׁם, דְּחֻזִּינוּ דְּהָא עֲדִיפָא וְהָכִי נְמִי זְהוּ מַצָּנָה שְׂאֶפְשָׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים, אִף הָא מְסַפְקָא לִי הִיכָא דְזָה קְרוּב אֵלֵיו יוֹתֵר מְזָה שְׁאֵין לוֹ שׁוּם קְרוּב אַחַר אֵיזָה קוֹדֵם.

בְּכַגּוֹן דָּא אִם זְהוּ שְׂאֶפְשָׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים אוֹ זְהוּ הַקְרוּב יוֹתֵר וְנִרְאָה לִי לְהוֹכִיחַ גַּם זְהוּ מִמֵּאֵי דְקֶאֱמַר [שָׁם סע"א] אֶקְרָא דְּפִלְס מַעְגַל רְגִלָּה וְכַתִּיב אֲנִיחַ חַיִּים פֶּן תִּפְלֵס כְּאֵן בְּמַצָּנָה שְׂאֶפְשָׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים כְּאֵן בְּמַצָּנָה שְׂאֵי אֶפְשָׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים.

פִּירֵשׁ"י כְּשֵׁי שְׂמִינָה קְטֻנָּה וּגְדוּלָּה כְּשֶׁאֶפְשָׁר הַמַּצָּנָה הַקְטַנָּה עַל יְדֵי אַחֲרִים תַּעֲשֶׂה אֶתָּה הַגְּדוּלָּה וְחִבְרִיף יַעֲשׂוּ הַקְטַנָּה. וְכִשְׂאֵי אֶפְשָׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים אִזְ אֵיזָה שְׁתַּרְצָה תַּעֲשֶׂה קוֹדֵם, וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּכֹנֶנֶת רִשׁ"י כְּמוֹ שְׁכָתֵב הָרִי"ף בְּעֵין יַעֲקֹב [ודו"ק שָׁם בְּדְבָרָיו וְתַבִּין דְּלֵא קָשָׁה מִיְּדֵי גּוֹשְׁיֵת.

הָרִי"ף שְׁזַכְּרָנוּ מִלְּבַד מַה שְּׁכָתַבְתִּי לְעֵיל מִשׁוּם דְּלִישְׁנָא דְּפִלְס כו' וְאֲנִיחַ חַיִּים פֶּן תִּפְלֵס כו' מִשְׁמַע לְפִלְס לְעֲשׂוֹת הַגְּדוּלָּה עֵינֵן שָׁם. וּמַעֲתָה לֹא קָשָׁה מִיְּדֵי דְכִשְׂאֵי אֶפְשָׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים אִזְ עֲשֶׂה הַרְאֵשׁוֹנָה הַבְּאָה לִיְדָף עַל דְּרָף שְׂאֶמְרוּ אֵין מַעֲבִירִין עַל הַמַּצּוֹת עֵינֵן שָׁם בְּשֵׁם הָעָרוּף, וְע"כ זְהוּ כְּפִנְת רִשׁ"י.

וְלֹא קָשָׁה גּוֹשְׁיֵת הַפְּהַרְשׁ"א בְּחֻדוּשֵׁי אַגְדוֹת שָׁם עֵינֵן שָׁם. א"כ חֻזִּינוּ דְּאִף דְּקַטְנָה קוֹדֶמֶת וּבָאת רִאשׁוֹנָה לִיְדוֹ.

מ"מ דְּחָאָה מְלַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְלֵי הָאֲחֵרֵת שְׂאֵי אֶפְשָׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים. וְהָכִי נְמִי לְנִידוֹן דִּינֵן אִף דְּהַקְרוּב קוֹדֵם מ"מ דְּחָאָהוּ בְּשִׁבְלֵי הָאֲחֵרֵת שְׂהוּא אֵי אֶפְשָׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים.

מִשָּׂא"כ זְהוּ שְׂאֶפְשָׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים. מִיְּהוּ י"ל זְהוּ דְּשִׁאֲנֵי הֶתֶם שְׁהֶאֱחֵרֵת הִיא נְמִי מַצָּנָה גְּדוּלָּה וְזוֹ קְטַנָּה.

אָבֵל מִשָּׂא"כ הֵכָא דְהֶדְדִי נִינְהוּ. מִיְהוּ מ"מ לְפִירוּשׁ הַמְהַרְשֵׁ"א שְׁם בְּחֵדוּשֵׁי אַגְדוֹת עֵינִין שְׁם דְּמַפְרֵשׁ אֲדַרְבָּא דְּהַגְדוּלָה אֲפֻשֵׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים וּכְגוֹן מֵת מְצוּנָה וּפְסַח דְּמֵת מְצוּנָה קוּדְם בְּמַה דְּבָרִים אַמּוּרִים פְּשָׁאִין לוֹ קוּבְרִין.

אָבֵל אִם יֵשׁ לוֹ קוּבְרִין אַז הָוִי אֲפֻשֵׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים וּפְסַח קוּדְם. וְאַף דַּמ"מ גְּדוּלָה עֵינִין שְׁם.

וְנִפְשׁוּט לְכַאוּרָה גַם לְנִידוּן דִּינִין דְּהוּא לְכַאוּרָה דּוּמָה מְמַשׁ וְדו"ק וְהֵבִין: (שְׁם) וְיֵשׁ לוֹ לְלוּוֹת וְלִגְאוּל אֵת עֲצָמוֹ מִן הָעֶפְרוֹ"ם וְגוֹאֵל לְחֻצְאִין כּו': עֵינִין בְּכֶסֶף מְשֻׁנָּה פְּתַב שְׁלֵא מְצָא הַכְּרַח אַחַר לְדַבְרֵי רַבִּינוּ דְּפוּסֶק דְּלֵא פְּמִפְנֵי רַב שְׁשֵׁת בְּפִשְׁטוּתוֹ לְרַב הוּנָא בְּרַ חִינְנָא בְּקִדּוּשֵׁין [ד"כ ע"ב] רַק מִמָּאִי דְּאָמַר אַבְיִי שְׁם אִם תִּקְמָצִי לּוֹמַר נִגְאֵל לְחֻצְאִים מְשַׁכְּחַת לֵה לְקוּלָא וְלִחְוּמָרָא כּו' אֵלְמָא דְּאַבְיִי לִית לִי דְּרַב שְׁשֵׁת ע"כ.

וְהִנֵּה בְּאַמְתֵּי אִין מְשַׁמְעוֹת פְּלֵל מְדַבְרֵי אַבְיִי דְּוֵדָאִי דְּבָרֵי אַבְיִי מְתַפְרָשִׁים כְּפִשְׁטֵם וּכְמוֹ שְׁפַתוֹב בְּחִידוּשֵׁי הַרְשֵׁב"א וְהַרִיטְב"א שְׁם וּבִשְׁאָר מְפָרְשִׁים. דְּאַבְיִי לְסִיּוּעֵי לְרַב שְׁשֵׁת אִו לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַבְּעֵינִין הוּא דְּאִתִּי.

וְרֵאִיתִי בְּלַחֲם מְשֻׁנָּה הַקְשָׁה דַּא"כ אַבְיִי חוּלֵק עַל הַבְּעֵינִין וְעַל רַב שְׁשֵׁת דְּהָא גַם הַבְּעֵינִין לֹא בִּיקָשׁ אֵלְא לְאִמּוּר דְּלִקְוּלָא שְׁמַעְנוּ לְחוּמָרָא לֹא שְׁמַעְנוּ עַכ"ד. וּבְמַחֲלַת פְּבוּדוֹ נֶעְלַם מִמֶּנּוּ דְּבָרֵי הַרְשֵׁב"א וְ"ל בְּחִידוּשֵׁי שְׁם בְּשֵׁם הַרְאָב"ד דְּמַפְרֵשׁ בְּעֵינֵי דְּר"ל דְּבַבְכוּרוֹת דְּיִלְפִינּוּ גְּאוּלְתוֹ גְּאוּלְתֵּי שְׁדֵי אַחְוָה מְהֵכָא לְעֵנִין הַכֶּסֶף לְקוּלָא הוּא דְּאִמְרִינּוּ אָבֵל לְחוּמָרָא לֹא אִמְרִינּוּ פְּלֵל הֵךְ גַּז"ש כְּגוֹן הֵכָא דְּעַל יְדֵי זֶה הוּא חוּמָרָא דְּאִינוּ נִגְאֵל דְּלֹא גְּמִיר הֵךְ גַּז"ש פְּלֵל ע"כ הָרִי דְּלֵהֲבַעֵינִין נָמִי אִי לִיתָא הֵךְ גַּז"ש לִיתָא בִּין לְקוּלָא בִּין לְחוּמָרָא וּבְאַמְתֵּי מוּכְרַח דְּהָא וְדָאִי אִין גַּז"ש לְמַחְצָה.

וּמֵאֵן דְּכְתָבוּ הַתּוֹס' דָּאִין זֶה גַּז"ש גְּמוּרָה דְּחוּק מְאוּד. וְגַם עֵינִין קָשָׁה אִפְתִּי מְדוּעַ לֹא קְאָמַר כָּאֵן דְּלִיכָא לְכוּלָה גַּז"ש פְּדַקְאָמַר בְּבַעֲיָא דְּבֵית עִיר חוּמָה, וּמֵאִי דְּתִירֵץ הַרִיטְב"א דְּפִשְׁטָא לִי הָא גַּז"ש מְדַדְרָשִׁינּוּ לֵה בְּעֵרְכִין שְׁנֵה אַחְוָה מְהֵכָא לְעֵנִין הַכֶּסֶף וְלִכְּה לִיכָּה לְמִימַר דְּלֹא אִמְרִינּוּ פְּלֵל הֵךְ גְּזִירָה שְׁנֵה עֵינִין שְׁם, צַע"ג לְפִי עַנ"ד דְּהָא מְבוּאָר לְהִדְיָא בְּפָרֶק פֶּל שְׁעָה [דכ"ח ע"ב] דְּפִלְגִי ר' יְהוּדָא וּר' שְׁמַעוֹן הִיכִי דְּרָשִׁינּוּ גְּזִירָה שְׁנֵה אִי מְצָה לְחַמֵּץ אִו חַמֵּץ לְמַצָּה עֵינִין שְׁם.

וְא"כ אִף דְּלֹא אִמְרִינּוּ גַּז"ש מְשֵׁם לְעֶבֶד עֲבָרֵי מְנָא לִי לּוֹמַר אִיפְכָּא. וְעֵינִין בְּרַש"י פְּרִיתוֹת (ד"כ ע"ב) פְּתַב לְהִדְיָא דְּלֹא אִמְרִינּוּ בְּכְגוֹן זֶה אִין גַּז"ש לְמַחְצָה.

וְעֵינִין בְּתוֹס' סוּפָה (דל"א ע"א) וּבְתוֹס' קִדּוּשִׁין (דל"ו ע"א) ד"ה תְּפִלְיוֹ. וּמַה שְׁפַתְבְּתִי בְּקוּנְטָרְס שׁוּתָא דִּינּוּקָא [סי' יו"ד] וּבְהַשְׁמָטוֹת אַחַר סִי' י"ג וּבְסִי' י"ד] עֵינִין שְׁם: וּבִיּוֹתֵר צַע"ע דְּאִזְזוּל בְּתַר אִיפְכָּא דְּמַפְרֵשׁ שְׁם אַהָּא דְּקָאָמַר אִו דִּיקְמָא לְקוּלָא כּו' כְּפִשְׁוּטוֹ, וְגַם לֹא פְּתַב בְּתוֹס' דָּאִין זֶה גַּז"ש גְּמוּרָה עֵינִין שְׁם, וְצַע"ע כְּלַפֵּי לֵאמֹר.

זֶה דְּלֹא נְדָרוּשׁ פְּלֵל הוּא גַּז"ש לְמַחְצָה מְשׁוּם דְּדְרָשִׁינּוּ לְהִיפְּה, וְזֶה דְּנְדָרוּשׁ לְקוּלָא לְחוּד אִינוּ גַּז"ש לְמַחְצָה וְצַע"ט, אָבֵל דְּבָרֵי הַרְשֵׁב"א נְכוּנִים מְאוּד דְּבְאַמְתֵּי אַבְעֵינִית הַגְּמָרָא הוּא דְּלֹא נְדָרוּשׁ פְּלֵל הֵךְ גַּז"ש דְּלֹא נְדָרוּשׁ אוֹתָהּ רַק הַתָּם.

(והוסיף עוד דהתם לקולא וכמו שכתב הרשב"א הטעם עיין שם. והוא לתוספת בעלמא דיש לנו לומר פן טעם וסברא לזה.

אבל בלאו הכי נמי הוי לי' אף בלא טעם ויכונתבאר] לא הכא. וזה דעת רבינו ג"כ: גם מאי דהקשה הלחם משנה עוד דהא לעגנו בית בבתי ערי חומה פסק רבינו פרבנו דדרשינו גאולתו גאולתו ואין גואל לתצאין.

ומאי שנא הכא דלא דרשינו ע"כ דבריו, זו בנדאי תמוה לדמות בגז"ש. והלא אין אדם דן גז"ש אלא א"כ קיבלה מרבו ואיך ידמה לומר דאם דנין גז"ש זו בבית עיר חומה ידונו ג"כ בעבד עברי ואולי דעתו פדעת התוס' סיכה דגמירי התיבות שבהם נדרש הגז"ש ובכל מקום שנמצא אותם תיבות יש לנו לדורשם עיין שם.

אף משום זה אין לו להקשות על דברי רבינו. אם ס"ל פדעת רבים וכן שלמים החולקים על התוס', וגם אם יספור בתוס' מ"מ אין הברח למדרש בכל המקומות, וגדולה מזו הא דפרק כל שעה.

ואין להאריך בזה פאן דמ"מ דברי רבינו נכונים אף מה דהקשיתי לעיל קשה: ולכן נראה דרבינו לאו מדברי אבני הוכיח פן. דשם בקדושינו [דכ"א ע"א] בעי רב הונא בר חיננא ארב ששת בתי ערי חומה נגאל לקרובים דגמר גאולתו משדה אחרונה או דילמא כי אתא גאולתו לתצאין לא לעגנו קרובים משום דכי כתיב גאולתו גבי תצאין כתיב.

ואמר לי' רב ששת אינו נגאל. ופריה מדתנא בכל גאולה תתנו לרבות בתיים ועבד עברי. עיין שם דאסיק מאי בכל קשיא. וידוע דברי רשב"ם בפרק חזקת הבתים [דנ"ב ע"ב] דכשאומר תיובתא נדחו דברי האמורא לגמרי.

אבל כשאומר קשיא לא נדחו דבריו לגמרי מהלכה דלכל קושיא יש תירוץ עיין שם. וכן רבינו בפרק י"ב מהלכות שמיתא] פסק כרב ששת דאינו נגאל ועיין בלחם משנה פאן.

והריטב"א פ"א פ"ק ב' דב"ב] כתב ששמע מאחד מחכמי פריבוניציא שהי' מתרץ בכל מה שעלה בגמרא בקושיא, גם גדול הדור סמוך לזמנינו ה"ה מהר"י ברלין ז"ל חיבר ספר בקוראו שמו קשות מיושב ליישב כל קושיא אולם עינינו לא ראו הספר הנ"ל בדפוס.

ואמינא נחזה אנו ליישב הך קשיא דהכא. גם ליתן טעם אם באמת יש תירוץ ואין דברי רב ששת נדחים מהלכה.

מדוע לא משגי לה תלמודא האי תירוץ: ואמרתי בסניעתא דשמיא. דהתוס' הקשו מאי פריה אימר אתי בכל לרבות עבד עברי ועיין שם דתירוץ דחוק.

ולפענ"ד דלא הוי מצי לומר פן דהא האבעיא הוא רק אם נאמר דגאולתו מדסמיה לתצאין לא קאי רק לתצאין, וזה בבתי ערי חומה אבל בעבד עברי הא אמר ר"ש דנמכר משמע פולו ולא תציו, וא"כ לאו מגאולתו נפקא לי' תצאין א"כ שפיר ניליף מגאולתו קרובים וגם לקובעו חובה ניליף משדה אחרונה דהא ר"ש ע"כ ס"ל גז"ש דגאולתו בעבד עברי לשדה אחרונה.

דְּקָא לְדַבְרֵי רַבֵּינוּ גַם הָא דְלִנְה וְגוֹאֵל הוּא רַק מַגִּז"ש דְּשֻׁדָּה אֲחֻנְזָה. וְלִכְפֹּד לְמֵאֵי דְלִית לִי גִז"ש ס"ל דְּלִנְה וְגוֹאֵל עֵינֵן בְּלַחֲסֵם מִשְׁנָה, וְהָרִי ר"ש ע"כ פְּשִׁיט ג"כ דְּאִין לִנְה וְגוֹאֵל.

וְכַדְקָא מֵר רַבֵּינָא לְמֵר זֹוּטְרָא עֶבֶד עֲבָרֵי יוֹכִיחַ שְׂיַפְהָ פַּחוּ כו' וְאִין לִנְה וְגוֹאֵל וְגוֹאֵל לְחֻצְאִין. וְהֵינּוּ לֵר"ש וְכַדְכַתְבַּת הָרַב עֲצָמוֹת יוֹסֵף בְּחִידוּשָׁיו שָׁם לְפִי דַעַת רַבֵּינוּ יַעֲיִין שָׁם בְּאִנְרָה.

וְהָא דְקָא מֵר ר"ש וְנִמְכָּר הוּא רַק פְּדֵי לְגִלוֹת לֹו דְגַם לְחוּמְרָא אֲמָרוּ בְּעֶבֶד עֲבָרֵי דְלָא נִימָא דְלָא בָּאת תּוֹרָה אֱלָא לְהַקֵּל עָלָיו וּמִמִּילָא יְדַעֲיִן דַּעַתוֹ דְּאֲמָרִינֵן גִּז"ש גַם לְעֵנִן דְּאִין לִנְה וְגוֹאֵל, וְאֵף דְּלָאוּ בְּקוֹלָא תַלְיָא כְּמוֹ שְׁנַתְבָּאָר מ"מ לְפִי מַה דְּשָׂאל הַשֵּׁיב וְהֵבֵן.

וְא"כ דֵּלֵר"ש לָא פְּתִיב גִּז"ש לְעֵנִן חֻצְאִין רַק לְעֵנִן דְּאִין לִנְה וְגוֹאֵל. וּבְזָה גַם קְרוּבִים שְׁנָה דְלָא לְגַבֵּי לִנְה וְגוֹאֵל פְּתִיב גְּאֻלְתּוֹ.

וּבְנֻדָּי גִילִיף גְּאֻלְתּוֹ גַם לְעֵנִן קְרוּבִים וְלִקְבָעוּ חוּבָה. וְלָמָּה לִי בְּכָל לְרַבּוֹת עֶבֶד עֲבָרֵי לְקוֹבְעוּ חוּבָה וְשִׁפִּיר פְּרִיף תַּלְמוּדָא, אֵף זָה רַק לְרַב שְׂשֵׁת לְטַעְמִי'.

אוּלָם לְדִידֵן לָא ס"ל כְּרַב שְׂשֵׁת לְמִילָף מִן־מְכָר וְנִשְׂאָר אַבְעָיִית רַב הוּנָא בַר חִינְנָא בְּעֵנִן לְחֻצְאִין בְּתוֹקְפָה. וְא"כ שִׁפִּיר י"ל דְּבְכָל אֲצֻטְרִיף לְעֶבֶד עֲבָרֵי לְקוֹבְעוּ חוּבָה דְלָא נִפְקָא לֹו מִגְּאֻלְתּוֹ מ"מ.

דְּאִי גְמָרִינֵן גִּז"ש לְעֵנִן חֻצְאִים א"כ י"ל לְעֵנִן חֻצְאִים גְמָר גִּז"ש דְּגַבְיָ פְּתִיב כְּדִקָּא מֵר בְּבִתֵּי עָרֵי חוּמָה, וְאִי לָא גְמִיר כְּלָל גִּז"ש א"כ גַם לְעֵנִן קְרוּבִים לָא גְמִיר. דְּכָבֵר כְּתִבְנוּ דְּאֵף בְּלָאוּ הָאֵי דְקָא מֵר כִּי אֲמָרִינֵן גִּז"ש לְקוֹלָא לְחוּמְרָא לָא אֲמָרִינֵן, הָנִי מְצִי לְמִימֵר שִׁפִּיר דְּאִין לְדָרוּשׁ וְרַק לְטַעַם נִקְטִיָּה וְכְמוֹ שְׁנַתְבָּאָר וְא"כ שִׁפִּיר יֵשׁ לּוֹמֵר דְּרַב שְׂשֵׁת, וְלִכְפֹּד אֲסִיק בְּקוֹשְׂיָא וְהֵינּוּ לְרַב שְׂשֵׁת לְטַעְמִי' אֲבָל לָא בְּתִיבְתָא דִּמ"מ לָא נִדְחוּ דְבָרֵי מִהִלְכָּה לְדִידֵן וְכַנ"ל וְאֲתִי שִׁפִּיר: וּמַעַתָּה גַם דְּבָרֵי רַבֵּינוּ נְכוּנִים מִקּוֹשְׂיָא הַנ"ל.

וְגַם מֵאֵי דְקָשָׁה לִי עוֹד בְּמַה דְּכַתְבַּת בְּעֶבֶד עֲבָרֵי הַנְּמָכָר לְיִשְׂרָאֵל דְּאִין לִנְה וְגוֹאֵל וְאִין גוֹאֵל לְחֻצְאִין זֹו תִמִּי לִי לְדְבָרֵי הַפְּסָר מִשְׁנָה זֹו מִנִּין לֹו לְחֻלְקֵי בֵּין עֶבֶד עֲבָרֵי הַנְּמָכָר לְיִשְׂרָאֵל לְנִמְכָּר לְעַכּוּ"ם.

וּבְהִרְיָטְב"א שָׁם [ד"כ ע"א] כְּתִב וְאִם אֵיתָא דְנִמְכָּר לְעַכּוּ"ם נִגְאָל לְחֻצְאִין הוּא הַדִּין נִמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ מִשּׁוּם דִּילְפִינֵן שְׂכִיר שְׂכִיר אוֹ מִשּׁוּם דְּוָא"ו מוֹסִיף עַל עֵנִן רֵאשׁוֹן כו' עכ"ל. וְקוֹשָׁה מְנָא לִי לְרַבֵּינוּ לְחֻלְקֵי עֵינֵן בְּכֶסֶף מִשְׁנָה לָא הִרְאָה מְקוֹם מוֹצְאוֹ: אֲבָל לְפִי מַה שְׂפַתְבִּיתִי יוֹבֵן דְּרַבֵּינוּ לְטַעְמִי' דְּפֶסֶק בְּהִלְכוֹת שְׂמִיטָה] בְּבַעַל חוּב דְּאִינוּ גוֹאֵל כו'.

וְאֵף דְּנִשְׂאָר בְּקוֹשְׂיָא וְהֵינּוּ כַהֲנ"ל. דִּישׁ לּוֹמֵר דְּבְכָל אֲצֻטְרִיף לְעֶבֶד עֲבָרֵי וְלָא נִפְשָׁטָא הַאי־בְעָיָא אִי לִנְה וְגוֹאֵל וְגוֹאֵל לְחֻצְאִין בְּעֶבֶד עֲבָרֵי וְכַנ"ל וְע"כ פְּסָק בְּנִמְכָּר לְעַכּוּ"ם לְהַקֵּל דְּלִנְה וְגוֹאֵל וְגוֹאֵל לְחֻצְאִין [וְכְמוֹ שְׁנַתְבָּאָר בְּשֵׁם הַרְשָׁב"א דִּישׁ לָנוּ לִילָף אַחַר הַעֲיָקָר דְּהַעֲיָקָר הוּא קוֹלָא וְאֵף דִּיוֹצָא מְזָה חוּמְרָא אִין לָנוּ לְחוּשׁ לְזָה.

וּכְהֵאֵי גּוֹנָא כְּתִבוּ הַתּוֹס' לְהַדְיָא רִישׁ קְדוּשִׁין [ד"ב ע"א] דְּכִי אֲתִשִּׁיל לְעֵנִן ב"ש לְקוֹלָא אֲתִשִּׁיל עֵינֵן שָׁם. וְכֵן הוּא בְּגִמְרָא דְּחוּלִין [דנ"ב ע"ב] וּבְדוּכְתֵי טוּבָא שָׁם נִסְמֵן עֵינֵן שָׁם.

וכן בכל הסוגיא בפרקת הק"ו קורא זה דלנה וגואל וגואל לתצאין קולא ועיין שם. ואין לנו לחוש מה דיבא מזה חומרא פיון דרוב פפעמים הוא קולא] וכמו שפכתב הרשב"א בשם הראב"ד הנ"ל דיש לנו להקל להעבד עברי ולא להעכו"ם עיין שם, וזהו בנמכר לעכו"ם.

אבל בנמכר לישראל אדרבא יש להקל לישראל המוכר ולא להנמכר העבד שהוא גרוע ורשע ודאי פדאי בפ"ק דקדושין [ד"כ ע"א] עיין שם בסוגיא, ואתי שפיר דברי רבינו ודו"ק: ונהגם דטרחתיה הרבה ליישב דברי רבינו מ"מ נראה העיקר להלכה פדברי הסמ"ג דאין לנה וגואל ואין גואל לתצאין, וכן הוא להדיא דעת הריטב"א בחידושיו וכן הוא דעת הרשב"א והראב"ד עיין שם.

ועוד דהך דלנה וגואל באמת אין לו הבנה כלל וכמו שפכתב בלחם משנה, דהא מבואר בערכין [ד"ל ע"ב] דהא דבשדה אחרונה אין לנה וגואל ילפינו מדכתיב והשיגה ידו. וא"כ בעבד עברי הא כתיב נמי והשיגה ידו ומדוע לנה וגואל: ודע דמבואר ביבמות [דנ"ד ע"ב] אהך קרא דאז דודו או בן דודו יגאלנו דהיינו מן האב ולא מן האם דכתיב ממשפחתו משפחת אב קרוי משפחה כו' עיין שם.

וצע"ג על רבינו מדוע השמיט זה, ועיין מה שפכתבתי בחידושי [לפרק א' דרוצח] בסייעמא דשמאי ליישב, ועין בירושלמי (פרק ז' דשבת) חידוש נמי דהך קרא דודו או בן דודו היינו מאביו עיין שם.

והמפרש בקרבן עדה שם פתב ונה לשונו בא"א מאביו הפתוב מדבר דהוא הוי קרוב לעגנו גאולה יותר מקרובי האם אף פאן כו' עכ"ל. ונהה פתב יותר מקרובי האם ונעלם ממנו במחילת כבודו גמרא דפרק הבא על יבמתו הנ"ל דמפני דבר קרובי האב גואלין מקרא דמשפחתו פנ"ל: ונשוב למה שפכתבתי לעיל ליישב דברי רבינו דאין להקשות א"כ איך פסק לקמן דיש בדבר הנה להקל ולהחמיר ועיין שם.

פיון דלפי מה שפכתבתי אינו אלא משום ספיקא ומקילינן אעבד עברי אבל להחמיר מדוע נחמיר לעבד עברי. יש לומר דכיון דלהקל אעבד עברי אמרינן דיוכל לגאול עצמו לתצאין א"כ בשעה שנתן המאה זהובים הרי הי' יכול לגאול עצמו בהם דהרי ספק מקלינן עלי'.

וא"כ נתנם לשם גאולה ושפיר אח"כ מחמירין עליו. ומצינו סברא זו בב"ב [דפ"א ע"א] דפריה אהא דב' אילנות מביא ואינו קורא מספיקא דלמא ביפורים גינהו ובעי קרי' ומשני קרי' לא מעפבא, ופריה וקאמר ר' זירא כל הראוי לביקה אין, ביקה מעפבת כו' עיין שם מה דמשני ועיין בשאגת ארי' וסי' ל"ז], הרי דאע"ג דאם ביפורים גינהו ובעי קרי' הרי באמת ראוי לקרי'.

רק פיון דאנו אמרים דמשום ספק לא יקרא אף אם נתפוס הודאי שהם ביפורים מ"מ מיקרי אינו ראוי לביקה שהרי בשביל הספק להקל שלא לקרות, והכי נמי דכונת' דכיון דמשום הספק אמרו לגאול א"כ אף כשיהי' להיפך אח"כ ונרצה לתפוס אז לאידך גיסא להקל, שאין יכול לגאול כדי שיהיה המאה זהובים פקדון לא בתורת גאולה.

ג"כ לא נוכל. דאפי' יהי' הודאי פן מ"מ הוא נתנם בתורת גאולה.

דְּהָא מִסְפֵּק אֲמַרִּינן דִּיכּוּל לְגַאּוּל לְגַאּוּל וּמְקַרִּי יְכוּל לְגַאּוּל אַף לְעַנְנִי צַד הַהִיפּוּף וְדו"ק: וְעוּד מְבֹאָר פִּינְצָא בְּזֵה בְּשׁו"ת הֶר"ן (ס' נ"א) וְהוּבָא בְּבֵית יוֹסֵף בִּיּו"ד (סִימָן רכ"ח) בְּמִי שְׁנָדָר שְׁלֵא יְהִי שְׁבֵת בְּעִיר.

שְׁהַעֲלָה דְאִי סְפִיקָא דְאֲוֹרֵינָתָא מְדֹאֲוֵרֵינָתָא וּא"כ הוּא צְרִיף לְצֵאת מִן הָעִיר קוּדָם שְׁבֵת. מְמִילָא הָנִי חָל הַנְּדָר וּמִתִּירִים לוֹ קוּדָם שְׁבֵת עֵינֵן שָׁם.

וְאַף דְאִיף נָקַל נִהְרִי אֵינּוּ אֱלָא מִסְפֵּק וְשָׁמָּא אֵינּוּ צְרִיף לְצֵאת קוּדָם שְׁבֵת וְהוּרָאָה זֹו שְׁאֲנֹו מוֹרִים לוֹ לְצֵאת אֵינּוּ אֱלָא בְּטָעוּת. וּא"כ לֹא חָל עַדִּינֵן הַנְּדָר.

וְאִיף נוּכַל לְהַתִּיר לוֹ מ"מ פִּינֵן דְּמִסְפֵּק אֲנֹו אֹסְרִים לוֹ הָנִי חִלּוֹת הַנְּדָר. וְהוּא מְמֵשׁ דּוּמָה לְגִידוֹן דִּידוֹן וְהַבּוֹ.

וְדַבְרֵי רַבִּינוּ נְכוּנִים: וּמָה דְכָתַב רַבִּינוּ עוּד בְּעַנְנֵי לְנָה וְגוֹאֵל, וְקָשְׁאֵי בָּהּ לְעִיל דְּהָא הֶכָּא כְּתִיב וְהַשִּׁיגָה יְדוֹ כְּמוֹ בְּשִׁדָּה אֲחֻנָּה. וְכֹן הִקְשָׁה בְּלַחֵם מְשֻׁנָּה עֵינֵן שָׁם, נִרְאָה לְפַעַנ"ד לּוֹמֵר דְּנִדְאֵי וְהַשִּׁיגָה יְדוֹ מְשֻׁמַּע יְדוֹ מְמֵשׁ לֹא שְׁיִלְוָה.

דְּכִינֵן שֶׁהוּא לְנָה הֶרִי זֶה כְּאֵלוֹ הָאֲחֵר גּוֹאֵל וְלֹא הוּא. אַף זֶהוּ בְּשִׁדָּה אֲחֻנָּה דְּאֲחֵר אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְגַאּוּל וְאֵינּוּ קוּדָם לְשׁוּם אָדָם לְגַאּוּל רַק יְמַכְרֵנוּ.

אַף קְרוּבִיו אוֹ הוּא בְּלַבֵּד יְכוּלִים לְגַאּוּל, וּא"כ כְּשִׁילְוָה פִּינֵן דְּאֵינּוּ בְּכַלֵּל וְהַשִּׁיגָה יְדוֹ וְגַם בְּכַלֵּל גְּאוּלַּת קְרוּבִים אֵינּוּ. לְכֹן לֹא יוּכַל לְגַאּוּל רַק כָּל הַקּוּנָה הַשִּׁדָּה שְׁנָה לוֹ.

וְזֶהוּ בְּשִׁדָּה אֲחֻנָּה. אֲכֹן כְּאֵן בְּעַבְד עֲבָרֵי דְּהָא מְצָנָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל לְפָדוּתוֹ וְכַדְכָּתַב רַבִּינוּ.

וְיִלְפִי מְקַרָּא דְּנִנְגָּאֵל בְּתוֹרַת פְּהֵנִים וְהוּבָא בִּפְלִקוּט [בְּהַר רְמֵז תַּרְס"ח], א"כ מֵאֵי אֵיכְפַּת לָן מָה דְּהוּא לְנָה וְגוֹאֵל וְאַף שְׁאֵינּוּ בְּכַלֵּל וְהַשִּׁיגָה יְדוֹ מ"מ מְדוּעָה יִגְרַע אֵלוֹ אֲחֵר הַמְּלָנָה לוֹ רוּצָה בְּעַצְמֵי לְגַאּוּל הֶרִי ג"כ יוּכַל לְגַאּוּל וּפְשִׁיטָא דִּיּוּכַל לְלוֹת וְלְגַאּוּל.

רַק דְּמ"מ אֵי יְלִפִּינֵן גּוֹ"ש גְּאוּלַּתוֹ מְשֻׁדָּה אֲחֻנָּה שְׁפִיר הָנָה אֲמִינָא דְּאֵינּוּ לְנָה וְגוֹאֵל גַּם כְּאֵן דְּהִכִּי גְּלִי הַגּוֹ"ש. וְזֶה אֵי אֵיכָּא לְהַגּוֹ"ש, אַף לְרַבִּינוּ ז"ל דְּס"ל כְּהַנְּ"ל גַּם לְנָה וְגוֹאֵל.

כֹּן נִרְאָה לְפַעַנ"ד בְּרוּר. וְאַדְרָבָּא דְּבָרֵי רַש"י שְׁהַבִּיא הַלָּחֵם מְשֻׁנָּה צַל"ע.

וּבְעַנְנֵן מָה שְׁכ' דְּוּנְקָא קְרוּבֵי הָאָב גּוֹאֵלִים. מְצָאֵתִי בְּתוֹרַת פְּהֵנִים וְהוּבָא בִּפְלִקוּט [בְּהַר רְמֵז תַּרְס"ח].

וְזֶה לְשׁוֹנוֹ וּמִנֵּינּוּ שְׁאֲחִיו מְאָבִיו קוּדָם לְאֲחִיו מְאָמוֹ תְּלַמּוּד לּוֹמֵר אֲחֵד מְאָחִיו יִגְאָלְנוּ, וְצַל"ע מְגַמְרָא פֶּרֶק הַבָּא עַלִּיבְמַתּוֹ הַנְּ"ל. גַּם הַדְּרָשָׁא אֵינּוּ מוּבָן, וְאֵי דְּסְבִירָא לִי דְּאֲחֵד הַמִּינְחָד א"כ אֵימֵר דְּוּקָא וְלֹא קוּדָם: הַלְכָה ח' אֲחֵד הַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ, בֵּינּוּ לְיִשְׂרָאֵל בֵּינּוּ לְעַכּוּ"ם וְאֲחֵד שְׁמַכְרוּהוּ ב"ד הֶרִי זֶה מְגַרַע מְפָדְיוֹנוֹ וְיוֹצֵא כו', וְכֹן הַנְּמַכֵּר לְעַכּוּ"ם מְחַשֵּׁב הַדְּמִים לְפִי הַשָּׁנִים הַנְּשִׁאָרוֹת עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל שְׁנָאֲמֵר וְחַשֵּׁב עִם קוּנָהוּ מְשַׁנַּת הַמְּכָרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל כִּי צַד כו', וְגוֹרַע הַדְּמִים וּמְשִׁיב הַשָּׁאָר כְּסָף לֹא תְּבוּאָה וְלֹא כְּלִים שְׁנָאֲמֵר כְּסָף מְמַכְרוֹ בְּכְסָף הוּא נְגָאֵל מִיַּד הַעַכּוּ"ם וְאֵינּוּ נְגָאֵל בְּשָׁנָה כְּסָף: כְּתַב הֶרֶב כְּסָף מְשֻׁנָּה דְּמְקוּרוֹ בִּירוּשְׁלַמִּי קְדוּשִׁין דְּקִאָמֵר דְּלִהִי שִׁינָה עָלָיו הַכְּתוּב לּוֹמֵר דְּוּקָא כְּסָף.

וְרֵאִיתִי לְהֵרֵב עֲצָמוֹת יוֹסֵף בְּחִידוּשָׁיו לְפָרֵק קִמָּא דְקִדּוּשֵׁין [ד"ח ע"א] תְּמַה עַל דְּבָרֵי רַבֵּינוּ דְסַמָּךְ עֲצָמוֹ עַל הִירוּשָׁלַיִם נֶגֶד גְּמָרָא דִילֵן דְּבַגְמָרָא דִילֵן. אֶסְקִינֵן דְּבָלָא בְּתַבּוּאָה וְכֻלִּים דְּקִאָמֵר הֵינּוּ בְּפִחוֹת מְשֻׁנָּה פְּרוּטָה וְקַמ"ל אִפִּי פְּלִים דְּמִקְרָבָא הִנְיִיחָה אֲבָל בְּשֻׁנָּה פְּרוּטָה וְדָא דְנִמְכָּר לְעַכּוּ"ם שְׁנָה פְּסָף פְּכָסָף.

וְהִתִּימָא הַגְּדוּלָּה עַל מַה שְׁפָתַב הָרַב פְּסָף מְשֻׁנָּה וְלַעֲלִיל הֶלְכָה א' וּבְכָל מְקוֹם שְׁנָה פְּסָף פְּכָסָף דִּילְפִינוּ מִנְזָקִין, וְעָבַד עֲבָרֵי דְכְּתִיב בְּהוּ יָשִׁיב וְאִיךְ יִתְכֵּן זֶה לְדַעַת רַבֵּינוּ, אֲלֵה דְבָרֵינוּ ו"ל וְהַנִּיחַ בְּצ"ע: וְלִפִּי עַנ"ד אֵין פֶּאֵן תִּימָה פְּלָל.

דְּהִתִּימָה הַגְּדוּלָּה שְׁפָתַב אֵין פֶּאֵן הִתְחַלַּת תִּימָה פְּלָל. דְּאִטּוּ רַבֵּינוּ לָא דְרִישׁ יָשִׁיב לְרַבּוֹת שְׁנָה פְּסָף.

רַק דְּאִיהוּ סוֹבֵר דִּישִׁיב לָא בָּא אֲלָא לְעָבַד עֲבָרֵי הַנְּמָכָר לְיִשְׂרָאֵל. אֲבָל בְּנִמְכָּר לְעַכּוּ"ם פְּסָף מְמַפְרוּ מִיעֵט שְׁנָה פְּסָף, וְעֵינֵן בְּלַחַם מְשֻׁנָּה מַה דְּהִקְשָׁה מְנָא לִי לְרַבֵּינוּ דִּישִׁיב הֵינּוּ בְּנִמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל עֵינֵן שָׁם.

וּפְשׁוּט דְּהוֹכִיחַ כֵּן מִירוּשָׁלַיִם אִיךְ יִפְרִינְס קִרָּא דִּישִׁיב ע"כ בְּנִמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל וְזֶה פְּשׁוּט [וּא"כ וְדָאֵי נִפְקָא לָן מִזֶּה דְּבְכָל מְקוֹם שְׁנָה פְּסָף פְּכָסָף. וְאִף דְּבְנִמְכָּר לְעַכּוּ"ם אֵין שְׁנָה פְּסָף פְּכָסָף.

הָא הֵתֵם בְּנִמְכָּר לְעֲבָרֵי עֶסְקִינֵן. וְכִדְכָתַב הָרַב עֲצָמוֹת יוֹסֵף עֲצָמוֹ דְּלְרַבֵּינוּ בְּנִמְכָּר לְעַכּוּ"ם אֵין נִקְנָה ג"כ בְּשֻׁנָּה פְּסָף וְהֵינּוּ כְּדִמְשַׁמַּע מְגָמָרָא (ד"ח ע"א) ע"ש.

וְגַם בְּכָל מְקוֹם יֵשׁ לִילִיף מְעָבַד עֲבָרֵי וּמִנְזָקִין כְּדְכָתְבוּ הַתּוֹס'. וּבְנִמְכָּר לְעַכּוּ"ם הוּא דְגַלִּי קִרָּא דְלָא נִילוּף מִנְיִיחָהוּ.

וְזֶה פְּשׁוּט: וּמַה דְּהִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַבֵּינוּ וְכֵן הִקְשָׁה בְּעַל הֶלְחָם מְשֻׁנָּה בְּתִימָה. וְתִמְיָהֶתֵם דְּמְנָא לִי לְעֲשׂוֹת פְּלוּגְתָּא בֵּין הִירוּשָׁלַיִם לְבַבְלִי לְחַנָּם.

לָא דְקִדְקֵר הָרַב עֲצָמוֹת יוֹסֵף דְּרַבֵּינוּ וְהִירוּשָׁלַיִם זְכָרוּ קִרָּא דְּכָסָף מְמַפְרוּ וְלָא קִרָּא דְּבַגְמָרָא. דְּוַדָּאֵי גַם אִינְהוּ ס"ל דְּקִרָּא דְּכָסָף מְקַנְתּוּ דְּמִיִּתִּי בַּגְּמָרָא אֲתִי לְדְרָשָׁא דְּמִיִּתִּי בַּגְּמָרָא.

וְקִאֵי ג"כ אֶעְבַּד עֲבָרֵי וְלָא מִיִּירֵי בְּנִמְכָּר לְעַכּוּ"ם פְּלָל. וְהָא דְפָרִיךְ בְּפִשְׁטוֹת אֵי דְלָא מְקַנֵּי בְּשֻׁנָּה פְּסָף וְהִכְתִּיב יָשִׁיב כו'.

וְלָא מְשַׁנֵּי דְּמִפְסָף מְקַנְתּוּ אִיִּירֵי בְּנִמְכָּר לְעֲבָרֵי מְשׁוּם דְּאִפְתִּי תִקְשָׁה בְּנִמְכָּר לְעֲבָרֵי לְמַה לִּי קִרָּא הָא מְפָסָף מְקַנְתּוּ נִפְקָא. וְעוֹד דְּהָא תִּיכְרָף בְּתֵר יָשִׁיב כְּתִיב וּבּוּדָאֵי אֲחַד גְּוֹנָא קִאֵי.

מִשָּׂא"כ פְּסָף מְמַפְרוּ דְּכְּתִיב בְּפָסוּק מְקוֹדֵם. וְלִכְּוּ הַנּוֹצְרֵךְ גְּמָרָא לּוֹמֵר דָּאֵי דְּקִאֵי בְּנִמְכָּר לְעֲבָרֵי.

מ"מ צָרִיךְ לְרַבּוּי לְכֻלִּים דְּבַעֲיֵנֵן פְּרוּטָה וְלָא פְּתַב רַבֵּינוּ זֶה מְשׁוּם דְּרַבֵּינוּ לָא זָכַר פְּלָל דְּבַעֲי פְּרוּטָה בְּמִכְרָה. אֲבָל בְּנִמְכָּר לְעַכּוּ"ם מְנָא לִי דְּפִלִּיג תִּלְמוּדִין אִירוּשָׁלַיִם: וְנִרְאָה לִי עוֹד דְּרַבֵּינוּ הִי לִי לְהִכְרִחַ דְּמִיִּירֵי בְּנִמְכָּר לְעֲבָרֵי.

דבגמרא ריש פָּרָק ב' דבכורות [די"ג ע"א] אָמְרִינן קְנָה מִיַּד עֲמִיתָהּ מִיַּד עֲמִיתָהּ בְּמִשְׁכָּה אָבֵל מִיַּד עֲכוּ"ם בְּכֶסֶף וְאֵימָא מִיַּד עֲכוּ"ם כָּלָל לֹא. לֹא ס"ד גּוֹפּוּ קוּנָה מְמוּנָה לֹא כַּש"כ.

וְהַקְשָׁה הַתּוֹס' ד"ה אֵימָא דְלִמָּא בְּחִלְפִין דְּהוּא מְקַנֵּי מְמוּנָה כְּדָאֵמַר בַּפ"ק דְּקִדּוּשֵׁין מְכַסֵּף מְקַנְתוּ בְּכֶסֶף הוּא נְקִנָה וְאֵינּוּ נְקִנָה בְּתַבּוּאָה וְכֻלִּים וְאֶסְקִינּוּ דְּהֵינּוּ בְּחִלְפִין וּבְנִמְכָר לְעַכּוּ"ם מִיִּירֵי קָרָא כּו' עֵינּוּ שָׁם שְׂדֵחְקוּ לְתַרְזֵי זָה.

וּי"ל דְּהַקְשָׁה זָה גַם לְרַבִּינוּ. וְע"כ פִּירֵשׁ דְּקָרָא דְּכֶסֶף מְקַנְתוּ הֵינּוּ בְּנִמְכָר לְעַבְרֵי דְּבִהְכִי אֵיִירֵי קָרָא דִּישֵׁיב הַסְמוּךְ לוֹ.

וְעָלָה קָאֵי גְמָרָא דַּפ"ק דְּקִדּוּשֵׁין וְכַנ"ל וְא"כ לֹא קָשָׁה מִיַּד קְנָשִׁיּוֹת הַתּוֹס' פֶּן נִרְאָה לְפַעַנ"ד דַּעַת רַבִּינוּ. מִיְהוּ דַּעַת הַסְמ"ג דָּאָף בְּנִמְכָר לְעַכּוּ"ם נִגְאָל בְּשָׁנָה כֶּסֶף רַק דְּבַעֲיָנּוּ שָׁנָה פְּרוּטָה וְכַתְלִמוּדִין דַּס"ל דְּקָאֵי אָף בְּנִמְכָר לְעַכּוּ"ם.

וְכֵן הוּא דַּעַת הַתּוֹס' דְּבַכּוֹרוֹת שְׁהַבְּאֵתִי. וְכֵן הוּא עוֹד דַּעַתָּם בְּרִישׁ קִדּוּשֵׁין [ד"ב ע"א] ד"ה בְּפְרוּטָה שְׂפַתְבוּ.

דָּאֵי פְתִיב בְּעָבָד לְבַד יִשְׁיב לְרַבּוֹת שָׁנָה כֶּסֶף הָוָה אֲמִינָא דְּוָקָא עָבָד שְׁלֵא יִטְמָא בֵּי הָעַכּוּ"ם עֵינּוּ שָׁם. וְכֵן מְשַׁמַּע עוֹד מִמָּה שְׂפַתְבוּ שָׁם [דִּי"ד ע"ב] ד"ה הוֹאִיל וּד"ה מוֹכֵר עֲצָמוֹ כּו' מְכַסֵּף מְקַנְתוּ גַבֵּי עַכּוּ"ם כּו' דָּאֲצֻטְרִיף לְכַדְדְּרִישֵׁין בְּכֶסֶף נְקִנָה וְאֵינּוּ נְקִנָה בְּתַבּוּאָה כּו' עֵינּוּ שָׁם, דְּמִבְּנִי אֵר לְהַדְיָא דְּמִפְרָשֵׁי קָרָא דְּכֶסֶף מְקַנְתוּ וְסוּגִיָּא דְּגְמָרָא הַנ"ל הַפֶּל בְּנִמְכָר לְעַכּוּ"ם וְכַדְדַּעַת הַסְמ"ג לֹא פְרַבִּינוּ: הִלְכָה י"ב אָדוֹן שְׁמַת אִם הֵנִיחַ בֶּן זָכָר, הָרִי הָעָבָד עוֹבֵד הַבֶּן עַד סוּף הַשָּׁשׁ, כּו' אָבֵל אִם לֹא הֵנִיחַ בֶּן זָכָר הָרִי זָה יִצָּא לְחִירוֹת, וְאֵינּוּ עוֹבֵד לֹא אֵת הַבֶּן וְלֹא אֵת הַבַּת וְלֹא אֵת הָאִחַ כּו': נִרְאָה לִי פֶשׁוּט דְּטוֹמְטוּם וְאִנְדְּרוּגְגִיס אֵין נוֹחֵלִין אוֹתוֹ כְּבִירוּשָׁה כְּשֵׁישׁ בָּנִים וְאִם נִקְרַע וְנִמְצָא זָכָר נִרְאָה דְּנוֹחֵל.

דְּרַק בְּבַכּוֹר גְּלִי קָרָא וְהִי הַבְּכּוֹר. וְכַמְמָזָר פֶּשׁוּט דְּנוֹחֵל כְּדִתְנִין בְּפָרָק ב' דִּבְיָמוֹת [דכ"ב ע"ב] וְבָנוּ הוּא לְכָל דְּבָר כּו' עֵינּוּ שָׁם.

וְעֵינּוּ בְּיוֹמָא [דַּס"ו ע"ב] מְמָזָר מַהוּ לִירֵשׁ כּו' עֵינּוּ שָׁם: פָּרָק ג' הִלְכָה א' פֶּל עָבָד עַבְרֵי, הָרִי הָאָדוֹן חֲטִיב בְּמִזּוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ הַנְּשׂוּאָה לוֹ כּו', וְהוּא שְׁתַּהֲיָה מְוַתְרַת לוֹ, אָבֵל אִם הֵיִתָּה מְאִיסוּרֵי לְאוּיִן אִפְּלִי שְׁנִיָּה אֵינּוּ חֲטִיב בְּמִזּוֹנוֹתֶיהָ שְׁנָא אִשְׁתּוֹ עֲמוּ.

אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְעַמּוּד עֲמוּ כּו': עֵינּוּ בְּהֵרֵב כֶּסֶף מְשַׁנָּה הַקְשָׁה מְנָא לִי אִפִּי שְׁנִי דְּהָא לֹא הִזְפִּירוּ בְּבְרִיָּתָא אֶלָּא חֲטִיבֵי לְאוּיִן דְּאוּרִיָּתָא וְלֹא שְׁנִי דְּרַבָּנָן. וְעֵינּוּ בְּמִשְׁנָה לְמִלְחָה פְתַב הָא לֹא קָשִׁיא דְּכִינּוּ שְׁהַזְפִּיר חֲלִיצָה כִּכְהֵן הַדְּיוּט הוּא הַדִּין נְמִי שְׁנִי דְּמֵאֵי שְׁנָא הָא כּוּלְהוּ דְּרַבָּנָן ע"כ.

וְאֵנִי אוֹמֵר מְשׁוּם הָא לֹא אֲרִיא, דְּהָא בַר"פ אֵלוּ הֵן הַלּוֹקִין [דִּי"ג ע"א] חֲשִׁיב גְּרוּשָׁה וְחֲלִיצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט כּו'. וְכַתְבוּ הַתּוֹס', דָּאֲגַב גְּרוּשָׁה נִקְטָה לְחֲלִיצָה וְכֵן בְּסוּטָה [דִּי"ד ע"א] תְּנִין ר"י אוֹמֵר אֶלְמָנָה לְכַהֵן גְּדוּל גְּרוּשָׁה וְחֲלִיצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט כּו' הִירָא וְהֵרָף כּו'.

וּבְגְמָרָא שָׁם אָמְרִינּוּ דַּלְר"י אֲעַבְרִיָּו דְּרַבָּנָן אֵין חוּזְרִי. וְע"כ אֲגַב גְּרוּשָׁה נִקְטָה.

וְכֵן פְתַב הַר"ן בְּמַגִּילָה וּפְרָק בְּנֵי הָעִיר] גַּבֵּי הָא דְּלַרְחוּב מְתַקְבְּצִים בְּתַעֲנִיּוֹת וּבְמַעֲמָדוֹת דְּמַעֲמָדוֹת אִשְׁיָגְרַת לִישָׁן הוּא כְּמוֹ חֲלִיצָה בְּדוּכְתֵי טוּבֵי אֲגַב גְּרוּשָׁה עֵינּוּ שָׁם. וְכֵן פְתַב

הַרְשָׁבָ"א בְּמִשְׁמַרְתְּ הַבַּיִת הַלְכוֹת שְׁחִיטָה ד"ז ע"ב] בְּדַבְרֵי שָׁם בְּעֵינֵי אֲשִׁיגְרַת לִישׁוֹן, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ וְכַעֲיֵן מַה שְׁשִׁנְיָנוּ בְּפֶרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ הַבָּא עַל אַחַת מִכָּל הָעֵרִיּוֹת כּו' גְּרוּשָׁה וְחִלְצָה לַכֹּהֵן הַדְּיוּט הִנֵּה שֶׁהַזְּכִיר בֵּין אִסּוּרֵי עֲרֻנָּה דְּאוֹרְיִיתָא חִלְצָה אַע"פ שֶׁחִלְצָה אִינוֹ אֱלָא דְרַבְּנָן כּו' וּבְכָל הַמְּקוֹמוֹת יִזְכָּר חִלְצָה בְּכָלל הָאֲסוּרוֹת מִן הַתּוֹרָה כּו' ע"כ.

וְכֵן פָּתַח הַרְבֵּי בֵּית יוֹסֵף בְּאֵהָע"ז [ס' קי"ז] אֲמַתְּנִיתִין דְּפֶרֶק יֵשׁ מִן תּוֹרוֹת גְּרוּשָׁה וְחִלְצָה לַכֹּהֵן הַדְּיוּט יֵשׁ לָהֶם פְּתוּבָה עֵינֵן שָׁם וְכַהֲנָה רַבּוּת. וְא"כ הֵכִי נָמִי בְּפֶרֶק יִיתָא אִין רֵא"י פְּלִל מְחִלְצָה לְשִׁנְיָ, דִּי"ל נָמִי דְּחִלְצָה נָמִי אַגַּב גְּרוּשָׁה הַזְּכִירוּ וְכַהֲנָ"ל.

אִף תִּירוּץ הַפְּסָף מִשְׁנָה נְכוּן: שָׁם וְכֵן חֲזַיב בְּמִזְוֹנוֹת בְּנֵי וּבְנוֹתֵי כּו' פָּתַח הַרְבֵּי פְּסָף מִשְׁנָה צ"ע אִם חֲזַיב בְּמִזְוֹנוֹת בְּנֵי יוֹתֵר מִשָּׁשׁ אוֹ לֹא ע"כ. וְהִנֵּה הַרְמַב"ן פ' מִשְׁפָּטִים] פָּתַח שֶׁהַבְּנִים אִין חֲזַיב לְזוּגָם אֱלָא בְּקִטְנָם בְּזִמְן שֶׁהָאֵב מְצַנְהָ אוֹ נוֹהֵג לְזוּן אוֹתָם ע"כ.

וְעֵינֵן בְּמִשְׁנָה לְמַלְךְ שֶׁהֵבִיא הֵרֵא"מ [פ' בְּהַר] דְּהֵינּוּ עַד בֶּן שָׁשׁ, אִיהוּ ו"ל מְפָרֵשׁ דְּהֵינּוּ עַד בֶּן י"ב עֵינֵן שָׁם. וְלִפִּי עַנ"ד לֹא פְּדַבְרֵי זֶה וְלֹא פְּדַבְרֵי זֶה.

דְּמִלְשׁוֹן הַרְמַב"ן שֶׁפָּתַח אוֹ נוֹהֵג, יֵשׁ לוֹמֵר דְּנִתְכַּנּוּן לְמַה שֶׁפָּתַח הַרִיטְב"א בְּחִידוּשֵׁי [דכ"ב ע"א] וְזֶה לְשׁוֹנוֹ וְכִי תִימָא פִּינּוּן שֶׁהוּא אִינוֹ חֲזַיב בְּמִזְוֹנוֹתֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה מֵאֵי טַעְמָא חֲזַיבֵיהּ רַחֲמֵנָא לְאֶדוֹן זֶה מַה דְּאִין הָעֶבֶד חֲזַיב וְאִיכָּא לְמִימַר פִּינּוּן דְּסִתְמָא דְּמִלְתָּא כָּל אֶדָם זֶן וּמְפָרְנֵס אֲשֵׁתוֹ וּבְנֵי וְצִינְתָּה תּוֹרָה שְׁלֹא יִפְסִידוּ מְפָנֵי מְכִירְתּוֹ וְשִׁיזוּגָם הַרְבֵּי דְקִים לִי רַחֲמֵנָא שְׁאֵלוּ לֹא נִמְכַר הִי הוּא זָנָם ע"כ.

וְזֶהוּ פְּנִיחַ הַרְמַב"ן שֶׁפָּתַח אוֹ נוֹהֵג. הֵינּוּ אִף שְׁאִין מְצַנְהָ לְזוּגָם רַק שְׁנוֹהֵג לְזוּגָם, רְצָתָה תּוֹרָה שְׁלֹא יִפְסִידוּ מְפָנֵי מְכִירְתּוֹ.

וְא"כ נִדְּאִי דְּאִין לְתַת לְזֶה שְׁיַעוּר ו' שְׁנִים אוֹ י"ב שְׁנִים רַק כָּל זִמְן שֶׁהוּא נוֹהֵג לְזוּגָם וְאַע"פ שְׁאִין מְצַנְהָ מִדְּרַבְּנָן כָּלל, וְמַה שֶׁפָּתַח הַרְמַב"ן בְּקוּטְנָן הֵינּוּ דְּאִז הִי נוֹהֵג לְזוּגָם, כֵּן נִרְאֶה לְפִי עַנ"ד.

וְנִרְאֶה דְּזֶהוּ ג"כ דְּעַת רַבִּינוּ, וְעֵינֵן בְּמִשְׁנָה לְמַלְךְ וְאִין מְחִלּוֹקַת מַעֲתָה: הַלְכָה ב' אַע"פ שֶׁהָאֶדוֹן חֲזַיב בְּמִזְוֹנוֹת אֲשֵׁתוֹ וּבְנֵי, אִין לוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם כְּלוּם אֱלָא הֵרֵי מַעֲשֵׂה הָאֲשֵׁה וּמְצִיאָתָה לְבַעֲלָהּ וְכָל שְׁזוּכָה הַבַּעַל בְּאֲשֵׁתוֹ זוּכָה זֶה אַע"פ שֶׁהוּא עֶבֶד עֲבָרֵי הוּא מְבֹאֵר בְּמִכְלִתָּא שֶׁהֵבִיא הַרְבֵּי פְּסָף מִשְׁנָה [הַלְכָה א].

וְרֵאִיתִי לְהַרִיטְב"א שֶׁפָּתַח וּמְסַתְּבָרָא דְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶן וּמְצִיאָתָן שְׁלוֹ תוֹדוּמֵן זֶה כְּמוֹ שֶׁהִי שְׁלֵ אֲבֵיהֶם דְּהָא קָאֵי בְּחֵרִיקָן ע"כ. וְצ"ע מִהֶמְכִּילְתָּא הַנֶּ"ל וְנִרְאֶה דַּס"ל דְּהֶמְכִּילְתָּא דְּדַרְיֵשׁ הָא דְּמַחְזִיב לְזוּגָם מְקַרָּא דְּאִם בַּעַל אֲשֵׁה הוּא מָה הוּא חֲזַיב לְזוּגָו כּו' שְׁפִיר נְפִיק בְּתַר הֵכִי לְעֵנֵן מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם.

הוּא מַעֲשֵׂה יְדֵי לְרַבּוֹ וְאִין מַעֲשֵׂה יְדֵי בְּנֵי וּבְנוֹתֵי לְרַבּוֹ. אֲכֵן תְּלַמוּדָא דִּינֵן דְּמִפִּיק הָא דְּחֲזַיב לְזוּגָם מְקַרָּא וְיִצְאָה אֲשֵׁתוֹ עִמּוֹ וְלֹא מִבַּעַל אֲשֵׁה הוּא.

לֹא דְרָשִׁינָן כָּלל תִּיבַת הוּא לְמַעַט מַעֲשֵׂה יְדֵי אֲשֵׁתוֹ וּבְנֵי כֵּן נִרְאֶה: וּבְזֶה יוֹבֵן דְּבָרֵי הַפְּסָף מִשְׁנָה שֶׁפָּתַח עַל דְּבָרֵי רַבִּינוּ דְּלַמַּד כֵּן מִהֶבְרַיִיתָא. דְּקִאֲמַר הוּא נִמְכָּר אֲשֵׁתוֹ וּבְנֵי מִי

נמכרו, משמע דאין משעבדים לו כלל ע"כ, והקשה עליו המשנה למלה מי דחקו להוכיח מהברייתא ולא זכר מהמפורש במכילתא עיין שם שהאריה בלשונו ונשאר בתימה.

ולפענ"ד נתפנון דלא נימא כמו שפתוב בדברי הריטב"א פנ"ל. לזה הוכיח גם מלישנא דברייתא שבגמרא דע"כ אין משועבדים לו כלל, והיינו לפי דברי רבינו דאין חילוק בין נותן להם מזונות לאין נותן להם.

דאלו הוי מסלק בהכי גם מדברי המכילתא אין ראוי, דהא י"ל כמו שכתב הרמב"ן דהמכילתא איירי באין נותן מזונות, וע"כ דס"ל לרבינו דזו ודאי אין סברא דבשביל המזונות יתחייב מעשה ידיהם, וא"כ שפיר פתב ליישב דברי רבינו דארף למה דהוא הביא קרא דויצאה אשתו עמו כבתלמודין ולא מבעל אשה הוא, אפי' הכי דרשינן למעט מעשה ידיהו מלשון דתלמודין הוא נמכר פנ"ל, וארף דהתם קאמר למאי דלא דעיין דחייב במזונות הא נתבאר דלרבינו אין חילוק כנלפענ"ד: הלקה ג' מי שמכרוהו ב"ד יש לרבו ליתן לו שפחה פנענית, בין האדון בין בנו של אדון אם מת אביו הרי זה נותן לו שפחה, וכופהו על זה כדי שיליד ממנה עבדים, והרי הוא מותרת לו כל ימי עבודתו שנאמר אדוניו יתן לו אשה וגו': במכילתא איתא אדוניו יתן לו אשה רשות או אמרת אלא חובה תלמוד לומר אם בגפו יבא בגפו יצא רשות ולא חובה ע"כ.

ולפי זה לראב"י דדרוש קרא דבגפו יבא לענין דאם אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה פנענית, ליכא הוכחה מהאי קרא, ושפיר י"ל דהוא חובה. והקשה הלחם משנה בשם הרא"מ על רבינו דפסק לקמן [הלקה ד'] כראב"י דבאין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה פנענית ומנא לי' לפסוק הא דרשות, ועיין שם מה שדחק בזה.

ועי' במשנה למלה מה שכתב בזה ורוב דבריו קדמו הלחם משנה. והנה כל דבריו דחוקים מאוד למענין וביחוד מה דכתב המשנה למלה דס"ד למסור לו שפחה כנענית כדי לקיים לעולם בהם תעבדו עיין שם.

לא הבינותי הא לעולם בהם תעבדו היינו בעבדים פנענים. ואם פונתו דיהי' לו בנים שהולכים אחריו והם יהיו פעפופים עדיין קשה דהא ר"י בעצמו ס"ל לעולם בהם תעבדו רשות ואיך יאמר דמשום הכי סלקא דעתין לומר חובה וצ"ע: ומאי דנראה לי בישוב דברי רבינו, דבאמת לא הבינותי מאי דס"ד דר"י לומר דחובה היא.

דארף דנימא כמו שפתבו הלחם משנה והמשנה למלה דאין זה בכלל אם שבתורה דנדאי רשות מ"מ קשה דהא בפ"ק דסוטה [ד"ג ע"א] פליגי ר' ישמעאל ורע"ק בקינוי ובלא יטמא ובלעולם בהם תעבדו אי רשות או חובה.

ופריד ר' ישמעאל ורע"ק בכל התורה כולה. לפלגו ומשני הכא בקראי פליגי ר' ישמעאל סבר פלפי שאמרה תורה לא תשנא כו' יכול כגון זה תלמוד לומר וקניא לה בעלה, פלפי שאמרה תורה לא יטמא כו' תלמוד לומר לה יטמא.

פלפי שאמרה תורה כו' ורע"ק סבר קראי יתירי פתיבי להורות דחובה ור' ישמעאל סבר כל פלפי שאמרה ונשנית כו' עיין שם. וכן הוא מבואר להדיא בזבחים [דס"ו ע"א] ובתוס' ד"ה אלא לענין לאונו עיין שם היטב, ועכ"פ שמענינו דלתרנונייהו פיון דבלאו

קרא הי' לנו סבא דאסור לעשות כן שפיר אמרינו דקרא אינו אלא רשות ור' ישמעאל בעצמו ס"ל כן, ורע"ק דס"ל חובה משום דהוי לי' קרא מיותר לחובה.

א"כ הכי נמי הא שפחה אסורה לישראל [ואף לדעת רבינו לפי דעת הרשד"ם דמותרת מן התורה, הא פתב המשנה למלך דמהיתרא לעבד עברי הוא דשמעינ' לה הא בלאו הכי הוי, ס"ד דאסורה].

וס"ד דגם לעבד עברי אסורה, וא"כ צריף קרא להתייר ומהיכי תייתי ניימא דחוב הוא אדרבה הא בכהאי גוונא צריף קרא לחובה ולא דיצטרף קרא לרשות. ומה, דצ"ל דר' ישמעאל לטעמין' דס"ל בקינוי וזה? טמא ולעולם בהם תעבדו רשות והקשו התוס' וכי לית לי' לר' ישמעאל תרי"ג מצות נאמר למשה בסיני ונחסרו לדידנ' מהמנין או יהא מיותר לרע"ק.

ותירצו דיש מצות שמנאם ר' ישמעאל ולא מנאם ר עקיבא עיין שם. וא"כ י"ל דס"ד דר' ישמעאל פיון דתרי"ג מצות הלכה למשה מסיני ונחסרו מהמנין, ס"ד דזו בנדאי להשלים המנין וזו הראי' שהיא חובה.

[ואי דמאי אולמא דהנהך מהאי, עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא] ולהכי הוצרך קרא דהוא רשות. וא"כ זהו ר' ישמעאל לטעמין' אנו לדידן דקיי"ל בכל הנהך דסוטה כר' עקיבא דלהדיא רבי קרא דחובה ניהו, א"כ שפיר אין צריף פלל קרא דחוב ניהו.

ושפיר אף דפסק רבינו כר' אליעזר כן יעקב ס"ל נמי דרשות הוא דאין צריף פלל קרא לזה וכנ"ל וא"ש: ובזה יובן לתרץ מאי דפסק רבינו פתחמים דהמוכר עצמו אסור בשפחה פנענית. והתוס' [דט"ו ע"א] הביאו בשם רבינו תם דפסק פתחמים משום דר"א שמותי הוא, ודחו דבריו דבכל הספרים פתיב ר' אליעזר בלא יו"ד עיין שם.

וא"כ מנא לי' לרבינו לפסוק פתחמים. אבל לפי מה שפתיבתי יובן, דהנה המשנה למלך הקשה לפי מה שכתב הרשד"ם לדעת רבינו דשפחה פנענית מותרת מן התורה.

א"כ איך קאמר בגמרא דתחמים ילפי לו ולא למוכר עצמו ור"א ס"ל לו לרבות בעל פרחו, למה לי קרא לבעל פרחו. הא בלאו הכי גזע דאי מדעתו א"כ בגפו יבא בגפו יצא מיעט דבאין לו אשה ובנים אף מדעתו אין רבו מוסר לו שפחה פנענית, קשה מדוע לא פיון דשפחה פנענית מותרת מן התורה עיין שם שהניח בקושיא, ולא קשה מידי די"ל דר"א [וכן תחמים דעמין' דהוצרך לומר אליביהו קרא דכי משנה כו' עיין שם היינו ג"כ אף אי ס"ל כר"א בהא] דריש בגפו יבוא לענין דרשות.

ואפילו לא דריש הכי רק כראב"י מ"מ פיון דס"ל כר' ישמעאל דצריף קרא לרשות א"כ אי דריש בגפו כראב"י ע"כ אם אדוניו חובה. א"כ שפיר י"ל דבגפו בלא למעט דאם אין לו אשה ובנים אין רבו חייב למסור לו שפחה פנענית [ורק ר' אליעזר ביו"ד חבירו של ר"י ס"ל דוקינא ולעולם בהם תעבדו חובה].

ולפי זה אתי שפיר דרבינו לטעמין' דס"ל כרע"ק ואין צריף פלל דרשות דאף בלאו בגפו יבוא הוא רשות ובגפו יבוא מרבה דבאין לו אשה ובנים אין מוסר לו. וע"כ היינו אפי' בעל פרחו.

וא"כ אין צריך קרא דאי' לבעל פרחו יפרש קרא דלו למעט מוכר עצמו. ויפה פסק רבינו דמוכר עצמו אין מוסרין ואתי שפיר: איברא בגוף הענין לא אדע מנא לי' להלחם משנה ולהמשנה למלה, דדעת רבינו דהוא רשות.

דמלשון רבינו שכתב יש לרבו ליתן לו שפחה פנענית, משמע חייבא הוא על רבו וצ"ע: ודע דמהרי"ט ז"ל במהדורא שני' לסוגיית עבד עברי, חקר באם אין הרב רוצה למסור לו שפחה כנענית אם יוכל העבד בעצמו ליקח משום הואיל ואשתרי אשתרי עינין שם.

ולפענ"ד דרשאי הוא פנין דהותרה אצלו שפחה פנענית ונהרי היא לו פנשים דעלמא. וקצת ראי' מס"פ האומר [דס"ט ע"א] בעובדא דר' שמלאי דאמר לי' אי אקדמתך טהרתינהו לבנה דאמר לו זיל גנוב ואינדבן בעבד עברי כו', עינין שם ובתוס' רי"ד דאף לעשות איסור התירו לו כדי לטהר לזרעו.

וקשה איך התירו לו לעשות איסור ופן אח"כ לא ירצה הרב למסור לו שפחה כנענית ונמצא יעשה איסור באין תועלת ופן לא יהי להרב שפחה, ושפחה של איש אחר ודאי לא יאבה לתת לו להיות הבנים לפלוני ומדוע לא נחוש פן לסיבת מה לא יאבה לתת לו ואיך נתיר לו לעשות איסור בשביל זה.

אלא ודאי דאף אם לא יתן לו הרב יוכל ליקח בעצמו פן נראה: ודע עוד דראיתי להרב יד אלי' [סימן צ"ו] הקשה על דברי רבינו מתמורה [דל"א ע"א] בהא דתלין שפחתך אצל עבדי רבי אומר אין זה אתנו וחקמים אומרים אתנו ואסיק דאיירי באין לו אשה ובנים ופליגי בדר"א בן יעקב.

וק' מאי טעמא לא קאמר דאיירי במוכר עצמו וחקמים דהתם כתנא קמא דהקא דאסור בשפחה כנענית ורבי כר"א, וע"כ דלא בעי לאוקמי פחקמים דלא פהלקתא דהלכה כר"א כדכתבו התוס'.

וקשה איך פסק רבינו כתנא קמא דהקא, עינין שם שלא העלה לזה תירוץ מספיק, ולפענ"ד דהנה בגמרא פריף מאן האי תנא דלא יליף שכיר שכיר וכעי למימר תנא קמא דר"א, ודחי דאפי' ילפי שכיר שכיר מ"מ פליגי אר"א ונהדר בעי לומר רבי הוא דתנא באלה כו' ודחי עינין שם.

וקשה באמת אלא מאן הך מאן דאמר ועינין בריטב"א שכתב דלמסקנא דלא אשפחנא מאן דאמר אחר ע"כ תנא קמא דר"א הוא אותו המאן דאמר ולא מהני קראי נפקא לו' עינין שם. והנה מהתוס' ד"ה ואף לא משמע פן, וכן במהרי"ט בחידושו לב"ב ועי' במשנה למלה [פרק ה'] וצ"ל לדעתם דלמסקנא באמת רבי הוא המאן דאמר דלית לי' שכיר שכיר ולאו מקראידיגאלנו נפקא לי' וא"כ פנין דל"ל לרבי שכיר שכיר, ע"כ דס"ל פחקמים דר"א דרק מקרוהו ב"ד מותר בשפחה דאף אי ס"ל לו מדעתו, מ"מ מנא לי' להתיר השפחה במוכר עצמו פנין דלית לי' שכיר שכיר.

וא"כ לא מצי תלמודא למימר דפליגי בדר"א משום דגם רבי ע"כ לית לי' דר"א. וא"כ תקשי מאי טעמא רבי אומר הרי זה אתנו.

וע"כ הוֹצֵרָה לומר דְּפִלְגִי בדר"א בְּן יַעֲקֹב, וּפְשׁוּט: הִלְכָה ד אין עֶבֶד עֲבָרִי מוֹתֵר בְּשִׁפְחָה פְּנִיעֵינִי פֶד שְׁתֵּהִי לֹ אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וּבָנִים אֲבָל אִם אֵין לֹ אִשָּׁה וּבָנִים, אֵין רַבּוּ מוֹסֵר לֹ שְׁפִחָה פְּנִיעֵינִי: הָרַב יֵד אֵלֵי [ס' צ"ב] הִבִּיא בְּשֵׁם הָרַב ט"ז בְּסִפְר דְּבָרֵי דְּוֹד [פ' מִשְׁפָּטִים] שְׁפֵתָב דַּמ"מ אִם גְּתֵרָצָה הָעֶבֶד מוֹתֵר וְרַק בְּעַל פְּרָחוּ אֲסוּר, וְרָא' מִהָאוּמֵר [דס"ט ע"א] בְּעוֹבְדָא דְּרַבִּי שְׁמַלְאִי, וְכָתְבוּ הַתּוֹס' דִּהוּא הַדִּין דִּהוּי מְצִי לְמִימֵר לְמוֹכֵר עֲצָמוּ וְכַר"א.

וְקָשָׁה הָא לֹא הָיִי לִי אִשָּׁה וּבָנִים וְע"כ דְּבָרְצוֹנוּ מוֹתֵר ע"כ. וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ תוֹס' ב"ב [ד"ג ע"א] ד"ה כּוֹפִין דִּהִקְשׁוּ דִּימְפֹר עֲצָמוּ לְעֶבֶד עֲבָרִי לר"א דְּמוֹכֵר עֲצָמוּ מוֹסֵר לֹ שְׁפִחָה פְּנִיעֵינִי.

וְכַמָּאן דְּאָמַר דְּאָף בְּאֵין לֹ אִשָּׁה וּבָנִים מוֹסֵר לֹ שְׁפִחָה פְּנִיעֵינִי עֵינִן שָׁם. מְבִנְיָר דְּוֹקָא לְהָךְ מֵאֵן דְּאָמַר הָא לֹאִידָךְ לֹא.

וּפְשׁוּט דְּכּוֹנֵת הַתּוֹס' דְּקְדוּשִׁין ג"כ לְהָךְ מֵאֵן דְּאָמַר וְכֵן פֵּתַח הִיד אֵלֵי. וְכַאֲמַת קָשָׁה לְפִי דְּבָרֵיהֶם בְּתוֹס' קְדוּשִׁין דְּרְצוֹנוּ מוֹעִיל א"כ לְמָה הוֹצֵרָכוּ לומר בְּמוֹכֵר עֲצָמוּ וְכַר"א דְּאָף לְרַבֵּן יוֹעִיל רְצוֹנוּ.

דְּכִינֵן דְּרְצוֹנוּ מוֹעִיל בְּאֵין לֹ אִשָּׁה וּבָנִים הוּא הַדִּין דִּיֹּעִיל בְּמוֹכֵר עֲצָמוּ. וְעֵינִן בְּרִיטְב"א בְּחִדּוּשֵׁיו לְפָרַק קָמָא דְּקְדוּשִׁין [דף י"ד] פֵּתַח דְּמוֹכֵר עֲצָמוּ מוֹעִיל רְצוֹנוּ וְדָחָה רְאִינִי הַחוֹלְקִים מִהָךְ דַּר' שְׁמַלְאִי עֵינִן שָׁם הֵיטֵב.

וְכַאֲיִן לֹ אִשָּׁה וּבָנִים פֵּתַח ג"כ דְּמוֹעִיל רְצוֹנוּ עֵינִן שָׁם. וְנִעְלַם מִהָרַב ט"ז וְהִיד אֵלֵי דְּבָרֵי הַרִיטְב"א הַגָּ'ל.

שׁוֹב מְצָאֵתִי בַמַּל"מ שֶׁהִבִּיא דְּבָרֵי הַרִיטְב"א: תוֹנִשְׁלַב"ע אַחַר גְּמַר הָעֵתְקַת הַכְּתִי"ק הִזָּה מְצָאֵנוּ עוֹד ב' דְּפִין וְהָעֵתְקָנוּ כָּאֵן בְּלִשׁוֹנוּ הַק' אוֹת בָּאוֹת פ"א מִהִלְכוֹת יִסוּה"ת הִלְכָה ה' הוּא אֱלֹקֵי עוֹלָם אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ וְהוּא הַמְּנַהֵיג הַגְּלָגַל כו' הַרְדָּב"ז ז"ל בְּתוֹשׁוֹ חֵלֶק ה' ס' ס"א קט"ז] נִשְׁאָל עַל לִשׁוֹן זֶה, וְזֶה לִשׁוֹנוֹ פִּינֵן שֶׁהוּא אֱלֹקֵי עוֹלָם מֵה צוֹרֵךְ עוֹד כו' וְתוּ מֵה יַחוּס אֱלֹקוֹת לְעוֹלָם וְאֲדֻנוֹת לְאָרֶץ וְהַנְּהַגָה לְגַלְגַל, וְתוּ שִׁנְיָה הַסֵּדֵר שֶׁהַגְּלָגַל נִבְרָא תַחֲלָה לְאָרֶץ וְכֵן מְדַבֵּר הוּא ז"ל בְּפָרָקִים שְׂאֵחַר זֶה עַכ"ל.

וְהִנֵּה מֵה שְׁפֵתָב הַגְּלָגַל נִבְרָא תַחֲלָה, אֲשֶׁתְּמַטְתִּיָּה דְּבָרֵי הַבְּרַא"ר [ספ"א] דִּהוּא מַחֲלוֹקַת ב"ש וּב"ה וּב"ש אוֹמְרִים שְׁמַיִם נִבְרָאוּ תַחֲלָה וּב"ה אוֹמְרִים הָאָרֶץ נִבְרָאֵת תַחֲלָה וְאִתְּכ"כ שְׁמַיִם. וְהִנֵּה בְּכָל מְקוֹם ד' בֵּית הַלֵּל עֵיקָר בְּמְקוֹם ב"ש, וְאִמְנָם שָׁם אֲסִיק אִתְּכ"כ רְשָׁב"י אָמַר תְּמַה אֲנִי הָאִיף נְחֻלְקוּ אֲבוֹת הָעוֹלָם עַל בְּרִיאַת שְׁמַיִם וְאָרֶץ שְׂאֵגִי אוֹמַר שְׁנִיָּהֶם לֹא נִבְרָאוּ אֱלָא כְּאֶלְפָס וְכִסּוּי'.

פִּירוּשׁ בְּבֵת אַחַת וְכֵן אָמַר ר' אֶלְעָזָר בַּר"ש שְׁם דְּלִכְךָ מְזַכִּיר לְפַעְמִים אָרֶץ קוֹדֵם וְלְפַעְמִים שְׁמַיִם קוֹדֵם לְהוֹרוֹת דְּשְׁנֵיהֶם שְׁקוּלִים וּבְבֵת אַחַת נִבְרָאוּ. וְהִתִּימָא עַל הָרַב הַמְּשִׁיב ז"ל שֶׁג"כ לֹא אֶהְדַּר לִי דְּבָרֵי הַבְּרַא"ר הָאֲמוּרִים: וְהִנֵּה הַשִּׁיב לֹ שָׁם שְׁדְּבָרֵי הַמְּפָרֵשׁ אֵין מְסַפִּיקִים לִיִּשְׁב וְהָעֵתִיק שָׁם פִּירוּשׁ כַּת"י עַל דְּבָרֵי רַבִּינוּ מַר"י וְ' תְּבוּן וְג"כ אֵין מְסַפִּיק וְגַם לֹא נִתְחַנּוּר בְּעֵינָיו וְעֵינִן שָׁם מֵה שְׁפֵתָב הוּא לְפָרֵשׁ.

ובעניי לא נתחנןר יפה פירושו ז"ל. כי אלקים פירושו שופט ומושל ואיך אמר שלקף כתב אדון כל הארץ לבל נחשוב היותו בלתי מושל בתחתונים ועיין שם דסבר הוראת מלת אלקי העולם באה על זה וכאמור.

אבל כונת הרב ז"ל מבוארת פי מוסדי התורה שיש מצוי וצריך שנדע עוד שהמצוי הזה הוא אלקי שופט העולם מעניש לעושי העול ומטיב למטיבי לכת שגם זהו יסוד התורה. והנה בכופרים שני מינים.

מהם האומרים שהעונשים והטובות הבאים לאדם הם על צד הקרי וההנדמן והם המתפלסים בעם. ומהם האומרים שהכל תלוי במזל ובהוראת הגלגלים והם פתות ההוכרים וחוזי כוכבים.

ולפי שהרב זכר היותו ג"כ השופט מעניש ומטיב. אמר אח"כ להוציא מלב אותם ב' הדיעות.

נגד הראשונה אמר שהוא אדון כל הארץ מנהיג הארץ באדון בעבדו שכל פעולות העבד אינם מקרים אבל ברצון וציוי האדון פן כל הנעשה בארץ מתחת. וכלפי השני אמר שהוא הסובב הגלגל וכל השינוים והפעולות הבאים מפח הגלגל והמזלות הכל מכחו הם והוא ית' עולתם ולכן הוא שופט צדק בנתינת השקר ועונש.

או להיות עונשי האדם וכן טובותיו בעוה"ז מב' ענינים מעצמו אם באבדון ממונו ואם בעשותו ענינים בלתי ראויים עד שישחלה על ידם או יתניסר. וכן במדה טובה ואם מזולתו שיאבדו ממונו או יסרוהו וכיוצא וכן אם יטיבו לו.

וכלפי אותם שמזולתו אמר אל תחשוב שהם מבחירת הזולת, אבל הוא תברך אדון כל הארץ ומשמש בו על דרך האדון המשמש בעבדו. והוא על דרך הוי אשור שקט אפי ועל אותם שמעצמו שאין לתלותם אלא בקנשי המזל וטובו, כלפי זה אמר והוא המנהיג הגלגל וכאמור, ואמר על ארץ אדון ועל גלגל מנהיג, פי הגלגל מנהיגו בפועל בכחו כמי שמנהיג דבר.

אבל בארץ אינו נזכר שהוא מנהיג רק הוא כמו העבד העושה פעולה שאין האדון מנהיג בפעולתו. אבל אינו עושה בלעדי ציוי ורצון האדון.

ואיחר מן הגלגל למה שרצה להסמיך לזה מה שכתב בכת שאין לו קץ כו' ואי אפשר שיסובב כו'. ולא רצה להפסיק בינתיים לכן אחרו במש"ל.

ודברי רבינו ז"ל הן הם דברי הפתוב [ישע' מ] אלקי עולם ד' בורא קצות הארץ לא ייעף ולא ייגע. שמה שכתב לא ייעף וגו' ר"ל על סיבובו הגלגל בכח ולא ייעף כו' וע"ש ברד"ק: הלכה ו' וידיעת דבר זה מצנת עשה כו': הרמב"ן בספר המצות חולק על זה.

ועי' מה שכתבתי בזה בדרך מיוחד, ושם פתבתי על דברי בעל חובת הלכות שער היחוד שכתב שצריך לזה ידיעה בדרך המופת עיי' שם וקחם הנה. ובפירושו הרד"ע פירש פן לשון הרמב"ם וידיעת דבר זה ר"ל דרך התקירה ע"ש: שם וכל המעלה על דעתו כו' עובר בל"ת כו': גם בזה יש חולקים.

ועיין בספר משנת חכמים באנרף מזה. ועיין מה שכתבתי על זה בקונטרסים אוצר המלך וקחם הנה: הלכה זו שהרי הגלגל סובב כו' ראי' זה היטה מכרחת אלו ידענו שהגלגל בסבובו אין לו קץ וסוף.

אבל אחרי שהשמים חדשים ולא סבבו עדיין אלא זמן מוגבל. א"כ מה ראיה על שאין לכחו קץ וסוף.

וראיתי להמפרש ספר העקרים בענפים מאמר ב' פרק ה' העיר בזה וכתב פי כפר הרמב"ם ז"ל הליץ בעד עצמו בהמורה [חלק א' פע"ג] כמה שחברתי על הגמרא פשיזמן לי זכרון יסודי הדת לדבר בקיום מציאותו אקיימנה בדברים הנוטים אל הקדמות לא שאני מאמין בקדמות אמנם אני רוצה שאקיים מציאותו ית' באמונתו בדרך מופתים שאין מחלוקת בו בשום פנים ע"כ.

אמנם אני לא אחשוב שיהי' גם החבור זה מפלל אותם המקומות שיהי' דברו נוטה אל קדמות הגלגלים כי הספר הזה קראו משנה התורה יסד בו כל הדברים הראויים ונכונים וכלי הצטרפות וסמיכה על שום ספר וחבור אחר ואיך יכתוב בדברים האלה.

ובהלכות יסודי התורה. וכפלם זה פעמיים כאן ובהלכה ה'.

והרב יעב"ץ ז"ל במגדול שלו ואוצר הטוב מוסד א' אות ו' כתב לו ידעו הרבנים התלמודיים בפלסופיא לא היו שותקים לו בכאן ע"כ, ואמנם אין צורך בזה לקבל פני פלסופוס חברינו והפלל יודעים עד היכן הדברים מגיעים, וכבר אותם העוררים על ספר המורה להרב ז"ל לעוררו גם על ספר המדע.

ואפשר כי אין פונתו להביא הכל מדרך המופת אבל מצד שנודע אלינו כי הארץ לעולם עומדת וכן הגלגלים ועם היות חד חרוב, קבלו רז"ל שעתיד הקב"ה לחדש עולמו ועוד יהיו שמים חדשים וארץ החדשה ובלאו הכי דעת רבינו בפרק ב' לא נראה פן יעו"ש היטב שסובר דהם תמידים עי' שם ובהגה.

והנה הגלגל סובב הולך עד אין קץ מעת שנתחדש, ולכן גם לכחו ית' נמשך זה שנודע אלינו שאין קץ וכו' ואין ראיתו על שאין לו תחלה כלל. ומצאתי לר' יעב"ץ ז"ל [שם אות יו"ד] כתב ג"כ להליץ בעדו.

וכתב אע"פ שהוא רחוק פונתו על פי דברי המדרש שהי' בונה עולמות ומחריבן כו' יעי' שם שהאריף בלשונו הצחה. ולא ידעתי מה הוא סח כלל ובמה נתיישבו דבריו.

ואם הי' בורא עולמות גם קודם זה. מ"מ אין ענין זה קדמון אצל מחודש ומעת ההתחדשות עד עכשיו זמן מוגבל שיש לו קץ וסוף.

ובמה איפוא התפאר פי מצא להוציא הלעז מדברי רבינו. ואמנם מה שכתבתי קצת המלצה בעדו פנ"ל: הלכה י' מהו זה שביקש כו'.

הרדב"ז חלק ב' (לשונות הרמב"ם סימן רנ"ב) הביא הגהת אחד מגדולי הדור שכתב שבספר ישן מדניק מצא פתוב וזהו שביקש כו' והרד"ע כתב שגירסא וזהו שביקש יותר מבואר עיין שם] והרב ז"ל השיב כי גוסחת ספרים שלנו מדוניקים עיין שם.

ועי' שם במקצת על דרך הסוד. ועיין בסוד פנים ואחור בשו"ת באר שבע (סימן ע"ד) עי' שם: הלכה י"א פה אמרו חכמים אין למעלה לא ישיבה ולא עמידה הוא בפרק אין דורשין [דט"ו ע"א].

וכתב רש"י ז"ל דלא גרסינן ולא עמידה. משום דקאי התם אמת"ט דמלאך הנה דנקראים עומדים, רק דאין להם ישיבה כדאיתא בירושלמי [רפ"ק דברכות] המלאכים אין להם קפיצין ומאי טעמא קרבת אל חד מן קמאי קמאי, וצל"ע בזה בשמות רבה [ר"פ כ"ה] רצה עושה אותם יושבים שזאמר וישב תחת האלה, ובאמת בגמרא משמע נמי רק למעלה אין להם ישיבה אבל למטה יש להם ישיבה פה דנישב תחת האלה, אבל הירושלמי דקאמר אין להם קפיצין קשה, ואמנם רבינו ז"ל שפיר גרס לה וסובר דקושטא דאין להם עמידה והא דנקראו עומדים על דרך משל, [ומט"ט עיין ברלב"ג ריש משלי שהוא שכל הפועל הנודע לפלסופים שממנו הנבואה, כי מט"ט בלשון יגון אם וכו' הפתוב קראו אם.

כענין בעטרה שעטרה לו אמו וכן שמע בני מוסר אביה ואל תטוש תורת אמה יאמר אביה על ה' ואמה על שכל הפועל יעו"ש. ולפרש דברי הגמרא הנזכרת בזה אכ"מ: פרק ב' הלכה ג' צורתן קבועה לעולם: הנה רז"ל ובפרק חלק] אמרו שית אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב דאח"כ העולם מתמוטט.

וכן הוא בפתוב ישע'י נ"א] כי שמים כעשן נמלחו והארץ כפגד תבלה, ופירש"י ד"א כו' וראו פמה הם חזקים ובריאים ואעפ"כ יבלו כו' עיין שם. אמנם הרד"ק הקשה על זה כי אם העולם אויב איך תהי' ישועה וצדקה אם אין נברא, ואיך מסיים הפתוב וישועתי לעולם תהי', ומביא בשם אביו שפירש שהוא על דרך הפלגה כלומר קודם אחרוב העולם משאבטל ישועתי וכמו שאלו קיימים פן תהי' ישועתו קיימת.

עיין שם עוד פרושים והוא נסמך בדעת רבינו פה. אמנם דעת רש"י ז"ל לפרש המקרא כפשוטו הוא דעת רז"ל.

ועיין במהר"י אברבנאל שפירש הפתוב כי לפי שהעולם יפסד באחרית אלף הששי והארץ כפגד תבלה. א"כ מוכרח שישועתי לעולם תהי' ר"ל לעולם מנושב ובהכרח שישועתם אלו תוכן דבריו.

והנה נתפנון בזה ליישב דברי רז"ל כי העולם יחרב מקוששית הרד"ק והודה לו כי כשייחרב העולם לא יהי' שייך צדקה וישועה אבל הנזח לו בהוצאת מלת לעולם ממשמעה. אבל אין זה במשמע.

ולא אדע לדעתי איך נעלם מהם ענין עולם הבא המפורסם בדברי רז"ל, והוא מפנינות האמונה וזהו באמת תכלית הישועה והצדקה. ואמרו באבות העולם הנה כפרו ודור כו' כי הוא יחרב ויבש, והיכן אריכות ימיו לעולם שפולו ארוך כדאיתא בקדושין.

שאין בו לא אכילה כו' כדאיתא בברכות. כי אינו על ענין וסדר העולם הנה כלל.

ועל זה תקנו לומר מן העולם ועד העולם כדאיתא ובפרק הרואה שלא יאמרו אין עולם
אלא אחד. והוה הם השמים החדשים שזכרהכתוב [ישע' ס"ו] כפי פירושו רז"ל ועי' שם
ברד"ק לפי שיטתו כי אין כל חדש].

וכן אמרו שם [בפרק חלק] שעתיד הקב"ה לחדש עולמו ושבאותה אלה שנה עושה להם
הקב"ה כנפים כ' עי' שם, ושפיר מלת לעולם כששטי' אף כשיבלו שמים וארץ אלו
ניקומו אחרים הנה תהי' ישועתי וצדקתי, (וזהו שאמרו רז"ל בספרי על פסוק דור הולך
ודור בא דאיפכא הול"ל ארץ הולכת וארץ באה והדור לעולם עומד עי' שם).

וכפי זה הם הגלגולים הנם ככל הגופות שהוים ונפסדים תמיד ומצאתי בספרי ופרשת
עקב על פסוק כימי השמים על הארץ קל וחומר ומה שמים וארץ שלא נבראו אלא
לכבודן של ישראל חיים וקיימים לעולם ולעולמי עולמים ק"ו לצדיקים כו' עי' שם.

והנה זהו כדברי רבינו, ואפשר דכוננתו על השמים החדשים שאמרנו וכדאייתי התם קרא
דכי כאשר השמים החדשים כו' עי' שם, ואורו עיני וראיתי פן בתנחומא דשאלה מטרוניא
אחת פתיב למען ירבו ימיכם אין אתם קיימים אלא כל זמן ששמים וארץ קיימים
ועתידים שמים וארץ להתבלות שנא' שמים כעשן.

וגו' א"ל מאותו נביא אני משוכך שצאמר כי כאשר השמים החדשים כו' ע"כ, ומייתי לה
בילקוט ישע' [רמ"ז שע"ג] אחר שהביא דברי הספרי ה"ל. והוה הו דברי ספרי, ולזו
נתפונן בודאי על השמים החדשים שר"ל שם שמים וארץ קיימים לעולם כנ"ל שנה
נפסד וזה הנה.

ודברי תורה עשירים במקום אחר. ודברי רבינו בזה צל"ע: הלכה ד' ובעל כנפים הפל
במראה כו'.

יעי' במפרש ביאור בעל כנפים. והרב לב שלם הביא בשם מורו הרב חזון נחום.

שהקשה ממה שכתב הרב עצמו בספר המורה ופרק מ"ד שכל כנף הבא במלאכים עניינו
הסתר כמו ולא כנף עוד מוריה ע"כ. ואין זה קושיא כי הרבה פנים לתורה וכי החליט
בספר המורה שם כי אין לו פירוש אחר אלא זה.

וכבר אמרו ז"ל שבעים פנים לתורה וכאן נקט מה שהוא יותר קרוב לפי הפשט. והי'
סתירה אלו הי' שם אומר היפה מה שאומר כאן.

אבל אם שם אומר פירוש אחר וכאן פירוש אחר אינו סתירה כלל והרבה יש פאולה:
שם. עושה מלאכיו רוחות: ועיין במפרש מה שכתב וזה שצאמר עושה מלאכיו רוחות
אין ענין הדברים כו' עיין שם, יראה מלשוננו כי בא להשיב על רבינו ז"ל כי פסיק מלאכיו
רוחות אין מהכרח לפרש שיהי' המכונן שהמלאכים רוח ולפרשו בדרך משל.

ללא יש לפרש שעושה הרוחות למלאכים ושלוחים כו'. ולפיכך בחנם כתב עליו הרד"ע
ז"ל מה שכתב עי' שם: הלכה ז שינוי כו' ולפיכך נקראים חיות הקודש והם למעלה כו'.

ראיתי להרב בעל מאיר נתיבים [סימן ו'] העתיק לשון רבינו חיות הקודש והם למעלה
מן הפל ולפיכך נקראו חיות הקודש ע"כ, וכתב שזהו דלא כגנוסחת התקונים דף קי"ד
כגנוסחת אל אדון שרפים חיות ואופני הקודש דקרי גם לאופנים קודש.

והניח בצ"ע על רבינו ממה שאנו אומרים בקדושת מוסף נעריצה ונקדישה פסוד שית
שירפי קודש דקרי קודש לשרפים עי' שם. ובאמת אין לשון רבינו כדבריו.

וכנת רבינו שכתב ולפיכך נקראים כו' קאי על פולם שר"ל הואיל ושינוי שמותם כפי
מעלתם. לכן הו' נקראים בעשרה שמות חיות הקודש ואופנים כו' שהם נגד עשרה מעלות
שלהו.

והואיל וזכר לחיות הקודש בראשונה זכר שהם המעלה הראשונה. לדעת שפן הוא סדרן
לפי מעלתו.

ואין נזכר כלל טעם קריאתם הקודש בעבור קדושתו פי פולם קודש המה. והוכחתו
שהחיות ראשונים זכר להלן ממה שראה יחזקאל תחת פסא הפבוד.

וכן הוא בתנדב"א רבא [פרק ל"א] דחיות קודמות לפל. ובמפרש ראיתי שכתב ולפיכך
קראו חיות הקודש לפי שאין בברואים קדוש פמותם עכ"ל, אמנם אן פונתו שלפיכך
קראום חכמינו ז"ל.

אלא לפיכך קראום רבינו ז"ל. ר"ל שלכן קראם רבינו פאן במנון בלבד לחיות הקודש
ולא לאופנים ולשרפים דאיקראו נמי קודש וכן פולם קודש הם.

אבל קראם לאלו הקודש לפי שפא למנות פאן סדר המדרגות. ולכן קראם להבדילם
שהם קדושים מזולתם יותר המדרגות, וזה מבואר שם.

וכרובים, הנה חשב פרוכים מין בפני עצמם. וצל"ע דמפנרש בפתוב יחזקאל יו"ד] כי
הפרוכים הן הם חיות הקודש וגם עליהם נאמר בנבואה שהן תחת פסא הכבוד שדמות
פסא נראה עליהם, וכן נאמר שם בבקראור וירמו הפרוכים היא החי' אשר ראיתי בנהר
פבר וגו' וישאו הפרוכים וגו' היא החי' אשר ראיתי וגו' נאדע כי כרובים המה ואיך
חשבם רבינו לתרתי.

ועיין במהרש"א בפרק גיד הנשה [דצ"ב ע"א] כתב ג"כ דכרובים וחיות חדא. ודלכן
יסדו בקרובץ שגם פרוכים אומרים פרוך פבודו ומלכותו עיין שם.

ואולי מפרש רבינו פרוכים דהתם הם הפרוכים שפכית המקדש וכמו שיראה מפשטות
הפתובים שם. והוא כמ"ש רבינו בחיי [פ' תרומה] פי הפרוכים שבמקדש ענינם נגד
החיות שבכסא הפבוד.

ועיי"ש שכתב פן גם בשם רבינו [פמנומה] עיין שם באנרף. וזה שראה יחזקאל במראה
הנבואה לאותם פרוכים שבמקדש פדמות החיות ושהן הן החיות.

אבל פרוכים שהן מין מלאכים וכן אותו מלאך הפרוב דנזפר שם ביחזקאל ששלח ידו.
אם נאמר שהוא מלאך ולא פרוכ מפרוכים שבמקדש] ודאי י"ל מין בפני עצמם הו'.

פך אפשר לומר לדעת רבינו. והרב מאיר גתיבים שם ראיתי העיר פמה שכתב רבינו
פרוכים מאוחר פל פך לאופנים והכתיב ביחזקאל ובלכת הפרוכים ילכו האופנים.

ותירץ דמ"מ ס"ל דכרובים למטה מאופנים. והא דחיות למעלה לאו מהאי קרא יליף.

אֵלָא כְּמוֹ שְׁפָתָבוּ הַמְּפָרְשִׁים דְּשָׂמָם מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שְׁנִיקְרָאִים חֵיוֹת אוּ מְקָרָא אַחְרֵינָא, וְהֵם דְּבָרֵי תוּמָא דְּמַלְבָּד דְּהָא רַבְּנוּ מְפָרְשׁ לְפִיכּוּדָא נְאֻמַּר בְּנִבְיָאָה שְׁהֵן תַּחַת כְּפָסָא הַכְּבוֹד, וְהֵנָּה כֵּן מְפָרְשׁ בְּפָרוּבִים שָׁם כְּבַחֵיוֹת אֵלָא בְּלָאוּ הֵכִי הָא מְפָרְשׁ בְּקָרָא דְּהַפְּרוּבִים הֵן הַחֵיוֹת כְּדָתְיָבְנָא עוֹד תִּירָץ שָׁם דְּכָרוּבִים דְּעֵלְמָא לְמַטָּה מְאוּפְנִים וְשִׁאנֵי בִיחְזִיקָאֵל דְּמְפָרְשׁ קָרָא הִיא הַחֵי' ע"כ.

גַּם זֶה אֵינוֹ מְחַוֵּר דְּאֵי פְּרוּבִים דִּיחְזִיקָאֵל מְלֻאכִים נִינְהוּ וְהֵם הַחֵיוֹת מְנִין לוֹ לְרַבֵּינוּ לַעֲשׂוֹת ב' מִינֵי פְּרוּבִים. אֵימַר כָּל פְּרוּבִים דְּעֵלְמָא הֵן אוֹתָם דִּיחְזִיקָאֵל, וּבְמָה דְּאִתְּאֵן עֲלֵהּ בְּקוֹשְׁתָּיו שְׁחָשַׁב שְׁיֵשׁ סֹדֵר לְמַעְלוֹת רַבֵּינוּ ז"ל וְשִׁהַפְּרוּבִים הֵם הַמַּעְלָה הַתְּשִׁיעִית.

עֵינֵן שָׁם כְּפֹל זֶה פְּמָה פְּעַמִּים וְהַקְּשָׁה בְּזֶה גַּם שָׁם לְמַעְלָה קו'. וְלֹא יִדְעָתִי מָנָא לִי שְׁרַבֵּינוּ בְּדִיוֹק לְקַט סֹדֵרָם.

וְאַנְכִי הֲרוּאָה לְהַרְבּ אוֹצֵר הַכְּבוֹד [בר"ה דף כ"ד] שְׁפָתָב דְּלֹא חָשׁ הַרְמַב"ם בְּשִׂאָר מַעְלוֹת לְבָאָר סֹדֵרָם אֵלָא בְּמַעְלַת הָאִישִׁים שְׁהִיא הָאִחְרוּנָה וְהוּא כֵּן [וצ"ע שְׁלֹא זָכַר ג"כ שְׁבִיבָאָר שְׁמַעְלַת הַחֵיוֹת הִיא הֲרֵאשׁוּנָה.

וְשֵׁם אַח"כ פְּתַב הַרְבּ אוֹצֵר הַכְּבוֹד אֲמַנְם יְדוּעַ תַּדַּע שְׁחֵיוֹת הַקּוּדֵשׁ לְמַעְלָה מְכֻלָּם כּו' עֵינֵן שָׁם, וְצ"ע שְׁנִרְאָה כְּאֵלוֹ חֲדָשָׁה, וְהוּא מְבֹאָר בְּדְבָרֵי רַבֵּינוּ] ע"כ. וְעֵי' שָׁם שְׁפָתָב שְׁקִיבֵל מְרַבּוּתָיו סִידְרָן וְשִׁפְן הוּא בְּמַדְרָשׁ עֵי' שָׁם וְשְׁמַתְחֵלָה חֵיוֹת וּבְתַרְיָהוּן שְׁרַפִּים וְאוּפְנִים וְכָרוּבִים עֵי' שָׁם, וְצ"ע דְּהוּא נִגְדָה גַּם דְּפָרְקָא גִיד הַנְּשָׂה [דצ"ב סע"א] דְּקָאָמַר בְּרוּךְ אוּפְנִים הוּא דְּאָמְרֵי לִי, וְעֵי' שָׁם בְּתוֹס' דְּאוּפְנִים קָמֵי שְׁרַפִּים וְחָשִׁיבָא מְנִיָּהוּ וְאַפְשָׁר חָשִׁיבוּתָּיָהוּ הוּאֵיל וְרוּחַ הַחַי' בְּאוּפְנִים וְכָל מַעֲשֵׂיָהֶם מַעֲשֵׂה הַחֵיוֹת: (שָׁם) י' מַעְלוֹת שְׁלֵהוּ: הַרְבּ יַעֲבִיץ בְּמַגְדוֹל [אוֹצֵר הַטּוֹב מוֹסַד ב'] כְּתַב עַל זֶה וְזֶה לְשׁוֹנוֹ וְהֵיוֹת הַמְּלֻאכִים עֲשָׂרָה בְּלִבָּד הוּא דַּעַת הַפִּילֹסוּפִים הַמְּנִיחִים לְכָל גְּלַגֵּל שְׁכָל גְּבַדֵּל הַמְּנַהֵיג וְאֵין זֶה דַּעַת חַז"ל הָאֵלְקִיִּים הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ד' סְמוּכִים בְּאֵמַת פֶּל הַכְּתוּבִים הֵיִשׁ מְסַפֵּר לְגַדוּדָיו אֵלְפִין יְשַׁמְשׁוּנֵי' וְרַבּוּא רַבְּבִין קְדָמוּהֵי יְקוּמוֹן עכ"ל, וְהֵנָּה מַה שְׁפָתָב מִן הַכְּתוּבִים, וְדֹאֵי אֵין רַבֵּינוּ מְכַחֵשׁ הַכְּתוּבִים הַמְּפָרְשִׁים בְּרַבּוּי הַמְּלֻאכִים אֲבָל רַבֵּינוּ עַל הַמִּינִים בְּלִבָּד יֹאמַר שְׁהֵם עֲשָׂרָה כְּתוּת בְּכָלֵל, אֲבָל מִי לֹא יִדַּע שְׁבְּכָל כַּת מְאֵלוֹ אֵין מְסַפֵּר לְגַדוּדֵי הַמְּלֻאכִים.

וְתַדַּע שְׁפָתָב רַבֵּינוּ שְׁמוֹת כְּלָלֵם בְּלִשׁוֹן רַבִּים לְאִמּוֹר כִּי אֵינוֹ אֶחָד בְּכָל מִין [כְּמוֹ שְׁחָשַׁב הוּא לְדַעְתּוֹ] אֵלָא רַבִּים. וְמַה שְׁפָתָב כִּי אֵין כֵּן דַּעַת רַז"ל.

הֵנָּה לֹא אִדַּע אָנָּה. וְאַנְכִי הֲרוּאָה בְּזוֹהַר חֲדָשׁ בְּמַדְרָשׁ הַנְּעֻלָּם [פ' בְּרֵאשִׁית ד"ח ע"ב] אֵיתָא עֲשָׂרָה מְשֻׁמְרוֹת שֶׁל מְלֻאכֵי הַשְּׁרֵת אֵיכָא בְּרַקִּיעַ כּו'.

וְעֵי' שָׁם בְּאִנְרָף כָּל הֵנָּהוּ שְׁמוֹת שְׁזָכַר רַבֵּינוּ, וְכֵן רְאִיתִי לְהַמְּקוּבֵל רַבֵּינוּ טוֹדְרוֹס הַלּוּי אָבִי הַרְמ"ה בְּסִפְרָא אוֹצֵר הַכְּבוֹד [בר"ה דף כ"ד] הֵבִיא דְּבָרֵי רַבֵּינוּ בְּמִנְיָן הִי' מַעְלוֹת שֶׁל מְלֻאכִים וְכַתְּבָ שִׁפְן הוּא הָאֵמַת.

וְהֵבִיא דְּבָרֵי הַזּוֹהַר חֲדָשׁ בְּשֵׁם מְדָרָשׁ עֵי' שָׁם וְכֵן כְּתַב בְּמַגְדוֹל עוֹז בְּשֵׁם מְדָרָשׁ בְּרֵאשִׁית. וְמַה שְׁפָתָב שְׁהוּא דַּעַת הַפִּילֹסוּפִים הַמְּנִיחִים לְכָל גְּלַגֵּל כּו'.

שכח כי הגלגלים הם רק ט' בלבד כמו שזנפר רבינו לקמן [ריש פ"ג], ולמה יהי פתוח המלאכים עשרה אבל פשוט כי רבינו מנאום כפי מה שראה שינוי השמות של המלאכים בפסוקים ובתפלות ודברי רז"ל, ונחשב כי כל אחד מהשמות היא שם לכתה ומעלה בפני עצמה וכונן אל האמת [נהמגדול עוז כתב כי לשון זה של רבינו מורה כי הנה מקובל בנסתרים ע"י שם].

וכפי זה הנה לשון זה של ר' יעב"ץ מורה עליו כי לא הי' מקובל בנסתרים]:הלכה י"א הוא הנקרא מעשה מרפכה: זהו דעת רבינו אמנם כבר נודע ונתפרסם היום בעולם שלא כדבריו כי לא זהו מעשה מרפכה אמיתית, ולא באלו דברו רז"ל דברים שזכר אח"כ [בהלכה י"ב].

אבל חכמת הקבלה הדברים אמורים אשר כבר נתחברו בזה הרבה ספרים, והמדברים על ביאור זה לחלק על דברי רבינו ספר עבודת הקודש לר"מ וגבאי וספר שומר אמונים למהר"י אינגאס וזולתם הרבה, ועי' להרדב"ז חלק ב' בלשונות הרמב"ם [סימן רנ"ג] ולהרב יעב"ץ במגדול שלו, ועיין בביאורי הגר"א ליו"ד [סי' רמ"ו סקי"ח]: למה שפתבתי לעיל בכתות המלאכים, ראיתי להרב קדושה וברכה בהקדמה כתב וזה לשונו, כי י' מינים הם, נגד י' ספירות והם חיות ואופנים שרפים פרובים ארואלים תרשישים טפסרים אישים שגאנים בני אלקים ועיין במקובלים שאלו נקראים בני אלקים לגריעותא והם האחרונים עכ"ל.

והנה זהו נגד דברי רבינו שכתב דאישים הם האחרונים ובני אלקים קדמו להם הרבה וטעם רבינו נכון והרב אוצר הכבוד אמר כי כן על פי הקבלה כדברי רבינו פנזפר לעיל, גם במנין י' פתות גרע מדברי רבינו חשמלים ומלאכים ואלקים, והוסיף חמורתם טפסרים ותרשיים ושגאנים וכבר זכרנו דברי זוהר חדש והם כדברי רבינו, ולכן דבריו צל"ע.

** (מצאתי עוד עלה קטנה מאוד בודדת, כתוב כתי"ק רבינו הקדוש המחבר זצ"ל השניף לזה.) ** הגהות הרמב"ם בעזה"י הלכות יסודי התורה [פ"א הלכה א' ממציא כל נמצא.

[נ"ב] עיין הרדב"ז חלק ב' [לשונות סימן רנ"א]: [הלכה י'] אלקי עולם [נ"ב] עיין הרדב"ז חלק ה' [סימן ב' אלפים קט"ז]: [הלכה י'] מהו זה שבקש כו' [נ"ב] עיין הרדב"ז חלק ב' [לשונות סימן רנ"ב]: [שם] שראה פנים כו' [נ"ב] סוד פנים ואחור עיין באר שבע [סימן ע"ד]: [פ"ב הלכה י"א] מעשה מרפכה [נ"ב] עיין הרדב"ז חלק ב' [לשונות סימן רנ"ג]: [פ"ג הלכה ה'] כל הגלגולים כו' י"ח [נ"ב] עיין בתשובות הרשב"א [סימן תקל"א] ובמהו שכתב הרדב"ז [בתשובה חלק א' לשונות הרמב"ם ס' ב']: [פ"ה הלכה א'] כל ישראל [נ"ב] עיין מ"ש בבשר"א [סימן ע"א]: שם מתחייב [נ"ב] כן הוא לקמן [הלכה ד': ועי' מ"ש הרדב"ז חלק א' בלשונות [סי' נ"ג] וחלק ד' בתשובה [סי' צ"ח]: [הלכה ב'] בעז"ה מישראל [נ"ב] עי' מה שכתב מהרי"ק [שורש קל"ז ענף א']: [הלכה ד'] מתחייב בנפשו [נ"ב] עיין תוס' ע"ז [דכ"ז ב'] מה שכתבו דלא כרבינו והביאו רא' מהירושלימי וצ"ע בירושלימי עצמו [פ"ד דשביעית] מבואר להיפך וכדעת רבינו יעו"ש ועיין ברכות [דף כ' א"ן ראשונים דמסרו נפשיהו כו' ושם [דל"ה ב'] בעובדא דאותו

חֲסִיד, עֵינָן בַּמַּגֵּ"א [סִי ק"ד ס"ק א] וּבַט"ז סִי ס"ו סק"א] וּבְרִיטְבֵּ"א שָׁם וּבִשְׁטֵמ"ק
פֶּרֶק הַמְדִיר, וְעִי בְּחִינוּף מְצוּה רַט"ז] וּבְהֶר"ן פֶּרֶק בְּמַה טּוֹמְנִין, וְעִי בְּרַבָּה רִישׁ אֶסְתֵּר
וּבְאִיכָה פֶּסוּק עַל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכֶיָה וּפְסוּק קָלִים בְּעוֹבְדָא דְטַרְפִּינוּס וּבְסֶפֶר שְׁנוֹת חַיִּים
פְּרִשְׁת בָּא וּפְרִשְׁת שְׁמִינֵי וְעֵינָן רַקְאֲנֵטִי [סִימָן ס"ט].

וְעֵינָן בְּהֶגְהֵת אֲשָׁרֵי (פ"ק דְּכַתְּוֹבוֹת) וּבְהֶגְהֵת הַגֵּר"א. וְעֵינָן חִידוּשֵׁי הָרִיטְבֵּ"א פְּתוּבוֹת
[י"ח ב'] עֲדִים נְשָׁאֲמָרוּ כְּתַב יְדִינוּ כּו' ע"ש.

עֵינָן רַדְבָּ"ז חֶלֶק ג' [סִימָן תמ"ד]. וְעֵינָן סֶפֶר חֲסִידִים סִימָן ת"ך] הָרֵאשׁוֹנִים כּו' מְמִיתִין
כּו' וְעֵינָן עוֹד שָׁם (סִימָן תי"ט) שְׁלֹא יִמִיתוּ כּו' וְצ"ע לְכַאוּרָה (שָׁם) וְעֵבֶר עַל מְצַנֵּת ל"ת,
(נ"ב) עִי סְמ"ג [לְאוּוִין ב'] וְסְמ"ק עֲשִׂין פ"ה] כְּתָבוּ דְלִיכָא ל"ת בְּזָה, וְעֵינָן בְּהֶגְהֵת
חֲדָשׁוֹת מִהַגְאֹן מְהֶר"י צִיטְלִין עֵינָן שָׁם.

וְעֵינָן בְּסִנְהֶדְרִין [דע"ד ב] ת"ש ז' מְצוֹת כּו' וְשָׁם [דנ"ט א'] וְלֹא דִינִין קוּם וְעֲשֵׂה כּו'
וְצ"ע. וְדו"ק: הֶלְכָה ה' יִהְרְגוּ בְּנֵלָם, [נ"ב] עִי מ"ש מֵהֶר"מ ק' חֲבִיב בְּתוֹסְפֵת יוֹהֲכ"פ
[יִזְמָא דפ"ב].

וּבְסֶפֶר שְׁנוֹת חַיִּים (פ' וַיִּגַּשׁ): וּבְנוֹדָע בִּיהוּדָא מֵהַד"ת (חֶלֶק יו"ד סִי ע"ד).

וְעִי בְּכַרְאֲשִׁית רַבָּה (סו"פ צ"ד). וְעִי בַסִּמָּע (סִימָן תכ"ו סק"ב), וְמַה שְׁכ' בְּאַגְוֹדָת
אִזְוֹב (סוֹף דְּרוּשׁ א') וּבְהַשְׁמָטוֹת (דל"ח ב').

וּבְשׁו"ת יַד אֵלֵי (סִי מ"ג). וְדו"ק בְּזָה.

וְעִי רַקְנֵטִי (סִי ת"ע) וּתְשׁוּבַת הַבַּ"ח וְסִי מ"ד) וְעִי ס' חֲסִידִים (סִי תרצ"ח תרצ"ט
ת"ש): [הֶלְכָה ח'] שְׁלֹא פְּדִירָה הַנְּאָה [נ"ב] עֵינָן בְּנוֹדָע ב"י מֵהַד"ק חֶלֶק יו"ד (סִי ל"ה)
וּבְהַשְׁמָטוֹת לְאו"ח בְּמִהְדוּרָא תַנְיָנָא, וּבְזַכְרוֹן יִצְחָק חֶלֶק א' (סִימָנֵי נ"ח נ"ט ס'): [הֶלְכָה
י"א] וְנִעְלַב מֵהֶם.

[נ"ב] גִּיטִין (דל"ו ב') הַנְּעַלְבִים וְאִין עוֹלָבִים כּו' וְכַפּוּל פֶּרֶק ב' מְדִיעוֹת (הֶלְכָה ג') וּבְפֶרֶק
ה' וְהֶלְכָה י"ג): [פֶּרֶק ו' הֶלְכָה א']. הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים.

[נ"ב] עִי מ"ש בְּהֶלְכוֹת קְטָנוֹת ח"ב (סִי פ"ט): [הֶלְכָה ב'] וְז' שְׁמוֹת. [נ"ב] עִי הֶרְדֵּב"ז
חֶלֶק א' לְשׁוֹנוֹת (סִי ל"ד): [הֶלְכָה ג'].

הַמוֹחַק כּו' אֵינּוּ לוֹקָה. [נ"ב] עִי בְּנוֹדָע בִּיהוּדָא מֵהַדוּרָא קָמָא חֶלֶק יו"ד (סִי ע"ו): [הֶלְכָה
ד].

כְּתַב אֶלְיָהּ לְמַ"ד, [נ"ב] עִי בְּכֶסֶף מְשָׁנָה. וְעִי בְּהֶרְדֵּב"ז חֶלֶק ה' וְסִי ב' אֶלְפִים קכ"א,
בְּנוֹדָע בִּיהוּדָא מֵהַד"ת חֶלֶק יו"ד (סִי קס"ט): שָׁם.

שִׁי"ן דְּלִ"ת מְשֻׁדֵי. [נ"ב] עִי הֶרְדֵּב"ז ח"ב לְשׁוֹנוֹת (סִי רנ"ד): [הֶלְכָה ו'] וְגוֹוָזוּ.

[נ"ב] עִי חוֹת יָאִיר (סִי ט"ז) וְנוֹד"ב חֶלֶק יו"ד (סִי ק"פ קפ"א): שָׁם כְּתוּב עַל בְּשָׂרוֹ.
[נ"ב] עִי עִי הֶרְדֵּב"ז ח"א בְּלְשׁוֹנוֹת (סִי מ"ז מ"ט) וּבְנוֹדָע בִּיהוּדָא מֵהַד"ת חֶלֶק או"ח
(סִי י"ז): [הֶלְכָה ט'].

בְּמִיכָה חוֹל. [נ"ב] עֵי בְּרִדְבָּ"ז ח"א לְשׁוֹנוֹת (סִי ס"ז): שָׁם, כָּל שְׁלֵמָה [נ"ב] עמ"ש
הֶרְדָּבָ"ז ח"א שָׁם [סִי ד' ה]: פָּרָק ז' הֶלְכָה א'.

אִין הַנְּבוּאָה חָלָה, [נ"ב] עֵי מ"ש בִּס' שְׁנוֹת חַיִּים (פ' שְׁמוֹת): [הֶלְכָה ג']. הַמְּשִׁילָם [נ"ב]
עמ"ש הֶרְדָּבָ"ז ח"ב (סִי תתט"ז): [פ"ט מִיסוּה"ת ה"ג].

ע"ש ח"ב (סִי תתמ"ב): שָׁם ה"ד], עֵי שְׁנוֹת חַיִּים (פ' שְׁמוֹת): [פ"ז מְדִיעוֹת ה"ב]. ע"ש
ח"א לְשׁוֹנוֹת (סִי א'): [על י"ג עֵי קָרִים].

עֵי בִשְׂר"א (סִי רנ"א), רִדְבָּ"ז ח"א וְסִי שד"מ) וְלְשׁוֹנוֹת וְסִי מ'): [פ"ה מֵהַת"ת ה"ד].
עֵי לְשׁוֹנוֹת הֶרְדָּבָ"ז (ח"א סִי ל"ח) גִּירָסָתוֹ: [פ"א ה"ג].

עֵי לְשׁוֹנוֹת שָׁם (ח"ג סק"ד): [פ"ד ה"ג], בְּהַשְׁגוֹת [ע"ש ח"ב ס"ק ט"ו]: תָּם וְנִשְׁלָם
שָׁבַח לֹא תוֹרָא עוֹלָם: בִּס"ד שו"ת בְּדִין טְנוּמָאָת אֶהֱל על דְּבַר שְׁאֵלְתוֹ לְתַמְנָן לְפִנְיָם מֵאֲוָהֶל
הַטְּנוּמָאָה. הַנְּמָשֵׁף לְכָל בְּתֵי הַרְחוּב הַמְּחַנְּפָרִים דְּרָף הַיְזִימִים שְׁכַפְתָּלִים וְצִינּוֹרוֹת הַבְּרִזָּל
שְׁבָרָאֲשֵׁי הַגְּנוֹת.

אֶל יְדֵי סְדָק כָּל שֶׁהוּא שְׁיַעֲשׂוּ בְּהַיְזִינָן. שְׁלֵא יוּכַל לַעֲבֹר הַטְּנוּמָאָה כְּדַתְנָן [בר"פ י"א
דְּאֵהֲלוֹת] בְּבֵית שְׁנִסְדָק, וּבְזָה שׁוֹאֵל כְּבוֹד מַעֲלָתוֹ שְׁכַפְרָה הַסְּכִימוֹ עִמּוֹ גְּדוּלִים, אֶף
בְּהַצִּינּוֹרוֹת אֵי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת הַסְּדָק עַל פְּנֵי כְּלוֹ.

כִּי יִזְכְּרוּ מִי הַגְּשָׁמִים לְמַטָּה וְשׁוֹאֵל אִם יוֹעִיל לְתַמְנָן עַל יְדֵי נִקְנִים שְׁיַעֲשׂוּ בָּהֶם כְּנִגְד
הַסְּדָקִים שְׁבִזִינָן, בְּעִנְיָן שְׁלֵא יִהְיֶה כְּשִׁיעוֹר טְפַח שְׁלָם: א) הַגָּה הֵא דְּהַבֵּית שְׁנִסְדָק הַר"ש
וְהַר"א שׁ וְהַרע"ב פִּירְשׁוֹ אַגַּג הַבֵּית שְׁנִסְדָק.

אֲבָל הַרְמַב"ם בְּפִירוּשׁ הַמְּשִׁנָּה שָׁם כְּתַב, וְזָה כְּשִׁנְסָדָק הַגַּג כְּלוֹ וְהַכְּתָלִים הַנּוֹשְׂאִים הַגַּג
עַד הָאָרְץ ע"כ. וְכֵן כְּתַב בְּחַבּוּרוֹ (פ"ט"ז מֵהַל' ט"מ סוֹף הַל' ו) בֵּית שְׁנִסְדָק גַּגוֹ וְכַתְלָיו
נִנְעָשׂוּ ב' חֲלָקִים כו' ע"ש.

וְנִרְאָה דְּסִתִּימוֹת לְשׁוֹן הַמְּשִׁנָּה בֵּית שְׁנִסְדָק מְשֻׁמַּע כֵּן. וְאֵע"פ שְׁמַצִּינוּ בְּרַפ"י דְּאֵהֲלוֹת]
אַרְבֵּה שְׁכַתוֹף הַבֵּית.

וְכַתַּב בְּפִירוּשׁ הַר"מ שָׁם ר"ל בְּגַג הַבֵּית וְכֵן שָׁם וּפְרָק י"ב רִישׁ מְשִׁנָּה ד) שְׁפָתוֹ בְּתוֹף
הַבֵּית. כְּתַב הַר"מ בְּגַג הַבֵּית כְּמוֹ שְׁכַתַּב בְּאַרְבֵּה ע"ש.

שָׁם לְשׁוֹן בְּתוֹף הַבֵּית ר"ל בְּאוּרִי הַבֵּית אֲבָל הֵכָא לֹא מְשֻׁמַּע כֵּן. דְּאֵי אַגַּג לְבַד קָאֵי הִנֵּה
לוֹ לֹמַר גַּג אוֹ תַקְרַת הַבֵּית שְׁנִסְדָק וְאִין הַגַּג לְבַדוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם בֵּית סָתָם כְּלָל וְעֵיקָר
הַבֵּית הֵם הַכְּתָלִים וּבְהַשְׁגַּת הַרְאָב"ד שָׁם מְפָרֵשׁ לָהּ אַכְתָּלִים [וּמַבִּיא שָׁם מְלִשׁוֹן
הַתּוֹסְפָתָא כְּוִתֵּל שְׁנִסְדָק וּבַתּוֹסְפָתָא שְׁלַפְנִינּוֹ לֹא נִמְצָא לְשׁוֹן זָה.

וְכֵן הַר"ש שָׁם הֶעֱתִיק הַתּוֹסְפָתָא כְּלַפְנֵינוּ וְאֶדְרַבָּא רְצָה לְדַקְדָק מְשֻׁם כְּלִשׁוֹן שְׁנֵי דִידֵיהּ
דְּאַגַּג קָאֵי ע"ש יעו"ש. וְגַם הַר"ש בְּתַחֲלוֹת דְּבָרָיו מְפָרֵשׁ כֵּן: ב) וְעֵינָן שָׁם שְׁכַתַּב אֵיירִי
שְׁהַגַּג פָּרַח לְאוּרִי לְחוּץ כְּנִגְד הַסְּדָק כו' אַע"פ שְׁיֵישׁ בְּסְדָק כְּשִׁיעוֹר כו' וּבְשָׂאִין גִּיפּוּף
בְּסְדָק אֵיירִי דְּאֵי יֵישׁ גִּיפּוּף אֲסוּר טְנוּמָאָה כו' טְהוּרִים דְּאֵפִי בְּחַלּוֹנוֹת כו' ע"ש.

ואחר מלכת אסור יש בדפוס ציון ב' נקודות לסימן סוף הדבור. ובדפוס ווילנא הקדש הדפוסו מלכת טומאה שאחריו באותיות מרובעות פדרפם בתחלת דבור, ובגליון לשון המשנה שם אחר תיבת שפחוץ כתב גירסת הר"ש טהורים, והיינו כפי מה שהבינו דמלכת טומאה הוא ציון ללשון המשנה ומסיים טהורים.

ומה שכתב שהגג פרח. הגיה בהגהות הגמרא ונכתב בצידו שם דנ"ל פתוח.

ומה שכתב אע"פ שיש בסדק. כתב בהגהת הרב"צ מוילנא אולי צ"ל שאין בסדק.

ומה שכתב אסור. כתב בהגהות הגאון ר"י עמדין שם דצ"ל טמאין.

ומדברי כולם נלמד דהבינו דמפרש אסדק בגג, וצריך לומר לפי זה מה שכתב שאין גיפוף ר"ל שהסדק על פני כולו ואין הגג גפוף בקצהו. ולא ידעתי איך יפרשו מה שכתב אצ"כ וצ"ל בחלונות כו' אהיה קאי.

וגם הרי סיים שם אצ"כ להדיא ולפי שיטה זו שפירשנו איירי שנסדק פותל הבית כו' ע"ש. אבל באמת הדבר ברור דבטעות הציגו ב' נקודות להפסיק ופשוט דמלכת אסור ט"ס וצ"ל אפי' וכמו שהגהתי בגליון הגמרא שלי, ומצאתי בספר עץ החיים למחר"י חאגיז על משניות העתיק שם דברי הר"ש פן ומלכת אפי' מוקפת.

ונראה שהוא הגיה פן במקום אסור והוא הגיה נכונה ואמיתית וקל להתחלף פ' בס'. והנה גם הר"ש בתחילת דבריו סתים דר"ל פותל הבית.

ועל זה כתב דמירי דהגג פרח, ר"ל נמשך ויצא לאויר שחוץ לבית פנגד הסדק ויש שם אנהל מבחוץ ג"כ ועל זה הוא דין המשנה דאם הטומאה בחוץ תחת הגג היינו במקום שפרח ויצא.

אז אע"פ שיש בסדק פשיעור ר"ל ד' טפחים לב"ש וטפח לר"י. אפי' הכי אין מביא טומאה לפנים דרך הסדק.

דהני שיעורים לפ"ז הם בסיפא לטמא והכא גם בזה לא נטמאו. ולפי שאח"כ הוקשה לו ע"ז דבכל מקום פותח טפח מביא טומאה.

בא לפרש פאן דלא תימא דבסדק מוגף מירי דמשום סוף טומאה לצאת מטמאין בפתחים געולים ולהכניס לא. על זה אמר דאי אפשר לומר פן דסדק לא דמי לפתח ואי יש גיפוף בסדק אפי' טומאה בפנים וכלים בחוץ טהורים [והפל דבור אהד ונמשך יחד] דאפי' בחלונות כו' וסדק לא עדיף מחלונות וזה פשוט בכוננתו ולא פהגהות כל הגדולים ה"ל.

ומבואר דמשמע ליה בפשיטות לשון בית אפתלים עד שלא הוצרך לפרשו בתחלת דבריו. אבל אצ"כ דחאו מפח קושיתו הנ"ל והראב"ד שם ריש הל' ז ד"ה אכסדרה יישב זה במ"ש דשאני סדק דסופו להבנות ע"ש] ומפרש אגג.

והרמב"ם לא נראה לו לפרש לשון בית אגג לבד. ע"כ מפרש דקאי אמתנייהו דהגג עם הפתלים נקרא בית והפל הוא בכלל סתם לשון הבית שנסדק, ומבואר מדבריו דס"ל דסדיקת גג לבד לא מהני רק בצירוף הפתלים: וראיתי במשניות טהרות חלק א' הנדפס

מחפש בווילנא עם הוספות הרבה שם מובא מספר שושנים לדוד, דע"כ הרמב"ם לאו דוקא אמר דמאי נ"מ בפנתל פיון דהאנהל גחלק.

ומוכרח ג"כ מדין אכסדרה במשנה ב' שכתב רמב"ם דהסדק בכל התקרה וע"כ דהא דנקט פתלים ה"א הוא משום רבותא דסיפא דטמאין גם בכה"נ ולמדו מהתוספתא דקתני פנתל שנסדק יעו"ש.

והם דברים שלא ניתנו לאמר במשמעות לשון הרמב"ם פלל. דלשון וזה פשנסדק כו' שכתב בפירוש המשנה הנ"ל משמע דדוקא קאמר.

וגם ממה שכתב [בריש משנה ב'] באכסדרה זה הסדק אמנם הוא בגג האכסדרה משמע דבא לומר דהו סדק דאכסדרה אינו סדק דלעיל בבית. וכן בחבורו שכתב לשון הנ"ל בבבא דרישא מבואר דדוקא אמר דאי לרבותא דסיפא הי"ל לומר זה בסיפא ובלשון אפי', כיון דנסדק דרישא אינו פו וגם מנא ליה הו רבותא.

ומה שכתב מהתוספתא לא עיין בתוספתא עצמה כפי הנראה רק העתיקו מראב"ד ודומה שפן הוא בתוספתא שלפנינו ולגירסת הראב"ד קאי אפנתל לבד והרמב"ם ודאי לא גריס זה רק כלפנינו.

וכן מדברי הר"ש שם מבואר דלא גריס פו פנ"ל, וגם באור הגנוז הנדפס מחפש גוסחות מתוספתא עתיקתא פתב יד ישן הוא בזה כלפנינו. ומה שכתב דמה נ"מ כו'.

תמוה לפ"ד שאין שום טעם להועיל בזה שנסדק גג לבד מנסדקו גם פתלים עמו. א"כ מה רבותא יש בזה בסיפא: ז) אבל באמת טעם החילוק בזה פשוט לפ"מ שכתב הרמב"ם [נדה נ"ז א] ד"ה הפרעות בשם הראב"ד אהא דפרעות אפי' יש אויר מבדיל ביניהם אם יכול לקבל מעזיבה חשוב אנהל שלם.

וגבי קורות הבית תנו [בסופה, כ"ב א' מייתי ברייתא דוקא פשאין פותח טפח ומשום דשם קאי אעליונות כבין התחתונות דרק פשאין פותח טפח לא אמרינו חביט רמי. וממילא שמעינו מזה לקורות הבית לבד דאין צריף אויר פותח טפח דוקא להפסיק.

ועי' בהשגות הראב"ד [פט"ז מהלט"מ ריש הל' ו] פתב פו להשיג על דברי רמב"ם שם ובכסף משנה שם פתב שגם דברי רמב"ם פו ע"ש, ולשון תנו שכתב פאן וכו' פתב להלן פונתו ללשון המשנה דמייתי שם] שאפי' אין ביניהם טפח ביניהן טהור ואינו פסתום.

ותירץ דשאני פרעות שהפל מפנתל אחד הוי חיבור ומשלים אנהל שלם ע"ש, ויש לומר זהו שם בקורות דקאי פשאין עליהם מעזיבה והר"ש פרק י"ב ריש משנה ה' פתב שאין עליהם תקרה פלל.

והוא מדברי רש"י סופה שם ד"ה שאין ע"ש. והנכרים שכתב רש"י הוא התקרה עי' ב"מ קי"ז א] והקורות מונחים לבדם על גבי הפנתל מפנרדים ואין להם חיבור עם הפנתל.

אבל פשיש שם תקרה ומעזיבה הם מחוברים יחד עם הפתלים. וע"כ פשנסדקה תקרה לבדה הרי ב' חלקי התקרה יוצאים מפנתל אחד ודמי לפרעות ואבנים היוצאים מגדר וכותל אחד, דלא מהני אויר כ"ש להפסיק.

וע"כ מצריף שפיר בזה גם סדיקת ב' הפתלים פולם עד הארץ דאי נשאר קצתו של הפותל אַחַד שְׁלֵם, הרי עדיין מחוברים יחד ע"י יציאתם מקצה הפותל הא'. ודברי רמב"ם נכונים בזה בטעמן: ה) ומה שכתב מאכסדרה.

בגוף הדבר מה שכתב רמב"ם בפשיטות לפרש סדק דאכסדרה אגג פנ"ל ולא כמו שכתב בבית. אף שלשון המשנה בשניהם סתם, וגם בחבורו שם הלכה ז פתב אכסדרה שנסדקה כו' שהרי היא ב' אהלים זה בצד זה ואויר ביניהם שהרי הסדק בכל התקרה ע"כ.

הנה פתח בסתם כלשון המשנה וסיים בסדק התקרה וגם שינה בלשון דגבי בית כתב ב' חלקים פנזכר לעיל וכאן פתב ב' אהלים. והיינו דשם אנהל הוא על הגג המאהיל לבד ושם דהצריף הסדיקה גם בפתלים קראו חלקים וכתב זה לומר שהסדק על פני הפותל פולו עד הקרקע שפחלקו זה מזה לגמרי לב' חלקים.

וע"כ טעמו בזה דזהו עיקר החילוק שבין בית ואכסדרה דכאן. דהשם בית הוא על הפתלים עם הגג פנ"ל, והשם אכסדרה לפי דברי רש"י [עירובין צ' ב] ד"האכסדרה בבקעה שהיא פרוצה מד' רוחות יעו"ש, עיקרו על הגג לבד ובבקעה אין לה פתלים פלל וכשסמוכה לבית או לבתים יש לה פותלי הבתים ואותם פתלים הם של הבתים ואין שייכים לאכסדרה פלל.

רק שתקרת האכסדרה סמוכה להם, אף דעת הרמב"ם בזה אינו פן שהוא פתב בפרק י"ז מהל' שבת הל' ה) אאכסדרה בבקעה שיש בה ג"כ ג' מחיצות ופרוץ מרוח רביעית ע"ש. ומשמע דס"ל דכל בנין אכסדרה הוא פן, וכדמיימי תוס' [עירובין כ"ה א] ד"ה אכסדרה מהא דעולם לאכסדרה דומה.

וגם בפירוש המשנה (פרק ח דעירובין על המשנה שם (פ"ה ב) בית שער אכסדרה. פתב ואכסדרה מקום מוקף מג' רוחותיו ע"ש.

וכן פתב בפ"א דסנפה על לשון המשנה שם [י"ז ריש ע"א] ואכסדרה מקום לפני הבתים מוקף מג' רוחותיו ע"כ. וגם מדבריו בפירוש המשנה כאן משמע דקאי אמוקפת מג' רוחות שכתב וכבר ידעת צורתה ושהיא לשער הבית וכאשר נקרא הגג שלה על הארץ פולו הנה הנה ב' חצאי ימין ושמאל ע"כ.

ומלת הארץ אין לה ביאור ומוכן כאן, ופשוט דט"ס הוא וצ"ל הארץ וכמו שכתבתי בגליון הגמרא שלי וחיזו על הגדולים מגיהי הש"ס שבדפוס חזק הנה"ל שלא העירו להגיה בזה] ור"ל דעיקר חילוק הדין דאכסדרה שם הוא לפי שפדיקתה מגיע לצד הפרוץ ומשום הכי מהר"מ המובא בתוי"ט שם ולא נמצא לשון זה בפירוש מהר"מ הנדפס מחדש בש"ס הנה"ל כי שם נדפס רק מה שהוסיף על פירושו אח"כ בעת תפיסתו במגדל וכמו שיתבאר להלן] מפרש לה בפרוץ מג' רוחות או מב' ע"ש.

והיינו כדי שבכל אופן שיהיה הסדק יהיה לצד פרוץ. אבל הרא"ש בפירושו שם פתב דפרוזה רק מרוח אחד.

וע"כ הוצרך לפרש שם דהסדיקה מרוח הפרוץ עד הפותל הפנימי ע"ש. ועל זה פנון ג"כ הרמב"ם במה שכתב על הארץ, והיינו דתקרת האכסדרה דרף להיות מונחת על אותו

צד שיש ב' פתלים זה נגד זה שיוכלו לספול התקרות והמעוזיבה המחוברת להם שאותם פתלים נבנו לצורך האכסדרה, ואותו צד מסתמא יעשוהו קצר רק כמדת רוחב שער הבית וגם פדי שלא יצטרכו לקורות ונסרים ארנפים.

וכן מבואר ובב"ב צ"ח סע"ב] דקורות אין מונחים לאורכו של פותל רק לרחבו ע"ש, וצד הארוך יעשו כנגד רוח הפרוץ, וע"כ כתב שהסדק הנ"ל יהיה על הארוך פולו דהיינו מצד הפרוץ לפותל הפנימי, ומשום הכי קרי נמי להחצאים ימין ושמאל, פי הפניסה הוא דרוך רוח הפרוץ להשער וכן היציאה מבית לחוץ ונהרי ב' החלקים לימין ושמאל הפניסה: (ו) ומ"ש במשנה בסתם שנסדק ולא פירש לאיזה צד וכן הרמב"ם בחבורו סתם פנ"ל, צ"ל לפ"ד דסמכו דזה מוכן מעצמו דכל החילוק בין בית לאכסדרה הוא רק במה שזה פרוץ לרוח אחת.

וא"כ ע"כ מה שחלוקים בדינם בזה היינו פשהסדק לצד הפרוץ דבזה הוא שחלוקים זה מזה. אבל אם הוא מפותל לכותל היינו בית.

וגם י"ל דהוא מוכן משינוי לשון המשנה דגבי בית אמר לשון פנים וחוץ והיינו פשהסדק אינו לצד הפתח ושימוש דכניסה ויציאה הוא דרוך ב' חלקי הסדק הא' פנימי והב' חיצון, ובאכסדרה אמר לשון צד זה וצד הב' דהיינו בשני צידי הפניסה ויציאה ימין ושמאל.

וכן הוא בלשון הרמב"ם דבבית כתב ב' חלקים החיצון שהפתח בו ובאכסדרה כתב ב' זה בצד זה פנ"ל, וזהו עיקר החילוק לדינא ביניהם דכשהכניסה ויציאה דרוך שניהם שיהי דרוך טומאה לצאת ולא ליכנס אבל פשהם בשני צדדים יש לכל אחד דרוך יציאה לעצמו ואפשר עוד כי דרוך הסדיקה ושבירה כף.

פי בבתים שמשתמשין על גבי הגגות יעשו התקרה מנסרים עבים וחוץ וקיים ולא יסדקו. רק הסדק בא מהמעוזיבה שע"י השימוש שעל גבי הגג תשבר ותפול דרוך האויר שפין הנסרים.

ויש לומר דגם בבתים לא היו משמים הנסרים מפותל שבו הפתח לפותל הפנימי כי יכבידו על גבי הפתח ויפילו קצת הפותל שעל גביו רק שמים על פתלים האחרים. וע"כ פשהסדק המעוזיבה על פני פולה באויר שפין נסר לנסר יחולק לפנימי וחוץ.

ובסמוך יתבאר סוף ראיה וסעד לזה. אבל אכסדרה אין משתמשים בגגה ולא שכית שבירת וסדיקת המעוזיבה על פני פולה.

אבל הנסרים יעשו דקים ביותר ובקל יקולקלו ויחריפו ועל ידי פובד המעוזיבה ישברו ויסדקו. ודרוך שבירת וסדיקת הנסרים ע"י זה הוא ברוחב ולא באורו והוא מהפרוץ ולפותל, ועל ידי סדיקת הנסרים ינסדק גם המעוזיבה שעל גביהם הסדוק עמה ורק קצת המעוזיבה שפין הנסרים כנגד אותו הסדק.

ושפיר נקטה מתניתין בסתם כל אחד פדרו סידוקו: (ו) ועכ"פ משמע מדבריו ג"כ דמסובב בג' רוחות. אף הוא דייק וכתב ושהוא לשער הבית פנ"ל.

וכבר נזכר לעיל ד"ש ג"כ אכסדרה בבקעה שאינה סמוכה לבית, וגם מלשון המשנה בית שער ואכסדרה ובית שער הוא הסמוך לשער. משמע דאכסדרה אינה סמוך לשער, והוא הסמוך וחיבר זה אל מה שכתב וכבר ידעת.

וע"י שם בפרק י' ד"ש משנה ב' [כתב פבר הקדמנו שאכסדרה הוא כבית שער לבית, וצ"ל דסתם אכסדרה הוא כן אם לא כשפירש בבקעה או כשהסמיכו לבית שער, ושם בפ"י מבאר מהמשנה דהוא בכה"ג דקאי לענין להכניס הטומאה לבית דרך השער ע"ש, וקרי לה אכסדרה סתם, אבל מ"מ יש לדקדק לאיזה צורך כתב זה פאן, ושם בפ"י הוצרך לענין פירוש המשנה דמירי ע"כ בכה"ג כמו שכתבתי.

אבל הקא מאי נ"מ בזה והי' לו לומר רק שהסדיוק לרוח הפרוץ. ונראה מזה ראיה למה שכתבתי בדעתו וטעמו דבבית בעינו דוקא סדיוק הפתלים ג"כ וכאן כתב בגג לבד ונהי דלרוח הפרוץ ליפא פותל הרי פנגדו יש פותל והרמב"ם מצריך סדיקת ב' הפתלים עד לארץ שלא יהיו מחוברים גם בכותל אחד.

[ופרעות דרמב"ן הנ"ל נמי מחוברים רק מצד אחד] ועל זה כתב דהוא לשער הבית ואותו פותל הוא פותל, הבית ואח"כ הסמיכו אליו גג האכסדרה ואין לגג חבור עמו ולא יוצא ממנו רק נסמך לו לבד, וע"כ אין צריך בזה סדיקתו.

ובחבורו שכתב הרמב"ם אכסדרה סתם צ"ל משום דסתם אכסדרה כן: ח] ואפשר לומר עוד דגם בבית לא בכל פתלים אמר. ומדויק כן בלשון רמב"ם בפירוש המשנה הנזכר לעיל שכתב ובפתלים הנושאים הגג, מפלל דאיפא שאין נושאים והיינו אותם ב' פתלים שהקורות והנסרים של תקרה תקועים וקבועים בהם שפל הגג והתקרה נשוא עליהם ונהרי הוא חבור עמהם ויוצא מהם, אבל ב' פתלים האחרים אין התקרה נשואה עליהם ולא יוצאה מהם רק נסמכה להם, ואע"כ שטח בטיט וסיד שם במקום הסמוך לפתלים עד שנראים כחבור אחד.

מ"מ אין נחשבים מפותל אחד כיון שאין קבועים בפותל ונשואים על גביו, ואם הנה הסדק בתקרה נגד אותם פתלים אין צריך סדיקת הפתלים עם הגג, ומה שכתב בסתם להצריך סדיקתו זהו כמו שכתבתי לעיל דסתם הסדיקה הוא כן לאורך הקורות, ומה שכתב באכסדרה לשער החצר ולא סגי שיאמר שסדוק לרוח הפרוץ.

יש לומר משום דאפתי הנה אפשר לומר שהקורות והנסרים נתונים ותקועים בכותל שפנגדו ובצד הפרוץ נתונים על קורה שעל גבי העמודים, וכמו לרש"י באכסדרה הפרוץ מפל ד' רוחותיו, ולמהר"מ הנזכר לעיל בפרוץ מב' או ג' רוחות דע"כ התקרה נתונה ברוח הפרוץ על גבי עמודים.

ואלו הי' בזה כן הי' צריך סדיקת הפותל עמו משום הכי אמר דהוא לשער הבית, וזה הפותל פבר נבנה ולא יעשו בו נקבים אח"כ לשום בו התקרה דאכסדרה רק ישימוה על פתלים החודשים שייבנו להאכסדרה, ובחבורו שכתב סתם אכסדרה ולא פירש, צ"ל דס"ל דבאמת בכל אכסדרה ג"כ כיון שיוכלו להשים התקרה על ב' פתלים זה נגד זה לא ישימוה על רוח הפרוץ פלל, ובפירוש המשנה דעדיפא קאמר לפי שהאמת דאכסדרה סתם שישנו חכמים הוא לשער הבית ואותה ודאי לא ישימו התקרה לאותו צד, ועכ"פ

מתבאר מדברי רמב"ם דלא מהני סדיקת גג לבד אם הסדק לצד הכתלים שהוא מחובר להם וכמו שנתבאר: ט] ואיברא מה שפכתתי מראב"ד ורמב"ן נדה הנזכר לעיל, הוא לשיטתם דשיעור לקבל מעזיבה בפרעות הוא כשפרודות זה מזה ויש אויר מבדיל ביניהם.

אבל הרמב"ם יש לו שיטה אחרת בדין דסככות ופרעות כמו שכתב בפירושו המשנה (פ"ח דאהלות מ"ב) ובחבורו [פי"ג מהט"מ הל"ב] דקאי באהל שלם רק שאינו חזק ובריא. ובזה אמר דצריך שיהיה עכ"פ חזק לקבל מעזיבה מדאורייתא יעו"ש ולפ"ד לא נזכר שם דין הפסק אויר כשיוצאים ממקום אחד פלל, אבל מ"מ יש לומר טעמו בזה כמו שפכתתי וממתניתין דהכא גופיה למד זה ממה שאמר בית ולא גג בית כמו שפכתתי לעיל, ונ"מ בזה דלדידהו ידעינן שיעור לסדק הזה שאם אין יכול לקבל מעזיבה הוא מפסיק אף שיוצאים ממקום אחד, וסגי בזה מיהת גם בסדיקת הבית לבד ולהרמב"ם לא נזכר כאן שיעור לזה, ועיין בתוספתא [פ"ט דאהלות הל"ד] ומובא בהר"ש (שם פ"ח מ"ב) איתא אהא דפרעות ואם היו מונבדלות זה מזה אם יכולות לקבל כו' ע"ש, הנה מבואר בזה הך שיעור דלקבל מעזיבה במונבדלות והראב"ד למד פירושו מזה וכמו שסיים שם תמצא כל זה בתוספתא דאהלות ובספרא לא מצאתי פעת בספרא ולא בספרי מזה פלל ואולי פיון לספרי זוטא שלא נמצא אצלנו] ע"ש, וכן הר"ש שם דמפרש פראב"ד פתב אח"כ דיש לפרש גם בסתום [וכרמב"ם] ודחאו מהך תוספתא ע"ש, וע"ש בכ"מ פתב רק ליישב קושיות הראב"ד מהא דהתריפו ברישא דהך תוספתא.

ולא נחית ליישב ג"כ מה שרמז הראב"ד בסוף דבריו דכל דבריו הוא בתוספתא, ואמאי לא פתב רמב"ם דגם במונבדלות זה מזה תליא בשיעור לקבל מעזיבה להחשיבה כסתום. ובאמת גם הא דהתריפו לא נתיישב עדיין יפה ברייתא הנזכרת שם.

דקא הך ברייתא דהתם קאי לפרש סככות ופרעות דבמשנה דעל זה אמר ואלו הן כו', והרי במשנה מבואר דמביאין וחוצצין וגם מלשון התוספתא עצמה משמע דדמי ללא התריפו.

ולראב"ד ניחא דחוצצין משום דליכא פותח טפח וכמ"ש הר"ש שם בסוף משנה ב', אבל לרמב"ם אי מדרבנן קאמר הרי אין חוצצין כמבואר בדברי רמב"ם שם. והיה אפשר ליישב קצת דהתריפו שאני פיון דהיה כבר עליו שם אנהל מעיקרא לא נפקע ע"י שהתריפו עתה כל שעדיין שם אנהל קיים, ודברי רמב"ם ממתניתין הוא ברעוע מעיקרו, אבל מלבד דגם על זה קשה אמאי לא פתב רמב"ם הדין דבחזקת ונהתריפו חוצצין ג"כ.

בלאו הכי לשון רואין אותן כאלו היו שפודין של מתכת לא משמע כן. דאם הטעם רק משום שהיו תחלתן חזקות היה לו לומר רואין אותן כמות שהיו דאשמעינן בזה טעמא והלכתא דמשום תחלתן שהיו ראיות הוא: י) אבל באמת הך התריפו קאי ארישא דשם היו נתונות על גבי הגדר רואין אותם כאלו אבנים כבושים עליהם.

וע"ש בר"ש מה שכתב ע"ז ומשמע דר"ל דאע"ג דסתם גדר של אבנים כדפירש"י בפרשת פלק [כ"ב כד] ובב"מ [כ"ה ריש ע"ב] ד"ה גדר ובברייתא דבגמרא אמרו באמת אבנים היוצאים מהגדר וכדמיתי הר"ש שם אח"כ.

אבל לשון התוספתא שם תחלה פָּרַע סָתָם וְאַחֲכַי אָמַר עַל גְּבֵי הַגָּדָר וְשֹׁנְכֵי שֵׁם בְּאֲבָנִים
וְגַם לְשׁוֹן הַתְּרִיפוֹ בְּפִירוּשׁ הַר"שׁ שֵׁם הַרְקִיבוּ וּבְרַש"י [ב"ב י"ט סוף ע"ב] בְּגִרוּגָרוֹת
שֶׁהַתְּרִיפוֹ פִּירַשׁ"י הַתְּלִיעוּ, כֹּל זֶה לֹא שֵׁינָהּ בְּאֲבָנִים] מִפּוֹ דַר"ל בְּקוֹצִים שֶׁעַל גְּבֵי הַגָּדָר
וְהַבּוֹלְטִים מֵהֶם לְחוּץ אֵין עוֹמְדִין בְּשֵׁנָה עַל הָרוֹב רַק זֶה לְמַעַלָּה וְזֶה לְמַטָּה.

וְשֵׁם לִפְנֵי זֶה בְּסִכּוֹת אָמְרוּ ג"כ בְּתוֹסְפֹתָא בְּסָתָם ר"י אָמַר רוֹאִין כּו' וְלֹא פִּירַשׁ דְּקָאִי
אֲפֻשְׁאִין שׁוֹיִן דְּמוּבָן מַעְצָמוֹ, וּמִשׁוּם דְּסָתָמָא יֵשׁ בְּאֵילָנוֹת עֲנָפִים לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה שֶׁאֵין
שׁוֹיִם וְהָכִי נָמִי בְּפִרְעוֹת וְקוֹצִים הַיּוֹצְאִים.

וְשֵׁם דְּצוּמְחִים הַעֲנָפִים מִגּוֹפּוֹ שֶׁל אֵילָן וְאֵי אֲפֻשְׁרָא כָּלֵל לְהַשׁוֹתֵן עַל יְדֵי כְּבִישׁת אֲבָנִים
אָמַר רוֹאִין אֵת הַתְּחַתּוֹנוֹת כּו'. וְהָכִי בְּקוֹצֵין הַתְּלוּשִׁין דְּיוֹכְלוֹ לְהַשׁוֹתֵן כְּשֶׁיִּכְבְּשׁוּם
בְּאֲבָנִים אָמַר דְּרוֹאִין פְּאֵלוֹ אֲבָנִים כּו' פנ"ל.

וְיֵשׁ לוֹמַר דְּעַל זֶה אָמַר ג"כ הַתְּרִיפוֹ כּו' דְּאֲפֻשְׁרָא לוֹמַר דְּהַכְּנָנָה רַק דַּע"י זֶה אֵי אֲפֻשְׁרָא
לְכַבְּשׁוֹן בְּאֲבָנִים לְהַשׁוֹתֵם דְּעַל יָדָם הָאֲבָנִים יִפְלוּ לְאַרְצָא, וְעַל זֶה אָמַר רוֹאִין כְּשֶׁשׁ"מ וְלֹא
מִיָּרִי בְּהַתְּרִיפוֹ לְגַמְרִי דְּאִמְתַּנִּיתִין קָאִי דְּמַצְרִיף בְּרִיאוֹת לְקַבֵּל מַעְזִיבָה וְלֹא הַנְּצָרָא
בְּתוֹסְפֹתָא לְפָרֵשׁ מַה דְּמַפְנֵרֵשׁ בְּמַתְנִיתִין.

וְכֹלֵהּ בְּרִייתָא דְּתוֹסְפֹתָא אֵינִירִי בְּבְרִיאוֹת לְקַבֵּל מַעְזִיבָה וְאַף דְּהַתְּרִיפוֹ קָצַת, וּמַה שֶׁכְּתִב
אַחֲכַי כֹּפּ בְּמִוֹכְדָלוֹת שִׁיעוֹר לְקַבֵּל מַעְזִיבָה, הַתָּם לְרַמְבַּ"ם מְלִתָּא אַחְרֵיתָא הוּא דְּשָׁם קָאִי הָךְ
שִׁיעוֹר לְעַנְנֵן הָאֵוִיר שֶׁבִּינְתִים שְׁלֵא יִפְּוֹל דְּרָף הָאֵוִיר.

וּבְמַתְנִיתִין קָאִי לְעַנְנֵן חִיזוּק הַדְּבָר שִׁיּוּכָל לְהַחְזִיק הַמַּעְזִיבָה עַל גְּבִיּוֹ. וַי"ל מִשׁוּם הָכִי
נִקְטַת הַתְּרִיפוֹ וְלֹא רְעוּעִים וְחֻלְשִׁים דְּהוּא מְצוּי הַרְבֵּה בְּקוֹצִים שִׁיְהִיּוּ דְקִים וְרַכִּים וּקְלוּשִׁים
שְׁלֵא יוֹכְלוּ לְקַבֵּל מַעְזִיבָה רַבָּה ג"כ, וְשָׂכִיחַ עַל גְּבֵי הַגָּדָר כְּמוֹ הַתְּרִיפוֹ וְאוּלַי עוֹד יוֹתֵר,
וְדַחוּק לוֹמַר דְּנִקְטַת הַתְּרִיפוֹ לְרַבּוּתָא אַף דְּהַתְּחִיל לִירְקָב וְסוּפּוֹ לִיפְּוֹל וְכ"ש הַתְּלוּשׁ
בְּתוֹלְדָה שֶׁמַּתְקִיִם כְּמוֹת שֶׁהוּא מִיְהַת.

דְּזֶה אֵינוֹ דִּישׁ ג"כ פְּנִים לְהַיּוֹף דְּהַבְּרִיא מַעֲיָקְרוּ עֲדִיף כַּמ"ש לְעֵיל, אֲבָל לְמַה שֶׁכְּתִבְתִּי
דְּקָאִי אֲבָנִים הֵם אֵין נִכְבְּשִׁים עַל הַיּוֹצֵא חוּץ לְגָדָר, דְּלֹא יִסְבְּלוּ כְּבִישׁת הָאֲבָנִים רַק
כְּשֶׁכּוֹבְשִׁין הַקוֹצִים שֶׁעַל גְּבֵי הַגָּדָר שִׁיְהִיּוּ כּוֹלֵם עַל גְּבֵי הַפּוֹתֵל מְמַשׁ.

מִמִּילָא כֹּל הַעֲנָפִים הַבּוֹלְטִים וְיוֹצְאִים הֵם ג"כ בְּשֵׁנָה זֶה אֲצֵל זֶה. דְּרַק כְּשֶׁנִּתְּנוּ עַל גְּבֵי
הַגָּדָר בְּלֹא כְּבִישׁת אֲבָנִים עַל גְּבִיּוֹ הָרוּחַ מַגְבִּיהֶם וַע"י זֶה אֵין שׁוֹיִם.

וְלְעַנְנֵן הַכְּבִישָׁה עַל גְּבֵי הַפּוֹתֵל כֹּל שֶׁהֵם דְקִים וְרַכִּים בְּיוֹתֵר הֵם נִכְבְּשִׁים בְּקַל יוֹתֵר וְגַם
הַיּוֹצֵא לְחוּץ עוֹמְדִים בְּשִׁוּוֵי וְלֹא יִזְיֵק רִיעוּעִים שֶׁבְּתוֹלְדָה לְזֶה כָּלֵל. אֲבָל כְּשֶׁהֵם עֲבִים
וְהַרְקִיבוּ אַף שֶׁהַיּוֹצֵא יוֹכֵל עֲדִיין לְקַבֵּל מַעְזִיבָה בִּינוּנִית ג"כ כְּשֶׁיִּנְחוּ עַל גְּבִיּוֹ לְאֵט מְפָנִי
עוֹבֵיִים אִם יִכְבְּשׁוּם עַל גְּבֵי הַפּוֹתֵל שִׁיּוֹכְבֵשׁ הָעוֹבֵי הַמְּרוֹקֵב לְהִיּוֹת דַּק בְּיוֹתֵר.

מִמִּילָא הַיּוֹצֵא לְחוּץ שְׁלֵא נִכְבְּשׁ יִשְׁבֵּר שֵׁם בְּמָקוֹם סְמִיכוּתוֹ לְפּוֹתֵל, וְלַחֲלֵק הַכְּבוּשׁ שֶׁעַל
יְדֵי הַרְקִיבוּ קַל הוּא לְהַתְּפָרֵד שֵׁם וְלִיפְּוֹל ע"י הַכְּבוּשָׁה בְּאֲבָנִים בְּחֻלְק מְמַנּוֹ וַע"כ אָמַר
דְּרוֹאִין כְּשֶׁשׁ"מ וַיְדַן דְּקַדְקַד בְּזֶה ג"כ מַה שֶׁאָמַר כְּשֶׁשׁ"מ וְלֹא אָמַר פְּאֵלוֹ הֵן בְּרִיאוֹת וְגַם מַה
שֶׁאָמַר שְׁפוּדִין וְלֹא אָמַר פְּאֵלוֹ הִיוּ שֶׁל מַתְּכוֹת, וְכִדְאֲשַׁפְּחוּן בְּלִשׁוֹן הַמְּשֻׁנָּה [עִירוּבִין י"ג

סע"ב] היתה של קש ושל קנים רואין אותה פאלו היא של מתכת: [יא] וראיתי בחידושי הרמב"ם שם פתב, ואפשר דנקט מתכת לגזומא בעלמא אי נמי לאשמעינו שאם דקה כ"כ שאפי' של מתכת אין יכולה לקבל אריח פסולה וכן פירש מוה"ר [הוא הרא"ה] ע"כ דבריו.

וצ"ל דוחקו בזה, לא מדלא אמר פאלו היא בריאה, דזה לא שייך שם דליפא במינו בריאה וכמ"ש בגמ' [שם י"ד א'] היינו דאשמעינו בההו בבהו בבהו יתירה וע"כ צריך למינקט מין אחר. רק ר"ל דהו"ל למימר פאלו הוא של עץ כמו שהם כל קורות דעלמא ואין עושין קורה של מתכת כלל, ועל זה אמר פנ"ל, ולפי דברי האי נמי בדוקא אמר שם סתם מתכת ולא שפודין ש"מ, דאין רואין אלא פאלו היא באותו הענבי של מתכות ולא יותר ובאותו הענבי במתכת בעינו שפחה יכולה לקבל אריח, וצ"ל אע"ג דר"י שם לא צריך בבריאה היינו משום דרואין פאלו בריאה וכמ"ש רש"י [שם י"ד א'] ד"ה בריאה.

ונח דרואין אמרינו. בפל עץ דקה רואין פאלו היא עבה ובריאה אכל בפל קש וקנים דליפא במינו בריאה, וצ"ל רואין פאלו הוא מין אחר אם גם במין אחר באותו ענבי לא יכול עוד לקבל אז צ"ל עוד רואין פאלו הוא עבה, תרי רואין לא אמרינו, וע"כ לא אמרינו פאלו עץ רק פאלו מתכות דרואין פאלו הוא מין היותר חזק וקשה, ונח דרואין אמרי' ולא תרי לומר עוד פאלו עב יותר מפמותו וכשפודין של מתכות אף תרי בתוספתא דהכא אמר רואין כשפודין: [יב] אכל באמת דבר זה אי תרי רואין לא אמרינו.

הוא פלוגתא דתנאי רשב"א ור"י בשריב"ב [שם י"ט ב'] גבי אבן עגולה ע"ש ולריטב"א ה"ל ר"י ממשנה ה"ל ס"ל פרשב"א דלא אמרינו. וא"כ ראוי להיות הלכה כן דהם תרי לגבי חד.

והרמב"ם [פי"ז משפ"ת הל' כ"ח] פתב בסתם אבן גדולה ולא חילק בין מרובעת לעגולה, משמע דס"ל שגם עגולה מהני וכו' בשריב"ב דאמרינו תרי רואין. וכן מה שאמר שם או תל כו', לפ"ד רש"י שם ד"ה אמרינו תל פאבן עגולה ע"ש מבואר ג"כ כן [אלא דבריטב"א שם בשם ויש שתירץ והראב"ד פתב דתל פאבן מרובעת ומנהי לדברי הפל, אכל הוא דקה זה ע"ש וסתימות ד' רמב"ם כן.

ועיין בתב"ש [סי' ל"ה ס"ק מ"ז] ע"ד המ"ב בב' פיסין דנרדא דתרי רואין לא אמרי', פתב דאין לזה שורש בש"ס דלא נמצא רק בעירובין י"ט ואינו ענין לכאן ע"כ. והי' לו לומר דעדיפא דגם שם בעירובין תליא בפלוגתא ורמב"ם פוסק כמ"ד דאמרינו.

ומיהו י"ל טעמו דרמב"ם משום דבמתלוקת שקולה בפל סופרים הלך אחר המיקל כמ"ש [בע"ז ו' סע"א] ושם הוי קולא אי אמרי', ובהו דנרדא הוי זה חומרא. וכיון דאיסור חיסור פיס הנרדא הוא רק משום דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור ע"ש בתב"ש שם, ואיסור זה הוא רק מדרבנן פמבואר ובנדרים ט"ו א] ואולינו בזה להקל לאידך גיסא.

אכל זה אמת דאינו עני לההיא דלא דמי זה לזה כלל והם עניינים שונים. ומיהו עי' בתשובת חו"י [ס"ס מ"ו] מביא הרבה דוגמאות מש"ס בכמה עניינים דנח דאמרינו תרי

לא אמרינו יעו"ש, ויש להוסיף עוד הרבה על דברי וקצת חידוש שלא העיר מפלוגתא דתרי רואין הנ"ל: [יג] אף באמת נראה לי דלא פליגי הני תנאי אלא התם.

דהני תרי רואין שניהם מענין אחד נטילת בליטת העגול לעשותו מרובע ונטילת העובי שבאמצע לעשותו דיומד. ובכהאי גוונא ס"ל לחד מ"ד דאמרינו פיון דענינא שנה ואידך פליג גם בזה.

וכיוצא בו הוא ג"כ רואין דבמשנה הנ"ל פאלו הוא חזק שיוכל לקבל אריח אם מצד העצם שהוא מין חזק ואם מצד העובי וי"ל ג"כ דמהני. והא דלא נקט פאלו עין משום דאז הנה צ"ל עב בכמדת הקש או הקנה ל"מ דג"כ לא יקבל אריח.

וע"כ אמר טפי מתכות לקצר הלשון דבזה בסתם סגי דסתמא דמתכות פלוגי קש וקני שפיר יוכל לקבל, ולא בא למעט כלל דק ביותר. וכיוצא בו פתבתי זה זמן רב בתשובה לענין תרי רואין בטריפות דלא אמר המשאית בנימין דלא אמרינו.

אלא פשהם ענינים שונים ולא פשהכל ענין אחד] ומנא דתוספתא דהכא שפיר בדיוק נקט שש"מ ולא סתם מתכות או בריאה, דהקוצים בריאים או מתכות הדק ביותר וקל שיוכל הרוח ג"כ להגביהו, צריף עוד לרואין פאלו אבנים פבושים להשוותן ונהו לי' תרי רואין פענינים שונים.

רואין פאלו חזקים וכאלו פבושים באבנים ותרי רואין בכה"ג לדברי הפל לא אמרינו, ומשום הכי אמר שש"מ דהם עומדים מעצמן בשנה ואין צורך לכבשם על ידי אבנים ור"ל דרואין אותם פאלו עומדים בשנה כשש"מ שאי אפשר לרוח להגביה אינה מהם, וחד רואין חשיב אפי' יהיו קוצים הללו דקים ביותר וכשפודין של מתכת היינו עבים פנון שהכל ענין אחד תרי רואין פהאי גוונא אמרינו דכחד חשיב וכו"י בשריב"ב הנ"ל פן נראה בפירוש הך ברייתא ולפי זה אינו ענין דרמב"ם ושפיר מיירי התוספתא פשיכול פרע היצא לקבל מעזיבה אף דהתריפו והא דהשמיט הרמב"ם פל דינים הללו דתוספתא ולא פתבן בחבורו, י"ל דס"ל דכל הני רואין דתוספתא הפל מדברי ר' יהודא ברישא שם בסככות דר"י אומר רואין את התחונות כו' פנזפר לעיל.

והך רואין כשש"מ נדאי הוא רק מדר"י דהוא ס"ל פן במשנה דעירובין הנזפר לעיל ות"ק שם פליג עלי'. וע"כ דהכל מוסב אר"י אומר דרישא והגר"א הגיה ביה דהיו נתונות על גבי הגדר ר' יהודא אומר רואין כו'.

הנה הבין בפשיטות ג"כ דהוא מדברי ר"י, ומה שהוצרך להגיה בזה ולא דהכל קאי אר"י אומר דרישא, נראה משום דמשמע לי' פמו ברישא דפתח ואלו הן הסככות אילן המיסוד על הארץ דזהו לפרש מהו סככות לדברי הפל, וכמו שהוא ג"כ במשנה שם בסתם ואח"כ אמר ר"י אומר כו', הכי נמי בסיפא מה שאמר אלו הן הפרעות פרע היצא מהגדר זהו לדברי הפל ולא מדר"י.

ולפמ"ש לעיל דבגמ' איתא אבנים היצאות ומה שקתב בתוספתא פרע היא משום סיפא דהיו נתונות כו'. דקאי בקוצים פנ"ל, א"כ שפיר י"ל דהפל מדר"י דהוא הנה שונה בלשון זה פרע היצא.

ועכ"פ פֿינן דֿהפּל מדר"י וְהוּא לְשִׁיטְתוֹ בְּעִירוּבֵינ הַגָּל דס"ל רוֹאִין וְאַנן לָא קִי"ל שְׁם פְּנִימָה וּבְעִינן בְּרִיאָה לְקַבֵּל אַרְיֵחַ דְּלֵא אֲמַרִינן רוֹאִין. הֵכִי גַמִּי הֵכֵא לָא קִי"ל פְּנִימָה בְּהִנְדָּה פּוֹלְהוּ ג' בְּבֵי דְרוֹאִין דְּקֵאָמֵר וּמְשׁוּם הֵכִי לָא פְּתַב רַמְבַּ"ם פֶּל זֶה: יד] וְעֵינן בְּתוֹס' [נְדָה נ"ז א] סוּף ד"ה אֵילָן מִיִּתִי הָא דְתוֹסְפְתָא ר"י אוֹמֵר רוֹאִין הַתְּחַתּוֹנוֹת כּו' לְפָרֵשׁ הָא דְסַכְכוֹת דְּרַבְּנָן, עֵי"ש וּמְשַׁמַּע לְכַאוּרָה שְׁם בְּתַחֲלַת דְּבַרְיָהֶם דְּמָה שְׁפָתָבוּ הָעֲנָפִים הַמְּוֹבְדָלִים זֶה מִזֶּה כּו' ע"ש, פְּנִימָתָם ג' כִּי הַתְּוֹסְפְתָא דְּמִיִּתִי דְּמְוֹבְדָלִים בְּגוֹבַה אֵלּוּ לְמַעְלָה וְאֵלּוּ לְמַטָּה וְכֵן הוּא בְּתִידוּשֵׁי מְהַר"ם לוֹבְלִין שְׁם ע"ש וּמְפָרְשֵׁי דר"י לְפָרוּשֵׁי רִישָׁא דְאֵילָן הַמִּיּוֹסֵף עַל הָאָרְץ קֵאֵי.

וּמְשׁוּם דְּסַתָּם אֵילָן אֵינן עֲנָפֵיו מְפּוֹרְכִים וְשׁוּיָן, וּכְמ"ש בְּפִירוּשׁ הַר"ש שְׁם בְּפִירוּשׁוֹ לְהַדְּ תוֹסְפְתָא דְּדָרְךָ נוֹפֵו אֵילָן פֶּן ע"ש, וּמְפָרֵשׁ ר"י הַטַּעַם דְּרוֹאִין וּס"ל דְּדַבְּרֵי ר"י אֵלּוּ הֵלְכָה הוּא וְלִיכָא דְפְּלִיג, וְלֵא פֶל רוֹאִין שְׁוִים דְּהָא בְּהָא רוֹאִין דְּדִיּוּמְדִין הַנְּזַכֵּר לְעִיל בְּחַד רוֹאִין אֲמַרִינן לַד"ה וְגַם הָעֲקוּמָה רוֹאִין פְּאֵלוּ פְּשׁוּטָה עֲגוּלָה רוֹאִין פְּאֵלוּ מְרַנְבַּעַת בְּמַשְׁנָה דְּעִירוּבֵין [י"ג סע"ב].

דַּעַת רַבֵּן הַפּוֹסְקִים דְּדַבְּרֵי הַפֶּל הוּא וְלֵא מדר"י וְקִי"ל פֶּן דְּהָד רוֹאִין אֲמַרִינן. וע"ש בְּרִיטְב"א שְׁם בְּשֵׁם הָרַאָב"ד וּבְשֵׁם רַבּוּתָיו.

וּמ"ש [שְׁם י"ד א'] ר"י בַר"י אוֹמֵר רוֹאִין הָעֲלִיּוֹנָה פְּאֵלוּ כּו' וְאָמֵר אַבְיֵי ר"י בַר"י ס"ל פְּאֵבוּהַ כּו' דְּאֵית לִי רוֹאִין דְּלְכַאוּרָה דְּמִי לְדְּהָכָא. ע"ש בְּרִיטְב"א שְׁם ד"ה רִיבַר"י פְּתַב דְּגַם הָד רוֹאִין הוּא אִפִּי לְרַבְּנָן ע"ש.

וְגַם לַפְמ"ש שְׁם בְּתוֹס' ד"ה וּבְלַבַּד וּבְתוֹס' [סְנוּפָה כ"ב רע"ב ד"ה הָא דְלְרַבְּנָן לָא אֲמַרִינן רוֹאִין אַע"ג דְּחַבְנוֹט רַמִּי [לְמַסְקָנָא דְּסְנוּפָה שְׁם עכ"פ תוֹף ג' טְפָחִים] מְשׁוּם דְּבְעֵינן יְכוּל לְקַבֵּל אַרְיֵחַ דְּנָקָא. וְכִמּוֹ דְּלֵא אֲמַרִינן לְבוּד בְּפָחוֹת מַג' טְפָחִים בְּב' קוֹרוֹת יַעו"ש.

ג"ה לָא קִשְׂיָא דְּזִה לָא שְׁיִיף הֵכֵא דְּהָא דְּבְעֵינן יְכוּל לְקַבֵּל מְעַזִּיבָה אֵינּוּ אֵלּא בְּהַפְסֵק אֲוִיר דְּבַטְוִמָּאָה הֵלְכְתָא גְּמִירֵי דְּלֵא אֲמַרִינן לְבוּד בְּאַמְצַע כְּמ"ש בְּסְנוּפָה י"ח א']. וּמְדַאֲוֵרִיָּתָא אִפִּילוּ יְכוּל לְקַבֵּל מְעַזִּיבָה מְפָסִיק וְתוֹף ג' טְפָחִים דְּאֲמַרִינן חַבּוּט רַמִּי גַם לְעַנְיָן טוֹמָאָה גַבֵּי קוֹרוֹת דְּאֵתִי עֲלָה בְּסְנוּפָה שְׁם, וְאֵם פְּשִׁיִּהּוּ מְוַנְחִים יַחַד לִיכָא אֲוִיר מְפָסִיק לָא צְרִיף לְקַבֵּל מְעַזִּיבָה.

דְּלֵא צְרִיף בְּזִה רוֹאִין אֵלּא דְּבִנְהָ גַם דְּאֲוֵרִיָּתָא מְהַנִּי דְּחַבְנוֹט רַמִּי הוּא מְדַאֲוֵרִיָּתָא וְהֵלְכָה לַמ"מ. וע"כ הָא דְּסַכְכוֹת דְּרַבְּנָן פְּשִׁהוּא יוֹתֵר מַג' טְפָחִים דְּבִנְהָ לָא אֲמַרִינן חַבּוּט רַמִּי בְּפָחוֹת מְטַפַּח כְּמ"ש בְּסְנוּפָה שְׁם, וְאֵע"ג דְּבַקוֹרוֹת שְׁם אֵינּוּ מְבִיא בְּכַה"ג גַם מְדַרְבְּנָן וְלֵא אֲמַרִינן רוֹאִין.

צ"ל דְּרַק בְּסַכְכוֹת גְּזָרוּ חֲכָמִים לוֹמֵר רוֹאִין כּו' גַם בְּיוֹתֵר מַג' טְפָחִים. וְאַפְשָׁר מְשׁוּם דְּבַאֵילָנוֹת אֵיכָא טוֹבֵי דְּתוֹף ג' טְפָחִים ע"כ גְּזָרוּ בְּכוּלְהוּ, וּמ"מ קָצַת דְּחוּק, דַּלְפ"ז בְּסַכְכוֹת לָא שְׁיִיף שְׁיַעוּר דְּלְקַבֵּל מְעַזִּיבָה פִּינּוּ דְּקֵאֵי בְּאֵין עוּמְדִין בְּשׁוּהָ וְאַמַּת דְּבַתְּוֹסְפְתָא לָא גְּזָר שְׁיַעוּר דְּלְקַבֵּל מְעַזִּיבָה רַק בְּפָרְעוֹת וּבְסִיפָא בְּמְוֹבְדָלוֹת כְּנִזְכֵּר לְעִיל.

אָבֵל לְשׁוֹן הַמְשָׁנָה דָּאָחַר הָא דְלִקְבֵּל מְעֻזְיָה אָמַר אֵלָיו הֵן הַסְּכָכוֹת כּוּ, מִשְׁמַע קֶצֶת דְּאַתְרֵינוּיָהּוּ קָאֵי, וְכֵן כְּתַב הַר"ש שֶׁם בְּפִירוּשׁ לְדַבְרֵי ר"י בְּתוֹסְפֹתָא דְמִשְׁמַע מִמַּתְנֵי דְלִקְבֵּל מְעֻזְיָה אֶסְכָּכוֹת וּפְרָעוֹת קָאֵי ע"ש.

וְנִדְוַע ג"כ דְּתוֹס' דִּילָן לְקוּחִים עַל הָרוֹב מְתוֹס' שְׁאַנְזִי שְׁחִיבֵר הַר"ש מִשְׁאַנְזִי הַמְפָּרֵשׁ לְמִשְׁנֵיּוֹת זְרָעִים וּטְהָרוֹת וּגְרִירֵי בְּתַרְנִי תְּדִיר. וְע"כ נִרְאֶה יוֹתֵר לְפָרֵשׁ מ"ש בְּתַחֲבִילַת דְּבַרְיָהּם בְּסֵתָם עֲנָפִים הַמְּוַבְּדִלִים פְּנֻתָם אַעוּמָדִים בְּשִׁנְיָהּ.

וְכַמ"ש הַר"ש שֶׁם בְּתַחֲבִילַת דְּבַרְיוֹ בְּפִירוּשׁ הַמְשָׁנָה דְּרַף הַנוֹפּוֹת שְׁלֵאִילָן כּו' שֶׁהֵם זֶה בְּצַד זֶה וְיֵשׁ אֲוִיר מְעֻט כּו' ע"ש. וּמ"ש מְתוֹסְפֹתָא צ"ל דְּמִיָּתִי רַק דְּבַתוֹסְפֹתָא אָמַר ר"י אַח"כ ג"כ אֶמְרוּחֻקִים בְּגוֹבָהּ.

וְאָמַר ג"כ בְּסֵתָם וּמִשׁוּם דְּמִצּוֹי בְּכָל אֵילָנוֹת פֶּן. וְהֵכִי נִמְי דְּבַרְיָ ת"ק דְּאָמַר בְּסֵתָם אֵילָן הַמְּיֻסָּף ר"ל בְּמִנְבְּדִלוֹת בְּרוּחַב דְּדְרָף אֵילָנוֹת פֶּן.

וּלפ"ז אֵין לְלַמּוֹד מִדְּבַרְיָ הַתוֹס' דְּהִלְכָה כַּר"י פְּלָל: [טו] אָבֵל רְאִיתִי בְּחִידוּשֵׁי הַרְמַב"ן שֶׁם בְּשֵׁם הַרְאָב"ד פִּירֵשׁ שֶׁהַסְּכָכוֹת אֵילָן שְׁעֲנָפָיו אֶחָד לְמַעְלָה כּו' שְׁרוּאִין כּו' וְאֵע"פ שְׁאֵין הַעֲלִיוֹנוֹת כְּבִין [כצ"ל] הַתַּחֲתוֹנוֹת אֵלָא שְׁעֲנָפֵינוּ נִשְׁאַר שֶׁם אֲוִיר מִקְעֻט נַעֲשֶׂה פְּלוֹ אִוְהֵל [כצ"ל] שְׁלָם ע"כ.

הֵנָּה, הוּא מְפָרֵשׁ בְּהַדְיָא סְכָכוֹת דְּמַתְּנִיתִין כַּד ר"י דְּרוּאִין וְהוֹסִיף דְּגַם כְּשִׁרוּאִין עֲנִיִּין יֵשׁ אֲוִיר מְפָסִיק ג"כ, וְצָרִיף בְּיֹאֵר לְפָה הַצָּרִף תְּרַנְיָהּוּ וּבְגוֹבָה לֹא מִיָּרִי תוֹף ג' טְפָחִים דְּאָמְרִינָן חֲבוּט מְדִינָא פּו"ל, וְכַמ"ש שֶׁם אַח"כ וְאֵע"ג דְּאִיתָא בְּסִנְפָה שְׁאֵין אוֹמְרִים גוּד אַחִית וְגוּד אֶסִיק אֵלָא בְּתוֹף ג' מִשׁוּם לְבוּד כּו' שְׁאַנְזִי הֵכָא שְׁהַפֵּל מֵאֵילָן אֶחָד כּו' ע"ש, וְא"כ בְּכָל חַד מְנִיָּהּוּ סְגִי לְהִיּוֹת מְדַרְבָּנָן.

וְאוּלַי יֵשׁ לְדַחֹק מִשׁוּם דְּמַתְּנֵי תְּנִי סְתָמָא אֵילָן הַמְּיֻסָּף וְסֵתָם אֵילָנוֹת אֵין מִצּוֹי כ"כ שְׁיָהּוּ עֲנָפִים עוּמָדִים סְמוּכִים קֶצֶת וְלֹא בְּגוֹבָה שְׁהִי הַעֲלִיוֹנִים כְּבִין הַתַּחֲתוֹנִים וְע"כ מְפָרֵשׁ פְּמוֹת שְׁהוּא עַל הַסֵּתָם, אָבֵל זֶה דְּחוּק וְאֵין בּוֹ טַעַם.

וְע"ש בְּסוֹף הַדְּבוּר דְּהַרְמַב"ן הוֹסִיף וְכַתֵּב וְכַעֲנִין הֵזָה שְׁנוּי בְּתוֹסְפֹתָא טְהָרוֹת וּמִיָּהּוּ דוּקָא שְׁאֵין בֵּין הַעֲנָפִים שְׁל סְכָכוֹת פּוֹתַח טְפַח שְׁאָם הִי' בִּינֵיהֶם פּוֹתַח טְפַח בְּנֻדָּאֵי כַצ"ל מְלָה זוֹ כָּאֵן וְלֹא מְקוּדָם ע"ש [מְפָסִיקִין ע"כ].

וְר"ל דְּבְפִירוּשׁ הַרְאָב"ד שֶׁם כְּתַב שְׁיַעוּר דְּלִקְבֵּל מְעֻזְיָה רַק אֶפְרָעוֹת אָבֵל בְּסְכָכוֹת כְּתַב סֵתָם אֲוִיר מוּעָט פּו"ל. וְהִיָּנוּ פִּינוּ, דְּאֵין שְׁוִין אֵי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל מְעֻזְיָה וְאֵי אֶפְשָׁר לוֹמַר בּוֹ שְׁיַעוּר זֶה וְרָאב"ד לֹא כְּתַב שְׁיַעוּר אֲוִיר מוּעָט דְּסְכָכוֹת פְּלָל, וְע"ז כְּתַב הוּא הָף וּמִיָּהּוּ כּו' וְהִרְחִיב הַשְׁיַעוּר עַד פּוֹתַח טְפַח.

וְנִרְאֶה דְּהוּא מֵהַתוֹסְפֹתָא שְׁרַמְזוּ דְּשֵׁם בְּדַבְרֵי ר"י מְסִיִּים וְאֵם הִיּוּ נוֹגְעוֹת זֶה בְּזֶה בְּפּוֹתַח טְפַח מְבִיאוֹת וְחוּצָצָת. וְכַתֵּב עַל זֶה הַר"ש שֶׁם דְּאֵין ר"ל שְׁאֵין בִּינֵיהֶן, פּוֹתַח טְפַח דְּהָא גַבֵּי פָרַע בְּעֵי שְׁיַקְבֵּל טִיט [ר"ל מְעֻזְיָה] לְכֹף נִרְאֶה דְּהֵכָא וְר"ל פִּינוּ דְּאֵי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל מְעֻזְיָה [בְּעִינוּ נוֹגְעוֹת מְמַשׁ כְּשְׁיָהּוּ שְׁוִים וְהָא פּוֹתַח טְפַח הִיָּנוּ שְׁמַצְטָרְפִין לְטַפַּח יַעו"ש.

ולראב"ד הנ"ל דלא בעי בזה נוגעות ממש ואפי' מפסיק אור מעט נמי מביאות א"כ אי אפשר לומר בפירוש בתרא דהר"ש. וע"כ צ"ל בפירוש קמא דהוא הקושיא מפרעות.

ולדידהו חלוקים זה מזה ושיעורא דמתני' במעזיבה קאי רק אפרעות לבד. ואפשר דהם לא ניחא להו בפירוש הר"ש דמלבד דהוא יתור לשון ללא צורך כלל דפשיטא דאנהל טפח בעינו, בלאו הכי לשון פותח טפח משמע דקאי אהפתוח וחקל.

ולפ"ד היל"ל ברחב טפח וע"כ בפירוש הא' דהר"ש. וא"כ מזה הוכיחו לפרש דיש עוד אור מפסיק גם פשיהיו שוין.

אלא לפ"ז הי"ל לראב"ד לפרש השיעור ולא לומר סתם אור מעט ועכ"פ הנה פאן מבואר בדברי רמב"ן הנ"ל דבעינו שלא יהי' ביניהם פותח טפח. וצ"ל לפ"ז הא דסקכות חמור מפרעות הוא לפי שהכל מאילן אחד עדיף ונהגם דהוא חיבר שם גם פרעות וכתב שהכל מאילן אחד ומפנותל אחת ע"ש, היינו לפי שהוא הקשה שם ג"כ מקורות וכנזפר לעיל ומשם הקושיא גם אפרעות, ואע"פ שהוא כתב הלשון שאין ביניהם פותח טפח ומזה לא קשיא רק אסקכות לפ"ד דזה שיעור בפותח טפח אבל פרעות דהשיעור לקבל מעזיבה זה שיעור קטן.

וי"ל דלא אמרינו אלא דליכא פותח טפח אבל מ"מ יש רוחב קצת דאין יכולה לקבל מעזיבה, וכיצא בו פירש ר"ש שם על קושיותו שם מארובה שאין בה פותח טפח דר"ל דהתם נמי בשאין יכול לקבל מעזיבה ע"ש.

י"ל דשאני ארובה אע"ג דתני סתם אין בה פותח טפח י"ל דסמכו דסתמא רחבה קצת ואינה קצרה שלא יפול טיט של מעזיבה בינונית דרף חללה. אבל בקורות אף דלשון אין ביניהן טפח דמיתי הוא מהברייתא דקאי אעלינות כבין התחתונות, ושם כבין דוקא ולא שיעלה על גבי התחתונה וכמבואר בלח"מ [פ"ה מה' סופה סוף הל' כ"א] יעו"ש.

והאור פרוחב קורה וסתם קורה ג"כ בפירוש הנזפר דאין קצרה כ"כ. אבל הרמב"ן בשם ראב"ד שם דייקו וכתב לשון תנו פנזפר לעיל, וכונתו ללשון המשנה דמיתי שם קורות הבית והעלי' שאין עליהם מעזיבה והן מכונות כו' ע"ש, ובמכונות לא נזפר מדת רוחב האור שביניהם ולא הי"ל לומר סתם דרק תחת' טמא, והרי אפשר דסמוכות זה לזה עד שראויות לקבל מעזיבה ואז כל הבית טמא, וגם הלשון שאין עלי' מעזיבה קצת משמע דראוי' לקבל מעזיבה אלא שאינה עליהם דעדיין לא עשאוה.

ואף לפי מה דמשמע מלשון הר"ש שם שכתב דאי יכול לקבל פסתום ודאי דמי, ע"כ דלא אתי משום דסתם ארובה פן אלא דסמך על מ"ש בסככות ופרעות דנדע משם דבכה"ג חשוב פסתום. י"ל ה"כ ד"א שא"ע מעזיבה, ונחית לפרש זה אע"ג דאי יש וסתום פולו פשיטא דהכל טמא ודאי דהיל"ל טפי שאין ראוי, לקבל מעזיבה וע"כ דכל שא"ע מעזיבה אף דראוי' לקבל מעזיבה כל הבית טהור, [והא דנקטי שאין ביניהם טפח, י"ל דהוא לאלומי הקושיא דהוא מבואר שם דטהור ועל זה קשה מסככות מיתה, אבל הקושיא מלשון המשנה הוא גם מפרעות]: [טז] ואיברא דרש"י שם ד"ה שא"ע מעזיבה כתב ולא נסרים דמעזיבה לאו דוקא נקט אלא דסתם היכא דליכא מעזיבה ליכא נסרים ע"כ.

וכ"כ הר"ש [פי"ב דכלים ריש משנה ה' שא"ע מעזיבה דליכא תקרה פלל אלא הקורות לבדן ע"כ. ור"ל דמעזיבה פירש"י [ב"מ קט"ז כע"ב] טיח של טיט שנותנים על התקרה ע"ש, ותקרה הוא מקנים וסנאים פועין מתצלות או מלנוחים ונסרים, כמ"ש [שם קי"ז א'] ע"ש ברש"י והיא מונחת על הקורות, ע"ש ברש"י סנפה שם סוף ד"ה ה"ג ובפרק [כ"ד דכלים משנה ה'] מפץ שנתנו ע"ג הקורות כו' ולא נתן עליו את המעזיבה כו' ע"ש.

המפץ הוא תקרה של קנים או סנאים ע"ש בפירוש הר"מ ובפירוש הרא"ש שם יעו"ש [ובס' תפארת ישראל על משניות שם לא דק פלל ע"ש] ואותה תקרה סותמת פל הבית כמו המעזיבה וע"כ מפרשי דגם זה בכלל מעזיבה דהכא, ולפ"ד משמע דהקורות מרוחקים זה מזה והם לבדם אין יכולים לקבל מעזיבה פלל בלא תקרה שע"ג, והכא שא"ע מעזיבה היינו גם בלא תקרה הרי א"י לקבל מעזיבה.

ולכן לא הוקשה לי להר"ש מהא דקורות פלל רק מארובה פנ"ל. והא דלא הקשה מהא דקורות שאין בהן פותח טפח, י"ל משום דהיא ברייתא דמייתי לה הגמ' בסנפה וניחא לי לאתויי מארובה דהיא משנה.

אבל הרמב"ן והראב"ד ע"כ לא סבירא להו פן. ובאמת דברי רש"י הנ"ל במשנה דכלים הנ"ל אמר נתן מפץ דהוא תקרה פנ"ל ולא מעזיבה.

ואולי יש לומר דמשמע ליה דרק במפץ יאירע פן דהדרה על הסתם לעשות מנסרים שהם חזקים יותר ולא מקנים וסנאים ומפץ, ומשום הכי נקט רש"י סנפה הנ"ל נסרים שהוא כמ"ד לנוחים, וכן בב"מ [ק"א סע"ב] ד"ה לחזק ושם [קי"ז א'] ד"ה בחזוקי וד"ה חזוקי ע"ש וברש"י [סנפה ט"ו רע"א] דסתם תקרה מנסרים שיש בהם ד' טפחים והוא מהגמ' שם ע"ש.

ומר כי אתריה דאמר קנים וסנאים אפשר דשם לא היו נסרים מצויים כ"כ או שהיו עניים ואלו בזול יותר וכיוצא, ויש שישמו תקרת מפץ מקנים וסנאים על גבי הקורות לפי שעה עד אשר ישיגו נסרים וסירים, ואותם לא ישמו מעזיבה על גביהם ואפי' אם קבעו במקורות להקורות עדיין אי בעי שקיל לי ע"ש במשנה ובהר"ש והרע"ב שם פדי שיוכלו להסיר בנגל, אבל העושים מנסרים אין דעתם להסיר וע"כ ישמו המעזיבה על גביהם מיד.

ומ"מ אין בזה טעם ברור כ"כ לסתימות לשון המשנה, ואטו אין עשוי להמתין מיהת יום או יומים בין זה לזה ולא הי"ל למינקט מעזיבה דאיכא למיטעי. רק הי"ל לומר שלא ניתנו עליהן תקרה ומלשון הר"ש הנ"ל משמט דהוא סבור דגם התקרה בכלל מעזיבה וכן פתב [בפרק ו' דאהלות ריש משנה ד'] מעזיבה היא תקרה המפסקת בין בית לעלי' וכן הוא בפ"ה הרא"ש שם ובהרע"ב.

אבל הרי מבואר, במשנה דב"מ [קט"ז סע"ב] וסנפה (ט"ו ריש ע"א) הנזכר לעיל ובגמרא (ב"ב ג' רע"ב) דהם תרי מזלי: [יז] וראיתי בערוף ערוף מעזב הגירסא בהא דב"מ [קי"ז א'] הנ"ל מאי מעזיבה [תמורת תקרה] ר"י בר"ח אמר קנים וסנאים וטינא כו' מנהגם לשום על הקורות קנים וקוצים וחרסית וצורות [לא ידעתי למה פתב חרסית וצורות במקום טינא שהוא טיט] כו' ובאתר' דמר משיאין לוחות על הקורות ונקראין

מעזיבה [ומשמע קצת דהם לא ישימו טיט פלל] ע"כ, ומלשון הר"ש שם ובפרק כ' דכלים הנ"ל משנה ה' ד"ה מעונה שפתב בפרק הבית והעליה מפרש מאי מעזיבה משמע דגם הוא גריס שם פן.

ואע"ג דרש"י לא גרס פן הוא גריר בכמה דוכתי בפירוש זרעים וטקרות בפירוש המלות אחר הערוף וי"ל דגם בזה העתיק זה מדבריו בערוף מעזב שמביא מהגמרא פנ"ל, ולפי דבריהם הנסרים קרויים מעזיבה אבל לפי דבריהם צ"ל דתקרה שבמשניות היינו קורות וצריף לדחוק לפי"ז דתקרה שפתבו אין פוננתם לתקרה שבלשון המשנה רק הם קראו למעזיבה תקרה ובלאו הכי הרי הם עצמם פתבו שם אח"כ מיד בריש משנה ה' קורות הבית שהנסרים עליהם והמעזיבה על גבן.

[והר"ש סיים והוא תקרת הבית, ומשמע דר"ל דגם המעזיבה בכלל תקרת הבית היא שהכל תקרה עבה וגם דקיי"ל פתכמים בב"מ משם דלאחזוקי תקרה עבידא. וזהו פמו שפתבתי דהוא בלשוננו קורא גם למעזיבה תקרה, אבל לא ידעתי לאיזה צורך פתב זה והרא"ש והרע"ב שם השמיטו לשון זה] ע"כ, הרי פתבו להדיא בדברי רש"י דהמעזיבה על גבי הנסרים ולא פהערוף שהנסרים הן המעזיבה.

ובדברי הרע"ב מבואר בכמה דוכתי פן פמו שיתבאר ובאמת גם בעל הערוף לא הקלית זה ובערוף קר ט הביא גירסא שלפנינו ומפרש לה, וע"ש במוסף פתב להכריע דגירסא דערוף מעזב אמיתית דאין דרוף הגמרא לאסבא מלות הידועות אלא המלות שאינן ידועות ומלת תקרה ידוע מלשון קורה אבל כו' ע"ש.

ולא דק פלל ואינו מרגיש מה שאומר. דאם תקרה מלשון קורה ר"ל דהקורות הם התקרה וכמו שהיא באמת לגירסא הנ"ל וכנ"ל, ונהרי לגירסא דילן אינו פן וא"כ שפיר הוצרכו לפ' מאי תקרה.

וטובי אשמעינן בזה דלא תימא דהקורות בד הם התקרה ושעליהם אמר דהם על התחתון, ועל זה אמר דתקרה שאמרו ר"ל קנים וסנאים או נסרים, ותלוי במנהג מקומות, ודעל זה אמר על התחתון ומעזיבה לא הוצרכו לפרש ידוע דהוא דטיט.

ומה שפתב עוד שם לקיים גירסת וטינא בערוף שם. פבר תמה עליו בסדר הדורות [סדר תנאים ואמוראים אות ו'] ע"ש, ומ"ש עוד דבאהלות פרק אדם וכלים מוכח בהדיא שהמעזיבה היא שע הקורות.

ע"כ פונתו למשנה דפרק ו' הנ"ל ומשם אין מוכח כ"כ, ויותר הי' לו לומר מהמפורש בלשון המשנה דפרק י"ב הנ"ל קורות שאין עליהן מעזיבה, הרי דהמעזיבה על הקורות. ורש"י סופה הנ"ל נדחק אבל באמת גם משם אין ראי' לגי' הנ"ל: [יח] והרע"ב שם פתב מעזיבה טיט וצורות, בפרק כ' מפלים משנה ה' [כ' ג"כ מעונה טיט וצורות של אבנים שנותנים על גבי התקרה, והוא מדברי הר"מ בפירוש שם שכ' הטיט והאבנים כו' ע"ש.

אבל בפירוש דב"מ משנה ב' פתב מעזיבה טיח של טיט כו' והוא מלשון רש"י שם הנזכר לעיל. וכן פתב ובפרק ב' דב"ב משנה ב', ובפירוש הרמב"ם בב"מ שם פתב הוא הטיט והעפר שטחין על התקרה ובפרק א' מסופה משנת תקרה, שאין עלי' מעזיבה, פתב

ומעזיבה הוא הטיט או העפר או הסיד שנותנים על הנסרים ע"כ, וצריך ביאור וטעם השניוני שהוסיפו פאן צורות אבנים.

ואפשר לומר דבההוא דכלים פנין דהמעזיבה לחזוקי תקרה שם במפץ שאינו חזק צריך להיות המעזיבה חזקה טפי ויוסיפו בה צורות אבנים והא דהכא יש לומר לפי שהקורות אין סמוכות כ"כ זה לזה כמו הנסרים או קנים וסנאים ואין יכולים לקבל מעזיבת טיט לבד דיפול דרך האויר וצריכין להוסיף צורות אבנים שעי"ז יתקשה ויתעבה שלא יפול וכונתו בזה ליישב קוש' רמב"ן וראב"ד הג"ל דהכא בקורות אין יכולין לקבל מעזיבה בינונית ואפי' עבה של טיט לבד ומשום הכי רק תתחילי טמא] שרגילין לשום על גבי קורות ע"כ.

הנה מפרש מעזיבה דטיט לבד ולא נסרים וסיים דמשימין ע"ג קורות ולא ע"ג נסרים, והוא לטעמין' שכתב [בפרק א' דסופה ריש משנה ז'] תקרה גג העשוי מקורות או נסרים, מעזיבה הטיט או הסיד שרגילין ליתן ע"ג הקורות והנסרים ע"כ.

ור"ל דמה שאמרו מאי תקרה אין ר"ל בזה לבד דוקא הוא תקרה דנדאי אפשר שיעשו התקרה מקורות עבות סמוכות זה לזה ולא יצטרכו לנסרים או לקנים וסנאים. ובשמות [רבה פרשה א'] זה שמתקן תקרה פראוי נותן עוביו של תקרה זו בצד ראשה של אחרת שאינה שנה ע"כ, ולשון זה שייך בקורות העבות שמתחיתה עבה יותר מראשה אבל אחר שנגסרה לא שייך על הנסרים לשון עובי אלא לשון רוחב דמתחיתה רחב וראשה קצר וממה שכתב דנותן כו' בצד כו' פנ"ל.

משמע דמסמיה זו אצל זו ממש לעשותן תקרה שלימה מהקורות לבד, ואין נדאי יוכלו לתת מעזיבת טיט על גבי לבד, ואין צריך עוד תקרה אחרת, וכמשמעות לשון המדרש דזה לבד קרוי תקרה פראוי.

ולפי גירסת ערוך הג"ל דתקרה דמתני' ג"כ ר"ל קורות והמעזיבה לר"י שם רק לאשוני גומות משמע ג"כ דהקורות סמוכות יחד והם לבדם תקרה והנסרים או קנים וסנאים נטיט הוא להשוות הגומות והסדקים.

ולרבנן לחיזוקי תקרה שגם קורות צריכים עוד חיזוק טפי ומלשון המדרש הג"ל משמע דרק תקרה פראוי הוא פן והיינו הרוצה לעשות תקרה חזקה פראוי יעשוה מקורות ויסמיכום פנ"ל, ושאר תקרות יעשו רק איזה קורות על פני הבית מרוחקים זה מזו וישימו נסרים או קנים וסנאים מקורה לקורה והם התקרה.

וי"ל דע"ז שאלו בגמ מאי תקרה אי צריך לעשות דוקא תקרה פראוי: [יט] ועיין בירושלמי שם [בפרק י' דב"מ ה' ב'] ר' יוסףא בשם ר"ל המתחון נותן תקרה ולנוחים, ושם אח"ר הורי ר"ח כו' נותנין את התקרה ואת הנוחים וע"ש בפני משה ד"ה המתחון כתב והתקרה דקאמר מעשה תקרה הוא והנסרים ג"כ הוא נותן ע"כ, ודבריו סתומים וכפי הנראה קצת דכונתו בזה ללשון רש"י בגמרא שם ד"ה קנים וסנאים מעשה תקרה כו' ע"ש, ומפרש התקרה דקאמר ר"ל קנים וסנאים שהם מעשה תקרה, ומשמע דר"ל דהירושלמי סובר דתרגוהו עבדי, או דנאמר דו' דנלווחים וי"ו המתלקת הוא ובמקום או וכן אח"כ ו' דנא.

וע"ש במראה הפנים בסוף ד"ה הורי משמע ג"כ קצת דכף פונתו ע"ש. אבל אם לזה פינוג דבריו תמוהים מאוד דלמה יקרא לקנים וסנאים בשם תקרה סתם טפי מנסרים.

ואדרבא סתם תקרה הוא מנסרים פנזפר לעיל וקנים וסנאים הדקים פמות שהם אין ראויים לתקרה כלל. ע"כ פירש"י מעשה תקרה שהם קלועים פמחצלת ומפץ דאז ראויים לתקרה ומה זה ענין לתקרה סתם דירושלמי שהקדימו ללנוחים.

ותו דהא דר"ל הוא ג"כ בתלמודין בשם ר"ל ור' יוסטא דירושלמי הוא וסטיני דתלמודין וכמו שכתב בסדר הדורות הנזפר לעיל ונהרי בתלמודין אמר רק לנוחים ולא קנים וסנאים אבל פשוט דתקרה דירושלמי פונתו על הקורות ועיקר השם קורה בלשון הקודש אינו אלא מפני שעשוי לקרות בו דהפתלים נבנו בזמנם וארצם רק מאבנים ולבנים והקרוי יעשו מקורות.

נגם סתם תקרה דבלשון משנה עיקרו על הקורות, רק שהאמוראים באו להוסיף דגם לנוחים או וסנאים בכלל תקרה. ובתלמודין ששאלו מאי תקרה, אפשר דר"ל מה יש לכלול בכלל השם תקרה דמתניתין, ואמרו רק מה שבאו להוסיף, ולא הוצרכו להזכיר הקורות שהם עיקר התקרה שהלנוחים נתונים עליהם.

ובירושלמי אמרו תרנניהו וקרי לקורות סתם תקרה פי הם לבדם ג"כ קרוים תקרה פשפמוכים זו לזו ומקרים כל הבית. והלנוחים על גביהם הם רק לחזק התקרה נאלו לדברי הפל לחיזוק תקרה.

וכן הקנים וסנאים באתרא דעבדי הכי ואף הם בכלל תקרה וטפלים אליה. [וזהו פדברי הערוף הנ"ל דגם על תקרת קורות ישימו לנוחים אבל לא פגירסא דהוא מעזיבה דבירושלמי מפורש דהוא תקרה שמתחזקו נותן].

ורק במעזיבת טיט פליגי ר"י ורבנן אי היא לחיזוק. נהיא יש לה שם בפני עצמה אבל הלנוחים או קנים וסנאים אין להם שם בפני עצמם: כ] ויותר הנה נראה דתלמודין פליגי בזה עם הירושלמי דהירושלמי ס"ל דבעי תקרה מקורות דהיינו קורות סמוכים דאז נקרא תקרה ועוד לנוחים על גביהם ותלמודין שאמרו מאי כו' בא להקל דאין צריך תקרה מקורות דוקא ואפ"ל קורות לבדן שיהיה כל התקרה מהם אין צריך דסגי לעשות תקרה מקנים וסנאים או לנוחים הנתונים על איזה קורות.

דאומן קורות אין קרוים תקרה כלל שאינם לקרות הבית כלל רק מעמיד תקרה הם להחזיק התקרה על גביהם. ומלשון הברייתא [שם ק"א סע"ב] לחזק לו תקרה לסמוך לו קורה מבואר דקורה לאו היינו תקרה יע"ש ברש"י.

אבל הדבר תלוי בחילוק המקנאות כמ"ש בגמרא הנ"ל, ובאתרא דתנא דהך ברייתא לא עשו תקרה מקורות. וסתם לשון תקרה דמתניתין כולל כל מיני תקרות בכל מקום כפי מנהגו לתלמודין, ופליגי אירושלמי בפירוש דברי ר"ל דאמר לוחזין סתם.

ועכ"פ מתניתין דקורות שאין עליהן מעזיבה ולא אמר שאין עליהן תקרה שפיר מתפרש בקורות העשויין לתקרה. ודבר שאלא להסמיך קורות [משא"כ תקרה מנסרים דתכופים יחד וכ"ש תקרה מקנים וסנאים דאריגה פמחצלת] דתקרה וחד ממש זו לזו רק רינח

קצת ביניהם ורק כדי לקבל מעזיבה וסיפא דהתם דעליונות כבין התחתונות נמי משמע דבתקרה מקורות קאי.

דקורות העשויים לקבל תקרת נסרים רחוקים זה מזה הרבה, ולא רק כמלא רוחב קורה דמפנרש בברייתא דמייתי בסופה שהוא בפותח טפח או עוד פחות מטפח. וגם אותן קורות הנושאות על גביהם תקרה ומעזיבה הם עבות ורחבות הרבה.

אבל הקורות שהם עצמן אין תקרה ונושאות על גביהם רק מעזיבה הם דקים ורחבים רק טפח ופחות וסמוכים, ובהפסק אור טפח אפשר שיוכלו לקבל מעזיבה עבה העשויה מטויט עב וצורות אבנים ואפי' תימא דגם מעזיבה עבה לא יוכל לקבל בהפסק כזה.

[וי"ל זה טעם רש"י ור"ש דמפרשי דיעשו תקרה ב"כ על גביהם, וכשהקורות דקות ואין רחבות כ"כ ישימו הרבה סמיכות קצת זו לזו כדי שיוכלו לקבל תקרה ומעזיבה]. יש לומר דסיפא כשעדיין לא השלימו כל התקרה כי לא היו בידו כ"כ קורות לקרות שניהם רק א' מהם ושמים חציים על הבית וחסצים על העליה, ועליונות כבין התחתונות דבזה הבית פאלו פולו מקורה והעליה חציה, אבל רישא דאמר שאין עליה מעזיבה משמע דהתקרה שלימה וראויה לקבל מעזיבה אלא שעדיין לא שמוה עליה.

וס"ל לראב"ד ורמב"ן דמעזיבה סתם שאמרו מסתמא היינו מעזיבה בינונית, וש"מ דגם בראויה לקבל מעזיבה מ"מ ביניהם טהור, ומשום הכי הוקשה להם מזה גם אפרעות ומחלק בין מפותל אחד כנזכר לעיל.

אבל מ"מ סככות דמאילן אחד שהוא גוף אחד ממש דהענפים צומחים מגופיה עדיף מפרעות. דהוא רק מה שנתחברו עתה על ידי אדם להיות כמותל אחד: והנה הם מפרשי סתם סככות דמתניתין כדר"י דרואין, דס"ל דר"י לפרש מתניתין בא וליכא דפליג עליה.

וגם הריטב"א [מו"ק ה א'] סוף ד"ה אבל הביא פירוש זה יעו"ש באנרף [וכתב דגם כשנאמר גוד אחית ישאר אור פחות מטפח. והוא מרמב"ן בסיום דבריו הנ"ל, וע"ש דהוא הקשה מקורות דסופה רק אסככות דשם לא אמר גוד אחית אלא בפחות מג' טפחים וכתב דהכא שהן גוף אילן אחד החמירו, ודייק וכתב גוף אילן אחד ור"ל כמו שכתבתי דלא דמי למפותל אחד, ואפרעות לא הקשה פלום והיינו דס"ל דמברייתא לא קשיא דלא אמר אלא פחות מפותח טפח.

וי"ל דאין יכול לקבל מעזיבה מ"מ פנ"ל. ומרישא דמתניתין לא קשיא ליה כלל גם אסככות די"ל דמירחקי טובא, ולפ"ד אפי' נחשיב קורות פיוצאות מפותל אחד לא קשיא [אלא שהוא כתבו ע"ש רבינו שמשון ע"ש וע"כ ט"ס הוא.

גם מה שכתב שם בסוף הדיבור ובתוספתא יש הוכחה גמור לפירוש זה דתנא כו' בפותח טפח מביאות וחוצצות פירש ר"ש [כצ"ל] אלו [כצ"ל] היו נוגעות זה בזה וישלימו כשיעור טפח, ויש מפרשים שאפי' אלו הנה בשונה הי' ביניהן אור טפח מביאין וחוצצין ואינו מחנור ע"כ.

הנה פירוש ר"ש שמביא הוא סותר הקודם, וע"כ יש חיסור לשון בזה שהיה כתוב לדחות פירוש זה, כמ"ש לעיל דהך בפותח טפח לא משמע ליה לפרש כן רק כפירוש הא' פנ"ל

או דמלות וינשלימו פשיעור ט"ס וצ"ל תוך שיעור וכונן לפירוש א' דהר"ש ואף דהר"ש דקאו על פי דרכו הוא תפסו לעיקר: (כב) ועל פי דברי היש מפרשים שהביא הבנתי מה שכתב רמב"ן הנ"ל סיום דבריו ככותב מסבחתו.

וכמשמעות לשון בודאי שכתב פנזפר לעיל, ונהרי לפ"ד הוא מבואר בתוספתא אלא דשם יש לפרש דגם בפתוח טפח ביניהם הוא פשלם ואין מפסיק אלא ביותר מטפח. ועל זה כתב מסבחת דודאי לא מחנור לומר דגם אור טפח יהי נחשב כסתום.

ולשון הוכחה גמור שכתב ריטב"א על גוף הפירוש. לא ידעתי מה הוא דאי אסיק אדעתך ד"ל דר"י מילתא באפי נפשי קאמר ולא לפירושי מתניתין, לא ידעתי מה הוכחה הי' לו נגד זה.

ואי פשיטא ליה דר"י לפירושי מתניתין קאי. א"כ הרי הדבר מפורש שם ואולי אין פונתו על גוף הפירוש רק על הדין דהפסק עד טפח שכתב ודחוק.

אבל אף דהם פשיטא להו דר"י לפרש מנהגם על פי דרכם בפירוש המשנה, הר"ש לא פירש מתניתין כן וגם הראב"ד בהשגות שם ובגריש פ"ק י"ג] מפרש כהר"ש דסקכות ופרעות פהדי ובשוין קאי ושיעור האור לקבל מעזיבה בתרנויהו ע"ש.

ומה שכתב רמב"ן בשמו מסתמא הוא בחידושי לנדה. וכמזנמה לי דראיתי דהשגות חיבר בזקנותו ובסוף ימיו וא"כ הדר ביה מהאי דהתם.

והרמב"ן שהעתיק דבריו דשם הוא לפי דהוא ס"ל כן. ועכ"פ לפי דברי רמב"ם ובפרק י"ג] הו מתניתין ודאי אי אפשר לומר דר"י דתוספתא לפרש כלל, וי"ל שפיר דס"ל דר"י לטעמיה ואין הלכה כמותו כנ"ל.

ואע"ג [דברך י"ז דשבת הל' כ"ה] פסק כר"י בר"י דהתם דרואין העליונות כו' ע"ש, לפי דברי הב"י [או"ח סי' שס"ג] בתרוץ הא' והחליטו כן הב"ח והפרישה שם דקאי תוך ג' טפחים דאמרינו מדינא חבוט רמי, אינו ענין לפלוגתא דרואין.

וגם לתרוץ ב' דהב"י שם דשאני קורה דמשום היבר, לא שייך לכאן ושפיר השמיט כל הני בבי דברייתא. אבל סיפא דמובדלות זה מזה משמע דקאי בעומדות בשנה, דאי אחת למעלה ואחת למטה הרי אי אפשר להם לקבל מעזיבה כלל ולא הנה לו לשער במעזיבה.

ובגרישא בסככות להר"ש מהאי טעמא צריך שיהיו נוגעות זו בזו ממש אלו יעמדו בשנה, פינן דאין יכולים עתה לקבל מעזיבה פנזפר לעיל, ולרמב"ן וראב"ד הנזכר לעיל דאין צריך נוגעים מ"מ אין השיעור שם בלקבל מעזיבה.

אך שם בסיפא ר"י אומר אם מכניס את החוט לצד זה ויצא לצד אחר ונוגע אע"פ שאין מכונן הרי זה מפסיק ע"כ, מלשון מצד זה לצד אחר משמע דאין שוין. וגם מה שאמר שאין מכונן פירש הר"ש אלא נוטה החוט מתוך שאין רוחב האור פלובי החוט ע"כ.

ונהו ע"כ פשאחת למעלה ואחת למטה דאז אפשר שיעבור החוט ביניהם גם כשאין רוחב האור כ"כ שיהי' נוטה קצת, דאם עומדים בשנה ואין באור שביניהם פלובי החוט, אי אפשר לחוט לעבור כלל ביניהם: [כג] וי"ל מזה למדו ראב"ד ורמב"ן הנ"ל לסככות דאמר ר"י שם רואין כו' דהוא ג"כ אפילו יש אור מעט מפסיק.

ולחר"ש הנזכר לעיל דשם בעינון שיהיו נוגעין ממש אלו הי' בשנה, צ"ל דשאני התם בענפי אילן דאי אפשר להשוותם כלל אבל הכא בקוצים דאפשר להשוותן על ידי כבישת אבנים שיעמדו בשנה בזה הקלו אפי' לא כפשוטם בהפסק אור, ולפי זה הי' אפשר לפרש גם רישא דדברי ר"מ בתכמים כשאין שנים.

ומ"מ שיערו בקבלת מעזיבה לכשישונם על ידי כבישת אבנים. אלא דלא משמע לשון הברייתא הכי ואהתריפו קאי דהר"ש מפרש שם פהראב"ד שלמד שם מזה דבאוהל שלם אין צריך לקבל מעזיבה.

אבל מובדלות בעינון יכול לקבל מעזיבה, ומלשון התוספתא ר"י אומר ולא אומר ר"י. משמע דבא לחלוק וגם בשוין ס"ל דאין משערין במעזיבה רק בחוט.

והאי חוט סתם דקאמר וקרי לי' החוט בה' הידועה, ודאי דר"ל חוט המשקולת הידוע לבנאים ועושי גדרים שהיה שיעורו ידוע להם. ומצינו ששיערו בו לענון הפסק אור בתוספתא שם ריש פרק י"ב] והובא בהר"ש שם וריש פרק י"א] בבית שנסדק להוציא הטומאה יעו"ש אלא דהתם שיעורו כעוביו דנקא והכא אפי' בפחות דסגי כשנוטה כנ"ל, ומיהו אי אפי' ודאי דנוטה קאמר כדברי הר"ש הנ"ל לא ידעי' שיעורא כלל, דכשאחת למעלה ואחת למטה אפי' יגעו זה בזה אם היו עומדים בשנה יוכל החוט לעבור שם וליגע בתחתון בנטי' ואיזה שיעור יש בזה.

וצריך לדחוק לפ"ד דר"ל נטי' משהו דנקא דרק אין מכונן ממש אחת, ובתוספתא שלפנינו הגי' שאין מכונן וכנ"ל, ולפי זה יש לפרש דאגברא קאי שאינו מכונן ומדקדק לראות שיעמוד בין שר ממש להיות הפסק כעובי החוט בבירור וצמצום.

ור"ל רק דאין צורך לדקדק כל כך. פינן דעיקרו דרבנן דמן התורה אפי' אור כ"ש מפסיק כמו שכתב הר"ש שם לא התמירו כל כך להצריך דקדוק יפה, רק כל שלמראית העין נראה ישר ושיש הפסק כעובי החוט סגי ואין צריך לכונן בצמצום גדול.

ובהר"ש הגירסא שאינו מכונן. וי"ל גם לגירסא זו לא אהחוט קאי ושהוא ודאי נוטה ואין מכונן, רק אהפרע היצא קאי שאינו מכונן להיות עומד פנגד חבירו בין שר דאז ידענון השיעור דחוט לצמצום, אבל כשזה למעלה ואינו עומד מכונן, בקל להיות נוטה מעט ולא ירגיש, ואפילו הכי מפסיק דסגי לשפוט במראה עיניו ולא חששו שמא אינו מדקדק ומצמצם.

ורק בחששא וספק הקלו בזה שאין עומדים מכוננים. ולעולם השיעור שנה בעובי החוט: [כד] וראיתי בזר זהב מהגר"א על התוספתא דטהרות שהגיה בדברי ר"י הנ"ל הרי זה מביא.

ומ"ש שאינו מכונן מפרש גם כן אפרעות, אלא דהוא מפרש דר"ל שאין נוגעים זה בזה כשיעמדו בשנה, ולכאורה זה לשון מיותר דכיון שאמר שהחוט נכנס ביניהם הרי ע"כ אין מכוננים להיות נוגעים.

ואולי משום דבזיה שאחת למעלה ואחת למטה לעולם יוכל החוט ליפגס מצד זה ויפגס מצד אחר ויהי נזק אפילו פשאיין שום הפסק אם יעמדו יחד וכנזכר לעיל, וע"כ אמר אע"פ שאינן מחוברין ויש הפסק והחוט עומד בין שר ואינו נזק.

ולפ"ד פנימי החוט מביא ולא דמי להך (דריש פ"ק י"ב) בבית שנסדק הנ"ל דשיעורו להפסיק. ודבר זה צריך טעם פנין דהך שיעור מדרבנן פנ"ל ושיעורו גם כן בחוט מה, ראו להחמיר פ"א דבבב"א טפי מענבי החוט להפסיק ואולי יש לומר דבזיה דקל להיות נזק ויוכלו לטעות ויחשבו שעומד בין שר.

על פ"ה החמירו דכל שנוגע מביא, דאולי נזקיה קצת ואין בו ענבי החוט ואינו מפסיק אלא פשאיין נוגע, מה שאין כן שם בהפסק שבין השוין שהחוט עומד בין שר שפיר פנימי החוט מפסיק.

אף לפי זה לגירסא הנ"ל אי אפשר לומר דר"י פליג גם בשוין. דרק לגירסא דילן דנוגע מפסיק שפיר שיעור זה הוא גם בשוין, ועיקרו שם נאמר אלא דהוסיף דגם פשאיין שוין משערין בזיה רק דבזיה אין צריך לכונן.

ולהר"ש הנ"ל אפילו ידעין דנוטה אבל עכ"פ השיעור שנה דנוגע מפסיק, אבל לגירסא הנ"ל דנוגע מביא אי קאי גם אשוין שיעור זה קשה מהנ"ל, ואי אפשר לומר דבשוין השיעור באמת בענבי החוט להפסיק ורק באחת למעלה החמירו פנזכר לעיל.

דאם כן לא נזכר בדבריו השיעור בשוין שהוא פליג בי' את"ק. ובלאו הכי אין נראה להחמיר בפשאיין שוין יותר מבשוין.

ואולי י"ל דס"ל דהכא החמירו טפי דהרי שם בבית שנסדק לענין להכניס הטומאה בכ"ש ממש מפסיק כמ"ש הר"ש שם [ריש פ"ק י"א]. וכן באכסדרה שם משנה ב"ן להביא טומאה מצד זה לצד זה, וכתב הר"ש שם (בפ"ק ח' משנה ב' דצ"ל דבסככות ופרעות דוקא גזור רבנן ולא בשאר דוכתי ע"ש, ויש לומר פנין דהחמירו בסככות ופרעות טפי להביא טומאה מבית שנסדק, החמירו בה נמי טפי מההוא דהתם להוציא טומאה.

אבל אין בזיה טעם פלל. ובדברי מהר"מ מרוטענבערג שם [בריש פ"ק י"א] מובא בת"י שם ד"ה בה"א שכתב זה לשונו, דאין יכולה לקבל מעזיבה בינונית דאי יכול לקבל אפי' סככות ופרעות כו' מביאין כו' ע"ש, מבואר דפשיטא ליה דהתם חמור מסככות ופרעות וס"ל דגם בפחות מענבי החוט אין יכול לקבל מעזיבה.

דאי אפשר לומר דכהדדי ניהו ואידי ואידי חד שיעורא, דא"כ מ"ש דנקט בכל חד שיעור אחר וע"כ דאינו שיעור אחד ובסככות ופרעות הקלו, והגם דאהגר"א אין להקשות מדברי הראשונים דזכרו לתפוס דרוף לעצמו.

אבל בהא נדאי דברי מהר"מ ברורים. דהתם הא דחמיר להוציא דדרוף טומאה לצאת משמע דהוא מדאורי' והלל"מ.

ואיכא נמי התם מ"ד דבבב"א טפח או ד' טפחים. והכא מדאורייתא בכ"ש מפסיק ולא מסתבר פלל דחכמים החמירו בזיה טפי מדתם.

ואפֿשֿר לומר לפ"מ שפֿתב מהר"מ שם אח"כ או שפֿמא התוספֿתא אֿתֿיא כר"מ דבְּעֵי לקבל מעזיבָה רפָה ע"כ, ור"ל דאֵי גִימָא דלקבל מעזיבָה בִּינוּנִית הוא טְפֵי מְמָלֵא החוט ובשיעורא דחוט יכול לקבל מעזיבָה בִּינוּנִית צ"ל דתוספֿתא דהתם כר"מ.

ולפי זֶה צ"ל דלרבנן אין ה"נ גם שם השיעור שֵׁאִין יְכוּל לקבל מעזיבָה בִּינוּנִית וְלֹא בְּחוּט. ולפי זֶה י"ל גם לר"י דתוספֿתא דהכא לדידיה השיעור דהתם ג"כ בְּטְפֵי מְמָלֵא החוט להפסיק וכחוט מוציא טומאה: [כה] ומיהו בְּלֹאוּ הָכִי אֵין נִרְאָה לְפִי גִימָא זו לומר דגם בשוין השיעור פֿן וּדְפְּלִיג אִדְלַעִיל.

דא"כ לא הי"ל לומר דבריו אִשְׁאֵן שוין דוּקָא פֿינן דִּהְדִּין שְׁנָה בְּשִׁנְיָהֶם, והו"ל לומר עִיקַר השיעור אִדְקָאֵי בִּינָה בְּשׁוּיָן וְלֹאֵי דְאִפְּלוּ בְּאֵין שׁוּיָן. ורק לגירסא דילן דאֵין השיעור שְׁנָה דְבָזָה להר"ש אפי' ודאי נוטה קצת או עכ"פ בְּשֵׁאִין מְכוּנָן כִּנ"ל מִפְּסִיק.

שפֿיר הַנְּצָרָה לֹאֵשְׁמַעִינָן בְּשֵׁאִין שׁוּיָן דֹּאֵי אִפְּשֿר לְכַלּוֹל שְׁנֵיהֶם יחד דִּהְרִי אֵין השיעור שְׁנָה רק דְבָהָא שְׁנָה דְבְּנוּגַע מִפְּסִיק אֲבָל לְדִידִי אֵי גַם בְּשׁוּיָן פֿן הָרִי השיעור שְׁנָה מִמֶּשׁ. ואף דֹּאֵפְּשֿר לומר דמ"ש שֵׁאִין מְכוּנָן אֵין הַפֿירוּשׁ בְּדְבָרָיו לְעַנְּוֵן דְּמַרְוֹחִים, דְּזֶה לֹא צָרִיף לְאָמְרוּ פֿינן דְּקָאֵי עַל דְּבָרֵי ת"ק דִּהוּא פְּמוּבְּדָלוּת.

רק יֵשׁ לְפָרֵשׁ פֿמוֹ שְׁפֿתְבִּיתִי לְעִיל דר"ל שֵׁאִינָן עוֹמְדוֹת בְּשׁוּהָ רק אחת למעלה ואחת למטה, ודגם בְּזֶה מְבִיא כ"ש בְּשׁוּיָן. וא"כ גִּימָא דְשִׁפֿיר עִיקָרוֹ אִשְׁוּיָן דְּרִישָׁא קָאֵי רק מְסִיִּים דֹּאֵף בְּאֵין שׁוּיָן פֿן אִף בְּאַמַּת זֶה אֵינוֹ דְגַם תְּחִלַּת הַלְּשׁוֹן לְצַד זֶה לְצַד אַחַר מְבוֹנָאֵר דֹּאֵאֵין שׁוּיָן קָאֵי וְכִמוֹ שְׁפֿתְבִּיתִי לְעִיל, וְאֵי קָאֵי אִשְׁוּיָן וְכִמ"ש הִי"ל לומר בְּקִיצוֹר אִם החוט עוֹבֵר וְנוּגַע אַע"פ כו' ול"ל אִרְיכוֹת הַלְּשׁוֹן דְּרִישָׁא אֵי בָּא לומר הִדִּין אִתְּרוּנֵיהוּ.

וע"כ דְּקָאֵי רק אִשְׁאֵן שׁוּיָן וע"כ דֹּאֵין שִׁיעוּרָן שְׁנָה וצ"ל לְפִי דְבָרָיו דְּבְּשׁוּיָן דֹּאֵפְּשֿר בְּמַעְזִיבָה גַם ר"י מוֹדֵה דְּמִשְׁעָרִין בְּמַעְזִיבָה. ורק בְּשֵׁאִין שׁוּיָן דֹּאֵי אִפְּשֿר בְּמַעְזִיבָה לִת"ק אֵינוֹ מְבִיא, וְעַל זֶה פְּלִיג ר"י וְאָמַר דְּגַם בְּזֶה מִשְׁעָרִין בְּחוּט וְלֹא אִמְרִינוּ בְּזֶה ג"כ לְשַׁעַר בְּקַבְּלַת מעזיבָה אֵלוֹ הֵי שׁוּיָן.

ואֵי גִימָא דְגַם בְּטְפֵי מְעוּבֵי החוט יְכוּל לקבל מעזיבָה צ"ל דְּהָכֵא דֹּאֵין שׁוּיָן הַקִּילוּ דֹּאֵפִי יְכוּל לקבל מעזיבָה פֿל שֶׁהוּא יוֹתֵר מְמָלֵא החוט מְפִסּוּק, וְגַם אֵי גִימָא דְכִהְדִּי גִינְהוּ וְבְּטְפֵי מְחוּט אֵין יְכוּל לקבל מעזיבָה וְכִמְמָלֵא חוּט יְכוּל לקבל מעזיבָה, אִפְּשֿר לומר דְּהָכֵא דֹּאֵי אִפְּשֿר לְשַׁעַר בְּפוֹעֵל רק דְּרָף אִנְיָם אִם הֵי שׁוּיָן נִחָא לִי לְמִיָּהב שִׁיעוּר דְּחוּט דִּיוּכַל לְשַׁעַר בְּפוֹעֵל וְאֵין צָרִיף אִנְיָם.

ומִיָּהוּ מְלַבֵּד דְּזֶה דְּחוּק וְרַחוּק לומר דְּשִׁיעוּר קַבְּלַת מעזיבָה מְצוּמָצֵם בְּשׁוּהָ לְשִׁיעוּר מְלֵא החוט. בְּלֹאוּ הָכִי נְמִי אֵי גִימָא פֿן גַם בְּשׁוּיָם הִי לֹא לְשַׁעַר טְפֵי בְּמָלֵא החוט דִּהוּא קַל לְשַׁעַר טְפֵי מְבַמְעִיבָה.

דְּלְשַׁעַר בְּפוֹעֵל וְלֹא בְּאוּמֵר צָרִיף לְנִסּוֹת לְהַנִּיחַ מעזיבָה עַל גְּבִיו וְאֵינוֹ דְּבָר קַל. ועכ"פ ע"כ צ"ל לְפִי זֶה דְּבְּמָלֵא החוט יְכוּל לקבל מעזיבָה.

וצ"ל לְפִי זֶה בְּהָא דְּבִית שְׁנִסְדֵּק כְּתִירוּץ ב' דְּמַהר"מ הַנּוֹכַח לְעִיל, דְּתוּסְפֿתָא דְּהָתָם כר"מ וּמַעְזִיבָה רַפָּה אֵין יְכוּל לקבל גַם בְּפָחוֹת מְעוּבֵי חוּט ור"י הוּא מְפָלֵל חֲכָמִים דר"מ

דמשערי בבינונית: [כו] והנה מצינו בתוספתא שם אח"כ [בפרק ט הל' ה] גפי חבילי המטה וסרוגי החלונות איתא ר' יהודה אומר אם יכולין לקבל מעזיבה הבינונית אין חוצצין.

ומשמע דקאי ארישא דאמר ר' יוסי שם דחוצצין את הבית והעליה ר"ל ביניהם] כו', ולא חילק בשיעור הנקבים דס"ל דכל שאין בנקב פותח טפח חוצצין. וכמ"ש רש"י חולין קכ"ה ב] ד"ה חוצצין.

ע"ש ובר"ש שם ובפרק ח' סוף משנה ב] ע"ש, וע"ז פליג ר'ר' יהודה ואמר דאם כו' אין חוצצין. וע"כ מ"ש אם יכולין לרבותא אמר דאי אין יכול לקבל מעזיבה בינונית כ"ש דאין חוצצין רק אפי' אם יכולין כו' ג"כ אין חוצצין, ולא בא למעט בזה אם יכול, רק בא למעט יכולין לקבל מעזיבה ונה דבזה מודה דחוצצין.

ואע"ג דלא אמר אפי' אם כו' שפיר מוכן מעצמו דלרבותא אמר זה. ואין צריך לפרש דאם יהיה הפסק אור טפי ונקב גדול יותר דכ"ש דלא יחוצ, וכיוצא בו בלשון הברייתא דתוספתא שם לפני זה הנזכר לעיל ג"כ מדברי ר"י אם מכניס כו' ונוגע כו' לגירסא דילן.

ע"כ מ"ש ונוגע ר"ל אפי' נוגע וכ"ש אינו נוגע דמפסיק ולא בא למעט אינו נוגע כלל. והנה לכאורה פאן ראינו שגם, ר"י ס"ל הקא שיעור דמעזיבה ובמעזיבה רפה כר"מ.

ואי נימא דגם בפרטות השוין ס"ל לשער במעזיבה לפי זה ע"כ ג"כ ר"ל רפה וכר"מ, וא"כ פשאין שוין דס"ל דכמלא החוט מביא ע"כ דבזה יכול לקבל מעזיבה רפה, דאי אפשר דשאין שוין יהי חמור כשוין, וא"כ התוספתא דבית שנסדק דמלא החוט מפסיק היא דלא פמאן: [כז] ובלאו הכי נמי נראה דא"א לומר דגם ר"י ס"ל כר"מ בשיעור דפרעות, דא"כ הי' לי' לומר דברי ר"מ ור"י ולא לשנות דבריו ליחיד ודכל חכמים שפדורו פליגי.

ובכל מקום חכמים דר"מ ר"י ומשמע דגם ר"י פליגי. וע"כ דלא אמר ר"י הך שיעור דמעזיבה אלא שם בחבלין וסריגיין דהניחום שם לתקרה החוצצת בין בית לעליה.

וכמבואר ברש"י שם ריש ד"ה חוצצין אם שטחו מקורה לתברתה נעשו תקרה ובטלו כו' ע"ש. ואפשר לומר הטעם משום דנדרה לשום עליה מעזיבה וע"כ שיערו שם במעזיבה אבל פרעות הגדר שאין עשויים לשום מעזיבה על גביהם לא שיער במעזיבה רק בחוט.

וברייתא דבבית שנסדק הנ"ל ר"י הוא. ואע"ג דשם הוא בסדק שבתקרה ומעזיבה.

אפשר דמ"מ אינו עשוי ועומד לתת עליו מעזיבת טיט לסתמו שם. דאפשר שישאירם כף פינן דכל המעזיבה שלקמה אף דלפי זה ע"כ כמלא החוט אין יכול לקבל מעזיבה רפה, ואפי' בפחות מזה דבסתמא אין השיעורים שונים.

ובתקרה העשויה ליסתם במעזיבה ודאי דיש להחשיב כסתום טפי מבפרעות שאין עשוי ליסתם. ולכל היותר די פשאמר דכי הדדי נינהו, ור"מ דנקט שיעור במעזיבה דהוא ס"ל כחכמים דגם בפרעות השיעור תלוי בקבלת מעזיבה אלא דהם אמרו בבינונית והוא אמר

בְּרָכָה, וּנ"מ דְּכִשְׂאִין שְׁוִין דְּאֵי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל מֵעֲזִיבָה אִפִּי תִימָא דְרוֹאִין פְּכַבּוּשִׁים בְּאַבְנִים
בְּעִי שֵׁאח"כ יִגְעוּ זֶה בְּזֶה.

ור"י ס"ל דְּבִפְרָעוֹת לֹא תִלְיָא בְּמֵעֲזִיבָה כְּלָל רַק הַשְׁיָעוֹר בַּחוּט, אָבֵל ע"כ אֵי אֶפְשָׁר לוֹמַר
שְׁיִחְשׁוּבוּ בְּפְרָעוֹת פְּסָתוּם פְּשֵׁהֲנֶקֶב גְּדוֹל יוֹתֵר מִבְּתַקְרָה. וְע"כ דְּבִמְלֵא חוּט אֵין יָכוֹל
לְקַבֵּל מֵעֲזִיבָה רַפָּה ג"כ.

וְקָשָׁה עַל דְּבָרֵי מַהר"מ הַגַּן, וְהִיא אֶפְשָׁר לִיִּישֵׁב קֶצֶת דְּהָא דְּבִסְכָּכוֹת וּפְרָעוֹת פְּשִׁיכוֹל
לְקַבֵּל מֵעֲזִיבָה חוֹצְצִין וְשֵׁם הוּא לְהַקֵּל, כְּתִב הַר"ש שֵׁם [סוֹף מְשֻׁנָּה ב'] מִשּׁוּם דְּלַעֲנִין
חֲצִיצָה מִדְּאוּרִינְיָתָא אֵין טְוּמָאָה עוֹבְרַת בְּפָחוֹת מִפּוֹתַח טַפַּח ע"ש.

וְלִר' יְהוּדָה דְּתוֹסְפֵתָא הַגַּן לְדְבָאֵינוּ יָכוֹל לְקַבֵּל מֵעֲזִיבָה רַפָּה אֵין חוֹצְצִין מִשְׁמַע דְּלֹא ס"ל
הָא דְּמִדְּאוּרִינְיָתָא בְּעֵי פּוֹתַח טַפַּח. וְאֶפְשָׁר לוֹמַר דַּס"ל מִדְּאוּרִינְיָתָא וְהַלְלַמ"מ שְׁיָעוֹרוּ
כְּמֵלֵא הַחוּט לְהַעֲבִיר טְוּמָאָה.

וּבְתַקְרָה דְּעֲשׂוּיָה לְקַבֵּל מֵעֲזִיבָה הַחֲמִירוּ חֲכָמִים לְהַעֲבִיר גַּם בְּאֵין יָכוֹל לְקַבֵּל מֵעֲזִיבָה
רַפָּה. וּבִסְכָּכוֹת וּפְרָעוֹת דְּלֹא שְׁיִיף לְדִידֵי שְׁיָעוֹר קְבֵלַת מֵעֲזִיבָה דְּאֵין עֲשׂוּי לְכַף.

הַנִּיחוּ לְעֲנִין חֲצִיצָה עַל שֵׁל תוֹרָה, וְלִפִּי זֶה ע"כ צ"ל דְּכְמֵלֵא הַחוּט וְגַם בְּפָחוֹת אֵין יָכוֹל
לְקַבֵּל מֵעֲזִיבָה בִּינוּנִית ג"כ. וְכֵן מִשְׁמַע קֶצֶת מְסֻדֵר הַתוֹסְפֵתָא הַגַּן לְפִי מ"ש דַּר"י פְּלִיג
אַר"מ וְחֲכָמִים, כִּי הֵיכִי דְּחֲכָמִים מְחַמְרֵי אַדַּר"מ הַגַּן ר"י מוֹסִיף לְהַחֲמִיר אַדְחֲכָמִים לְעֲנִין
הַבָּאֵת הַטְּוּמָאָה, וְס"ל דְּגִזְרוּ בְּהַבָּאָה שֵׁם בְּסְכָּכוֹת וּפְרָעוֹת הַשְׁיָעוֹר דְּהַלְכָה לְמִשְׁהָ מְסִינֵי
לְעֲנִין חֲצִיצָה.

וּמִשּׁוּם הֵכִי ג"כ נִקְטַר ר"י שֵׁם יָכוֹל לְקַבֵּל מֵעֲזִיבָה דְּהוּא פָּחוֹת מִמְּלֵא הַחוּט: [כַּח] אָבֵל
הַעֲיָקוֹר נִרְאָה לִי דְּבִאֲמַת גַּם ר"י לֹא פְּלִיג אֵהָא דְּצָרִיף פּוֹתַח טַפַּח לְהַעֲבִיר טְוּמָאָה. וְהָא
דְּפְלִיג הָא הוּא מִטַּעַם אַחַר דְּהָרִי מְבֹאָר וּבב"ב י"ט ב'] דְּלַחוּץ בְּפָנֵי הַטְּוּמָאָה בְּעֲנִין
שְׁיִבְטֵל אוֹתוֹ דְּבָר שֵׁם יַעו"ש בְּכָל הַסּוּגְיָא וְזֶהוּ פְּנִינַת רַש"י (חֲלוּלִין קכ"ה ב') הַגַּן לְשִׁפְתַּב
וְנִעֲשָׂה תַקְרָה וּבְטָלוּ, הֵינֵנוּ מִשּׁוּם דְּאֵי לֹא בְּטָלוּ אֵינוּ חוֹצְצִין.

וְע"ש בְּתוֹס' שֵׁם ד"ה שְׁלֵא מ"ש אֶסִיפָא דְּהֵתָם דְּשְׁלֵא פְּנִיגְד הַנֶּקֶב טְהוֹר אַף דְּלֹא בְּטָלוּ
וּבְמִהְרָשׁ"א שֵׁם בִּיאַר פְּנִינַתָּם דְּאֵי דְּשֵׁם אֵין סוֹתָם כְּלוּל מ"מ מוֹעֵט לֹא שְׁיִיף יַעו"ש. וּבְפִי'
הַרְשָׁפ"א שֵׁם בִּיאַר הַדְּבָר יוֹתֵר ע"ש וְכֵן בְּחִירוּשֵׁי הַר"ן שֵׁם, וְהֵינֵנוּ שֵׁם שְׁפָרְסוֹן בְּאוּרִי.

אָבֵל בְּרִישָׁא שְׁנַתְנוּ עַל־גְּבֵי הַקּוֹרוֹת לְסִתְנָם חָלָל הַפְּתוּחַ בִּינֵיהֶם וְאֵינוּ סִתְנָם כְּלוּל דְּהָרִי
יֵשׁ נִקְבִים מוֹעֵט מִפְּתוּחַ טַפַּח בְּזֶה צָרִיף שְׁיִבְטֵלוּ שֵׁם: [כַּט] וְרִאִיתִי בַּס' תַּפְא"י עַל מְשֻׁנִּיּוֹת
בְּפִתְיַחְתּוֹ לְסֻדֵר טְהוֹרוֹת הַנֶּקֶרָא יִבְקַשׁ דַּעַת בַּס"ס ו'] כְּתִב בְּפִשְׁיטוֹת לְהַלְכָה פְּסוּקָה.

דְּלֹא אֶמְרִינוּ דְּצָרִיף לְבְטֵל אֵלֵא בְּסִתְמָה שְׁמֵן הַצַּד. אָבֵל בֵּין מַעֲלָה לְמַטָּה אִפִּי דַעַתוֹ
לְפָנוֹת חוֹצְצִין ע"ש.

וּמִשְׁמַע דַּר"ל בְּאַרְבֻּבָה דְּגַג דְּוָגְמַת חֲלוּן. אָבֵל לֹא יִדַּעְתִּי מֵאֵין לְקַח זֶה.

וְאֵע"ג דְּבִכּוּלָּה סוּגְיָא דַּב"ב נִזְכַּר חֲלוּן. וְחֲלוּן נִקְרָא שְׁמֵן הַצַּד אָבֵל שְׁבַגְג נִקְרָא אַרְבֻּבָה
כַּמ"ש תוֹס' (שְׁבַת קכ"ה סוֹף ע"ב) ד"ה הַפְּלִי.

מ"מ מהיכי תיתי לחלק ביניהם. ובההוא דשבת שם נמי שנינו פקק החלון וכתבו תוס' שם דהוא הדין לארנובה ע"ש, ומה שרשם שם לרמב"ם ולפירושו דאהלות ולקונטרס קול מחצצים שלו.

לא נמצא שום דבר מזה. ואשתמטתג' דברי רש"י ותוס' הג"ל דמפורש להקפד, וגם בש"מ [ב"ב י"ט ב'] בשם הר"י מיגש אהא דרקיק כו' כתב חלון שבין בית לבית אי נמי בין בית לעליה ע"כ.

וכן משמע גם מדברי הרמב"ם שכתב [בריש פט"ו מהטו"מ] חלון תשמיש שסתמו כו' וקאי אהלון תשמיש שבאר לפני זה שם ובריש פקק י"ד. ושם כתב חלון שבין בית לבית או שבין בית לעליה ע"ש וכן מבואר להדיא בדבריו בפירוש המשנה [פרק ח' דאהלות סוף משנה ג'] שכתב אם הי' על ארנובה שבין בית לעלי' או בחלון כו' שלא יהיה דעתו לפנותו כו' ע"ש.

והובא בכ"מ [פי"ג מהטו"מ ה' י"ד] ושוב ראיתי בספר הג"ל בהלכתא גבירתא שלו [בסוף ח' דאהלות ריש משנה א'] הק' מעדר בהמה דחוצץ והא בעינן בטלו וכתב ואין לומר דלחוצץ באוהל בין מטה למעלה אין צריך ביטול ליתא דמוכח מתוס' [ב"ב כ' א'] ד"ה שעלו דאוהל בעי קביעות טפי מדופן ע"כ, הנה פאן דחה זה באמת הבננו, ולא ידעתי למה שם בפתיחה החליט כן בפשיטות.

ומה שכתב מתוס' ב"ב. נמשך אחר התיו"ט (שם משנה ה"ן סוף ד"ה והעוף שכתב שכן מוכח מתוס' הג"ל ע"ש).

ובאמת המעיין שם בתוס' יראה דלא באו לחלק בין אוהל לדופן וסלון, רק כתבו דשם לענין אוהל לא מהני מפני שהרוח מנשב ואינו עומד במקום אחד כו' ודומיא דעוף הפורח ע"ש.

ואין פונתם דבחלון לא קפדינן בהא רק ר"ל דלענין אוהל כשהרוח מנשב ומגביהן ליפא אוהל ואין לו קביעות אוהל וכעוף הפורח דמיית, משא"כ משקים שעלו בחלון אין הרוח מוציאם חוצץ לחלון שלא ימעטוהו כלל, ולעולם הם שם בחלון וממעטין מטפח והוא סתימה קבועה: [ל] ובתוס' [סנפה י"ג ב'] סד"ה ירקות.

כתבו החילוק בין ירקות מחוברים לתלושים לחוצץ דמחברים מתנענעים ברוח. וסיימו מהא דב"ב שעלו מאליהן ע"ש.

ודבריהם סתומים דהא עלו מאליהן מחברים, ועיין שם במהרש"א ובמהר"ם שהביאו על זה דברי תוס' ב"ב וכו' ג"כ דמחלקים בין אוהל לחלון וע"ש. וצריך ביאור מה הועילו בישוב דברי תוס' דשם.

אם פונתם רק דאוהל בעי מתקיים טפי. ונהי שם אין זכרון מזה כלל והוא ראי' לסחור והי"ל לפרש ולא לסתום.

אבל פשוט דכונתם כמו שכתבתי דכשעלו בחלון דמי לחלושין. ולמ"ד בב"ב שם דהוא בחלון חורבה וגדילים שם ודאי, דהגם דהרוח ינענע ראשון ואפשר שיצא מהחלון.

מ"מ גופן הצומח בחלון ע"כ נשאר שם ועדיין נשאר שם פדי למעטו, וגם למ"ד שם
בבאין חוץ משלשה לחלון. היינו שראשון נכנס ומנוח תוך החלון.

כמו עשבין תלושין המונחים ואין הרוח מנשב בהם להוציאן לחוץ מחלון, ולא דמי
למחנפרים הנעשים אנהל שבנשיבת הרוח עליהן מתבטל האנהל, ועיין בתוס' ושבת ט"ז
סוע"ב] ד"ה כל.

כתבו הטעם דירקות המחנפרים לפי שאין בהם ממש. ודמי לכיפת הכרד והשילג והפפור
והגליד והמלח ע"ש.

והנה כל הני נשנו בב"ב שם גם בחלון דאין ממעטין חוץ מהמלח דאמר שם דממעט,
ועיין בהר"ש ופ"ק י"ג דאהלות סוף מ"ה] טעם החילוק בזה דבאנהל אין מתקנים יעו"ש,
נהרי דחלון שנה לאנהל בכל זה ואמאי ממעט בחלון עצבים שעלו, וע"כ כמו שפכתתי
דמ"ש שאין בהם ממש אין ר"ל מצד ממשותן.

דא"כ מ"ש תלושים ממחנפרים. רק ר"ל מצד הרוח פנ"ל.

והני דבחלון תלושין לענין זה, ועי' בהרמב"ן ב"ב שם: ושוב ראיתי בתוס' רי"ד
[הנדפס מחדש בב"ב שם. מבואר החילוק כמ"ש דבחלון מה בכך דמתנענעין מפל מקום
ממעטין יעו"ש, וברור דגם התוס' פנונו לזה.

ולכן מדברי תוס' ב"ב דאמי אין סתירה לזה. ולדעתי חילוקו דשם בין אנהל לחלון לענין
ביטול הוא אמת נכון, דרק בין חלון שמו הצד לארובה שבין בית לעלי' בזה אין לחלק
וכמו שפכתתי.

אבל מ"מ אדאמי עלה שם ע"ש בין עשיית אנהל או דופן לסתימת חלון וארובה שבאנהל,
נראה דיש לחלק כדאשכחן [בעירובין ע"ח סוע"ב] דמחלקינו דלענין מחיצה הני תבו
מחיצה כל זמן שעומד שם ומפסיק.

אף דעתיד ליטלו אבל לענין חציצה לסתום החריץ בעי' שיבטלו ואי לא בטלו לא חיינ
ע"ש וברש"י, ומשמע קצת דעיקר החילוק בין בא לעשות שם מחיצה מחדש, וגם מחיצה
לשעה ועראי מהני דהא עכ"פ השתא מיהא איכא מחיצה.

אבל לסתום ולבטל את אשר כבר עשוהו בזה בענין ביטול גמור ולא לשעה, וא"כ יש
לומר אין ה"נ בפנידון דידן שאני לסתום חלון או ארובה הפתוח. צריך ביטול להחשיב
על ידי זה לסתום מה שעשאו להיות פתוח.

אבל לענין אנהל חדש או מחיצה שלימה חדשה. שפיר י"ל דגם ארעי סגי דהא מ"מ
איכא אנהל או מחיצה, והינו טעמא בהא דחלון הנ"ל בחבלים וסריגין פרוסים דתוס'
ורשב"א ור"ן הנ"ל אמי עלה לשי' דס"ל שם דלא אמרו אלא למעט אבל לסתום הכל
אין צריך לבטל ע"ש.

והרמב"ם לא ס"ל כן וכמו שכתב הכ"מ [פ"ק ט"ו הלכה ד' מהטו"מ]. ומה שכתב שיהי
כתב בפירוש אם סתם החלון או מיעטו.

כּוֹנְנָתוֹ לְמַה שֶׁפֶתַב [שֵׁם ה' א'] לְשׁוֹן זֶה גִבִּי אוֹכְלִין. וְכֵן פֶּתַב שֵׁם אַח"כ גִּבִּי תְבוּאָה וְסִתְמָה אֶת הַחֲלוֹן אוּ מִיַּעֲטָתוֹ אֵינָה כּוֹי ע"ש.

וּבְאַמַּת מִשָּׁם אֵין רֵאִי כָּלֵל דְּפִלִּיג אַתּוּס' וְרֵאָב"ד דְּהַמְעֵינן בְּלִשׁוֹן הַתּוּס' ב"ב כ' רֵישׁ ע"א] ד"ה הִיא. שֶׁפֶתַבו פְּלִי חֶרֶס לֹא בְּעֵי בִיטוּל כּוֹי הִיכָא דְסוּתָם כָּל הַחֲלוֹן פִּי הִכָּא דְקַתְנֵי חוּצְצִין כּוֹי לֹא בְּעֵי בִיטוּל בְּכָלִי חֶרֶס, וְעוֹד אוֹמֵר הַר"ש דְּכָלִי עֵץ נָמִי כּוֹי ע"ש, מִשָּׁמַע דְּלֹא אָמְרוּ אֲלֵא בְּכָלִי חֶרֶם.

שֶׁכְּפִלּוֹ ב' פְּעָמִים הִלְשׁוֹן פְּלִי חֶרֶס תַּחֲלָה וְסוּף. וְכֵן בְּכָלִי עֵץ אֵי נִימָא דְקָאִי אֲדִלְעִיל בְּסוּתָם כְּלוּל דְּנוֹקָא וְלֵהֲלֹן יִתְבָּאָר בְּזָה וְהִינּוּ דְשָׁם [י"ט סוּע"ב] פְּרִיָּה תְּבוּן חֲזִי כּוֹי גְרוּגְרוּתָהּ הָא חֲזִי כּוֹי.

וּכְפִי מ"ש דְּשָׁם חוּצְצִין ר"ל דְּסוּתָם כְּלוּל הָרִי דְגַם בְּסוּתָם כְּלוּל בְּעֵינָן דְּלֹא חֲזִי לִי שִׁיבְטָלוּ, וְע"כ שֶׁאוֹכְלִין שְׂאֵנִי מְכָלִים. וְכֵן הוּא בְּהִדְקָא בְּחִידוּשֵׁי הַרְמַב"ן ל"ב [שֵׁם י"ט סוּע"ב] סוּף ד"ה אֵי דְפּוּמָה: [לֹא] אָף מַה שֶׁפֶתַב הַרְמַב"ן דְּאוֹכְלִין גְּרַע מְדַרִּיב"נ [בְּפֶרֶק ח' דְּאֵהֲלוֹת סוּף מ"א] ע"ש, צ"ע קֶצֶת דְּהָא רִיב"נ לֹא אָמַר שֵׁם אֲלֵא בְּאַוֹכְלִין טְהוּרִין דְּהִינּוּ דְאָדָם דְּאֵית בְּהוּ טוּמְאָה ע"ש.

וּמַה מִיִּיתֵי אַתְּבוּן דְּהִיא אֲנֹכֵל בְּהֵמָה כְּדְפְרִיָּה שֵׁם חֲזִי לְבַהֲמָתוֹ. אֲלֵא דַמ"מ מְסַבְרָא יֵשׁ לוֹמַר כֵּן.

וְגַם בְּחִידוּשֵׁי הַרִיטְב"א וּמְגִילָה כ"ו ב] ד"ה הִהוּא בְּתִירוּץ ב' פֶּתַב דְּתְבוּן וְגְרוּגְרוּת שְׂאֵמְרוּ לְשׁוֹן חוּצְצִין הִינּוּ דְסוּתָם כְּלוּל ע"י הַתּוּ"ג, אֲלֵא שֶׁהוּא פֶּתַב שֵׁם דְּקוֹנְשִׁית הַגַּמ' הָא חֲזִי הוּא מִשׁוּם דְּהֵן אוֹכְלִים וּמְקַבְּלִים טוּמְאָה יַעו"ש בְּאַנְרָף, וְדְבָרֵיו צִלַּע"ג דְּאוֹכְלִין דְּמְקַבְּלִים טוּמְאָה הִינּוּ אוֹכְלֵי אָדָם אֲבָל אֲנֹכְלֵי בְּהֵמָה אֵין מְטַמְּאִין וְתְבוּן לֹא אוֹכְלֵי אָדָם.

וְאָף הַרְאָב"ד [פ"ב מֵהַט"א ה' י"ד] דְּפִלִּיג אַרְמַב"ם בְּנַפְסֵל מְאוּכַל אָדָם מוֹזָה בְּאֵין רֵאוּי מִתַּחֲלָתוֹ לְאָדָם ע"ש וְכֵן מַה שֶׁפֶתַב שֵׁם בְּסִרְיָא דְנַפְסֵל מְאָכִילַת בְּהֵמָה רַק דְּחֲזִי לְטִינָא וְלִהְסָקָה, זֶה לֹא יוֹעִיל לְקַבֵּל טוּמְאָה.

וְאֵע"ג דְּתְבוּן שֶׁהוּא הַנְקֻצָּר עִם הַשְּׁבִנְלֵת כַּמ"ש תּוּס' בְּשֶׁפֶת ל"ו ב] ד"ה פִּירָה הוּא יְדוּת הַאֲוֹכְלִין דְּמְקַבְּלִין טוּמְאָה, זֶהוּ רַק כְּשֶׁמְחֻנְפֵּר עִם הָאֲנֹכֵל וְנִקְרָא שְׁבָלִים. אֲבָל תְּבוּן הוּא אַחַר שְׁנִידוּשׁ הָאֲנֹכֵל לֹא הֵנִי עוֹד יְדוּת.

וְגַם בְּגְרוּגְרוּת יֵשׁ לְדַקְדָּק לְמַה לִּי לְאוֹקְמֵי בְּהַתְרִיפּוּ וּמִיִּיתֵי נָמִי בְּרִייתָא דְּהַתְרִיפּוּ דְּנוֹקָא, וְאֵי מִשׁוּם דְּמְקַבֵּל טוּמְאָה סָגִי בְּשִׁלָּא הִנְקְשְׁרוּ וּכַמ"ש רַש"י שֵׁם ד"ה חֲבִית. דְּזֶה קְרוּב יוֹתֵר לְהַעֲמִיד בְּסִתָּם גְרוּגְרוּת ר"א.

וְאֵע"ג [דְּבַפְרֵק ח' דְּאֵהֲלוֹת מ"א] מְפָרֵשׁ אוֹכְלִים טְהוּרִים הֵתָם מִשׁוּם דְּבְעֵי לְמִתְנֵי סִיפָא [שֵׁם מְשֻׁנָּה ג] אוֹכְלִין טְמֵאִין. הַנְצָרָף לוֹמֵר בְּרִישָׁא טְהוּרִין: [ל"ב] וּבְעִיקָר דְּבָרֵיו הָא דְמוֹתִיב מְזָה אֲדַשְׁמוּאֵל מְרַקִּיק דְּאֵתִי מִשׁוּם דְּלֹא בְטִיל לְפִי דְבָרֵי תּוּס'.

דְּכִינּוּן דְּאָמַר דְּחוּצְצִין אֵע"ג דְּמְקַבֵּל טוּמְאָה ע"כ מִשׁוּם דְּבִיטְלוּ וְהוּא כְּמִבְנוֹאָר בְּדְבָרֵיו שֵׁם. צ"ע דְּלַכְאוּרָה פֶּשֶׁט הַסּוּגְיָא שֵׁם מִשָּׁמַע דְּשְׂמוּאֵל חִידוּשׁ גּוּף הַדִּין דְּאֵי לֹא בִיטְלֵי אֵינוּ

ממעט ועל זה סובבים כל הקושיות דבגמרא שם, וכן מבואר בדברי רש"י שם ד"ה הא קזי פוליהו הנה תיובתא דשמואל כו' יעו"ש.

ורב ברקיק שבחלון דנמאס בלחלוחית הפותל ס"ד דבטיל וקמ"ל שמואל דלא בטיל ע"ש בגמ', וזה לא שייך בתבן שבקופה וגרוגרות שבחבית. ומה דקזי לי' משמע דפשוט מסבא דלא מבטל.

ובסופה [ד' ריש ע"א] מיייתי פלוגתא דתנאי בתבן ואינו עשוי לפנותו. אבל תבן סתם מבואר שם דלדב"י הפל לא בטיל ומיייתי ברבייתא מפני רשת ע"ש.

וא"כ לפי דברי ריטב"א דכל ההוכחה מהה מתניתין הוא דאע"ג דקזי לא בטיל, זה לא שייך לדשמואל פלל. [לג] אבל ראיתי בש"מ לב"ב, שם בפ"ה הר"י מיגש.

מפרש דשמואל קמ"ל ברקיק אע"ג דלא קזי לדידן' אלא לכלבים או תרנגולים לא מבטל. ועל זה פריה מתבן דקזי לבהמתו וחוצצו"כ דכינון לדידן' לא קזי מבטל.

וע"ש שפ"ים ואתרינו לגופא דמתניתין לברורה ואמרי' גרוגרות קזי כו' ע"ש. ור"ל דהקושיא אגרוגרות לא קאי אדשמואל פלל ומה דקזי לדידן' נדאי דלא מבטל ומה דלא מבטל פשיטא לגמרא דלא קניין.

ושמואל קידש רק הא דגם מה דקזי לבע"ח לא מבטל. ואין לומר דשאני רקיק דתחלתו מאכל אדם ולא מבטל גם אח"כ כשנמאס פיון דאפתי קזי לבע"ח לא מבטל.

משא"כ תבן דמעולם לא קזי. דזה אינו דיש לומר אדרבא הסבא להיפך פיון דמעיקרא מוכן לאדם ולא לכלבים כשנמאס ממה שהי' מוכן מסח דעתיה מיניה.

משא"כ במוכן מעיקרא לבהמה ומקשה מק"ו, ואע"ג דבהה מתניתין תני נמי גרוגרות דמאכל אדם. יש לומר דגרוגרות שמניחין בחלון שיוכל להתקלקל קצת מלחלוץ הפותל גם בהיותו בחבית סתמן הם מקלקלים שאין ראויים לאדם.

ע"כ י"ל דסמך לשנות סתם אע"ג דר"ל שיהתריפו ונקא משא"כ בתבן לבהמה, ועוד דגם תבנא סריא קזי לבהמה, וצריך שיהי' מוסרח ביותר וכמ"ש תוס' שם ד"ה בתבנא ולא שייך לו כ"כ לפ"ש סתם תבן.

משא"כ לאדם דבקל מתקלקל, ועוד דתבן קזי עוד לטינא ולהסקה וגם הני הוי כמו לבהמה וקשה לשמואל, ומבריייתא דסופה הנה"ל דאמר דסתם תבן לא בטיל לדברי הפל. י"ל דאין ראיה לשמואל.

ולהקשות מבריייתא דהתם אמתניתין דהכא. די"ל דלא דמי חלון לבית מלאה תבן דהתם כמו שאמר ר"א [בעירובין ע"ט רע"א] דבית לא למטיימי' קאי ע"ש, ואע"ג דהגמ' בסופה מיייתי לה לענין הכשר סופה דהא אדרבא לסתום ולמעט קיימי ולא דמי טפי לבית מחלון.

ע"כ הגמרא דהתם כר"ה בעירובין שם דמדמה לתריץ דלמטיימי' קאי ולא מחלק ביניהם, וסוגיא דב"ב לא בעי לאתויי מהתם משום דאיכא למידחי כדר"א: ויעיין עוד שם [בש"מ

כ' א' [אסונגיא דהתם מיייתי ג"כ מהר"י מיגש דמפרש הקושיא מעשבים חזי לבהמתו קאי אדשמואל.

וכ' ואהדרינו לגופא דמתניתין לדקדק לה ולברורי כו' פינון דקשו לפותל כו' ע"ש. ור"ל ג"כ דהך קושיא לא קאי לדשמואל והינו דגוף הדין דאי לא מבטל אינו ממעט לאו מדברי שמואל הוא.

וגם הרמב"ם אגזיל בשיטת רבו הר"י מיגש בזה, ובזה סר מעליו תמוהת ספר תוס' רע"ק על משניות [פי"ג דאהלות מ"ה אות י"ח] שהניח בצע"ג דלפי דבריו מוכח ממתניתין שם דאוקלין לא מבטל אין ממעט ע"ש והי' לו לומר פן אמה שכתב [שם משנה ו'] ולא תבואה שבתלונות דפירש הרע"ב משום דדעתו לפנותו ומאי פריד מב"ב אדשמואל מהא דעשבים בחלון ותקשי לי' מתניתין.

אבל לא ראה דברי הר"י מיגש ה"ל, וכפי הנראה הוא פינון ג"כ לב' משניות ה"ל. דע"כ אמר דהקושיא אגרוגרות ואעשבין שעלו לא קאי אדשמואל.

ורש"י דמפרש פל הקושיא אדשמואל פנ"ל הוא מפרש גם הך דתבואה דלא כהרע"ב ה"ל שהיא לקח פירושו מהרמב"ם [שם משנה ה'] ע"ש, והר"ש והרא"ש שם מפרשי דשין בו ממש ושיש ב' ממש קאי גם אתבואה.

וקאי אגרעיני תבואה ולא שגדל שם ומשום דאין בו ממש אינו ממעט יעו"ש. וחידיוש על התיו"ט ושאר מפרשי המשניות דלא מיייתי פלל פירוש זה דהוא מתקבל בלשון המשנה טפי, ובאר מהגר"א פירש ג"כ פן ע"ש, ומדברי התוס' ב"ב (שם י"ט ב) ד"ה ותפוק שכתבו אפי' מבטלו כו' ותימא כו' ע"ש.

משמע קצת דמפרשי ג"כ כהר"י מיגש ה"ל. דלרש"י דשמואל חידש זה דצריך שיבטלו וא"כ קושית הגמ' ותפיק לי' היינו אפי' תימא דממעט הגם דלא מבטל לי'.

וא"כ לא קשיא קושיתם פלל. וע"כ דמפרשי דשמואל חידש דרקי אינו מבטל והקושיא דאפי' אי מבטל כו'.

ויקצת חידיוש דלא מיייתי פלל פירש"י דלדידה לא קשה ולבאר דהם אין מפרשים פן: [לד] ושוב ראיתי בחידיושי הרמב"ן שם חשב באמת קושיות התוס' פמו שכתבתי ע"ש, והוא מפרש פרש"י.

ורמב"ם א ה"ל י"ל דמפרש כהר"י מיגש ומקשה אדשמואל דאמר דמאכל בהמה אין מבטל, ואגרוגרת באמת אין הקושיא אדשמואל אף לפי זה מהגר"א דלעיל מוכח כמ"ש תוד"ה ותפוק ה"ל דלא מהני ביטול בלא מעשה להוציא מטומאה.

וא"כ אפתי אי אפשר לומר כפי' הריטב"א ה"ל ואין מקים לפירושו רק אליבא דרש"י ורמב"ן ה"ל, דלדידהו י"ל דביטול לבד מועיל להוציא מטומאה וא"כ קשה עליו ממ"נ, ומיהו ראיתי בש"מ שם ד"ה אר"ט בשם הרשב"א בסוף דבריו דאפשר דהיכי דבטלו במחשבתו נמי מבטל וחוצץ אינו נראה דצ"ל ואינון ממעט יעו"ש.

ומשמע דר"ל לענון להוציא מטומאה, וליישוב קושית תוס' ה"ל דגם בזה מחלק בין למעט אז בעי' ביטול במעשה אבל לחוץ דסותם לגמרי סגי בביטול לבד. וי"ל גם דברי

ריטב"א וְשפיר לעיל למעט ס"ל פְּהַתוּס' וְהָא דְלַחוּז מְקַשָּׁה שפיר ומ"מ מ"ש לעיל קְשָׁה.

עכ"פ מְבוֹנָר מְרִיטב"א דס"ל בְּהָא ג"כ פְּרַמְב"ן דְּגַם תְּבוּאָה וּגְרוּגְרוֹת חוֹצְצִין וְסוֹתְמִין. וע"ש הֵם פְּתוּבוּ עוֹד דִּי"ל דְּחוֹצְצִין לָאוּ דוּקָא דְּבַמְשַׁנָּה לִיתָא לְשׁוֹן זָה.

וְרַמְב"ן לְטַעְמֵי דִּינִישְׁב לְפָנֵי זָה נָשָׁם קוֹנְשִׁינֵת תּוּס' נָשָׁם אָהָא דְּהִיא גּוּפָה תִּיחּוּז בְּדָרְךָ אַחַר, ועי' בש"מ נָשָׁם בְּשֵׁם הַרְשָׁב"א פְּתַב אָהָא דְּרַקִּיק דְּאִי עָבָה וּמְמַלָּא כָּל הַפְּתוּל [צ"ל הַסְּלוֹן] אַע"ג דְּלָא מְבַטֵּל לִי חוֹצְצִין כְּדֵאִיתָא בְּסַמוּךְ ע"כ, ור"ל בְּחִידוּשֵׁי נָשָׁם אַח"כ שְׁלֵא הוֹעֲתַק בִּש"מ.

וצ"ל דְּהוּא פִּיגְרֵשׁ נָשָׁם פְּרַמְב"ן הַנְּ"ל בְּסִיּוּם דְּבָרֵיו. וְהִנֵּה מָה שֶׁפְּתַב דְּחוֹצְצִין לָאוּ דוּקָא. בְּזָה הַתּוּס' לֹא ס"ל פֶּן: וּבְלָאוּ הָכִי צ"ע. מָה הוֹעִילוּ בְּזָה דְּאַפְתִּי מָה מְקַשָּׁה נִימָא דְּהָךְ חוֹצְצִין דוּקָא וְדִסוֹתָם כְּלוּ.

וּבַמְשַׁנָּה דְּלָא אָמַר חוֹצְצִין הָרִי לֹא אָמַר ג"כ מְמַעֲטִין ג"כ. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ דִּסוֹתָם.

אַף הַרְמַב"ן נָשָׁם פְּתַב עוֹד דֹּא ע"ג דְּקַתְנֵי חוֹצְצִין מִיַּעוּט הוּא שְׁהָרִי אִין מְמַלָּאִין הַסְּלוֹן דְּהֵאִיפָא קוֹנְפָה וְחִבִּית ע"כ. וְזָה פְּתַב גַּם הַר"ש (פְּרָק ו' דְּאֵהָלוֹת מ"ב) ע"ש וְהֵרָא"ש בַּהֲל' טוֹמָאָה ע"ש.

וּמְהַרְשָׁ"א בְּב"ב נָשָׁם עַל דְּבָרֵי תּוּס' הַנְּ"ל הֵבִיא דְּבָרֵי הַר"ש. וְכַתֵּב אֲבָל הַתּוּס' נִרְאָה דְּלָא ס"ל זָה דְּהָא חוֹצְצִים דְּקַתְנֵי בַתּוּ"ג מְשַׁמַּע לָהּ סוֹתָם לְגַמְרֵי.

וצ"ל דְּמַחְלָקִים בֵּין פְּלִים לְאַוּכְלִין ע"ש. וְלֹא יִדְעָתִי מֵאִי מְשַׁמַּע וְהֵם פְּתוּבוּ רַק דְּחוֹצְצִין. מְשַׁמַּע דִּסוֹתָם לְגַמְרֵי וְהִינּוּ שְׁלֵא נִשְׁאָר שׁוּם חֶלֶל פְּתוּחַ נִהְרִי זָה אָמַת דִּסוֹתָם כְּלוּ, וּמֵאִי נ"מ אִם מְקַצְתוּ סְתוּם עַל יְדֵי הַקּוֹנְפָה וְהַחֲבִית דְּמַקְבְּלִים טוֹמָאָה, מ"מ סוּף הַחֶלֶל סְתוּם לְגַמְרֵי וְשִׁיף לְשׁוֹן חוֹצְצִין וְלֹא לְשׁוֹן מִיַּעוּט.

רַק דְּהַר"ש חִידוּשׁ דְּלַעֲנֵן הַדִּין דְּלֹא צָרִיף בְּיִטוּל מֵאַחַר דְּאוֹתָהּ הַסְּתִימָה שְׁעַל יְדֵי הַקּוֹנְפָה וְחִבִּית לֹא מְהַנִּי לְחוּץ וּלְמַעַט. הָרִי הוּא כְּמוֹ שְׁאִינוּ וְלִיכָא סְתִימַת כְּלוּ אֲלִיכָא דְּדִינָא שְׁיִוְעִיל מִדִּין סְתִימָה וְלִכּוֹ צָרִיף בְּיִטוּל, וְעַל זָה אִין סְתִירָה מְלִשׁוֹן חוֹצְצִין כְּלָל.

אַף מ"מ גּוּף הַד' אָמַת דְּמְלִשׁוֹן הַתּוּס' שְׁפְתוּבוּ פְּלֵי חֶרֶם כּו' מְשַׁמַּע דְּלֹא אָמְרוּ אֲלֵא בְּכִלִּים וּכְמוֹ שְׁפְתַבְתִּי לְעִיל, וְהִינּוּ דְּלֹא ס"ל סְבָרַת הַר"ש הַנְּ"ל דְּגַם לַעֲנֵן הַדִּין פִּינּוֹן דִּסוֹתָם כְּלוּ וְלִיכָא חֶלֶל פְּתוּחַ הָרִי כְּלוּ סְתוּם.

וְהָרִי הַרְמַב"ן שְׁפְתַב ג"כ סְבָרַת הַר"ש, עִם כָּל זָה תַּחֲלָה פְּתַב לְחַלֵּק בֵּין פְּלִים וְאַח"כ פְּתַב דְּחוֹצְצִין לָאוּ דוּקָא, הָרִי דְּלֹא פְּסִיקָא לִי סְבָרָא זֹו וְגַם הַרִיטב"א מְגִילָה שְׁם לֹא פְּתַב כְּלָל סְבָרָא זֹו מְשַׁמַּע דְּלֹא ס"ל: [לָהּ] וְנִרְאָה דְּגַם הַרְאָב"ד שְׁהַעֲמִיד הַשְּׁגָתוֹ עַל דְּבָרֵי רַמְב"ם [שְׁם בַּהֲל' ב"], וְנָשָׁם פְּתַב לְשׁוֹן מִיַּעוּט [וְהִיל"ל טְפֵי בַּהֲל' א'] עַל מ"ש סְתָם אוּ מִיַּעוּט דְּבָזָה בָּא לְחַלּוֹק עָלָיו מְשַׁמַּע דְּשָׁם דְּקָאִי בְּאַוּכְלִין, וּבַתְּבוּאָה שְׁהִיא ג"כ אוּכְלֵי אָדָם גַּם הוּא מוֹדָה דֹּאִין חִילּוּק בֵּין סְתָם לְמִיַּעוּט.

ולפי זה תמוהים לכאורה דברי הכ"מ שכתב מההוא [דהל' א'] דפליגי ולפי מה שכתבתי בכהוא גם ראב"ד ותוס' מודו. אבל נראה דהוא דק יפה במה שהביא דברי ראב"ד [שם בהל' ד'] ולא במקומו [בהל' ב'] אבל שם [הל' ב'] כתב גם רמב"ם לשון מיעוט אבל [בהל' ד'] כתב רמב"ם סתם בכלי חרס כו' ע"ש.

ולפי שבריש הפרק שם כתב חלון שסתמו פולו או שסתמו עד שנשארו פחות מטפח. הנה כתב גם על מיעוט לשון סתימה, ואולי גם סתם דכאן אין ר"ל פולו ע"כ מניתי ממה שכתב בפירוש סתם או מועט דחזינו דחילק בלשונו ביניהם.

וא"כ סתם דכאן ר"ל סתימה ועיקר ד' מלשון סתם דשם בכלי חרס. וכן משמע ממה שכתב שם ומ"ש וצ"ל פלי חרס מאוס ונקוב כו' נלמד שם מהסוגיא ע"כ.

ולשון נלמד מגומגום שהרי הוא מפונש בגמרא [שם כ' רע"ב] להדיא. אבל משום דשם קאי למעט ורמב"ם קאי לסתום נקט לשון נלמד, היינו לשי' דלא מחלק ביניהם למדה משם.

ועיין בתיו"ט [פ"ו דאהלות סוף מ"ב] מה שכתב יש ראיה יותר מבוארת כו' ע"ש. ולפי מה שכתבתי גם הכ"מ כיוון לראיה זו דעלה קאי שם וכמו שנתבאר.

ועי' עוד שם מה שכתב שהרמב"ם מדמה פלי חרס לתבן וגרוגרות ע"ש, משמע דפשיטא ליה דבגרוגרות ותבן מודו פולי עלמא דגם סתימה לא מהני. ובאמת הר"ש פליג בהדיא גם על זה ודשם לא נזכר סתימה, רק הרמב"ם הוא דס"ל דשם הוא סתימה כנ"ל, ונראה דמשום הכי דייק ונקט בסוף דברי תוס' וראב"ד ולא הר"ש דפתח ביי, ונלמד גם כן ממשמעות דבריו כן: אבל חידוש דלא ביאר בתחלת דבריו פלוגתא זו שבין הר"ש והרע"ב לתוס' וראב"ד.

וגם תימא דלפי דבריו הנ"ל לדחות ראיות ה"מ דהרמב"ם פליג בחזקת היד. דהא שם גם תוס' וראב"ד מודו ולא לומר רק דיש ראי' יותר.

ומה שכתב דהכ"מ לא כתב ליישב הוכחת התוס', ע"ש דלא חש ליישב אינך ראיה דתוס' ממגילה. נראה דהבין דזה לא קאי לראי' לחילוק הקודם רקדבכ"ע דלנחת דאינו מיטלטל לא צריך ביטול פלל, והרמב"ם בחידושי שם כתב כן תחלה מדנפשיה ואח"כ כתב י"מ כו' חילוק התוס' אחרונייהו.

וכן הר"ש שם הביא מהא דמגילה ראיה לחילוק הנ"ל, והי' לו להתיו"ט על פי דרכו להעיר בזה בחילוק שבין הר"ש לתוס' בזה. ויעיין מ"ש להלן דגם הב"י וד"מ ומהרש"א מפרשים כן.

והכ"מ פשוט דסמך בזה על מה שכתב דושי הרמב"ם שם יישוב תחלה קושיות התוס' בדרך אחר ע"ש. אבל לפי מה שכתבתי לחלק בין אנהל לחלון ברור דגם לדעת הרמב"ם כן דבאנהל אין צריך לבטל ומבן' להדיא כן מתוך דבריו בחיבורו דבפרק [ט"ו מה' ט"מ] שביאר דיני סתימת חלון, פתח [בריש הלכה א] אם בדבר החוצץ בפני הטומאה סתם הרי זה חוצץ והוא שיהי' דבר שאין דעתו לפנותו כו' ע"ש.

וימה שפכת בדבר החוצץ רמז על מה שביאר שם לפני זה ובפרק י"ג] דברים החוצצים. ועל זה בא להוסיף פאן עוד תנאי והוא שיהי' כו'.

וכן בכל הסתימות ביאר שם שיהי' באופן שאין דעתו לפנותו יעו"ש, ובפרק י"ג לענין חציצה שעל ידי אנהל להציל מה שעל גבי אנהל כמו שכתב שם בראש הפרק. ובגריש פרק י"ב] לא הזכיר מזה כלום.

ושם [הל' ג'] כתב אוכלין שאין מוכשרין כדי שלא יטמאו חוצצין. ובגריש ופרק ט"ו] כתב בזה בחלון דאע"פ שאין מקבל טומאה אין חוצצין אלא א"כ היו סרוחין, וכן ירקות החוצצין שכתב [שם הלכה ג'] האירוס משמין בתבשיל כמ"ש הרע"ב (סוף פרק ה' דכלאים).

ושמו הערבי שכתב הרע"ב שם הוא אותו שלעז רמב"ם בפירוש המשנה (פרק ח' דאהלות מ"א] על אירוס דהכא. וירקות חמור פתוב בפירוש המשנה שם דהוא מאכל חמורים ודלעת יננית שהיא דומה להרמיצה כמו שכ' בפרק א' דכלאים מ"ה].

משמע דהיא מאכלי אדם כמו הרמיצה דנאכלת, כמ"ש בגריש פ"ו דנדדים (מ"ט ריש ע"א] ובפרק י"ג דערלה מ"ז] דלעת יננית חשוכה טפי. והיא דבר שנמכרת במנין מפני חשיבותה, ומלשון התוספתא ופרק א' דכלאים] שמביא הר"ש שם [בגריש פ"ח דאהלות].

דנודר מדלועים אינו אסור אלא ביננית. משמע דהיא עיקר וסתם דלעת הנאכלת, ונהרי כולן מאכל אדם או בהמה, וכן כתב הר"ש שם [ריש משנה ה'] זהו מאכלי אדם ע"ש.

וכן הוא בהרע"ב שם. יעו"ש בתוס' רע"ק [אות י"ז] מביא מגינת נרדים או"ח שפתמה על זה ממשנה דסופה [י"א א] ע"ש.

והר"ש עצמו מביא משנה זו שם במשנה א' ע"ש. אבל שם הדלה הוא דוגמת גפן הינו העלים והענפים.

וכן שם ובמשנה א' הביא הר"ש משם דעליהם רחבים והעלים שפיר אינם מאכל אדם, וזהו במחנברים אבל תלושים תולשים הפירות לבד ופרי הדלעת ודאי מאכל אדם. כן נראה בשוב דבריו: [לן] ולפ"ז במשנה א' דמיירי במחנברים מהעלים והם אינם מאכל אדם.

אבל מקל מקום מאכל בהמה מיהת ודאי הני כולהו, ולא מצריך פאן שיסריחו כדחתם בחלון. וכן בהמות וסיות בין טמאות בין טהורות והעורף ששכן שכתב (שם הל' ג') בסתם דחוצצת, ובפרק ט"ו בחלון מצריך בבהמה [וימה שכתב שם אאבר ובשר המדולדלין ולא אבהמה עצמה].

כבר תירץ הר"י מיגש (מובא בש"מ ב"ב שם] לפי דסתם חלון גבוה וקטן ואין יכולה בהמה לעלות ולא לישב שם ע"ש] קש רה וטמאה וכחוששה. ובעורף טמא הוסיף שיהיה מסרט, והפל כדי שלא יהיה דעתו לפנותו וכל זה מהגמ' דב"ב שם גבי חלון, ודבריו דבפרק י"ג הוא מהמשנה שם בגריש פרק ח', וזה דבין טהורות הוא מפורש במשנה שם.

ונהרי דלא דמי תציצה דחלון לחציצה דהתם דקאי באוקל, והר"ש שם ד"ה ונהעוף פתב
ובקשור ויתכן דהכא אפי' בלא קשור דל"ד כו' דהתם למעט הטפח דבעיא ביטול ע"כ.
ובפירוש הרא"ש שם פתב ודוקא קשור כו' ואינה כו' ע"ש.

ופשוט דמלת ואינה שכתב אח"כ ט"ס וצ"ל בתחלת דבריו ואינו דוקא כו'. מבו' מלשונו
שכתב זה לד' פשיט דהתם שאני דבעיא ביטול ופשיטא לי' דהכא לא צריף, והיגו
מדקתני רישא בהמה טמאה וטהורה, ומה שרצה לומר תחלה בקשור, ע"כ לא משום
ביטול הוא רק דלשון המשנה משמע לי' פן דבבהמה שכתב סתם ובעוף אמר ששפן,
ומצינו בבבביתא דב"ב לשון עוף ששפן ומפרש לה קשור חשב תחלה לפרש גם הכא
כו'.

וי"ל הטעם משום דעוף פורח תדיר, דמי לירקות המתנועעים ברוח הנזכר לעיל מתוס'
סופה דמדמי לטלית וספינה. ונדאפי' בעידנא דלא ניידה לא מהני ע"ש.

והיגו משום דתדירים להתנועע לא חשיב קביעות גם בהיותם נחים: [לז] וטעם זה
חשבתו מדנפשי, ואח"כ ראיתי בתיו"ט [שם משנה ה'] ד"ה ונהעוף הרגיש ג"כ בזה. ומה
שכתב בתחלת דבריו שם דגם הר"ש מצריף קישור.

תמוה דהרי הר"ש לא החליש זה וכתב אח"כ ויתכן כו' פנ"ל. וביותר תמוה מה שכתב
אח"כ שם אבל ראיתי ריש פרק לא יחפור כו' ומוכח כו' דאנהל צריף קביעות יותר כו'
ע"ש.

וכתב פמביא חדשות. ונהרי הר"ש מביא גמרא זו ודחאה פנ"ל דתופס בפשיטות להקפד
דאנהל אין צריף קביעות כ"כ.

ובאמת דמה שכתב הוא מהתוס' ורוצה לדמות הכא להא דב"ב ודהכא צריף יותר. תמוה
מאוד דא"כ ליבעי נמי דוקא טמא וכחוש ומסרט כדאימת התם.

ומ"ש דנקטי רק קשור. ותו הרי שם מצרכינו גם בבבהמה קשורות.

והכי מפורש בדברי הרמב"ם בפירוש המשנה והרע"ב (משנה א"ן דבעינו רק עומדים
ולא מהלכין אבל אין צריף שיהי' קשורות. וכן מה שכתב שם דוקא בטמאה פאן מפורש
במשנה טמאה וטהורה פנ"ל וע"כ דאנהל שאני, ומה שכ' מהתוס' פבר נתבאר לעיל דלא
מוכח זה משם פלל, ועכ"פ הי' לו להביא דברי הר"ש בזה.

ועי' בתוס' חדשים שם הביא ראי' עוד לסברת תיו"ט הנ"ל מדין המלח דע"כ אנהל בעי
חיזוק יותר, וציין על זה הר"ש ע"ש, ולא ראה ג"כ דברי הר"ש במקומו הנ"ל שכתב
להדיא להקפד, ומה שכתב הוא מהר"ש, פגון למ"ש שם [בסוף פי"ג סוף מ"ה] יעו"ש
ולא דק פלל בכונת דבריו שכתב שם דאנהל של מלח אין מתקנים כו'.

אבל מחיצה נדאי מתקנימת כו' ודוקא מחיצה שפולה מלח כו' אבל לענין מיעוט כו'
יעו"ש. הרי דלא אמר פלל משום דצריף חיזוק יותר רק מצד המציאות דאנהל מלח
לא יוכל להתקנים פלל.

וע"כ תשיבנו [בפ"ח מ"ה] בהדי כפור וגליד דמה שאין מתקנים לא מהני גם לאנהל וכ"ש למעט בחלון. אלא דמלח בחלון הוא מתקנים בכל ענין ובמחיצה יש חילוק כמ"ש שם.

והוא פשוט ומבואר בדבריו ואינו ענין לכאן כלל דהוא כתב אדרבה להיפך, אלא שהוא לא כתב בזה משום עדיפות דאנהל. ויש לומר דהוא לטעמיה דמחלק בין למעט ללסתום ואנהל הוא פסותם וכנזפר לעיל, וע"כ כתב בפשיטות דסמך על מה שכתב בפרק ו' [בראיות, ואפשר דעיקר פוננתו דאין ללמוד משם לפרש סתימות הלשון בקשור, דשם דבעינו ביטול סמך התנא על זה דנדע דמייירי בענין דאין עשוי לפנותו, וכמו שלא ביאר שאר התנאים הנזפרים לעיל שיהי' טמא וכחוש ומסרט.

משא"כ ה"א ה"ה לו לפרש. אלא ע"כ גם מתחלה לא מטעם ביטול אתי עלה.

וכן הרמב"ם בפירושו המשנה שכתב קשור. יש לומר מטעם הנ"ל דאף דהוא אין מחלק בין סתום לגמרי באנהל מודה.

וכמו שכתבתי: [לח] ומה שכתב שם [בפרק ו' משנה ב'], שא"ל ב' התנאים מחויבים בכל מה שיבדיל בין מקום הטהור ובין הטומאה והוא כו' ואין דעתו לפנותו ע"כ. אף שכתב סתם בכל מה שיבדיל כו', קאי על מה דאתי עלה במשנה שם דנתונות בחלון ע"ש.

ואדרבא יש לדייק קצח משם דלא אמרו אלא בחלון. דמ"ש שם מהגמ' דב"ב דאם הי' החבית גפה לצד הטומאה היא עצמה חוצצת, והוא לא ס"ל חילוק תוס' והר"ש בין לסתום פנ"ל, צ"ל דפשיטא לי' כמ"ש הרמב"ן לב"ב שם בתחלת דבריו שהחבית בטילה להגרוגרות ואם הם אין עשוי לפנות גם החבית לא יפנה ע"ש, וזהו שם.

אבל בהא דבית שחצצו בקנקנים שבסיפא דמתני' שם שהביא הרמב"ם שם מהתוספתא דאם הקנקנים פיהו כלפי הטהרה מצילות, והרי שם בקנקנים ריקנים מייירי. ובב"ב שם מבואר דכלי חרס דחזי לי' אין ממעט אלא א"כ נקוב ומקטנף.

והי' לו לרמב"ם לפרש בזה כמו שפירש שם למעלה בתו"ג. והגם דשם מפרש בגמרא אהיה גופא פן [וגם שם קיצר.

ובתבן כתב סריא לבד ולא כתב נמי קוצי ומתנתא כדאיתא בגמ' שם. וכמ"ש בחבורו, וע"כ סמך על מה שכתב דבעינו שאין דעתו לפנות] והכא לא אמר בגמ' אהיה גופא.

מ"מ לא ה"ה לו לסתום לגמרי בזה ולסמוך על מה שכתב לעיל בחלון. ומשמע דבאמת לא צריך בזה וכי היכי דלא דמי ארובה שבגג לאהל שלם, הכי נמי לא דמי חלון שבכנותל לעושה פותל שלם ומחיצה חדשה דבזה אין צריך ביטול וכנ"ל, ושם.

[בפרק י"ג משנה ה'] לענין למעט בחלון הזכיר ג"כ תנאי זה שלא ה"ה דעתו לפנותו, אבל ובפרק ח', לענין חוצצין דכמעט פוליהו דחשיב במשנה א' שם חשיב לי' ועתיד על הסתם לפנותם לא הזכיר מזה כלל.

ורק שם [סוף משנה ג'] גבי ריחים דאינו חוצץ. כתב אם הי' על ארובה כו' או בחלון כו' שמתנאי הדברים החוצצים שלא ה"ה דעתו לפנותו כו' ע"ש, והיינו דסתם ריחים עתיד

לפנותו, והרי הני דבמשנה א' נמי סתמן פו ואיה אומר דחוצצין, ואי דנוכל להעמידן בגונא דאין עשוי לפנותו.

כדאוקי, גמ' דב"ב שם הא דתו"ג ואינה פלהו דבאינה ברייתא שם, א"כ ריחים נמי מי לא משפחת לה באין ראויים למלאכתו עוד ואין עשוי לפנותו. ורמב"ם עצמו שם פתב אם לא שם אותו כמו אבן מהאבנים שהן חוצצין ע"ש.

והיינו דכלי עץ. וכ"ש בזה בכלי חרס מגבו דהוי רבויא טפי מפלי עץ שאין מקבל טומאה דרק במינו יש טומאה, והכא באותו פלי חרס עצמו יש טמאה מאוירו דנדע מזה דכ"ש לכלי אבנים, ובההוא דהתם לא קשיא רק לפי מה שחשבו הם דדין דכלי גללים וכלי אבנים למדו מפלי עץ.

ולפי שלא מצאו מקור, ובאמת הדבר מבואר בתוספתא וריש פרק ה' דב"מ]. דכלים פלי גללים וכלי אבנים וכ"א הבאין במדה ר' מאיר אומר הרי הם ככלים וחקמים אומרים הרי הם פאהלים ע"ש ופסק פחקמים.

ופלוגתתם הוא נדאי לענין זה. מפנין דהדין שנוי בתוספתא פתבו אע"פ שנוכל לידע מק"ו.

ובלאו הכי שם לענין לצאת מפלל שם פלי דלא תליא בדין קבלת טומאה. לא ידעתי מה דין ק"ו יש בזה מפלי עץ ואפי' להשוותן לא ברירא כ"כ.

ולא מציינו דר"מ דפליג שם פליג ג"כ אמשנה דהשידה. ובכלי חרס י"ל דמודה שהוא פאהלים פנין דהוציאיתן תורה מפלל פלי לקבל טומאה.

ובכלי אבנים דלא מציינו שחילקה תורה. י"ל דדמי לכלי מתכות דתניא בתוספתא [ריש פרק ד' דב"מ] דכלים דאפי' באים במדה טמאים.

הרי דהם בכלל פלים. וגבי של עצם ושל גמי [וגירסת הגר"א של עור] הוא פלוגתא דתנאי שם ובפרק ד' דב"ב דכלים ריש הלכה ד', [וע"ש ופרק ז' הלכה ג'] וברמב"ם [פרק ג' מהל' פלים הל' ג'] לענין פלי זכוכית ע"ש.

אבל פאן דכלים הם ורק דאין מקבלין טומאה וחוצץ בחלון שפיר הוי פלי אבנים ק"ו מפלי חרס, ודין פלי חרס נזפר בגמ' וכלי אבנים לא נזפר. אין דרכו לכתוב חידושי דינים שלא נזפר בגמרא.

ולא חש לטעות מדקדוק הלשון (דריש פ' ט"ו) דנדע מפלי חרס בכל. ואפשר דמשום הכי לא פתב גם דין פלי עץ העשוי לנחת דחוצץ בחלון לפי גירסת הריטב"א ובמגילה כ"ו ב"ן ונהנה פנותא ופירש חלון כו' ע"ש.

ובפירוש הרא"ש (פ"ח דאהלות מ"א) וכן בפירוש הר"ש [בפרק ו' מ"ב] שהביאו גמ' זו הגירסא דהוי לי' פיתחא כו'. ולפנינו בגמ' הגירסא סתם דהנה פתוח וכן הוא בתוס' [ב"ב כ' ריש ע"א] סוף ד"ה היא ע"ש] או פתח דהוא ג"כ ק"ו מפלי חרס.

ובגמרא לא נזפר דרך מימרא להלכה רק בספור מעשה לא חש לכותבו פנין דנדע מעצמו דלא דמי לאוהל שכתב בפרק י"ב הנ"ל אפי' פלי אבנים כו' שאר פלי שאין מקבל

טומאה. וכיון דגלי הקא בחד הפחות שבהם לא הוצרו לפרש בכולהו ודברי הראב"ד
צל"ע: [מב] וביותר צלע"ג בזה דברי הכ"מ שם שכ' דהרמב"ם לא ס"ל חילוק הראב"ד
שקרי בפירוש המשנה כתב כו'.

ע"ש שהעתיק ד' פירוש המשנה הנ"ל על ריחים, וברי זה ראיה לסתור דברי אמי עלה
רק מטעם דבעינן שלא יהי דעתו לפנותו. ומבואר דאם לא יהיה דעתו לפנותו שפיר
חוצץ אף שהוא כלי כיון דאין מקבל טומאה.

וע"כ דס"ל כחילוקו של ראב"ד הנ"ל בין אנהל דריש פרק ו' לחלון וקא דראב"ד מוקי
הא דריחים באנהל דוקא הוא לשיטתו [בפ' ט"ו] הנזכר לעיל דבסותם כולו אין צריך
שלא יהיה דעתו לפנותו, ובזה פליג רמב"ם שם עליו כנזכר לעיל.

אבל בחילוק דהקא הרי מדבריו בפי' המשנה דמיייתי מוכח דס"ל כנותיה. ומה שכתב עוד.
דמה שכתב שאפי' מביאין ולא חוצצין. משמע בכל גונא כו' ע"ש.

לשון כלי גללים שכתב הוא שלא בדיוק דהקא לא נזכר כלי גללים רק ריחים והיא כלי
אבנים. ודקדוקו ממ"ש סתם.

מלבד דשפיר גם בחלון לא מהני משום לפנותו כמ"ש בפי' המשנה דמיייתי. בלאו ה"נ
שפיר י"ל ג"כ דקאי רק אנהל לבד.

וכמו שכתבתי לעיל דמשנה א' שם מוכח דמייירי רק באנהל. ורק לראב"ד דבסותם אין
צריך שלא יהי דעתו לפנותו.

ולכך פירש משנה א' דחוצצין גם בחלון, אבל לרמב"ם אי אפשר לומר כלי הא דהתם
אחלון. בלאו הכי נמי הרי לשון מביאין היינו פשמאהיל מביא על מה שתחתיו.

וא"כ שפיר גם לשון אולי. אף שאמר סתם עלה קאי שמביא על מה שתחתיו ואין חוצץ
שלא יטמאו מה שעל גביו ולא מייירי כאן מחלון אלא מאנהל.

ומה שכתב עוד דכן כתב בפירוש המשנה פרק ו', לא ידעתי מקומו איה שם. ואין שם
בדבריו בכל הפ' רמז מזה, ושם במשנה א' אפי' כלי גללים קאי אנהל וכן הוא בפירוש
המשנה שם, ושם משנה ב' מביא מגמרא דב"ב ומקדירה שבארובה והוא בפרק ה' משנה
ב' ומשנה ג'.

וע"ש [ריש מ"ה] דכלי חרס מגבו דאין מקבל טומאה חוצץ בחלון וארובה. וכן מביא
שם אש"כ מהתוספתא בקנקנים דפיהן כלפי טהרה מצילות והני דופן לחץ.

אף דהם כלי כיון דאין מקבלים טומאה מהני גם לדופן דלא אמרו אלא באנהל ע"ש.
והוא ראיה לסתור פנ"ל, ומה שכתב עוד וקצת סעד כו' ע"ש.

הנהרמב"ם הקא בחיבור מיייתי ריחים אחציצה דאנהל וכמו שכתבתי לעיל. ומה שכתב
בתחלת דבריו שם דמה שכתב ראב"ד דסובר רבינו כן הוא ממ"ש כו' ע"ש.

לא ידעתי פונתו אם ר"ל לענין אנהל זה מפורש בדבריו ולא צריך להאריך וגם ראב"ד
מודה ממשנה [דריש פרק ו] ואי ר"ל אחלון לא ידעתי מה מיייתי ממה שכתב כאן דכל
הפ' מייירי באנהל פנ"ל.

ואולי ר"ל משום דלעגנן אנהל פבר פתב בפרק י"ב הלכה א] דגם פלי אבנים אין חוצצין.
ושם [הל' ב] דהבאים במדה חוצצין ולמה חזר וכתב עוד תרנייהו פאן.

ע"כ דבא ללמד פאן על כל חציצה גם בחלון. אבל הרי גם במשנה נשנה ב' פעמים לפי
מ"ש דריחים קאי אנהל, וכבר שנה [בריש פרק ו'] אפי' פלי אבנים, אבל שם קאי
אנדבך הנתון על גבי הפלים והם עמודי האנהל והקא שהריחים עצמו הוא האנהל.

וגם בדברי רמב"ם י"ל פן אף דשם בפרק י"ב הל' א] פתב בין שהיו הם עצמן אנהל בין
שהיו עמודי האנהל. מ"מ מה שכתב אחר זה אפי' היו פלים שאינם מקבלים טומאה.

כו'.

הי אפשר לומר דקאי רק אעמודי אנהל דסמיה לי, וכמו שפייס על זה פיצד לוח שהי'
מונח כו' אפי' כ"א כו' ע"ש, וכן מה שכתב בהל' ב' וכלי גללים וכלי אבנים כו' י"ל דקאי
אשלקפניו בלוח שהי' מונח על גביו ע"ש.

ולעגנן הבאים במדה דחוצץ נדאי דאין מדמהני לעמודי האנהל שיועיל להיות בעצמו
אנהל ג"כ והוצרך להשמיענו זה פאן: [מג] ומלשון התוספתא הנ"ל דאין חוצצין סתם
הרי הוא פאהלים שמעי' תרנייהו.

וי"ל ג"כ שנתפנין להסמיכו לדין פלי עץ שבמיתה. ובלשון וכן כו' ע"ש פדי להודיע טעם
הדין דכלי עץ שבמיתה דהוא מאותו טעם שכתב בפרק י"ב גבי פלי אבנים שבמדה דהם.

וגם לעגנן כל פלי אבנים דאין חוצצין אף דבנה אי לא מהני להיות עמוד לאנהל. כ"ש
שהוא עצמו לא יהי' אנהל לחוץ וכמ"ש הר"ש [ריש פרק ט' משנה א'] ד"ה נתין דאפי'
נדבך הנתון על גבי פלי אבנים אינו מציל כ"ש הפלי עצמה ע"כ.

מ"מ אם אמרו בקראי מלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא. כ"ש דיש לומר פן בדברי
התנאים במשנה דגם מה דאתיא בק"ו טרח ותנא לה, וכ"ש שהרמב"ם לא הי' לו
להשמיט זה וכתב פלשון המשנה פדרכו.

ובלאו הכי יש לדון על גוף הק"ו לפי מ"ש התוס' [ב"ב י"ט סוע"ב] סוף ד"ה רואין,
אהא דתו"ג בחלון דכשעומד על ידי פלי אף שאין מקבל טומאה אינו חוצץ, ושמצא ר"י
פן בפירוש המשנה ארישא דשם בסמך הדלת במפתח דמפרש מתוך התוספתא שהמפתח
אינו מקבל טומאה ואפ"ה אין חוצץ ע"ש.

[וימה שכתב שם דלא חשיב אנהל לחוץ כו' ע"ש, מלת אנהל מגומגם דהקא בחלון ופתח
שבדופן קנימי. ולעגנן אנהל לא צריך לדברי המפרש דמפרש שם במשנה בנדבך דמיייתי
שם אט"פ ובגמ' שלי מחקתי תיבת אנהל.

וכתבתי דנראה דלא גרסינן לה] וסתימות לשון הר"ש [פרק ו' משנה ב] דכל דבר הנסמך
בכלים אינו חוצץ. ולא פתב המקבל טומאה וגם הביא הא דלעיל דאין נעשין אנהל
לטהר, משמע נמי דבכל פלים לא מהני אפי' אין מקבל טומאה: [מד] ובפירוש הרא"ש
שם הבין בפשיטות פן ומביא מהא דב"ב דחבית מגבה חוצצת ותמה על זה דכלי עצמו
חוצץ וד"א העומד ע"י אינו חוצץ וכתב וכל אלו הלכות הן.

ור"ל דהן הלל"מ הלכתא בלא טעמא. [וע"ש מה שפייס ונדבך הנתון כו' אע"פ שהכלי
עצמו חוצץ ע"ש לשון זה משמע דגם דרף אנהל דנגמא דנדבך חוצץ.

זה תמוה שהרי בעצמו כתב בריש [פרק ט' מ"א] כהר"ש הנ"ל דכ"ש דבעצמו אינו
חוצץ. וכן הביא שם ובפרק ח' מ"א [דברי הר"ש הנ"ל ומחלק בין אנהל לחלון כנזכר
לעיל והביאו ג"כ ראיה (שם הר"ש וקרא"ש בריש פרק ט"ו ממתיני דפרק ה' דבלא
דפנות אהלים אין כלי טהור מציל ואף דשם משנה ו' בכלי עץ הבא במדה מיידי וכמ"ש
הר"ש וקרא"ש שם על כפישה ע"ש.

מ"מ שם במשנה ה' מבואר גם בכלי גללים וכלי אבנים ע"ש. וגם הרי קרא"ש כתב שם
ושם דהוא כ"ש מנדבך וסותר מה שכתב פאן.

ובלאו הכי אין זה ענין למה שכתב מקודם באנהל פשתן. ונראה ופשוט דמלת חוצץ ט"ס
הוא וצ"ל טהור.

וכמו שהגהתי בגליון גמרא שלי, וכתב זה לענין דיש פאן עוד הלכתא בלא טעמא דאנהל
פשתן ועור טמא וחוצץ וכלי גללים וכלי אבנים שהוא טהור ואפי' הנסמך ע"י אינו
חוצץ.

ושוב ראיתי בתוספות חדשים שסביב המשניות שם משנה א' העתיק תמיהת קרא"ש
שם אהא דנדבך. והבין דעיקר קושית קרא"ש מדהתם וגם בספר משנה אחרונה הנדפס
מחדש שם מביא מהקרא"ש פן ותמהו עליו יעו"ש.

ולא ראו דברי קרא"ש [פרק ח'] דמחלק בעצמו בין חלון ועיקר קושיתו במשנה ב"ן.
והנה דיש פן מהלל"מ שהוא עצמו חוצץ והנסמך ע"י אינו חוצץ.

ואף דקרא"ש עצמו בריש פרק ח' ובריש פרק ט' כתב הך כ"ש דהר"ש הנ"ל וכנ"ל,
היינו דמסברא י"ל פן היכי דלא גמירי הלכתא. אבל מ"מ התנא י"ל שפיר דהוצרך
לאשמענו דלא נימא פיון דלא מצינו במשנה מפני אלף בנדבך דגם אנהל פחלון ופתח
דגמירי זה רק בנסמך: [כה] וראיתי במהרש"א [ב"ב כ' א'] אתוס' ד"ה הא בדבור
המתחיל באו"ד ע"ד בכלי עץ לנחת ממגילה.

כתב איירי נמי בסותם כמ"ש הר"ש, אבל אינו סותם בעי ביטול דהא אפי' במעמיד
במפתח שאינו מקבל טומאה פתבו תוס' לעיל דלא מהני עכ"ד. והנה הוא פשיטא לי' דגם
בפתח לא גרע מעמיד מפשהוא בעצמו.

וס"ל הא דמהני כלי טהור לסתום בפתח וכלון הוא ע"י ביטול דכשפטלו לדופן נחשב
לדופן ולא חשיב כלי. ואע"ג דלענין להוציא מתורת כלי לענין לקבל טומאה בעינו שיוני
מעשה ולא סגי בביטול לבד.

וכמו שכתבתי לעיל מתוס' [שם י"ט ב] ד"ה ותיפוק דבעינו שיוני מעשה, מ"מ בזה דאין
מקבל טומאה רק לענין דכלי לא מהני לחוץ, שפיר י"ל גם לתוס' סגי דיש עליו עתה
שם דופן, וס"ל להוסיף עוד דהכי נמי בסותם פולו דס"ל לתוס' דאין צריך ביטול.

היינו דבזה שנסתם ע"י ונעשה דופן שלם גם בלא ביטול נחשב מהדופן. ומהאי טעמא
מהני ג"כ להוציא מתורת כלי לחציצה, פן נראה פונת דבריו וטעמו בזה, אבל הגם דזה

נוח יותר מלומר שהוא הלכתא בלא טעמא מ"מ לפי מ"ש לעיל דגם מדברי הר"ש משמע כן.

וכן פתב גם בנה"כ [סי' שע"א] והוא פתב דמוכח מדבריו כן להדיא, ודלא כט"ז [שם ס"ק ג] שפתב דמשמע מדבריו משום דמקבל טומאה ע"ש, והר"ש פתב דהאי נמי טעמא דתו"ג ודטיח בקנקנים שפסיפא דמתני' ע"ש, ובשלקמא במפתח שפיר לא מהני משום פלי אף דאין מקבל טומאה, דשם הדלת הוא החוצץ בפתח והמפתח הוא פלי הסומכו מבחוץ ולא נעשה דופן פלל לא מהני.

אבל הא דתו"ג הרי הקנפה והחבית ג"כ סותמין תוף הסלון, וכן בית שחצצו בקנקנים נטח בטיח דהקנקנים עצמן דופן. ואי אין מקבל טומאה הם עצמן חוצצין, ולפ"ד הכי נמי וכ"ש דיועילו להעמיד ד"א.

וע"כ שם הטעם רק משום דמקבל טומאה ואינו חוצץ וע"כ לא מהני להעמיד ג"כ ולא משום פלי לבד. וא"כ לא דמי טעמייהו להדדי.

ומדברי תוס' ג"כ משמע קצת דמיייתי ממפתח גם לענין תו"ג ודאיתי עלה דלאו משום דמקבל טומאה הוא אלא משום פלי ע"ש. [ובנה"כ שם פתב דנראה לו ברור דמה שפתבו תוס' דבפירוש המשנה מצא ר"י דמפרש כוננתם לפירוש הר"ש ע"ש, ומיהו באמת זה זר מאוד דידוע דר"ש משאנן מפרש המשניות הוא תלמיד ר"י בעל התוס' וכמ"ש ג"כ בתשובת בת רש"ל [סי' כ"ט].

ובנדאי דלא יאמר שמצא בדברי תלמידו. רק דכונן בזה לאיזה מפרש קדמון שהי' לפניו. ואולי לפירוש הר"י מסימפונט בר מלכי צדק, דכמדומה דקדם לו ודשם מצא מפורש כן, אבל בדברי הר"ש אף דנה"כ פתב דמוכח בהדיא אין זה מפורש פלל. ורק ממשמעות ומסתימות הלשון משמע כן כמ"ש לעיל.

ואף דמביא שם אח"כ התוספתא דמיייתי תוס'. לא פתב עלה מה שפתבו התוס' שם על זה ואין מלשון התוס' ראי' פלל וכמו שיתבאר להלן], ותו יש לעיין דממה דהוצרך מהרש"א להוכיח דגם ההוא דכלי עץ לנחת בסחם ע"פ דברי תוס' לעיל.

מבואר דהבין פשטת דברי תוס' כמ"ש לעיל מהתו"ט דאינו נמשך לדלעיל רק הוא חילוק בפני עצמו דבכלי עץ דלנחת לא צריך בנטול פלל, וכן פתב גם הב"י ביו"ד (ריש סי' שע"א) סוף ד"ה פשם בפשיטות בשם התוס' להלכה ודמהרא"ש לא משמע כן ע"ש: [מו] ובדרכי משה הנדפס בפני עצמו עם אורח מישור.

שם העתיק דברי ב"י שפתב דמשמע מתוס' כו' ע"ש. ובב"י לא פתב לשון משמע רק לשון פתבו התוס', ונראה דהוא שינה לפי שפאמת אין הדבר מפורש בתוס' די"ל דקאי אדלעיל רק דמשמע להו כן.

ועל הרא"ש פתב הב"י לשון משמע ע"ש וכן בד"מ, ולא ידעתי למה. דהמענין שם ברא"ש בהל' טומאה נראה הדבר מפורש להדיא כן] והב"ח שם דחה דברי ב"י בזה בחזקת היד דמ"ש פלי עץ דלנחת מפלי חרס [מגבה].

ובמ"ש תוס' זה בשם ה"ר שמואל ט"ס וצ"ל ה"ר שמשון. והוא פתב ובפרק ו' דאהלות] גם אהיהא משום דסתם כל הפתח ודכן משמע מלשון התוס' והמרדכי דבהה תיקה מיירי ע"ש.

ומ"ש דמאי שנהא כו'. החילוק פשוט מסברא כמ"ש לעיל, ולא ראה דברי הרמב"ן ב"ב שם הנזכר לעיל שהוא פתב פן דבכלי עצ דלנחת י"ל דלא צריך ביטול שיהי אין עשוי לטלטל.

ומה שפתב להגיה בתוס', לא ידעתי מנא ליה להגיה הספרים, ואי משום דהר"ש שם פתב ראיה זו ממגילה, הרי שם פתב גם מהא דפקקו בטפיח ומחבית דב"ב שם. וגוף החילוק הפל בסתם ובתוס' שם מבואר דהקושא מחבית קדומה.

והר"י הוסיף להקשות מדפקקו, והחילוק פתבו בשם ר"ת ור"י. ודרך הר"ש וכן הרבה מהראשונים בכמה דוכתי לכתוב דברי הקודמים בסתם.

וסמכו על מ"ש [ביבמות צ"ז ב'] אדרבי אלעזר הפל יודעים כו'. ובהוא דכלי עצ לנחת הוסיף מדילי לנישב בענין אחר ע"פ חילוק הקודם, (ובהגהות הב"ח לשם לא הגיה זה).

ומה שפתב דכן משמע מתוס' ומרדכי לא ידעתי מאי משמע, ומה שחיבר גם מרדכי. תמוה דמרדכי לא זכר כלל הגמ' דמגילה בעובדא דתיבותא.

רק פתב סתם וכלי עצ נמי העשוי כו' ע"ש בריש פרק לא יחפור, ואיך אמר דמיירי בהה תיקה. ומלשון פלי עצ נמי הנה נראה קצת דר"ל שהוא נמי ככלי חרס דלעיל.

אבל מ"מ יותר נראה מסתימות הלשון מדלא אמר פשפוטם פולו דר"ל בכל ענין. וגם לשון נמי משמע דבא להוסיף איזה דבר חידוש לרבותא.

ואי בסותם פדהתם מה בא להוסיף, אי פלי חרס מגבו סותם אף דמקבל טומאה מאוירו כ"ש פלי עצ לנחת דלא מקבל טומאה כלל. והתוס' נמי אף דהביאו גמ' דמגילה מ"מ בתחלת דבריהם פתבו הדין סתם דכלי עצ נמי כו', וגם הלשון ועוד אומר הר"ש משמע דבא לחדש דין, ואי בסתום הדין פשוט ונלמד מפלי חרס דלעיל בק"ו והוא הוסיף רק ראיה לזה ממגילה גבי פלי עצ הנ"ל והר"ש הביא עוד ראיה כו'.

גם סתם הר' שמואל שבתוס' הוא רשפ"ם אחיו הגדול של ר"ת דקשיש מיניה והר"י הוא פן אחותם ולמד לפני ר"ת, ומשמע דהקושא דלעיל בתוס' שם הקשה זה ר"י לר"ת, ושניהם הספיקו לחלק בין סתום, והר"ש קדם להם ולא ידע מחילוקם כלל, וא"כ נדאי דלא קאי אדלעיל שיהם חידשו זה אחריו דהר"י לא למד לפני רשפ"ם: ועיין בהג"א שם ובפרק ב' דב"ב סימן י"ד] פתב אבל אם פלי רחב סותם לגמרי כו' ובלבד שיהא דבר שאין מקבל טומאה כו' וכלי עצ העשוי לנחת כו' ע"ש.

והדבר מבואר להדיא דכוננתו כהב"י דהרי תחלה פתב סתם פלי הסותם ובלבד כו' וכייל בזה כל הפלים שאינם מקבלים טומאה. ומה בא להוסיף עתה בכלי עצ דלנחת.

וע"כ דר"ל דבזה אפי' למעט אין צריך ביטול ובמרדכי הגירסא פלי חרס אבל בלשון הג"א אי אפשר להגיה חרס במקום רחב. הגם דכל אותו לשון שנה קצת שם בדבר זה.

דְּהָרֵי סֵיִים שְׁיָהָא דְּבַר שְׁאִין מְקַבֵּל טוֹמְאָה פְּנ"ל, וְאִי רַק אֶכְלֵי חֶרֶס קָאֵי הִי לֹו לֹוּמַר שְׁיָהָא מְגַבּוּ שְׁאִין מְקַבֵּל טוֹמְאָה וְלֹא בְּסִתָּם שְׁיָהָא דְּבַר, וְהַגָּם דְּבְמַרְדְּכֵי שְׁם סֵיִים ג"כ וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִהְיֶה דְּבַר הַמְקַבֵּל טוֹמְאָה שְׁם.

י"ל דְּקָאֵי גַם אַרְיִשָׁא לְעֵנִין לְמַעַט דְּפִתַח וּכ"ד כו' ע"ש. אֲבָל בַּהֲג"א פְּתַב פְּבַר בְּתַחֲלַת דְּבַרְיוֹ וְכָל דְּבַר הַמְקַבֵּל טוֹמְאָה אִין חוּצָין.

ע"כ מַה שְׁחִזַר זֶה פֶּאן הוּא לְעֵנִין פְּשׁוּטָתָם פְּלוּ וְאִי אֶפְשָׁר דְּקָאֵי אֶכְלֵי חֶרֶס לְבַד. וּמַה שְׁפְתַב לְשׁוֹן אִם פְּלִי וְלֹא פְּתַב סִתָּם אִם הִי רַחֲב פְּדִפְתַח שְׁם וְכָל דְּבַר דְּחִזִּי כו', זֶהוּ כַּמ"ש לְעֵיל בְּדְבַרֵי תוֹס' דְּלֹא פְּתַבוּ חִילּוּק זֶה אֲלֵא בְּכָלִי וְלֹא בְּתו"ג, וְזֶה מְשַׁמַּע גַּם בְּלְשׁוֹן הַמְרְדְּכֵי שְׁם שְׁפְתַב אִפִּי פְּלִי חֶרֶס אֲבָל אִם פְּלִי חֶרֶס סוֹתָם כו' ע"ש.

וּמַה שְׁפִיִים הֲג"א לְשׁוֹן דְּבַר שְׁאִין מְקַבֵּל טוֹמְאָה פְּנ"ל וְלֹא פְּתַב פְּלִי אַף דְּקָאֵי רַק עַל זֶה פְּנ"ל אֶפְשָׁר מְשׁוּם דְּלְשׁוֹן פְּלִי שְׁאִין מְקַבֵּל טוֹמְאָה מְשַׁמַּע שְׁאִין מְקַבֵּל טוֹמְאָה פְּלִל וְלֹא פְּלִי חֶרֶס דְּמְקַבֵּל טוֹמְאָה.

רַק שְׁפִיִים מְגַבּוּ דְּבַעֲיִין זֶה דְּוָקָא אִין מְקַבֵּל טוֹמְאָה ע"כ אָמַר לְשׁוֹן דְּבַר: [מז] וְעֵינִין בְּחִידוּשֵׁי אַנְשֵׁי שְׁם שְׁפִיִים, הַמְרְדְּכֵי [שְׁם אוֹת ב'], פְּתַב מְהַר"ם מְטִיקְטִין עַל מ"ש הַמְרְדְּכֵי, אֲבָל אִם פְּלִי חֶרֶס כו' דְּכֵן הוּא בְּתוֹס' לְחַד תְּקִירוֹן מְדְבַרֵי ר"ת ור"י.

וְכֵן פְּתַב שְׁם בַּהֲג"א וּבְנוֹסַח יִשְׁן בַּהֲג"א פְּתַב סִתָּם אֲבָל הֵיכִי דְּסִתָּם פְּל כו', וְהוּא לְתִירוֹן ב' דְּתוֹס' בְּשֵׁם רַבִּינוּ שְׁמִשׁוֹן דְּכָלִי עֵץ נְמִי כו' ע"ש. וְהַנּוֹסַח יִשְׁן שְׁהִבִּיא הוּא פְּדְבַרֵי הַר"ש וְהָרָא"ש הַנּוֹזְכָרִים דְּבְדְבַר הַסּוֹתָם הַפֵּל אִין צְרִיף בְּיִטּוּל.

וְלֹא דְּוָקָא פְּלִי דְּהוּא תְּלִי לָהּ בַּב' תְּקִירוֹצִים דְּתוֹס' וְלְשׁוֹן תְּקִירוֹן חַד וּב' שְׁפְתַב הוּא שְׁלֹא בְּדַקְדוּקָא. דְּלֹא בָּאוּ לְתַרְץ גּוֹשְׁיָא א' בְּדְבַרֵי תוֹס' רַק פְּל אֶחָד מִיִּתֵי דִידִיָּהּ.

וְכֵן מַה דְּמְשַׁמַּע דְּפִלְיָגִי הוּא שְׁלֹא בְּדַקְדוּקָא דְּמַר אָמַר חֲדָא וּמַר אָמַר חֲדָא וְלֹא פְּלִיגִי, וְהַמְרְדְּכֵי בְּסוֹף דְּבַרְיוֹ פְּתַב ג"כ הָא דְּכָלִי עֵץ נְמִי, רַק ר"ל דְּמַה שְׁפְתַב בְּתַחֲלַת דְּבַרְיוֹ פְּלִי חֶרֶס הוּא מְדְבַרֵי ר"ת ור"י שְׁבַתוֹס', וְהִנֵּה הוּא הִבִּין בְּפִשְׁיִטוֹת כַּהֲב"ח הַנּוֹ"ל דְּמַה שְׁפְתַב פְּלִי עֵץ נְמִי הוּא ג"כ בְּסוֹתָם פְּלוּ דְּוָקָא וְהִבִּין ג"כ בְּפִשְׁיִטוֹת דְּכִינּוֹן דְּאָמַר דְּכָלִי עֵץ נְמִי כו' הוּא הַדִּין לְכָל דְּבַר שְׁאִין מְקַבֵּל טוֹמְאָה וּדַע"כ פְּנּוֹסַח יִשְׁן דַּהֲג"א לֹא פְּתַב פְּלִי פְּלִל, וְצ"ל דְּבַאוּתָהּ נּוֹסַח יִשְׁן לֹא מִיִּתֵי בְּסוֹף הָא דְּכָלִי עֵץ נְמִי.

אֲבָל בְּאַמַּת מַה שְׁפְתַב בְּתַחֲלַת דְּבַרְיוֹ דְּכֵן פְּתַב הֲג"א. לֹא דַק יִפָּה דַהֲג"א פְּתַב סִתָּם פְּלִי רַחֲב וְכוּלָל בְּזֶה גַם פְּלִי עֵץ שְׁאִין מְקַבֵּל טוֹמְאָה, וּבְתַרְנוּיָהּ מְשַׁמַּע מִיִּנְיָה דְּלֹא פְּוִתְיָהּ פְּנ"ל, וּלְפִי מ"ש שְׁכֵן פְּתַב בְּשֵׁם ה"ר שְׁמִשׁוֹן הַר"ש ס"ל פֶּן בְּתַרְנוּיָהּ.

אֲבָל מֵאַחַר דַּהֲב"י הִבִּיא הַגְּיָרָסָא רַבִּינוּ שְׁמוּאֵל. הָרִי שְׁכֵן הוּא גַם בְּדְפוּס יִשְׁן וְאִם מְצָא הוּא אִיזָה נּוֹסַח יִשְׁן בְּכַתְב יָד רַבִּינוּ שְׁמִשׁוֹן הִי לֹו לְהַזְכִּיר זֶה.

וְע"כ דְּהוּא פְּתַב בַּר"ת ר"ש וְהַמְעַתִּיק טְעָה בְּזֶה, וּלְפִי מ"ש לְעֵיל דְּמְשַׁמַּע מְתוֹס' דְּלֹא אָמְרוּ אֲלֵא בְּכָלִי, מוֹכַח נְמִי דְּלֹא גְרָסִין רַבִּינוּ שְׁמִשׁוֹן. דַּא"כ הִי לְהֵם לְהִבִּיא מְשִׁמוּ ג"כ מַה שְׁפְתַב אַחו"ג פְּנּוֹזְכָר לְעֵיל.

ובהג"א שם מסינים על זה פירוש ר"י משמע דהעתיק כל זה מתוך פירושו תוס' שחיבר הר"י עצמו, וא"כ דהר"ן הביא דברי הר"ר ש, ע"כ דלא גרים רבינו שמשון דאי אפשר שביא דברי תלמידו ומנכר הפונה פנ"ל, וגם מלשון הפסקי תוס' לב"ב [שם סי' ע"ז] שכתבו פלי חרס כו' פלי עצם כו' ע"ש, משמע דהם דינים שונים וככלי עץ העשוי לנחת סתם דאין צריך.

ולא משמע דקאי אדלעיל ובאם אי נמי דקאי לדלעיל היל"ל וכן פלי עץ או עכ"פ בוי"ו החבור וכלי עץ: [מח] ועכ"פ הנה גם המהרש"א מבואר מדבריו דהבין בדברי הר"ר ש כן, אלא שהוסיף דלקושטא דדינא צריך גם בזה סתימת פולו מטעם אחר.

ור"ל דהר"ש עצמו שקדם להר"י פנ"ל לא ידע מציאת ר"י הנזכר דגם פלי שאין מקבל טומאה לא מהני להעמיד, וי"ל דהוא ס"ל כמ"ש תוס' שם לפני זה בשם ר"י דלא אמר אלא בדבר המקבל טומאה ע"ש במה שכתב א"כ כו'.

וכן הוא גם בפירוש הר"ג מאוה"ג לב"ב הנדפס מחדש [שם י"ט ב] בטעמא דיכול לעמוד בפני עצמו ע"ש, אבל למאי דהדר ביה ר"י אח"כ על ידי מה שמצא בפירוש המושג פתב לדינא פנ"ל. ועל זה יש לתמוה מאחר דהעשוי לנחת אין צריך לבטל.

א"כ דמי לסותם פולו דאין צריך לבטל ע"כ דמהני אף שהוא פלי דהוי כמבוסס לדופן. הכי נמי בכלי עץ דלנחת גם פשאין סותם פולו נמי כן.

פינן דאין צריך ביטול הרי הוא כמבוסס, ואולי יש לדחוק ולחלק קצת ביניהם ודחוק. אבל בלאו הכי לפי מה שכתבתי דגם הג"א ומרדכי שכתבו וכלי עץ העשוי לנחת כו' פונתם אפי' כשאינו סתום.

א"כ מדבריהם מוכח דלא פותיה, שהרי הם לפני זה כתבו כמסקנת דברי ר"י שבתוס' דגם מפתח שאין מקב"ט לא מהני להעמיד. ואפ"י הכי לא מצרכי הכא בכלי עץ שישתום ומוכח דלא פותיה: מט) ואיברא דהט"ז ביו"ד וסי' שע"א ס"ק ג'] ביאר מחלוקת שפין ג' תירוצי התוס' שם בהא דמעמיד.

ודמהרדכי שם שכתב שיהי' בלא סמיכת דבר אחר ס"ל פתירוץ א' ומה שכתב אח"כ ממפתח שאין מקבל טומאה אין ר"ל דבעינן פלי דוקא רק להביא ראיה דאין צריך מקבל טומאה יעו"ש.

וגם הד"מ שם וכן בהג"ה בש"ע שהביא רק תחלת דברי המרדכי דצריך שיעמוד בלא סמיכת דבר אחר, ולא הביא פלל סיום דבריו במפתח. מבואר דהבין בכונתו כט"ז הנ"ל, וגם בנקה"כ שם בסוף דבריו פתב דדברי המרדכי ואגודה פתירוץ א' דתוס'.

ודכן דברי הרמ"א והב"ח ע"ש, ולפי דבריהם להמרדכי לא מהני סמיכת שום דבר משום דחשיב סתימת עראי ואינו ענין לסתימת אותו דבר עצמו. ומהרש"א לא פתב אלא לדברי ר"י האחרונים שבתוס' ואין מדברי מרדכי והג"א לפי זה סתירה לדבריו.

אבל באמת אע"פ שאיני פדאי להרהר אחר דברי רבותינו גדולי ההוראה רמ"א וב"ח וט"ז ונש"ף מ"מ תורה היא. ולדעתי דבריהם בזה צל"ע, ומלבד דהמענין שם בלשון המרדכי במה שכתב וכן דלת שהגיפה כו' ואפ"י כי [וכן בהג"א שם] יראה דבא

להשמיענו בזה חידוש דין והלכה, וכל דבריו שם קיצור פסקי דינים להלכה לקוחים מדברי התוס'.

ולא פתב שם טעם וראיה לשום דבר, ומה ראה להוסיף בזה להביא ראיה ולתקן, וגם אם כמו שפתב הט"ז דבא רק לתקן הא דמפתח. הי' לו לומר והא דתנן כו' ולא בלשון הוראת הלכה ופיסוק דין.

בלאו הכי נמי מאחר דכתב גם הא דמצא ר"י אח"כ דבמפתח שאינו מקבל טומאה. והר משם הביא דמשום פלי הוא פמבואר בתוס' ע"ש, וא"כ מנא ליה זה דסמיכת כ"ד לא מהני פיון דלפ"ד לא פתבו תוס' זה אלא למאי דלא ידעו תחלה השא דתלו לה בדין דנדבך.

דמפנרש ברישא דמתני' שם לחלק בין פלי לדבר אחר. ותו דמשמע מתוס' דכשמצא ר"י בפירוש המשנה דמפנרש כו' נראו הדברים בעיניו והודה לזה, ולפ"ד דההוא פליג אדלעיל.

א"כ ר"י עצמו הדר ביה ממה שכתב לעיל. ואמאי נקטיהם להלכה דבריו הראשונים שקודם חזרה, וכ"ש בהג"א דסיים על זה פר"י פנזכר לעיל, והיל"ל משמו דבריו האחרונים: [נ] אבל לדעתי פשוט דאין כאן פלוגתא לדינא ואההוא דלעיל דסתימת עראי לא מהני ליכא דפליג לדינא.

ותוס' הנצרכו לחדש זה לעיל למאי דס"ד דלא צריך ביטול לדבר הסותם וכמ"ש שם בתחלת דבריהם. אין לפרש הטעם בסופו ליטול כו' אלא אומר ר"י כו' ע"ש.

ועל זה חידש ר"י דאע"ג דבדבר הסותם עצמו סתימה גמורה דמהני גם פשטופו ליטול, דאין צריך שיהיה קבוע לעולם פיון דלשעתו הוא סתימה גמורה, לענין דבר הסומך גרע. פיון שמצד עצמו אין יכול לעמוד כלל גם לשעה.

נדבר המעמידו אינו קבוע ויוכל לינטל כל שעה. זה חשיב לי' סתימת ארעי פיון דהדבר הסומך עצמו אינו סתימה גמורה.

ואם בטלו לדבר המעמיד שיהי' קבוע שם ודאי דמהני דלאו סתימת עראי הוא. וכמ"ש בנקה"כ שם במפתח הקבוע בדלת לדחות דברי ט"ז שם ע"ש, ולריב"ם בתוס' שם [כו' ריש ע"א] דמבטל לחבית ע"ש.

ע"כ לא ס"ל טעם זה רק כאינך טעמים משום המקבל טומאה או דכלי לא מהני, ור"י לשיטתו' שם שפיר י"ל טעם זה דאע"ג דבסותם אין צריך ביטול ה"ה כמו לפ"ד דאין צריך ביטול ומ"מ בלענין המעמיד גרע וחשיב ארעי, הכי נמי בסותם דאינו פמבנוטל (כמ"ש לעיל בדברי מהרש"א דמדברי תוס' אלו שכתב ט"ז בתו"ג לא משמע פן רק דאין צריך ביטול ומעמיד חשיב סתימת ארעי, ולפי דלא פסיקא להו כ"כ הך סברא ע"כ פתבו עוד טעם אחר משם דמקבל טומאה [ולט"ז צ"ל הא דפריה חבית גופי' תיחזין דס"ד דמגבה ואין מקבל טומאה.

ה"נ הנה מצי למימר דלפי זה אפי' אין יכול לעמוד בפני עצמו יחוצו אלא דעדיפא פריה] או דכלים לא מהני וכל זה לס"ד דמקשה, אבל לפום קושטא דגם סותם עצמו צריך

שִׁיבְטֵל כ"ש בְּמַעֲמִיד דְּסְתִימַת אַרְעֵי לָא מְהֵנִי וּבְהָא לָא פְּלִיגִי, רַק דְּתִירוּץ בְּתָרָא מוֹסִיף דְּבְכָלִי אֶפְיָלוּ בְּיִטְלוּ דְּהוּא סְתִימָה גְּמוּרָה לָא מְהֵנִי, וְהָא דְּמִפְתַּח הוּא פֶּן לְמֵאֵי דְּמִינִי מִתּוֹסְפָתָא דְּר"א פְּלִיג מִשּׁוּם דְּאִין מְקַבֵּל טוֹמְאָה.

וְאִי לָא בְּיִטְלוּ בְּזָה לִיפָּא דְּפְלִיג דְּלַח מְהֵנִי וְצָרִיף בְּיִטְוִל. וּבְאַמַּת סְתָם מִפְתַּח הָעֵשׂוֹי לְסְתָנָם הַדְּלָת וְלָא לְדָבָר אַחַר כְּלָל וְאִין לּוֹקְחִין אוֹתוֹ אֲלָא כְּשִׁרוּצִין לְפִתְחָא הַדְּלָת וְחָשׁוּב כְּבְיִטְלוּ דְּלָא חֲזִי לְדָבָר אַחַר וְלִיטְלוּ לְצִוְרָה דְּבָר אַחַר.

וּכְמוֹ דְּהַדְּלָת עֲצָמוּ סוּתָם וּמְהֵנִי גַם לְרַמְבַּ"ם הַנְּזָכָר לְעִיל. דְּאֵף בְּסוּתָם כְּוָלוּ צָרִיף שְׁלָא יְהִי עֲתִיד לְפִנּוּתוֹ, דְּמָה שְׁפּוֹתְחִין אִין זֶה נִקְרָא לְפִנּוּתוֹ וְסְתִימָה קְבוּעָה חָשׁוּב.

וְהָכִי נָמִי לְמִפְתַּח הָעֵשׂוֹי לְכָף: וּמ"ש בְּתִירוּץ א' דְּהוּא סְתִירַת אַרְעֵי. צ"ל דְּמִפְתַּח דְּמִפְתַּח שְׁאִינוּ קְבוּעַ בְּדָלָת עֲצָמוּ רַק מִיטְלֵטֵל אִינוּ מְיֻחָד לְדָלָת, רַק עֵשׂוֹי לְכַמָּה דְּלָתוֹת וּפְתָחִים וְהוּא נִיטְלֵל כָּל שְׁעָה מִשָּׁם לְסְתוּם דְּלָת אַחַר, וְע"כ חָשִׁיב סְתִימַת אַרְעֵי, אֲבָל לְמִסְקָנָא אִין צָרִיף לְזָה.

וְשִׁפִּיר אֵף דְּמִינִי בְּמִפְתַּח הַמְּטִלֵּט שְׁאִינוּ מְקַבֵּל טוֹמְאָה כּמ"ש בְּנִקְה"כ שָׁם. מ"מ הוּא מְיֻחָד לְאוֹתוֹ דְּלָת לְבַד וְאִפ"ה לָא מְהֵנִי וּקִי"ל כְּהַךְ תִּירוּץ.

וּמִשּׁוּם הָכִי כְּתָבוּ מְרַדְכֵי וְהַג"א הָךְ דִּינָא דְּמִפְתַּח דְּבִזָּה חָמוּר דְּלָא מְהֵנִי אֵף דְּאִינוּ עֲרָאִי, וְאֵף שְׁהֵם קִינְצָרוּ דְּבָרִים וְלָא כְּתָבוּ הַטַּעַם בְּרִישָׁא מִשּׁוּם סְתִימַת עֲרָאִי, דְּנִדְעַ מְזָה דְּבְקָבוּעַ מוֹעִיל בְּדָבָר אַחַר י"ל דְּהֵם קִינְמוּ עַל מ"ש שָׁם מְקוֹדָם דְּכָל הַסּוּתָם אִין צָרִיף לְבִטְלֵל.

וְעַל זֶה אָמְרוּ וְלָא יְסֻמְוּ בְּדָבָר אַחַר, וּמוּכָן מְעַצְמוּ דְּר"ל שְׁאִינוּ מְבִטְלוּ. דְּבְדָבָר הַסּ מָף לָא מְהֵנִי דְּאֵפ"פ שְׁהַסּוּחָם סוּתָם הַפֵּל הַסּ מָף הוּא דְּבָר בְּפִנֵי עֲצָמוּ שְׁאִינוּ סוּתָם (דְּאֵלוּ הִי גַם הוּא סוּתָם תְּלִיָא בְּתִי הַתּוֹס' הַנְּזָכָר, דְּלִתִירוּץ א' י"ל דְּגַבֵּי סוּמָף לָא מְהֵנִי דְּמ"מ הוּא סְתִימַת עֲרָאִי.

לְפִי מָה דְּחִינְדְּשׁוּ דְּסוּמָף גְּרַע וּלְתִירוּץ הָאֲחֵרוֹן לָא מְהֵנִי, וְאִין בְּזָה נ"מ לְדִינָא דְּמִמ"נ אִם הַסּוּמָף אִין מְקַבֵּל טוֹמְאָה הוּא בְּעֲצָמוּ סוּתָם. וְאִי מְקַבֵּל טוֹמְאָה לָא מְהֵנִי סְתִימָה בְּדָבָר הַמְּקַבֵּל טוֹמְאָה.

וּלְתִירוּץ בְּתָרָא אִי כְּלִי הוּא לָא מְהֵנִי סְתִימָה בְּכָל עֲנָיִן. וְאִי לָאוּ כְּלִי הוּא לָא מְהֵנִי לְדִידְהוּ סְתִימַת כְּוָלוּ כְּלָל.

דְּל"ל דְּלָא אָמְרוּ אֲלָא בְּכָלִי כְּנ"ל]. וְלְעֲנָיִן לְמַעַט דְּצָרִיף שְׁיִבְטֵל פְּשִׁיטָא דְּלָא יוֹעִיל מְעַמִּיד שְׁאִינוּ מְבִטְלֵל, דְּכְשִׁינְטֵל יִתְבַטֵּל הַסְתִימָה.

וְלָא הִנְצָרְכוּ לְכַתּוּב זֶה אֲלָא בְּסוּתָם שְׁאִין מְבִטְלֵל, וְאִם כְּפָתְבוּ דִין הַדְּלָת וְהוּא סְתִימָה קְבוּעָה וְהַמְּפָתַח נָמִי דְּכֹתְלִי דְּמִינְחָד לְהַדְּלָת וְאִפ"ה לָא מְהֵנִי. וְזֶהוּ פְּתִירוּץ הָאֲחֵרוֹן שְׁהוּא הָעֵיקָר.

כֶּן נִרְאָה בְּעֵינֵי בְּרוּר וּפְשׁוּט בְּכֻנְתָּם. וְעִי בְּפִסְקֵי תוֹס' לְב"ב [אוֹת ע"ו] כְּתָבוּ צָרִיף שְׁיַעֲמוּד בְּפִנֵי עֲצָמוּ וּבְלָא כְּלִי ע"כ, הַנְּזָכָר ג"כ כְּלִי פְּתִירוּץ הָאֲחֵרוֹן שְׁהוּא עֵיקָר.

והוספת הני"ו ובלא, מבואר דהם ב' דברים מתחלה ממצט כ"ד. וע"כ פונתם כמו שפתי אלא שקיצרו הרבה.

והרמ"א העתיק רק תחלת דברי המרדכי ובקיצור גדול דמשמע דשום סמיכה לא מהני אפי' מבטל לי' ואינו פלי. וצל"ע בזה דלדעתי העיקר כמו שפתי.

וא"כ מוכח ממרדכי והג"א דלא ס"ל כמהרש"א הנ"ל. וע"כ צ"ל כדברי הרא"ש הנזכר לעיל: [נא] ואיברא הרמב"ם בפיהמ"ש שם [בפ"ו משנה ב'] כתב שהחזיק אחד מהנשיאים לנעול שער הבית במפתח אשר בו כו' זה האדם הנושא למת חצץ בפני הטומאה כו' ע"ש, הנה מדבריו מבואר דאם המפתח עצמו היה מעמיד הדלת היה מועיל שפיר רק שם האדם הוא הסומך ומיהו אין לדייק משם דכלי סותם.

די"ל שם במפתח הקבוע בדלת ומחנך לו דלאו פלי הוא וכן דייק בנה"כ שם מלשון במפתח אשר בו ע"ש. אכל עכ"פ אין קושא משם דלא מצינו דלא מהני פלי להעמיד.

אף יש לעיין גם לפי דבריו דאדם המתחזק. נהי דהאי אדם הנושא המת דהוא טמא שפיר אין יכול להעמיד הסתימה, אכל הרמב"ם שם סיים ואדם אינו חוצץ יהי' מי שיהי' כו' אפי' הי' אדם מתוך הבית מחזיק הפתח ע"כ.

הרי דגם אדם טהור לא מהני להעמיד הסתימה דפתח כמו דלא מהני לחוץ באוהל. נהרי אדם עצמו מצינו בב"ב [שם כ' א] דעפ"ם וכן ח' דאין מקבלין טומאה ממעטין בחלון ובאוהל דגם פלי גללים וכלי אבנים דאין מקבלין טומאה כלל אין חוצצים, ה"נ לאדם דאין מקבלין טומאה.

אלא דחלון לא דמי לאוהל גם באדם וכשהוא טהור חוצץ בחלון ולהעמיד לא מהני. ואע"ג דמוקמינן שם בחבוש מלכות שאין עשוי לפנותו וכן ח' בשפת ע"ש, לא שייך בזה דברי מהרש"א הנ"ל.

דרך בכלי י"ל דכשבטלו לדופן יצא מכלל פלי אכל באדם לא שייך לומר דיצא מכלל אדם. ומיהו גם דברי הרא"ש דהכי גמירי לא שייך אלא לפי דבריו דמבואר פן במשנה וע"כ ה"כ גמירי, אכל לרמב"ם דמתניתין באדם הנושא דטמא, רק הוא כתב מסבירתו דהוא הדין נמי כשהוא בפנים.

ומנ"ל זה שהוא נגד הסברא ול"י דהכי גמירי. וגם לשונו שכתב ואדם אינו חוצץ ולא כתב אינו מעמיד, מבואר שעל גוף חציצת עצמו קאמר ג"כ דאינו חוצץ בפתח כמו דא"נ אוהל לחוץ ומזה למד דאין יכול ג"כ להעמיד החציצה, וצל"ל דעפ"ם לאו בכלל אדם הוא בלשון חז"ל כמ"ש ביבמות [ס"א ריש ע"א] אתם קרוים אדם כו' וע"ש בתוס', וגם בלשון משנה אין עפ"ם בכלל אדם כמ"ש בתיו"ט [פ"ב דבכורים מ"ז] ע"ש.

ומצינו נמי בנדה מ"ה א' לענין טבע האדם אמרו אשר בשר תמורים בשרם להיות כטבע הבהמה ע"ש. ובבבב"ב [נ"ח סוף ע"א] לאו חמרי איקרי דכתיב כו'.

וגם ברמב"ם [פ"א מהל' ט"מ הל' י"ג] בדין דעפ"ם אין מקבלין טומאה כתב הא למה זה דומה לבהמה שנגע במת כו' ע"ש. ונהי נמי י"ל לענין לעשות אוהל ולחוץ הרי הוא כבהמה דנעשים אוהל וחוצצת פדתנו בריש פ"ק ח' ואינו בכלל אדם כלל.

וְכֵן ח' נְמִי פְתַב הֶרְמֵב"ם שָׁם (סוֹף הַל' י"ד) הָרִי הוּא פְּאָבֵן וְאִין מְקַבֵּל טְוִמְאָה, וְכֵן הוּא לְשׁוֹן רַש"י ב"ב שָׁם פְּתַב הָרִי הוּא פְּאָבֵן לֹא חֵי וְלֹא מֵת ע"כ, וְהוּא לְקַח מְלִשׁוֹן הַגַּמ' [שְׁבַת קל"ה א] בֵּן ח' הָרִי הוּא פְּאָבֵן וְאִסוּר לְטַלְטְלוֹ, וְכַאֲבֵן הֵיִינוּ שְׂאִינוּ בְּכָלֵל אָדָם.

וְכֵן פְּתַבוּ הַתּוֹס' שָׁם סוֹף ד"ה וְנִכְרִי דָבָן ח' אִין מְקַבֵּל טְוִמְאָה דְלֹא אַקְרִי אָדָם ע"ש, וְאֵע"ג דְּנִפְּל אֶפְּלוּ פְּחוֹת מִבֵּן ח' מְטַמֵּא בְּאוֹהֶל אֶפְּלִי לֹא נִתְקַשְּׁרוּ בְּגִידֵין. כַּמ"ש וּבְנִזְיֹר כ' א'] וְהָרִי דְהוּא בְּכָלֵל אָדָם כִּי יָמוּת בְּאוֹהֶל.

וּבְסִפְרֵי [פ' תּוֹקֵת רִישׁ פִּיֶּסְקָא קכ"ה] אָמְרוּ לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם לְרַבּוֹת בֵּן ח'. ע"ש בְּפִירוּשׁ זר"א דָבָן צ"ל כַּמ"ש בִּיִּלְקוּט שָׁם ע"ש, וְכֵן הוּא גַם בְּפִסְיִקְתָּא זוֹטְרֵתִי, וְגַם הֶרְמֵב"ם [רִישׁ פ"ב מֵהַל' ט"מ] הֵבִיא מְקַרָּא זֶה לְטְוִמְאָת נְפִלִים וְהַכ"מ לֹא הֶרְאָה מְקוּרוֹ, וְהוּא מְסַפְרֵי הַנְּ"ל, וְהָרִי דְהוּא בְּכָלֵל נֶפֶשׁ אָדָם, י"ל דְּהָא גַם עֲוֹבֵר נִקְרָא אָדָם דְּקִיִּי"ל כַּמ"ד וּבְסִנְהֶדְרִין נ"ז ב] דַּב"נ חֵיִיב אֲעוֹבְרִין מְקַרָּא דְאָדָם בְּאָדָם זֶה עוֹבֵר.

וּסְתַמָּא מְשַׁמַּע דְּבָכָל עוֹבְרִין קְאָמַר אַף קוֹדָם שְׁפָלוּ חֲדָשְׁיוּ וְאֵע"ג דְּהֵתָם מְאָדָם בְּאָדָם יִלְפִינּוּ אָבָל הָאָדָם לְבַד לֹא מְשַׁמַּע עוֹבֵר הֵיִינוּ דְּמַעְצָמְנוּ לֹא יִדְעִינּוּ זֶה אָבָל בְּתַר דְּגַלִּי קָרָא דְאָדָם בְּאָדָם דְּרַחֲמֵנָּא קְרִינִי אָדָם, מְזַה נְלִמּוּד לְכָל מְקוּם.

וְהֵיִינוּ מְשׁוּם דְּנִיחַתְנָה נְשָׁמָה בְּשַׁעַת פְּקִידָה כַּמ"ש [שָׁם צ"א ב'] וְכָל שְׂיֵשׁ בּוֹ נְשָׁמָה וְחֵיִית וְנִקְרָא אָדָם. וְע"כ כְּשֶׁהַפִּילְתּוֹ וּמֵת קְרִינּוּ בִּי אָדָם כִּי יָמוּת וְנֶפֶשׁ אָדָם.

דְּבִהִיּוּתוֹ בְּמַעֲי אָמוּ אַף דְּלֹא נִגְמַר עֲדִינּוּ לְגַמְרֵי לְהִיּוֹת כְּלוֹ חֲרָשְׁיוּ, מ"מ חֵיִיתוֹ חֵיִיתוֹ גְּמוּר וּכְשִׁיכְלוּ חֲדָשְׁיוּ יֵצֵא לְאוּרִי הָעוֹלָם. אָבָל אַחַר שְׁהַפִּילְתּוֹ אֶפְּלִי בֵּן ח' כִּינּוּ שְׂאִין בּוֹ חֵיִית אַע"פ שְׁעֲדִינּוּ לֹא מֵת לְהִיּוֹת מְטַמֵּא, מ"מ גַּם חֵי אִינוּ וְכַמוֹ דְּהֵמֵת אִין נִקְרָא אָדָם וְכַמ"ש [בְּכַרִּיתוֹת ו' סוּע"ב] ע"ש, ה"נ זֶה דְּאִין לוֹ חֵיִית עֲתָה אִינוּ נִקְרָא אָדָם, וּבְשְׁבַת [קל"ו א'] דְּפְחוֹת מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְאָדָם וּשְׁמוֹנָה לְבַהֲמָה לְרַשְׁבֵּ"ג מֵת הוּא.

הָרִי קָרוּ לְנִפְּל גַם בְּעוֹדוֹ חֵיִימַת. וְאֵע"ג דְּלֹא מֵת גְּמוּר חָשׁוּב.

מ"מ שְׁפִיר פְּתַבוּ תוֹס' הַנְּ"ל דְּלֹא נִקְרָא אָדָם. (וּמִיָּהוּ שָׁם אָמַר גַּם עַל טְרִיפָה אַע"ג דְּמֵתָה הִיא כו' ע"ש וְטְרִיפָה וְדַאי נִקְרָא אָדָם וְיֵשׁ לִיִּשְׁבֹּן.

וְעִי עוֹד מ"ש לְהֵלֵן עוֹד בְּזָה, וְע"כ חוֹצְצִין ג"כ: [נב] אָבָל רְאִיתִי בַּס' תַּפְּאָרֶת יִשְׂרָאֵל [פ"ו יְכִין סוֹף אוֹת ב'] פְּתַב דְּנִרְאָה לוֹ דְּגַם עַפּו"ם פְּיִשְׂרָאֵל בְּזָה. וְדָבָן מְשַׁמַּע סְתִימַת הַפּוֹסְקִים וְע"ש בְּטַעְמוֹ שְׁפַתְב שָׁם ע"פ דְּבָרֵי רַמְבַּ"ם [סוֹף פִּי"ט] שְׁפַתְב דְּהָא דְאָדָם וְכִלִּים נַעֲשִׂים כו' מְדַרְבָּנּוּ, דְּמֵן הַתּוֹרָה אִינָם אוֹהֶל כָּלֵל.

וְכַתְּב דְּהָא דְּגָזְרוּ שְׁלֵא יַחוּץ לְפִי שְׁמַתְלְטְלִין כָּל שְׁעָה טְפִי מְבַהֲמָה. וּמֵהָאֵי טַעְמָא גַם עַפּו"ם נְמִי ע"ש.

לֹא דַק כָּלֵל דְּכִינּוּ דְּמִדְּאוּרִיִּתָּא אִינוּ אוֹהֶל וּמִמִּילָא שְׂאִינוּ חוֹצֵץ וְחֻקִּים גָּזְרוּ שְׂיִהֵל' אוֹהֶל א"כ הַגְּזִירָה רַק עַל מַה שֶּׁהוּא אוֹהֶל לְטַמֵּא. אָבָל מַה שְׂאִינוּ לְטַהַר וְלַחוּץ הוּא מֵן הַתּוֹרָה, וְחֻקִּים יְכוּלִים לְהַחְמִיר עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה וְלֹא לְהַקְל, וּמַה צְוִרְךָ לְטַעַם גְּזִירָה בְּזָה, וְע"ש בְּרַמְבַּ"ם בְּסוֹף פֶּרֶק י"ט] דְּלִמַּד זֶה מַמ"ש בַּפ"ז מְנִזְרִית הַל' ו' שְׂאִין מְגַלַּח עַל טְוִמְאָת

אָנהל תּחַת גַּמְל אוּ מַטָּה וּכְיוּצָא אוּ מְשַׁאֵר הַכְּלִים שְׁם פְּתַח סֵתֶם וּכְיוּצָא בוּ וְכָאן בְּיָאָר דר"ל שְׁאָר כָּל ׀.

וּמִזֶּה לְמַד דְּכָל טוֹמְאָת אֹהֲלִים הַנְּעָשִׂים מֵאֲדָם וּבְהֶמָּה וְכֻלָּם מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים ע"ש. הַנֵּה הוֹסִיף אָדָם דְּלֹא נִזְכָּר שְׁם כָּלֵל רַק גַּמְל וּמַטָּה דֵּהוּא בְּהֶמָּה וְכֻלָּם, וְהַנֵּה בְּהֶמָּה נַעֲשֶׂה אֹהֲל לְטַהַר וְלַחֲוִיז ג"כ בְּרִיש וּפְרָק ו' [וְרִיש וּפְרָק ח'], וּכְמ"ש רַמְבַּ"ם שְׁם לַפְּנֵי זֶה בְּגַמְל גּוֹפֵי מֵהַתּוֹסְפָתָא.

וְאִי מִדְּאוּרֵייתָא אֵינוּ אֹהֲל אֵיךְ יֵאמְרוּ חֲכָמִים שְׂיִהְיֶה נַעֲשֶׂה אֹהֲל לַחֲוִיז וּלְהַקְל: [נַג] וְרֵאִיתִי בְּזֶר וְהֵב לְהַגְר"א עַל תּוֹסְפָתָא רִיש פ"ט דְּאַהֲלוֹת] פְּתַח דר"א דְּאָמַר הֵתֶם דְּאִין נְזִיר מְגַלַּח אֹהֲל דְּגַמְל ס"ל בְּאַמַּת דְּבְּהֶמָּה אִין חוֹצְצַת דֵּהוּא רַק אֹהֲל דְּרַבְּנָן וּפְלִיג אַמְתַּנִּי הַנִּ"ל וְאַבְרַיִיתָא דְּשָׁם וּפְרָק י"ג ה"ל ה' [בְּגַמְל ע"ש, וּלְפִי דְּבָרֵינוּ לֹא קִי"ל כר"א וְהַנְזִיר מְגַלַּח ג"כ, אָבָל הַרְמַב"ם לֹא ס"ל כֹּן דֵּהוּא פָּסַק לְתַרְנִייהוּ וּכְתָבָן שְׁם יַחַד.

אָבָל הוּא תִּיגָן זֶה בְּדְּבָרֵינוּ שְׁם שְׁפַתְבּ שֶׁהַפֵּל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים מֵהֶן מִדְּבָרֵי קַבְּלָה וּמֵהֶן גְּזִירוֹת וְהַרְחַקוֹת ע"כ. וּמִדְּבָרֵי קַבְּלָה ר"ל קַבְּלָה פֶּה אֶל פֶּה הַלל"מ.

וְרַמְבַּ"ם קוֹרֵא לָזֶה ד' סוֹפְרִים. וּכְמ"ש הַה"מ [רִיש פ"א מְאַיְשׁוֹת ה"ב] ע"ש וּבְכ"מ שְׁם. וְהַגַּם דְּשָׁם פְּתַח דְּמ"מ דִּינוּ שְׁנֵה כְּשֶׁל תּוֹרָה מִמֶּשׁ לְכָל דְּבָר וְאַפְּי לְחַיִּיב מִיְתָה, וְהַכָּא נִשְׁתַּנּוּ עִי"ז בְּדִינָם. דְּבָר זֶה תְּלוּי כְּפִי מַה שְׂיִהְיֶה הַהֲלָכָה וְהַכָּא הֵכִי גְּמִירִי.

[וְעִיין בְּהַר"ן שְׁפַת רִיש פְּרָק כָּלֵל גְּדוּל בְּסוֹף הַמְּשֻׁנָּה ד"ה וְהַמוֹצֵיא פְּתַח שְׁאִין עוֹנְשִׁין מֵהַלל"מ. וְכֹן פְּתַח בְּחִידוּשֵׁינוּ הַמִּיּוֹחֲסִים לְהַרִיטְבָּ"א עַל מַס' שְׁפַת [צ"ו סוֹף ע"ב] ד"ה אָלָא.

וְאֵינָם לְהַרִיטְבָּ"א רַק לְהַר"ן כְּמ"ש בְּס' פְּנֵי מְבִין עַל מַס' סְנֵהֲדָרִין חֲלָק ב' ס"ב סוּע"ב] וּבְדָפֵי הַסְּפָר דִּף קצ"ד ע"ב ד"ה וְאַגְבָּן. וְשָׁם פְּתַח הָא קִי"ל דְּאִין עוֹנְשִׁין מֵהַלל"מ וְלֹא הִרְאָה מְקוֹמוֹ אָנָּה קִי"ל, וְהוּא בִּירוּשְׁלַמִּי [פְּרָק ט' דְּנְזִיר סוֹף ה"א] אָמַר ר"מ לוֹקִין עַל הַהֲלָכָה לְפִי פִּירוּשׁ הַפְּנֵי מְשֶׁה שְׁם.

אָבָל הַקְּרָבָן עֲזָה שְׁם פִּירוּשׁ בְּעַנְיָן אַחַר ע"ש. וְעִי רִש"י (סוּטָה ט"ז א') ד"ה וְהַהֲלָכָה בְּכ"ד.

וּבְתוֹי"ט פִּי"ג דְּזִבְחִים מ"ו] ד"ה ר"א ע"ש] וְאֵם נֵאמַר דְּמַה שְׁפַתְבּ אָדָם לְמַדּוּ מִק"ו מְבַהֶמָּה א"כ גַּם זֶה הַלל"מ וְהוּא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא גְּזִירָה, וּמִיְהוּ מַה שְׁפַתְבּ דִּישׁ מֵהֶן גְּזִירוֹת וְלֹא אָמַר דֵּהַפֵּל הַלל"מ. נִרְאָה דְּבְּכֻלָּם דְּאִין נַעֲשִׂים אֹהֲל לְטַהַר אָלָא לְטַמֵּא מְשַׁמֵּט לִי דְּגִזְרָה דְּרַבְּנָן וְע"כ אִין נַעֲשִׂים אֹהֲל רַק לְהַחְמִיר.

אָבָל מִדְּאוּרֵי אִין לְחֲלָק בֵּין לְחוּמְרָא וּלְקוּלָּא וּכְמ"ש הַתּוֹס' פְּסָחִים (ס"ב רִיש ע"א) רִיש ד"ה פִּי. וּבְחֻלּוּן [י' ב'] רִיש ד"ה אָלָא ע"ש.

וְלָכֵן פְּתַח סֵתֶם מֵהֶם כו' וּמֵהֶם כו'. וְלֹא פִּירוּשׁ אֵיזָה דְּסַמְדָּ דְּנִדְעָ עֲצָמֵינוּ דְּבְּהֶמָּה גַּם לְהַקְל ע"כ הוּא הַלל"מ וְכֻלָּם דְּרַק לְהַחְמִיר ע"כ הוּא דְּרַבְּנָן.

ואדם נמי שהוסיף מדעתו פאן הוא ג"כ מהאי טעמא הואיל ואין נעשה אנהל לטהר. ע"כ
מה דנעשה אנהל הוא מדרבנן וע"כ אין נזיר מגלח.

ומ"ש בה' נזירות שם על מטה וכיוצא בו. פונתו גם על אדם דנלמד ממטה דהוא כיוצא
בו דכלים.

אבל עכ"פ הא דאינו חוצץ אינו גזירה דרבנן. ואי הוא רק אנהל דרבנן כ"ש דמה דאינו
חוצץ הוא מדינא דאורייתא: [וצל"ע בזה על הר"ש [פ"ק ח' מ"ב] שכתב ג"כ אהך
תוספתא דבאנהל גמל אין נזיר מגלח דס"ל דהוא דרבנן דהוא כר"י, באנהל שאינו נעשה
בידי אדם ודמלא אגרוף הוא מדרבנן ע"ש, וצ"ע קצת דהא בסופה [כ"א ב'] מבואר
דמהני לר"י גם לחוץ בפני הטומאה.

ואי הוא מדרבנן איך מהני לחוץ. ונדחוק לומר דשם דמה דצריך אנהל לחוץ הוא חומרא
דרבנן סגי באנהל דרבנן לחוץ.

כיון דרבנן לא אמרינו כלל שיחוץ. ואולי י"ל דלא אמרינו זה אלא לר"א דהוא ס"ל
דכאגרוף דרבנן, אבל לר"י הוא דאורייתא ור"א ס"ל כר"י ודעדיפא מיניה.

אבל לשונו לא משמע קצת פו. ושוב מצאתי בקרבן עדה על ירושלמי פ"ז דנזיר ה"ג
בשיורי קרבן ד"ה תחת הרגיש בזה.

וע"ש מה שהוקשה לי דלפי דעתו דלתות עדיפא. לא ידעתי מה קושיא דהרי בגמרא
שם אמר גם בדלת משום דאיפא פמה אגרופין ודדמי לשונורים ויעו"ש בתוס' סוע"א
ד"ה נהרי ובריטב"א שם יעוש"ב.

וא"כ גם דלתות אנהל דרבנן, ומה שכתב עוד ראיה ממתני' דריש פ"ק ח'. לא ידעתי מה
ראיה הרי הר"ש פ"ק דר"א כר"י ס"ל ורבנן פליגי ע"ז וסתם מתני' פרבנן: [נד] ומיהו
מ"מ י"ל לקיים זה מסבא מטעם אחר.

דאף דעפ"ם אינו נקרא אדם בכלל בהמה ודאי אינו. וכמבואר ביבמות [ס"א ריש ע"א]
דפ"ק מקרא דונפ"ש אדם גבי מדין וגבי ניגוה י"ב רבוא אדם.

ומשני משום בהמה ופירש"י דגבי בהמה מקרו אדם ע"ש, וא"כ ה"א דמן התורה בין
אדם בין בהמה אין נעשים אנהל וההל"מ הי' רק על בהמה ואין עפ"ם בכלל ונשאר
על דינו. וילענן גזירת חכמים באדם להיות אנהל לטמא מסבא י"ל דגם עפ"ם בכלל.

ועכ"פ לענן שלא לחוץ דהוא מן התורה בישראל פנ"ל, כ"ש העפ"ם אי נימא דלא
גזרינו בו אף לטמא דאין חוצץ, וע"כ מ"ש בב"ב דחוצץ משום דחלוץ שאני דלא אמרו
אלא באנהל ולא בדופן.

וקשה על דברי רמב"ם מ"ש, ועי' תפ"י שם [מ"ד פועז אות ב'] פ"ק ליישב קושית
הרא"ש הנזכר לעיל דכששמו בדופן נתבטל מפלי ע"ש. וכבר קדמו מהרש"א הנ"ל
דכונן לזה וכמו שכתבתי לעיל, אבל באדם לא שייך זה פנ"ל, ושוב ראיתי בספר משנה
אחרונה שם וריש פ"ק ו' [הרגיש בזה] [והוא קרי לסתימת פתח וסלון דפנות אהלים.

וכן פתב (שם משנה ב') יעו"ש באנרף. ובאמת אין ענין זה לזה ושם במאהיל ובדברי הרא"ש ובגריש פ"ק ח') הנזכר לעיל מבואר החילוק בין חלון, ולפי דברי הרמב"ם ופ"ק ה' מ"ה] ומוכא בתוי"ט שם ד"ה מפני גם ארובה אינו ענין לדפנות אהלים ע"ש] והניח בצ"ע.

וע"ש ומשנה ב] מ"ש על קושית הרא"ש. ולא עמד על פונתו כמו שפתיתי לעיל ולפי דברי מהר"ם המוכא בתוי"ט [שם משנה א] ד"ה ר"א.

דבאדם פליגי דר"א מדמה לבע"ח דיש בו רוח חיים ורפנן מדמי לכלים משום דמקבל טומאה ע"ש. ובפירוש מהר"ם הנדפס מחז"ש לא נמצא זה כי הוא מהדורא בתרא שחיבר במאסרו במגדל.

כמ"ש שם ריש פ"ק ב' וסוף פ"ק ד' וסוף פ"ק טו וס"ל דעיקר דין המקנבל הוא רק בכלים ובאדם דנו מסבא, וי"ל דע"כ לא אמרו לדמות לכלים אלא באדם המקבל טומאה דלא דמי לבע"ח שאין מקבלים טמאה, אבל במי דאין מקבל טומאה כבע"ח ויש בו רוח חיים כבע"ח, י"ל דגם הם מודו לדמותו לבע"ח דחוצץ.

ועי' בתוס' [ב"ב י"ט סוף ע"ב] הנזכר לעיל מיייתי ממס' אהלות דר"א פליגי בכלים, ומצויין שם בטעות [ממשנה ריש פ"ו] ובאמת במשנה פליגי רק באדם, אבל פונתם להתוספתא שם וריש פ"ק ז'] והוכא בהר"ש וריש פ"ק ג'] דשם איתא הפלוגתא גם בכלים: [נה] ובא"ר להגר"א מפרש גם לתנא דמתניתין כן.

אבל לשון המשנה לא משמע כלל כן. וכמו שפתיב גם ספר משנה אחרונה וס' תפ"י שם. דהו"ל למכללינהו ולמיתני בסיפא פלוגתא דר"א. וכי היכי דפליגי אדם והינינו קשנושאין במוטות כמו שאיתא בתוספתא ובהר"ש.

ה"נ בכלים גם באותם המקבל טומאה קשנותונים תחת המוט דלא נטמאו. ומה שפתיב ס' משנה אחרונה שם דמה שפתיבו הר"ש והרע"ב דר"א מטהר בתרנייהו ר"ל באדם ובכלים.

לא דק פ"ק דאיף יפרשו אתרנייהו על מה שלא נזכר במשנה לפני זה פ"ק, וכונתם פשוטה ומבוארת דר"ל בין בטומאה תחתיו בין בטומאה על גביו והתוי"ט בתחלה דר"ל כן פתיב רק ומסתברא כו', ולא זכר התוספתא דידע דלשון המשנה לא משמע כן, אלא דמסתברא לא יכול לחלק ע"כ אמר ומסתברא כו'.

ור"ל דיש לומר דהתנא סמך דנדע זה מעצמנו, ובאמת זה דחוק וגם התוס' לא מיייתי אלא לענין דברי ר"א דתוספתא שם גבי מפתח, דתנא תוספתא אליבא דר"א לטעמיה שם. ובמשנה לא נזכר הפלוגתא גם גבי מפתח.

ובתוספתא (שם הל' ב) במפתח איתא ר' יהודה אימר בשם ר"א ולא אמר סתם ר"א אומר משמע דלאו פולהו תנאי ס"ל כן לר"א. וזהו כמו שפתיבתי דתנאי ניהו אליבא דר"א.

וסתם משנה ר' מאיר דהוא בר פלוגתיה דר"י בכל מקום לא ס"ל דפליגי אכלים, ומ"ש בברייתא קמיייתא דתוספתא פלוגתא דר"א בכלים בסתם. ולא ר"י בשם ר"א כבמפתח.

בינון דהאנהל עצמו עשוי בידי אדם דמי למשפן, ובמשפן לא הי' אינה דבר מעמידו רק נתון על גבי דפנות. ואם נימא דגיליף גם זה ממשפן גיליף דבעינון שיעמוד על גבי מחיצות דוקא.

וע"כ דילפינו רק בענין האנהל המאהיל לבד. בלאו הכי נמי גם לענין האנהל עצמו. י"ל דמהני מדאורייתא כשיחזו אח"כ לאנהל. ועל דרך שאיתא בסופה [שם ב] לחד מ"ד בשו"ת הו"איל ומגנינים כו' ע"ש, ומייתי לה הר"ש שם דמהני למלא אגרוף מיהת ליחשב אנהל מדאורייתא ע"י זה.

דהרועים עושים אותו עתה לאנהל עליהם ודר"א לא אמר אלא בגמל ע"ש. וי"ל דגם למאן דפליג שם היינו שם דגם עתה לא שינה השו"ת לעשותם אנהל, רק הרועים נכנסים תחתיהם כמו שהן עומדים ורועים להיות מוגנים תחתיהם.

וכן מה דפריף שם ממטה שתחתיה מנעלים וסנדלים שמש שמשמים אותם תחתיה והיא פמות שהיא עשויה לגבה. ואנו בעינון מתכווין לעשותו אנהל כדפירש"י [שם כ' סוע"ב] ד"ה בידי אדם.

אבל אם שינה לייחודה לאנהל שפיר חשוב אנהל הנעשה בידי אדם, כמבואר בתוס' [שם סוף ע"א] ד"ה והרי דלת כו' בידי אדם הוא דמצעת הונחו לשם אנהל ע"ש. ואע"ג דקרי להו דלתות מבואר דהיו לוקחים דלתות מבתים ואהלים.

והיינו כדי שלא יהי' דבר המקבל טומאה. וכמ"ש הריטב"א בחידושו שם רק עתה מניחם על גבי השו"ת להיות אנהל וכתב בפשיטות דהוא אנהל בידי אדם וגם להריטב"א בחידושו שם שפירץ באמת קושית התוס' שם אדלת, דבעינון מתחלתו עשוי לאנהל מש"א כ"כ בדלתות ע"ש מלבד די"ל דלא אמר זה אלא שם דקאי אדר"י דס"ל לס"ד דלא מהני דלתות רק שו"ת דוקא ועכ"פ גם למסקנא הם שו"ת, וע"כ דס"ל דחשוב שלא בידי אדם, אבל ר"א אף דמוקי לי' הר"ש כר"י בהא דאנהל שלא בידי אדם לא מהני.

מ"מ בהיה דדלתות י"ל דלא ס"ל כר"י רק פרבנו ונסתם משנה דהו מניחין דלתות על גבי שו"ת, וס"ל דדלתות עדיפי דחשיב נעשה בידי אדם והוי אנהל דאורייתא ומהני לחוץ. בלאו ה"נ נראה פשוט דלא אמר זה אלא בדלת ודבר שנעשה תחלה בידי אדם שלא לאנהל.

דלא מהני מה שאח"כ משימו על גבי שו"ת להיות אנהל לשעה, אבל אם יקח אדם שור או גמל וישימו להאהיל על אינה דבר. י"ל דיודה דיש להחשיבו אנהל בידי אדם.

דכל מעשה בני אדם הוא מדברים שנובראו כבר בעולם בידי שמים. ומה לי אם יקח עץ שהוא כבר בעולם ויעשה ממנו אנהל.

או עור בע"ח כמשפן או שיקח הבע"ח עצמו. וע"כ שפיר פאן בני אדם או בע"ח הנשאים הנדבך כשישים הנדבך או המוט על גביו הרי עושים עתה מעמידים לאנהל לשעה זו.

וע"כ י"ל דגם אי מצריף במעמיד אנהל ג"כ שיהי' תחלת עשייתו לכה. מהני: [נח] וכו' יש ליתן טעם ג"כ לתנא דמתניתין דלא פליג ר"א בכלים.

די"ל כמו שפתי מריטב"א דכלים שנעשו מתחלה לדבר אחר ולא לאנהל או לעמוד לא מהני מדאורייתא. וע"כ לא מהני לטהר גם לר"א לשי' בתוספתא ה"ל לפ"ד הר"ש דס"ל כר"י פנ"ל, ורק באדם שמעמידו עתה להיות עמוד לאנהל ס"ל דמהני מדאורייתא, וע"כ מהני גם לטהר.

ותנא דתוספתא פתא אליבא דר"א ס"ל כמ"ש מהתוס' או דגם הריטב"א לא אומר רק לר"י. ודלר"א גם בכלים כשעושהו עתה אנהל או עמוד, אנהל לשעה חשוב נעשה בידי אדם.

וי"ל כוזה ג"כ הא דבמפתח איתא בתוספתא ר"י בשם ר"א. ולא ר"א סתם כדלעיל. דלפי מה שפתי מריטב"א לעיל הוא רבנו דדלתות אליבא דר"א. דס"ל דגם בכלים ככהאי גוונא מהני מדאורייתא פנ"ל וכ"ש במפתח. אבל לר"י בכל פלים מודה ר"א דלא מהני מדאורייתא. וע"כ לא מהני לטהר רק במפתח דתחלת עשייתו הוא לסמוך את הדלת ולהעמידו. וכל זה על פי דברי הר"ש ה"ל. אבל מה שהכריחו להר"ש לומר דר"א ס"ל כר"י ודהוא רק מדרבנן.

לרמב"ם אינו מוכרח כלל. ובאמת מצינו גם טומאות דאורייתא דאין הנזיר מגלח. ברביעית דם ורובע עצמות. במשנה [נזיר נ"ד סוע"א] ואבר שאין עליו בשר פראוי לר"י [שם נ"ג רע"ב] דקיי"ל כנותיה לגבי ר"ל.

ושנינו [שם נ"ו ב'] דכל שאין נזיר מגלח אין חייבין עליו על ביאת מקדש. והרמב"ם כתב באמת גם על אלו הג' [בפ"ג מהל' טו"מ ה"ג], ויראה לי שפולן אין טומאתו דין תורה שהרי כו' ועל טמא מטומאה של תורה חייב כו' ע"ש.

אבל ודאי דאין ר"ל שהוא מדרבנן. רק שאינו מפורש בתורה אלא מקבלה מהלל"מ. ומשום הכי אין חייבין דאין עונשין מהלל"מ וכמו שפתי לעיל. וכמ"ש שם (פרק ה' הל' ה) אהיה דהתם שאין חייבים כו' שהדברים האלו אע"פ שהן דברי קבלה אינן דין תורה שהרי לא נתפרשו בתורה כו' ע"ש.

התם למדו מדרשות המקרא ע"ש בראב"ד ובכ"מ, ע"כ אומר אע"פ כו' שהרי לא כו'. וכאן דליכא דרש הכתוב והלל"מ הן קיצר ונסמך דגודע דאינו מדרבנן.

שהרי שם [בפרק ב הל' י"ב] כתב דם המת מטמא כמו שנאמר בנפש האדם. ונאמר פי הדם הוא הנפש וכמה שיעורו רביעית, ושם א"כ [בסוף הלכה י"ג] כתב חצי רביעית מחיים כו' הרי זה כו' אלא שטימאתו מדברי סופרים ע"ש, הרי דאם הרביעית יצא במותו אינו מדברי סופרים, ועל עיקר טומאתו הביא מקרא מפורש.

והכ"מ לא הראה מקור ללימודו זה. והוא גמרא ערוכה [בחולין ע"ב א] וכו"י דלא קיי"ל כרע"ק שם דדרוש לי אענבר.

וכמ"ש רמב"ם ובסוף פ'ק כ"ה מהל' טו"מ] ד'טומאת העופר דרבנן ע"ש. והיינו משום דאמוראי בקולין [שם ריש ע"א] סברי פותיה ע"ש.

ושיעורו פ'קל השיעורים שהן הל"מ כמ"ש [ב'ימא פ' א'] והרמב"ם [בריש פ'ק י"ד מהל' מ"א]: והנה ביאר ובפ'ק ב' [שאינו מדברי סופרים. וכאן ביאר שאינו ד"ת גמור ג"כ, והיינו כמ"ש שם [בפ'ק ה'] ב'מה דברים אמורים לענן תרומה וקדשים אבל לחייב כו'.

[וכן פתב ובסוף פ'ק י"ט] ואין הדברים פ'קלם אמורים אלא לענן טומאת תרומה וקדשים בלבד כמו שביארנו ע"כ. ור"ל בפ'ק ה' ה"ל [וכן איתא בגזיר [נ"ג א] רובע עצמות ורביעית דם לתרומה וקדשים אבל לא כו' ע"ש, ור"ל לענן לשוף תרומה וקדשים דעל תרומה דרבנן אין שורפין.

וכמ"ש שם [פ"ב סוף הל' ז] והוא מהגמ' [בכורות מ"ה א] דעביד היפרא דלא לשוף כו', וכיוצא בו עוד שם [ל"ח א] ובשבת [ט"ז סוף ע"א] [ופירש"י שם דלא שרפו משום טומאה דרבנן בר מן ששה ספיקות דלעיל [שם ט"ו ב] ע"ש ושם [מ"ח ב] ובגדה [ל"ד סוף ע"א] ע"ש.

ואע"ג דאיכא דרבנן גזרו לשוף גם ביותר ספיקות מי' ספיקות, וכמ"ש תוס' שבת [שם ט"ו ב] ד"ה על ששה, וכן בתוספי הרא"ש הנדפס מחדש בגליון הש"ס דפוס חדש בגדה שם אהיה דהתם ע"ש.

מ"מ כל טומאות דרבנן שלא נזכר בהדיא דשורפין אין שורפין. אבל בהני לא הוצרכו לפרש כיון דהם מקבלה ולא מדבריהם.

[וימה שכתב ובסוף פ'ק י"ט] ה"ל אפוליהו גם אהנה שכתב שם משום גזירה בגזיר לעיל. יש לומר מדהוצרכו לומר שאין נזיר מגלח ע"כ דשורפין ודכוף גזרו שם דאי לא הכי פשיטא].

ובד'ם וכן בעצמות ה' הל"מ ב'ב' שיעורין דרביעית ורובע לאיסורא בעלמא. וחצי ל'ג וחצי קב לפרש שיעור התורה לחיוב: [ס] והראב"ד שם [בפ'ק ג'] השיג עליו דרביעית דם באנהל מקרא דעל כל נפשות מת לא יבוא.

ובכ"מ כתב דיש לומר דרבנינו סובר דהוא אסמכתא בעלמא ע"ש. והבין דזה דרשא בעלמא דנפשות ר"ל דם.

ולא ידעתי למה הוצרכו לומר דהוא אסמכתא. אפי' האו דרשה גמורה כיון דאינו מפורש בפתוב קרי ליה שאינו ד"ת וכמ"ש בעצמו [בפ'ק ה'] ה"ל.

ואולי משום דכאן לא כתב דהוא מקבלה ואינו מפורש פדהתם פנ"ל אבל באמת דבר זה חשוב מפורש בתורה דפשיטיה דלשון נפש דקרא הוא הדם. ורמב"ם עצמו מביא זה ובפ'ק ב' [בפשיטות בלשון שנאמר מקרא דבנפש אדם פנ"ל.

וכן בפירוש המשנה פ' [ב דאהלות ריש מ"ב]. וע"ש ושם דהוא למד משם גם לטומאת אנהל.

וְזֶה צ"ע דְּהָרִי לְשׁוֹן הַפְּתוּב בַּפ' חֻקֹּת הַנּוֹגַע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם. מְפֹרָשׁ רַק נּוֹגַע וְלֹא נִזְכָּר אֲנֹהֶל, וְהַתּוֹס' סִנְהֶדְרִין [ד' סוּף ע"א] ד"ה וּרְבִנּוּ וּבְחֻלְיוֹ [ע"ב סוּף ע"א ד"ה שְׁתִּי].

דְּהַנִּיחוּ בְּקִנְיָא לְמָה לִי תְרִי קְרָאִי לְדָם דְּנֶפֶשׁ וּנְפֹשׁוֹת ע"ש. וּלְדַעְתִּי פְּשׁוּט דְּלֹא קִנְיָא דְּאַצְטְרִיף חַד לְמַגְע וְחַד לְאֲנֹהֶל וְשׁוּב מְצִאתִי בַּהֲרָא"ם [פ' אֲמֹר כ"א י"א] ד"ה נְפֹשׁוֹת שְׁתִּירָץ פֶּן ע"ש.

וּי"ל דַּע"כ הֲרָאב"ד פֶּאן מִיִּיתִי אֲאֲנֹהֶל קְרָא דְּלֹא יָבֹא דְּהוּא בִּיאַת אֲנֹהֶל: וּבְלֹא הָכִי ג"כ הַנּוֹצְרָף לַמ"ש אַח"כ אָבֵל עַל מַגְטוֹ וּמִשְׁאֵאוֹ אִינוּ מְגַלַּח דְּלֹא פְּתִיב בִּי אֶלָּא בִּיאָה ע"ש. נִרְאָה דַּמ"ש קְרָא דְּעַל כָּל נְפֹשָׁם מַת וְהוּא בַּפ' אֲמֹר גְּבִי כַה"ג, ט"ס הוּא וְצ"ל קְרָא דְּעַל נְפֹשׁ מַת לֹא יָבֹא שְׁבַפְרָשׁת נְשֵׂא גְבִי נְזִיר וּבַכ"מ שֵׁם אִיתָא עַל כָּל נְפֹשׁ מַת וְתִיבַת כָּל ט"ס [וְעִי' אֲנֹרַח מִישׁוֹר נְזִיר מ"ט ב'].
וְהָיִי קְרָאִי בְּאִיסוֹר גְּבָרָא לִיטְמָא. אָבֵל מ"מ מְמִילָא שְׁמַעִינּוּ דְּמִטְמָאִים וּבָא לֹמֵר דְּלֹא נִימָא מַש"נ אַח"כ לְעַנְנֵן גְּיָלוּחַ כִּי יָמוּת מַת עָלְיוֹ קָאִי אַרִישָׁא, וְעַל זֶה אָמַר דְּבַמַּגְע וּמִשְׁאֵא נִדְּאִי אִי אֶפְשָׁר לְלַמּוֹד מִהָאִי קְרָא.

דְּהָא אֲנֹהֶל פְּתִיב, וְאֲאֲנֹהֶל סִיִּים אַח"כ דְּבַעִינּוּ דְּוִמְיָא דְּמַת שְׁלָם ע"ש. וּבְהָאִי טַעְמָא הָיִי סָגִי לִי גַם לְמַגְע וּמִשְׁאֵא רַק לְפִי שְׁהַנּוֹצְרָף לְפָרֵשׁ שֵׁם הָא דְּלֹא יִלְפִינּוּ מְעַצָּם כְּשַׁעוֹרָה ע"ש. כְּתִב נָמִי הָא דְּמַכַּח הַקְרָא לֹא שְׁיִיף אַמַּגְע וּמִשְׁאֵא כָּלֵל פֶּן נִרְאָה כְּוִנְתּוֹ בְּזָה, וְדִלָּא כְּמִהָר"י קוֹרְקֵס הַמּוּבָא בַּמ"מ [פ"ז מְנִזִּירוֹת הַל' ו'] ע"ש דַּלְפ"ד אֲמָאִי שְׁתִּיב לִי הֲרָאב"ד שֵׁם בַּהַל' נְזִירוֹת שַׁכ' רַמְב"ם דְּגַם רְבִיעִית דָּם בְּאֲנֹהֶל אִין נְזִיר מְגַלַּח.

וְיָדוּעַ דְּשְׁתִּיקָתוֹ דְּרָאב"ד כְּהוֹדָאָה וּבְכָל מְקוֹם שְׁלֹא הִשְׁיֵג אַרְמְב"ם ס"ל כְּוִנְתִּיהָ. וְעַכ"פ מְבֹנָאָר פֶּן מִתּוֹף סִיּוּם דְּבָרָיו שֵׁם שְׁפַתְבּ דְּחֻצִי לֹג דָּם הוּא כְּמַת שְׁלָם ע"ש]: וְעַכ"פ לְרַמְב"ם ג"כ טוֹמָאֵת דָּם מְפֹרָשׁ בְּפְתוּב דְּהוּא הַנְּפֹשׁ וְרַמְב"ם מְבִיא שֵׁם וְשֵׁם קְרָא דְּפָרֵשׁת רֵאָה.

וְהִי"ל לְהִבִּיא מִהַמְּקוֹדֵם בְּפָרֵשׁת אַחֲרֵי שֵׁם כְּפּוֹל וּמִשְׁוֹלֵשׁ וּמְרוּבָע. כִּי נְפֹשׁ הַבְּשָׂר בְּדָם הוּא וּגו' כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ הוּא.

וְהִי"ל לְהִבִּיא מִהַמְּקוֹדֵם בְּפָרֵשׁת אַחֲרֵי שֵׁם כְּפּוֹל וּמִשְׁוֹלֵשׁ וּמְרוּבָע. כִּי נְפֹשׁ הַבְּשָׂר בְּדָם הוּא וּגו' כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ הוּא.

וְהִי"ל לְהִבִּיא מִהַמְּקוֹדֵם בְּפָרֵשׁת אַחֲרֵי שֵׁם כְּפּוֹל וּמִשְׁוֹלֵשׁ וּמְרוּבָע. כִּי נְפֹשׁ הַבְּשָׂר בְּדָם הוּא וּגו' כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ הוּא.

וְהִי"ל לְהִבִּיא מִהַמְּקוֹדֵם בְּפָרֵשׁת אַחֲרֵי שֵׁם כְּפּוֹל וּמִשְׁוֹלֵשׁ וּמְרוּבָע. כִּי נְפֹשׁ הַבְּשָׂר בְּדָם הוּא וּגו' כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ הוּא.

וְהִי"ל לְהִבִּיא מִהַמְּקוֹדֵם בְּפָרֵשׁת אַחֲרֵי שֵׁם כְּפּוֹל וּמִשְׁוֹלֵשׁ וּמְרוּבָע. כִּי נְפֹשׁ הַבְּשָׂר בְּדָם הוּא וּגו' כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ הוּא.

וְהִי"ל לְהִבִּיא מִהַמְּקוֹדֵם בְּפָרֵשׁת אַחֲרֵי שֵׁם כְּפּוֹל וּמִשְׁוֹלֵשׁ וּמְרוּבָע. כִּי נְפֹשׁ הַבְּשָׂר בְּדָם הוּא וּגו' כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ הוּא.

וְהִי"ל לְהִבִּיא מִהַמְּקוֹדֵם בְּפָרֵשׁת אַחֲרֵי שֵׁם כְּפּוֹל וּמִשְׁוֹלֵשׁ וּמְרוּבָע. כִּי נְפֹשׁ הַבְּשָׂר בְּדָם הוּא וּגו' כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא וּגו' כִּי נְפֹשׁ כָּל בְּשָׂר דְּמוֹ הוּא.

וכ"כ בְּחֻלּוֹתָי [ע"ב א'] רש"י ד"ה רביעית דחיי האדם תלויין בו שְׂבָכָהּ הוא מתקנים ע"כ, מְשַׁמֵּעַ דְּשִׁיעוֹר זֶה הוּא יְדוּעַ מַעְצָמוֹ בְּמִשְׁמַע לְשׁוֹן נֶפֶשׁ וְלֹא מֵהַלַּל"מ. וְכֵן מִשְׁמַע מִסְפְּרֵי זוּטָא הַמוּבָא בַּהֲר"ש [ריש פ"ב דאֵהָלוֹת מ"א] ע"ש.

וּבְפִירוּשׁ הָרֵא"ש [שם מְשַׁנֵּה ב'] פֶּתַח דְּאִינוּ חַי בְּפָחוֹת. אָבֵל רש"י [סוּטָה ה' א'] ד"ה אָדָם פֶּתַח שְׂבָרְבִיעִית דָּם הוּא מִתְקַיֵּים שִׁיעוֹר זֶה הַלַּל"מ כו' ע"ש, הִנֵּה פֶתַח דֵּהוּא הֶלְכָה לַמ"מ וְדַמְהֶהֱלָכָה לַמ"מ זֶה הוּא דְלִמְיָדִין מֵא דְחִיּוּתוֹ בְּרַבִּיעִית וְע"כגַּם רש"י וְחוֹס' בְּנִזְרִיר וְסִפְרֵי זוּטָא כִּינּוּנוֹ רַק לְפָרֵשׁ טַעְמָא דַּהַלַּל"מ.

וְגַם לְפִי דְבַרֵי הַחוֹס' בְּסוּטָה שָׁם ד"ה אָדָם בְּשֵׁם ר"ת שְׂוָהוּ שִׁיעוֹר דָּם הַצָּלוּל שְׁמַמְנוּ מִשְׁחִית הַלֵּב ע"ש דְּמִשְׁמַע דְּזֶה דְבָר יְדוּעַ לְטַבְעֵיִים, אִפִּי יִהְיֶה כֵן אִפְתִּי אָנוּ צָרִיכִים לַהַלַּל"מ בְּזֶה לְעַנְּנֵי הַשִּׁיעוֹר לְטוֹןמָאָה, דְּמָה דֵּהַנֶּפֶשׁ תְּלוּי בְּרַבִּיעִית דָּם הִינּוּ שְׁלֹא יִפְחוֹת מִשִּׁיעוֹר זֶה כֹּל שִׁישׁ שִׁיעוֹר זֶה דִּי לְקִיּוּם חִיּוּתוֹ.

וְכֵן מִבְּנֵי בְּשִׁבְתָּ קכ"ט סוף ע"א] דְלָמָּא שְׁפִי לִי אֲנִימָא וּמוֹקִים לִי אַרְבִּיעֵתָא ע"ש. וְהָא בְּנֶפֶשׁ הַמֵּת קָאֵי קָרָא, וְאִי בְּעִינֵי שִׁיעוֹר דָּם שְׂוָהֶנְפֶּשׁ תְּלוּי בּוֹ נִיבְעֵי שְׁיָצֵא כֹּל דָּם נֶפֶשׁוֹ עַד שְׁלֹא יִשְׁאָר בּוֹ כְּלוּם כְּפִי פְּשִׁטָּיה דְקָרָא וְהֶהָלָכָה לַמ"מ פִּירְשָׁה דֵּהוּא כְּשִׁיעוֹר שְׁנֶפֶשׁ דְּעָלְמָא תוּכַל לְהַתְקַיֵּים.

אִף דְּבִזְזָה הַמֵּת נִשְׁאָר עַדִּין הַרְבֵּה רַבִּיעִיּוֹת וְלֹא יָצָא כֹּל דָּם נֶפֶשׁוֹ. וְע"כ צָרִיכִין לַהַלַּל"מ. וְגַם הָרַמְבַּ"ם בְּפִי הַמְשַׁנֵּה שָׁם וּבְפָרֵק ב' רִישׁ מ"ב] פֶּתַח דְּעַם הַיּוֹת שִׁיעוֹר זֶה דְּרַבִּיעִית מִכָּל הַשִּׁיעוֹרִים שֶׁהֵם הַלַּל"מ. שְׁמוֹ כְּמוֹ טַעַם אַחַד שֶׁהִמְעִט שִׁיְהִיָּה בְּאָדָם בְּתַחֲלַת בְּרִיּוּתוֹ רַבִּיעִית וּבְגַמ' אֲמָרוּ רַבִּיעִית דָּם נִתְתִי כו' ע"ש.

הִנֵּה פֶתַח בְּפִשִׁטוֹת דֵּהוּא הַלַּל"מ אֵלָּא שְׁאֲמָרוּ בּוֹ טַעַם וְהִטַּעַם שְׁכָתוּב הוּא שְׁאֲמָרוּ בּוֹ הוּא בְּחוֹסְפִתָא. וְיִתְבָּאֵר לְהֵלֵן וְלֹא פֶתַח כְּדַבְּרֵי רַבִּינוּ חֲנִנְיָאֵל הַנָּ"ל. אוֹלֵי יָדַע בְּבִקִּיאוֹתוֹ בְּטַבְעֵיּוֹת שְׁאִינוּ כֵן רַק דְּבַתְּחִלַּת בְּרִיאָתוֹ אִי אֲפֻשֶׁר בְּפָחוֹת מִזֶּה. וְלִשׁוֹן הַגַּמ' נִתְתִי דְמִיְתִי מִשְׁמַע כֵּן.

וּמ"מ גַּם זֶה אֲמַת דֵּהוּא הַשִּׁיעוֹר לְקִיּוּם חִיּוֹת הַגְּדוֹל ג"כ כְּמִבְּנֵי בְּהָא דְשִׁבְתָּ קכ"ט הַנָּ"ל]. וְכֵן מִשְׁמַע ג"כ מִגְּמָרָא דְנִזְרִיר [נ"ז רִישׁ ע"א] אִיבְעֵיָא לְהוֹ כו' אוֹ דְלָמָּא רַבִּיעִית דָּם הֶלְכָה כו' ע"ש.

וְהַגַּם דְּהַגַּמ' שָׁם פְּשִׁיט מִבְּרִיּוּתָא שְׁאֲמָרוּ עֲצָם כְּשִׁיעוֹרָה הֶלְכָה כו' ע"ש, זֶהוּ לְעַנְּנֵי פִירוּשׁ הַלְשׁוֹן אִין דְּנִין ק"ו מִהֶלְכָה אִי תְלוּי כְּשִׁיעוֹרָה הַלַּל"מ אוֹ כְּשִׁיעוֹר מִר שְׁכָלְמַד הוּא הַלַּל"מ, אָבֵל גּוֹף הַדְּבָר מִשְׁמַע דְּנִדְאֵי אֲמַת דְּשִׁנְיָהֶם הַלַּל"מ, רָאִי ס"ד דֵּהוּא לְמַד מִפְּשִׁטָּיה דְקָרָא.

מֵהִיכֵן עָלָה עַל דְּעַת לְשִׁאֹל אוֹ דְלָמָּא רַבִּיעִית דָּם הַלַּל"מ, וְגַם לְמִסְקָנָא אִינוּ כֵן הִי"ל לְגַמְרָא לְפָרֵשׁ זֶה וְלְדַחוֹת גּוֹף הַדְּבָר דְאִינוּ הַלַּל"מ כָּלָל: [סב] וְעִינֵי בְּחוֹס' שָׁם ד"ה עֲצָם כְּתוּבוֹ דל"ל נֶפֶשׁוֹת לְרַבִּיעִית.

דאָרפֿאַ מִשְׁמַע חֲצִי לֹג שֶׁהוּא שְׂעוֹר ב' נְפֻשׁוֹת וְהַלֵּל"מ בְּרַבִּיעִית ע"ש. וצ"ל אע"ג דְּנְפֻשׁוֹת בְּכַה"ג פְּתִיב וּבְנִזִיר פְּתִיב נְפֻשׁ פּוֹנֵל, (ומ"ש הַתּוֹסֵף שֶׁם בְּנַחֲלַת דְּבַרֵּיהֶם לְשׁוֹן הַפְּתוּב עַל כָּל נְפֻשׁוֹת מֵת ע"ש ט"ס הוּא).

וצ"ל עַל נְפֻשׁ מֵת. דְּשֵׁם כְּוִנּוֹ לְקַרְא דְּנִזִיר שְׁפָתָבו דְּמִיָּרִי בְּמֵאֵי דְּמִטְמֵא בְּבִיאָה ע"ש. וְאִיזָה מְעַתִּיק טוֹעָה שְׂרָאָה אַח"כ דְּמִיָּתִי מְקַרְא דְּכָל נְפֻשׁוֹת דִּימָה דְּגַם תְּחִלָּה כְּוִנּוֹ לְמְקַרְא זֶה וְטוֹעָה]. י"ל דְּהָא גַם בְּכַהֵן הַדְּיוֹט וּבִר"פ אָמּוֹר] לְנִפְשׁ לֹא יִטְמָא לְשׁוֹן יְחִיד וְאִי אֲפֻשֶׁר שְׂיִהְיֵי חֲמוּר מִפְּהֵן גְּדוּל.

וע"כ דְּגִיגָה הַפְּתִיב בְּכַה"ג וּכ"ש לְכַהֵן הַדְּיוֹט. וְה"נ פְּהֵן הַדְּיוֹט לְנִזִיר דְּקַדְוֻשָׁתוֹ פְּחוּתָה גַם מִפְּהֵן הַדְּיוֹט כְּדַתְנָן [שֶׁם מ"ז סו ע"א].

וְגַם לִר"א שֶׁם דְּאָמַר יִטְמָא פְּהֵן גְּדוּל וְלֹא נִזִיר. הִיָּינוּ לְעַנְיָן לְהַתְּמֵאוֹת עֲדִיפָא לִי נִזִיר דְּצָרִיף לְהַבִּיא קְרָבָן כַּמ"ש שֶׁם אֲבָל לְעַנְיָן הַקְּדוּשָׁה לֹא פְּלִיג דְּקַדְוֻשָׁת עוֹלָם עֲדִיף, וּבְלָאו הֵכִי הָא גַם לִרְע"ק דְּדַרְיֵשׁ מְנַפְשׁוֹת רַבִּיעִית מִב' מֵתִים דְּהוּא חוּמְרָא וְלְשׁוֹן זֶה פְּתַב רַק בְּכַהֵן גְּדוּל.

אִפִּי הֵכִי ס"ל דְּהוּא הַדִּין לְכוּלְהוּ דְּקִילֵי מִיָּנִיָּה דְּכִינּוּ דְּגִלֵי קַרְא דְּמִיָּטְמֵא בְּכַהֵן גְּדוּל הוּא הַדִּין לְכוּלְהוּ, וּכ"ש בְּזָה לְהַקְּל. וְמָה שְׁפָתָבו לְשׁוֹן דִּל"ל כו'.

י"ל מִשׁוּם דִּלְרַע"ק דְּדַרְיֵשׁ נְפֻשׁוֹת לִב' מֵתִים אִי אֲפֻשֶׁר לֹמַר כֵּן. וְהוּא יְלִיף מִמְקַרְא זֶה עֵינָר טוֹמָאֵת רַבִּיעִית דָּם ג"כ כַּמ"ש בְּחֻלְיָן [ע"ב סוֹף ע"א] וְכֵן פְּתַבו הַתּוֹסֵף סְנֵהֲדַרִין ד' אֵן ד"ה מְנִיָן מִכַּח הוֹכְחָה ע"ש.

וְחִדּוּשׁ קֶצֶת דְּלֹא מִיָּתוּ ג"כ מִהַמְּפֹרָשׁ בְּחֻלְיָן שֶׁם, וְע"כ פְּתַבו דְּלִית לְהוּ ר"ל לִר"א וְלִר"י דְּהֵתָם: [סג] וּבְשִׂיטָה מְקוּבָצָת עַל מִס' נִזִיר שֶׁם בְּשֵׁם הָרֵא"ש בְּפִירוּשׁוֹ, פְּתַב כְּדַבְּרֵי הַתּוֹסֵף וּבְסֵתָם וְלֹא פְּתַב דְּלִית לְהוּ כו'.

וּי"ל דְּגַם לִרְע"ק הָא דְּדַרְיֵשׁ לִב' מֵתִים הִיָּינוּ לְבִתֵּר דְּגִלֵי הַלֵּל"מ דְּרַבִּיעִית מְטְמֵא ע"כ נְפֻשׁוֹת לָאו לְהֵכִי אֲתִי ע"כ דְּרִישׁ לִב' מֵתִים. וְגַם לְרַבְּנָן גְּמִי אִין פְּנִנְתָּם לֹמַר אֵלֶּא דְּאִי לָאו דְּגִלֵי הַל"מ מְקַרְא הֵנָּה אֲמִינָא כֵּן, וּמִשׁוּם הֵכִי אָמְרוּ בְּסְנֵהֲדַרִין (שֶׁם סוֹף ע"א) וְרַבְּנָן נְפֻשׁוֹת פְּתִיב.

וְשֶׁם עֲמוּד ב' דִּלְרַע"ק יֵשׁ אִם לְמְקַרְא וְרַבְּנָן סְבָרִי נְפֻשׁוֹת דְּעֵלְמָא כו'. וְלֹא אָמַר דַּס"ל חֲצִי לֹג, דְּהָא בְּאַמֶּת סְגִי בְּרַבִּיעִית לְדִידְהוּ מְדַאוּרֵיָּתָא לְכָל דְּבָר חוּץ מִגְּלִיחַ דְּנִזִיר וְחַיִּיב בִּיאַת מְקַדְּשׁ.

וּמ"ש הַתּוֹסֵף [שֶׁם מ"ט ב'] ד"ה וְעַל ח"ל הַנִּזִיר. מִשְׁמַע דַּס"ל דַּב' הַשְּׂעוֹרִין הַלֵּל"מ דְּהֵכִי גְּמִירִי לְכָל דְּבָר בְּרַבִּיעִית וְלִהְיֵי בְּחֲצִי לֹג.

אֲבָל לְפִי דַעַת רַמְבַּ"ם הַנֵּ"ל הִי אֲפֻשֶׁר לֹמַר דְּלִידִין דְּלֹא קִי"ל כִּרְע"ק דְּרִישֵׁינָן בְּאַמֶּת נְפֻשׁוֹת דְּמִשְׁמַע ב' שְׂעוֹרֵי נְפֻשׁ, אַחַד לְשְׂעוֹר חֲצִי לֹג שֶׁהוּא ב' פְּעָמִים שְׂעוֹר שֶׁהַנְּפֻשׁ תְּלוּי. וְשְׂעוֹר זֶה הוּא הַמְּפֹרָשׁ בְּתוֹרָה וְאִינוּ הַלֵּל"מ כָּלֵל.

ובהכי הוי טומאה גמורה דאורייתא למלקות ולקרפן ולכרת ולגילוח נזיר. ורק לענין דין הטומאה ולתרומה וקדשים ההלכה למ"מ דסגי ברביעית.

והא דלא משני בסנהדרין שם לרבנן כן. י"ל דבעי לשנויי גם למקצת זמנים הראשונים (בנזיר נ"ג א') דרביעית דם לפל.

ועכ"פ משמע מגמרא הנ"ל דגוף טומאת רביעית דם הלל"מ ולא דמי לכל שיעורין הלל"מ. דכיון דגוף האיסור מפורש בתורה אע"פ שהשיעור הלל"מ.

אין זה נחשב הלל"מ ככל לומר על זה אין דגין מהלכה, ומשום הכי הוצרכו תוס' ורא"ש הנ"ל לומר דמנפשות לא משמע כן. ואין לומר דכוננתם רק דלא נימא דלשון נפש משמע רביעית שהנפש תלוי ואינו הלל"מ.

דזה אינו דעל זה הנה להם לומר כמ"ש לעיל, דאפשר לומר דבעינן שלא ישאר מדם הנפש ככל. או עכ"פ שלא ישאר בו כדי חיות נפשו שהוא רביעית.

ולא לחדש דיוק מלשון נפשות דכתיב בכהן גדול דמקרא דנזיר גופי' נמי לא ידעינן שיעורא. וכ"ש לפי מ"ש לעיל בד' תוס' דלרע"ק לא שייך זה.

אבל פשוט דכוננתם דאין זה ככל שיעורין הלל"מ דלא שייך לקרותו הלכה ככל. דזה ד"ת גמור דתורה לא פירשה שיעור בשום דבר.

וע"כ סמכה בזה על ההלכה למ"מ וסוקלין בשיעור גרוגרות דשבת וכדומה, ולא שייך על זה אין עונשין מהלל"מ ככל וה"נ לענין ק"ו מהלכה ועל זה כתבו דהכא אדרבא מקרא משמע שיעור אחר כנ"ל דב' נפשות במת אחד ע"כ ר"ל ב' רביעית וההלכה למ"מ סותרת הכתוב והוא על דרך שאיתא בסוטה ט"ז א' הלכה עוקרת מקרא.

ואף דלא חשבי' התם. י"ל משום דביתר דגלי הלל"מ מפרשינן הכתוב בענין אחר כנ"ל מגמרא דסנהדרין.

אבל מ"מ אינו כשאר שיעורין דתורה סמכה על ההלכה למ"מ. אבל הכא הנה אמינא דקרא מפרש השיעור ולא סמכה אההלכה למ"מ, וההלל"מ באה ללמדנו לפרש הכ' בענין אחר.

ע"כ קרי לה הלכה. כן נראה בכוננתם: [סד] ולהרמב"ם ניחא טפי, ואפ' נימא גם לפי דעתו דב' השיעורין הלל"מ.

השיעור דלפרש קראי הוא בחצי לוג, וזה השיעור הוא בכלל כל השיעורין הלכה למ"מ. שיעור הדבר מן התורה ושיעורו הלל"מ ורביעית עיקר טומאתו הלל"מ.

ומ"ש רמב"ם [בפרק ב] הנזכר לעיל שיעור רביעית אקרא דבנפש אדם שם קאי לענין גוף הטומאה. וסמך על מה שכתב [בפרק ג].

ומה שכתב בפירוש המשנה הנ"ל ארביעית דהוא בכלל השיעורים הלל"מ שם מענין הטומאה מיימי משיעור זה הלל"מ לענין הטומאה, ונראה דמגמרא דשם מוכח פרמב"ם. ולא כמ"ש להתוס' דעיקר טומאת דם שבתורה ברביעית ורק לנזיר [ביאת מקדש] הלל"מ בחצי לוג, דא"כ איך רצו לדון בזה מק"ו דיגלח ולסתור ההלכה.

וימה צורך בזה לכלל דאין דנין ק"ו מהלכה. ובלשון המשנה [שם נ"ו סוף ע"ב] דא"ל סתם אין דנין פאן מק"ו כו' פה אמרו הלכה, אפשר לומר דאין ה"נ דהכי קאמר לו דכף אמרו הלל"מ ואין לדון ק"ו לסתור הלל"מ.

אבל בגמ' שם מפנרש דא"ל רק משום דעצם פשעורה הלכה ואין דנין כו' ולא משום דהכי גמירי שלא לגלח, ואין לומר דרע"ק שרצה לדון ק"ו הי' מסתפק בגוף ההלכה למ"מ, שיהי מקצת זמנים הראשונים היו חולקים על זה ורצה להכריע פדבריהם מפתח הק"ו או להעמיד ההלכה רק באוקהל ולא במגע ומשא.

דזה אינו דמה הוכחה מזה שלא הי' הלל"מ פנין דנגד הלל"מ אין סתירה מק"ו. רק אי ליפא הלל"מ אז יש לדון ק"ו ונהרי הם אומרים דיש הלכה.

ואי פא להכריע מסברא דלא תהי' הלכה נגד ק"ו דהוא מלתא דסברא. על זה לא הי' ל' מהלכה דאין דנין ק"ו רק הי' ל' דאין לדון על הלל"מ דהוא הלכתא בלא טעמא מסברא. ובלאו ה"נ פנין דבאמת הם קיבלו הלל"מ וזהם אמרו מפי השמועה מחגי זכרני' מלאכי כמ"ש [שם נ"ג א']. למה לי להא דאין דנין פלל.

ומכ"ש האיבעיא דבגמ' מקמי דידע מהברייתא דהם השיבו משום דאין דנין מהלכה. מנ"ל להזכיר זה פלל ולא לפרש מתני' בפשוטה דא"ל פה הלכה ואי אפשר לסתור ההלכה מק"ו.

ואולי י"ל דס"ל דבאמת לא הי' ההלכה אלא באוקהל דרביעית דם. אבל מגע ומשא אמעית מקרא דלא יבוא.

וכמ"ש תוס' דמהאי טעמא אצטריך הלכה לעצם פשעורה שייגלח על מגע ומשא. וברביעית דם ליפא הלכה במגע ומשא.

[ושוב ראיתי בתיו"ט שם וסוף פק"ז] שכתב פן דההלכה על חצי לוג הי' רק באוקהל, ועי' עוד שם דלרש"י רע"ק לית לי' הלכה פלל. אבל לדעתהי פל זה לא יועיל באמת ליישב הסוגיא וכמו שכתבתי.

ועל זה חמר רע"ק שפר לדון ק"ו מעצם פשעורה ונהוצרכו להשיב דאין דנין כו'. אבל גם זה אינו דאי על מגע ומשא דרביעית דם לא הי' הלכה פלל מנ"ל דעלחצי לוג במגע ומשא מגלח.

פנין דטומאת דם דקרא ברביעית ורק בנזיר הי' הלכה דבחצי לוג מגלח באוקהל ואי לא הי' ההלכה במגע ומשא לא יגלח פלל אף בחצי לוג. ולראב"ד שם דחצי לוג דם דבעינו בנזיר נלמד מקרא ניחא.

אבל לתוס' ד"ה ועל חצי לוג הנ"ל קשה. וע"כ פמו שכתבתי לרמב"ם: [סה] וראיתי לררא"ם [פ' אמור כ"א י"א] בד"ה לאביו.

כתב דרז"ל ס"ל דקרא דכל נפשות מת במתים ממש קמירי כו'. והא דדרשינו מיניה לרביעית דם, ברמב"ם ופרק ג' מהל' טו"מ] כו' משמע דאינו ד"ת אלא מדרבנן וסמכו דבריהם על המקראות על דרך אסמכתא.

ולפ"ז לק"מ קוֹשְׁיֵי תוֹס' וְסִנְהֶדְרִין ד' א' הַנִּזְכָּר לְעִיל] לְמָה לִי תִרִי קִרְאֵי לְרִבִיעֵית דָּם
ע"ש. וְסִיּוּם הַלְשׁוֹן אֵלָא מְדַרְבְּנֵן כּו' אִינוּ מְלִשׁוֹן הַרְמַב"ם.

רק הוא הוֹסִיף מְדַעְתּוֹ עַל פִּי הַבְּנֵתוֹ בְּדַבְרֵי רַמְב"ם. וּכְתִבּוּ נִמְשָׁף לְדַבְרֵי רַמְב"ם פְּאֵלוֹ
הַפֶּל מְדַבְרֵיו וְע"כ לֹא אֶקְרָא דְכָל נְפִשׁוֹת לְבַד אֲמַר דְּהוּא אֶסְמַכְתָּא רַק גַּם אֶקְרָא דְבִנְפִישׁ
אָדָם, שְׁהֵרִי סְבוּר דְּלַרְמַב"ם עֵיקַר הַטְּוִמְאָה מְדַרְבְּנֵן.

וְהוּא תְמוּהָ מְאוּד וּמְלִבְד מ"ש לְעִיל מְדַבְרֵיו [בְּפֶרֶק ב'] שְׁמַבִּיא הַטְּוִמְאָה מִקְרָא דְבִנְפִישׁ
אָדָם. דְּמִבְּנֵי מְדַבְרֵיו דְּלִימּוּד גְּמוּר הוּא וְלֹא אֶסְמַכְתָּא דְרַבְּנֵן, וּמְלִשׁוֹן שְׁנֵאמַר שְׁפַתְב
מְשַׁמַּע דְּהוּא פְּשָׁטֵי דְקָרָא.

דְּעַל מָה שְׁהוּא מְדַרְשׁ חֲכָמִים אִפִּי הוּא דְרִישׁ גְּמוּר הַמְקַנְפֵל בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב וְהוּא
דְּאוֹרְיֵיתָא יֹאמַר לְשׁוֹן מְפִי הַשְּׁמוּעָה אֶמְרוּ לְפָרְשׁ. וְלֹא בְּפִישִׁיטוֹת בְּלִשׁוֹן שְׁנֵאמַר וְכַמ"ש
לְעִיל.

וְגַם מ"ש לְעִיל מְפִירוּשׁ הַמְשַׁנָּה שֶׁכ' דְּהַשְׁיָעוּר רְבִיעֵית הַלֵּל"מ וְלֹא מְדַרְבְּנֵן. בְּלֵאוּ הֵכִי
תְמוּהָ ג"כ לְפִי דְבְרֵיו טְוִמְאָת חֲצִי לֹג מִנ"ל.

וְהוּא אִי אֶפְשָׁר לֵוֹמַר דְּהוּא דְרַבְּנֵן. דְּאִיף יִגְלַח גְּזִיר וְעֵבִיד הַקְּפָה וּמִיֵּיתִי קָרְבֵן.

וְכַדְפְרֵיָהּ בַּגְמ' [שָׁם כ"ט א'] לַר"י דְּמַדִּיר בְּנוֹ וְאִיף חֲזִיב עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ, וְתוּ אִיף דִּן
רַע"ק ק"ו לְרִבִיעֵית דָּם מְעַצֵּם כְּשִׁעוּרָה וְר"י הוֹדָה לוֹ יָפָה אֶמְרַתְּ אֵלָא כֹּה הִלְכָה. וְאִי כ
טְוִמְאָת רְבִיעֵית דָּם מְדַרְבְּנֵן וּמִן הַתּוֹרָה טְהוּר.

מָה ק"ו הוּא זֶה וְעַצֵּם מִן הַתּוֹרָה טְמֵא אוֹ עַכ"פ הַלֵּל"מ כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר. וְאִי לַר"י [פ"ג
דִּנְיָיִם מ"ב] דְּדִן דְבְרֵי סוֹפְרִים מְדַבְרֵי סוֹפְרִים וְלִדְיִדְיָה אֶפְשָׁר דַּה"נ דְּנִין דְבְרֵי סוֹפְרִים
מְדַבְרֵי תּוֹרָה.

דְּחֲכָמִים הוּא דְאֶמְרוּ לוֹ שָׁם אֵין דְּנִין דְבְרֵי סוֹפְרִים מְדַבְרֵי תּוֹרָה. הִיָּינוּ שְׁהַחְמִירוּ
בְּדַבְרֵיהֶם כְּעִין שֶׁל תּוֹרָה, אֲבָל לֹא לְהַתִּיר גְּזִילוּת וְהַבָּאָת קְרַבְנוֹת.

וְעַכ"פ מָה עֲנִין ק"ו מָה שְׁחֲכָמִים הַחְמִירוּ. וְכַפִּי הַנִּרְאָה הַכ"מ הַנִּזְכָּר לְעִיל שְׁפַתְב
דְּלַרְמַב"ם קָרָא אֶסְמַכְתָּא.

נִגְרַר וְכַתֵּב אַחַר הַרְא"ם הַנִּזְכָּר דְּלַרְמַב"ם הוּא דְרַבְּנֵן וְדַבְרֵיהֶם צִל"ע: [סו] וְאוּלַי טַעְמָם
דְּלֹא נִיחָא לְהוּ לֵוֹמַר דְּכִנְנָתוֹ שְׁהוּא הַלֵּל"מ. לְפִי שְׁהַרְמַב"ם כְּתִב [שָׁם פ"ב ה' י'] טְוִמְאָת
עַצֵּם אֶמְרוּ הִלְכָה מְפִי הַשְּׁמוּעָה לְפִי שְׁנֵאמַר כָּל הַנּוֹגַע בְּעַצֵּם לְמַדּוּ מְפִי הַשְּׁמוּעָה אִפִּי
עַצֵּם כְּשִׁעוּרָה מְטַמָּא בְּמַגָּע וּמִשָּׂא וְלְפִי שְׁטוּמְאָתוֹ הִלְכָה הָרִי הוּא דִין תּוֹרָה וְלֹא מְדַבְרֵי
סוֹפְרִים ע"כ.

וְכַתֵּב הַכ"מ דַּר"ל לְשִׁיטְתוֹ דְּכָל הַנִּלְמַד מִי"ג מִדּוֹת נִקְרָא דְבְרֵי סוֹפְרִים זֶה שְׁהוּא הַלֵּל"מ
נִקְרָא דְבְרֵי תּוֹרָה כַּמ"ש בְּהַקְדָּמָתוֹ לְזָרְעִים ע"כ. מְשַׁמַּע לְכַאוּרָה מְזָה דַּהַלֵּל"מ נִקְרָא
דְבְרֵי תּוֹרָה.

וְא"כ כָּאֵן שְׁאֶמַר דְּאִינוּ ד"ת ע"כ דְּאִינוּ הַלֵּל"מ. וְלֹא מְקַנְפֵל מְפִי הַשְּׁמוּעָה דְפִירוּשׁ נְפִישׁ
הַדָּם וְדַרְשָׁא דִי"ג מִדּוֹת לִיכָּא בְּזָה, וְע"כ אֶמְרוּ דְּהוּא אֶסְמַכְתָּא דְרַבְּנֵן.

אָבֵל בְּאַמַּת מְלִשׁוֹן רַמְבַּ"ם הַנֵּ"ל מְבִינֵנוּ דְּפִשְׁטֵי דְּקָרְא הוּא דְּנִפְשׁ הוּא הַדָּם וְהַלֵּל"מ
בְּשִׁיעוּרֵינּוּ פִּנְ"ל, וְלִהְלֵקָה לִמְ"מ הוּא קוֹרָא ג"כ דְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְכַמּוֹ"ש בְּפִירוּשׁ הַמְּשֻׁנָּה
[פ"ו דְּמִקְנָאוֹת מְשֻׁנָּה ז] מִהַתּוֹסְפֵתָא שָׁם, [כֵּן הוּא הַגִּי'רְסָא וְהַבִּיאָה ג"כ בַּהֲר"ש שָׁם סוֹף
מ"ז].

שְׂאֵמְרוּ שִׁיעוּרוֹ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְכַתֵּב וְכָבֵר בִּינְאֲרָנוּ שְׂאֵינּוּ סוֹתֵר מ"ש שִׁיעוּרֵינּוּ הַלֵּל"מ
שְׁכָל מַה שְׂאֵינּוּ בְּפִסּוּק יִקְרָאוּהוּ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים ע"כ, וְרַמְזוּ בְּזֶה לִמְ"ש וּבְפֶרֶק י"ז דְּכָלִּים
סוֹף מִי"ב] ע"ש.

וְכֵן פֶּתַח הַה"מ בְּשִׁמּוֹ (בְּפֶרֶק א' מְאִישׁוֹת סוֹף הַל' ב') ע"ש. וְכֹנְנָתוֹ לְדְבָרֵי בְּתֻשׁוּבָה
אֵהִיא דְּהֵתָם שְׁהַעֲתִיקָה הַרְמַב"ן וְבַס' הַמְצֹאֹת שְׁוֹרֵשׁ ב' שְׁהַזְכִּירוּ הַה"מ שָׁם, וְהוּא
בְּתֻשׁוּבַת פֶּאֶר הַדּוֹר [ס' קמ"ד] ע"ש.

וְהַכ"מ שָׁם הִרְאָה דְּבָרֵי מִתּוֹסְפֵתָא הַנֵּ"ל ע"ש. וְהִי"ל לְהַבִּיא מִדְּבָרֵי פִירוּשׁ הַמְּשֻׁנָּה
הַנֵּ"ל.

וְהָרֵי דַהֲלֵל"מ אֵין קְרוּי דְּבָרֵי תוֹרָה, רַק דְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְאֵף דְּשָׁם פֶּתַח רַק לְעַנְיָן קְרִיאַת
הַשָּׁם אָבֵל דִּינוֹ כְּדְבָרֵי תוֹרָה לְגַמְרֵי.

בְּזֶה יֵשׁ חִילּוּקִים דַּהֲלֵל"מ שֶׁהוּא לְפָרֵשׁ הַפְּתוּב כְּשִׁיעוּרֵינּוּ הַלֵּל"מ זֶהוּ ד"ת גְּמוּר גַּם
לְעוֹנְשֵׁינּוּ כַּמּוֹ"ש לְעֵיל. וְחִילּוּק זֶה מְבִינֵנוּ דְּבָרֵי הַרְ"ן פֶּרֶק כָּלֵל גְּדוּל] וּבְחִידוּשֵׁינּוּ רִישׁ
פֶּרֶק הַזּוֹרֵק] הַנְּזַכֵּר לְעֵיל, לְעַנְיָן מְעַבִּיר ד' אֲמוֹת בְּרַה"ר גְּמָרָא גְּמִירֵי.

דַּהֲלֵל"מ הִי שֶׁהוּא בְּכָלֵל הוֹצָאָה דְּקָרָא וְנִסְמְכָה עַל הַפְּתוּב וְע"כ עוֹנְשֵׁינּוּ עֲלָיו, מִשָּׂא"כ
בַּהֲלֵל"מ גְּמוּר ע"ש, וְעִי' רַמְבַּ"ם [פִּי"ב מְשַׁבֵּת סוֹף הַל' ח' וְהַל' ט"ו] ע"ש. וּבְרִוּר
דְּלַחֲלִיּוּק זֶה כִּי הַרְמַב"ם בְּעֶצֶם כְּשִׁיעוּרָה.

וְמַה שְׁכַתֵּב הַכ"מ הַנֵּ"ל בַּהֲלֵל"מ. סוֹתֵר דְּבָרֵי עֲצָמוֹ בְּרִישׁ הַל' אִישׁוֹת הַנֵּ"ל, וְמ"ש
מִהַקְדָּמַת פִּי הַמְּשֻׁנָּה.

לֹא נִמְצָא שָׁם דְּבָר זֶה. וְכַפִּי הַנִּרְאָה הוּא לְמַד כֵּן מִשָּׁם מִסְבָּרְתוֹ מִמָּה שְׂאִיתָא שָׁם דְּכָל
דְּבָרִים הַנְּדַרְשִׁים מִי"ג מִדּוֹת וְאֵין גּוּף הַדְּבָר מְקוּבָּל יְפוּל בּוֹ מְחַלְקֵת מִשָּׂא"כ בַּהֲלֵל"מ
יַעו"ש, וּמִזֶּה הוּא סוֹבֵר דַּע"כ נִקְרָא דְּבָרֵי תוֹרָה דְּכָל דְּרָשׁוֹת י"ג מִדּוֹת הוּא מַה שְׁחִידוּשׁוֹ
סוֹפְרִים לְדָרוּשׁ כֵּן דַּע"כ יְפוּל מְחַלְקֵת מִשָּׂא"כ הַלֵּל"מ שְׁמֻקְוָבֵל כֵּן לֹא שְׁיִיךְ לְקִרוֹתוֹ
דְּבָרֵי סוֹפְרִים.

אָבֵל הוּא נִגְדַּד דְּבָרֵי בְּפִי הַמְּשֻׁנָּה וּבְתֻשׁוּבָה הַנֵּ"ל: [סז] וּבְגוּף הַדְּבָר מַה שְׁכַתֵּב שְׁטוּמְאָתוֹ
הַלְקָה, צִיָּין הַכ"מ לְנִזִּיר וְחֻלּוּיִן [קכ"ו ב'] וְעִירוּבֵינּוּ [ד' א'] ע"ש. וּבְעִירוּבֵינּוּ שָׁם הוּא
לְעַנְיָן שִׁיעוּרֵינּוּ הַלֵּל"מ, וְעַל הַשִּׁיעוּר כְּשִׁיעוּרָה אָמְרוּ שָׁם דְּקָרָא אֶסְמִכְתָּא וְהוּא הַלֵּל"מ
ע"ש.

וְאֵי כִּינֵת הַרְמַב"ם רַק עַל הַשִּׁיעוּר דֶּהוּא הַלֵּל"מ. פְּשִׁיטָא שֶׁהוּא דְּבָרֵי תוֹרָה גְּמוּר כִּינֵן
דְּגוּף טוּמְאָתוֹ ד"ת וְכָלֵל שִׁיעוּרֵי הָאִיסוּרֵינּוּ דְּתוֹרָה סְמִכָה אַהֲלֵל"מ כַּנֵּ"ל.

וְלֹא הִנֵּה צְרִיךְ הַרְמַב"ם לְפָרֵשׁ זֶה. [וְשָׁם הַל' ב' לְעַנְיָן כּוֹזֵית מִהַמַּת.

פְּתַב אַע"פּ שֶׁהַשְּׂעוּרִין הַלל"מ אָמְרוּ חֻכְמִים תְּחַלַּת בְּרִייתוֹ כּו' ע"ש. מִשְׁמַע דְּגַם זֶה מִשְׂעוּרִין דֶּה־לל"מ רַק שְׁנוֹתַן טַעַם לִהְלַל"מ וּכְמ"ש בְּפִירוּשׁ הַמְּשַׁנֶּה ג"כ טַעַם זֶה עַל רְבִיעִית דָּם כַּנְזָר לְעִיל, וְלֹא פְתַב שֵׁם לְבָאָר דְּהוּא מַד"ת וְלֹא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים כְּמ"ש קָאן.

אַבְל בְּאַמַּת לְשׁוֹן הַרְמַב"ם שֶׁפְתַב דְּטוֹמְאָתוֹ הִלְכָה וְלֹא פְתַב שֶׁשְׂעוּר הִלְכָה. מְבֹאָר דְּעַל גּוּף הַטוֹמְאָה קָאֵי וְלֹא עַל הַשְּׂעוּר וְא"כ הָא דְּעִירוּבִין אִינוּ עֲנִין לְזֶה כְּלָל.

וְעִי' בְּחִידוּשֵׁי הַרְשָׁב"א (שְׁבַת קל"א ב') סוּף ד"ה עֶצֶם, וּמ"ש מְחֻלִּין שֵׁם אֵיתָא בְּגִמְרָא גּוּף הַדִּין אַבְל לֹא נִזְכָּר כְּלָל אִם הוּא ד"ת אוֹ הַלל"מ. רַק רַש"י שֵׁם ד"ה עֶצֶם פְּתַב הִלְכָה לְמ"מ דְּמַגְע וּמִשָּׂא אֵית לִי כּו' כְּדֵאִיתָא [בְּנִזִּיר נ"ד א'] עֶצֶם כְּשֶׁעוּרָה הִלְכָה ע"כ.

וְהַתּוֹס' שֵׁם ד"ה עֶצֶם דְּחֹו דְּבָרֵי דְּמִקְרָאֵי יִלְפִינּוּ לָהּ וּבְנִזִּיר נ"ד א' [וְהַהִלְכָה הוּא רַק מֵה שֶׁהַנִּזִּיר מְגַלַּח ע"ש. וְדְבָרֵי רַש"י כְּהַרְמַב"ם.

אַבְל אֵין רְמִז מְזֶה בְּגַמ' שֵׁם כְּלָל וְלֹא הִיל"ל אֶלְא מְנִזִּיר. וְגַם שֵׁם לֹא נִתְפָּרֵשׁ מֵהַגְמ' עַל מָה הֵיטָה הַהִלְכָה.

וּבַתּוֹס' שֵׁם רִישׁ ד"ה עֶצֶם מְפָרֵשׁ ג"כ אֲגִילוּת ע"ש. וְכֵן בְּהַמְפָּרֵשׁ לְנִזִּיר שֵׁם הַמְּכַנֶּה בְּשֵׁם רַש"י בְּרִישׁ ד"ה אֵיבְעִיָא וּבַד"ה ת"ש ע"ש.

אַבְל בְּפִירוּשׁ הַמְּשַׁנֶּה לְרַמְב"ם שֵׁם [סוּף פָּרְק ז'] פְּתַב וְעֶצֶם כְּשֶׁעוּרָה לֹא בָּא לְשׁוֹן מְבֹאָר בַּתּוֹרָה בְּטוֹמְאָתוֹ כְּמ"ש בְּאַהֲלוֹת אַבְל הוּא הִלְכָה ע"כ, וְזֶהוּ כְּדְבָרֵי בְּחֻבוּנְיוֹ קָאן דֵּאֵע"ג דְּמִפְּנֵי בְּפִתּוּב כָּל הַנוֹגַע בְּעֶצֶם, וְלִהְיוֹן יִתְבָּאָר זֶה (וְעֵינִין בְּתַשׁוּבַת חו"י (ס' קכ"ב אוֹת נ"ב) פְּתַב עֶצֶם כְּשֶׁעוּרָה שֶׁהַנִּזִּיר מְגַלַּח צ"ע שֶׁלֹּא פְתַבו רַמְב"ם פָּרְק ז' מְנִזִּירוֹת שֶׁהוּא הַלל"מ ע"ש.

וְנִגְרַר בְּפִשְׁטוֹת אַחַר הַתּוֹס' דְּהַהִלְכָה בְּגִילוּת הַנִּזִּיר. וְאֵלוֹ רָאָה דְּבָרֵי בַפִּיה"מ הִי יוֹדַע לְחַפְשׁ זֶה בַּה' טו"מ וְהִיָּה מוֹצְאוֹ].

וּמִלְשׁוֹן הַגַּמ' דְּשְׁבַת [קל"ב א'] עֶצֶם כְּשֶׁעוּרָה מְטַמָּא הִלְכָה. מִשְׁמַע כְּרַש"י וְרַמְב"ם. אַבְל בְּגִלּוֹן גְּמָרָא שְׁלֵי פְתַבְתִּי לְמַחֲוֹק תִּיבַת מְטַמָּא עַפ"י דְּבָרֵי תוֹס' חוּלִין וְנִזִּיר הַנָּ"ל. וְגַם בְּרַש"י שֵׁם רִישׁ ד"ה עֶקִיבָא וּבְפִירוּשׁ רַבִּינוּ חֲנִנְאֵל הַנְּדָפְס מַחְדָּשׁ] וּבַפְּסָחִים וּבְנִזִּיר לִיתָא, וְחִידוּשׁ עַל מַגִּיהֵי הַש"ס שֶׁלֹּא הִרְגִּישׁוּ לְהַגִּיהַ זֶה, [וְעַתָּה רְאִיתִי בְּסִפְר דְּקִדּוּקֵי סוּפְרִים מְבִיא גַם מִב' סְפָרֵי כַת"י דְּלִיתָא זֶה].

וּבְרַש"י שֵׁם וּבַפְּסָחִים [פ"א ב'] ד"ה וּמִי פְתַב עַל זֶה שֶׁהַנִּזִּיר מְגַלַּח הַלל"מ ע"ש, וְצ"ל דְּאִינוּ סוֹתֵר לְמָה שֶׁפְתַב בְּחוּלִין רַק דְּשֵׁם דְּקָאֵי בְּנִזִּיר נִקְט נִזִּיר דְּכִינּוּן דְּטוֹמְאָתוֹ הַלל"מ מְמִילָא גַם גִּילוּת נִזִּיר ע"ז הַלל"מ וּמִקְצַת פְּעִין זֶה בְּנִזִּיר [נ"ג סוּע"א] לְמַעוּטֵי עֶצֶם כְּשֶׁעוּרָה דְּעַל אֶהֱלוֹ לֹא ע"ש אַע"ג דְּבִאֲוָהֵל אֵין מְטַמָּא כְּלָל מִשּׁוּם דְּקָאֵי בְּנִזִּיר אֲשַׁמְעִינּוּ דְּאִין מְגַלַּח]: [סח] וְאֶפְשָׁר לֹאמַר עוֹד דַּס"ל בְּאַמַּת דִּישׁ עוֹד הַלל"מ בְּיַחּוּד עַל גִּילוּת נִזִּיר, כְּמִשְׁמַעוֹת פִּשְׁט הַלְשׁוֹן אֵין דְּנִין ק"ו מִהִלְכָה דְּדִין הַק"ו הוּא לְעַנְנֵן הַגִּילוּת וְלֹא לְעַנְנֵן הַטוֹמְאָה, וְעַל זֶה אָמַר דְּאִין דְּנִין מִהִלְכָה מִשְׁמַע דְּהַהִלְכָה ג"כ עַל הַגִּילוּת דְּלִדִּידִין טוֹמְאָתוֹ הַלל"מ עַל טוֹמְאָה דֶּה־לל"מ אֵין לְגַלַּח.

ויכמו שפתי ללעיל לרמב"ם ברביעית דם. וכן הוא לתוס' ברובע עצמות שפתיבו (שם נ"ג ב') ד"ה חרב וד"ה או בעצם דהלל"מ הוא וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש, ואין פונתם בזה משום דקרא משמע בעצם הדומה לאדם.

וכמ"ש רמב"ם שם [בפרק ב' הל' ח'] ובפירושו המשנה [סוף פרק א' דאהלות] ופרק ב' [סוף משנה א'] וריש [משנה ג'] ע"ש. דא"כ הי' להם לפרש זה דקרא לדבר אחר, ודמשום הכי צ"ל דזהו אסמכתא והם פתבו זה סתם ובפשיטות.

ע"כ פונתם בזה האי דתנו שם (נ"ד סוף ע"א) דאאנהל רובע עצמות אין מגלח, ואי טומאתו ילפינו מהאי קרא אמאי אין מגלח דהאי קרא באנהל פתיב כמ"ש שם על פני השדה זה המאהיל כו'.

ע"כ אמר דהוא אסמכתא ועל הלל"מ אינו מגלח. ובעצם כשעורה דלהתוס' ילפינו מקראי הוצרכו לומר [שם נ"ז רע"א] טעם דצריך הל"מ לגלח משום דס"ד למעט מלא יבוא וכווננו בזה לדרשת הגמ' [שם מ"ח א'] בנפשות המטמאות בביאה הפתוב מדבר.

אבל שם אמר זה אקרא דנפש מת דלא נימא נפש בהמה בכלל ע"ש. ונהרי בקרא דבתריה פתיב לאביו וגו' לא יטמא וילשון יטמא כלל כל טומאות גם מגע ומשא.

[ובספר גור אריה ממהר"ל פראג פ' אמור ד"ה נפשית מת כתב לדחות תירוץ הרא"ם שם על קושית התוס' [סנהדרין ד' א'] הנוצר לעיל שפונתי לזה מדנפשי, דהא שם אתקיש מגע לאנהל דכתיב לא יבוא ולאביו כו' לא יטמא ע"ש.

והנה הוסיף היקוש דגם לא יבוא ר"ל גם מגע בקרא דהתם והכי נמי בקרא דהכא בנזיר. ומיהו היקוש זה לא ידעתי מנא לי', וקרא קמא בנפש הוא הדם ואידך בשאר טומאת מת דלא פתיב שם נפש.

ואימא מדשינה וכתב בנפשות לא יבוא לומר דבזה אין מטמא אלא באנהל. ואין פדאי לדחות מפני זה תירוץ הנ"ל, ומה שכתב עוד לדחות דנילף ק"ו מעצם כשעורה ע"ש.

הנה בזה תלוי בפלוגתת רש"י ותוס' הנ"ל דלרש"י ורמב"ם טומאתו הלכה ואין דנין ק"ו מינה והיל"ל טפי ק"ו מנבילה ושרץ. אבל גם זה אינו דיוחי כלל דהרי קיי"ל מלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא], וע"כ הא דצריך הלל"מ לגלח על עצם כשעורה משום דעיקר טומאתו רק הלל"מ.

וע"כ הנה אמנא שלא לגלח. ומשום הכי מיייתי רש"י חולין הנ"ל מהא דנזיר דגורף הטומאה הלל"מ.

אף דשם קאי לענין גילוח הנזיר רק דמזה מוכח דגם טומאתו הלל"מ דאם הוא מקרא לא צריך הלל"מ לנזיר דמגלח ולהראב"ד [שם בפ"ג מטו"מ] ג"כ ב' הלל"מ הם אלא שחלוקים. שכתב דבמגע מטמא מקרא ובמשא דמטמא הלכתא הוא ששנזיר כו' (נראה לי דצ"ל ונזיר ע"ש).

ולפי דעתו במגע ע"כ הא דמגלח הוא הלל"מ דאי לאו הכי ניליף לרביעית דם בק"ו למגע מיתה, וטעמו כמ"ש שם אח"כ דבנזיר מחצי לוג דם וחצי קב עצמות פמת שלם

ולא רובע וכ"ש עֶצֶם פְּשֻׁעוֹרָה וְצָרִיף להלל"מ ומהאי טעמא, ואף גם בְּמִשְׁא נְמִי אָף דְּטוֹמְאָתוֹ לְפִי דְעֵתוֹ הִלְל"מ מ"מ גם גִּילּוּחוֹ הִלְל"מ דְּהוּא פְּלִיג אַרְמָב"ם.

וס"ל דְּגַם הִלְל"מ חָשׁוּב דְּבָרֵי תוֹרָה מ"מ אֶצְטְרִיף הֵבָא הִלְל"מ מִטְעַם הַנְּ"ל. וְכֵן פְּתַב שֵׁם אַח"כ עַל מַגְע וּמִשְׁא כו' אִין דְּנִין מַעְצָם פְּשֻׁעוֹרָה שְׁהוּא הֵלְכָה בְּנִזִיר ע"ש, הִנֵּה פְּתַב אֶתְרַנּוּיָהוּ דְּהוּא הֵלְכָה בְּנִזִיר.

וּלְפִי דְעֵתוֹ גַּם רֹבַע עֲצָמוֹת בְּמַגְע וּמִשְׁא דְּמַגְלַח בְּנִזִיר הִיא מֵהִלְל"מ וּבְכָלֵל הֵלְכָה דְעֶצֶם פְּשֻׁעוֹרָה, וְהַתּוֹס' דִּס"ל דְּגַם מִשְׁא מְקָרָא. כְּוִנּוּ לִמ"ש [בְּנִזִיר נ"ד א'] אֶבְרַיִתָא דְּכַמַּת זֶה אֶבְרַ מִן הַמַּת לר"י הוּא בְּדְאִית בִּיָּה עֶצֶם פְּשֻׁעוֹרָה וְאִם אִינוּ עֲנִין לְמַגְע תְּנַהוּ עֲנִין לְמִשְׁא ע"ש.

וּקִי"ל כר"י לְגַבֵּי ר"ל: אֶבְל הַתּוֹס' נִזִיר שֵׁם ד"ה אֶלָּא. הַנִּיחוּ בְּקוֹשְׁיָא לר"י דְּהוּל"ל בְּכַמַּת זֶה עֶצֶם פְּשֻׁעוֹרָה ע"ש.

וּי"ל דְּבְאָמַת קָרָא דְּכַתִּיב בְּכַמַּת דְּדַרְשִׁינוּ אֶבְרַ לֹא קָאִי אֶעְצָם דְּכַמַּת וְלֹא מִשְׁמַע עֶצֶם אֶלָּא אֶבְרַ מַמַּת. וּמֵהָאִי קָרָא לֹא שְׁמַעִינוּ טוֹמְאָת מִשְׁא אֶלָּא עַל אֶבְרַ שְׁיֵשׁ בּוֹ עֶצֶם וְטוֹמְאָת מִשְׁא דְעֶצֶם פְּשֻׁעוֹרָה הוּא הִלְל"מ.

וּאֵע"ג דְּגַם פְּשֻׁעוֹרָה מַגְלַח וְחַיִּיב עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ וּא"כ לֹאִיזָה עֲנִין אֲמַר הַכְּתוּב זֶה רַק בְּאֶבְרַ. י"ל דְּהִנֵּה רַע"ק דְּדָן ק"ו מַעְצָם פְּשֻׁעוֹרָה לְרַבִּיעִית דָּם דְּמַגְלַח, אָף דר"א ור"י רַבּוּתוֹ דְּחַו דְּבָרֵיו.

מִשְׁמַע דְּהוּא נִשְׁאָר בְּדַעְתּוֹ מֵהֶבְרַיִתָא [שֵׁם נ"ב סוּע"א] שְׁשָׂה דְּבָרִים שְׂרַע"ק מְטַמָּא כו' יַעו"ש. וּבַתּוֹס' ד"ה ת"ש הוֹכִיחוּ מְדָלָא אֲמַר רֹבַע עֲצָמוֹת דְּהֵתָם לְעֲנִין תְּגַלַּחַת נִזִיר אִיִּרֵי ע"ש.

וְהוּא מְבֹאָר ג"כ בַּגַּמ' [שֵׁם רַע"ב] דְּאֲמַר וְאִיבְעִית אִימָא כִּי קְתַנִּי הִכִּי דְנִזִיר מַגְלַח עַל אֶהֱלוֹ ע"ש. וּמ"ש תּוֹס' לְהוֹכִיחַ מֵהֶבְרַיִתָא עֲצָמָה.

הִיִּינוּ לְתַת טַעַם לְדְבָרֵי הַגַּמ' גּוֹפִיָה דְנִקְט גִּילּוּחַ נִזִיר. וְהִי"ל הִכִּי דְמִטְמָא בְּאִוְהֵל לְאִפּוֹקֵי עֶצֶם כו' דְּבְרַיִתָא מְטוֹמְאָה מִיִּרֵי וְלֹא נִזְכַּר גִּילּוּחַ נִזִיר כְּלָל.

וְע"כ מְשׁוּם דְּמוֹכַח מֵהֶבְרַיִתָא דְלַעֲנִין נִזִיר נִשְׁנִית מְהָא דְנִקְט חֲצִי קַב עֲצָמוֹת. וְהִרֵי שֵׁם בְּכָלֵל הַשְּׁשָׂה דְּבָרִים הוּא רַבִּיעִית דָּם.

וְהִרֵי דִס"ל דְעַל רַבִּיעִית דָּם מַגְלַח. וְכֵן הוּא בְּתוֹס' (שֵׁם סוּע"א) ד"ה שְׁבָא [נְרִישׁ ע"ב] סוּד"ה וְאִיבַע"א גַּם לְאִינָף שְׁיִנּוּיֵי דְבַגְמ' שֵׁם ע"ש.

וְהַמְפָּרֵשׁ הַמִּנּוּחַס לְרַש"י [שֵׁם ב'] ד"ה וְאִיבַע"א כְּתַב וּא"ת רַבִּיעִית דָּם כו' לְרַע"ק מִיטְמָא נִזִיר בְּאֶהֱלוֹ כו' ע"ש. וּמ"ש לְשׁוֹן מִיטְמָא וְלֹא מַגְלַח.

מְשׁוּם דְּבְרַיִתָא נְמִי טוֹמְאָה קְתַנִּי וְקָאִי אֶנְזִיר דְּמִיטְמָא לְעֲנִין גִּילּוּחַ נִקְט לְשׁוֹן הֶבְרַיִתָא. וּמ"ש אֶהֱלוֹ ר"ל וּכ"ש מַגְע וּמִשְׁא דְיִלְיָף בְּמַתְנֵי מַק"ו.

וכן בתוס' ד"ה שפא הנ"ל הביאו מרע"ק דמתני' ותנא דתני סתמא בכל טומאות שבו קאמר. ורש"י נקט אהילו דבזה מיירי הכא להך לישנא לאפוקי עצם אבל נדאי גם להך לישנא הכי נמי למגע ומשא.

דאי אפשר לומר אנהל דוקא. דא"כ הנה מצי לומר איפכא דקתני מה דמגלח אמגע ומשא לאפוקי רביעית דם דאין מגלח אמגע ומשא, ויהי' עצם בכלל ולא רביעית דם: [ע] ובשיטה מקוננת שם בשם תוספי הרא"ש הקשה, הא רע"ק יליף דמגלח מעצם והוא רק אמגע ומשא.

וכתב וצ"ל להך שינויא דרע"ק גמרא גמיר דמגלח על רביעית דם גם על אהילו. ובמתני' ל"ד דר"א קאמר ע"כ, ומ"ש גמרא גמיר אין ר"ל הלל"מ רק דקיבל מזקנים שקדמוהו. וכ"כ בש"מ שם אח"כ בשם הר' עזריאל דרע"ק ס"ל פקצת זקנים דרביעית דם לכל ע"ש. ומ"ש להך שינויא צ"ע לכאורה מהיכי תיתי להכניס מחלוקת בין תירוצי הגמ' בזה ופשיטה דברייטא דמתנייא סתמא משמע כן.

ואולי הוא לשיטתיה דשם [נ"ג ב'] פתב בשם הרא"ש בפירושו עמ"ש שם לאפוקי מדרע"ק דאמר רביעית דם מגלח. הקשה הא נמי שמעינן מדלא תנייה.

ותירץ דהנה אמינא דהוא בכלל עצם כשעורה דמיניה אתי בק"ו ע"ש. ואי ס"ד דלרע"ק אין חילוק ברביעית דם בין אהלו למגע ומשא.

אפתי נדע מדלא תני אהילו דרביעית דם דע"כ מתני' דלא כרע"ק. וממילא גם מגע ומשא לא דהא בין רבנן בין רע"ק לא מחלקי ביניהם.

וי"ל דמשום הכי אמר שם דהוא רק להך איבע"א. ולא ינף י"ל דקאי רק אמגע ומשא דיליף מק"ו, ואף דתני סתם הא גם עצם כשעורה תני שם סתם וסוגיא דהכא פאינף שינויי דשם.

אבל גם לפ"ד אין מוכרח כ"כ דהוא מפרש שם דכוננו לרע"ק דמתני' דהיינו דהוא משמע דגורס בגמ' כמו שהעתיק הלשון לאפוקי כו' ולא כלפנינו. [ושוב מצאתי בפירושו הרא"ש נזיר הנדפס מחדש בש"ס ווילנא שם איתא הגירסא לאפוקי כו' ע"ש].

וי"ל דכוננת הגמ' לא לשיטת רע"ק עצמו רק למ"ש במשנה לדבריו דר"א דבזה דן ק"ו ויבואו לטעות אחריו הוצרך לאפוקי. אבל לפנינו בגמ' הגירסא דאמר רע"ק רביעית דם הבה מב' מתים מטמא באנהל.

וכן הוא בהמפרש המיוחס לרש"י. וראיתי בהמאירי לנזיר שם פתב והגירסא הנכונה לאפוקי כו' מגלח כדאי' במתני' ויש גורסין כו' הבה משני כו' ואינה גירסא מיושבת ע"כ.

וכפי הנראה הבין דלגירסא זו ממצעינן הא דמשני מתים. וזה באמת אין מתנישב.

ובאורח מישור לשם האריף לידחק בזה וסיים בצ"ע, אבל לדעתי פשוט דכוננת הגמ' לדבריו רע"ק בפרייתא דלעיל דקאי לענין טומאת נזיר לגלח, ומשום דהתם תני בבא מב' אמר גם כן פלשון הברייטא ולא דהך לאפוקי הוא מזה רק מגוף דין הגלוח ברביעית דם גם ממת אחד, ובדברי המפרש שם נראה לי דיש ט"ס.

שְׁפָתַי שֵׁם בַּד"ה לְאַפּוֹקֵי כו' קמ"ל סִיפָא דְמַמַּת אֶחָד בְּעֵינָא לָהּ ע"כ, וּבְרוּר בְּעֵינֵי דְמַלְתָּ
בְּעֵינָא לָהּ ט"ס וצ"ל נְמִי לֹא. וְהִבְקִי בְּכַתְבֵי יָד קְדָמוֹנִים יָדַע דְּבַקְלָל לְהַתְחַלְלָהּ נ' בַּב' וּמ'
בַּע' לְפָנֵי אֵיזָה מַעֲתִיק.

וְהִבָּא אַחֲרָיו הוֹסִיף נִיקוּד עַל מַלְתָּ בְּעֵי לְסִימָן ר"ת. וְהִגִּיהָ לָהּ בְּמַקּוֹם לֹא עַל פִּי הַבְּנֵתוֹ
בְּגִירְסָא שְׁלֵפְנֵיו, וְנִשְׁתַּבְּשׁוּ הַסְּפָרִים ע"י זֶה.

וְעֵיקַר הַגִּירְסָא לְדַעֲתֵי כְּמוֹ שְׁפָתַי: [עא] וּמַל וּמַלְשׁוֹן מְטַמָּא בְּאַוּהָל מְבוֹאָר דְּאַדְרָבָא
דְּנֻקָא אֲאָהִילוֹ קָאֵי הָכָא, וְאֵע"ג דְּבַבְרֵיִתָּא שְׁנָאוֹ סְתָם הָכָא נִקְטָא אוּהָל, וְי"ל מְשׁוּם דְּדִין
מַגְעָ וּמִשְׁאָ מְפֻרְשׁ בְּמִשְׁנָה בְּסוּף הַפָּרָק ד' רע"ק וּפְלֻגְתָּת רַבּוּתָיו.

וְאֵף לְמ"ד וּכְתוּבוֹת פ"ד ב' הִלְכָה כְּרַע"ק מְרַבּוֹ. לֹא אָמַר אֱלָא מְרַבּוֹ וְלֹא מְרַבּוּתָיו,
דְּאַפִּילוֹ מְחַבְּרֵיו נְמִי לֹא כַּמ"ש וּבְעִירוּבֵין מ"ו ב', וְע"כ אָמַר דְּסִיפָא אֲצַטְרִיף לְאַפּוֹקֵי
מַרַע"ק דְּבַבְרֵיִתָּא דְּאָמַר גַּם בְּאוּהָל דְּלֹא נִימָא דְּבָהָא הִלְכָה כְּנֻתְיָהּ וְכַנְזָפָר לְעֵיל מַמ"ל
בְּשֵׁם מַהֲרִיק"ו אֱלִיבָא דְּרַאָב"ד.

וְא"כ אֲדַרְבָּא מְסוּגֵיָא דְּהָכָא מְבוֹאָר ג"כ דְּקָאֵי גַם בְּאוּהָל, וְהַתּוֹס' שֵׁם ד"ה הֵתָם פְּתָבוּ
הָכִי גְרַסִּינָן הֵתָם כו' וְה"פ מַרַע"ק דְּבַסוּהָ"פ דְּעַל מַגְעָ וּמִשְׁאָ מַגְלַח ע"ש וּבְאַנְרַח מִישׁוּר.
וְנִרְאָה דְּהִגִּיהוּ כֵּן מִפְּחַ גְּנוּשֵׁית הָרָא"ש הַנְּ"ל דַּע"כ צ"ל דְּקָאֵי אֲדַרַע"ק דְּמַתְּנִיתִין דְּאָמַר
רַק בְּמַגְעָ וּמִשְׁאָ כַּנְ"ל, אֲבָל נִרְאָה דְּמִשׁוּם הָכִי ג"כ אֵין הַמְּנוֹכְרַח לְמַחֲזִיק הַגִּירְסָא דִּי"ל
דְּהִיָּה אֲמִינָא הָא דְּלֹא תַנְיָה מְשׁוּם דְּבַפְּלוּגְתָּא לֹא קְמִירֵי כְּדַמְשִׁינָן בְּכַמְהָ דְּוֹכְתֵי וְאַפִּילוֹ
אֵי אֵין הִלְכָה כְּמֵאן דְּפֻלִּיג לֹא תַנְיָה, כְּמְבוֹאָר [בִּיבְמוֹת ט' סוּע"א וְרַע"ב] דְּרַק ב"ש
בְּמַקּוֹם ב"ה לֹא חָשִׁיב לְהוֹ ע"ש.

וְא"כ שְׁפִיר הַנְּצָרָה לְמַתְּנֵי בְּסִיפָא לְסִתְּוֹם הִלְכָה כְּחַכְמִים וְלְאַפּוֹקֵי מַדְרַע"ק. וְע"ש [נ"ו
סוּע"ב] סוּד"ה רְבִיעִית פְּתָבוּ ג"כ בְּפִשְׁטוֹת וְה"ה דְּהוּל"ל עַל אֲהִילוֹ כו' ע"ש.

וְכֵן פְּתַב הַמְּאִירֵי [שֵׁם בְּסו"פ ז'] דַּע"פ שְׂרַע"ק אֵף בְּאַהִילוֹ אָמַר כֵּן כַּמְשַׁנְת"ל בְּשְׁמִיעַת
שְׁשָׁה דְּבָרִים לְדַבְּרֵי חַכְמִים אָמַר כו' ע"ש וְגַם בְּשִׁטָּה מְקַוְבָּצַת שֵׁם בְּשֵׁם פִּירוּשׁ הָרָא"ש
כְּתַב לְעֵיל פְּרִישֵׁית דְּלַדְר"א אָמַר אֲבָל רַע"ק ס"ל גַּם אֲאַהִילוֹ מַגְלַח ע"כ.

וְכַנּוּן לְמ"ש לְעֵיל מְתוּסְפוּתָיו וּמִשְׁמַע מְזָה דְּכַתְּבָן יַחַד הַפִּירוּשׁ עִם הַתּוֹס'. וּבְפִירוּשׁ
הָרָא"ש הַנְּדָפְסָ מְחַדָּשׁ יֵשׁ שֵׁם נ"ב ב' הַלְשׁוֹן הַנְּזָפָר לְעֵיל מְהַשִּׁיטָה מְקַוְבָּצַת בְּשֵׁם
תּוֹסְפוּתָיו.

וְע"ש סוּע"א פְּתַב ג"כ הוֹכַחַת הַתּוֹס' דְּהַבְּרֵיִתָּא לְעַנְיָן נְזִיר וְע"ש נ"ו סוּע"ב חָסַר דְּבוּר
הַנְּ"ל דְּבְשִׁיטָה מְקַוְבָּצַת בְּשֵׁמוֹ]. וְכָאן פְּתַב בְּסִתְּוֹם אוּלַי הַזֶּר בִּיָּה.

וְעִי' בְּתוּי"ט שֵׁם [סוּפ"ז דְּנְזִיר מ"ד] ד"ה אֵינוֹ וְסוּף ד"ה אֵין הִבִּיא זֶה בְּשֵׁם רַש"י. [הוּא
וְכָל הַמְּחַבְּרִים קָרוּ כֵּן לְהַמְּפָרֵשׁ דְּנְזִיר כְּמוֹ שְׁנַתְּיָחַס בְּדָפוּס, רַק הַכ"מ קָרִי לָהּ הַמְּפָרֵשׁ
כַּמ"ש בְּיַד מְלָאכִי] כָּאֵלוֹ הוּא חִידָשׁ זֶה מְדַנְפְּשִׁיָּה, וּבְסִפָּר תּוֹס' רַע"ק אַ עַל מְשֻׁנּוּת [שֵׁם
אוֹת מ"ו] פְּתַב מְאוּד תְּמוּהָ דְּמַנ"ל זֶה יַעו"ש.

והיה בהעלם מעיניו לשעה הסוגיא [דדף נ"ב הנ"ל. ועכ"פ במגע ומשא לדברי הפל לא
הדר ביה רע"ק פלל וגם לגירסת תוס' ורא"ש והמאירי הנ"ל בהא [דדף נ"ג ב'] לאפוקי
מרע"ק דסוף המ' משמע פן.

דאי רע"ק עצמו חזר בו אח"כ והודה לדברי רבותיו. מה צורך לאפוקיה מיניה, וכפי
הנראה מסתמא לא יחלוק רע"ק על גוף הפלל דאין דנין ק"ו מהלכה.

רק י"ל דבהא פליג דס"ל דלאו הלל"מ הוא פלל דגוף טומאה מגע ומשא בע"כ ילפינן
מקראי, ומה שפכתתי לעיל מראב"ד דמקרא בעיא בנזיר טומאה ע"י דבר הדומה למת
שלם. הוא חידוש דבר זה לדידן דע"כ הלכה בנזיר פנ"ל, ורע"ק י"ל דלא ס"ל הכי ודכל
שנטמא בטומאה מן המת שמשמאתו הנזיר מגלח מדינא והא דאינו מגלח על אהילו
דרובע עצמות אף שמשמא ס"ל דדבר זה הלכה הוא בנזיר.

אבל מה שנגלח על מגע ומשא דרובע עצמות ודעצם כשעורה אין צריך להלל"מ. [וגם
להתוס' דההלל"מ בנזיר אצטריך דלא נמעט מלא יבוא.

י"ל דרע"ק לא ס"ל זה דלא יבוא רק ברביעית דם דכתיב בי' ולא בשאר טומאות]. ורק
במגע ומשא דרביעית דם הנצרך רע"ק לק"ו משום דכתיב ביה לא יבוא וכמ"ש ראב"ד
שם.

ושפיר יליף ק"ו שאינו מהלכה, ולדידן גם משא דעצם כשעורה מקרא. והיינו לר"י
קרא דהך ברייתא אאבר שאעב"כ דג"כ מטמא רק במגע ומשא ולא באוהל ואע"ג דרע"ק
אמר סתם ק"ו מעצם כשעורה היינו משום דבמגע כתיב עצם ובמשא נמי עיקר טומאת
האבר הוא משום העצם שבו לא חש למינקט סתם עצם כשעורה אתרנייהו ולפי זה הך
ברייתא כרע"ק.

אבל לרבנן דהלכה הוא בנזיר ואין דנין פלל מק"ו בזה, ע"כ לית להו דרשא דהך
ברייתא. דמאחר דע"כ צריכין להללא, אעצם בלא אבר למה לי קרא אאבר.

ושפיר כתב ראב"ד דלדידן הפל הלל"מ: ולר"ל דמוקי דרשא דברייתא באין בו עצם.
י"ל דהיינו מדאמר זה אבר ולא אמר זה עצם.

וכקושית תוס' הנ"ל ומוקי ברייתא כרבנן דקוי"ל פנתייהו ולרע"ק אין ה"נ דדריש זה
עצם ולמשא ולד"ה לדידן משא דעצם כשעורה הלכה, וע"ש בשיטה מקובצת בנזיר
[נ"ד א'] כתב בשם הרא"ש בפירושו.

צריך עיון לר"ל מנ"ל דעצם כשעורה מטמא במשא. והר' עזריאל כתב דלר"ל נפקא לי'
מקרא אחרת ע"כ.

ולכאורה צ"ע על הצ"ע שלו. ומה בכך אי ליכא קרא והוא הלל"מ ולמה שפכתתי י"ל
דכוננתם לרע"ק דדן ק"ו מיני' דע"כ ס"ל דהוא מקרא ולא הלכה, ועיין בפירוש המשנה
לרמב"ם [סוף פ"א דאהלות] כתב דטומאת עצם כשעורה במשא ילפינן ק"ו מבגילה
דטמא רק טומאת ערב וכמ"ש לפני זה מהספרי על כל טומאת משא דמת ע"ש.

והוא בספרי [פ' חוקת פסקא קכ"ז] ע"ש. ואפשר לומר אע"ג דלר"ש ילפינו מקרא הוא
אמר הק"ו שהוא לד"ה גם לר"ל ולר"י צ"ל מלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא
ולהלן אי"ה ותבאר עוד בזה.

והראב"ד דלא פתב האי ק"ו הוא לשיטתו בהשגות ובפ"ב מה' טו"מ הל' ט"ו] דטומאת
גולל ודופק לרע"ק חולין ע"ב א' [יליף מקרא ומטמא רק במגע ואוהל ולא במשא דלא
פתיב ביה ע"ש, ואמאי לא אמר גם שם לטמא משא מק"ו דנבילה.

וע"כ דתלמודין לא ס"ל האי ק"ו וטומאת משא במת ילפינו מקרא כמ"ש הרמב"ן [פ'
מטות ל"א י"ג] בפירוש דברי ר"מ בספרי שם דדריש לה מכל נוגע בנפש ע"ש. וזה
נאמר במת עצמו ואין ללמוד מזה לגי"ד ולא לעצם פשעורה.

ובז"ר שם פתב הטעם דלא יליף מק"ו משום דנימא דיו לטומאת ערב ע"ש. וא"כ אפתי
גיליף בגו"ד מק"ו לטומאת ערב מיהת.

אבל בפירוש זר"א על הספרי שם [ריש פסקא קכ"ז] כתב דטעמא דמאן דלא צריך האי
ק"ו דאין ללמוד להרבות טומאת ז' הפעוטה מטומאת ערב המרובה ע"ש. וא"כ תלמודין
לא ס"ל האי ק"ו.

והרמב"ם לטעמין שקתב שם בסוף פ"ב דטומאת גו"ד מד' סופרים, ומיהו זהו להכ"מ
שם]: [עב] ונראה דבלאו הכי ג"כ אנו צריכין למה שקתבתי. לדברי הראב"ד שם דלא
קיי"ל כדרישא דהך ברייתא.

דעל מ"ש רמב"ם שם דטומאת אבר שאין עליו בשר פראוי אינו ד"ת שיהיין הנזיר
מגלח כו'. כתב דטעה דאבר שאין עליו ב"כ היינו עצם פשעורה כו' יעו"ש.

וכתב זה בפשיטות עד שהחשיב הרמב"ם לטועה ולא ביאר מנא ליה. ולכאורה פשיטה
דמתני' [פ"ב דאהלות מ"ג] אלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באוהל עצם פשעורה
כו' ואבר מן המת ואבר מן החי שאין עליהן בשר פראוי.

משמע דלא פותיה. דאי היינו עצם פשעורה הא תני לי' ברישא, וגם פשט לשון הגמ'
ונזיר נ"ג רע"ב] אין עליו בשר פראוי ר"י אומר אין הנזיר מגלח עליהן.

דקאי בדלית ביה עצם פשעורה כדמפרש בגמ' שם אח"כ. משמע לכאורה דטמא הוי רק
דנזיר אין מגלח.

ואף דנמצא בגמ' פיוצא בו [שם סוע"א] באהילו דעצם פשעורה ונזפר לעיל שם הוא
רק לענגן מיעוט לשון המשנה בנזיר. אבל ר"י דבא להשמיענו הלכה היל"ל טפי דטהור
לגמרי.

ואין לומר משום דר"ל אמר לענגן נזיר דס"ל דגם נזיר מגלח אמר גם הוא בנזיר, דהרי
הוא אמר דבריו מקודם ולא משום דר"ל אמר לענגן נזיר דס"ל דגם נזיר מגלח אמר גם
הוא בנזיר. דהרי הוא אמר דבריו מקודם ולא משום הסדר בגמ' לבד.

רק דמסתמא גם בביהמ"ד לא הי' ר"ל אמר דבריו מקמי ר"י רבו רק אחר שאמר ר"י
דעתו הי' ר"ל חולק עליו. ועי' רש"י שבעות מ סוע"א] ד"ה א"ד מישקא.

והגם דאָפּשער לומר משום דשם קאי גם אאכר מן החי. וכמו שצאמר לשון עליהן. ובאכר מ"ה ע"כ ר"ל כשקעצם שלם דאי חסר כל שיהוא מהעצם אפי' יש עליו בשור פראוי טהור לגמרי. פדתנו פרק ב' דאהלות מ"ה] ע"ש בהר"ם והר"ש ובמב"ם (פ"ב מטו"מ הל' ג"ן).

וכ"ש פשאין עליו בשור פראוי ולא יאמר ר"ל על זה דמגלח. ונהרי מבואר במשנה הנ"ל שגם באמ"ה שאין עליו בשור פראוי מטמא במגע ומשא.

וא"כ על זה שפיר אומר ר"י דשם בנזיר דא"מ אע"פ שטמא. ולפי דשניהם נשנו יחד במשנה פאן לעננו נזיר אומר גם הוא דינו על שניהם יחד בנזיר, אע"ג דבאכר ממת דקאי פשאין בו עצם.

י"ל דס"ל דטהור לגמרי ואין ראיה כ"כ מזה. אכל מ"מ מנ"ל בפשיטות כ"כ להיפך. וע"כ דלמד פן מסוגיא הנ"ל. וכמ"ש המאירי (נזיר נ"ג ב') ריש ד"ה צריף דר"י פליג גם לתרומה וקדשים דאין מטמא.

דאל"כ כדפריף לר"י מברייתא היל"ל פי רבייה רחמנא לתרומה וקדשים ע"ש. וכן הוא גם בדברי המפרש המכונה רש"י [שם נ"ד א'] בד"ה ור"י אכל אם אין עצם כשעורה כו' אין טומאתו פלום וכן משמע בתוס' [שם נ"ג ב'] ד"ה ר"י אומר שכתבו ורשב"ל אומר נזיר מגלח מדלא קתני כו' מפלל דמטמא במגע ומשא וכדדרשינו בסמוך ע"כ.

ולא כתבו מפלל דמגלח. והינו משום דעיקר פלוגתתו להלו בגוף הטומאה ואי מטמא ממילא דמגלח ג"כ.

ומבואר דלר"י אין מטמא ג"כ. וכן הוא בפירוש הרא"ש הנדפס מחדש [שם רע"ב] ד"ה ור"ל אומר דמטמא במגע ומשא הלכך נזיר מגלח עליו ור"י סבר אף במגע ומשא אינו מטמא ע"ב.

וכן בש"מ לשם [נ"ד א'] בשם תוספי הרא"ש כתב בפשיטות פן לר"י. והרגיש במ"ש לעיל ממשנה דאהלות דקתני אכר ממת שאין עליו בשור פראוי וכבר תני עצם כשעורה.

ותירץ בשם הר"מ דאצטריף לאשמעינו שאין מטמא באנהל אף שיהוא אכר ויש עליו בשור רק שלא פראוי יעו"ש. וכן הוא בפירוש הרא"ש [בסופ"א דאהלות] על מה שאיתא במשנה שם אם אין עליו בשור פראוי מטמאין במגע ומשא.

כתב ובשאין עליו בשור פראוי מטמא בעצם כשעורה ע"כ. והארבתי להביא דברי פל הראשונים לפי שדעת הרמב"ם אינו פן.

וחידוש על המאירי שדרכו להביא כל הדיעות. וביחוד דעת הרמב"ם שקוראו גדולי המחברים וכאן כתב בפשיטות ולא הזכיר דעתו פלל].

וגם לבאר דברי הראשונים בזה. דבאמת לכאורה דבריהם צל"ע.

דנהרי לשון עליהן דאמר ר"י מבואר דגם על אכר מ"ה פליג וכמ"ש לעיל, ובגמ' [שם נ"ג ב'] האי אכר מן המת היכי דמי אי דאית כו' לעולם כו' ע"ש. מבואר דרק אכר ממת מוקי פלוגתתם בלית ביה עצם כשעורה.

אָבֵל אַמ"ה שפִּיר פֿליגי בַּיִשׁ בּוּ עֶצֶם פֿשְׁעוֹרָה דֶּהָא ע"כ מֵאַבְרָם מ"ה אֵין מִטְמֵא. וּבְבְרִייתָא דְמִינֵי לְסִיּוּעֵי לר"ל [שָׁם נ"ד רִישׁ ע"א] דְרָשׁוּ בְּחֻלְלֵי זֶה אַבְרָם הַנְּחַלְלֵל מִן הַחַי וְאֵין בּוּ לְהַעֲלוֹת אַרוּכָה.

וְהָרִי דְגַם אַמ"ה שָׁאֵין עָלָיו בְּשֵׁר פְּרָאוֹי רְבִיזָה קָרָא. וּבְגִמְרָא שָׁם אַח"כ אָמַר ג"כ עַל זֶה הָאֵי אַבְרָם מִן הַמֵּת הֵיכִי דְמִי אֵי כו'.

וְהֵינּוּ דְבִאבְרָם מַה"ח שפִּיר מִיַּרְי גַּם בַּיִשׁ בּוּ עֶצֶם. וְא"כ לְמֵאֵי דְפִרְיָהּ מְדַרְחֵמְנָא רְבִיזָה לְטוּמְאַה אַדְר"י דְאָמַר אֵין נְזִיר מְגַלַּח.

תְּקַשִּׁי לִיָּה אַבְרָם מַה"ח דְאָמַר ר"י דְאֵין נְזִיר מְגַלַּח דְעַל ק לֹא שְׂיִיף שְׂיִנּוּיָא דְגַמ' כָּלֵל: עַג] וּמִיָּהוּ רְאִיתִי לְהַמְפָּרֵשׁ [הַמְכַנְּנָה רַש"י] שָׁם ד"ה וְהָאֵי. כְּתִב וְהָאֵי אַבְרָם מִן הַמֵּת וּמִן הַחַי שְׁנַחֲלֵל, הֵיכִי דְמִי אֵי דְאִית בְּהוּעֶצֶם פֿשְׁעוֹרָה הָא אֵינְרָבוּ לְהוּ מְהַנּוּגַע בְּעֶצֶם אוּ בְּחֻלְלֵל אֶלָּא לְאוּ דְלִית בְּהוּ כו' ע"כ, וּבְהַגְהֵת הַב"ח שָׁם הִגִּיהָ אוּ בְּחֻלְלֵל לְמָה לִי אֶלָּא כו' ע"ש.

וּבְאַמַּת מַלּוֹת אוּ בְּחֻלְלֵל לְגִינְרָסָא דִילָן אֵין לְהֵם בַּיָּאוּר דֶּהָא ע"כ מְבַעֲצֵם לְבַד יְלִפְיָנוּ. וּלְפִי מ"ש הַמְפָּרֵשׁ שְׁאַלֵת הֵיכִי דְמִי אַתְרֻנוּיָהוּ גַם אַבְרָם מַה"ח, וְכֵן כְּתִב אַח"כ מַלּוֹת בְּהוּ וְלְהוּ שְׁהוּן לְשׁוֹן רַבִּים.

נִיחָא לִיָּה לַב"ח לְהוֹסִיף מַלּוֹת לְמָה לִי וְלֹא לְמַחֲזוֹק תִּיבּוֹת אוּ בְּחֻלְלֵל, דְנִקְל לְמַעַתִּיק לְטַעוֹת לְחַסְרֵי אֵיזָה תִּיבּוֹת וְלֹא לְהוֹסִיף. וְנִקְט בְּחֻלְלֵל דְמַרְבִּינּוּ אַמַה"ח שְׁהִיא הִרְאֵשׁוּנָה.

וְהוּא הַדִּין לְאִידָהּ. וּי"ל דְמִשׁוּם הֵכִי לֹא חָשׁ לְדַקְדָּק וְכַתֵּב בְּסוּף הַדְּבֹר שָׁם לְשׁוֹן יַחִיד מְרַבִּי לִי וְאַתְרַבִּי לִי וּמְגַלַּח עָלָיו, לְפִי שְׁעַל כָּל אַחַד יֵשׁ מְקַרָא בְּפִנֵי עֶצְמוֹ וְהוּא נִקְט רַק קָרָא קָמָא דְאַבְרָם מַה"ח, וְעַכ"פ הָרִי בְּתַחֲלַת דְבָרָיו שְׁפָתָיו בְּרוּר מְלָלוּ דְקָאֵי גַם אַבְרָם מִן הַחַי.

וּמַמָּה שְׁהַקְדִּים מִן הַמֵּת וְלֹא כְּסֻדְרֵי הַבְּרִייתָא וְסֻדְרֵי הַכְּתוּב. וְאֵע"ג דְבַמְשָׁנָה הַסֻּדְרֵי כֵן הוּא שְׁכַתֵּב לְשׁוֹן שְׁנַחֲלֵל קָאֵי עַל לְשׁוֹן הַבְּרִייתָא.

וּלְשׁוֹן הַכְּתוּב מְשַׁמַּע דְגַם גִּינְרָסָא בְּגַמ' כַּלְפִּנֵינוּ אַבְרָם מִן הַמֵּת. רַק דְהַגְמ' לֹא אֵתִי לְאוֹתוּבֵי לר"י רַק לְתַת טַעַם לְדַר"ל.

וְלֵה"כ דְרַחֲמֵנָא רְבִיזָה לְאַבְרָם מִהַמֵּת דְעָלָה קָאֵי הַגַּמ' שָׁם, וּמִשׁוּם הֵכִי אָמַר רַק הָאֵי אַבְרָם מִהַמֵּת הֵיכִי דְמִי כו' וְהַמְפָּרֵשׁ הוֹסִיף אַבְרָם מַה"ח לְעַנְנֵן לְהַקְשׁוֹת אַדְר"י וְכַמוֹ שְׁסִיִּים שָׁם בְּסִיף הַדְּבֹר לִיָּהוּ נְזִיר מְגַלַּח.

לְשׁוֹן לִיָּהוּ מְשַׁמַּע קוֹשִׁיא לר"י וְלֹא אַדְר"ל דַּס"ל בְּאַמַּת דְמְגַלַּח וְלֹא שְׂיִיף מַלְת לִיָּהוּ וְכֹנֶנֶת דְבָרָיו בְּזֵה אַבְרָם מַה"ח. הֵינּוּ דַלְר"י י"ל הַף בְּרִייתָא דְדְרִישׁ קָרָא אַבְרָם מַה"ח, י"ל דַּג"כ בַּיִשׁ בּוּ עֶצֶם וּמִשׁוּם עֶצֶם פֿשְׁעוֹרָה דַּס"ל לְהָאֵי תַנָּא כַר' נְחוּנָא [בְּפָרָק ו' דְעִדּוֹת מ"ג] דְמִטְמֵא ע"כ הַפּוֹרֵשׁ מֵאַמַה"ח כְּפּוֹרֵשׁ מִן הַמֵּת, וְעַל זֶה אָמַר דְהֵינּוּ בְּעֶצֶם דְלִדְיָה קָרָא דְבְעֶצֶם דְזֵה עֶצֶם פֿשְׁעוֹרָה, קָאֵי גַם אַעֲצֵם פֿשְׁעוֹרָה מֵאַמַה"ח דְהוּא כְּמַהַמֵּת.

וּמ"ש אֶלָּא דְלִית בְּהוּ עֶצֶם פֿשְׁעוֹרָה בְּאַמַה"ח. הָוָה מְצִי לּוֹמַר גַּם בַּיִשׁ בּוּ עֶצֶם פֿשְׁעוֹרָה מְדֵהוּא כְּהַלְכָתָא כַר"א וּר"י דְעֶצֶם פֿשְׁעוֹרָה רַה מֵאַמַה"ח טְהוֹר.

וע"כ צריף בְּחֶלֶל באמה"ח דְּלֹא יִדְעִינוּ מִבְּעֵצָם. רק פִּינוּ דְּבִאֲבָר מִדְּמַת צ"ל דְּלֹת בְּיָה ע"כ נִקְט פֶּן אֶתְרַנְוִיָּהוּ וְדֹאֲפִי תִימָא דְּבְרִיָּתָא כר"נ ע"כ בְּדִלִית בְּיָה עֵצָם כְּשִׁעוּרָה וְלֹא מִשׁוּם ע"כ.

וּמִשְׁנֵי א"ל ר"י לְעוֹלָם בְּדֹאִית בְּיָה עֵצָם כְּשִׁעוּרָה וְקֹאֵי אֶתְרַנְוִיָּהוּ לְהַמְפָּרֵשׁ רק הגמ' נִקְט לְשׁוֹן יְחִיד דְּקֹאֵי אֶאֱבָר מִן הַמַּת פֶּנ"ל, וע"כ אָמַר גַּם הַמְפָּרֵשׁ לְשׁוֹן יְחִיד וְאִין ה"נ דְּגַם אִמָּה"ח מוֹקִי ר"י שְׁפִיר כר"נ וּמִשׁוּם עֵצָם כְּשִׁעוּרָה וְאֶצְטְרִיף לְמִשְׁא.

ואע"ג דְּלִמְגַע הַכֹּל נִלְמַד מִבְּעֵצָם פֶּנ"ל. זֶה בְּלִשׁוֹן בְּעֵצָם דְּכוֹלֵל בֵּין מַהֲחֵי בֵּין מַהֲמַת. אָבֵל לְשׁוֹן בְּחֶלֶל מִשְׁמַע רק הַנְּחַלֵּל מַהֲחֵי וּכְמ"ש הַתּוֹס' [שָׁם נ"ג ב'] ד"ה בְּחֶלֶל [סוד"ה הַאִי] ע"ש, וּבְמַת מִשְׁמַע רק אָבֵר מַהֲמַת צְרִיכֵי תְרַנְוִיָּהוּ דְּלֹא יִלְפִי מַהֲדְדִי וְכַדְמַצְרִכִּינוּ נְמִי ב' קְרֵאֵי [שָׁם נ"ג סע"ב].

ואע"ג דר"י ור"כ בְּעֵדִיּוֹת שָׁם מ"ג] יִלְפִי ק"ו אָבֵר מַהֲמַת מֵאִמָּה"ח. הָרִי אָמְרִינוּ מִלְתָּא דְּאֶתְיָא מִק"ו טְרַח וְכַתֵּב לָהּ קְרֵא.

וְעוֹד הָרִי ר"א שָׁם דְּחֵי הַק"ו, וְא"כ דְּבְרִיָּתָא כר"נ וּמִשׁוּם עֵצָם כְּשִׁעוּרָה, לֹא קִשְׁיָא אֲדַר"י דַּס"ל בְּאִמָּה"ח אִפִּי יֵשׁ בּוֹ עֵצָם אִינוּ מְגַלְחָ. נֶאֱנָן דְּקִי"ל כר"א ור"י דְּעֵצָם כְּשִׁעוּרָה מֵאִמָּה"ח טְהוֹר, פְּלִיגֵי אֵהָד בְּרִיָּתָא וְלֹא דְרָשִׁי בְּחֶלֶל אֶאֱבָר מַה"ח פְּלִל: [עַד] וְלְכֹאֲוֶרָה הִיא נִרְאָה בְּדְבָרֵי הָרֵא"ש [סוֹף פְּרָק א' דְּאֵהָלוֹת] הַנְּזַכֵּר לְעֵיל דְּכַנּוּן ג"כ כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי, דְּהָרִי שָׁם [רִישׁ מִשְׁנֵה ז'] הָאִיבְרִים כו' כְּתוּב בְּפִירוּשׁ הָרֵא"ש שָׁם בֵּין אִמָּה"ח בֵּין מַהֲמַת ע"ש וְהוּא מְהַר"ש שָׁם.

וְא"כ גַּם מַה שְׁכַתֵּב שָׁם בְּסוֹף הַפְּרָק עַל זֶה אִם אִין עֲלִיָּהוּ בְּשֵׁר פְּרֵאֵי מְטַמְּאִין בְּמַגַּע וּמִשְׁא. קֹאֵי ג"כ אֶתְרַנְוִיָּהוּ וְכְמוֹ שְׁהוּא בְּאֶמַת הַדִּין פֶּן גַּם בְּאִמָּה"ח, כְּדַתְנוּ [שָׁם פ"ב מ"ג] הַנְּזַכֵּר לְעֵיל וּפְרָק א' דְּכֵלִים מִשְׁנֵה ה"ן, וְא"כ מ"ש הָרֵא"ש שָׁם עַל זֶה דְּמְטַמְּא בְּעֵצָם כְּשִׁעוּרָה כְּנִזְכֵּר לְעֵיל קֹאֵי ג"כ אֶתְרַנְוִיָּהוּ.

וְזִהוּ כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי דְּמַתְנִי נְמִי כְּהָד בְּרִיָּתָא וְכר"נ דְּגַם אִמָּה"ח מִשׁוּם עֵצָם כְּשִׁעוּרָה אֱלָא דְּלִפִּי זֶה הָיִי תִלְתָּא סְתָמִי כר"נ. ור"י ס"ל בְּכַמָּה דְּוֹכְתֵי הֶלְכָה כְּסַתֵּם מִשְׁנֵה.

ואע"ג דְּהוּא מְחַלְוֹקָת בְּעֵדִיּוֹת הָיִי לִי מְחַלְוֹקָת וְאִח"כ סְתָם דְּהֶלְכָה כְּסַתֵּם, וְאִע"ג דְּאֶמְרִינוּ בְּכַמָּה דְּוֹכְתֵי דְּאֶמְוֹרָאֵי פְּלִיגֵי בְּזֵה אֶלְיָבָא דר"י. מ"מ בְּכ"מ מְקַשָּׁה הַגְמָה מְזֵה וּמְתַרְץ וְעִי בְּרַכ"י [או"ח סי' ש"ז סק"ח], וְאֶפְשָׁר לֹאמַר שְׁאִנִּי הָבָא דְּאִיבָא אִין ה"נ סְתָמָא אֶחְרִיבָא אִיפְכָא.

[שָׁם פ"ב מ"ה] אָבֵר שְׁחָסַר עֵצָמוֹ טְהוֹר וְהִינּוּ אִפִּי מִשְׁהוּ דוּגְמָא דְּאִינְדָּה שָׁם, וּבְדְבָרֵי הָרֵא"ש וְדֹאֵי אִין לֹאמַר פֶּן דֹּא"כ הִי"ל לְפָרֵשׁ דְּהִנֵּי סְתָמִי יְחִידָאָה נִינְהוּ וְלֹא קִי"ל פֶּן. דְּמִסְתָּמָא קִי"ל כר"י, וְע"כ מ"ש הָרֵא"ש מְטַמְּאִין בְּעֵצָם כְּשִׁעוּרָה קֹאֵי רק אֶאֱבָר מַה"מ אִע"פ שְׁקִצְר וְסַתֵּם (וְעִי בַּס' תְּפָאֶרֶת יִשְׂרָאֵל עַל מִשְׁנֵיּוֹת שָׁם אוֹת ס"א לְשׁוֹנוֹ מְגוּמְגָם קִצְתוּ.

וּבְדְבָרֵי הַמְפָּרֵשׁ אֶפְשָׁר לֹאמַר דַּס"ל דְּמַתְנִי לֹא קִשְׁיָא. דִּי"ל כְּמ"ש רַמְבַּ"ם דְּהָד טוֹמְאָה אִינּוֹד"ת.

וע"כ אין נזיר מגלח ורק מברייטא דמייתי מקראי קשה. וע"כ רק הברייטא אצטריף
לאוקמא כר"נ פנ"ל, ומ"ש באבר מה"מ שאין בו עצם פשעורה דאין טומאתו פלום
פנ"ל, ולא אמר גם בזה דטמא ולא מד"ת כבאבר מה"ח.

י"ל מאחר דמתני' אין ראיה די"ל דשם משום עצם פשעורה וגם בהך ברייתא ס"ל פן.
מהיכי פיתי לחדש טומאה, אבל בדברי הרא"ש אי אפשר לומר פן.

דהוא שם בפ"א דכלים מביא אבר מה"ח שאין עליו פשר פראוי מגמ' דנזיר קרא
דבחקל ע"ש, הרי דס"ל טעמא דמתני' ג"כ מקרא: [עה] ומיהו ראיתי בפירוש הרא"ש
שם בנזיר [נ"ג ריש ע"ב] פתב ר"י אומר אין הנזיר מגלח עליו כו', ר"ל אומר הנזיר
מגל עליו ע"ש, הנה דגרס בתרנוייהו עליו ולא עליהו וכן שם אח"כ בד"ה ר"י אומר
כו' מדקתני על אבר מן המת שיש עליו כו' ע"ש.

ולא פתב גם אמה"ח כבמשנה ובגמ' שם לפנינו. ושם אח"כ ד"ה ור"י א"ל כו' מדתני יש
עליהו כו' ולא תנן אין עליו כו' ע"ש.

פתח בעליהו כלשון המשנה וסיים עליו מפל זה משמע דהוא מפרש פלוגתתם רק באבר
מה"מ לבד. אבל באבר מה"ח גם ר"י מודה דמגלח ולא קשיא פלל.

ואע"ג דר"י דייק לה מרישא דקתני רק יש עליהם כו' כמ"ש בגמ' שם. ונהך דיוקא הוא
גם על אמה"ח.

י"ל דהא טומאת אמה"ח היינו פשהעצם שלם וא"כ סתמו יש בו עצם פשעורה, וי"ל
דס"ל לר"י דסתם משנה דנזיר כר"נ דעצם פשעורה מאמה"ח מטמא והוא בכלל עצם
פשעורה. ואנן קיי"ל כסתם משנה דפ"ב דאהלות מ"ה] הנ"ל בחדסר עצמו דטהור דהוא
כר"א ור"י.

ומלבד דסתם משנה דנזיר הוא אח"כ מחלוקת בעדיות. ודאהלות הוא אחר המחלוקת
וגם הוא סתמא דרבים.

בלאו ה"נ סתמא דמקומו עדיף. ובנזיר אין נ"מ בזה דלד"ה מגלח למר משום עצם
פשעורה ולמר משם אבר.

וגם מדברי המאירי שם בד"ה קצת הנ"ל ושם לפני זה ד"ה פבר שיהביא הפלוגתא רק
לענן אבר מה"מ יעו"ש משמע נמי דגירסא עליו ודאבר מה"ח לא פליגי ולא דברו פלל
מזה. דאי פליגי הי"ל להזכיר זה.

וגם לבאר מה ס"ל לר"י בזה לענן טומאה פי הוא אין משמיט דבר. ולכאורה יש לעיין
דשם ד"ה פבר הקשה לר"ל [ומ"ש שם ולב"ש ט"ס].

פיוצא בו שם ד"ה צריך פתב מ"ט דב"ש צ"ל דר"ל] נמי ניתני בסיפא דאין מגלח אאהילו
דאבר שאין עליו פשר פראוי. ותיירץ בתירוץ ב' דההוא פשיטא דהא גם בעלמא אין
מטמא ע"ש.

ואי פלוגתתם רק באבר מן המת ודלר"י גם בעלמא אין מטמא נימא גם לר"י הא דלא
תני בסיפא פשיטא פיון דאין מטמא. ולמה האריכו בגמ' על זה לתרץ לר"י ע"ש.

אָבֵל בְּאַמֶּת לֹא קִשְׂיָא כְּלָל רַק אֶהֱיִלּוּ דְמִפְנֵי רֵישׁ בְּמִשְׁנָה בְּמִקוּמוֹ (בַּפ"א וּפ"ב דְּאֵהֱלוּת) דְּאֵהֱלוּת דְּאֵין מְטָמָא בְּאִוְהֶל. וְע"כ אָמַר דְּפִשְׂיטָא אָבֵל כְּשֵׁאִין בּוֹ עֵצִים כְּשֵׁעוּרָה דְרַק ר"י מְסַבְרֵתוּ ס"ל דְּטָהוּר וְלֹא נִזְכָּר בְּשׁוּם מְקוּם.

וּר"ל פְּלִיג עָלָיו וְדַאי צְרִיךְ לְהִשְׁמִיעֵנוּ: [עו] אָבֵל יֵשׁ לְעֵינַי עוֹד דְּשָׁם סוּד"ה צְרִיךְ כְּתִב דְּלִר"ל רְחֻמְנָא רְבִינָה הוֹאִיל וְעֵצִים בְּאֶבֶר שְׁלֵם וְיֵשׁ בּוֹ קִצְתָּ בְּשָׂר כו' ע"ש. וְכֵן כְּתִב שָׁם בְּד"ה כְּבָר הַנָּ"ל דְּר"ל הוֹאִיל וְיֵשׁ בּוֹ אֶבֶר שְׁלֵם אַע"פ שְׁאִין בּוֹ כְּשֵׁעוּרָה כו' ע"ש.

וְלִשׁוֹן זֶה גַם בְּתוֹס' [שָׁם נ"ד א'] רִישׁ ד"ה אֲלֵא דְרְחֻמְנָא רְבִינָה כִּינּוּן שְׁיֵשׁ בּוֹ אֶבֶר שְׁלֵם ע"ש. וּר"ל עֵצִים שָׁל אֶבֶר שְׁלֵם שְׁהַבְּשָׂר אֵינּוּ שְׁלֵם וְעֵיקָר הָאֶבֶר הוּא הָעֵצִים.

דְּהָרִי בְּאֶבֶר מַה"ח כְּשֵׁחֲסַר כָּל שָׂה מְהֵעֵצִים אִפִּי' כָּל בְּשָׂרוֹ שְׁלֵם טָהוּר לְגַמְרִי. דְּאֵין עָלָיו שֵׁם אֶבֶר כְּלָל.

וְכִשְׁהֵעֵצִים שְׁלֵם אַע"פ שְׁאִין הַבְּשָׂר שְׁלֵם אִם יֵשׁ בּוֹ לְהַעֲלוֹת אַרוּכָה חָשׁוּב אֶבֶר גָּמוּר כְּבִרְיָתוֹ לְטָמָא גַם בְּאִוְהֶל, וְאֵי אֵין בּוֹ לְהַעֲלוֹת אַרוּכָה דְלֹא חָשׁוּב כְּבִרְיָתוֹ מ"מ חָשׁוּב מִיֵּהֱת קִצְתָּ אֶבֶר שְׁלֵם לְטָמָא בְּמַגָּע וּמִשָּׂא וְה"נ בְּאֶבֶר מַה"מ מְפָרֵשׁ פְּלִגְמֵת ר"י וּר"ל בְּשָׂאִין בּוֹ עֵצִים כְּשֵׁעוּרָה.

לֹא כְּשֵׁחֲסַר מְהֵעֵצִים עַד שְׁלֹא נִשְׂאָר כְּשֵׁעוּרָה. דְּבִזְזָה לְד"ה כָּל שְׁחֲסַר כ"ש מְהֵעֵצִים אֵין עָלָיו שֵׁם אֶבֶר כְּלָל, דַּע"כ בְּאִמַּה"ח טָהוּר לְגַמְרִי וּבְאֶבֶר מַה"מ טָמָא מְשׁוּם עֵצִים וּבְעֵינָא כְּשֵׁעוּרָה לְדַבְרֵי הַכָּל, וּפְלִגְמֵתָם רַק כְּשֵׁהֵעֵצִים שְׁלֵם אֲלֵא שְׁהוּא קָטָן וְאֵין בּוֹ כְּשֵׁעוּרָה וּר"י מְטָהַר גַם בְּזָה, וְגַם מְדַבְרֵי תוֹסְפִי הָרֵא"ש הַנִּזְכָּר לְעֵיל שְׁהַקְשָׁה מִמִּשְׁנָה דְּאֵהֱלוּת וְתִרְצַן בְּשֵׁם הַר"מ כְּנִזְכָּר לְעֵיל.

מִוְכַח דְּמְפָרֵשׁ פְּלִגְמֵתָם בְּעֵצִים שְׁלֵם. דְּאֵי בְּחֲסַר מַה מְקַשָּׁה מִמִּתְנִי' דְּמִיָּרִי בְּשָׁלֵם. וְכֵן מְבִנְיָר מְדַבְרֵי הָרֵא"ש בְּסוּפ"א דְּאֵהֱלוּת הַנִּזְכָּר לְעֵיל. וּמִיָּהוּ צ"ע דְּשִׁיעוּר דְּכְשֵׁעוּרָה מְצִינּוּ רַק לְטִנְמָאָת עֵצִים.

וּבְאֶבֶר מַה"ח דְּלִיכָא טִנְמָאָת עֵצִים מַה שְּׁמְטָמָא בְּמַגָּע וּמִשָּׂא כְּשֵׁאִין עָלָיו בְּשָׂר כְּרֵאוּי וְהָעֵצִים שְׁלֵם. הוּא מְשׁוּם אֶבֶר.

וְאֵין טַעַם לְהַצְרִיךְ בְּזָה כְּשֵׁעוּרָה דְּנִקָּא. דְּלֹא אָמְרוּ שִׁיעוּר זֶה לְעַנְיָן שֵׁם אֶבֶר. וְכָל שְׁהֵעֵצִים שְׁלֵם כְּבִרְיָתוֹ הָרִי הָאֶבֶר שְׁלֵם. וּלְפַמ"ש דְּלַפ"ד ר"י לֹא פְּלִיגְבִאמַה"ח, א"כ יֵהִי לְר"י אֲבַמַּה"ח חֲמוּר מְאֹד מַה"מ דְּאִמַּה"ח שְׁאִין בּוֹ עַצ"כ מְטָמָא וְאִמַּה"ח טָהוּר וְזֶה זָר.

וְאַע"ג דְּלִר"א וּבְכַרְק ו' דְּעֵדִיּוֹת] הַנָּ"ל אֶבֶר מַה"ח חֲמוּר לֹא קִי"ל כְּנִזְכָּר וְאֶבֶר מִן הַמֵּת שְׁפִירֵשׁ מִן הַטָּמָא חֲמוּר: [עז] וְהִנֵּה אֶפְשָׁר לְיִישָׁב קִצְתָּ. לְפִי מַה דְּמִשְׁמַע מְדַבְרֵי הַכ"מ שָׁם וּבַפ"ו מֵהַל' טו"מ הַל"ג].

דְּלֹא מְשַׁכַּחַת אֶבֶר שְׁעֵצִים שְׁלוֹ לֹא יִהְיֶה בּוֹ כְּשֵׁעוּרָה אֲלֵא בְּנִפְל קָטָן ע"ש. א"כ לֹא מְשַׁכַּחַת לָהּ אֲלֵא בְּאֶבֶר מַה"מ דְּנִפְל מֵת הוּא.

אָבֵל אַמֶה"ח פֿינן שְׁנוּלֵד חַי כְּבָר גְּדֹלוֹ אַבְרָיו וְלֹא יִמָּצֵא בּוֹ אַבְרָ שְׁלֵא יִהְיֶה בְּעַצְמָם שְׁלוֹ
כְּשֶׁעוֹרָה כְּלָל. וְלֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ חֲנוּמֶר בְּאִמֶה"ח מֵאִמֶה"מ.

אָבֵל מְלֵבֵד דְּגוּף הַדְּבָר לֹא בְּרִירָא כ"כ. שְׁלֵא יִהְיֶה מְצִיאוֹת אַבְרָ שְׁאִין בְּעַצְמוֹ כְּשֶׁעוֹרָה
בְּתִינוּק בְּן יוֹמוֹ הַנֶּנֶס וְקָטָן בְּאִיבְרִיו בְּאִיזָה אַבְרָ קָטָן מִמֶּנּוּ.

והכ"מ פֿתב זֶה ע"פ הַבְּנֵתוֹ בְּדְבָרֵי הַרְאָב"ד וְכִמוֹ שְׁיִתְבָּאָר וְסִתִּימוֹת דְּבָרֵי הַמְּאִירֵי לֹא
מִשְׁמַע דְּכַוֵּן לְנֶפֶל דְּוִקָא. בְּלֹא הֶכִי לֹא יוֹעִיל זֶה לְהַעֲלוֹת אַרוּכָה לְגוּף הַקְּוִשְׂיָא כְּלָל.

דְּמַה בְּכָף דְּכָל אַבְרָ מֵה"ח יֵשׁ בְּעַצְמוֹ כְּשֶׁעוֹרָה פֿינן דְּטוֹמְאָתוֹ אִינוּ מְשׁוּם עֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה
דְּלֹא שְׁיִיף גְּבִיָה אֲלֵא מְשׁוּם אַבְרָ. א"כ גַּם בְּאַבְרָ מֵה"מ דְּשְׁיִיף בּוֹ טוֹמְאָת עֵצָם.

מ"מ כְּשֶׁהֶעֱצָם שְׁלֵם יִטְמָא גַּם מְשׁוּם אַבְרָ דְּלֹא גֵרַע מֵאַבְרָ מֵה"ח. פֿינן דְּלַעֲנִין אַבְרָ תְּלִיָא
רַק בְּמַה שֶׁהוּא שְׁלֵם כְּבְרִיָּתוֹ יִטְמָא גַּם כְּשֶׁאִינוּ כְּשֶׁעוֹרָה.

וּמְלִשׁוֹן הַמְּאִירֵי שְׁם רִישׁ ד"ה צְרִיף הַנ"ל. שְׁפַתְבּ דְּאַבְרָ כְּבְרִיָּתוֹ בְּעִיָא בְּשֵׁר גִּידִין
וְעֵצָמוֹת.

וּכְשֶׁחֲסַר מִהֶעֱצָם טְהוֹר לְגַמְרֵי כְּשֶׁלֹּא נִשְׂאָר בּוֹ כְּשֶׁעוֹרָה כּו' שְׂאָף כָּל הָאַבְרָ אִם אִינוּ בַּעַל
עֵצָם כְּכּוֹלִיָא וּלְשׁוֹן. דִּינוֹ כְּשֶׁאֵר הַבְּשֵׁר לְטְהַר פְּחוֹת מְכַוֵּיָת ע"כ.

מִשְׁמַע דְּכּוֹנְנָתוֹ בְּזֶה דְּפַתַח בְּחֶסֶר אַע"ג דְּהוּא מְפָרֵשׁ פְּלוּגְתָתָם בְּשְׁלֵם כַּנ"ל, ר"ל כְּמוֹ
דְּבַחֲסַר לַד"ה טְהוֹר לְגַמְרֵי כְּשֶׁלֹּא נִשְׂאָר עֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה ה"נ לר"י כְּשֶׁהוּא מְבַרְיָתוֹ כֵּן
דְּפַחוֹת מְכַוֵּיָת שְׁאִין עָלָיו חֲשִׁיבוֹת שֵׁם עֵצָם לַעֲנִין טוֹמְאָה.

הו"ל גַּם לְבָהּא הָאַבְרָ כְּאֵלוֹ אִין בּוֹ עֵצָם כְּלָל. וְזֶהוּ שְׁפִיָּים שְׂאָף כּו' וְה"נ הו"ל כְּהַנְדָּ
אִיבְרִים דְּלִיפָא בְּהוּ מְשׁוּם טוֹמְאָת אַבְרָ כְּלָל, וְאִם לְזֶה כַּוֵּן, שְׁפִיר פְּלִיגֵי גַּם בְּאִמֶה"ח
שְׁאִין בּוֹ עַצ"כ מְבַרְיָתוֹ דְּלר"י טְהוֹר.

וּמוֹקֵי מִתְנִי' דְּאֵהְלוֹת, וּבְרִיָּתָא דְּמִיָּתִי מְקַרְאֵי הַפֿל בְּיֵשׁ בּוֹ עֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה דְּחֲשִׁיב אַבְרָ
כְּבְרִיָּתוֹ בְּגִידִין וְעֵצָמוֹת. וּבְאַבְרָ מֵה"מ דְּמוֹקֵי לְמִשְׂאָ.

הִיָּינוּ מְשׁוּם דְּלִמְגַע טוֹמְאָתוֹ מְפִרֵשׁ בְּפִתּוּב מְשׁוּם עֵצָם. וּמֵאִי נ"מ אִי אִיפָא נְמִי מְשׁוּם
אַבְרָ ע"כ אָמַר לְמִשְׂאָ, דְּבַעֲצָם כְּשֶׁעוֹרָה לֹא כְּתִיב בִּיָּה מִשְׂאָ וְהוּא רַק מְהַלְכָה לַמ"מ.

וּקְרָא גְּלִי מִשְׂאָ בְּאַבְרָ מְשׁוּם טוֹמְאָת אַבְרָ: [עַח] אָבֵל בְּאַמְתָּ זֶה תְּמוּהָ וְאִי אֲפִשֵׁר לֹאמַר
כֵּן כְּלָל, דְּאִי הָוִי כְּאַבְרָ שְׁאִין בּוֹ עֵצָם. אִפִּי' יֵשׁ עָלָיו בְּשֵׁר לְהַעֲלוֹת אַרוּכָה כָּל דְּלִיפָא
כְּזִיָּת, וְכִמוֹ שְׁפַתְבּ כְּכּוֹלִיָא וּלְשׁוֹן וְכֵן בְּחֶסֶר שְׁפַתְבּ דְּטְהוֹר לְגַמְרֵי.

מִשְׁמַע מְדְבָרֵיו דְּהוּא גַּם כְּשֶׁיֵּשׁ עָלָיו בְּשֵׁר כְּרָאוֹי דְּאַח"כ פֿתב וְאִם חֲסַר מִן הַבְּשֵׁר כּו'
ע"ש. וְהוּא כְּפַדְעַת הַר"ש בְּסוּפ"א דְּאֵהְלוֹת שְׁמִפְרֵשׁ מֵה שְׂאִיָּתָא בַּפ"ו דְּעַדִּיּוֹת מ"ג וּמ"ש
שְׁם בְּהַר"ש פ"ק ט"ס] חֲסַר עֵצָם טְהוֹר אַבְרָ מִן הַמֵּת.

וְכ' דְּטְהוֹר לְגַמְרֵי כְּשֶׁאִין בּוֹ כְּזִיָּת בְּשֵׁר וְלֹא נִשְׂאָר עֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה ע"ש. הָרִי דְּאַפִּי' הַבְּשֵׁר
שְׁלֵם לְגַמְרֵי ס"ל דְּטְהוֹר כָּל שְׁאִין בּוֹ כְּזִיָּת, דְּהָוִי כְּבְשֵׁר בְּלֹא עֵצָם כְּלָל כְּמִבְּוֹאָר בְּדְבָרֵיו
שְׁם.

ולפ"ד לר"י גם בשלם שאין בו עצ"כ פן. ונהרי בגמ' מפונרש דלא אמר ר"י אלא פשאין עליו בשר פראוי.

אבל יש עליו בשר פראוי נזיר מגלח בהאי דאמי עלה שאין בו עצ"כ, ועוד דזה סתור מתוך דברי עצמו שם בסוף הדבור. שכתב ולר"י כל שאין עליו בשר פראוי נפק ליה מתורת אבר ואין אתה מטמאו אלא מתורת עצם ובכשעורה ע"כ.

וכן כתב שם לפני זה בד"ה פבר דלר"י אינו מגלח. דאם משום עצם הרי אין בו כשעורה ואם משום אבר הרי אין עליו בשר פראוי ע"כ.

הרי דמתורת אבר לא נפיק ע"י שאין בו עצם כשעורה כלל, מאחר שהעצם שלם כברייתו ולא כמ"ש. ורק משום דאין עליו בשר פראוי פשיטא ליה דיצא מתורת אבר.

ועל זה קשה מאמה"ח פנ"ל. ואי נימא דס"ל דר"י פליג גם באמה"ח ודאין הלכה פהנך ג' סתמי דכלים נאהלות.

הא ודאי הי"ל לפרש ולבאר. וגם אין לומר כמ"ש לעיל דס"ל דאינו ד"ת [מלבד דגם זה הי"ל לפרש ולבאר].

דקא הוא אחי בהא דמטהר ר"י באמה"ח לגמרי מתורת טעמא וסבא, וגם אי הוא גזירת חכמים באמה"ח הרי מדרבנן אמרו דיש בזה תורת אבר. ומנין פשיטא ליה לומר דבאבר מה"מ גם מדרבנן אין עליו תורת אבר וטהור לגמרי.

ומהכי תיתי לומר דהתמירו באמה"ח טפי מאמה"מ. והדברים צריכים ישוב ולא עמדת פעת על סוף דעתו בזה: [עט] והנה הראב"ד פשיטא לי ג"כ מגמ' ה"ל.

פדפשיטא לכל הראשונים ה"ל דאבר שאין עליו בשר פראוי היינו עצם כשעורה. ואע"פ שכתב סתם דאבר ע"כ פננתו רק אאבר מה"מ דבאמה"ח לא שייך טומאת עצם כשעורה.

ולדידה אי אפשר לומר דס"ל דר"י מודה באמה"ח דנזיר מגלח או דפליג גם על טומאת אמה"ח. שהרי הרמב"ם שם ובפרק ז' מהל' גזירות [סוף הל' ו' והל' ז"ן כתב דאאבר מה"ח אין נזיר מגלח אע"פ שטמא טומאת שבועה ע"ש.

והראב"ד שתיק לי פאן ושם ולא פליג לא לענין נזיר ולא לענין טומאה. והי' אפשר לומר מה דלא הזכיר בדבריו פאן מאמה"ח דבזה מודה לרמב"ם דאינו ד"ת.

והגם דרמב"ם השנה מדותיו באמה"ח ואמה"מ דתרנוייהו לאו דרשות גמורות. ולראב"ד קא דאבר מה"מ דרשא גמורה.

י"ל גם היא השנה מדותיו וכמ"ש לעיל להמפרש נזיר שהברייתא כר"נ. אבל באמת אין צורך לזה והראב"ד פליג בכולהו.

ומטעמו שכתב שם אח"כ דבנזיר כי ימות עליו מת פתיב ונזפר לעיל, ואבר שיש עליו בשר פראוי הוא כמת שלם דמטמא באוהל. אבל פשאין עליו בשר פראוי דאין מטמא באוהל לא דמי למת.

וע"כ אין נזיר מגלח אף דטומאתו מן התורה. ולכן לא הוצרך להזכיר אבר מה"ח.

וּכְמוֹ שֶׁלֹא הִזְכִּיר בְּדַבְרָיו שֵׁם ג"כ אֶהֱיִלּוּ דְרוֹבַע עֲצָמוֹת וְדַרְבִּיעֵית דָּם. אַף דִּהְיִי נִלְמַד מִמָּה שֶׁפֶתַח אֶחָד"כ דִּחְצִי קַב עֲצָמוֹת וְחֲצִי לֹג דָּם כִּמְת שְׁלֵם נִינְהוּ שָׁם.

מִשׁוּם דִּהְיִי ג"כ מְטַמְּאִים בְּאֹהֶל כִּמְת הַוָּצֵרָה לְפָרֶשׁ. דַּמ"מ לֹא דָמִי לְמַת שְׁלֵם אֲלֵא חֲצִי קַב וְחֲצִי לֹג.

אֲבָל זֶה דָּאִין מְטַמְּא בְּאֹהֶל הָרִי דָּאִינוּ כִּמְת שְׁלֵם. וּבְעֵצָם כִּשְׁעוֹרָה דַּג"כ מְטַמְּא רַק בְּמַגְע וּמִשָּׂא.

אִיכָּא הִלְל"מ לְדִידִיקָה בְּנִזִּיר דְּמַגְלַח מֵהַאי טַעְמָא וּכַמ"ש לְעֵיל. וְהָכָא לִיכָּא הִלְל"מ. וְהָא דְפָרִיף אֲדַר"י מֵאֵמָה"מ דְּרַבִּינָה רַחֲמָנָא לְטוֹמְאָה. (וְזֵה קִשָּׁה גַם לְתוֹס' וְהָרָא"ש, דִּהְמֵאִירִי לְשִׁיטְתוֹ שֶׁפֶתַח שָׁם [בְּסוּפ"ז דְּנִזִּיר] סוּד"ה וְכוּ).

דְּמִפְרֵשׁ עֲצָם כִּשְׁעוֹרָה הִלְכָה הֵינּוּ שֶׁטוֹמְאָתוֹ הִלְכָה וְלֹא כְּתִיב בְּהִדְיָא ע"ש. וְכָל דְּמְטַמְּא אִפִּי' אִי רַק מִהִלְכָה וְשָׂאִין מְטַמְּא בְּאֹהֶל הַנִּזִּיר מַגְלַח וְלֹא צָרִיף לְזֵה הִלְכָה.

אֲבָל לְהַתוֹס' הַנִּזְכָּר לְעֵיל וְכוּ הוּא בְּפִירוּשׁ הָרָא"ש נִזִּיר הַנִּדְפָּס מִחֻדָּשׁ [נ"ז רִישׁ ע"א]. דֵּהִלְל"מ בְּעֵצָם כִּשְׁעוֹרָה דְּנִזִּיר מַגְלַח דְּלֹא נִמְעַט מְלֵא יָבוֹא אֶת שָׂאִין מְטַמְּא בְּאֹהֶל.

א"כ מֵאִי פָרִיף לַר"י בְּאַבְרָם מֵה"מ וְהָא לֹא רַבִּינָה קָרָא אֲלֵא לְמַגְע וּמִשָּׂא וְלֹא בְּאֹהֶל. וְע"כ אִין נִזִּיר מַגְלַח דֵּהָא שָׁם לִיכָּא הִלְל"מ לְגַלְחָה.

וְאַפְשָׁר דַּס"ל דֵּהִקְוִשָׁא הוּא מִשׁוּם דְּבִהַאי קָרָא כְּתִיב בְּעֵצָם אוּ בְּחֻלָּל אוּ בְּמַת. וַי"ל דֵּהִקְוִשׁוֹ חֻלָּל וּמַת דֵּהֵם אֵמָה"ח וְאֵמָה"מ שָׂאִין עֲלֵיהֶם בְּשָׂר פְּרָאִי לְעֵצָם.

וְיִלְפִינּוּ מְעַצָּם שְׂיֵהָ' הַנִּזִּיר מַגְלַח וּס"ל דֵּהִקְוִשׁ יִלְפִינּוּ מִהִלְכָה וְעֵי' ס' בְּאֵר יַעֲקֹב בְּכָלְלִי הַסְּנוּגִיּוֹת שֶׁפְּסוּפּוֹ כָּל כ"ב בְּזֵה] י"ל שָׂאִי אֲבָר מֵה"מ דִּילִיף בְּפִרְיָתָא שָׁם מֵאוּ בְּמַת נִהְרִי דְּתוֹרָה קִרְאָתוֹ מַת.

וְא"כ שֶׁפִּיר הוּא בְּכָלְלִי יָמוּת עֲלָיו מַת לְהִיּוֹת נִזִּיר מַגְלַח ג"כ וּפְרִיף שֶׁפִּיר מְזֵה, מִשָּׂא"כ אֲבַמָּה"ח דִּילְפִינּוּ מִבְּחֻלָּל דְּלֹא קְרִינָה מַת. אַף לַפ"ז קִשָּׁה לַר"י דְּמוֹקִי הָאִי בְּמַת לְעֵצָם כִּשְׁעוֹרָה בְּמִשָּׂא, וְכִינּוּ דִקְרָא קְרִינָה מַת יִדְעִינּוּ מִקְרָא דְּנִזִּיר מַגְלַח וְאִין צוֹרֵף לְהִלְכָה וְנִילִיף מְזֵה ק"ו לְרַבִּיעֵית דָּם לְמִשָּׂא מִיְהַת, וְע"כ צ"ל כַּמ"ש לְעֵיל לְרֵאב"ד דֵּהָא בְּרִיָּתָא כַּרְע"ק וְרַבִּנּוּ לֹא ס"ל בְּאַמַּת הָא דְרִשָּׂא דְּבְמַת עַל זֵה כָּלְלִי, וְשֶׁפִּיר כְּתִיב רֵאב"ד דְּמִשָּׂא הַלַּמ"מ: [פ] וְעֵינּוּ שָׁם בַּכ"מ כְּתִיב לְתַרְצֵן קוֹשֵׁי הָרֵאב"ד הַנְּ"ל אֲרַמְב"ם שֶׁפְּכָר יִמְצָא אֲבָר שָׂאִין עֲלָיו בְּשָׂר פְּרָאִי שֶׁעֲצָם שָׁלוּ לֹא יֵהָא בּוֹ כִּשְׁעוֹרָה כְּגוֹן שֶׁהוּא מְנַפֵּל קָטָן כִּי ע"כ.

וְהִנֵּה הוּא לֹא הִבִּיא כָּלְלִי הַסְּנוּגִיא דְּנִזִּיר בְּזֵה [וְעֵי' בַכ"מ [פ"ז מְנִזִּירוֹת הַל"ו] בְּמִקּוֹר הָא דִּינָא דְאַבְרָם שָׂאִין עֲלָיו בְּשָׂר פְּרָאִי. לֹא הִזְכִּיר הַגַּמ' דְּנִזִּיר שֶׁהוּא פְּלוּגְתָא דַּר"ל וְר"י וְנִהְלָכָה כַּר"י, רַק כְּתִיב מְדַבְּרֵיהּ דִּיּוֹקָא דַּר"י מְרִישָׁא דְּמִתְנִי' שָׂאִיתָא בְּגַמְרָא שָׁם ע"ש וְהוּא פְּלֵא וְזָר לְחֻשׁוֹד לְמֵאוּרֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּעְלַם מִמֶּנּוּ סוּגְיָא דְּגַמְרָא בְּמִקּוֹמוֹ בְּעֵידָנָא דְּעֵסִיק בָּהּ.

ובנדאי יש בזה חיסור לשון והשמטת דברים בדרפוס). וכפי הנראה הבין דפשיטותו דראב"ד שכתב היינו עצם פשעורה הוא מסבא.

דממ"נ אם העצם שלם דבכהאי גוונא יש בו תורת אבר למגע ומשא באמה"ח. הרי סתם עצם כל אבר יש בו יותר משעורה, וא"כ באבר מה"מ מטמא בלאו הכי משום עצם פשעורה דנזיר מגלח.

ואי חסר העצם הרי באבר מה"ח טהור בזה לגמרי דאין עליו תורת אבר כלל גם למגע ומשא. ועצם פשעורה כל טומאתו באבר מה"מ משום העצם ובעינו פשעורה.

וע"כ אמר דהיינו עצם פשעורה, ועל זה תירץ דמ"ש לעיל עצם שלם דאינו פשעורה, אבל אין נראה כלל שהראב"ד יכתוב על הרמב"ם שטעה בשביל שסתם עצם אבר הוא פשעורה. ומלבד מ"ש הכ"מ בנפל קשה דמי לא משפחת לה ננס קטן באבריו ביותר.

ובבכורות [מ"ה ב'] איתא שלא יצא מהם אצבע. פירש הערוך וליד קטן פאצבע.

ותו הרי אצבע יתירה עם צפון או שנספרת על גבי היד חשוב אבר. והיתר נדאי יוכל להיות קטן ביותר מ"ש רש"י [נדה מ"ט ב'] סוד"ה מטמא כו' במגע ומשא פדין עצם פשעורה שהרי יש בו עצם, ע"כ אין ר"ל מדין עצם פשעורה ממש.

ונגידון מזה דבסתם הוי פשעורה. דהרי לשון הגמרא בכורות מ"ה א' משום עצם פשעורה נגעו בה לשון נגעו בה ולא אמר סתם משום עצם פשעורה מבואר דלאו דין עצם פשעורה ממש הוא.

נהגם דאין לדייק מזה איפכא דלא תמיד יש עצם פשעורה מדאמר נגעו בה. די"ל דנקטי משום מגע דאינו אלא גזירה גם פשיש עצם פשעורה כמ"ש התוס' נדה שם סד"ה יש.

אבל עכ"פ ע"כ רש"י לא פגון לדין עצם פשעורה ממש. וגם יש לדייק קצת מבכורות שם דאמר ר"פ גזירה אטו נספרת, ואי ס"ד דבסתמא יש עצם פשעורה לא הי"ל לומר בסתם דהוא גזירה דרבנן דהא איכא משא דטמא דאורייתא משום עצם פשעורה.

ובפירוש רבינו גרשון מאוה"ג הנדפס מחדש לשם בד"ה ר"פ כתב בדין הוא דאפילו במגע ומשא נמי לא תטמא אלא גזירה כו' ע"ש הנה כתב להדיא דלר"פ גם במשא אינו מטמא אלא משום גזירה.

נהגם די"ל דכונתו לענין טומאה מתורת אבר, מ"מ מאי נ"מ אי מתורת אבר או מתורת עצם. ע"כ נ"מ פשעורה בו פשעורה והרי דמשפחת לה כן.

וגם הרמב"ם (שם פ"ב הל"ו) כתב בסתם מטמא במגע ומשא כו' וטומאתה מדברי סופרים כו' גזירה כו' ע"ש. וקאי ע"כ פשעורה בעצמו פשעורה.

(ושוב ראיתי בספר חפ"י על משניות [ספ"א דאהלות יכין אות נ"ט] כתב דצ"ל דרמב"ם מייירי באצבע של נפל ע"ש. והיה פשוט לו דגם אצבע יתירה לא משפחת לה שלא יהי בעצמו פשעורה רק בנפל, וליתא דסתימות דבריו לא משמע בנפל], ומזה י"ל ג"כ ראי' דלא כמו שרציתי לומר לעיל מתיב דברי המאירי שפעם פחות מכפשעורה כמי שאינו.

וגם כשהוא שלם הוּי כְּאֶבֶר שְׂאִין בּוֹ עֵצִים. דְּאִי גִימָא כּוֹן א"כ מ"ש בְּיַשׁ בּוֹ צְפוּרָן אוֹ בְּנִסְפֶרֶת דְּמִטְמָא מְשׁוּם אֶבֶר, הִינְנוּ בְּיַשׁ בּוֹ עֵצִים כְּשִׁעוּרָה.

וְעַל זֶה אָמַר דְּבָאִין נִסְפֶרֶת מְשׁוּם גְּזִירָה וְלֹא הִ"ל לֹמַר בְּסִתְּמָם דְּמִדִּינָא לֹא תִטְמָא בְּמִשְׁאָ כִינּוֹן דְּמִטְמָא מְשׁוּם עֵצִים כְּשִׁעוּרָה, וְע"כ דְּתוֹרַת אֶבֶר הוּא אַף כְּשִׂאִין בּוֹ עֵצִים כְּשִׁעוּרָה: [פֹּא] וְרֵאִיתִי בְּהֵרִיטְבָ"א [נִדָּה שָׁם רַע"ב] ד"ה מִטְמָא בְּמַגְעָ וּמִשְׁאָ, כְּתַב פְּירוּשׁ מְדִין עֵצִים כְּשִׂיֵשׁ בּוֹ כְּשִׁעוּרָה ע"כ.

הִנֵּה הוּא כְּתַב כְּשִׂיֵשׁ דְּלֹא תְמִיד יֵשׁ. אֲלֵא דְצ"ע מַה דְּמוֹקֵי מ"ש סִתְּמָם דְּמִטְמָא דְּהוּא רַק כְּשִׂיֵשׁ.

דְּסִתְמִימוֹת הִלְשׁוֹן לֹא מְשַׁמַּע כּוֹן. וְהִנֵּה נִרְאָה מִזְּהָ דְּהוּא ס"ל כַּמ"ש לְעֵיל דְּאֶבֶר שְׂאִין בּוֹ עֵצִים כְּשִׁעוּרָה אִין בּוֹ טֹנְמָאֵת אֶבֶר.

וְלִכּוֹן לֹא הִנְצָרְכוּ לְפָרֵשׁ בְּזֵה דְּאִי לִיכָא עֵצִים כְּשִׁעוּרָה גַּם בְּנִסְפֶרֶת טְהוֹר. וְדִלֵּא כְּפִשְׁיטוֹתוֹ דְּכ"מ הַנָּ"ל בְּדַבְרֵי רַמְבַּ"ם וְצָרִיף יָשׁוּב, וְע"כ פ' וְדֹאִי מְשַׁכַּחַת לָהּ אֶבֶר שְׂאִין בּוֹ עֵצִים כְּשִׁעוּרָה, וְאֵע"ג דְּרַמְבַּ"ם כְּתַב סִתְּמָם.

לֹא הִנְצָרְפוּ בְּזֵה לְפָרֵשׁ' שְׁפָכְרָ כְּתַב פֹּאן [בַּפ"ב דְּטֹנְמָאֵת מֵת] עֵצִים כְּשִׁעוּרָה ד"ת פְּנִזְכָּר לְעֵיל, וּבְהֵל' נְזִירוֹת שָׁם כְּתַב דְּעַל עֵצִים כְּשִׁעוּרָה מְגַלַּח, וְא"כ ע"כ כְּשִׂאֵמַר אַח"כ שָׁם אֶבֶר דְּאִין מְגַלַּח וְכֹאן דְּאִינוּ דְּבָרֵי תוֹרָה, ע"כ בְּדִלִיכָא עֵצִים כְּשִׁעוּרָה.

אַבְל בְּאַמַּת פְּשוּט דְּתַמִּיהַת הֶרְאָב"ד בְּזֵה הוּא מִהַגְמָ' וְכַמ"ש לְעֵיל. וְאִי ר"ל בְּאֶבֶר שְׂאִין בְּעֵצָמוּ כְּשִׁעוּרָה.

וּמְפָרֵשׁ פְּלוּגְתָא דְּר"י וְר"ל בְּכֵהֲאִי גּוֹנוֹנָא וְכֵהֲמֵאִירֵי הַנָּ"ל. א"כ מוֹכַח מִהַגְמָ' דְּגַם בְּזֵה ר"י מְטַהֵר לְגַמְרֵי וְכַמ"ש הַמֵּאִירֵי הַנָּ"ל וְאִיבְרָא דְּדִיוֹקוֹ מְדַפְרִיף אַר"י מְבַרְיִיתָא.

כְּפָר יֵישׁב הַרְמַב"ם דְּאִינוּ דְּבָרֵי תוֹרָה. וְקוֹשְׁיַת הַגְמָרָא רַק מִהַבְּרִייתָא דְּיִלִּיף מִקְרָא.

וְעַל זֶה דְּחִי דְּקָרָא בְּיַשׁ בּוֹ וְלַעוֹלָם טֹנְמָאֵה יֵשׁ בּוֹ אֲלֵא שְׂאִינוּ ד"ת. אֲבָל י"ל דְּמ"מ מוֹכַח מִהַגְמָ' שָׁם מִמַּה שְׂאֵמַר אִי דְּלִית בֵּי עֵצִים כְּשִׁעוּרָה מ"ט דְּר"ל.

וְלִגְיָרְסָא דִּילֵן בְּדִר"י וְר"ל עֲלִיהֵן דְּפִלִּיגֵי ג"כ בְּאֵמַה"ח וְהִיא ג"כ גְּיָרְסַת הַרְמַב"ם וְרַאב"ד פְּנִזְכָּר לְעֵיל, הָא דְּלֹא פְּרִיף מְקַמֵּי דִּינְדַע מִהַבְּרִייתָא דְּיִלִּיף מִקְרָא לְאֵבְמַה"ח שְׂאִין עֲלִיו בְּשׁוֹר כְּרָאוֹי גַּם אֶבֶר מַה"ח מ"ט דְּר"ל צ"ל דְּהָא יְדַע מִהַמְשַׁנָּה דְּכֻלִּים וְאֵהֲלוֹת דְּמִטְמָא בְּמַגְעָ וּמִשְׁאָ וְכִינּוֹן דְּמִטְמָא מְגַלַּח.

וְהָא דְּלֹא פְּרִיף א"כ מ"ט דְּר"י צ"ל דְּס"ל דְּבֵהֲא פְּלִיגֵי דְּר"י ס"ל דְּאִין טֹנְמָאֵתוֹ ד"ת וְע"כ אִין נְזִיר מְגַלַּח, וְר"ל ס"ל דְּאַף דְּלֹא יִלִּיף מִקְרָא הוּא הַלל"מ וְס"ל דְּגַם עַל הַלל"מ נְזִיר מְגַלַּח. אֲבָל לַפ"ז מַה פְּרִיף אֶבֶר מַה"מ אִי קָאִי אֵעֵצִים שְׁלֵם הָא גַּם אֵמַה"מ שְׂאִין עֲלִיו בְּשׁוֹר כְּרָאוֹי שְׂנִינוּ שָׁם דְּמִטְמָא.

וְצ"ל כִּינּוֹן דְּמִתְנִי' דְּשָׁם י"ל דְּמְשׁוּם עֵצִים כְּשִׁעוּרָה הוּא דִּישְׁנוּ בְּסִתְּמָם אֶבְרִים וּמִקְרָא לֹא יְדַע אֶכְתִּי לְטַמָּא בְּזֵה. מִנ"ל לְחִדּוּשׁ הַלל"מ לְטַמָּא וּבְאֶבֶר מַה"ח דְּתַנּוּ תַנּוּ.

וא"כ מאחר דהגמרא פריה בפשיטות מ"ט דר"ל ואי לא רבי קרא אין לטמא. ממילא לר"י דקרא בעצם פשעורה אין לטמא בליכא עצם פשעורה: [פב] ומיהו כל זה לפ"ד הכ"מ שהבין בפשיטות דרמב"ם קאי בעצם שלם, ובאמת דברי הרמב"ם סוכבים על דין טומאת אמה"ח ואבר מן המת שביאר שם מקודם, ולפני זה שם [ריש הל' ב'] פתב אלו מטמאין במגע ומשא ואין מטמאין באוהל חביר מן החי שחסר בשרו ואין בו כו ואבר מן המת שחסר בשרו או עצמו ולא נשאר, כו' או שחסר העצם אע"פ שיש עליו בשר פדי להעלות ארוכה כו' ע"כ ובכ"מ שם לא ביאר פלוג על מה שכתב או עצמו.

רק פתב ובדין אבר מה"מ נתבאר שאם לא חסר העצם וחסר מהבשר אם הנשאר אין בו כו'. הרי הוא כשאר עצמות שמטמאים במגע ומשא ואין מטמאים באוהל ע"כ.

ונתפנין בזה לדברי הרמב"ם שם פ"ב סוף הל"ד] ע"ש. וכפי הנראה הביא זה לפרש לשון או עצמו שכתב סתם דסמך על מה שכתב שם דדין טומאת עצמות עליו והינינו פשעורה.

אבל אם לזה פנון תמוה מאוד דהרי שם קאי פשהעצם שלם וא"כ נלמוד משם דגם פשהעצם שלם אין בו טומאה אלא משם העצם ובפשעורה דוקא. וסותר בזה דברי עצמו [בהל' ג'] הנ"ל ובהלכות נזירות מ"ש שאין נזיר מגלח על טומאה זו.

דלא יועיל עוד תירוץ הכ"מ הנ"ל בנפל וע"כ צ"ל דאין פונת רמב"ם שם להשוותן לגמרי לטומאת עצם דעלמא, ולשון רמב"ם שם הרי הוא כשאר עצמות המתים שאין עליהן הבשר ע"כ. וסיום לשון הכ"מ הנ"ל שמטמאים כו' הוא מה שהוסיף משלו להווא דהתם אבל רמב"ם הנ"ל צ"ל דלא קאי אלא לענין טומאת אוהל פמת שלם שכתב מקודם.

על זה אמר דזה כשאר עצמות שכתב שם אח"כ [ריש הלכה א'] דאינו פמת שלם אלא בגולגולת יעו"ש אבל מטומאת מגע ומשא לא דיבר שם כלל וסמך על מ"ש פאן וכדדך שכתב הכ"מ שם לענין חסר העצם ויש עליו בשר פראוי דסמך על מ"ש פאן ע"ש.

וכאן שכתב סתם אבר משמע אפי' אין בו עצם פשעורה וגם מדחבירו עם אבר מה"ח ושם ליכא טומאה דעצם, וע"ש [בפ"ב שם] דהראב"ד השיג אפכא דרישא אם נשאר עליו כו' דטעה בזה יעו"ש באורו.

[ובדפוס פירדא שלפני ציינו והדפוסו ההשגה ושם בהל' ג'] באמה"ח שכתב אם נשאר כו' והוא טעות ומקומו בהל' ד' באבר מה"מ]. והכ"מ שם הגיה דההשגה צ"ל מקודם יעו"ש היטב.

והוא תמוה מאוד דמלבד דאין מוכן כלל להשגתו וכמ"ש הכ"מ עצמו והניח בצ"ע וכ"ש שיכתוב בזה על הרמב"ם שטעה. בלאו הכי לא ידעתי מה יאמר בסיום לשון הראב"ד שם שכתב והוא עצמו והולך) על זה הדרך למטה בדרך השני ע"כ.

ומ"ש אח"כ שם בדפוס פירדא שלפני וישניהם מהגולל כו' ע"ש ט"ס הוא שם ומקומו בתחלת השגה שאח"כ שם הל' ט"ו]. וכפי הגהתו אנה נמצא בדברי הרמב"ם בדרך האחר פראב"ד.

וּלְדַעְתִּי הִיא נִרְאָה פְּשוּט דֵּהִי לְרֹאב־ד גִּינְרָסָא אַחֲרַת בְּדַבְרֵי רַמְבַּ"ם]. כִּי רָאִיתִי בַּכ"מ שֶׁמֶת פֶּתַח וּמ"ש חֶסֶר הַבְּשֵׁר וְלֹא חֶסֶר כּו' פֶּן הוּא הַגִּינְרָסָא בְּדַבְרֵי רַבֵּינוּ ע"ש.

מִפְּלֵל דְּאִיפָּא גִּינְרָסָא אַחֲרֵינָא. וִי"ל שֶׁג' תִּיבוֹת "וְלֹא חֶסֶר הָעֵצִים לֹא הָיָה פֶּתַח בְּסִפְרָא שְׁלִפְנֵיהָ וּא"כ קָאִי אֲדַלְעִיל דְּמִינְרֵי בְּחֶסֶר הָעֵצִים.

וְאַחֲרֵי שְׁשִׁיעֲרֵתִי כֵּן מְדַנְפְּשֵׁי מִסְבָּרָא. זִכְנֵי הַשִּׁי"ת שְׂבָא לִיָּדֵי רַמְבַּ"ם דְּפוּס ו' רַפ"ד בְּלֹא הַכ"מ, וּמִצָּאֵתִי שֶׁמֶת הַגִּינְרָסָא כֵּן חֶסֶר הַבְּשֵׁר אִם נִשְׁאַר כּו' וְלִיתְנִיָּהּ לְהִנֵּי ג' תִּיבוֹת.

וְאַחֲרַיִן מְאֹד שְׁזָכִיתִי לְכוּן לְאַמֶּת דִּישׁ גִּינְרָסָא זֶה בְּעוֹלָם. וּבְרוּר דְּגִינְרָסָא זֶה הִיא ג"כ לְפָנֵי הָרֹאב־ד וְעַל זֶה סוֹבְבִים שְׁפִיר כֹּל דְּבַרֵי הַשְּׁגָתוֹ.

וְכֵן מֵה שְׁפִינִים מִדְּבַרֵי רַמְבַּ"ם לְמִטָּה פּוֹנְתוֹ לְמ"ש [בְּפֶרֶק ג' הַל' ב'] הַנֶּ"ל אִו שְׁחֶסֶר הָעֵצִים אַע"פ שְׁיִשׁ כּו' [וּבְדְפוּס ו' הַנֶּ"ל לִיתָא לְכָל לְשׁוֹן הַנֶּ"ל וְאִין שֶׁמֶת סְתִירָה. וְגִינְרָסָא שְׁלִפְנֵינוּ הוּא מִהֲגָהֶת הַכ"מ שֶׁמֶת עַל פִּי סִפְרָא מְוָגָה ע"ש.

וְלִפְנֵי רֹאב־ד הָיָה שֶׁמֶת הַגִּינְרָסָא כֻּלְפִּינוּ. וּבְדְפוּס ו' שֶׁמֶת מְשׁוּבָשׁ שֶׁמֶת גַּם תְּחִלַּת הַלְשׁוֹן שְׂפָתַי בְּאֶבֶר מִן הַחֵי שְׁחֶסֶר בְּשֵׁרוֹ אוֹ עֲצָמוֹ.

וְהוּא נִגְדַּת הַמְּפֹרָשׁ בְּמִשְׁנֵה וּבְרַמְבַּ"ם פֶּרֶק ב' הַלְכָה ג': [פַּג] וְהִנֵּה כְּפִי גִינְרָסָא זֶה לֹא מִיָּרֵי שֶׁמֶת מְעַצֵּם שְׁלֵם כָּלֵל אֶלָּא מְחֶסֶר, וּא"כ י"ל דְּאִין אָנוּ צָרִיכִין לְמ"ש לְפִי הַמּוּבָן מִהַכ"מ. דְּבַחֲסֶר מִהָעֵצִים גַּם רַמְבַּ"ם מוֹדֵה דְּטוֹמְאָתוֹ רַק מִשׁוּם עֵצִים כְּשִׁעוּרָה, אֲבָל לְדַעְתִּי מְלַבֵּד מֵה דְּסְתִימוֹת לְשִׁין רַמְבַּ"ם לֹא מִשְׁמַע קִצָּת כֵּן דֵּהִי"ל לְפָרֵשׁ דְּנִשְׁאַר כְּשִׁעוּרָה.

בְּלֹא הֶכִי נִרְאָה דְּאִי אֶפְשֵׁר לֹאמַר דְּמִשׁוּם עֵצִים כְּשִׁעוּרָה הוּא דֹא"כ לֹא הָיָה צָרִיף לְכַתְּבוֹ כָּלֵל. דְּלַעֲנִין לְטַמָּא בְּמַגַּע וּמִשְׁאָ הָרֵי פֶתַח אַח"כ שֶׁמֶת עֵצִים כְּשִׁעוּרָה דְּאֶפִּי בְּעִינוֹ מְטַמָּא בְּמַגַּע וּמִשְׁאָ כ"ש עִם קִצָּת בְּשֵׁר.

וּמֵה שְׂפָתַי לְעִיל מִתּוֹסְפֵי הָרֹא"ש בְּשֶׁמֶת הַר"מ אֲמַתְנִי דְּאַצְטְרִיף לְעִנְיָן שְׁאִין מְטַמָּא בְּאִוְהֵל, לֹא יוֹעִיל בְּדַבְרֵי רַמְבַּ"ם דְּגַם זֶה גִּדַּע מְרִישָׁא דְּחֶסֶר בְּשֵׁרוֹ אַע"פ שְׁהָעֵצִים שְׁלֵם אִין מְטַמָּא בְּאִוְהֵל, וְרוֹב אֵיבָרִים עֵצִים שְׁלֵהֶן יוֹתֵר מְכַשְׁעוּרָה וּכ"ש חֶסֶר.

וְגַם מְסִיפָא דְּחֶסֶר הָעֵצִים אַע"פ שְׁיִשׁ עָלָיו בְּשֵׁר כְּרֹאֵי אִין מְטַמָּא בְּאִוְהֵל כ"ש כְּשִׁאִין עָלָיו בְּשֵׁר כְּרֹאֵי. וְע"כ הִךָ מְצַעִיתָא דְּאִו עֲצָמוֹ אֲצְטְרִיף לְטַמָּא בְּמַגַּע וּמִשְׁאָ, גַּם כְּשִׁלֵּא נִשְׁאַר כְּשִׁעוּרָה ע"י צִירוּף קִצָּת בְּשֵׁר שְׁנִשְׁאַר יִשְׁעָלָיו שֶׁמֶת אֲבָר קִצָּת לְטוֹמְאָת מַגַּע וּמִשְׁאָ. וְעוֹד יֵשׁ לְדַיִּיק קִצָּת מִדְּחֶבְרוֹ עִם חֶסֶר בְּשֵׁרוֹ דְּמִשְׁמַע דְּדִינָם שְׁוָה. דַּע"כ גַּם זֶה טוֹמְאָתוֹ מִשׁוּם אֲבָר.

דְּאִי רַק מִשׁוּם עֵצִים אִין טוֹמְאָתוֹ שְׁוָה לְגַמְרֵי דְּחֶסֶר בְּשֵׁרוֹ שְׁטוֹמְאָת מַגַּעוֹ מִשׁוּם אֲבָר. גַּם כְּשִׁיגַע בְּבְשֵׁר נְטַמָּא כְּמוֹ בְּנִגְיַעְתּוֹ מְעַצֵּם כִּינּוּן דְּאִין הַטוֹמְאָה מִצַּד הָעֵצִים.

דְּהֵא אֶפִּי אִין בּוֹ כְּשִׁעוּרָה מְטַמָּא, וּבְחֶסֶר עֵצִים אִי טוֹמְאָתוֹ רַק מִשׁוּם עֵצִים כְּשִׁעוּרָה צָרִיף שְׁיִגַּע בְּעֵצִים. אֲבָל בְּנִגְיַעַת בְּבְשֵׁר אִין נְטַמָּא אֶלָּא כְּשִׁהוּא יָד אוֹ שׁוֹמֵר.

וכמ"ש התוס' נדה שם ד"ה יש הנזכר לעיל. וזהו שם שהאבר שלם והבשר מקיף לעצם, אבל כשאין עליו בשר פראוי אותו קצת בשר הנשאר אפשר שלא יהי לא יד ולא שומר ולא יטמא בנגיעתו.

ולא הי"ל לחברם יחד אלא כשטומאתם שנה ומענון אחד. ומדברי הכ"מ שם שפתב ודין אבר מה"מ שחסר העצם ונשאר בשר כו' לעלות ארובה שטמא במגע ומשא.

נתבאר ממה שאיתא במשנה [פ"ו דעדייות] דחסר עצם הו משום אבר וטמא משום בשר ודין הבשר ט' אם יש בו לעלות ארוכה מטמא במגע ומשח ואין מטמא באוהל. כמו שנתבאר במשנה פ"א דכלים שכתבתי ע"כ, מזה שביאר טעם לטומאת מגע ומשא בזה משום בשר ולא משום העצם.

משמע דמפרש דהך חסר העצם היינו אפי' לא נשאר כשעורה. אלא דס"ל דבזה אין מטמא במגע ומשא אלא כשיש בשר פראוי, אבל לא זכיתי לעמוד על דעתו להבין פונת דבריו בזה.

ואנה מצא דין הבשר דבדליכא כזית רק לעלות ארוכה מטמא במגע ומשא, וטומאת בשר אינו אלא בכזית. ושיעור דלהעלות ארוכה לא אמרו אלא בטומאה דמשום אבר, ומ"ש מפ"ק דכלים לא ידעתי מהו, ושם באמה"ח ועצם שלם ומטמא באוהל ודבריו שגבו ממני וצל"ע, ויסוד דבריו על דברי הרע"ב בעדייות שם שהביא שם לפני זה שפתב דמטמא משום בשר משמע דהבין דכונתו לדין הנ"ל.

והוא תמוה לרמז זה בכונת הרע"ב. ובאמת הוא פירש שם חסר העצם דשם שחסר כל שהוא, ומשמע דהיינו אפי' שנשאר כשעורה, ודוגמת חסר הבשר דמפרש שם שנשאר להעלות ארוכה.

ה"נ בעצם שנשאר שיעור חשוב. ועכ"פ הרי הוא פתב בהדיא דחסר כל שהוא קאמר, וע"כ דהא דלא אמרו דמטמא משום עצם היינו משום דטומאת עצם הוא רק במגע ומשא, והוא קאי שם לטומאת אוהל דמפרש חסר בשר שנשאר פראוי דמטמא באוהל.

וחסר עצם טהור משום אבר רק משום בשר. משמע דר"ל באוהל וע"כ דכונתו כשיש כזית בשר דמטמא באוהל.

וכן פתב בתוי"ט בעדייות שם בד"ה חסר העצם בפשיטות בכונת הרע"ב. וע"ש שהביא שם תחלת דברי הכ"מ שם בכונת דבריו.

והידוש דלא העיר פלום מסיום דברי הכ"מ הנ"ל: [פד] והנה אפשר לתרץ דברי הרע"ב קצת. די'ש לדייק דס"ל דין דבחסר עצם רק באוהל אין מטמא משום אבר.

אבל במגע ומשא מטמא משום אבר גם בדליכא עצם כשעורה. דמה שדחק לפרש רישא דחסר בשר דר"ל שנשאר פראוי כנ"ל.

דהוא נגד פשטות לשון המשנה שם דפתח אבר שיש עליו בשר פראוי כו'. ועל זה אמר חסר הבשר דמשמע שחסר מכראוי.

ואם פדבריו הי"ל לברישא אבר מטמא כו' והיינו אבר שלם. ועל זה אמר חסר כו'.

ולאיזה צורך אמר ברישא פלל שיש עליו בשר פראוי, ומה דחקו לפרש ע"פ דרכו דרישא היינו חסר הבשר דסיפא, ובתוי"ט נשם בסוה"ד פתב דהנצרה לפרש כן, דאי ר"ל חסר שלא נשאר פראוי א"כ מ"ש טמא היינו במגע ומשא.

א"כ מ"ש חסר עצם טהור היינו גם במגע ומשא וצ"ל שאין בו פשעורה. וזה נראה לי דחוק גדול להעמיד דוקא בשלא נשאר פשעורה יעו"ש.

אבל דבריו תמוהים בעיני דהר: גם השתא לענין אנהל. מפרש הרע"ב מ"ש טהור ר"ל משום אבר.

ואע"ג דטמא משום בשר דהיינו פשיש פזית. מ"מ נ"מ בהא דטהור משום אבר לענין היכי דליכא פזית בשר.

וה"נ לענין מגע ומשא נימא מ"ש חסר עצם טהור ר"ל משום אבר אף דטמא משום עצם, והיינו פשיש פשעורה. ונפיר מתפרש חסר עצם באיזה ענין שיהיה וטהור גם במגע ומשא משום אבר, ולא דמי לחסר בשר שאינו פראוי דטמא במגע ומשא משום אבר דהא אף באמה"ח מטמא לדברי הפל במגע ומשא.

וזה טהור לגמרי משום אבר. ואע"ג דמ"מ טמא משום עצם אי יש פשעורה מ"מ נ"מ בדליכא פשעורה, וע"כ נראה מזה דס"ל כמו שכתבתי דבחסר עצם ויש בשר פראוי מטמא במגע ומשא משום אבר אע"ג דליכא עצם פשעורה.

וא"כ אי אפשר לומר דחסר עצם טהור במגע ומשא ר"ל משום אבר. וע"כ הוכרח לפרש פנ"ל ודקאי אטומאת אנהל.

אבל הדבר דחוק לומר דהי' פשוט להרע"ב דין מחודש כזה שלא הזכיר ממנו רמז בשום מקום. וקושיא הנ"ל אפשר לתרץ דהא דבאין עליו בשר פראוי מטמא במגע ומשא לא אמרו אלא פשישין עליו בשר פראוי.

אבל קצת בשר נשאר דעל ידי זה יש עליו שם אבר במקצת לטמא במגע ומשא, אבל עצם בלא בשר פלל מהחיי טהור לגמרי. וכיון דבעינן מיהת קצת בשר להיות עליו שם אבר ודאי בעינן עכ"פ שיעור ממשין מבשר דיהיה שם אבר במקצת עלי'.

ובפחות מפשעורה בשר י"ל דהוא כמי שאינו וכאלו ליכא בשר פלל. וגם בחסר בשר בכשיעור זה טהור לגמרי.

וגם י"ל על זה מטעם דר"א שם מטמא פזית בשר מאבר מה"ח גם באנהל. ועל זה אמר הטעם דמרוכה טומאת הבשר כו'.

וע"כ מפרש הרע"ב דבריו לענין טומאת אנהל למצוא ריבוי הטומאה בבשר גם בטומאת אנהל דאתי עלה: [פה] ובלאו הכי עיקר דברי הכ"מ שם בפירוש דברי הרע"ב שכתב בפשיטות דקאי אאבר מה"מ.

דאי אאָבר מה"ח לא שײַף טונמאַת בַּשֵּׁר כמ"ש רמב"ם פֿרק ב' יעו"ש. לְכַאוֹרָה תְּמוּהָה
שְׁהֵבִיא מְדַבְּרֵי רמב"ם שְׁפָתַי לְהִלָּכָה דְקִי"ל כר"י וְשֵׁם הוּא מְדַבְּרֵי ר"א דְמִטְמֵא בַּשֵּׁר
הַפּוֹרֵשׁ מֵאֲבֵמָה"ח.

וא"כ שפיר הַנְּצָרָה הרע"ב לומר לְדִידִיָּה דְרַב טְהוֹר מְשׁוּם אָבֵר קְאָמֵר. וצ"ל פְּנֹת הַכ"מ
דְּהוּא דִּינִיק וְכַתֵּב בַּשֵּׁר הַפּוֹרֵשׁ מֵה"ח טְהוֹר.

ובְּזֶה גַם ר"א מוֹדֵה דְלֹא אָמְרוּ אֲלֵא דְבַשֵּׁר הַפּוֹרֵשׁ מֵאָבֵר מֵה"ח לְפִי שְׁמַצִּינוּ אָבֵר מֵה"ח
כְּמַת שְׁלֵם כְּמִבְּנֵי אָבֵר בְּמִשְׁנֵה שָׁם. וּמִתְנִי תְּנִי סֵתָם חֲסֵר הַעֲצָם.

וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ שְׁחֲסֵר מִמֶּנּוּ בְּעוֹדוֹ מְחֻנָּבֵר בְּבַע"ח דְּאִין עָלְיוֹ שָׁם אָבֵר מִתְחַלְתּוֹ וְהֵי לִי בַּשֵּׁר
שְׁפִירֵשׁ מִן הַחֵי וְלָמָּה לִי לְהֵרַע"ב לְדַחֲוֵק וּלְפָרֵשׁ טְהוֹר רַב מִתּוֹרַת אָבֵר. הִי לֹא לֹא לֹא לֹא
דְּטְהוֹר לְגַמְרֵי וְכִשְׁחֲסֵר קוֹנָדִם פְּרִישְׁתּוֹ מִן הַחֵי מִשְׁא"כ בְּבַשֵּׁר שְׁחֲסֵר מִקוֹנָדִם.

ואע"ג דְּעִדִּינִין מְגוֹמָגָם קִצָּת מֵה דְּמִיִּתִי בְּזֶה מְרַמְב"ם. [וּבִיּוֹתֵר תְּמוּהֵים בְּזֶה דְּבַרֵי הַתּוּי"ט
שָׁם שְׁצִינִין עַל זֶה לְפ"ב דְּאֵהֲלוֹת מ"ה ע"ש דְּנִרְאָה דְּלֹא הִרְגִישׁ כָּלֵל בְּמָה שְׁפָתַי.

מ"מ ע"כ פְּנֹתוֹ כְּמוֹ שְׁפָתַי, אָבֵל אִפִּי תִימָא דִּיִּהִיָּה זֶה הִכְרַח לְפָרֵשׁ דְּבַרֵי הַרַע"ב
אָבֵר מִן הַמַּת. קָשָׁה אֵהֲרַע"ב גּוֹפִיָּה לָמָּה לִי לִיִּדְחֵק לְפָרֵשׁ טְהוֹר רַב מִתּוֹרַת אָבֵר וְחֲסֵר
בַּשֵּׁר הִינּוּ בְּנִשְׁאָר פְּרִאוּי.

דְּגַם זֶה הַנְּצָרָה רַב לְדַרְכּוֹ דְּקֵאֵי אֵמָה"ח פְּנ"ל. וּבְלֹא ה"נ גּוֹף הַדְּבַר דְּחֻק דְּאֵי קֵאֵי
אָבֵר מֵה"מ.

ע"כ צ"ל דְּטַעַם זֶה אָמֵר רַב לְדְבַרֵי חֲכָמִים וּלְדִידִיָּה. דְּלִידִיָּה הָא ס"ל (שָׁם מְשֻׁנָּה ב')
דְּאִין אָבֵר מֵה"מ מְטַמֵּא כָּלֵל.

וע"ש בְּתוּי"ט שָׁם מ"ש וְעוֹד דְּהָא לר"א אִין טוֹמְאָת אָבֵר מֵה"מ אֲלֵא פְּשִׁישׁ עָלְיוֹ בַּשֵּׁר
כְּזִית כּו' יעו"ש. מְשַׁמַּע דְּמִפְּרֵשׁ דְּדְבַרֵי ר"א דְּהִקָּא הוּא גַם אֲלִיבָא דִּידִיָּה וּלְשִׁיטָתוֹ, אָבֵל
הוּא תְּמוּהָה מְאוּד וְלֹא זְכִיתִי לְהַבִּין דְּבַרֵי בְּזֶה כָּלֵל דְּהָא לר"א לִיכָא טוֹמְאָה מִתּוֹרַת אָבֵר
כָּלֵל בְּאָבֵר מֵה"מ.

ומ"ש בְּכַזִּית בַּשֵּׁר הִינּוּ מִתּוֹרַת בַּשֵּׁר. וּמֵאֵי קְאָמֵר הַרַע"ב בְּזֶה לְחַלְקֵי בֵּין עֲצָם לְבַשֵּׁר
דְּבַחֲסֵר בַּשֵּׁר טְמֵא מְשׁוּם אָבֵר.

וְתוֹ הָרִי שָׁם בְּמִשְׁנֵה אָמֵר אָבֵר שְׁיֵשׁ עָלְיוֹ וּבַשֵּׁר) פְּרִאוּי מְטַמֵּא כּו'. וְכֵן הַרַע"ב פְּרִישׁ
חֲסֵר בַּשֵּׁר שְׁנִשְׁאָר לְהַעֲלוֹת אַרוּכָה.

וְהָרִי הַתּוּי"ט עֲצָמוֹ שָׁם לְפָנֵי זֶה ד"ה אָבֵר מְבִיא מֵהַרַע"ב עֲצָמוֹ בְּנִזִּיר דְּהוּא פְּחוֹת מְכַזִּית.
וע"כ אֵי קֵאֵי אָבֵר מֵה"מ צְרִיכִין לִיִּדְחֵק דְּדְבַרֵי אֵלוֹ הַשִּׁיבָם לְשִׁיטָתָם.

וְהִי"ל לְפָרֵשׁ טְפִי דְּקֵאֵי אָבֵר מִן הַחֵי וְחֲסֵר עֲצָם טְהוֹר לְגַמְרֵי דְּחֲסֵר מְעִיקְרָא. וְהָא וְדָאֵי
אִין לֹא לֹא לֹא לֹא לֹא אָמֵר אָבֵר סֵתָם וְלֹא אָמֵר אָבֵר מֵה"ח לְשִׁיטָתוֹ דְּלֹא אָמְרוּ אֲלֵא אֵמָה"ח,
מְשַׁמַּע לִי מְזֵה דְּבַאָבֵר מֵה"מ קֵאֵי.

דְּמַהִיכִי תִיִּתִי לֹא כֵן. וְאֲדַרְבָּא י"ל כִּינֵן דְּהוּא ס"ל דְּלֹא אָמְרוּ אֲלֵא אֵמָה"ח גַם כְּשִׁאָמֵר
אָבֵר סֵתָם יִדְעִינֵן דְּכּוֹנְתּוֹ אָבֵר מֵה"ח.

ולפמ"ש התוי"ט נשם על פי דרכו דהרע"ב לא ניקחא לי' לפרש חסר סתם על איזה אופן דוקא ולחדש תנאי שלא נזכר ע"ש. אפשר לומר דכוננת הרע"ב שפיר אאבר מה"ח רק דחסר עצם סתם שישנו.

משמע בין שחסר מעיקרא קודם שפירש ובין שחסר אח"כ שפירש אבר שלם והיה עליו טומאת אבר. ועל זה אמר דטמא משום בשר והיגו לר"א, ואע"ג דאמר סתם טמא משום בשר.

הרי ע"כ לאו סתמא בכל ענין קאמר דהא בעינו כזית דוקא וכמ"ש תוי"ט, וע"כ צ"ל דר"ל דטמא משום בשר היכי דשייך טומאת בשר. והיגו פשיש כזית וכשפורש מהאבר שהי' עליו כבר טומאת אבר: (פון) ובפירוש הראב"ד לעדיות שם מפרש אאבר מן החי, ומדבריו שם מבואר דמפרש שחסר אח"כ דוקא שכתב חסר העצם טהור לגמרי, ואע"פ שיש בו שיעור כשעורה ובזה כשעורה שניהם טהורים.

ר"א לטעמיה דעצם כשעורה הפורש מאבר מה"ח טהור ע"כ. ובתוס' שאנך שם מביא דבריו [וקוראו הקונטרס כמו שקורין תוס' לרש"י וכן שם (פ"ה מ"ג) ד"ה הקצת ופרק ז' מ"ב].

ושם בפ"ג קוראו כמה פעמים בשמו ע"ש סוף מ"א ומ"ג וריש מ"ז וסוף מ"ח וריש מ"ט. ובכמה דוכתי מעתיק דבריו כלשונו בסתם ומזה לדעתי דאין תוס' אלו להר"ש משאנך פמושיקסו בדפוס, דרחוק בעיני שהר"ש יביאו.

נהגם דבפירוש הר"ש משאנך הנדפס מחדש על תו"כ מביא הרבה מפירוש הראב"ד על תו"כ וקוראו פירוש לונגיל כבר כתבתי במקום אחר דגם אותו פירוש אינו להר"ש משאנך כלל. ואף דמצינו הראב"ד מובא בתוס' [תענית כ"ה א'], ובגליון הש"ס מהגרע"א שם ציין שמובא עוד שמעתי דראב"ד בתוס' יומא י"ח סע"ב] ובתוס' [ע"ז ל"ח רע"א] והי' אצלו לחידוש שיביאוהו התוס'.

וע"כ ציינו שם וגם ביומא שם, והשמיט לציין עוד בתוס' ותמורה י"ב סע"ב] ד"ה יוסף, אבל התוס' בכל מסכתות הנ"ל נתחברו בזמן מאןחר הרבה מהר"ש, ותוס' תענית הוא מאחרון יותר דשם [י"א סע"ב] מביא טור או"ח.

ותוס' יומא הוא ממהר"מ מרויטענבערג. ותוס' ע"ז מרבינו פרץ.

וגם תוס' מעילה מאןחר. ובמקום אחר כתבתי דכמזומה לי דהם מתלמידי מהר"מ מאייברא] ושם בשולי הריעה בש"ס דפוס ווילנא החדש ואיני יודע ממי יצאו הדברים ודפוס הישן מהספר לא ראיתי] כתב על לשון הנ"ל דר"ל שיש כשעורה בבשר וכשעורה בגידין ע"ש.

והם דברי הבל מאיזה מהביל וטועה דלא ידע מאי קאמר. ומה ענין שיעור כשעורה לבשר ולגידין.

וגם מה ענין סיומו על זה ר"א לטעמיה כו'. ולא הבין עיקר דברי הראב"ד וכוננתו בפירוש.

דהמוכן מדבריו אלו דהוא אינו מפרש כהרע"ב דגם הך ד"א הוא בדומה לראשון להביא ראיה עוד דטומאת בשר מרובה. רק זה טעם אחר על גוף דינו דבשר הפורש מטמא ולא עצם דבשר שפירש אף שנשאר דבר מועט שאין בו להעלות ארוכה עדיין מטמא במגע ומשא והו"ל פורש מהטמא.

וע"כ דומה לפורש מהמת משא"כ עצם הפורש אע"פ שבוה פשעורה ובוה פשעורה, היינו שגם בהנשאר יש פשעורה לר"א דעצם פשעורה הפורש טהור הרי שניהם טהורים. והוי לי' פורש מטהור ולא דמי לפורש מהמת.

ואע"ג דזה לכאן מערכה על הדרוש. שהרי אם נאמר דגם עצם הפורש טמא ממילא גם הנשאר טמא כשנשאר פשעורה והוי לי' פורש מהטמא, זה אינו דמ"מ שפיר אמר דלא דמי לבשר דהנשאר טמא משום אבר.

וע"כ דומה למת לטמא הפורש כבמת. אבל עצם פינן דאי טהור הו"ל פורש מטהור ולא דמי למת אין לחדש בו טומאה, וזה פשוט וברור בכונתו.

והנה דהוא מפרש הך חסר דהוא אח"כ, ומיהו אין מזה ראיה לפירוש הרע"ב. דהראב"ד מפרש הך חסר בשר ועצם דר"ל ע"י הפרישה דכזית בשר וע"כ פנ"ל, וא"כ הך חסר היינו עתה.

משא"כ להרע"ב דקאי בעלמא ויש לפרש כף וכף: [פז] ועיין בתוס' המכונה שאנן בעדיות שם. אחר העתקת דברי ראב"ד כתב ועוד נראה אבר שחסר עצם פשעורה טהור דתנן פ"ב דאהלות כו' שחסר עצמו ע"כ.

ודבריו סתומים. ונראה דמלת פשעורה ט"ס וצ"ל כ"ש ור"ל כל שהוא.

והנה פתוב לפני איזה מעתיק כ"ש בניקוד אחד על האות לסימן מר"ת וטעה לחשוב דהוא ציון לחסרון אותיות באותה תיבה ודומה דר"ל פשעורה]. ואינו מפרש כראב"ד דחסר עצם אפרישת עצם פשעורה מהאבר.

ומשמע דמפרש כהרע"ב דבעלמא קאי, ושהך ד"א ראיה במרובה טומאת בשר אלא שקוצר הרבה בדבריו [ומפרש אאבר מן הסי ודלא כהר"ש סופ"א דאהלות המובא בתוי"ט דמפרש אאבר מן המת.

ומיהו אין להביא ראיה מזה דהני תוס' אינו מהר"ש. דהר"ש שם [ופ"ב מ"ה] הביא אההוא דהתם דחסר עצמו מחסר עצם דעדידות הנ"ל ומפרש ג"כ אאבר מה"ח.

רק אח"כ כתב ומיהו הדין איכא לאוקמי באבר מה"מ כדפני' בסופ"א ע"ש, ודבריו בסופ"א אחר חזרה ובתוס' הנ"ל קודם חזרה וכמו שר"ל בתחלה שם] והנה כתב סתם דטהור כדהתם דהיינו אפי' הבשר שלם ויש כזית.

ואע"ג דהכא לר"א קיימינן. י"ל דאפי' חסר אח"כ נמי.

דהנה לפ"ד הראב"ד הנ"ל ע"כ צ"ל דלא אמר ר"א אלא כשנשאר קצת בשר. אבל אם בנטילת הכזית בשר לא נשאר עוד פלום רק העצם לבדו דהוא טהור.

גם הבשר טהור. ואין זה תימא אע"פ שאמר סתם.

דגדולה מזו אר"ש בתוספתא דעדיות [פ"ב הל' י'] ופ"ב דאהלות סוף הל' ה' [והובא בהר"ש [שם פ"ו מ"ו]]. דלא טימא ר"א אלא פשיש באבר בשור פראוי דזה וזה מטמאין במגע ומשא ובאהל ע"ש.

ונראה דמפרש הך ד"א כו' דאמר ר"א במתני' פן וכפירוש הרמב"ד. רק הך חסר בשור מפרש כמ"ש לעיל מהרע"ב ע"פ דרכו דקאי ארישא דבבשור פראוי מטמא.

וע"כ גם פשקסר הכזית בשור פשישאר פראוי מטמא וטימא רק בכה"ג. ומ"ש ראב"ד גם בלא נשאר פראוי ומשום דמטמא במגע ומשא, הוא לפ"ד ת"ק שם דהשיבו לו אפשוש שיהבשור מטמא במגע ומשא ובאהל וקאבר טהור.

ומפרש דאין ר"ל טהור לגמרי, דבזה לפ"ד לדברי הפל לא טימא ר"א ומשמע לי' פן לשון התוספתא דקרילהנשאר אבר ואמרו שם דהבשור תלוי באבר ע"ש, ואם כל הבשור ניטל ונשאר העצם ערום הוא נקרא עצם ולא אבר.

וע"כ דלא אמר ר"א אלא בנשאר מעט בשור ויש עליו עדיין שם אבר במקצת לטמא במגע ומשא, ומשום הכי אמר שיהבשור תלוי באבר דטומאת הבשור רק בשביל שפורש מאותו אבר הנשאר הטמא במגע ומשא.

ועל זה אמר הא"י מטמא באהל וקאבר טהור. ר"ל טהור מטומאת אהל דליכא בשור פראוי.

וכן פירש בפשיטות בזר זהב מהגר"א באהלות שם. ואחריו נמשך המפרש מנחת קנאים בעדיות שם ע"ש: [פח] וי"ל דבעל התוס' הנ"ל גם ע"פ דרכו אח"כ מודה בהא לראב"ד הנ"ל שמביא מקודם וכמשמעות לשון התוספתא הנ"ל וכנ"ל ג"כ, דלא טימא ר"א אלא פשישאר אבר טמא דפירש מהטמא ודומה למת.

אבל חסר כל שהוא מהעצם דליכא נשאר אבר טמא שפירש ממנו לא דמי לפירש מהמת, ואפשוש דזה ג"כ דעת הכ"מ והתוי"ט הנ"ל דגם לר"א בזה אין מטמא משום בשור באמה"ח. ושפיר ציין תוי"ט לפ"ג דאהלות דס"ל דהוא גם לר"א דזה לא נקרא פירש מהאבר, אבל לא ידעתי מנ"ל להחליט בפשיטות פן גם בדברי הרע"ב.

נהרי הר"ש שם בפ"ב דאהלות [ריש משנה ה'] אהא דחסר עצמו טהור. כתב משום דכזית בשור הפורש מאבר מה"ח טהור כר"י דעדיות ע"כ, הנה פשיטא לי' דחסר היינו גם אח"כ ודטהור רק לר"י אבל לר"א טמא דחשוב פורש מאמה"ח.

אע"פ שלא נשאר עתה שם אבר טמא שפורש ממנו. כיון דמעיקרא הי' טמא הנה לי' פורש מהטמא.

ומלשון התוספתא הנ"ל אין ראיה דהרי פיוצא בו אמרו בתוספתא שם ושם אח"כ לר' נחוניא דמטמא. ועצם כשעורה הפורש מאבר מה"ח ומטהר בבשור דא"ל ג"כ מי תלוי במי כו' הוי אומר עצם תלוי באבר.

אפשוש שהעצם מטמא במגע ומשא ואבר טהור כו'. ור"ש אומר בזה ג"כ דלא טימא ר"נ אלא פשישאר באבר עצם כשעורה ע"ש.

ולת"ק קאי כּשלא נשאר עֵצָם כּשעורה דטהור לגמרי וליכא עליו טומאת אבר כּלל, ואפ"ה קרי לי' תלוי באבר לפי שהנשאר הוא כל הבשר והגידין וקצת עֵצָם. ואף שאין טומאת עֵצָם הפורש אין תלוי בהנשאר כּלל דהרי הנשאר טהור.

ה"נ לר"א אף דאין טומאת הבשר תלוי בהנשאר מ"מ קרי לי' תלוי באבר פּינן שהנשאר הוא כל העצם והגידין וקצת בשר ואף דר"א מטמא גם בלא נשאר בשר כּלל. אפי' תימא דבכהאי גוונא אין קרוי הנשאר אבר ושהבשר תלוי בו.

אין תימא אם הם השיבו על דבריו היכי שנשאר בשר: [פט] ובאמת יותר יש לפרש בלשון התוספתא דליכא כּלל בשר. דיתפרש לשון טהור דר"ל לגמרי ואין צורך לידחק דר"ל טהור מאנהל לבד.

וקאי בנטיטל כל הבשר. וקרוי ג"כ לנשאר אבר ודתלוי בו לפי דעֵצָם וגידין הנשאר הם עיקר האבר.

שהרי חסר העצם כ"ש אע"פ שכל הבשר שלם טהור משום אבר לד"ה. וחסר בשר והעצם שלם אם נשאר פראוי מטמא גם באנהל.

ושלא פראוי מטמא עכ"פ במגע ומשא משום אבר. והדבר מפורש ג"כ במשנה דעדיות שם דעיקר האבר הוא העצם.

במה שאיתא שם מרובה טומאת העצמות מטומאת הבשר שהבשר הפורש מה"ח טהור והאבר הפורש ממנו והוא כברייתו טמא ע"ש. והרי האבר הוא עצם עם בשר ועצם בלא בשר הפורש מה"ח ג"כ טהור.

וע"כ כמ"ש משום דהעיקר תלוי בעצם. ולזה כּוונן הראב"ד בפירושו שם שכתב פירוש כברייתו שיש עליו בשר פראוי ע"כ.

ור"ל אע"פ שחסר קצתו משא"כ חסר כל שהוא מהעצם. וכן סיים ג"כ בתוס' והמכונה] שאגז לשם.

אלמא עצמות גרמו טומאה יותר מבשר ע"כ, וכן הוא ג"כ בפירוש הר"ש ובפירוש הרא"ש ובפ"ד דאהלות סוף מ"ה] דפירוש כברייתו שלא חסר העצם ע"ש. וכּווננו למה שכתבתי.

וע"ש בתוי"ט ד"ה שהבשר כתב דהא לא מרבינן מקרא אלא עצם אדם מה אדם כו' כדפירש הרע"ב לעיל ע"כ. וע"ש לפני זה ד"ה אבר.

ולפ"ד קרא קרי לאבר עצם ומשמע מזה דעיקר טומאת האבר הוא מצד העצם, ומזה יהי ראיה לקרות לעצם אבר. ולשונו לשון התוספתא הנ"ל, אבל לא על לשון המשנה שם מרובה טומאת העצמות דמשמע דהוא מרובה בפעל יותר מטומאת הבשר, ולפי שהרע"ב שם כתב סתם כברייתו בשר גידין ועצמות ולא פירש כלום מהו הלימוד מזה לרובוי טומאת עצמות, ע"כ כתב דסמך על מ"ש לעיל דילפינן זה מקרא דבעצם: ולכאורה יש לעיין דהרי הרע"ב שם לפני זה בריש המשנה מיתי אאבר מה"ח קרא דתלמודין ובגזיר נ"ג סע"ב] מבחלל חרב, ומ"ש אח"כ מבצעם לפ"ד הכ"מ ותוי"ט הנזכרים לעיל קאי שם אאבר מה"מ.

וא"כ מה הביא פאן דקאי באבר מה"ח קרא דבעצם. ומיהו הרע"ב [פ"א דכלים מ"ה] מייתי הך קרא דבעצם אדם אאבר מה"ח.

והתוי"ט שם מביא פן מהספרי והוא בפ' חוקת [פיסקא קכ"ז ופיסקא קכ"ט] ע"ש והובא ג"כ בפירוש המשנה לרמב"ם [סופ"א דאהלות] ע"ש ושם מפורש אאבמה"ח ושם [בריש פיסקא קכ"ז] יליף מאו במת על הפורש מן המת כברייתא דתלמודין, ואי פננת הרע"ב לתפוס בזה דרשא דספרי.

א"כ ע"כ מ"ש בעדיות שם בד"ה אבר מבעצם אדם דקאי אאבר מה"ח וכמ"ש לעיל. ולא כהכ"מ ותוי"ט הנ"ל דמפרישי לה אאבר מן המת.

אף באמת הרע"ב [בסופ"א דאהלות] הביא הך בעצם אדם אמתני דהתם, ושם קאי בין באבמה"ח בין באבמה"מ וכמ"ש הרע"ב [שם משנה ז], וזה לכאורה דלא פמאן, ובלאו הכי מלבד דרחוק לומר דיתפוס דרשת הספרי נגד תלמודין בנזיר שם דאמר בעצם אדם זה רובע עצמות.

ומ"ש תוי"ט שם מתוס' דנזיר דקרא אסמכתא ע"ש. משמע דר"ל דלקושטא גם תלמודין דריש בעצם אדם כספרי.

ואם לזה פנון הוא תמוה דהרי בגמ' שם דרשו אה"כ בחלל חרב לאבר מה"ח. בלאו ה"נ הרגיש תוי"ט שם ג"כ מדברי הרע"ב עצמו.

דבריש פ"ב דאהלות הביא קרא דבחלל חרב אאבר מה"ח [ושם מייתי קרא דבעצם אדם אשדרה וגולגולת וג"כ הוא בזה לכאורה פסותר לדברי עצמו הנ"ל]. וגם מדברי הרע"ב בעדיות הנ"ל ורמב"ם בפירוש המשנה שם דמייתי לתרנוייהו ע"ש.

והיל"ל כל פי' הנה מד' הרמב"ם בפירוש המשנה [בסופ"א דאהלות] דשם חיברם יחד וכתב בחלל חרב או במת כו' זהו אבר מה"ח וכן אבר מה"מ והוא אומרם ובספרי הנזכר לעיל] לעשות הפורש כו'.

וזה שאמר בעצם אדם כו' שיהי' בו עצם ובשר כו' ע"ש ועי' עוד שם אה"כ. וגם בחבורו [פ"ד מהל' ט"מ הל' ג'] כתב אאבר מה"ח מקרא דבחלל חרב.

וכתב בד"א כו' שזאמר או בעצם אדם עצם שהוא כאדם כו' בשר וגידין ועצמות ע"ש. הרי דמצריף תרנוייהו בחלל לגוף טומאתו ובעצם להצריף אבר כברייתו, אף נהי דמבחלל לא ידעינן הא דכברייתו מ"מ אי בעצם אתי לטומאת אבר כברייתו.

הרי ידעינן מיניה גם גוף הטומאה ומה צורך עוד בזה לקרא דבחלל. אבל באמת הרמב"ם בפ"א המשנה [שם ריש פ"ב] כתב מקרא דבעצם אדם על שדרה וגולגולת (וממנו הם דברי הרע"ב שם הנזכר לעיל).

ואה"כ שם על רובע עצמות ורוב בנזן ורוב מגין סיים וכתב וכבר ביארנו (נראה דר"ל כמ"ש לפני זה על שדרה וגולגולת ששורש זה הוא מש"נ בעצם אדם כו' ע"ש והוא ג"כ בחבורו שם הל' ח' ע"ש).

והנה הביא ג"כ דרשת הגמ' מבעצם אדם אלא שהוא הוסיף שדירה וגולגולת ורוב בנן ורוב מנן, ומשמע דמפרש דבגמ' נקטי לרבותא וכ"ש בהני דניכר שהוא עצם אדם כמ"ש שם ע"ש. ובאמת הוא חידוש גדול לומר דגם בזה ניכר ואין בו טעם פלל.

ואפשר דמשום הכי כתבו תוס' נזיר הנזכר לעיל דהוא אסמכתא. והיינו דעיקר קרא לשדירה וגולגולת ורוב בנן ורוב מנן.

ולהלן יתבאר טעם על שיעור רובע]: [צא] ולפ"ז אין ללמוד אבר מהאי קרא פלל פיון דמוקמינו לי אעצם גרידא בלא בשר. והם הדברים הנזכרים.

רק בטר דגלי קרא דבחלל דמטמא ובהאי קרא דטומאת אנהל נסמך לבעצם אדם דגלי קרא. דלענין טומאת אנהל דכתיב אדם פי ימות וגו' בעינן שיהי' ניכר לעצם אדם א"כ נלמוד מזה לאבר הסמוך לי דבעינן ג"כ שיהי' דומה לאדם ולא דיליף טומאתו מבעצם פלל.

ולזה כונן ג"כ הרע"ב שכל דבריו בזה לקוחים מפירוש המשנה לרמב"ם. ואע"ג דלשון הספרי שם ושם מבואר דדריש בעצם אדם על אמה"ח ולא הזכיר פלל רובע עצמות ואיני דיליף מיניה וגם לא מייתי מבחלל על אמה"ח.

מ"מ הרמב"ם דמייתי גם בחלל ע"כ כונתו כמו שכתבתי. ולשון הספרי [שם פסקא ככ"ז] מה המת בגידין ועצמות אף אמה"ח כו'.

והובא פן גם בפ"י המשנה בסופ"א דאהלות. ולא אמר מה האדם דהוא מפרש הך ר"ל חסי ולא דריש הדומה לאדם.

רק ר"ל דהוקש לבחלל ובמת שלפניו מפרש עכ"פ חד מינייהו אמת שלם ע"ש בר"ש הפ'. ורמב"ם אף שמביא שם בסוף דבריו לשון ספרי הנ"ל כתב שם מקודם הדריש מבאדם דבעינן דומה לאדם.

וע"כ הוא שינה זה אליבא דתלמודין דמייתי מקודם דדריש בחלל ובמת אאבר וכמו שנתבאר. ונדע עוד ראה לזה מ"ש הרמב"ם בפירוש המשנה [פ"א דכלים מ"ד] דבאה הקבלה במש"נ הנוגע בעצם ר"ל ג"כ אבר שאין עליו בשר פראוי.

וע"ש דזה ההבדל בין בעצם לבעצם אדם דר"ל שיש עליו בשר פראוי דומה לאדם. והוא ג"כ בדברי הרע"ב שם.

וע"ש כתב דבעצם משמע בין יש בו בשר פראוי בין אין בו, ונראה דמפרש פן מלת ג"כ שבלשון רמב"ם הנ"ל, ומשום דקרא בעצם אדם אאנהל קאי כדדרישנו בנזיר שם רישיה דהאי קרא וכמ"ש ג"כ הרע"ב.

ומגעו ילפינו מקרא דבעצם דר"ל בין כו' ואפ"י שאין עליו בשר פראוי וכ"ש פשיטן. ולא ידעתי אנה באה קבלה זו לדריש זה מבעצם, ושם מצוינו [נזיר נ"ג ב'] אבל לא נמצא זה פלל שם על בעצם.

רק שם [נ"ד ריש ע"א] דרשו מבחלל דבתריה אבר שאין עליו בשר פראוי. ובעצם אמר דזה עצם פשעורה.

וְדָבָר זֶה הוּא גַם בְּסִפְרֵי שֵׁם [פּוֹס' קכ"ז ופּוֹס' קכ"ט] כּוֹן וְלִיכָא דְפְּלִיג, וְהוּבָא בְּפִירוּשׁ
הַמְשָׁנָה שֵׁם בְּסוֹפֵ"א דְאֵהָלוֹת. וְע"ש לְפָנֵי זֶה פֶּתַח אִם לֹא יֵהִי עָלָיו בְּשֵׁר אוֹ הִי' ע"כ
וְאִפְּי' לֹא יֵהִי מִן הַפְּרָקִים הַמְּנוּיִים ור"ל שְׁדָרָה וְגוֹלְגֹלֶת וכו'] הוּא כּוֹ' הַנּוֹגַע בְּעֵצָם כּוֹ'
ע"ש.

וְנִרְאָה דְחֶסֶר מֵלֶת פְּרָאוּי וצ"ל לֹא יֵהִי עָלָיו בְּשֵׁר פְּרָאוּי דְאִי לִיכָא כְּלָל וְנִשְׁאָר הָעֵצָם
עָרוֹם. טוֹמְאָתוֹ מִשׁוּם עֵצָם כְּשִׁעוּרָה שְׁפֶתַח אַח"כ וּמֵאִי אוֹ דְקֶאָמַר.

וְע"כ דְהִכָּא בְּיַשׁ קֶצֶת בְּשֵׁר רַק לֹא פְּרָאוּי. דְאִזְ אִפְּי' אֵין בְּעֵצָמוֹ כְּשִׁעוּרָה מְטַמָּא בְּמַגַּע
וּמִשָּׂא מִשׁוּם אֶבֶר כּמ"ש לְעֵיל.

וְאַח"כ פֶּתַח אוֹ דְלִיכָא בְּשֵׁר כְּלָל רַק שְׂיִישׁ בּוֹ עֵצָם כְּשִׁעוּרָה, וּס"ל דְתַרְנוּיָהּ מְבַעְעָם.
וְאִפְּשֵׁר דְעַל זֶה כְּנוֹן בְּמֵלֶת ג"כ שְׁפֶתַח הַרְמַב"ם בְּפ"א דְכָלִים הַנְּ"ל [וְלֹא כּמ"ש
מֵהַרְע"ב].

אָבֵל לֹא יִדְעָתִי מִנְ"ל וּכ"ש לֹא מֵרַע עַל זֶה לְשׁוֹן בְּאֵה בְּקַבְלָה שְׁפֶתַח כְּנ"ל דְמִשְׁמַע דְּמַפּוֹרָשׁ
כֵּן בְּדַבְרֵי רז"ל. וּבְחִיבוּרוֹ [שֵׁם הַל' י'] כְּתִב דְטוֹמְאָת עֵצָם כְּשִׁעוּרָה ד"ת הִלְכָה מִפִּי
הַשְּׂמוּעָה בְּפִירוּשׁ בְּעֵצָם כְּנִזְכָּר לְעֵיל.

וּבפ"ג עַל אֶבֶר שְׂאִין עָלָיו בְּשֵׁר פְּרָאוּי כְּתִב דְאֵינוֹ ד"ת. וְכְנִזְכָּר לְעֵיל וְלֹא כְּתִב מְקַרָּא
דְּבַעְעָם כְּלָל.

וְעִי' בְּתוּי"ט [פ"א דְכָלִים מ"ד] ד"ה עָלָם מְבִיא מֵהַרְע"ב פ"ב דְאֵהָלוֹת מ"ג] דְטוֹמְאָה
עֵצָם כְּשִׁעוּרָה יִלְפִינּוּ מְבַעְעָם. וְכֵן כְּתִב רְמַב"ם שֵׁם סוֹפֵ"א וּמְדַרְשׁ סִפְרֵי הוּא, וְהוּא מ"ש
הַרְע"ב בְּסוֹף מְשָׁנָה דְלִקְמָן ע"כ, וּמֵה שְׁפֶתַח מְסִפְרֵי הִי"ל לֹא מְבַרְיָתָא דְתַלְמוּדִין
דְּנִזְרִיר.

וּמֵה שְׁפֶתַח וְהוּא כּוֹ' לֹא יִדְעָתִי כְּנִזְכָּר כְּלָל דְהִרִי שֵׁם אֶאֱבֵר שְׂאִין עָלָיו בְּשֵׁר פְּרָאוּי קֵאִי.
וְאִי אִפְּשֵׁר לֹא מֵרַע דר"ל דְשֵׁם ג"כ טוֹמְאָתוֹ מִשׁוּם עֵצָם כְּשִׁעוּרָה דְהָא שֵׁם בְּאֵמָה"ח דְקִי"ל
דְלִיכָא בִּיָּה טוֹמְאָת עֵצָם כְּשִׁעוּרָה כְּלָל וְאִפְּי' תִּימָא דְתַרְנוּיָהּ יִלְפִינּוּ מִיִּנְיָהּ מֵאִי וְהוּא כּוֹ'
דְקֶאָמַר.

אָבֵל הַרְע"ב נִמְשָׁף אַחַר הַרְמַב"ם וְהֶעֱתִיק מִמֶּנּוּ וְכִנְיַת הַרְמַב"ם ע"כ בְּזֶה כְּמוֹ שְׁפֶתַח בְּתִי.
וְלֹא כְּנוֹן לְמֵלֶת בְּעֵצָם עֵצָמוֹ רַק לְקַרָּא דְבַעְעָם וּמֵה שְׁפֶתַח בָּא בְּקַבְלָה כְּנוֹן לְגַמ' דְנִזְרִיר
דְּלִפְיֵינוּ מְבַחֲלָל דְבְּתַרְיָה שְׂאִין עָלָיו בְּשֵׁר פְּרָאוּי.

וּמֵה שְׁפֶתַח הָאִי בְּחִלָּל עַל שְׂאִין עָלָיו בְּשֵׁר פְּרָאוּי וְלֹא בְּכַחֲלָל קְמָא בְּיַשׁ עָלָיו בְּשֵׁר פְּרָאוּי
וְלְמַגַּע. הִיָּינוּ מִשׁוּם דְהִכָּא לֹא כְּתִיב אָדָם וּמִיָּרִי קָרָא זֶה כְּשִׂאֵינוֹ כְּאָדָם.

וְה"נ בְּאִידָף קָרָא דְבַעְעָם אָדָם יִלְפִינּוּ דְבַחֲלָל דְהִתָּם הַדּוּמָה לְאָדָם בְּעֵינֵינוּ וּמֵאָדָם הוּא
דְּלִפְיֵינוּ וְלֹא מְבַעְעָם. וְנִדְחִי דְבְּרֵי הַתּוּי"ט בְּעַדִּיּוֹת הַנְּ"ל דְהוּא לְשִׁיטָתוֹ בְּכָלִים שְׁהִבִּין
דְּמְבַעְעָם יִלְפִינּוּ טוֹמְאָתוֹ.

וְזֶה אֵינוֹ וְכְמוֹ שְׁנִתְבְּאָר. וְכִנְיַת הַמְשָׁנָה שֵׁם כְּמוֹ שְׁפֶתַח בְּתִי מְדַבְרֵי כָּל הָרֵאשׁוּנִים.

ועכ"פ מ'שם ר'איה ד'שפיר קרי בתוספתא אבר לעצם הנשאר הגם שניטל כל הבשר, ו'חזינו דר"א מטמא כזית ב'שך הניטל מאמה"ח אף שהנשאר טהור לגמרי: [צב] ו'ראיתי בספר משנה אחרונה הנדפס מחדש שם בפ"ב ד'אהלות מ"ה] ד"ה ו'אבר.

שכתב על דברי הר"ש הנ"ל ד'אינו מבין אמאי קרי לבשר הנשאר וכן לעצם הנשאר פירש מן האבר. כיון שהם עדיין על האבר ולא פירשו אלא מהאדם הצי דלד"ה טהור ע"ש.

והיה פשוט בעיניו בין בחסר בשר פלוו בין בחסר עצם פלוו. [דהר"ש שם בתחלת דבריו מפרש דחסר פלוו דע"כ הוקשה לי דליתני נמי חסר בשר ע"ש], דהנשאר קרוי אבר הפורש מהצי והנחסר קרוי פורש מהאבר.

ולפמ"ש הטעם בנשאר עצם שהוא עיקר האבר. א"כ בחסר העצם הנחסר הוא עיקר האבר והנשאר הוא הפורש מהאבר, ומהתוספתא הנ"ל שהשיבו לר"נ בעצם פשעורה הפורש דקרו להנשאר אבר, שם פירש רק עצם פשעורה ונשאר עדיין קצת עצם ג"כ עם הבשר אלא שאינו פשעורה וי"ל משום ה"כ קרוי לי אבר ולא פשעורש כל העצם.

ואולי טעם פשיטותו בזה מסבא, לפי שהאבר פולל ג' דברים בשר וגידין ועצמות. וכשפירש אחת מהם והגידין נשאר עם הב' הרי יש בהנשאר ב' מהג' וע"כ הוא קרוי אבר.

אבל מ"ש ע"פ זה להחשיב בפשיטות הנשאר לפורש מהצי ולתמוה על הר"ש. לא דק פלל דעיקר טעם החילוק בין פורש מהצי לפורש מהאבר הוא לפי שזה פורש מהטהור וזה פורש מהטמא.

וע"כ דמי לפורש מהמת במבואר במשנה דעדיות שם, וה"נ בזה כיון דכשפירש האבר מהצי הרי כל האבר הי' טמא, עתה כשפירש חלק ממנו הרי הנשאר ג"כ פורש עתה מהטמא ופרישתו מהצי הטהור הי' מקודם שהי' אבר שלם וחלה עליו טומאה.

ועתה איננו פורש עוד מהצי הטהור. ואין טעם לומרשאם הכזית או עצם פשעורה הפורש הוא רק קצת האבר הוא טמא אע"פ שהנשאר טהור.

ואם הוא עיקר אבר הטמא יטהר מטומאתו וזה פשוט מסבא. וגם נעלם ממנו דהדבר מפורש כן להדיא בתוספתא דהתם ודנזיר הנזכר לעיל המובא בהר"ש [שם מ"ו], דאמר ר"ש לא טימא ר"נ אלא בזמן שיש באבר עצמו פשעורה שיהא זה וזה במגע ומשא ע"כ.

הרי בהדיא דר"נ דמטמא עצם פשעורה הפורש מהאבר מטמא גם בעצם פשעורה הנשאר בהאבר. ושוב מצאתי בספר אמתחת בנימין על משניות בעדיות שם הרגיש במ"ש על דברי תוי"ט הנ"ל.

[ומ"ש שם דהכ"מ נראה לו דכתב פן אליבא דהלכתא ע"ש. לא עיין בדברי הכ"מ שכתב זה לפרש דברי הרע"ב ולשון המשנה יעו"ש].

דלר"א דבשר הפורש טמא כ"ש הנשאר על גבי האבר וסיים ועדיין צ"ע ואחר שהיתה אצלו לסבא פשוטה דכ"ש בנשאר חזר להסתפק בו. ולא ראה דברי הר"ש הנ"ל וגם לא עמד על טעמן של דברים יפה.

ואגב ראיתי שם אח"כ על לשון המשנה שם א"ל מרובה כו' ואבר כו' פתב דלא ראה
לאחד מהמפרשים שפירשו דברי ר"נ. ולא הרגיש דהתוי"ט שם פא לפרש דבריו ולא
עמד על פונת הראב"ד שם בפירושו על זה ולא ראה דברי הר"ש הנ"ל.

וע"ש מה שכתב הוא לפרש לא מחנור כלל]. וגם מ"ש לעיל מצד דליפא עתה נשאר
טמא ולא דמי למת אין לפקפק על דברי הרע"ב.

דכבר נתבאר מהתוספתא דלת"ק דר"ש לר"נ בע"כ טמא בכהאי גוונא. אף דהוא אתי
עלה ג"כ מטעם דאבר מה"ח פמת.

רק לפמ"ש לעיל מפירוש הראב"ד ביה ד"א דאמר ר"א ע"כ ר"א לא ס"ל בזה כר"נ
ולא השווו מדתן בזה, ואף דשניהם באו תחלה מטעם אחד. אח"כ הוסיף ר"א להצריך
שישאר אבר טמא.

אבל הרע"ב דלא פירש פן האי ד"א נדאי מדר"נ נלמוד דגם לר"א פן: [צג] ובלאו הכי
נמי י"ל דגם במת משפחת לה פהאי גוונא, שהנשאר טהור בנפל שלא נתקשרו אבריו
בגידין דאמרו בנזיר [נ' ריש ע"א] דאבר ממנו אינו מטמא וכולו מטמא ועי' שם בפירוש
המכונה [רש"י סוד"ה פי שכתב שאין עליו בשר ובגליון גמרא שלי הגהתי דצ"ל פזית
בשר] ע"ש.

משמע דאע"ג דאמר אלא פדאמר ר"י כו'. [ובנוסחת הריב"ן שפ"ש"ס חדש איתא ג"כ
מלת אלא וכן בהגהת הב"ח].

וכן הוא בתוס' שם [מ"ט סוף ע"ב] ובפירוש הר"ש וקרא"ש בפ"ב דאהלות מלת אלא
ע"ש [לא הדר ביה מתירוי קמא דעדיין צריך לאוקמא ג"כ בפש"אין עליו פזית בשר
פדלעיל, וכן פתבו התוס' וחקולין פ"ט סע"ב] [סד"ה ואר"י והר"ש סופ"ב דאהלות] דר"י
שפא שם ליישב בזה קושיא א'.

משמע דכל שלא נתקשרו בגידין מסתמא אין עליו פזית בשר ע"ש, וכן הוא גם לשון
רש"י בחולין שם שכתב לנפל כו' ועדיין אין עליו פזית בשר ע"ש, וכן הוא בהרע"ב
רפ"ב דאהלות ופשיטא להו דגם בנפל אי יש פזית הדרא ק שיא לדוכתי על פזית מגלח
על פולו לא כ"ש דגם על פזית הפורש מהנפל מטמא ומגלח.

וכן מבואר ג"כ בדברי הירושלמי בנזיר שם [בפרק ז' ריש ה"ב] והובא בהר"ש דאיתא
שם ג"כ הני ב' קושיות וב' התירוצים שבגמרא דילן. ואמרו שם דאי בעי משאיל תריהון
שאיל תנניתא והדר קדמניתא יעו"ש.

ור"ל דאחר דמשני בנפל שלא קשרו אבריו יכול להקשות קושיא א' פזית מטמא פולו
לא כ"ש דשייך קושיא א' גם בנפל וכמו שכתבתי. ומהירושלמי מבואר דאף פשעדיין
לא נתקשרו אבריו אפשר שיהי' בו פזית.

והר"ש שם פתב ומיהו בירושלמי אין משמע פן אלא אדרבא משמע איפכא דכיון דאין
בו פזית בידוע שלא נתקשרו ע"כ. ולא ידעתי מאי לשון משמע שכתב על זה.

וְדָבַר זֶה אֵימָא שְׁם בְּהַדְיָא דְהָא פְּשִׁיטָא לֹון מְפִינֹן שְׁאִין בּוּ כְּזִית דְּבַר בְּרִי הוּא שְׁלֵא קְשָׁרוּ אִיבְרִיו כְּמ"ש וּמִיִּיתִי לָהּ גַם הִר"ש שְׁם וְהִזָּה לֹו לֹומר לְשׁוֹן אֲמָרוּ. וְגַם לְשׁוֹן אֲדַרְבָּא אִיפְכָא שְׁפַתְבַּ עַל זֶה.

לֹא יִדְעָתִי מַהוּ וְהָרִי שְׁפִיר אֲפֹשֶׁר לְקַיִים שְׁנִינָהּ, וְדֵאִיתָא לְתַרְנוּנֵיהּ דְּכָל שְׁלֵא נְתַקְשָׁרוּ אֲבָרִיו מְסַתְמָא אִין בּוּ כְּזִית וְכָל שְׁאִין בּוּ כְּזִית מְסַתְמָא לֹא נְתַקְשָׁרוּ אֲבָרִיו. וּמִתְלַמוּדִין יֵשׁ לְדִיִּיק כֹּן מ"ש בְּנִזִיר שְׁם כְּדָאֲמַר ר"י כו' ה"נ כו' וּמֵאִי ה"נ דְּקָאֲמַר לִפ"ד תּוֹס' וְהִר"ש דִּר"י עַל זֶה גּוֹפִיָה אֲמַר כֹּן.

נְהִי דְלְשׁוֹן כְּדָאֲמַר ר"י יִישְׁבוּ שְׁפִיר דִּר"ל אֲקַנְשִׁיא קְמִיִּיתָא אֲבָל לֹאִיזָה צְנוּרָה מִיִּיתִי כְּלָל הָאִי ה"נ בְּנִפְל כו'. וְע"כ דִּר"ל ה"נ ר' יוֹסִי דְּבְרִיִּיתָא דְאֲמַר לְמַת שְׁאִין כו' כְּפִנְתוּ ג"כ כְּדִר"י בְּנִפְל כו', וְלִזָּה כְּפִנְן ג"כ מְהֵרָשׁ"א בְּחֻלִין שְׁם עַל דְּבְרִי תּוֹס' הַנְּל.

אֲלֵא שְׁהִלְשׁוֹן שְׁם שְׁכ' וְכָא ר' יוֹחָנָן וּפְרִיָשׁ כו' ע"ש אִינוּ נִרְאָה דְלֹא יִתְנַשֵּׁב יָפָה הִלְשׁוֹן כְּדָאֲמַר ר"י כו' ה"נ כו', וְגַם לְשׁוֹן הַגַּמ' דְּחֻלִין שְׁם וְהוֹינֵן כו' וְאִר"י כו' מִשְׁמַע דְּבַבְהֵמ"ד שְׁאֵלוּ זֶה וְר"י הִשִּׁיב דְלֹא שְׁמִיעַ לְהוֹהֵאִי בְּרִיִּיתָא דְנִזִיר דְשָׁקְלוּ וְטָרוּ תַנְאִי בְּזָה.

וְאוּלֵי ט"ס הוּא וְצ"ל בָּאוּ לְפָרֶשׁ, וְר"ל דְּבַגְמ' מְפָרֶשׁ שְׁם דְּבְרִי ר' יוֹסִי מַה שְׁתִּירָץ אֲקַמִּיִּיתָא ג"כ כְּפִנְתוּ כְּדִר"י: [צד] וְהִנֵּה ר' יוֹסִי אֲמַר שְׁאִין עָלִיו כְּזִית בְּשָׂר וְהֵם מְפָרְשִׁים דִּר"ל שְׁלֵא נְתַקְשָׁרוּ אֲבָרִיו.

וְע"כ דְּכָל שְׁאִין עָלִיו כְּזִית בְּשָׂר בְּיָדוּעַ שְׁלֵא נְתַקְשָׁרוּ אֲבָרִיו וְכִהִירוּשְׁלֵמִי. וְר' יוֹחָנָן נִקְטָה דְלֹא נְתַקְשָׁרוּ אֲבָרִיו לְרַמְזוּ יָשׁוּב אֲאִידָהּ קוֹנְשִׁיא וְסַמָּה דִּידְעוּ כְּפִנְתוּ דְמְסַתְמָא אִין עָלִיו כְּזִית בְּשָׂר ג"כ דְלִיִּישְׁב קוֹנְשִׁיא זֹו הוּא בָּא.

וְר"י נִקְטָה הִלְשׁוֹן לִיִּישְׁב קוֹנְשִׁיא דִּר"י וְסַמָּה דִּנְדַע לִיִּישְׁב בְּזָה גַם אִידָהּ קוֹנְשִׁיא דְדָבַר בְּרִי הוּא כו' כְּמ"ש בִּירוּשְׁלֵמִי הַנְּל, וְגַם שְׁם אֲדַר' יוֹסִי אֲמָרוּהָ ע"ש וְהִר"ש קִיצָר וְדִקְלַג בְּלְשׁוֹן הִירוּשְׁלֵמִי.

[וְאִף דִּישׁ שְׁיִנּוּי דְבִירוּשְׁלֵמִי אֵימָא תְלַמִּידוּי דִּר' יוֹסִי ב"ח שְׁאֵלוּן כו'. וּבְתַלְמוּדִין ר' יְהוּדָה חֲבִירוֹ אֲמַר זֶה וְלֹא דְרָהּ שְׁאֵלָה רַק תְּמָה בְּכַעַס וְלֹא שְׁיָהּ עָלִיו וְלֹא שְׁאֵלוּן כו'.

מ"מ הַדְּבַר בְּרוּר דְהִינּוּ הָהּ. וְי"ל דִּר' יוֹסִי לֹא שְׁמַע מֵר' יְהוּדָה רַק תְּלַמִּידוּי בָּא אֲצֵלוּ וּשְׁאֵלוּהוּ, וּמ"ש שְׁם שְׁאֵלוּן תְּנִיִּיתָא וְלֹא קְדַמִּיִּיתָא.

פְּשׁוּט דִּט"ס וְצ"ל לְהִיפָּהּ כְּמוֹ בְּתַלְמוּדִין. וְכַמ"ש ג"כ שְׁם בְּקַרְבֵּן עֲזָה וְכֹן בְּפָנֵי מִשְׁהָ בְּסוּף דְּבְרִיו.

וְלֹא כְּמוֹ שְׁדַחַק הַפְּנֵי מִשְׁהָ שְׁם בְּתַחֲלַת דְּבְרִיו לְקַיִים הַגִּירָסָא בְּדְבָרִים שְׁאִין בְּהֵם מְמַשׁ]. וְלֹא פְּלִיג תְּלַמוּדִין אִירוּשְׁלֵמִי בְּזָה, וּבְפָנֵי מִשְׁהָ שְׁם בְּמִרְאָה הַפְּנִים ד"ה וְאִי בְּעֵי פְתַב מְדַנְפָּשִׁי (שְׁלֵא רָאָה דְבְרִי הִר"ש) דְּפְלִיגִי וְדִיִּיק מְדַפְרִיָּהּ וְעַדִּיִּין יֹאמַר כו' ע"ש, וְאִין זֶה כְּלוּם וְנֹאפִי תִימָא דְזָה יָדַע הַמְקַשָּׁה דְאִף דִּר"י אֲמַר מֵת סְתָם ע"כ ר"ל נִפְל.

דְּאִי אֲפֹשֶׁר לֹומר בְּמַת קָטָן דְלֹא מְשַׁבַּח לָהּ שְׁלֵא יְהִי עָלִיו כְּזִית בְּשָׂר, דְּמִשְׁמַע שְׁפַל בְּשָׂרוֹ שְׁלֵם וְאִין בּוּ כְּזִית וְנֹאפִי תִימָא דְסָגִי בְּרֹבּוֹ קַיִים דְרֹבּוֹ כְּכֹלוּ גַם בְּרֹבּ בְּשָׂרוֹ שְׁל מִין מַת קָטָן.

אי אפֿשֿר לומר שלא יהי פֿזיט [נאי אפֿשֿר לומר דגם בַּחֶסֶד רִבֵּי בִּשְׁרוּ כָּל שְׂגוּפוֹ פְּלוֹ מְחֻבֵּר יַחַד יֵשׁ עָלָיו שֵׁם מֵת דְּטָמֵא דא"כ מה מקשה מאבֿר גִּימָא דְלִיכָא עַל שׁוּם אַבֿר בִּשְׁר פֿראוי]. מ"מ מה בְּכָף דְהַמְקֻשָּׁה לֹא יָדַע זֶה וְהָרִי גַם הֵהוּא סָבָא דִירוּשְׁלָמִי הַשְׁוֹאֵל לר"י לֹא יָדַע זֶה.

וְהַמְתַּרְץ שָׂבָא לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי ר"י דְּבִרְיֵיתָא כַּמ"ש חִידוּשׁ לוֹ זֶה. וּבִלְאוּ ה"נ בְּאַמַּת גִּרְאָה דְּמַעֲיָקְרָא הָוִי ר"ל דר"י מֵת גָּמוּר קְאָמֵר וְלֹא נָפֵל.

וּבְגוּלָד קָטָן כְּאֶצְבַּע פִּנְזָפֶר לְעֵיל. וְעַל דְּרָף הַזְּרוֹת אֶפְשֵׁר שְׂיִמְצָא פֶּן.

וְרַק בִּירוּשְׁלָמִי דְאָמֵר נָפֵל שְׂאִין עָלָיו בִּשְׁר פֿזיט דְּמִיָּרִי בְּסֵתָם וְלָד רַק מִפְּנֵי שֶׁהוּא נָפֵל אִין בּוֹ פֿזיט. עַל זֶה אָמֵר דְּפִשִׁטָּא כו'.

וּע"כ צ"ל פֶּן מִשׁוּם לְשׁוֹן אֲלָא כו' דְּמִשְׁמַע דְּהֵדֵר בִּי מִקְמִיָּתָא וְהִינּוּ מְזָה שֶׁהִבִּינוּ דְּמֵת סֵתָם אָמֵר רַק בְּנָפֵל. אָף הִירוּשְׁלָמִי דְאָמֵר נְאִי בְּעֵי מִשְׂאִיל כו' מִשְׁמַע דְּפִלִּיג אֶסְבָּרָא דְּתַלְמוּדִין לְתוֹס' וְהַר"ש הַנֶּ"ל פִּנְזָפֶר לְעֵיל, וְאוּלַי גַם בְּדְבָרֵי הַר"ש יֵשׁ ט"ס וּמ"ש.

דְּכִינּוֹן דְּאִין כו' ט"ס וצ"ל דְּרַק כְּשְׂאִין כו' וְכוּנּוֹן לַמ"ש: [צִה] וּמִיָּהוּ בְּאַמַּת גַּם זֶה לֹא תִבְרָא נְאִין מְוֹכְרָח דְּפִלִּיגִי. רַק לַפְּמ"ש תוֹס' וְהַר"ש הַנֶּ"ל דְּמִסְתַּמָּא אִין בּוֹ פֿזיט וּבְאַמַּת אִין צוֹרָף לְזָה.

וּבִלְאוּ ה"נ דְּחֻק קֶצֶת לומר דְּפִשִׁטָּא לְהוּ זֶה דְּמִסְתַּמָּא פֶּן עַד דְּסַמָּךְ ר"י לומר בְּסֵתָם. וּמ"ש יְרוּשְׁלָמִי הַנֶּ"ל דְּכְשְׂאִין פֿזיט דְּבָר בְּרִיא הוּא דְלֹא קִשְׁרוּ.

טַעַם הַפִּשִׁטוֹת בְּזָה וְלֹא בְּהַיָּפֶף ג"כ דְּכְשְׂלֵא קִשְׁרוּ אִין בּוֹ פֿזיט. גִּרְאָה דְּהוּא לְפִי שְׂאָמְרוּ בְּסַפְרֵי זוּטָא וּמוּבָא בְּהַר"ש שֵׁם רִישׁ ד"ה תַּנְיָא דְּכִזִּית מִן הַמֵּת טָמֵא שְׂפָן הוּא תַּחֲלַת יְצִירְתוֹ, וּבְפִי הָרָא"ש מְבִיא מֵהַתו"כ (וְכוּנְתוֹ לְסַפְרֵי זוּטָא דְּכָל דְּבָרֵי הֵם מְהַר"ש וְלֹא יִדְעָתִי לְמָה קוֹרְאוֹ תו"כ).

וְאוּלַי מ"ש וּבַתו"כ ט"ס וצ"ל וּבְמַכִּי, וְהוּא ר"ת וּבְמַכִּילְתָּא. וּכְמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר לְקַמְן דְּגַם הַרְמַב"ם קוֹרָא לְסַפְרֵי זוּטָא מְכִילְתָּא.

וּבָא לִיד הָרָא"ש כְּשֶׁבָא לְסַפְרֵי קוּבָץ מְכִילְתָּא הַשְּׁלֵם כְּמוֹ שְׁהִי לְרַמְב"ם. וְאִיזָה מַעֲתִיק הַחֲלִיף הַמ' בַּת' שֶׁהוּא קָל לְהַתְחַלֵּף בְּכַת"י הַקְּדוּמוֹנִים כְּמוֹ שְׂרָאִיתִי בְּהַרְבֵּה כְּתָבֵי יָד יִשְׁנִיָּם.

וְהִי"ד עִם הַקוֹ שְׁעַל גְּבִיּוֹ חָשַׁב שֶׁהֵם ב' קוּיִם לְסִימָן הַר"ת דְּתו"כ] וְשֵׁם הַלְשׁוֹן תַּחֲלָתוֹן בְּכַזִּית. וּבְרַמְב"ם [רפ"ב מֵהַל"מ ה"ב] הַלְשׁוֹן שְׂתַחֲלַת בְּרִיָּתוֹ כו'.

וּבְנֻדָּאִי אִין הַפְּנֵה פְּלִשׁוֹן בְּרִיָּת הַגּוֹלָד בְּמִשְׁנָה [גְּדָה ל' סַע"א] וְלִשׁוֹן יְצִירְתוֹ שְׂבַבְרִיָּתָא (שֵׁם סוּף ע"ב) שֶׁהוּא לַמ' יוֹם. וּכְאוּתָהּ שְׂאָמְרוּ שֵׁם [כ"ה סוּף ע"א תַּחֲלַת בְּרִיָּתוֹ ב' עֵינָיו כְּשִׁתִּי טִיפִין שֶׁל זָבוּב כו'.

וְשֵׁם עַמּוּד ב' דְּיִרְכּוּתֵיּוֹ וְזִרְעוֹתֵיּוֹ פְּחוּטִין שֶׁל זְהוּרִית דְּהֵיָא נֻדָּאִי דְּלִיכָא בּוֹ פֿזיט, וְהִיָּרְנָא דְּזָה זְמַן רַב שֶׁהִבִּיאוּ לְפָנָי שְׁפִיר מְרוּקָם שְׁהָרוּאִים [וְאַנִּי לֹא יְכוֹלְתִי לְרִאוֹתוֹ יָפָה

כי הרחקתי ממנו מפני הטומאה] היו אומרים שגזבר ריקום כל גופו יפה והוא כמה ימים אחר ארבעים.

וכמזכור לי שלא הגיע לשליש ולא לרביע כזית שהוא חצי ביצה, וע"כ הוה תחלת ברייתו ויצירתו ר"ל שגמר בגן גופו להיות איבריו מתקשרים בגידים. ולענן רביעית דם דגזבר לעיל מלשון רמב"ם בפירוש המשנה פ"ב דאהלות ריש מ"ב] דתחלת ברייתו של אדם דמו רביעית.

והוא מלשון התוספתא [רפ"א דב"ב ודכלים הל' ג'] עובר תחלת ברייתו יש בו רביעית דם ע"כ: [צו] והוה תחלת ברייתו ע"כ אינו גם משנתקשרו אבריו בגידין. ואפי' תימא דיש בו יותר מכזית, מ"מ ודאי דאי אפשר שיהי' בדמו רביעית שהוא ביצה ומחצה.

ושוב מצאתי בחוט השני סי' צ"ז [ד"ס דף ע"ה ע"ד] הקשה זה. ומדבריו משמע קצת דבדין תחלת ברייתו כזית היינו כל גופו ובאמת קאי רק על בשרו.

אבל מ"מ גם זה זר שיהיה אז בדמו כל כף. ובאמת בהתוספתא [פ"ג דאהלות מ"ב] איתא אבא שאול אומר תחלת דמו של קטן רביעית ישל קטן היינו משנולד ותחלת לינתו.

ולשון הרע"ב [שם פ"ב מ"ה] בתחלת ברייתו של קטן כו'. וע"ש בתוי"ט ד"ה ורביעית כתב ואין לדקדק בשנינו הלשון דלעיל בכזית בשר] כתב יצירתו של אדם שיהי הרמב"ם שניהם בלשון אחד אמר ע"ש.

והבין דהרע"ב הוא דלא דקדק כמה שישנה הלשון ולפ"מ שכתבתי מבואר דהרע"ב דק יפה לשנות הלשון דשם אתחלת יצירתו בבטן קאי וכאן אברייתו בלידה. וע"כ דייק ואמר בלשון קטן וכלשון תוספתא דהכא.

ועי' בתוי"ט [שם משנה ב"ן ד"ה רביעית הביא גם מלשון הרמב"ם בפירוש המשנה שם תחלת ברייתו של קטן ע"ש. אבל בפירוש המשנה שם ליתא לשון של קטן, ומ"מ ע"כ גם לשונו שם תחלת ברייתו היינו משגמר ברייתו לגמרי עד שראוי להנולד, ונהרי דלשון תחלת ברייתו האמור בכ"מ לא דמי להדדי.

והר"ש שם אהא דאבא שאול כתב כי ההוא דלעיל בספרי זוטא בכזית כו' ושרץ בכעדשה דחומט תחלת ברייתו כעדשה ע"ש. ומשמע דמדמינהו לגמרי להדדי.

ובאמת לא דמי אלא בלישנא בעלמא שכולם על שם ההתחלה. אבל אין כל ההתחלות שוות וכמו שכתבתי.

והא דשרץ לא דמי לתרנייהו וכמבואר בירושלמי דגזיר שם דמייתי תני רשב"י שרץ בכעדשה שתחלת ברייתו כעדשה ר' יודן בעי המת יטמא פחות מכזית דא"ר יוחנן להביא הנפל שאין בו כזית כו', ומשני מדרשות אמין דרוש וקבל שר, וע"ש בפני משה במרחה הפנים ד"ה מדרשות הביא הא דתחלת ברייתו בכזית.

וכתב ג"כ כמו שכתבתי דלא חשיב ברייתו עד שנתקשרו בגידין ע"ש וצ"ל הא דמקשה הירושלמי משרץ היינו משום דשם תחלת ברייתו כעדשה הוא מתחלת יצירתו שנקרא עליו שם שרץ לטמא.

וכן הוא מבואר בתלמודין (נזיר נ"ב רע"א) דיליף זה מקרא דבהם ומהם שיגע במקצתו
שהוא ככולו ושיערו כו', ע"ש. ובהם דבכולו הוא לטמא במגע.

וכן איתא שם אח"כ דבדלא הניא כעדשה לא מטמא דלא נפלה ביה נשמה. וקאי אתחלת
ברייתו דבפחות מפעדשה ליכא בו עדיין נשמת חיים וע"כ לא מטמא.

וע"ש בתוס' סוד"ה ת"ש. ואע"ג דהירושלמי ע"כ לא ס"ל הך דרשא דא"כ לא מקשה
מידי מאדם וכן מנבילה ע"ש.

דלימא שאני שרץ דגלי קרא דמהם ובהם. וגם לשון הכרייתא דרשב"י מפני מה כו'
מפני כו' משמע דהוא מסבחתו אמר זה ולא מלימוד הפתוב.

וע"כ דס"ל האי קרא לדבר אחר וכמ"ש תוס' [גדה נ"ו סוע"א] ד"ה אי גם לתלמודין
דשיעורין הלל"מ וקרא אסמכתא בעלמא דאצטריף לדהתם ע"ש. מ"מ בגוף הדבר לא
פליג דר"ל תחלת ברייתו לטמא וע"כ פריף שפיר במת גמי פיון דקרוי אדם לטמא גם
בדליכא כזית.

ועד שלא נתקשרו בגידין גיזיל בטר הך תחלת ברייתו ולא בטר תחלת ברייתו בגידין,
וע"כ עיקר שיעורין הלל"מ דהוא בלא טעמא. ורק משום דרוש וקבל שחר בקשו חכמים
למת סמוך טעם, ואין קושיא מה דלא דמי הנה תחלת ברייתו להדדי: [צז] ועיין שם
בקרבו עדה בשיורי קרבן ד"ה מדרשות.

הבין בפשיטות דהירושלמי פליג אהא דתחלת ברייתו בכזית וע"כ תמה ארמב"ם שכתבו
והניח בצ"ע. וע"ש מביא מפירוש הרא"ש ולא ידעתי למה לא כתב זה מהר"ש.

ועל הר"ש הנה לו להקשות טפי דתחלה כתב הא דאפי' אין בו כזית ואח"כ הביא בסתם
הוא דספרי זוטא הנה"ל, ולא העיר דסותר הקודם. ובדברי רמב"ם שבהביא לא נזכר
שאין בו כזית רק שלא נתקשרו בגידין.

אלא שהוא כתב על זה והיננו אפי' בפחות מפחות ולא ידעתי מנא ליה. ולפי דברי
הירושלמי הנה"ל דאפשר שיהי' כזית ואפשר גם יותר] גם עשל"נ בגידין ופחות מפחות
הוי רבותא טפי מלא נתקשרו בגידין, הנה לו לרמב"ם להשמיענו דין זה שהוא רבותא
טפי דאפי' אין בו כזית מגלח וכ"ש עד שלא נתקשרו.

ועכ"פ הנה לו להביא תרנויהו ושללא להשמיט הדין דפחות מפחות המבואר בירושלמי
והנה אפשר לומר מזה אדרבא דהוא לטעמיה שכ' הא דתחלת ברייתו כזית. וס"ל דהך
תחלת ברייתו כתחלת ברייתו דשרץ דהיננו גמר יצירתו לטמא והוא עד שלא נקשר
בגידין.

ובאותה גמר יצירה דלטמא הוא כזית. וכשנתקשר בגידין יש בו יותר מפחות.

ורק כשלא נתקשר בגידין מטמא ולא כשאין כזית דהוא מקמי תחלת ברייתו וגמר יצירתו
לטמא, ופליג הספרי זוטא אירושלמי. ומה דפסק רמב"ם פותיה ואע"ג דירושלמי מוכיח
ממתניתין.

ולפ"ד תוס' אר"ש הנ"ל גם תלמודין ס"ל פן אפ"ש לומר דעתו בזה דס"ל דתלמודין נמי הכי ס"ל. ולא פירוש למי דמ"ש בנזיר שם אלא כדר"י כו' פנזר לעיל, דלשון אלא משמע דהדר ביה משנויא קמא ומיירי אפי' בדאיפא פזית ב"ש, וכו' לשון הגמ' דחולין דאר"י פן על הקנשיא מפזית ב"ש משמע פן.

דאי ר"ל דליכא פזית היל"ל פן ולא למינקט לשון דלא שי"ה להאי קנשיא. וע"כ ס"ל דר"י בא לומר דכ"שלא נתקשרו בגידין אף דיש בו פזית ב"ש שפיר אשמועינן דעל המת פולו דוקא מטמא ומגלח עליו בזה ולא על פזית ממנו, ולא אמר על פזית אלא בפזית ממת גדול דהיינו פשנתקשרו בגידין עכ"פ: [צח] וטעמא רבא י"ל בזה על פי התוספתא הנזכר לעיל.

דחכמים השיבו לר"א בפזית הפורש מאבר מה"ח ב"ש תלוי באבר. ואי אפ"ש שהב"ש מטמא והאבר הנשאר טהור.

ולראב"ד הנזכר לעיל גם ר"א מצרי"ה טומאה במקצת מיהת בנשאר. ואפי' תימא דר"א לא ס"ל פן.

עכ"פ הרי מוכח דחכמים ס"ל סברא זו. ולענ"ן אמה"ח אין נ"מ בזה דלדין לעולם ב"ש הפורש טהור אף פשנשאר ב"ש פראוי דהאבר טמא.

אבל י"ל סברא זו לענ"ן ב"ש הפורש מן המת דכיון דב"ש תלוי במת וטומאתו מפני שפירש מהמת ואם המת הנשאר טהור אי אפ"ש לומר שי"ה הב"ש הפורש טמא, ובג"פ שלא נתקשרו בגידין אף דיש עליו פזית ב"ש או קצת יותר אם נישל ממנו פזית ב"ש, י"ל דאין בהנשאר טומאה.

ואע"פ שעדיין יש פל העצמות. נראה דיש לזייק בזה מגמרא וירושלמי דנזיר הנ"ל דליכא ביה טומאת עצמות.

דפרי"ה שם ושם רק מפזית ב"ש ואבר ומשני בנפל פנ"ל. ואפתי תקשי לי מרוב בננינו ומניינו דעצמות על פולם לא כ"ש.

ומיהו במשנה דנזיר לא נזכר רוב בנ"ן ורוב מגין עצמות פלל. והתוס' [שם נ' א'] סד"ה רבא מספקא להו אי ס"ל לר"י כרבא שם דנזיר מגלח על רוב בנ"ן ורוב מגין ע"ש.

ובירושלמי נזיר [שם הלכה ג'] איתא ר' יעקב בר אחא בשם ר' יאשיה רוב בנ"ן ורוב מגין של מת אין הנזיר מגלח. ולא מייתי שם שום חולק על זה.

ור' יוחנן הוא המסדר תלמוד ירושלמי ומשמע דס"ל פן. ובקרבן עדה בשוירי קרבן שם ד"ה רוב פתב דנראה מהבבלי דר"י לית לי דרבא ורמז לתוס'.

ולא ידעתי מהיכן נראה לו פן מגמ' דילן ותוס' מספקא להו פנ"ל והרמב"ם [פ"ז מנזירות הל' ב'] ס"ל דלא פליגי וכמ"ש הלח"מ שם ולדידיה קשה מ"ש. ואע"ג דלא נזכר במשנה דשייכו כמ"ש תוס'.

מ"מ לא הי"ל לשנות מת דנידוק מינה דוקא מת שלם. אבל רוב בנ"ן ורוב מגין לא.

ובבלאו ה"נ אפי' תימא דר"י פליג אדרבא ולא קשיא אמשנה דנזיר, מ"מ קשה אמתני דאהלות דשם גם רבא ס"ל כר"י כמ"ש תוס' סד"ה רבא הנ"ל. דהא שם תני רוב בנינו ורוב מנינו וא"כ מת למה לי.

ותוס' שם [מ"ט סוף ע"ב] סוד"ה אלא פתבו דדברי ר"י הוא אמתני דאהלות. והר"ש שם פתב דמשמע פן בירושלמי.

ונראה דר"ל מלשון מטמא שאמרו שם פזית מהמת מטמא אבר מן המת מטמא ולא אמרו מגלח. ולא הנה צריף למשמעות דהוא מפרש בירושלמי שם אח"כ אר"מ כו' תרתינ שאילתא דהן סבא באהילות להקדא מלתא לא שהנזיר מגלח עלי' ועוד מן הקדא דא"ר יוחנן הייתי סברה שאין הנפלים תורה כו', וע"ש בפני משה דפירושו דחוק מאוד.

וביחוד מ"ש על ועוד מן הקדא כו' דר"ל מדאמר ר"י להביא כו' הנה סבור דטומאת נפלים דרבנן, לא ידעתי מה קאמר ומהיכן הנה סבור מזה פן. ופירוש הקרבן עדה שם תמוה ביותר גם מ"ש בשו"ר קרבן שם ד"ה ועוד בפירוש הך ועוד על פי דרכו היא ראיה לסתור ע"ש.

ופשוט דר"ל לפי שסידר זה לעיל אהך משנה דנזיר כאלו על זה היו הדברים. ועל זה אמר ר"מ דבאהלות שאל ולהקדא מלתא ר"ל דאהלות ולענין טומאה ולא לענין שהנזיר מגלח.

ומשום דהקא י"ל פדרבא, ועל זה הביא ראיה שפיר מהקדא דאמר ר"י הייתי סבור כו' וכמ"ש בשו"ר קרבן דע"כ דלא פסיקא לי' דהקא בנפל. ומשום הכי הנה סבור דאינו תורה ואין הנזיר מגלח.

ועכ"פ הנה מבואר בירושלמי דבאהלות קנימי. וקשה פנ"ל: [צט] והנה בירושלמי שלפנינו הגירסא בדר"י הנפל שלא קרשו איבריו ע"ש בפ"י, רק הר"ש שם העתיק הגירסא שלא קרשו ומפרש כמו שלא נתקשרו בגידין דגמרא.

ובפני משה שם שלא ראה דברי הר"ש פנזכר לעיל ולא ידע מגירסתו [מפרש גם לא קרשו פן ע"ש. ואין זה במשמע לשון קרשו.

והקרבן עדה שם [אע"פ שראה דברי הר"ש וכמו שיתבאר לקמן מדבריו בשו"ר קרבן. ומשם מבואר דהי' בעיניו לאחדים עם לאנתקשרו אבריו שפגמ'.

אין מביא גירסתו. ומפרש דכל זמן שלא נקרשו והם רפים אין נקרא אברים ע"כ. ולא ביאר ענין קרישה זו ומה טעם לא חשוב אז אבר. ומשמעות לשון קרשו פן.

אבל נראה ודאי דאין ר"ל מצד הפשר שפנשלא נקרש אין קרוי בשר, דא"כ פזית בשר נמי לא יטמא. וגם אין נראה שיהיה מצד הגידין.

היל"ל פלשון הגמ' שלא נתקשרו בגידין. רק נראה דר"ל מצד העצמות דכנשלא קרשו הם רפים כבשר ואין עליהם שם עצם כלל וע"כ אין מטמא משום אבר.

וא"כ מהאי טעמא אין מטמא ג"כ משום רוב בנינו ורוב נין עצמות, ולתלמודין דאמר שלא נתקשרו בגידין ולא דלא קרשו, הנה אפשר לידחק קצת דאצטריף כשחסר מפל

עצם מהעצמות דרוב בנינו ורוב מנינו בענין דליפא רוב בנינו ורוב מנינו שלימים וכן מהשדרה והגולגולת צ"ל דחסר פשיעור חסרון דתנו בפ"ב דאהלות וקא דלא מקשה ומתריז פו.

י"ל דרק מפזית בשר ומאבר הנזכר לעיל דמת פתם לא משמע לי' בנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין ושאיין עליו בשר פראוי ומדוחק הקושיא מוקמינו בקהי, אבל בעצמות ידעו די"ל שחסר מפל עצם ואין צריך להעמיד בנפל ויש עליו שם מת שלם, דהעצם הוא בפנים ואין ניכר חסרון מועט ממנו ועור ובשר חופין אותו ונראה לכל מת שלם, אבל באמת נראה דשלא נתקשרו בגידין ושלא קרשו איבריו אידי ואידי חד שיעורא הוא.

דמשקרו ויש על העצמות שם עצם הגידין ג"כ מתקשרים. דמה שלא נתקשרו הגידין הוא ג"כ מפני שלא קרשו עדיין.

דלשון שלא נתקשרו. משמע דישנן לגידין אלא שלא נתקשרו, וכן מבואר יותר בלשון המפרש [המכונה] רש"י שם [נ' ריש ע"א] סוף ד"ה פי שפתב שלא נתקשרו אבריו בגידין יפה יפה ע"כ.

ע"כ.

אבל לשון התוס' שם [מ"ט סוף ע"ב] ד"ה אלא ובפירוש הרא"ש הנדפס מחדש [שם נ רע"א] שאין בו גידין. וכן סיימו התוס' ועל כל המת מגלח אע"פ שאין בו עדיין גידין, וכן הוא לשון רש"י חולין צ' רע"א] ד"ה אלמא כו' ועדיין לא נוצר הגיד דקא חזינו דיצירת עובר קודמת ליצירת גיד ע"כ.

ונראה דמשמע לי' פן מהגמ' שם דאי ישנו לגיד רק שאין מקושר יפה, אמאי לא יהי' בו איסור גיד הנשה וקרנינו ביה שפיר אשר על כף הירך פשהוא מונח שם אף שאין האבר מתקשר בו וכשישנו לגיד שכתב נוצר הוא נוצר במקומו שהוא מונח: [ק] ומיהו ע"כ אי אפשר לומר כפשטיה דר"ל דלא נוצר כלל.

ומלבד דלשון לא נתקשרו לא משמע פן. מגמ' דהתם נמי מוכח דאי אפשר לומר פן במ"ש דאיסור מוקדשין קדים ואי אפתי לייתי לגיד כלל על מה חנייל איסור מוקדשין מקודם.

וחלות האיסור על הגיד הוא משנוצר שישנו לגיד בעולם. והרי אז חלו שניהם יחד ובהדדי קאתי כמ"ש בגמ' (שם פ"ט ב') ומאי פריך עלה מדר"י.

אבל באמת נדאי ביצירת הגוף ואיבריו נוצר הפל יחד הבשר והגידין והעצמות, אבל בתחלת יצירתם הם רפים ורפויים ביותר ואין אעצמות שם עצם כמ"ש לעיל. וכן הגידין אין נחשבים לגידין לרבותם.

וע"כ אין יכולים האברים להתקשר בהם. ולפיכך פתב שאין בו גידין פיון דאין עליהם אז שם גידין וכאלו לא נוצרו עדיין.

ויצירתם הוא כשנקרש דאז נעשו לגידין והאברים נקשרים בהם. וכן אמרו בבבאשית רבה (פרשה י"ד] ובויקרא רבה [סוף פרשה י"ד] דיצירת האדם מתחיל בעור ובשר

וגומר בגידים ונעצמות אחר כך מביא קרא דאיוב עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוכנני דעור ובשר קודם.

והיינו לפי שאין נעשין גידין ונעצמות אלא אח"כ פשוקרשו, ומ"ש שלא נקשרו היינו על ידי שלא נקשרו עדיין ומשום הכי הם פמי שאינם. ושוב מצאתי פן בחידושי הריטב"א חולין שם [פ"ט סוף ע"ב] ד"ה לא נצרכה אלא שלא נתקשרו אבריו בגידיו.

פ"י דגידין שלו לא חשיבי אלא כבשר בעלמא כו'. וסיים דהא אין חשוב גיד עד שמתקשה ומתקשרים איברים ע"ש.

ונהו כמו שפכתתי דכשנתקשה נתקשר. וכן כתב בחידושי הר"ן שם פירוש דאיתנהו ולא נתקשרו כו' אין תורת גידין עליהם ע"ש.

והיינו לא קרשו דירושלמי ומ"ש בגמ' לא נתקשרו. י"ל לפי שאין הקרישות ניפר כ"כ דגם אח"כ נדאי ג"כ הם רפים ורפויים הרבה, וע"י התקשרות האברים בהם נדע שנקרשו שיעור קרישות שיחול עליהם שם גיד.

ועד שלא נקשר בידוע שלא קרשו ובירושלמי דקאי אמתני' דאהלות דתני רוב בניינו ורוב מניינו וקשה גם מההוא פנ"ל. נקט לשון לא קרשו ליישב גם ההיא אע"ג דפריד רק מאבר.

כדדף שכתב הר"ש הנזכר לעיל על דברי ר"י בחולין דנקט שלא נקשר איבריו בגידיו. ליישב גם הקושיא מאבר אף דשם הקשה רק מפזית בשר, ובתלמודין דקאי אמשנה דנזיר דלא תני רוב בניינו ורוב מניינו אפ"ל תימא דס"ל לר"י כר"בא פינודבלשון המשנה עצמה ליכא לאקשווי.

לא חש למינקט בלשוננו ליישב גם זה. וניחא לי' למינקט דבר שניפר בו פנ"ל.

ומ"מ נתיישב ממילא גם זה דקרישת הגידים ונעצמות כח"ד אתיין, וכמשמעות לשון הפתוב הנזכר לעיל בעצמות וגידים תסוכננו דהקדים עצמות. ואי ס"ד דקרישותם בזה אחר זה מסתמא קרישות הגידין קדים דרפין הן מהעצמות והי"ל להקדים גידין וכמו דהבשר קודם לגידין לפי שהוא רך מהם.

וע"כ דהם בבת אחת דקרישתם באים כאחד. והקדים עצמות שהם עיקר חונק הגוף והאיברים וחשיב טפי: [קא] ואפשר לומר קצת סמך ראיה לזה.

לפמ"ש לעיל מהרמב"ם דהא דלא נקרא אבר אלא כבשר גידין ונעצמות, ילפינן מבפצם אדם שיהיה דומה לאדם שיש בו בשר גידין ונעצמות. וכיון דגם נפל שלא נקשר איבריו בגידין מטמא באוהל.

ע"כ דג"כ נקרא אדם דאדם פי ימות באוהל פתיב וכמו שנתבאר לעיל, וא"כ הרי יש ג"כ אדם בלא גידין. וא"כ מהיכן למדו להצריך באבר גידין.

אבל במה שפכתתי י"ל כיון דמקרא דבעצם אדם ילפינן האי קרא מייירי באדם שיש בו עצם. וכשיש בו עצמות שפכר קרשו איבריו יש בו גידין ג"כ.

וּכְמוֹ שֶׁפִּתְבְּתִי דְבָאִים כְּאַחַד, וּמִשְׁמַע קֶצֶת כְּמוֹ שֶׁפִּתְבְּתִי דְדְחוק לומר דְבְעֵינוּ דוֹמָה לְאָדָם
שֶׁמִּמֶּנּוּ לֹקַח הָאֶבֶר. וְאִין ה"נ בְּנֶפֶל שְׁלֵא נִקְשַׁר בְּגִידֵין אֶבֶר מִמֶּנּוּ ג"כ מְטַמֵּא אֶף שְׂאִין
בו גִּידֵין.

דְהָרֵי דוֹמָה לְאָדָם שֶׁהָאֶבֶר מִמֶּנּוּ וְאֵע"ג דְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה מִשְׁמַע קֶצֶת פֶּן כֵּינֵן דְהֵמַת ר"ל
נֶפֶל שְׁלֵא נִתְקַשְׁרוּ אִיבְרֵיו בְּגִידֵין. א"כ מ"ש אַח"כ אֶבֶר מִה"מ מִשְׁמַע דר"ל גַּם מִן הַמַּח
דְרִישָׁא וּלְפִי זֶה כְּזֵית מִן הַמַּת ר"ל ג"כ מֵאוֹתוֹ מַת וְלֹא כִמ"ש], וּלְשׁוֹן רַמְבַּ"ם [שֶׁם הֵלְכָה
ד] אֶבֶר כּו' כְּבִרְיֵיתוֹ כּו' וְע"ש ר"ל רַק כְּשֶׁבְרִיֵיתוֹ פֶּן מְדָלָא כְּתַב בְּפִירוּשׁ זֶה לֹא מִשְׁמַע
כֵּן וְכֵן הוּא בְּהִדְיָא ג"כ בְּתוֹס' (נְזִיר מ"ט טו ע"ב) הַנֶּ"ל שֶׁכְּתוּבוֹ וְאֶבֶר מֵאוֹתוֹ נֶפֶל אִינוֹ
מְטַמֵּא בְּאִנְהָל כּו' וְעַל כֵּן הַמַּת מְגַלַּח אֵע"פ שְׂאִין בּו עֲדִינֵין גִּידֵין ע"כ.

וְכֵן כְּתַב בְּפִירוּשׁ הָרֵא"ש הַנֶּדְפָס מְחַדָּשׁ [שֶׁם נ' רע"א] דְעַל אֶבֶר מִמֶּנּוּ אִינוֹ מְגַלַּח, וּמִיָּהוּ
הֵם לֹא כְּתוּבוֹ דְרִישָׁא דְבְעֵצָם אָדָם כָּלָל. וְהַתוֹס' כְּתוּבוֹ בְּפִשְׁיטוֹת דְבְעֵינוּ בְּאֶבֶר בְּשָׂר גִּידֵין
וְעֵצָמוֹת, וִי"ל דְמִגְמָרָא דְשֶׁם גּוֹפָה לְמַדוּהָ, וְהָרֵא"ש כְּתַב דְאֶמְרִינוּ דְאִין מְטַמֵּא בְּאִנְהָל עַד
שְׂיָהָא בּו מְשָׁהוּ כּו'.

וְלֹא כְּתַב אָנָּה אֶמְרִינוּ זֶה, וּלְשׁוֹן מְשָׁהוּ שֶׁכְּתַב הוּא לְשׁוֹן הַגַּמ' [חֲוָלִין ק"כ ב] בְּאִיסוּר
אֶבֶר מִה"ח וְהָר"ש [פ"א דְאֵהָלוֹת מ"ז] מִיֵּיתִי זֶה מִמְשַׁמְעוֹת גַּמ' דְהֵתָם, אֲבָל לֹא יִדְעֵתִי
מֵאִי מִשְׁמַע מֵהֵתָם, וְהִי"ל לומר מֵהַמְפֹּרָשׁ [שֶׁם קכ"ח ב] בְּבִהְמָה וְשָׂרְץ וּבְאָדָם לֹא נִזְכָּר
שֶׁם.

וְאֶפְשָׁר דַּט"ס בְּהָר"ש מ"ש סוֹף פְּרָק גִּיד הַנְּשָׂה צ"ל סוֹף פְּרָק הָעוֹר וְהָרוֹטָב וְכוּנֵן לַגַּמ'
הַנֶּ"ל. וּמ"ש לְשׁוֹן כְּדִמְשַׁמְע.

הוּא אֲאָדָם דְמִשְׁמַע לִי כִי הֵיכִי דִילְפִי שֶׁם בְּבִהְמָה וְשָׂרְץ דְבְעֵינוּ אֶבֶר דְּוִמְיָא דִידְהוּ. ה"נ
בְּאָדָם דִילְפִינוּ אֶבֶר מֵהַמַּת מִכְּמַת בְּעֵינוּ אֶבֶר דְּוִמְיָא דִידְהוּ, וּלְפִי זֶה אֶבֶר מִנֶּפֶל שְׁלֵא
נִתְקַשְׁרוּ אִיבְרֵיו בְּגִידֵין רֵאוּי שְׂיִטְמָא, אֲבָל לְדַבְרֵי רַמְבַּ"ם נִרְאֶה כְּמוֹ שֶׁפִּתְבְּתִי וְלָכֵן שְׁפִיר
י"ל כְּמוֹ שֶׁכְּתַבְתִּי לְעֵיל דְאִי נִיטֵל מִמֶּנּוּ הַבְּשָׂר לִיכָא בּו טוֹמְאָה כָּלָל, גַּם בְּעֵצָמוֹת דְרוּב
בְּנִינֵינוּ וְרוּב מִנִּינֵינוּ וְשִׁדְרָה וְגוֹלְגוֹלָת גּוֹלָת דְנֶפֶל שְׁלֵא נִתְקַשְׁרוּ אִיבְרֵיו בְּגִידֵין לִיכָא בּו
עֵצָמוֹת ג"כ.

וְלָכֵן גַּם כְּזֵית בְּשָׂר הַנְּיִטֵל מִמֶּנּוּ אִינוֹ מְטַמֵּא כְּמוֹ שֶׁכְּתַבְתִּי לְעֵיל. וְע"כ שְׁפִיר מְשַׁנֵּי ר"י
בְּחֻלּוֹי הַקּוֹשְׁיָא מִכְּזֵית עַל יְדֵי דְמוֹקֵי בְּנֶפֶל שְׁלֵא נִתְקַשְׁר אִיבְרֵיו בְּגִידֵין וְאֵע"פ דְגַם כְּשְׁלֵא
נִתְקַשְׁרוּ אִיבְרֵיו בְּגִידֵין יֵשׁ בּו כְּזֵית.

מ"מ אֲצִטְרִיךְ מְשִׁים דְכְּזֵית בְּשָׂר מִמֶּנּוּ אִינוֹ מְטַמֵּא וְרַק כְּשֶׁהִיא מַת שְׁלָם מְטַמֵּא. וְשְׁפִיר
אֶמְרוּ ג"כ בְּנִזִּיר לְשׁוֹן אֵלָא דְהַשְׁתָּא הַזֶּר בִּיָּה מ"ש דְאִין בּו כְּזֵית, וְר' יוֹסִי דְמוֹקֵי בְּמַת
שְׂאִין עָלְיוֹ כְּזֵית בְּשָׂר, צ"ל לִפ"ז דְאִין ר"ל בְּנֶפֶל לִפְנֵי תַחֲלַת בְּרִיֵיתוֹ.

וְאֶפְשָׁר לומר דְמִזְה נְמִי דִיִּיק דְתַלְמוּדֵין פְּלִיג בְּהָא אִירוּשְׁלָמִי מ"ש בְּבִרְיֵיתָא דְתַלְמוּדֵין
בְּדַר"י לְשׁוֹן מַת, וּבִירוּשְׁלָמִי דְאֶמְרוּ שֶׁם אֶתְלַמְּדוּי דְרִיב"ח מְכוּנֵן שְׂאִין בּו כְּזֵית כּו' בְּנֶפֶל
מְבוֹאָר דְר"י אֶמַר ג"כ בְּנֶפֶל שְׂאִין בּו כְּזֵית.

אָבֵל הִירוּשָׁלַיִם לְשִׁיטְתָהּ דְתַחֲלַת בְּרִיּוֹתוֹ לְטוֹמְאָה בְּפִחוֹת מְכֻזֵּית. אָבֵל תְּלֻמוּדִין, ס"ל דְּנִפְלָא שְׁלֵא הִגִּיעַ בְּרִיּוֹתוֹ לְכֻזֵּית אִין מְטַמָּא, וְע"כ אָמְרוּ לְשׁוֹן מֵת: [קב] וּמִיָּהוּ מ"ש לְעֵיל לְהַעֲמִיד בְּנֹלָד מִחַ פְּאַצְבַּע דְּבְכּוֹרוֹת.

זֶה מְצִיאוֹת זָר מְאוּד וְלֹא נִשְׁמַע שְׁאַיְרַע כְּזֹאת מִימּוֹת עוֹלָם כְּלָל. וּי"ל דְּבַתְּלֻמוּדִין שְׁאַמְרוּ אָצְבַּע.

גְּוֹנָמָא בְּעֻלְמָא. וּמְצִינּוּ גַם בְּמַעֲשֵׂה שֶׁהִי בְּמְצִיאוֹת דְּנִקְטִי לְשׁוֹן גְּוֹנָמָא שְׁלֵא אִירַע כֵּן מְעוֹלָם כְּמ"ש בְּחֻלִּין [צ' ב'], וְלַעֲיֵל כ' זֶה לֹס"ד דְּהַמְקַשָּׁה דְּאַפְשָׁר הוּא הִי סְבוּר בְּלְשׁוֹן מֵת דַּר"י כֵּן.

וְאַף שֶׁהוּא מְצִיאוֹת זָר. מְצִינּוּ בְּמִנְחוֹת [ל"ז סוּף ע"א] בְּעַל ב' רְאָשִׁים דְּהוּא ג"כ מְצִיאוֹת זָר מְאוּד וְאִירַע דְּאַתְיָלִיד כֵּן.

אָבֵל מ"מ לְהַעֲמִיד דְּבְרֵי ר"י אֲלִיבָא דְאַמַּת כֵּן הוּא זָר וְרַחוּק, וּמִיָּהוּ י"ל דְּאִין צְוֹרָף לְזֶה. דְּוֹדַי מ"ש תַּחֲלַת בְּרִיּוֹתוֹ בְּכֻזֵּית וְדְכָשְׁאִין בּוֹ כְּזֹאת דְּבָר בְּרִי שְׁלֵא קָרְשׁוּ אַבְרָיו הִינּוּ בְּסֵתָם כָּל וְלָדוֹת דְּעֻלְמָא.

אָבֵל הַנֶּנְס בְּיוֹתֵר כְּאוֹתָן שְׁקָרָאוּ רז"ל דְּרַף גְּוֹנָמָא אָצְבַּעֵי. גַם בְּתַחֲלַת בְּרִיּוֹתוֹ הוּא קָטָן בְּיוֹתֵר מִהַשְּׁאָר וְאַף אַחַר שְׁקָרְשׁוּ אַבְרָיו וְנִתְקַשְּׂרוּ בְּגִידִין לֹא יֵהִי בּוֹ כְּזֹאת בְּשָׂר.

וְזֶה שְׁפִיר מְצִיאוֹת קְרוֹב. וְע"כ אָמַר לְשׁוֹן מֵת לִפ"מ שְׁכַתְּבֵתִי דְתַחֲלַת בְּרִיּוֹתוֹ בְּכֻזֵּית הוּא לְעַנְיָן שְׁיִהְיֶה עָלָיו שֵׁם מֵת לִיטַמָּא וְעַל זֶה אָמַר דְּהָכָא בְּשִׁפְכָר הִגִּיעַ לְשֵׁם מֵת וְאַפ"ה אִין בּוֹ כְּזֹאת.

וְאַפְשָׁר לִזְמַר עוֹד קֶצֶת בְּזֶה בְּשִׁינּוּי לְשׁוֹן הַתְּלֻמוּדִין דְּבַגְמ' אִיתָא שְׁאִין עָלָיו כְּזֹאת. וּבְיִרוּשָׁלַיִם הַלְשׁוֹן שְׁאִין בּוֹ.

וְאִי אָפְשָׁר לִזְמַר שֶׁר"ל שְׁאִין בְּכּוֹלוֹ וּמִשׁוּם דְּלֹא קָרְשׁוּ אַבְרָיו. דְּגַם הִגִּידִין וְעֲצָמוֹת נְחֻשְׁבִים כְּבָשָׂר.

וְכַמ"ש לְעֵיל מְלֻשׁוֹן הַרִיטְב"א חֻלִּין עַל הִגִּידִין, וְלִפְמ"ש דְּגַם עֲצָמוֹת לֹא קָרְשׁוּ י"ל כֵּן אַהֲעֲצָמוֹת. וְתְלֻמוּדִין דֹּא לְשׁוֹן אִין עָלָיו מִיָּבֵרִי שְׁכַבְרָא קָרְשׁוּ אִיבְרָיו וְהִגִּידִין וְעֲצָמוֹת אִינָן כְּבָשָׂר.

וּמִשׁוּם הֵכִי פְרִיף שְׁפִיר אִם עַל אַבְרָ כו' וּמִשְׁנֵי בְּלְשׁוֹן אֶלָּא כו' דְּהִזְדַּר מִדְּלַעֲיֵל, דְּזֶה אִינּוּ וְאִי אָפְשָׁר לְכַנּוֹן כְּלָל בְּלְשׁוֹן הִירוּשָׁלַיִם. דְּאַמְרוּ פְּשִׁיטָא לֹון מְפִינָן דְּאִין בּוֹ כְּזֹאת דְּבָר בְּרִי כו' כַּנ"ל.

וְאִי אִין בּוֹ כְּזֹאת ר"ל בְּכּוֹלוֹ וּמִשׁוּם דְּלֹא קָרְשׁוּ. מָה הַלְשׁוֹן אוֹמְרַת פְּשִׁיטָא לֹון וְלְשׁוֹן דְּבָר בְּרִי הִרִי שְׁפִתָיו בְּרוּר מְלָלוּ בְּלְשׁוֹן אִין בּוֹ דַּר"ל כֵּן.

וְע"כ דְּאַף דְּאִין עַל הַעֲצָמוֹת שְׁלֵא קָרְשׁוּ שֵׁם עֲצָם מ"מ גַם שֵׁם בְּשָׂר אִין עָלֵיהֶם מִיָּד בְּתַחֲלַת יְצִירְתּוֹ. וְלְשׁוֹן אִין בּוֹ הִינּוּ בְּבָשָׂר שְׁבוּ.

ועל הכּשֶׁר עֲצֻמוֹ ג"כ רְאוּי לומר לְשׁוֹן בּוֹ וְלֹא לְשׁוֹן עָלָיו. דְּהִרְבָּה אֵיבָרִים בְּעָלֵי בְּשָׂרָה
הֵם בְּפָנִים גּוֹפּוֹ הִרְיָאָה וְהַכְּבֵד וְטָחוּל וְלֵב וּכְלִיּוֹת וְהַמָּסָס וּבֵית הַפּוֹסוֹת וְקִיבָה וְהַמְעִים
וְלְשׁוֹן שְׂבָתוֹף הַפָּה.

וּבּוֹ מִשְׁמַע בְּכָלֵל הַגּוֹף פְּנִימֵי וְחִיצוֹן, אֲבָל עָלָיו מִשְׁמַע רַק הַבְּשָׂרָה שְׂעֵל גְּבִי הַעֲצָמוֹת
וּבְנִין גּוֹפּוֹ מִבְּחוּץ וּי"ל מְזָה ג"כ כְּמוֹ שְׂפָתַתִּי דְלִתְלִמוּדִין אֵי אֲפָשָׁר לומר שְׂאִין בּוֹ דְהֵינּוּ
מִצַּד עֲצֻמוֹ וּבְרִייתוֹ שְׂלֵא הִגִּיעַ לְתַחֲלַת בְּרִייתוֹ בְּכֹזֵית דְּזָה לֹא נִקְרָא מֵת לְטָמֵא, וְע"כ
אָמְרוּ בְּמֵת שְׂאִין עָלָיו.

וְהֵינּוּ דְאֲפָשָׁר לומר דְּגַם בְּחֶסֶר קֶצֶת בְּשָׂרָה כָּל שְׂרֹבּוֹ קִיָּים רַבּוֹ כְּכֹלּוֹ וְנִקְרָא מֵת שְׁלֵם
לְטָמֵא אַע"פ שְׂאִין בּוֹ כְּזֹית וְכְמוֹ שְׂפָתַתִּי לְעֵיל בְּזָה. וְכִדְאֲשַׁכְּחֵן פְּהֵאֵי גְּוֹנָא בְּעֲצָמוֹת
דְּרַבָּן מְטָמֵא וְקָרִינוּ בִּי עֲצָם אָדָם, וְיִתְבָּאֵר לְהֵלֵן דְּהוּא מְשׁוּם דְּרַבָּן כְּכֹלּוֹ, שְׂכָבֵר הִגִּיעַ
לְתַחֲלַת בְּרִייתוֹ בְּכֹזֵית וְשָׁם מֵת.

רַק דְּעֵתָהּ אֵין עָלָיו כִּי נְחָסֵר קֶצֶתוֹ אַח"כ וְנִתְמַעֵט מִכְּזֵית. וְהַחֲסָרוֹן שֶׁאַח"כ סְתָמָא כְּבָשָׂר
שְׂעֵל גּוֹפּוֹ וְלֹא שְׂבָפָנִים.

וְע"כ אָמַר לְשׁוֹן עָלָיו לְרַמֵּז פְּנִינָתוֹ דְּר"ל שְׂנַחֲסֵר אַח"כ מְעָלָיו: [קג] וְעֵינֵן בְּקָרְבּוֹ עֵדָה
שָׁם בְּשִׁירֵי קָרְבָן בְּסוּף ד"ה מְדַרְשׁוֹת הַנָּ"ל. הַקְּשָׁה אִירוּשְׁלֵמִי מֵה מִיִּיתֵי מִזְדֵּר"י דְתַחֲלַת
בְּרִייתוֹ פְּחוֹת מִכְּזֵית דְּלָמָּא ר"ל שְׁהִי תַחֲלָה כְּזֵית וְנַחֲסֵר בְּמַעְיו, ע"ש שְׁהַנִּיחַ בְּקַוְשָׁיָא.

וְהָא דְנִקְטַת נְחָסֵר בְּמַעְיָ וְלֹא אַח"כ אֵף דְּגַם בְּמַעְיָ ע"כ ר"ל שְׂנַחֲלֵשׁ מִקֶּצֶת מִבְּשָׂרוֹ מִבְּחוּץ
וְנִיכְפָר שְׂנַעֲשֵׂה אַח"כ, וְיוֹתֵר הִי"ל לומר שְׂנַחֲסֵר אַח"כ קֶצֶת לְפָנֵינוּ. כְּפִי הַנִּרְאָה הִי פְּשׁוּט
אֲצִלוֹ דְּהָא דְמְטָמֵא כְּשְׂאִין בּוֹ כְּזֵית הֵינּוּ כְּשֵׁהוּא שְׁלֵם כְּמוֹ שְׂנוּלֵד וְלֹא חָסֵר כְּלוּם וְע"כ
אָמַר דְּחָסֵר בְּמַעְיָ, וְעַל זָה הִי פְּשֻט לֹו דְאִין לְחוּשׁ.

אֲבָל לֹא יִדְעָתִי טַעַם לְחַלְקָה בְּזָה וְאֵי בְּעֵינֵן מֵת שְׁלֵם דְּנִקְטַת בְּמַעְיָ אֵינוֹ שְׁלֵם
כְּבְּרִיתוֹ וְיִצִּירְתוֹ וְאֲפָשָׁר לומר דְּהִירוּשְׁלֵמִי דִּיִּיק מְלִשׁוֹן נָפֵל שְׂאִין בּוֹ וְלֹא הִמֵּת שְׂאִין
עָלָיו כְּבְּבְרִיתָא דְתַלְמוּדִין.

וְכְמוֹ שְׂנַחֲבָאֵר דְּמֵהֵאֵי טַעַמָּא נְמִי אָמְרוּ שָׁם מְקוּדָם דְּהֵן סְבָא לֹא חֲכִים כּו' וְדְפָשִׁיטָא לֹון
כּו' דְלִשׁוֹן נָפֵל שְׂאִין בּוֹ מִשְׁמַע מְבְרִיתוֹ, וּבְתַלְמוּדִין שְׁפִיר שְׂאֵלוֹ מְאָבֵר וְחֲכִים לְמִשְׁאֵל
וּפְסָק הֶרְמֵב"ם פְּתַלְמוּדִין, וְגַם בְּדַבְרֵי הַתּוֹסֵ' [נְזִיר מ"ט סוּע"ב] רִישׁ ד"ה אֵלָא הַנָּ"ל
שְׂכַתְבוּ וְאִית בִּיהַ כְּזֵית בְּשָׂרָה.

מְבִנָּאֵר דְּמְפָרְשִׁים כְּמוֹ שְׂפָתַתִּי דְמ"ש אֵלָא הֵינּוּ דְהִשְׁתָּא אֵין צְרִיף לְהַעֲמִיד כְּשְׂאִין בּוֹ
כְּזֵית דְּנִקְטַת וְנִקְטַת אֵית בִּיהַ נְמִי, וּבְגִלְיוֹן הַש"ס בְּקֶצֶת דְּפּוֹסִים פְּתוּב גְּוֹסְתָא אַחְרָא וְאֵין
בּוֹ, וְאֵין זָה גְּוֹסְתָא אַחְרָת שְׂמַצָּאוֹ בְּאֵינָה סְפָר כְּתָב יָד אוֹ דְּפּוֹסִים יִשְׁן הַנְּסוּחַ כֵּן רַק פְּתוּבוֹ
כֵּן עַל פִּי סְפָר אֲנִרְח מִישׁוֹר שְׁהַגִּיעַ שָׁם כֵּן, וּבְדְפּוֹס חֲדָשׁ בְּהַגְהָת מֵהַר"ב רֵאנְשִׁבוּרְג
כְּתוּב ג"כ הַגְהָת זֹו בְּשֵׁם הָאוֹרֵחַ מִישׁוֹר.

וְזָה לְפִי שְׁהֵם לֹא יָדְעוּ לְפָרֵשׁ בְּעֵנֵן אַחַר, וּלְפִי מֵה שְׂפָתַתִּי אֲפָשָׁר לומר דְאֵין לְהַגִּיעַ
הַסְפָּרִים וְשׁוּב רֵאִיתִי שָׁם בְּשִׁירֵי קָרְבָן לְפָנֵי זָה בְּד"ה דְּהָא שְׁהַשִּׁיב עַל ד' הַר"ש הַנָּ"ל
[שְׁהַבִּיא שָׁם דְּבָרָיו בְּתַחֲלַת דְּבָרָיו וְסִינִים ע"ש].

ולא כתב שְׁמָא דְמֵאָרָא עֲלֵהּ וּמִי בְעַל דְבָרִים וְהֵם דְבָרֵי הַר"ש וְחֶסֶר בְּדַפּוּס מְלוֹת וְכַתְּבֵי הַר"ש. וְעַ"ש מַה שֶׁכָּתַב לְתַמּוּנָה עָלָיו דְּהָא מְסַקְנָא דִירוּשׁ' מִדְּבָרֵי ר' מְנָא אֵינּוּ כּוֹן.

וּדְגַם שָׂאִין בּוֹ כּוֹזֵת פְּעָמִים שְׁנֵתְקַשְׁרוּ אִיבְרִיו יַעו"ש. וְהוּא עַל פִּי דְרַכּוּ שָׁם בְּפִירוּשׁוֹ בְּקַרְבּוֹ עֲדָה דְבָרֵי ר"מ, וּבְאַמְתָּת פִּי שָׁם אֵין בּוֹ מִמֶּשׁ, וּכְבָר נִתְבָּאָר לְעֵיל הַפִּירוּשׁ וְדַל פְּלִיג אֲדַלְעֵיל כְּלָלֵן דְּיֵישׁ לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי אֵ בְּחֻלְיוֹ דְּבִנְפֵל שְׁלֵא נִתְקַשְׁרוּ אִבְרִיו בְּגִידִין רַק כְּוֹל מְטַמָּא וְלֹא כּוֹזֵת בְּשָׂר מְמַנּוּ וְעֵינֵן שָׁם סִינִים דְּפִירוּשׁ זֶה נִרְאֵה לּוֹ בְּרוּר וְצָלוּל.

(וְתַמּוּנָה א"כ תְּמִיחָתוֹ אַח"כ עַל הַרְמַב"ם שֶׁכָּתַב בְּפִשְׁטוּת דְּשְׁלֵא נִתְקַשְׁרוּ אִבְרִיו בְּגִידִין הֵינּוּ אִפִּי פָחוֹת מִכּוֹזֵת כּוֹנ"ל. וְהָרִי לִפ"ד אֵינּוּ כּוֹן.

וְאֵם ר"ל מְסַתִּימוֹת דְּבָרֵיו אֲפָשָׁר לֹמַר דְּסַמָּךְ עַל מַה שֶׁכָּתַב אַח"כ דְּתַחֲלַת בְּרִייתוֹ כּוֹזֵת דְּפִשְׁטוּתָהּ מִשְׁמַע מִירוּשְׁלָמִי הַנְּ"ל דַּר"ל תַּחֲלַת חֲשִׁיבוֹתוֹ בְּרִי' לְטוֹמָאָה] וְהִנֵּה שְׁעָמַד ג"כ עַל שְׁנֵי הַפִּירוּשׁ שְׁחַדְשֵׁתִי אֵלָא דְּהוּא לֹא כָּתַב שׁוּם טַעַם וְסַבְרָא לֹמַר כּוֹן.

וּמ"ש שָׁם מֵאָבָר לֹא דְמִי כָּלֵל דְּבִאָבָר אֲמַרִּינוּ דְּבַעֲיָנוּ בְּשָׂר וְגִידִין וְעַצְמוֹת וּבַעֲנָנוּ אַחַר לֹא נִקְרָא אָבָר וְזֶה אֵין לּוֹ. אֲבָל כּוֹזֵת בְּשָׂר כִּינּוּן דְּהוּא חֲשׁוּב מֵת מ"ש מְכַל כּוֹזֵת מִן הַמֵּת. וּבְלֹא טַעַם וְדַאי אֵין מִמֶּשׁ בְּזֶה וּבְחִנָּם קַלְסִי. וְאֵנִי חִידְשֵׁתִי בְּזֶה טַעַם לְשִׁבְחָה קְצַת.

וְגַם מְצַאֲתִי לִי סַעַד וְסִיוַע מִלְשׁוֹן הַתּוֹס' שֶׁבְּדַפּוּס הַנְּ"ל: [קַד] וְעַם כָּל זֶה לְקוֹשְׁטָא דְּדִינָא אֵין נ"ל שְׁיִהְיֵה דַעַת הַרְמַב"ם כּוֹן דְּלֹא מִשְׁמַע כּוֹן סְתִימוֹת דְּבָרֵיו שָׁם. שֶׁכָּתַב דְּהַנְּפֵל כְּאֵדָם גְּדוּל שְׁמַת וּמִיִּיתִי מְקַרָּא וְכַתְּבֵי וְכּוֹן כּוֹזֵת מִבְּשָׂר הַמֵּת כּוֹ' מִשְׁמַע כָּל שְׁנִקְרָא וְנִחְשָׁב מֵת, וְגַם בְּעִינֵי הַדְּבָר מַה שֶׁכָּתַבְתִּי לְעֵיל דְּתַחֲלַת בְּרִייתוֹ בְּכּוֹזֵת ר"ל לְטַמָּא, אֵינּוּ נִרְאֵה דְּהָא וְדַאי לַד"ה מִיָּד אַחַר מ' יוֹם שְׁנוּצָר הַנְּלָד וְנִתְרַקְמוּ אִיבְרִיו מְטַמָּא.

דְּסַתְּם מְשֻׁנָּה הִיא בְּפֶרֶק י"ח דְּאֵהֲלוֹת מ"ז] מְדוּרוֹת הַעֲפוּ"ם טַמָּאִים וְכַמָּה יִשְׁהָה כּוֹ' אַרְבַּעִים יוֹם ע"ש. וּמִשְׁמַע דְּדְבָרֵי הַכָּל הוּא וְלִיכָּא דְּפִלִּיג עַל זֶה.

וְגַם הַרְמַב"ם כָּתַב זֶה בְּחַבּוּרוֹ [פִּי"א מֵהַל' טו"מ ה"ח]. וּבְתַחֲלַת רִיקוּמוֹ לִמ' יוֹם וְדַאי אֵין בּוֹ כּוֹזֵת כִּמ"ש לְעֵיל וְאֵע"ג דְּשָׁם לְעַנְיָן טוֹמָאָת מְדוּר הַעֲפוּ"ם דְּרַבְּנָן מ"מ אֵי אֲפָשָׁר לֹמַר דְּגַם גּוֹף טוֹמָאָת נִפְלָל בְּן מ' יוֹם חוּמְרָא דְּרַבְּנָן וְדָמֵן הַתּוֹרָה אֵין מְטַמָּא אֵלָא פְּשִׁיחֵי' בּוֹ כּוֹזֵת, דַּא"כ אֵיךְ הוֹסִיפוּ חוּמְרָא עַל חוּמְרָא לְחוּשׁ בְּמְדוּר עֲפוּ"ם לְזֶה אִף דְּהוּא נִגְדָּ רׁוּב נְשִׁים מִתְּעַבְרוֹת וְיוֹלְדוֹת וְאֵין מְפִילוֹת וְגַם פְּשָׁאִין עִמּוֹ אִשָּׁה.

וְהַרְמַב"ם בְּפִירוּשׁ הַמְשֻׁנָּה שָׁם וּבְחַבּוּרוֹ שֶׁכָּתַב שֶׁהוּא רַק גְּזִינְרָה מִשׁוּם מְדוּר שְׁתִּהְיֵה בּוֹ אִשָּׁה ע"ש, וּמִיָּהוּ בִירוּשְׁלָמִי נְזִיר הַנְּזָכָר לְעֵיל דַּא' ר"י הֵיִיתִי סְבוּר שָׂאִין הַנְּפִלִים תּוֹרָה מִמָּה שְׁמוֹשִׁיב אָמֵן יְמֵי טוֹהַר כּוֹ' ע"ש.

וְלֹא פְּשִׁיט מִמִּתְנִיתִין הַנְּ"ל מִשְׁמַע דְּמֵהָא אֵין רֵאִיָּה כ"כ דִּי"ל שָׁם לְהַצְרִיף בְּדִיקָה הַתְּמִירוֹ לְבָרֵר בְּדַאיכָּא לְבָרוּרִי וְאֲפָשָׁר לֹמַר קְצַת דְּהַגַּם דְּשָׁם בִירוּשְׁלָמִי הוּא רַק ס"ד וְדַחְאוֹ מִיְמֵי טוֹהַר. י"ל דְּמֵאֵן דְּאֵמַר תַּחֲלַת בְּרִייתוֹ בְּכּוֹזֵת לֹא חֲשׁ לְזֶה דְּמִדְּחָשׁוּב וְלָד לְעַנְיָן יְמֵי טוֹמָאָת לִיָּדָה וְטָהֳרָה.

דַּאֵם ס"ל דַּאֵין רֵאִי' שְׁיִהְיֵה נִחְשָׁב אָדָם לְטַמָּא טוֹמָאָת מֵת אֲבָל בְּאַמְתָּת בְּלָאוּ הִכִּי אֵי אֲפָשָׁר לֹמַר כּוֹן בְּדַעַת רַמְב"ם דַּא"כ הִנֵּה לּוֹ לְבָאָר בְּזֶה הַנְּפֵל חִילוּקֵי טוֹמָאָת דְּאוּרִייתָא וְדְרַבְּנָן

בנפול. וגם במ"ש פאן בתחלת ברייתו בכזית הוא לטמא כנ"ל הי' צריף לפרש דזהו
מדאורייתא אבל מדרבנן מטמא גם בפחות.

ואין לומר דסמך על מה שכתב מקודם דסתם נפל שלא נתקשרו אבריו בגידין דמשמע
בכל ענין והיינו מדרבנן, דזה אינו דהרי סיים שם אמר לכל נפש אדם הרי דמייתי על
זה מקרא ומדאורייתא קאמר וגם סתימות דבריו בפ"ז מנזירות הל"ו] שכתב דמגלח על
הנפל אפי' לא נתקשרו אבריו בגידין לא משמע כן.

דנהי דבהל' טו"מ אפשר לדחוק דסמך על מה שכתב אח"כ דתחלת ברייתו כזית כנ"ל.
בהל' נזירות לא הי' לו לסתום אלא לפרש דהיינו דוקא כשיש בו כזית אבל בפחות אף
דמטמא אין מגלח.

וגם הי"ל לחשובו בהדי טומאות שאין מגלח דשם בהל' ו' מונאם במספר ע"ש: [קה]
ובעיקר הדבר ג"כ אינו נראה כלל. מ"ש לעיל שיהי' נקרא תחלת ברייתו לא תחלת
היצירה והריקום של אחר מ' יום, ולא תחלת התקשרו בגידין וקרישת אבריו.

ודשיעור תחלת ברייתו כזית הוא אחר הריקום ועד שלא נתקשרו אבריו בגידין ובאיזה
דבר יהיה נחשב התחלת הבריאה אז דאין לומר דכזה גופיה חשוב תחלת ברייתו מה
שנתגדל שיש עליו כזית בשר דמה טעם בזה.

ורק אלו הנה גזירת הפתוב דטומאה בכזית דוקא וכשאין עליו כזית בשר אין מטמא.
היינו אומרים דזה תחלת ברייתו לטומאה מגזירת הפתוב דלא חשיב מת בפחות.
אבל הם אמרו לתלות טעם הטומאה בכזית משום דתחלת ברייתו כן. ע"כ הא דתחלת
ברייתו היינו בטבע בריאת הולד.

ואם אין ר"ל תחלת היצירה [כבשרץ אף דשם תלוי בנפילת נשמה כנזכר לעיל, ובאדם
ניתנה נשמה משעת פקידה למסקנא דרבי ובסנהדרין צ"א ב']. מ"מ מקמי מ' יום מיא
בעלמא הוא ואין עליו שם אדם ונשמת אדם עד שיתרקם, ושרץ בכעדשה הוא מרוקם]
משנתרקם.

ע"כ ר"ל משנגמר בגידין ועצמות כנ"ל. והרמב"ם שכתב דנפל שלא נתקשרו אבריו
בגידין מטמא ממילא היינו מתחלת ריקומו אחר מ' יום ולא צריף לפרש אפי' פחות מכזית
דמאי נ"מ בזה בין יש כזית או לא ומהיכי תיטי לחלק.

וגם כיון דתחלת ברייתו כזית שכתב אח"כ היינו כשנתקשרו א"ב, ממילא שלא נתקשרו
א"ב שכתב פאן היינו מסתמא בפחות מכזית. והירושלמי נמי לא פליג על זה ופשיטא
לי' מטעם זה דכשאין עליו בשר כזית לא קרשו אבריו.

והא דלא פשיטא לי' נמי להיפך, היינו דנדאי אם יהי' פעמים כף ופעמים כף יש לטמא
כשיעור הפחות דהרי תחלת ברייתו פעמים גם כשיעור זה. ומשום הכי כיון דאין מטמא
אלא בכזית.

ע"כ דבפחות מכזית דבר ברי שלא קרשו אבריו. ואי אפשר לומר דפעמים יהיה גם
בפחות מכזית דא"כ יטמא ג"כ בפחות.

אָבֵל זֶה שְׁפִיר אֶפְשָׁר לֹאמֵר דְּגַם בְּכַוִּיזָה פְּעָמִים דְּלֹא קָרְשׁוּ אַבְרָיו וּמ"מ מְטַמָּא פִּינּוֹן דִּישׁ ג"כ שְׁתַּחֲלַת בְּרִיּוֹתוֹ בְּכָהּ. וְגַם תְּלַמּוּדִין נִרְאָה דְּלֹא יַחֲלֹק עַל זֶה.

וּמָה שְׁאָמַר ר"י לֹא נִצְרָכָה אֱלָא לְנֶפֶל שְׁלֵא נִתְקַשְׁרוּ אַבְרָיו בְּגִידִין עַל הַקְּוִשְׂיָא מְכַוִּיזָה וְכֹן מָה שְׁאָמְרוּ בְּנִזִיר לְשׁוֹן אֱלָא פּנ"ל. וְלוּלֵי דְבָרֵי כָּל הַרְאִשׁוֹנִים, הִי' נ"ל עֵיקָר דְּכַוִּיזָה דְּצָרִיף לְהַשְׁמִיעֵנוּ גּוּף הַדִּין דְּטוֹמְאָתוֹ שְׁל נֶפֶל זֶה, דְּהָרֵי בִירוּשְׁלָמִי הַנְּ"ל רְצָה לֹאמֵר ר"י תַּחֲלָה דָּאִין טוֹמְאָתוֹ מִן הַתּוֹרָה.

וְשֵׁם דִּיִּיקוּ מִזֶּה דְּדְבָרֵי ר"י לֹא נִצְרָכוּ אֱלָא לְנֶפֶל כּו' הוּא אֲמַתְנִי דְּאֵהֲלוֹת כּמ"ש לְעֵיל, אָבֵל בְּתַלְמוּדִין אֵיתָא זֶה אֲמַתְנִי דְּנִזִיר וְשְׁפִיר אֶמְרוּ דְּצָרִיף לְהַשְׁמִיעֵנוּ זֶה דְּגַם עַל טוֹמְאָת הַנֶּפֶל הַנְּזִיר מְגַלֵּם דְּטוֹמְאָתוֹ דְּאוֹרִיּוֹתָא.

וּמ"ש בְּנֶפֶל שְׁלֵא נִתְקַשְׁרוּ א"ב הִינּוּ מְשׁוּם דְּסָבוּר דְּר"י בִירוּשְׁלָמִי הַנְּ"ל הוּא ג"כ רַק בְּנֶפֶל זֶה. וְדִלָּא פְקָרְבֹן עֲדָה בְּשִׁירֵי קָרְבֹן שָׁם ד"ה וְעוֹד שְׁהֵבִין בְּפִשְׁטוּת דְּבָכָל נֶפֶל קָאָמַר.

וְהַקְּשָׁה עַל זֶה מְהָא דְּחֻלִּין [ע"ב א'] דִּילְפִינּוֹן לְרַע"ק טוֹמְאָת עֲנָבֵר בְּמַעֲי אִמּוֹ מְקָרָא וּר"י מְמַעֲטוּ מְקָרָא וְזֶה הַנִּיחַ שָׁם בְּקוֹשְׂיָא. וְכֹן הַקְּשָׁה מֵהַתּוֹ"כ (פ' אֲמֹר) דִּילִיף מְקָרָא שְׁלֵא יְטַמָּא כְּהֵן לְנֶפֶלִים.

וּע"ש דְּזֶה יִישָׁב בְּדוּחַק שָׁם דִּי"ל דְּמַמַּעֲט דְּלְנֶפֶלִים אִין מְצֻנָה לְעֶסְקָה בְּהוּ, וְקוֹשְׂיָא א' לֹא קָשָׁה מִיַּדִּי דִי"ל דְּהִנֵּי קָרָאֵי לְרַבּוֹת עוֹבֵר אוֹ לְהוֹצִיא הוּא בְּעוֹבֵר שְׁכָלוֹ חֲדָשְׁיוֹ וְהִנֵּה מוֹכֵן לְהוֹלֵד וּמַת כְּשִׁישְׁבָה עַל הַמַּשְׁבֵּר, וְסוֹגֵיָא דְּחֻלִּין שָׁם ע"כ מִיַּרְי בְּכַהֲאֵי גּוֹנוּא.

דְּהָא שְׁמוּאֵל אָמַר שָׁם טוֹמְאָה זֹו אֵינָה מִן הַתּוֹרָה כּו' מֵאֵי אֵינָה כּו' אִפִּי לְר"י כּו' גְּזִירָה שְׁמָא יוֹצִיא רֵאשׁוֹ כּו'. וּפִירַשׁ"י שָׁם ד"ה גְּזִירָה דְּבַהּוֹצֵאת רֵאשׁוֹ הָרֵי הוּא כְּלִיד וְיַעו"ש בְּתוֹס' ד"ה גְּזִירָה.

וּבְתוֹס' [גְּדָה מ"ב ב'] ד"ה וְכַדְרַב דְּמַהְגְּמ' דְּנִדְּהָ שָׁם מוֹכַח כֵּן דְּמְשׁוּם כְּלִיד הוּא ע"ש. וְהָרֵי הֵכָא עַל דְּבָרֵי שְׁמוּאֵל קָאֵי לְפָרַשׁ דְּבָרֵיו.

וּשְׁמוּאֵל ס"ל בְּבַכּוֹרוֹת [מ"ו רִישׁ ע"ב] דָּאִין הָרֵאשׁ פּוֹטֵר בְּנֶפֶלִים וְאִינוּ כְּלִיד עַד שְׁיָצֵא רְבוּב, וְע"כ דְּמַתְנִי בִּישְׁבָת עַל הַמַּשְׁבֵּר וְכֹן ט' שְׁהוֹצִיא רֵאשׁוֹ מֵת מוֹדָה שְׁמוּאֵל דְּפּוֹטֵר כְּמַבְּנָאָר בְּמַשְׁנָה דְּבַכּוֹרוֹת שָׁם ע"ש.

וְאִין לֹאמֵר דְּר"ה דָּאָמַר הָא גְּזִירָה דְּשְׁמָא יוֹצִיא רֵאשׁוֹ נֶקֶט כֵּן לְדִינָא לְדִינּוֹ דְּאֵתוּמַב שְׁמוּאֵל שָׁם וְגַם בְּנֶפֶלִים הָרֵאשׁ כְּלִיד וְלְשְׁמוּאֵל אִין ה"נ דְּהַגְּזִירָה שְׁמָא יוֹצִיא רְבוּב. דָּאִין זֶה נִרְאָה כְּלָל לְגִזּוֹר אִטּוֹ יִצִּיאַת רְבוּבוֹ וְהַחֲזִיָה לֹא תִרְגִּישׁ.

וְלֹא אֶמְרוּ אֱלָא בִּיצִיאַת הָרֵאשׁ דְּבִאֲשָׁה שְׁיָרְכִים מְכַסּוֹת אֶפְשָׁר שְׁלֵא תִרְאָה, וְגַם מְלִשׁוֹן רַש"י שָׁם ד"ה טְרִידָא שְׁכַתָּב בְּחֻבְלִים וְצִירִים מְשַׁמַּע דְּבִישְׁבָת עַל מַשְׁבֵּר קָאֵי שְׁיֵשׁ לָהּ חֻבְלֵי וְצִירֵי יוֹלְדָה וְעכ"פ קָרָאֵי וְדָאֵי דִי"ל דְּהוּא בְּכַהֲאֵי גּוֹנוּא.

וְאִין לְלַמּוֹד לְנֶפֶל שְׁלֵא כְּלוֹ חֲדָשְׁיוֹ: [קו] וְאֶפְשָׁר לֹאמֵר עוֹד דְּגַם עוֹבֵר שְׁלֵא כְּלוֹ חֲדָשְׁיוֹ שְׁמַת בְּמַעֲי אִמּוֹ. עֲדִיף מְנַפֵּל שְׁחֵי אֵיזָה זְמַן וְאַח"כ מֵת.

דְּהַעֲנֹבֵר שְׁעוֹמֵד לְהַנְלִיד וְלִהְיוֹת בֶּן קָיִמָּא קְרוּי נְפֶשׁ אָדָם כַּמ"ש לְעִיל וּבְמֹתוֹ שְׁם הָנָה לִ' נְפֶשׁ אָדָם שְׁמַת. אָב כְּשֶׁהִפִּילְתוּ וְהוּא חֵי אֵיזָה זְמַן וּבְעוֹדוֹ חֵי אֵינוֹ חָשׁוּב נְפֶשׁ אָדָם לֹא חֵי וְלֹא מֵת, וְהָרִי הוּא כְּאֶבֶן שְׂאִין מְטַמֵּא וְלֹא מְקַבֵּל טְוֵמָאָה כַּמ"ש לְעִיל מַגְמ' דב"ב בְּבֶן חֵי.

וּי"ל דְּבִזְזָה אַח"כּ פְּשֻׁמַת אֵינוֹ חָשׁוּב נְפֶשׁ אָדָם שְׁמַת וּכְבָר נְפָקַע מִמֶּנּוּ שְׁם נְפֶשׁ אָדָם קוֹדֵם. וְעֵינֵי בְּתוֹס' [סְנֵהֲדָרִין פ"ד ב'] סוּד"ה ה"א כְּתָבוּ הַסְּבָרָא לְהִיָּקֵף דְּטָפִי יֵשׁ לְחַיִּיב הַהוֹרָג נֶפֶל אַחַר שְׁנוּלִיד מֵהוֹרָגוֹ בְּמַעֲי אִמּוֹ ע"ש בְּתִירוּץ ב'.

אָבֵל י"ל שְׂאֵנִי הֵתָם לְעַנְנֵי הַהוֹרָגוֹ יֵשׁ לוֹמֵר בְּעוֹדוֹ בְּבִטָּן אִמּוֹ הָרִי הוּא יָרָף אִמּוֹ וּכְאֶבֶר מֵאֲבָרְיָהּ. וְאַף לְמ"ד בְּעֵלְמָא עֲוֹבֵר לֹא יָרָף אִמּוֹ כִּינֵן דְּחִיּוּתוֹ הוּא מַחֲיוֹת הָאֵם לֹא חָשִׁיב נְפֶשׁ חַיָּה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ.

וּבְתוֹס' נִדָּה [מ"ד רִישׁ ע"ב] כְּתָבוּ דְגַם בְּיוֹשְׁבַת עַל הַמְשַׁבֵּר מְשׁוּם הָכִי אֵין הַהוֹרָגוֹ חַיִּיב עַד שְׂיִצָּא רֵאשׁוֹ שְׁעַדְיֵין חִיּוּתוֹ תְּלוּי קִצַּת בְּחִיּוֹת אִמּוֹ ע"ש, וְהָהוּא נִדָּאֵי נְפֶשׁ גְּמוּר הוּא. וְאַפ"ה פְּשִׁיטָא לְהוּי לְהַתוֹס' שְׁלֵא לְחַיִּיב הַהוֹרָגוֹ הוּאִיל וְאֵין לוֹ עַדְיֵין חִיּוֹת בְּפָנֵי עֲצָמוֹ.

וְעֵינֵי רִש"י [סְנֵהֲדָרִין ע"ב ב'] ד"ה יִצָּא כְּתָב דְּכָל זְמַן שְׁלֵא יִצָּא לְאוּרִי הָעוֹלָם לֹא נְפֶשׁ הוּא וְנִיטָן כו' ע"ש. וְכֵן כְּתוּב בְּחִידוּשֵׁי הָרִיטְב"א [נִדָּה שְׁם] רִישׁ ד"ה דְּכָתִיב בְּשֵׁם הַתוֹס' דְּעוֹבֵר לֹא חָשִׁיב נְפֶשׁ וְלֹא נְפֶשׁ הוּא ע"ש.

אָבֵל ע"כ פְּוִנְתָם רַק לְעַנְנֵי הָרִיגָתוֹ וְכֵהָאֵי דְאָתוּ עֲלֵה שְׁם. וְכַמ"ש הָרִיטְב"א שְׁם אַח"כּ בְּשֵׁם הַתוֹס' דֹּא ע"ג דְּלֹא נְפֶשׁ הוּא הֵינְנוּ לְעַנְנֵי לְחַיִּיב הַהוֹרָגוֹ אוֹ לְדַחֲוֹת נְפֶשׁ אִמּוֹ כו' ע"ש.

וְרִש"י עֲצָמוֹ קָרִי לִ' נְפֶשׁ גַּם לְעַנְנֵי אִיסוּר הָרִיגָתוֹ בִּיבְמוֹת [מ"ב סוֹף ע"א] לְעַנְנֵי מְעוֹבְרָת. חֲבִירוֹ בַּד"ה ה"ג חַיִּיס שְׂאִין אָדָם מִתְּפִינֵן לְהַרְגֵי הַנְּפֶשׁ ע"כ.

וְהֵינְנוּ מְשׁוּם דְּלְעַנְנֵי אִיסוּר חָשׁוּב נְפֶשׁ גַּם מְדֹאֹרְיִיתָא וְכַמ"ש הַתוֹס' [חֻלְיִין ל"ג א'] ד"ה אַחַד וְהֵרָא"ם [פ' מְשַׁפְּטִים כ"א י"ב] ד"ה אִישׁ ע"ש. וּבְסֵנֵהֲדָרִין לְגַבֵּי נְפֶשׁ הָאֵם הוּא דְּלֹא חָשׁוּב נְפֶשׁ ר"ל כְּמוֹתָהּ וְנִדְחָה מִפְּנֵיהָ.

דְּבִזְזָה כְּתָבוּ תוֹס' [סְנֵהֲדָרִין נ"ט סע"א] סוּד"ה לִיכָא דְאֶפְשָׁר גַּם בְּב"נ נְמִי בֶּן עֵי' שְׁם. וְהַרְמַב"ן בְּחִידוּשָׁיו לְנִדָּה שְׁם רִישׁ ד"ה וְהָא, כְּתָב דְּלֹא קָרִינָא בֵּיהּ נְפֶשׁ אָדָם.

וְכֵן כְּתָב עוֹד שְׁם בְּסוֹף הַדְּבָר דְּכָר בְּרוּר הוּא שְׂאֵינוֹ בְּכָלֵל נְפֶשׁ אָדָם עַד שְׁנוּלִיד ע"כ. וּמִשְׁמַע לְכֹאֲרָה דְּדִיִּיק וְכַתֵּב נְפֶשׁ אָדָם דר"ל אֶף דְּחָשׁוּב נְפֶשׁ מ"מ אֵינוֹ נִקְרָא נְפֶשׁ אָדָם, וְשְׁם בַּגְמ' מִיִּיתֵי קָרָא דְכִי יָפָה כָּל נְפֶשׁ אָדָם וּמֵאָדָם נִתְמַעַט עוֹבֵר.

אָבֵל כְּבָר נִתְבָּאֵר לְעִיל דְּלִמְאֵי דְקִי"ל ב"נ נִהָרַג עַל הָעוֹבְרִין הוּא נִקְרָא ג"כ אָדָם, וְע"כ גַּם רַמְבַּ"ן ר"ל רַק לְעַנְנֵי לְהִהָרַג עָלָיו וְמָה שְׁכַתֵּב דְּכָר בְּרוּר הֵינְנוּ מִכַּח הָרִאיוֹת שְׁכַתֵּב שְׁם. וּלְשׁוֹן נְפֶשׁ אָדָם שְׁכַתֵּב לִישְׁנָא דְקָרָא דְמִיִּיתֵי נִקְט.

וּבְאֶמְצַע דְּכָרִיו שְׁם כְּתָב שְׂאִין קְרוּי נְפֶשׁ וְהוּא בְּדִיּוּק שְׁם לְעַנְנֵי לְחַלֵּל שְׁכַת דְּלֹא כְּתִיב אָדָם ע"ש. וְמ"ש מְחִילוּל שְׁכַת וְהוּא ג"כ בְּתוֹס' שְׁם וּבְרִיטְב"א.

צ"ל דס"ל כמ"ש תוס' שם דמדאוי' הוא מותר ג"כ. ולא כמ"ש בתוס' תולין הנ"ל ודלא
חשוב נפש לענין להחיותו כלל ומשום הכי הוקשה לו איך מחללין שבת.

והיינו דמדאינו חייב מיתה משמע דלא חשוב נפש לענין זה ומקרא דדמי ולדות ילפינן
זה. וכמ"ש הרמב"ן והריטב"א שם וכן הוא בסמ"ע ססי' תכ"ב סק"ח] ע"ש.

[ומ"ש דאין שם נפש עליו היינו שם לגבי נפש האם וכלשון רש"י הנ"ל], והיינו לרבנן
[בסנהדרין ע"ט א'] דנתפונן להרוג זה והרג זה חייב או גם לר"ש דפוסטר. ולתנא דבי
חזקיה [שם ב'] דמ"מ פטור מתשלומין ע"ש וברמב"ם וראב"ד ריש פ"ק ד' מרוצח),
וע"כ אי חייב מיתה אעפ"י הי' פטור שם ממזון פיון דבמצות שבת מיתה הפתוח מדבר
כמ"ש בגמרא שם, ואע"ג דלא פנון לו.

ועל זה הם דברי תוס' סנהדרין הנ"ל די"ל עובר גרע פנ"ל, וגם הריטב"א נדה שם בסוף
הדבור בשם יש מפרשים כתב דהרי הוא פאחת מאברהם ויכיר אמו ע"ש. וטעם זה שייך
רק ה"תם ולא לענין טומאה.

דאפי' אינו נחשב לנפש בפני עצמו רק פאבר מאמו. יש לו לטמא כשמת דנתלש מלינך
חיות מאמו ולא גרע מאבר מהחי הנתלש מהחי דמטמא כמת, ואמרו בו שדיקה לאדם
כפונך לעיל והעובר דומה לגמרי לאדם: [קז] ומיהו טעם זה לא שייך ביושבת על
המשבר שאמרו [בערכין ו' א'] עלי' דכיון דעקר גופא אחריןא הוא ולא גופה הוא ע"ש
ולא שייך דהוא פאחת מאברהם.

והתוס' סנהדרין פ' סוע"ב] לענין ולד הנוגעת פתבו דחיות הנלד תלוי באם כו' ולא
משום דירך אמו הוא וכן הא דערכין כו' פשיטא גופה הוא כו' ע"ש. משמע דביושבת
על המשבר שאמרו שם דגופא אחריןא הוא אין חיותו תלוי עוד באמו פיון דעקר.

וזהו ג"כ דקדוק לשון תוס' נדה הנ"ל שפתבו דתלוי קצת בחיות אמו. והיינו משום דאוכל
ממה שאמו אוכלת כמ"ש [שם ל' ב'] דרק כשיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם
הפתוח ע"ש.

והיינו כשיצא ראשו כמ"ש (ביבמות ע"א ב'). ואע"ג דגם אז כל שלא יצא פולו אמרו
שם דאפשר דזנתיה אישתא דאימיה.

שם אינו מחיות האם רק ע"י החום המקיפו גיזון. וכדירך שאיתא שם דהיכא דמעני חניא
והיינו ע"י חימום מצעקה.

אבל מקיזם שניזון ממאכל האם דירך הטבור חשוב תליית חיותו בה. ומיהו הא דריטב"א
הנ"ל שכתב זה אהא דיושבת אמשבר שמתה ומייתי שם מערכין שם ומחלק בין מיתה
לחיה דהוא פאחד מאברהם.

וכ"ה בתורת האדם להרמב"ן שער הספנה] בשם איפא מ"ד. והובא בהרא"ש ופרק
יוהכ"פ סי' י"ג] ובהר"ן שם ע"ש.

צ"ע מהמפורש בהך סוגיא דערכין עצמה שם לפני זה דבזה גופא אחריתי פנ"ל. ומיהו
על דברי תוס' סנהדרין הנ"ל דבאו לינישב רק הקו' מדמי ולדות.

יש לומר דלשון הפתוב שם ובפ' משפטים ונגפּו אשה הרה לא קאי ביושבת על המשבר, ועיין בהידושי הרמב"ן נדה שם פתב דביושבת על המשבר דגופא אחרניא היא שאני דקרא דדמי ולדות אפי' ביושבת על המשבר הוא ע"ש, אבל ע"כ אין ר"ל מפשטיה דקרא דמנ"ל זה ובקרא הרה סתם פתיב.

רק ר"ל לענין הדין משמע לי' פן מסתימות דברי רז"ל דלא חילקו בהא, וי"ל דבאמת גם בזה אין סייב מיתה אף דמקרא דדמי ולדות אין ללמוד. י"ל דבתר דגלי קרא דמפה איש להוציא בו ח' כמ"ש בסנהדרין שם מהתם.

ממעטינן נמי עובר דאפי' יושבת על המשבר איש לא מקרי דהא אפי' קטן לא נקרא איש והכא נתרבה קטן מנפש ודי לרבות קטן שיצא לאויר העולם. וע"כ צ"ל פן לתירוץ א' דתוס' סנהדרין שם דה"א דדמי ולדות משום דלא נתכונן להם.

וע"ש מה שכתבו דהכא גזירת הפתוב כו'. וצ"ל פונתם אפי' לרבנן דר"ש או לתנא דבי חזקת' הנזכר לעיל.

וכ"ש לרבי דס"ל [שם ע"ט סע"א] דבנתכונן לאחר סייב ממון דאין ללמוד מדמי ולדות פלום וע"כ מיעוט דעובר מאיש. וכן לפמ"ש התוס' בנידה שם להסתפק גם במתה האם בינשה על המשבר שיהא מותר להרגו מן התורה ע"ש, זה נדאי אין ללמוד מדמי ולדות דקאי כשהיא חיה.

ובחידושי הריטב"א שם בסוף הדבור בשם יש מפרשים פתב להחליט פן. ומשום דספיקא הוא ואין לו חיות גמור [ר"ל נדאי וברור] ע"ש.

אבל מלשון התוס' לא משמע דמתורת ספק אתו בזה וע"כ דמאיש ממעטינן וכמו שכתבתי: [קח] ושוב מצאתי בתשובות חו"י סי' ל"א דפוס פפד"מ דל"ח סוע"ב. ובדפוס סדולקאב כמדונה דחסר תשובה זו] פתב בפשיטות דמקרא דאיש ממעטינן, [ולא זכר מקרא דדמי ולדות דתליא בב' תירוצי התוס' הנ"ל.

ועי' שם קאי אמקשה לילד דהיינו יושבת על המשבר דעקר לפ"ד [שם ע"א] בפשיטות ע"ש. אף הרמב"ן נדה שם פתב בפשיטות דמקשה לילד לאו היינו יושבת על המשבר ע"ש.

ועי' עוד שם [בעמוד א'] פתב דאע"פ דעקר אפתי כגופה דמי וכחותה מאבריה. ותיכף אח"כ מביא הגמ' דערכין הנ"ל דגופא אחרניא הוא.

ומשמע דאם כל זה לא הדר ביה ממה שכתב מקודם. ולא ידעתי טעמו וכונתו ועיין עוד שם [וסוף ע"ב] פתב ונהי דאיש לא מקרי מ"מ אדם מקרי, וראיה דאיכא מ"ד דב"נ סייב אעפרין מהאדם באדם ע"ש.

ומשמע דר"ל דמהך מ"ד שמעינן לאידך מ"ד. והוא תמוה דלאידך מ"ד ע"כ עובר לא נקרא אדם דהאי הוא פליג משים דדריש באדם אסיפיה ע"ש, ונהי דמאדם לבד ממעטינן עובר והי"ל לומר דקיי"ל כהך מ"ד.

ומיהו גם לדידיה אי גימא דגם מסברא הוא בכלל אדם פמויבן קצת מדבריו. יש לדייק להיפך מדהוצרך לפרש הכא האדם באדם ש"מ דבכל מקום דכתיב אדם לבד אין עובר בכלל.

ועל דרך שאיתא בריש סוטה [בריש ע"ב] ממשמע שנאמר עד איני יודע שהיא אחד מה תלמוד לומר אחד זה בנה אב כל מקום שנאמר עד הרי פאן ב' וכן בכמה דוכתי. אבל באמת אדם לבד מסברא אין עובר בכלל כדחזינו לאידך מ"ד דפוטר עוברין אע"ג דכתיב אדם.

ורק להך מ"ד גלי קרא. ובתר דגלי קרא שפיר יש לומר דילפינן מינה לעלמא.

דהרי חזינו דקרא הכא קרייה אדם וכמ"ש לעיל מדנפשי [ועכ"פ אין מדברי תוס' הנ"ל סתירה למה שכתבתי. ואין מהא דעובר קושיא אפי' אי קאי בלא פלו דנשיו דמת במעי אמו לא גרע מאבר מה"ח.

משא"כ כשהפילתו וחי איזה זמן ואח"כ מת: [קט] וקושיא א ב' דהקרבו עדה קשה טפי דמה שתיירג גם על צד הדחוק אינו פלום. דהרי בלשון הכתוב [ריש פ' אמור] לא אמר כלל המצוה על העסק עמו רק על הטומאה לא יטמא בעמיו כי אם וגו' לה יטמא ואי נפל אין מטמא ע"כ לבנו ובתו בנו קיימא קאמר דשייך בהו טומאה.

והיא אפשר לומר קצת לכאורה גם על זה דהרי בסנהדרין שם אמרינן דאי פרכי כל מפה נפש לבד הוה אמינא אפי' נפלים אפי' בן ח'. הרי פשיטא לגמ' דגם נפלים חשיב נפש.

אך רש"י שם ד"ה אפי' נפלים כתב כגון בן תשעה שראשו אדום או שיש לו ב' גבין דלא חיי ע"כ. ומשמע טעמו דנפל הפחות מט' דנפלים מייד שנעקר מגוף אמו פסק חיותו וחשוב פמת מייד.

ואע"פ שרואין בו קצת חיות איזה שעות אין זה חיות כלל. וכדרך שאיתא בפ"א דאהלות פ"ו [הנתזו ראשיהן אע"פ שמפרסין טמאים כזב הלטאה שמפרסות, והגם דשם נקטי רק פירפוס מצאנו בסוטה [מ"ה ב] דאחר התזת הראש ונפילתו לארץ יוכל הגוף להיות רהיט ואזיל להלאה ע"ש.

הרי דיוכל להיות בו פעמים חיות כל פה שיכולת עדיין לרוץ ולילה. ועם כל זה אמרו דחשוב מת גמור לטמא דאין זה חיות כלל, ופשיטא לי' דה"נ כל נפלים שהאשה מפלת קודם זמנה היינו קודם זו דנפלים לא ס"ד להחשיבו נפש חי' ולחייב ההורגו משום מפה נפש.

ולא צריך קרא למעט אלא בן ח' שיוכל לחיות עד ל' יום ואינו באותן הימים פמת כלל לטמא וע"כ הוצרך רש"י לפרש הך נפלים בן ט' שכבר פלו דנשיו ונגמר כל חיותו בפני עצמו ורק משום דאטום או ב' גבין אין יכול לחיות וכמ"ש בגדה [כ"ד ריש ע"ב] דאינו ראוי לבריית ח' דאין יכול לחיות ח' יום וגרע מכן ח'.

ומ"מ משמע דפחות מח' יום יוכל לחיות ובאותן ימים שחי אין חשוב פמת ולפיכך חשוב נפש. ואפשר דבחד צד עדיף מכן ח' שהוא מצד עצמו חיותו בשלימות.

ומה שלא יכול לחיות הוא משום חסרון שִבְגוּפוֹ. אָבֵל בֶּן ח' אֵין חַיּוּתוֹ בְּשִׁלִּימוֹת עֲדִינָן ומשום הָכִי נָקֵט תְּרַנְיָהּוּ וְגַם אֵי גָרַע י"ל דְּנָקֵט חַד לְרַבּוּתָא דַּס"ד וְחַד לְרַבּוּתָא דְּמַסְקָנָא.

ועכ"פ הָנִי חֲזִינָן דְּאֶקְרִי נָפֶשׁ וְשֵׁם כְּתִיב אִישׁ לְמַעֲטִינָהּ, וּבְטוֹמָא דְלֹא כְּתִיב אִישׁ שְׁפִיר הֵם בְּכָלֵל נָפֶשׁ. וְאֶצְטְרִיךְ קָרָא בְּכֹהֵן לְמַעֲט הָנִי נְפָלִים דְּרַשׁ"י הַנְּ"ל וּבֶן ח' דְּנָקֵרָא ג"כ נְפֵל.

וְדַבְרֵי הִירוּשְׁלַמִי הוּא בְּנְפָלִים פְּחוֹת מִבֶּן ד': [קני] וְלְכַאוּרָה י"ל עוֹד. בְּזָה דְּהַתּוּס' [בְּנִדָּה מ"ד ב'] ד"ה אִישׁ הַנִּיחֹו בְּתִימָא הָא דְשָׁם מִיִּתִי קָרָא דְכִי יָפָה כָּל נָפֶשׁ דַּפ' אֲמֹר וּבְסִנְהֶדְרִין שָׁם קָרָא דְכָל מִכָּה נָפֶשׁ דַּבַּפ' מִסְעֵי ע"ש.

וּלְיִשָּׁב זֶה הִי נִרְאָה לְכַאוּרָה מְשׁוּם דְּמַקְרָא דְאַמּוֹר כְּתִיב כָּל נָפֶשׁ אָדָם וּבְנִדָּה שָׁם דְּקָא רַק לְרַבּוּת הוֹרֵג קָטָן בֶּן יוֹם אֶחָד שְׁפִיר מִיִּתִי הָאֵי קָרָא דְמוֹקְדָם. וְאֵע"ג דְּכְתִיב בְּיָה אָדָם הָרִי בֶּן יוֹם אֶחָד הוּא בְּכָלֵל אָדָם ג"כ, וְכַמ"ש בְּנִדָּה [שָׁם א' וּבְעֶרְכִין [ג' א'] לְעִנְיָן בֶּן יוֹם א' דְּמַטְמָא בְּנִגְעִים מְדַכְתִּיב אָדָם ע"ש.

אָבֵל בְּסִנְהֶדְרִין דְּבָא לְמִיַּעֲבֵד צְרִיכוּתָא דְקָרָאֵי וְדַמְנָפֶשׁ הָוָה אֲמִינָא נְפָלִים וּבֶן ח' לֹא בְעֵי לְאַתּוּי קָרָא דְאַמּוֹר, דִּי"ל דְּרַק בְּכָלֵל נָפֶשׁ הֵם וְלֹא בְּכָלֵל אָדָם, ע"כ מִיִּתִי קָרָא דְמִסְעֵי דְכְתִיב נָפֶשׁ לְבַד, וְרֵאִיתִי בְּלְבוּשׁ הָאוּרָה פ' מְשֻׁפְּטִים [כ"א סוּף פְּסוּק ט"ז] כְּתִיב דְּמַמְעֵטִין נְפָלִים מְאִישׁ מְדָלָא כְּתִיב נָפֶשׁ אוֹ.

אָדָם ע"ש. מְשֻׁמַּע דְּפִשְׁיטָא לִיה דְּנְפָלִים הֵם בְּכָלֵל אָדָם ג"כ, וְדַבְרֵי הֵם.

עַל דַּבְרֵי רַשׁ"י [שָׁם פְּסוּק י"ב] שְׁפָתַי אֶקְרָא דְכָל נָפֶשׁ אָדָם אִפִּי נְפָלִים בְּמִשְׁמַע וְשִׁנְסָמָן לְסִנְהֶדְרִין שָׁם. אָבֵל בַּגְמ' הַגִּירָסָא מְקָרָא דְמִכָּה נָפֶשׁוֹ בֶּן גִּירָסַת הַתּוּס' דְּנִדָּה הַנְּ"ל הַנְּ"ל, וּמָהָא דְנִגְעִים בְּמִשְׁנָה דְּנִדָּה [מ"ג, סוּף ע"ב] דְּבֶן יוֹם אֶחָד מְטַמָּא הִיָּינוּ בְּבֶן קִיָּמָא דְּוָקָא וְלְרַשׁ"י ג' דְּחִיָּישׁ לְסַפֵּק נְפֵל בְּפְחוֹת מִבֶּן ל' מוֹקְמִינָן בַּגְמ' (שָׁם מ"ד ב"ן בְּקִיָּם לִי שְׁפָלוּ חֲדָשׁוֹ, ע"ש בְּרַשׁ"י ד"ה כְּמָאן דְּאֶבְנִלָּה מִתְנִי קָאֵי. וְכֵן הוּא בְּתוּס' [רִישׁ עֶרְכִין ג' א'] סוּד"ה לְאַתּוּי ע"ש.

ועכ"פ נְדָאֵי בֶּן ח' וְנְפָלִים אֲמַעוּטִי בְּכּוּלָּהּ, וְעֵי נו"ב תְּנִינָא [חֲלָק חו"מ ס' נ"ט] ע"ש. וּבְנִגְעִים דְּכְתִיב אָדָם ע"כ דְּנְפָלִים וּבֶן ח' לֹא נִקְרָאוּ אָדָם.

וְאֵע"ג דְּהַתּוּס' שָׁם בַּד"ה וּמְטַמָּא כְּתִיב הָא דְאַצְטְרִיךְ קָרָא בְּנִגְעִים לְרַבּוּת בֶּן יוֹם א' מְשׁוּם דְּכְתִיב שָׁם אִישׁ הָנָה אֲמִינָא לְמַעֲט קָטָן ע"ש. וְא"כ אֶפְשָׁר לֹאמַר גַּם בְּזָה עַל דְּרַף שְׁאִי בְּסִנְהֶדְרִין שָׁם דְּצְרִיכֵי תְּרַנְיָהּוּ דְּאֵי כְּתִיב אָדָם שׁוֹמַע אֲנִי אִפִּי בֶּן ח' ת"ל אִישׁ לְהוֹצִיא נְפָלִים וּבֶן ח'.

אָבֵל דַּבְרֵי תוּס' הַנְּ"ל הוּא מַגְמ' דְּעֶרְכִין [ג' א'] וְשָׁם אָמְרוּ אַח"כ וְאַלָּא אִישׁ לְמָה לִי לְכַדְתְּנָא כו' מַה תְּלַמּוּד לֹאמַר אִישׁ לְעִנְיָן שְׁלִמְטָה כו' ע"ש. וְלֹא אָמְרֵי דְאַצְטְרִיךְ אִישׁ לְהוֹצִיא נְפָלִים וּבֶן ח' וְע"כ דְּזָה אֲמַעוּט גַּם מְאָדָם, [וְדַע דְּקָצַת צ"ע עַל תוּס' הַנְּ"ל שְׁפָתַי דְּכְתִיב אִישׁ אוֹ אִשָּׁה וְצ"ל וְאִישׁ.

וְאֵם כְּוִנְנוּ לְקָרָא דַּפ' תְּזַרִיעַ [י"ג כ"ט] וְהוּא בְּנִגְעִים דְּרֵאשׁ וְזָקָן שָׁם. י"ל דְּכְתִיב אִישׁ מְשׁוּם זָקָן דְּלִיתָהּ בְּקָטָן.

ואם לקרא דאח"כ [שם פסוק ל"ח] שם הוא במראות טהורות. ואם נמעט קטן מזה נימא דגם אלו מטמאות בו ולא לטהר הפל.

ומהאי טעמא נמי ליכא לאתויי מקרא דאיש כי ימרט דבתריה [שם פסוק מ] דקאי ג"כ לטהר. ובגמ' שם איתא מקרא דאיש צרוע דהוא המאןחר שבכולם [שם פסוק מ"ד] ובדקדוק נקטו מזה ולא מהקודמים.

ולא ידעתי למה שינו התוס' בזה ולא פתבו קרא דמייתי בגמ'. וגם גוף הדבר שכתבו זה מדנפשיהו והוא מהגמ' הנ"ל.

וחידוש ג"כ על מהר"י ברלין שלא העיר על זה [ולפי זה בטומאת מת בפ' חוקת דכתיב לכל נפש אדם וגו' בנפש האדם. גם הגי נפלים דרש"י הנ"ל וכן ח' אינם בכלל.

אבל בריש פ' אמור גבי טומאת פהגים פתיב לנפש לא יטמא ולא פתיב אדם שם. שפיר גם הגי נפלים וכן ח' בכלל.

ומשום הכי איצטריך שם למעט בנו ובתו נפלים. ודברי הירושלמי הוא שפיר בכל נפלים ואפי' בן ח': [קיא] ואף קשה על הצריכותא דבסנהדרין שם דלא לכתוב לא מפה איש ולא מפה נפש דהרי תרנויהו ידעינן מקרא דכי יפה כל נפש אדם דמלח אדם מוציא נפלים וכן ח' ומרבה קטן.

י"ל גם על זה דהנה בסנהדרין [ע"ח ריש ע"א] פליגי רבנן וריב"ב בקרא דכי יפה כל נפש אי ר"ל כולה נפש או כל דהו נפש ע"ש לענין הכוהו י' בני אדם וכפלוגתא זו איתא בבכורות [ג' א] לענין כל בכור.

ושם מפרש טעם פלוגתתו דרבנן סברי בכור מקצת בכור משמע כתב רחמנא כל עד דאיכא כולה. ור"י סבר בכור כולה בכור משמע כתב רחמנא כל דאפי' כל דהו ע"ש. ומסתמא גם הכא בהא פליגי במשמעות מלת נפש. אי ר"ל מקצת נפש וכל לפויי כולו או משמע כל הנפש וכל לגרועי.

ושוב ראיתי בחידושי הר"ן סנהדרין שם הביא מהתוס' דתמהו איהו אפשר לדרוש ממלה אחת דבר והיפוכו. ותירוצ דתליא במשמעות מלת נפש אי ר"ל כולו או מקצת דעל זה בא כל למעט או לרבות וזהו כמו שכתבתי.

והר"ן כתב ואין צורך לזה כלל כו' יעו"ש דמפרש הפלוגתא במשמעות מלת כל. וצ"ל ג' שלא הביאו מהמפרש להדיא בגמ' דבכורות הנ"ל כדברי התוס'.

וענין בירושלמי [פרק י"א דסנהדרין סוף הל"ב] בפלוגתא דר"י ורבנן בגונב חציו עבד וחציו בן חורין, מפרש טעמיה דר"י מאחיו אפי' מקצת אחיו וטעמא דרבנן מאחיו עד שיהא כולו אחיו ע"ש.

נראה דהוא ג"כ פשיטתם הנ"ל. ועל דרך שכתבו תוס' בבכורות שם ריש ד"ה ור"י לענין דמו ע"ש דר"י ס"ל דאחיו כולו אחיו משמע וע"כ מאחיו משמע אפי' מקצת.

וּרְבֵנּוֹן ס"ל אָחִיו מִשְׁמַע מְקַצֵּת וּע"כ מֵאָחִיו מִשְׁמַע פְּלוֹ: [קִיב] אָבֵל יֵשׁ לְעֵינָיו בְּזֶה בַמ"שׁ שָׁם אַח"כ א"ר הַכֹּל מוֹדִים בְּהוֹרֵג טְרִיפָה דְפִטוֹר וּבְגוֹסֵס בְּיַדֵּי שְׁמִים דְּחֵיב וּפְלִיגֵי בְּגוֹסֵס בְּיַדֵּי אָדָם לְהֵי דְמֵי.

יַעו"ש דְּמִפְרֵשׁ פְּלוֹגְתָתָם בְּסִבְרָא וְהָרִי פְּכָר פִּירֵשׁ פְּלוֹגְתָתָם בְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן הַכְּתוּב. וְנִרְאֶה דְּבִאֲמַתָּה הָא גּוֹפִיָה מַה שְׁאָמַר הַכֹּל מוֹדִים כּו' צָרִיךְ בִּיאוֹר מְנָא לִי זֶה לְרֵבֵנּוֹן דְּכוּלִּיהָ נֶפֶשׁ בְּעֵינָיו גַּם גּוֹסֵס בְּיַדֵּי שְׁמִים יִפְטֹר.

דְּהָא לִיכָא פְּלִיָה נֶפֶשׁ וּבִקְרָא אִין רְמֵז לְחֵלְק אִם הִנְחָסָר הָיָה בְּיַדֵּי אָדָם אוֹ בְּיַדֵּי שְׁמִים. עַכ"פּ כְּשִׁנְזָהוּ מִכְּהוּ לִיכָא בִּיָּה רַק מְקַצֵּת נֶפֶשׁ.

וּלְרִיב"ב דְּאָפִי' כֹּל דְּהוּ נֶפֶשׁ חֵיב טְרִיפָה נְמִי לְחֵיב. וּמַה בְּכָף דְּמַחְתְּכֵי סִימְנִים מ"מ כֹּל דְּהוּ נֶפֶשׁ יֵשׁ בּוֹ וְיֻכַל לְחֵיּוֹת טְפִי מְגוֹסֵס דְּיֻכַּל לְחֵיּוֹת רַק ג' יָמִים כַּמ"שׁ בִּיּו"ד (סִי' שֶׁל"ט סֵעִי ב'), וּטְרִיפָה יֻכַּל לְחֵיּוֹת עַד י"ב חֻדָּשׁ.

וְאֵע"ג דְּגוֹסֵסִין רַק רֹב לְמִיתָה וּמִיעוּט חֵיִים. וּטְרִיפָה לְרִשְׁבָּ"א הַמּוּבָא בְּשָׁ"ף יו"ד (סִי' נ"ז ס"ק מ"ח) וְדָאֵי הוּא דְּאִין חֵי י"ב חֻדָּשׁ.

וְגַם לְמַהֲרָשׁ"ל שָׁם הוּא רַק מִיעוּט דְּמִיעוּט חֵיִים ע"ש, מ"מ הָאֵי דְּחֵיב אֲגוֹסֵס אִינוֹ מְשׁוּם דְּמִיעוּט חֵיִים דְּאָפִי' עַל סְפֵק שְׁקוּל לֹא קְטֵלִינוּ. רַק דְּאָפִי' הוּא מְרֹב הַמֵּתִים וְסוֹפּוֹ לְמוֹת אַחַר ג' יָמִים הַשְׁתָּא מִיְהִת חֵי הוּא, וְאִיכָא בִּיָּה נֶפֶשׁ כֹּל דְּהוּ וְעַל כֹּל דְּהוּ ג"כ חֵיבָהּ תוֹרָה.

וּקְרָא פְּתִיב סְתָם כֹּל נֶפֶשׁ דְּהֵינּוּ כֹּל דְּהוּ. וְהֵיכֵן רְמִיזָא לְחֵלְק אִיזָה חֵילוּק בְּזֶה וְלוֹמַר דְּדוֹקָא בְּכָל דְּהוּ שַׁע"י פְּתִישַׁת כַּחוֹ וְחֵיּוֹתוֹ לֹא עַל יְדֵי דְּמַחְתְּנֵי סִימְנִים.

וְנִרְאֶה דְּטַעְמָם בְּזֶה דְּהָרִי מְצִינוּ מְקַרָּא אַחַר דְּמַכְּהָ נֶפֶשׁ דְּכְתִיב בִּיָּה נֶפֶשׁ לְבַד וְלֹא כֹּל נֶפֶשׁ. וּלְרֵבֵנּוֹן דְּנֶפֶשׁ מִשְׁמַע מְקַצֵּת נֶפֶשׁ הָרִי מְקַרָּא זֶה מְחֵיב גַּם עַל מְקַצֵּת נֶפֶשׁ.

וּלְרִיב"ב דְּנֶפֶשׁ מִשְׁמַע כֹּל נֶפֶשׁ הָרִי מְקַרָּא זֶה מְצָרִיף דְּוֹקָא כֹּל נֶפֶשׁ. וְא"כ לְפִי דְּבָרֵי שְׁנֵיהֶם הָרִי יֵשׁ לְנוּ מְקַרָּא אַחַד מְרַבָּה מְקַצֵּת נֶפֶשׁ וּמְקַרָּא אַחַד מְמַעֵט.

וְעַל זֶה אָמַר רַבָּא דְּהַכֹּל מוֹדִים בְּטְרִיפָה דְּאֲמַעִיט מְקַרָּא דְּמַמַּעֵט מְקַצֵּת נֶפֶשׁ. וּבְגוֹסֵס בְּיַדֵּי אָדָם דְּחֵיב מְקַרָּא דְּמְרַבָּה מְקַצֵּת נֶפֶשׁ וּבְגוֹסֵס בְּיַדֵּי אָדָם פְּלִיגֵי בְּסִבְרָא לְהֵי מִינְיָהּ דוּמָה, וּלְרֵבֵנּוֹן קְרָא דַמ"נ מְרַבָּה גּוֹסֵס בְּיַדֵּי שְׁמִים וּקְרָא דְּכָל נֶפֶשׁ מוֹצִיא טְרִיפָה וּגּוֹסֵס בְּיַדֵּי אָדָם.

וּלְרִיב"ב קְרָא דְּכָל נֶפֶשׁ מְרַבָּה גּוֹסֵס בְּיַדֵּי שְׁמִים וּגּוֹסֵס בְּיַדֵּי אָדָם וּקְרָא דְּנֶפֶשׁ מְמַעֵט טְרִיפָה וְהוּא הַדִּין נְמִי דְּהִנֵּה מְצִי לֹמַר לְהִיפָף דְּרֵבֵנּוֹן סְבָרֵי נֶפֶשׁ מִשְׁמַע כְּלוּלָהּ נֶפֶשׁ וּמִמִּילָא כֹּל מִשְׁמַע כֹּל דְּהוּ.

וּלְרִיב"ב אִיפְכָּא. וּפְלוֹגְתֵיהוּ בְּגוֹסֵס בְּיַדֵּי אָדָם הוּא בְּקַרָּא דְּמַכְּהָ נֶפֶשׁ וּבְמִשְׁמַעוֹת מְלַת נֶפֶשׁ דְּלְרֵבֵנּוֹן הוּא מְמַעֵט גּוֹסֵס בְּיַדֵּי אָדָם וּלְרִיב"ב מְרַבָּה.

אָלָא דְנִיחָא לְהוּ לְאוּקְמָא חֲכָמִים דְרִיב"ב דְהִלְכָה פְּנוּתִיהוּ נְגִיד רִיב"ב פְּחֲכָמִים דְר"י
בְּבִכּוּרוֹת שְׁם דְהִלְכָה פְּנוּתִיהוּ נְגִיד ר"י: [קִיג] וְשׁוּב רְאִיתִי בְּמַהֲרָשׁ"א בְּכּוּרוֹת שְׁם
וּבְהִגָּהוֹת הַב"ח שְׁם שְׁהִגִּיהוּ שְׁם א"ר יוֹחֲנָן וּשְׁנִיחָם מְקַרְא אֶחָד דְרָשׁוּ כו'.

וְהִינּוּ ר"י דְהִקָּא וּלְטַעֲמִיהּ אֲזִיל וְכִמוּ שְׁפַתְבְּתִי. וּבְרוּר מְזָה כִּמ"ש לְעִיל דְהִקָּא ג"כ טַעַם
הַפְּלוּגְתָּא כְּדִהֲתָם אֶלָּא שְׁפָאן קוּצָר וְשְׁם פִּירֵשׁ דְבָרֵיו.

וּמָה שְׁפַתְבוּ הַתּוֹס' בְּכּוּרוֹת שְׁם ד"ה וּר"י דִּישׁ הַרְבֵּה דְרָשׁוֹת שְׁאִין לְהַשְׁוֹתָם וְהִבִּיא
הֵיכֵא דְרִיב"ב וְרַבְּנָן בְּכָל נֶפֶשׁ ע"ש. וְכֵן פְּתַבוּ עוֹד בְּחֻלְיִן [פ"ו א'] ד"ה וּר"י ע"ש.

ע"כ לֹא קִיַּיְמִי אֵהֵיִא דְבְּכּוּרוֹת [דְּמִיַּיְתִי גַם בְּחֻלְיִן שְׁם לְוָדָם זֶה דְלִהֲוֵא וְדֹאֵי דְמִי רַק
קִיאֵי אִמְקַצָּת שְׁהּ וּמְקַצָּת בְּתוּלִים וּמְקַצָּת כְּסָף שְׁהַזְפִּירוּ מִקְוָדָם בְּסִמּוּף לְזֶה וְאִדְסִמִּיף לִיהּ
קִיאֵי.

וְאִדְרַבָּא מִמָּה שְׁהִבִּיאוּ זֶה לְהִנִּי מְקַצָּת דְּמִיַּיְתוּ. מוֹכַח דְּמִפְרָשִׁים גַּם הִקָּא פְּבִכּוּרוֹת
דְּהַפְּלוּגְתָּא בְּמִשְׁמַעוֹת מְלַת נֶפֶשׁ אֵי ר"ל אִפִּי מְקַצָּת נֶפֶשׁ וְע"כ דְּמִי לְהִנִּי, אֲבָל אֵי
הַפְּלוּגְתָּא בְּמִשְׁמַעוֹת מְלַת כָּל וְכִמ"ש בְּחִידוּשֵׁי הַר"ן סְנֵהֲדֵרִין שְׁם לֹא שְׁיַיְף כָּלֵל לְמָה
דְּאִתּוּ עָלָה שְׁם וְשְׁם.

וְעִיָּין בְּתוֹס' [פְּסָחִים ס"א א' ב'] ד"ה דְלִמָּא דְחִיבְרוּ ג"כ יַחַד הָא דְסְנֵהֲדֵרִין וְדְבְּכּוּרוֹת דְּפְלִיגִי
תַּנְּאֵי בְּמְלַת אֲכַל, אֶלָּא דְמָה שְׁפַתְבוּ זֶה אִפְּלוּגְתָּא דְאַמּוֹרָאֵי שְׁם בְּהֵהוּא דְכָל עָרַל וְדַר"א
מוֹקִי הַבְּרִיַּיְתָא שְׁם כִּמ"ד כָּל דְּהוּ מִשְׁמַע ע"ש.

לְפִמ"ש דְּפְלוּגְתָּא דְתַנְּאֵי הוּא בְּמִשְׁמַעוֹת מְלַת נֶפֶשׁ וּבְכּוּר לֹא שְׁיַיְף לְדִהֲתָם כָּלֵל. דְּשְׁם
בְּמְלַת עָרַל דְקִיאֵי עַל אוֹתוֹ הָאֲדָם לֹא שְׁיַיְף כָּלֵל מְקַצָּת אוּ כָּל.

רַק הֵם דְרָשׁוּ שְׁם מְלַת כָּל לְעַנְיָן הַקְּרָבָן. וְע"כ בְּהֵא הַפְּלוּגְתָּא בְּמִשְׁמַעוֹת מְלַת כָּל עֲצָמוּ.
וְנִרְאָה מְזָה דְהֵם מְפָרְשִׁים הֵהוּא דְסְנֵהֲדֵרִין כְּהַר"ן הַנֶּ"ל. וּמָה שְׁפַתְבוּ מִבְּכּוּרוֹת צ"ל
דְּכּוּנְתָם לְהֵאִיבַע"א דְשְׁם דְאַמֵּר דְכ"ע בְּכּוּר רַבָּא מִשְׁמַע מֶר סָבֵר כָּל לְמַלּוּיִי וּמֶר סָבֵר
לְגִרּוּעֵי ע"ש, מִשְׁמַע דְּפְלִיגִי בְּמִשְׁמַעוֹת מְלַת כָּל וּכְהַר"ן.

וְאַף דְבְּעָרַל לֹא שְׁיַיְף הָא דְרַבָּא מִשְׁמַע, אֵין נ"מ בְּזֶה דְשְׁפִיר לְמֵאֵי דְדְרָשׁוּ כָּל דְהֲתָם עַל
הַקְּרָבָן פְּסַח שְׁיַיְכִי בְּהֵהוּא פְּלוּגְתָּא דְמִשְׁמַעוֹת כָּל: [קִיד] וּלְפ"ז פְּלוּגְתָּא דְתוֹס' וְהַר"ן
שְׁבַחֲדוּשֵׁי הַר"ן הַנֶּ"ל הֵיא פְּלוּגְתָּא דְתַרְתִּי לִישְׁנֵי דְבְּכּוּרוֹת.

אֲבָל כְּפִי הַנִּרְאָה הָא אִיבַע"א אֵינוּ מְדַבְּרִי ר"י רַק סְתָמָא דְגַמ' הוּא דְאַמֵּר לָהּ. וְא"כ פְּנוּת
ר"י בְּסְנֵהֲדֵרִין כְּשִׁיטְתוֹ בְּבְכּוּרוֹת וְיִתְיַשֵּׁב כָּל מ"ש, וּלְפִי זֶה ע"כ צָרִיף לְכַתּוּב גַּם הַבְּנִפְּשׁ
וְכִינּוּ דְהֲתָם קוּצָר וְלֹא פְתַב אָדָם.

וּמִשְׁמַע גַּם נְפָלִים וּבֵן ח' הַנֶּצְרֵף נְמִי קִרָּא דְמַכָּה אִישׁ לְמַעַט, דְּמַכָּל נֶפֶשׁ אָדָם י"ל דְּאֵין
לְמַעַטָן אַע"ג דְּאֵינָם בְּכָלֵל אָדָם. הַרִי קָטָן אַע"ג דְּאֵינּוּ בְּכָלֵל אִישׁ פִּינּוּ דְקִרָּא דְנֶפֶשׁ מְרַבָּה
אוּקְמָא אִישׁ לְמַעַט נְפָלִים וּבֵן ח' דְכָל דְאַפְּשֵׁר לְקַיָּים שְׁנִיחָם מְקִיַּיְמִין.

ה"נ לְעַנְיָן נְפָלִים וּבֵן ח' פִּינּוּ דְאַתְרָבוּ מִנְּפֵשׁ יֵשׁ לָנוּ לְקַיָּים שְׁנִיחָם, וְדְקִרָּא דְאָדָם בְּא
לְמַעַט בְּהֵמָה דְנְמִי נְקִרָּא נֶפֶשׁ כִּמ"ש בְּבִיַּצָּה [כ"א סוּף ע"א] לְכָל נֶפֶשׁ שׁוֹמַע אֲנִי אִפִּי

נֶפֶשׁ בְּהֵמָה בַּמִּשְׁמַע כְּעֵנִין שְׁנֹאֲמַר וּמִכָּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה ע"ש, וְכֵן אֵימָא בְּנִזְר מ"ח א' [על נֶפֶשׁ מֵת שׁוֹמֵעַ אֲנִי אִפִּי נֶפֶשׁ בְּהֵמָה כּו' ע"ש].

ואע"ג דְּהֵתָם מוֹת יוֹמָת כְּתִיב וּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה. הָרִי בַב"ק ((פ"ג ב' [כִּי הַגִּירָסָא שְׁלִפְנֵינוּ וְהוּא גִירָסַת רַש"י שָׁם, מוֹקֵי הָאֵי קָרָא בְּהֵפְאָת אֲבָר וּמוֹת יוֹמָת בְּמָמוֹן.

וְהַתּוֹס' שָׁם ד"ה אָף מְחַקוּ זֶה מִשׁוּם דְּבִסְנֵהֲדֵרִין מוֹקֵי לָהּ בְּקִטְלָא ע"ש. אֲבָל מ"מ נֶקֱטִינוּ מִיְנָה דְּנוֹכַל לְפָרֵשׁ יוֹמָת בְּמָמוֹן.

וא"כ שְׁפִיר אֵי לֹא פִתְבּ אָדָם הֵנָּה אֲמִינָא דר"ל גַּם נֶפֶשׁ בְּהֵמָה וְכָל חַד כְּדִינְיָה נֶפֶשׁ אָדָם מִיְתָה מִמֶּשׁ וּבְהֵמָה יוֹמָת בְּמָמוֹן. ואע"ג דְּדִין בְּהֵמָה פְּתוּב שָׁם בְּקָרָא דְּבִתְרִיָּה מִכָּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה וְגו', וְגַם מַה צְוֵרָה לְמַעֲטוּ הָרִי דִין בְּהֵמָה בְּאַמְת פֶּן דִּיּוֹמָת בְּמָמוֹן י"ל דְּהָכָא כָּל נֶפֶשׁ וְלַעֲנֵן הִפְהוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם לְרַבְּנָן כְּדָאִית לְהוּ וּלְרִיב"ב כְּדָאִית לִי וְאֵי קָאִי גַם אֲבֵהֵמָה הֵנָּה אֲמִינָא גַם בְּבֵהֵמָה פֶּן גְּלִי קָרָא לְרַבְּנָן דְּכֻלֵּי נֶפֶשׁ בְּעֵינוּ וְהֵאֲחֵרוֹן פְּטוֹר מִכְּלוּם כְּמוֹ גְּבִי אָדָם לְקִטְלָא.

ולריב"ב גְּלִי קָרָא דְּהֵאֲחֵרוֹן חֲזִיב בְּתִשְׁלוּמֵי כְּוִלָּה כְּאֵלוּ הִי כָּל הַנֶּפֶשׁ. וּבְאַמְת בְּבֵהֵמָה לֹא פְּלִיגִי וּלכ"ע מְשַׁלֵּם דְּמֵי מְקַצַּת הַנֶּפֶשׁ וְשׁוֹנֵה שֶׁל מְסוֹפְנָת, וּמִשׁוּם הִכִּי פִתְבּ אָדָם לְמַעַט בְּהֵמָה שְׁאִין דִּינָה כְּדִין הָאָדָם בְּזָה.

וְנִפְל וְכֵן ח' שְׁפִיר הֵנָּה מְחִיבֵינוּ מִמִּכָּה נֶפֶשׁ וְעִי' לְבוּשׁ הָאֹרֶה שָׁם בַּפ' מְשַׁפְּטִים [כ"א ט"ז] פִּתְבּ הָא דְּמַמְעֵטִינוּ נִפְל מִמִּכָּה אִישׁ אַע"ג דְּצָרִיף לְכַתְּנָב אִישׁ דְּלֹא תִימָא אִפִּי בְּהֵמָה מ"מ מְדָלָא כְּתִיב נֶפֶשׁ אוֹ אָדָם ש"מ לְמַעַט נֶפְלִים ע"ש, וּמַה שְׁפִתְבּ נֶפֶשׁ הִבִּין דְּגַם מְנַפֵּשׁ הָוֵי מְמַעֲטִינוּ בְּהֵמָה.

וְהוּא תְּמוּזָה מְגַמְרָא דְּבִיּצָה וּדְנִזְר הַנְּ"ל. וְהַגּוֹר אַרְי' שְׁמַבִּיא שָׁם דְּעֵלִיו אֲתִי בְּדְבָרֵיו שָׁם. דְּזִיּוּק שְׁפִיר וְכַתְּבּ רַק אָדָם וְלֹא נֶפֶשׁ. וְעִיָּקֵר דְּבָרֵיו אֲדֵהֵתָם לֹא צָרִיף כְּלָל לְמַעַט מְטַעַם הַנְּ"ל דְּכִבְרָ כְּתִיב [בְּסו"פ אֲמֹר] דְּמִכָּה בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה וְלֹא יוֹמָת וְאֵי ר"ל יוֹמָת בְּמָמוֹן הָרִי הַדִּין בְּאַמְת כֵּן.

וּמִיָּהוּ גַם עַל דְּבָרֵי הַגּוֹר אַרְי' שְׁמַבִּיא שָׁם גְּבִי גוֹנֵב אִישׁ וּמְכָרוּ שְׁפִתְבּ דְּצָרִיף אִישׁ לְמַעַט בְּהֵמָה. י"ל ג"כ דְּלֹא צָרִיף מְטַעַם זֶה דְּהָא בְּבֵהֵמָה מְפִנְרֵשׁ בְּפִרְשָׁה שָׁם אַח"כ דְּגוֹנֵב שׁוֹר אוֹ שֶׁה וּמְכָרוּ מְשַׁלֵּם ד' וְה' וְלֹא יְמוֹת], וּמִשׁוּ"ה צָרִיף מְכָה אִישׁ לְמַעוֹטִינְהוּ וְשְׁפִיר עֲבִיד וְכַתְּבּ שָׁם הַצָּרִיכוֹתָא.

וְעכ"פ מְהֵתָם נִלְמַד דְּהֵם בְּכָלֵל נֶפֶשׁ: [קטו] אָף בְּאַמְת יִשׁ לְהוֹכִיחַ דָּאִין בְּן ח' בְּכָלֵל נֶפֶשׁ מְהָא דְּנִדְהָ [מ"ד א'] דְּיִלְפִינוּ דְּתִינוּק בְּן יוֹמוֹ מְטַמָּא טוֹנְמָאָת מֵת מְקָרָא דְּעַל הַנֶּפֶשׁוֹת נֶפֶשׁ כָּל דְּהוּ. וְכֵן ח' נִתְבָּאֵר לְעֵיל מְהַגְּמ' דַּב"ב [כ"א א'] דָּאִינוּ נְטָמָא בְּטוֹנְמָאָת מֵת.

וְע"כ דָּאִינוּ בְּכָלֵל נֶפֶשׁ. ואע"ג דְּתוֹס' נִדְהָ [מ"ג סוּע"ב] ד"ה וּמְטַמָּא כְּתִבוּ דְּצָרִיף קָרָא מִשׁוּם דְּכְתִיב וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וּס"ד לְמַעַט.

וא"כ נִימָא דָּאִישׁ נִפְל כַּמ"ש בְּסִנְהֵדְרִין הַנְּ"ל. אֲבָל דְּבָרֵי תוֹס' הַנְּ"ל הוּא מְהַגְּמ' דְּעֵרְכִין [ג' א'] וְשָׁם אֵימָא וְאֵלָא אִישׁ לְמַעוֹטִי מֵאֵי לְמַעוֹטִי קִטְן מְפָרַת.

ונהי דלא למעט בן ח' אצטרף. אפשר לומר לפי מה שכ' דריב"ב ורפנן פליגי במשמעות מלת נפש אי משמע גם מקצת נפש.

י"ל דבן ח' נמי חשוב רק מקצת נפש בגוסס פנין דאין יכול לחיות ל' יום ותליא בפלוגתא הנ"ל. דגמ' דסנהדרין קאי להלכה כרבנן דנפש משמע מקצת וגם נפלים וכן ח' בכלל בגוסס בידי שמים דלא אתעביד בי' מעשה.

וגמ' דערבין י"ל דבעי לשנויי גם לריב"ב דנפש לבד משמע כוליה ואין בן ח' בכלל, אבל מאחר דאמר שם דהאי איש למעט קטן מפרת. א"כ ליכא למעט מיניה בן ח' מקבלת טומאה, דהא לא מיירי אלא מפרת דגם קטן אמעוט וא"כ לרבנן בן ח' יקבל טומאה וע"כ דבן ח' אינו ענין למקצת נפש שהוא מקצת מהכל.

בניטל מקצת הנפש הקודם על ידי ני אדם אחרים או בידי שמים או ע"י מפת הטרפות שבו. וזה המפה הפה מקצת הנפש הנשאר וכן בבכור מבני ישראל וזה מקצתו מבני ישראל ומקצתו מעפ"ם, וכן כולהו מקצת דמייתי תוס' בכורות שם ד"ה ור"י כמו מקצת דמו שמכסה מקצת ונשאר מקצת שלא כיוסה ומקצת שיה שמקצתו צבי, ומקצת בתולים ומקצת פסוף שנשאר רק מקצת יעו"ש בתוס'.

אבל בן ח' שהנפש פולה כמו שניתנה בו רק שלא נשלם עדיין חיותה וגידולה אפי' מקצת נפש אינו. [קטז] ובלאו הכי נמי ע"כ גם לענין מקצת לא דמי לדתם.

דלפמ"ש דלריב"ב נפש משמע פולה נפש וגוסס בידי אדם ובידי שמים וטרפה אינה בכלל, א"כ לא יקבלו טומאת מת וסתמא תניא [ברפ"א דמס' שמחות] הגוסס הרי הוא פחי לכל דבר וליכא דפליג עלה.

וכן בטרפה לא אשפחן מ"ד שלא להחשיבו פחי לענין קבלת טומאת מת. וע"כ דבגוף שם נפש לד"ה פל שיש בו חיות קרוי נפש ורק לענין מפה נפש הוא דפליגי הכי דיש סברא לומר דהתורה הקפידה על פולו.

בזה י"ל כמו שנאמר סתם ולא כתיב כל לרבות כל דהוא אמרינן דכוננה דוקא על פולו אבל היכא דליכא טעם וסברא לומר דקרא קפיד על פולו אין טעם לומר שיתמעט מקצת פנין דמ"מ נפש חיה הוא.

יש לפרש דשם נפש שייך גם על מקצת. רק בכוננת הפתוב בסתם פליגי ושייך רק במידי דמסתבר לומר בן.

ושפיר שם לענין נפש ג"כ שבאנהל המת לדברי הפל גם אלו בכלל. וא"כ בן ח' דאמעית ע"כ משום דלא חשוב נפש כלל ונהרי הוא פאבן.

ואע"פ שיכול לחיות ולהתקיים זמן רב יותר מ"מ חיותו אין נחשב חיות כמו שפתי לעיל ולא דמי לגוסס. ותדע שהרי אין מחללין עליו השבת אפי' באיסור דרבנן כמ"ש בשבת קל"ה א"י] וע"ש ברש"י ותוס' ד"ה מפני, ועל גוסס מחללין השבת אפי' במלאכה דאורייתא כמ"ש התוס' [גדה מ"ד רע"ב].

ועיין שבות יעקב [חלק א' סי' י"ג] וגם מהא דשבת [קל"ו רע"א] לענין מילת ספק בן ח' בשבת שאמרו אי בן ח' מחסה בכשר בעלמא דליפא ביה משום חבורה וחובל נפש משמע נמי דלא תשיב נפש כלל.

וע"כ ה"ל נראה לי דהעיקר פגירת התוס' בסנהדרין ד"ה הכי גרסינן דהביאו גם שם קרא דכי יפה כל נפש כבדה שם, ועיין במהרש"ל שם משמע דהבין טעם הגהתם משום דמנפש לבד אין לרבות קטן רק מפל נפש.

ודנהו ופסימו ומפיק כו' כל נפש נפש כל דהו דר"ל מלשון כל משמע פן, ועל זה תמה שם מפלוגתא דריב"ב ורבנן הנ"ל בדרשא דפירוש כל, ע"ש שנדחק לתרץ בדברים שאין מובנים יפה יעו"ש.

והוא תמוה מאוד להעלות על דעת דקטן אינו בכלל נפש ונהרי נפש גמור הוא ורק איש משמע גדול. אבל לשון נפש ואדם גם קטן בכלל.

וכמבואר בגמרא דנדה הנ"ל לענין טומאת נגעים וטומאת מת הנזכר לעיל, ומה שכ' תוס' לשון כל דהו פן הוא גם לשון הגמ' נדה שם אדם כל דהו נפש כל דהו אע"ג דלא פתיב שם כל וקרי ליה כל דהו לישנא בעלמא ולא ככל דהו דריב"ב דאינו כל הנפש.

ובנדה [שם ב'] אקרא דיכה כל נפש הלשון מפל מקום ובתוס' שם ד"ה איש הלשון אפי' כל דהו. ומשמע קצת דהי' גירסתם פן בלשון הגמרא שם.

ומ"מ ודאי אין פונתם ממלת כל רק מפשטי' דלשון נפש וכדלעיל שם, וכן בחזיוני הריטב"א שם ריש ד"ה וכתוב כתב פירוש ואפי' קטן בן יומו קרוי נפש ע"כ: [קיוז] ושוב ראיתי בתורת חיים סנהדרין שם הרגיש בזה לתמוה על מהרש"ל כמ"ש.

והוא הביא בזה מהגמ' שם [פ"ה סוע"ב] בגונב נפש. ומה שכתב דע"כ צ"ל פן לגירסת התוס' כו', לא ידעתי מה הביא ונהרי מהרש"ל סבור דבאמת מפני כן מחקו התוס' גירסא זו, אף מ"ש הוא שם דדריש לה מדכתוב נפש ולא פתיב איש [וכן כתב שם על מיעוט דקטן מאיש דהוא ג"כ מדלא פתיב נפש].

וגם זה אינו רק פשט משמעות לשון איש הוא גדול וכמו דפשטיה ממעט אשה. וכן לשון אשה פשטיה משמע גדולה כמ"ש בנדה [מ"ד ריש ע"א] ושם לא שייך לומר הדיוק מדלא פתיב נקבה דאשה הוי קיצור אות ומהיכי תיתי לדייק בזה] ע"ש, לפי דעתי לא הועיל ליישב גירסת התוס' והגמ' דנידה מפל נפש.

דכיין דכל אצטריה להא דריב"ב ורבנן. א"כ ע"כ לכתוב נפש ולא איש [או אדם לבד] דעל הנפש שייך הא דכולו או כל דהו שעל ידי ההכאות הקודמות עד שנעשה גוסס נחסר מחיות נפשו ואינה בשלקמות כמו שהיתה ולא שייך כלל על שם איש, וע"כ דבריו אדרבא לקיים גירסת הספרים ולא פהתוס' ואין ראי' מהא דגונב נפש דשם שפיר דייקו מדלא פתיב איש וכן בקרא דמכה נפש.

וגם מ"ש מדלא פתיב איש בלאו הכי. על זה י"ל דלא פתיב איש דהוי ממעטינן אשה, וא"כ מה שנאמר נפש לרבות אשה ומנ"ל לרבות גם קטן.

וְשֵׁם בְּגוֹיָב נִפְשׁ אָמַר מֵהַאִי קָרָא לְרַבּוֹת אִשָּׁה וְקָטָן ע"ש. וְאִם הוּא רַק מְדַרְשָׁא דְשִׁינּוּי לְשׁוֹן מִנ"ל לְרַבּוֹת תְּרַנּוּיָהּ וְע"כ דְּלֹא מְדַרְשָׁא הוּא.

וּמְדִיּוּקָא דְשִׁינּוּי לְשׁוֹן רַק פְּשָׁטֵי דְמַלְת נִפְשׁ כּוֹלֵל הַפֵּל. אֲבָל עֵינְקָר מַה שְּׁדַחְקוּ לְרִש"ל הוּא מְשׁוּם דְהִנְקִשָׁה לֹו מָה רָאוּ הַתּוֹס' לְהַגִּי'ה וְעַל זֶה לֹא פָתַב כְּלוּם מָה הִכְרִיחֵם לְתוֹס' בְּהַגְהָה וְאוּלַי מְשׁוּם דְהַאִי קָרָא קָדִים.

אֲבָל דְחִוּק קִצָּת לְהַגִּי'ה הַסְפָּרִים מִפְּנֵי כּוֹן, וְלִפִּי מַה שְּׁפַתְבְּתִי דְאִין בְּוֹן ח' וְנִפְלִים בְּכָלֵל נִפְשׁ. י"ל דְמְשׁוּם הִכִּי הַגִּי'הוּ דְמִקְרָא דְכָל נִפְשׁ הִנְהוּ אֲמִינָא דְכָל לְרַבּוֹת גַּם הִנְי וְלֹא מְשׁוּם דְמְשַׁמַּע כָּל דְהוּ דַר"ל מִקִּצָּת מֵהַפֵּל כַּנ"ל.

דְזֶה אֵינְנוּ מִקִּצָּת מֵהַפֵּל רַק הוּא נִפְשׁ שְׁאִינוּ גְמוּר וְאִינוּ בְּכָלֵל סִתָּם נִפְשׁ. אֲבָל כָּל בָּא לְרַבּוֹת גַּם נִפְשׁ כְּהַאִי גְוּוֹנָא שְׁאִינוּ בְּכָלֵל סִתָּם נִפְשׁ וְאֵע"ג דְכְּתִיב נְמִי אָדָם מ"מ מְרַבִּינוּ מִפֵּל אַף שְׁאִינוּ בְּכָלֵל אָדָם.

הָא גַּם בְּכָלֵל נִפְשׁ אִינוּ אֲלֵא דְזֶהוּ בְּסִתָּם אֲבָל כָּל מֵהַנְי לְרַבִּינְהוּ פִּינּוֹן דְהוּא ג"כ בְּצוּרַת אָדָם וַיֵּשׁ בּוֹ עֲצָמוֹת. וּפְלוּגְתָא דְרִיב"ב וְרַבִּנּוֹן בְּפִי מַלְת כָּל הוּא בְּתַר דְגַלִּי קָרָא דְאִישׁ לְמַעֲטִינְהוּ וְלֹא אֲתִי לְרַבּוֹת הִנְי ע"כ דַר"ל כְּוָלוֹ אוֹ כָּל דְהוּ.

אֲבָל אִי לֹא אִישׁ הִי אֲפִשָׁר דְבָא לְרַבּוֹת הִנְי וְלֹא לְדִרִיב"ב וְרַבִּנּוֹן וּמְשׁוּם הִכִּי צָרִיף אִישׁ: [קִיח] וּבְגַלְיוֹן גְּמָרָא שְׁלִי כְּתַבְתִּי עַל ד' תּוֹס' הַנ"ל. דְכֵן הוּא גַּם בְּמַכִּילְתָא [פ' מְשַׁפְטִים רִישׁ פִּיֶסְקָא ד"ו].

[וְכֵן בִּיִלְקוּט וּבְסִפְר וְהַנְהִיר הַנְדָפֵס מְחַדֵּשׁ וּבְפִסְקִיתָא זוּטְרִתִּי הַנְדָפֵס מְחַדֵּשׁ וּבְפִירִש"י פ' מְשַׁפְטִים עַל פְּסוּק מִכָּה אִישׁ וְנִמַּת] וּבְתוֹ"כ סוּף פ' אֲמוֹר [רִישׁ פִּיֶסְקָא כ'] מִקְרָא דְכָל נִפְשׁ, וּבְתוֹ"כ אִיתָא רַק נִפְלִים [וּבִיִלְקוּט שְׁם אִיתָא וּבְנִי ח'].

וְאוּלַי הוֹסִיף זֶה מְדִילְקִיָה עַל פִּי הַגַּמ'. וְכַדִּי דְנִדַּע דְהוּי נִפְלִים אִין ר"ל נִפְלִים גְמוּרִים פְּחוּתִים מִז' חֲדָשִׁים דִּיכּוֹלִים לְחִיּוֹת רַק אִיזָה שְׁעוֹת רַק ר"ל אוֹתָם דִּיכּוֹלִים לְחִיּוֹת אִיזָה יָמִים עַכ"פ כְּפִירִש"י הַנְזָפֵר לְעִיל, וְכִמוֹ שְׁנַתְבָּאָר לְעִיל וְדוּגְמָא דְבֵן ט' [וּבְמַכִּילְתָא אִיתָא רַק בְּוֹן ח' וּבְגַמ', חִיבְרוּ לְשׁוֹן ב' הַבְּרִיִיטוֹת יַחַד וִי"ל מְשׁוּם הִכִּי אָמְרוּ לְשׁוֹן אִפִּי בְכָל אַחַת בְּפִנֵּי עֲצָמָה וְלֹא חִיבְרוּם יַחַד כְּלִשׁוֹן הַיִּלְקוּט אֲמוֹר שְׁם נִפְלִים וּבְנִי ח'].

גַּם אָמְרוּ בְּוֹן ח' לְשׁוֹן יַחִיד וְלֹא בְנֵי דוּגְמָא דְנִפְלִים מְשׁוּם דְבַעֵי לְמִינְקֻט כְּלִשׁוֹן הַבְּרִיִיטוֹת וְלִפִּי מַה שְּׁפַתְבְּתִי לְעִיל י"ל דְנִקֵּט אִפִּי בְכָל אַחַד מְשׁוּם דְבְּכָל אַחַד יֵשׁ רַבּוּתָא בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ [וְעֵינּוֹן עוֹד שְׁם בְּמַכִּילְתָא [שְׁם פִּיֶסְקָא ח'] ר"י אוֹמֵר אַף הַמְתַּכְּוֹן כו' וּמַה תְּלַמּוּד לֹא מְרַבִּינְנוּ אֲנָשִׁים מִגִּיד שְׁאִינוּ חִיבֵי עַד שְׁיִהְיוּ בְּוֹן קִיָּמָא ע"כ.

וְחִסְר מַלְת כָּל וְצ"ל יָכָה כָּל נִפְשׁ וְכֵן הוּא בְּיִלְקוּט שְׁם. וְכַוּוֹן ג"כ לְקָרָא הַנ"ל דְבִאִידָף קָרָא כְּתִיב וּמִכָּה וְלֹא כְּתִיב אָדָם כָּלֵל.

אֲבָל דְבִרְיָהֶם סְתוּמִים מֵהִיכֵן לְמַדָּה מְכָאן וְגַם לְמָה לֹא סָגִי לִיָּה בְּקָרָא דְלְעִיל וּבְפִירוּשׁ הַמַּכִּילְתָא שְׁבִדִּי דְפוּס וְוִילְנָא כְּתַב עַל זֶה דְבִרִי הֶבֶל שְׁאִין בְּהֵם מְמִשׁ וְאִין צוּרָף לְהַשִּׁיב וְהַדְבָר פְּשוּט דַּמ"ש יִצְצוּ אֲנָשִׁים אִין כְּוָנְתוֹ לְמַלּוֹת אֵלוֹ דְוָקָא וְדַמְאֲנָשִׁים נְתַמְעַט דְזֶה קָאִי עַל הַמִּכָּה.

רק ר"ל על כל הפְּרָשָׁה וכמו שפֶּתַח שָׁם וכי יִנְצוּ אֲנָשִׁים לָמָּה נֶאֱמָרָה פְּרָשָׁה זוֹ כו', ות"ק שָׁם מְפָרֵשׁ צוּרָה הַסִּיּוּם וְאֵם יִהְיֶה אֶסוֹן כו' לְחַיֵּיב הַמִּתְכַּוֵּן לְאַחַר. וְאַח"כּ מֵיָמֵי שָׁם דר"י פוטר זה והוא לטעמיה שם אח"כ [ומובא בגמרא דסנהדרין פנזפר לעיל] דמפרש נפש תחת נפש ממון.

ויקרא דואם יִהְיֶה אֶסוֹן לְדִידִיָּה אֲתִי לְפָנוּטָרוּ מִמִּיתָה וְלַחַיֵּיב מִמוֹן. וּמִמִּילָא לְדָמֵי וְלְדוֹת לֹא צָרִיךְ קָרָא לְגוּף הַתְּשׁוּלוּמִין דְּהָא גַם בְּגָדוּל כְּשֵׁלָא נִתְכַּוֵּן לֹו מְשַׁלֵּם מִמוֹן.

וע"כ אָמְרוּ שָׁם אַבְל בָּא הַפְּתוּב לְלַמְדָּה שְׁחַבֵּל כו' דְּבָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ רַק דְּהַתְּשׁוּלוּמִין לְבַעַל וְאַח"כּ מְבִיא דר"י דִּילִיף פְּטוּר שְׁאִין מִתְכַּוֵּן לֹו מִקְרָא דְּנֹאֲרָב לֹו וְהִיָּנוּ דְּהוּא לֹא דְרִישׁ נֶפֶשׁ כְּדַרְבְּנֵן רַק כְּפִשׁוּטוֹ [וְקָאֵי לְדִידִיָּה הָאֶסוֹן עַל אוֹתוֹ שְׁנִתְכַּוֵּן לְהַרְגוֹ וְאַשְׁמוּעֵינּוּ דְּגַם בְּחֵיב מִיתָה לְאַחַר פְּטוּר מִדָּמֵי וְלְדוֹת.

וע"ש בְּדַבְרֵי ר' אֵימָא וְכָל הַמִּתְחַיֵּיב מִיתָה פְּטוּר מִן הַתְּשׁוּלוּמִין, וְהִגְרָא מוֹחֲקוֹ דְּלֹא שְׁיָיִךְ שָׁם בְּדַבְרֵי ר'. וְנִרְאֶה דְּמִקוּמוֹ כָּאֵן בְּדַבְרֵי ר"י בְּסוּף אַחַר מֵלֵת שְׁל קַיִמָּא] וְס"ל כְּתוּבָא דְּבֵי חֲזַקִּיָּה דְּפְטוּר גַּם מִתְּשׁוּלוּמִין.

וע"כ אָמַר דְּלְדִידִיָּה אֵין צוּרָה לִמ"ש בְּדַבְרֵי ר' דְּאַשְׁמוּעֵינּוּ בְּדָמֵי וְלְדוֹת רַק דְּהַחֵיב הוּא לְבַעַל. רַק אֵי צְטָרִיךְ לְגוּף הַתְּשׁוּלוּמִין וְלֹא שְׁמוּעֵינּוּ דְּלִיכָא חֵיב מִיתָה בְּעוֹבֵר גַּם בְּמִתְכַּוֵּן לֹו.

דְּאֵי הִיָּה חֵיב מִיתָה בְּמִתְכַּוֵּן גַּם בְּלֹא מִתְכַּוֵּן הִיָּה פְּטוּר מִתְּשׁוּלוּמִין. וּמְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּס"ד לְחֵיב לְפִי שְׁהוּא כו' בְּן ח' כַּנ"ל.

ור"ל דְּאֵי מְחַיֵּיבֵינוּ גַם בְּן ח' מְרִיבֵי דְּכָל כ"ש שְׂיֵשׁ לְחַיֵּיב עַל עוֹבֵר דְּנִקְרָא נֶפֶשׁ וְאָדָם כַּמ"ש לְעֵיל, וְא"כ י"ל נְהִי דְּמִמְעֻטֵּינּוּ לְעֵיל בְּן ח' מֵאִישׁ מ"מ כִּינּוּ דְּאַהֲנִיכָל נֶפֶשׁ לְרַבּוֹת קֶטָן וּפִירֵשׁ"י שָׁם וּבַפ' מְשַׁפְּטִים] עַל פְּסוּק מִכָּה אִישׁ דְּר"ל הִרְאִוִי לְהִיּוֹת אִישׁ.

וְא"כ י"ל דְּלֹא נִתְמַעַט מִיָּנִיָּה אֱלָא בְּן ח' שְׁאִין רְאוּי לְהִיּוֹת אִישׁ כְּלָל. אַבְל עוֹבֵר הוּא רְאוּי לְהִיּוֹת אִישׁ דְּרֹב מְעוֹבְרוֹת יוֹלְדוֹת וְאִין מְפִילוֹת וְאִין לְחוּשׁ לְמַיְעוּט הַמְּפִילוֹת.

דְּגַם קֶטָן יֵשׁ מַיְעוּט הַמֵּתִים קוֹדֵם שְׂיִגִיעוֹ לְגַדְלוֹת, וְלִרְבָּא בְּגִיטִין [כ"ח ב'] לְשַׁמָּא יְמוֹת חַיִּישֵׁינּוּ וְאַפ"ה חֲשָׁבֵינוּ לִי רְאוּי לְהִיּוֹת אִישׁ. וְאַפְּשֵׁר לומר הִכִּי נָמִי לְעוֹבֵר.

וְא"כ גַּם כְּשֵׁלָא נִתְכַּוֵּן לֹו לֹא יִתְחַיֵּיב דָּמִים וְהוֹצֵרָה קָרָא לְאַשְׁמֵעֵינוּ לְחַיֵּיבוּ דָּמִים לְלַמְדֵינוּ דְּאַפ"י יִתְכַּוֵּן לֹו פְּטוּר מִמִּיתָה, דְּלֹא דָּמֵי לְקֶטָן דְּמָה שְׁאַפְּשֵׁר שְׂיָמוֹת הוּא ע"י הַתְּשׁוּלוּמִין אֵיזָה סִיבָה וְדָבָר שְׂיִגְרוֹם לֹו הַמִּיתָה, אַבְל עֲתָה הוּא בְּן קַיִמָּא גְמוּר, וְאֵם יַעֲמוֹד בְּבְרִיאוֹתוֹ כְּמוֹת שְׁהוּא עֲתָה וְלֹא יִתְחַדֵּשׁ בּוּ דְּבָר הַמִּיתָה יְבוֹא לְגַדְלוֹת וְשִׁפִּיר הוּא חָשׁוּב רְאוּי לְהִיּוֹת אִישׁ.

מִשָּׂא"כ עוֹבֵר דְּעַכְשָׁיו לֹאוּ בְּר קַיִמָּא הוּא וְאַפ"י כְּלוּ חֲדָשָׁיו כָּל זְמַן שְׁהוּא בְּבֶטֶן אִמּוֹ וְחֵיּוֹתוֹ מְמַנָּה. אֵינּוּ בְּר קַיִמָּא בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְכְמוֹת שְׁהוּא עַכְשָׁיו אֵין רְאוּי לְהִיּוֹת אִישׁ כְּלָל.

עַד שְׂיִתְחַדֵּשׁ בּוּ הִצְיָאָה מִבְּטָן דְּכְשֵׁינּוֹלַד אַז הוּא דְּנַעֲשָׂה בְּן קַיִמָּא, אַבְל כָּל זְמַן שְׁלֹא נוֹלַד אֵם יִהְיֶה רַחֲמָה לֹו הֵרַת עוֹלָם לֹא יִהְיֶה לֹו חֵיּוֹת. וּבְעַרְכֵין [ז' רִישׁ ע"ב] מְבוֹאֵר דְּאַפ"י בְּיוֹשֶׁבֶת עַל הַמְּשַׁבֵּר הָעוֹבֵר לִית לִי חֲזַקָת חֵיּוֹתָא דְּמַעֲיָקָרָא ע"ש.

והיינו חיות בפני עצמו שלא ע"י האם דבמעי אמו כל חיותו מאמו. וע"י תורת האדם להרמב"ן שער הספנה והובא בהר"ן פ' יוהכ"פ בקא דעונברה שהריחה בד"ה וכתבן.

ונהו דאשמעינן קרא דהכא דבעינן שיהי' בן של קיימא עתה. (ואולי י"ל בזה קצת טעם על שינוי לשון המכילתא דבפי"ס ד' איתא בן קיימא.

וכאן איתא בן של קיימא לרמז דאין המכונן אחד וכמו שכתבתי] בן נראה לפרש בדברי המכילתא בזה ואע"פ שהוא קצת דחוק. שלא יסתור מ"ש למעלה מאיש: [ק"ט] ובספר זית רענן מהמג"א על הילקוט [שם רמז של"ה] ד"ה בן ח' פתב.

קשה דהא כבר ממעטינן לעיל ממפה איש וצ"ל דמדברשים חלוקים הן ובאמת פשטא דקרא דהכא למעוטי עונברין אפי' ידעינן שהן בני ט' ע"כ. ומשמע דמפרש דמעונברין באו למילף ג"כ לבני ח'.

וכקושיות התוס' סנהדרין הנזכר לעיל וגם לדידיה צ"ל דר"י ס"ל פתנא דבי חזקיה וכמ"ש]. ומה שפתב ובאמת כו' ר"ל דאפי' נמעט בן ח' מאיש אצטריף הכא לעונבר בן ט'.

ובאמת אפי' עונבר בן ח' י"ל דעדיף מנפל בן ח' שנה סופו להיות בן קיימא ואיש. ואע"ג דתוס' הנ"ל בתירוץ ב' פתב הסברא להיפך פנזכר לעיל.

ואולי גם הוא ר"ל הואיל ועובר גם בן ט' ההורגו פטור ע"כ דבמעי אמו גרע. ממילא אין ללמוד מיניה גם למעט בן ח' שיצא לאויר העולם דעובר גרע וכסברת תירוץ ב' דתוס'.

וחזקו דלא רמז בזה לדברי תוס' הנ"ל] מ"מ י"ל ג"כ כמו שכתבתי וכוננך לעיל. ובלאו הכי לא ידעתי מאיזה טעם יחלוק מי אהיה דאיש שלא למעט מיניה בן ח': [קכ] ושוב ראיתי בפסיקתא זוטרתא הנדפס מחדש [שם בפ' משפטים] שהוא העתיק ג"כ דברי המכילתא כדרכו רק משנה הלשון לפעמים לקצר או להאריך ולפרש.

וכתב שם ר"י אומר כו' וכי מה [אולי צ"ל ומה] ח"ל וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה וינצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש בן קיימא ולא בן ח' ע"כ. ומדבריו מבואר דהוא מפרש בן קיימא על העונבר קאי דכשכלו חדשיו קוראו בן קיימא ולענין לחייב בתשלומין.

ומה שכתב זה בדברי ר"י הי' נראה דס"ל דהאי עובר דקרי לי' בן קיימא ההורגו נהרג ג"כ. ומ"ש פאן דמשלם דמים זהו לר"י דס"ל מתכונן להרוג זה נהרג זה פטור ממיתה והכא לא נתכונן לעונבר, ושם לא מיייתי מקודם דברי רבי רק דברי ת"ק [ועל דבריו איתא שם הא דדמי ולדות לבעל וכל המתחייב כו', ע"ש דמפרש זה מהיכן.

ואולי הי' בגירסתו זה במכילתא מקמי דדברי רבי. ולת"ק שייף שפיר הא דכל המתחייב כו'.

וע"י עוד שם בדברי ר"י שינה ג"כ מלשון המכילתא]. ולת"ק דמחייב גם בלא נתכונן לו לפמ"ש דחייבין אעונבר בן קיימא שכלו חדשיו ע"כ דהכא בן ח' דפטור ממיתה ע"כ משלם ממונ.

וּלְדִידָן' הָא דְנִקְט כִּי יִנְצוּ וְגו' וְנִגְפוּ וְגו' הוּא מְשׁוּם סִפָּא דְאֵם יְהִי אָסוֹן כּו' לְחִיב אָף שְׂאִין מִתְפֹּנֵן לוֹ. וְלִרְבִּי אִיזְטָרִיף נְמִי לְהָא וְלִשְׂיטָתוֹ דְמִפְרָשׁ נְפֶשׁ תַּחַת נְפֶשׁ מְמוֹן.

וְלִלְמַד דְבִלֵּא גְתִפֹּנֵן פֶּטוּר דְדִילִיף לֵה מְהִכָּא וּר"י דְדִילִיף מְאָרְב הוּא מִפְרָשׁ נְפֶשׁ תַּחַת נְפֶשׁ מְמֶשׁ. וְכֵן (בְּפִיֶסְקָא ז' שָׁם) אַח"כּ עַל פְּסוּק וְאֵם יְהִי אָסוֹן מְבִיא מְהִמְכִילְתָּא הַפִּירוּשׁ נְפֶשׁ מְמֶשׁ.

וְלֵא מִיִּיתִי דְבָרֵי רַבִּי שְׁבַמְכִילְתָּא דְמִפְרָשׁ אֲמָמוֹן כְּנ"ל מְשׁוּם דְלֵא מִיִּיתִי הֵכָא ג"כ דְבָרֵי רַבִּי רַק דְבָרֵי ר"י. וּמְבִנְיָא דְר"י מִפְרָשׁ ג"כ נְפֶשׁ מְמֶשׁ וְע"כ דְהֵךְ יְהִי אָסוֹן קָאִי אֲאוּתוֹ שְׁנִתְפֹּנֵן לוֹ.

וְח"כּ קָשָׁה לְדִידָן' לְמָה אָמַר כָּלֵל כִּי יִנְצוּ וְאֲנָשִׁים וְנִגְפוּ וְגו' דְהִינּוּ שְׂלֵא בְמִתְפֹּנֵן לוֹ פִּינּוֹן דְלֵא בָּא לְלַמַּד בְּזֵה לְדִידָן' מְאוּמָה הִיל"ל כִּי יִכָּה אִישׁ אִשָּׁה הָרָה וְגו'. וּמְדוּנִיק הֵיטֵב לְשׁוֹן הַמְכִילְתָּא דְאָמַר וּמָה ת"ל וְכִי יִנְצוּ דְנִקְט רַק רִישׁוֹ דְקָרָא דְרַק עַל זֵה הוּא הַקְוָשׁיָא לְר"י דְלְמָה לִיָּה הָא כָּלֵל.

וּבְפִיֶסְקָא ז' שְׁפִינִים בְּזֵה כָּל לְשׁוֹן הַכְּתוּב עַד יַעֲנֶשׁ, הוּא לְפָרֵשׁ מָה בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּזֵה שְׂהוּא לְעַנְיָן הָעוֹנֵשׁ דְדָמִי וְלְדוֹת שְׂהוּא בְּבֹן קִינְיָא וְלֵא בְּבֹן ח', דְמְשׁוּם הֵכִי נְאָמַר כִּי יִנְצוּ דְבְבֹן ח' אִין נ"מ אִי גְתִפֹּנֵן לוֹ אוֹ לֵא.

רַק דְהֵכָא בְּבֹן קִינְיָא שְׁפָלוּ חֲדָשִׁי דְבְּזֵה בְּעִינּוּ דוֹקָא כִּי יִנְצוּ כּו' שְׂאִין מִתְפֹּנֵן לוֹ דְאִינוּ חִיבִי מִיָּתָה אֲזִי מְשַׁלֵּם דְמִים. וְלִפִּי זֵה ר"י לֵא ס"ל כְּתָנָא דְבִי חֲזַקָּי' וְכַנ"ל וְהוּא קִינְיָר בְּלִשׁוֹן הַמְכִילְתָּא וּפִירוּשׁ עֵיקָר הַמְכֹּוֹן: [קָא] וּבְמְכִילְתָּא מְבִנְיָא יוֹתֵר לְפִי שְׂהוּא אוֹמַר כּו' ר"ל דְמִתְהֵם הָוִי מְשַׁמַּע דְאִיכָּא נְמִי חִיּוּב מִיָּתָה עַל בֶּן ח' וְע"כ נְהִי דְמִקְרָא דְמַכָּה אִישׁ אֲמַעוּט מְמִיָּתָה כְּדִמְפָרֵשׁ לְמַעְלָה לֵא אֲמַעוּט אֵלֵא מְמִיָּתָה אַבְל דְמִים י"ל דְמְשַׁלֵּם.

וּבְפֶרֶט לְפִי מָה שְׁפַתְבְּתִי לְעִיל מִגְמ' דְב"ק דְר"ל הֵךְ יוֹמַת בְּמָמוֹן וּדִי"ל כָּל אֶחָד כְּדִינוּ א"כ אֲפֹשֶׁר לוֹמַר כֵּן לְעַנְיָן בֶּן ח' דְנִתְמַעַט מְמִיָּתָה מ"מ אֲהִנִּי כָּל לְרַבּוּי לְתַשְׁלוּמִין וְהִיא יוֹמַת. ר"ל כָּל אֶחָד כְּדִינוּ נְפֶשׁ מְמֶשׁ בְּמִיָּתָה מְמֶשׁ וּבֶן ח' דְמַרְבּוּיָא דְכָל יוֹמַת בְּמָמוֹן.

וּגְבִי נְפֶל בֶּן ח' לֵא שְׂיִיף תַשְׁלוּמִין דְאִינוּ שְׁוָה כְּלוּם. אַבְל עוֹבֵר בֶּן ח' שְׂפִיר שְׂיִיף תַשְׁלוּמִין דִּישׁ שְׂיִוִי לְעוֹבֵר גַּם קוֹדֵם שְׁפָלוּ חֲדָשִׁי וְכַדְאֲשַׁפְחוּ [שְׁבַת קל"ה סע"ב] הַלּוֹקֵם שְׁפַחָה לְעוֹבֵרָה.

וּבְב"ק [מ"ט א'] נוֹגַח שְׁפַחָה מְעוֹבֵרַת חֲמָרָא מְעַבְרַתָּא אֲזִיק. וְעַל זֵה אָמַר ת"ל וְכִי יִנְצוּ אֲנָשִׁים מִגִּיד כּו' דְמִמָּה דְפִתַּח בּוֹכִי יִנְצוּ מִגִּיד לָנוּ דְאִין חִיּוּב הַמָּמוֹן בְּזֵה אֵלֵא בְהוֹרַג עוֹבֵר בֶּן קִינְיָא דְבְּזֵה צָרִיף לְהָא דְלֵא גְתִפֹּנֵן וְכִמוֹ שְׁנִתְבָּאָר, אַבְל עוֹבֵר שְׂלֵא כְּלוּ חֲדָשִׁי לְר"י פֶּטוּר מְמָמוֹן.

וְאֵע"ג דִּישׁ לוֹ שְׂיִוִי זֵה שְׂיִיף בְּנִלְד שְׁפַחָה דִּיכּוֹל לְמַפְנֹר, וְאֲפֹשֶׁר דְאֲפִי קוֹדֵם מ' יוֹם דְאֲפִתִּי מִיָּא בְּעֵלְמָא הוּא מְחִיב בְּתַשְׁלוּמִין בְּמָה שְׂהִיוּ נוֹתְנִי בְּעַד עֵיבּוּר זֵה לְקַחְתּוֹ אַחֵר שְׂיִנְשַׁלֵּם יְמֵי עֵיבּוּרוֹ וַיְוֹלַד.

ועי' בתורת האדם לרמב"ן שער הספנה כתב דאפי' בהצלת עובר פחות מכן מ' יום שאין בו חיות כלל מחללין שבת על הספק שמא יגמר עיבורו וישמור שבתות הרבה ע"ש. והובא בהר"ן פרק יוהכ"פ.

והכי נמי י"ל בזה אי נימא דמשלם על עובר שניו על הספק גם קודם מ' יום. וזה נדאי אינו במשמע לשון הפתוב דויצאו ילדיה פתיב וקודם מ' יום לא חשוב ולד כלל שהרי אין אמו טמאה לידה וע"כ דחייב תשלומין בזה פפי ששנה למפור אינו אלא מגזירת הפתוב, ואין גוף העובר קנוי לבעל פילד שפחה לאדון שיוכל למכרו כלל.

ואפי' עובר נקיבה שיוכל למכרה אח"כ לאמה. למכרה במעי אמה בלא האם תליא בפלוגתא אי יכול להקנות דבר שלא בא לעולם ועכ"פ בעינו הופר עובריה, כמ"ש בקידושין [ס"ב סוף ע"ב] בלאו הכי פפי הנראה אין בזה שיווי כלום כי צריף לפרנסה עד שתהיה ראויה לאמה.

ונה יעלה יותר ממה שיקח בעד המכירה לאמה שאינו אלא עד שתביא סימנים. וע"כ חייב דמי ולדות גזירת הפתוב הוא ולא מדין נזק ותשלומין היזיקו.

ולר"י דקרא ע"כ בעובר בן קיימא, אין לנו אלא מה שאמרה תורה לחייבו בכן קיימא דהי' חייב מיתה כשפנון לו, וכשלא נתפנון חייבתו ממון ולא כשאינו בן קיימא עדיין.

וממתניתין דנידה דקתני בן יום אחד ההורגו נהרג דמשמע ועובר לא. פדדיקין בגמ' [שם מ"ד א'] אפוסל מן התרומה ונוחל ומנחיל.

י"ל לפמ"ש בנו"ב תניינא [חלק חו"מ ריש סימן נ"ט] בדברי הרמב"ם [פ"ב מרוצח הל"ו] דכן יום אחד נהרג עליו גם בסתם כל דלא ידוע ודאי שלא פלו חדשיו יעו"ש. והגם דבלשון הרמב"ם שם אין הכרע דדייקא דרישא וסיפא סתרי אהדדי בדבריו ע"ש.

ובכהאי גוונא אמרי בגמ' בכמה דוכתי דליפא למשמע מהא. מ"מ י"ל פן לינישב דברי המכילתא לפי הנ"ל שלא יהיה נגד סתם משנה דהתם דכן יום אחד ר"ל בסתם.

ובזה שפיר דוקא משנינל מחזקין ליה לבן קיימא דמסתמא נולד בזמנו אבל במעי אמו הרי הוא ספק בן קיימא ואין נהרגין עליו. והא לא קשיא דליתני גם עובר ובדידעין שפלו חדשיו.

דהא שם לא בא ללמד דיני רוצח רק חשיב פוליהו מילי דכן יום אחד ובכולהו ליפא למיתני עובר. כמו לזקוק ליבום דבעיא ישיבה אחת בעולם כמ"ש ביבמות [י"ז ריש ע"ב] וליטמא במת דטהרה בלועה אין מיטמאה כמ"ש בחולין [ע"א א'] ובנגעים לא משכחת לה ראית פהו וכן אינף.

ומה שקדמו בגמ' שם דעובר לא. היינו דאי לאו הכי לא שייף למחשביה בהדי בן יום אחד פינון דלא צריף בזה יום אחד ג"כ וזה שפיר מתנישב במ"ש פאן דהף יום אחד היינו בסתם בזה שפיר בן יום אחד דוקא, ועי' בתוס' שם [מ"ד סוף ע"א] ד"ה איהו, ומ"ש תוס' שם גם מסתם משנה [סוף פרק ז' דאהלות] דאפי' ישבה על המשבר ההורגו פטור כל יזמן שלא יצא ראשו ע"ש.

ג"כ אין ראיה לפמ"ש הרמב"ם [פ"א מרוצח הל"ט] הטעם שהוא פרוצה ע"ש, והוא ג"כ בשו"ע חו"מ סי' תכ"ה ס"ב]: [קכב] ואיברא דבתשובות חו"י [סימן ל"א] פירש דבריו ג"כ דרק משום הצלת אמו חשבינן ליה פרוצה, דמאי שנא ממ"ש אח"כ ביצא ראשו דזהו טבעו של עולם.

ובגמ' איתא דמשמיה רדפי יעו"ש, וגם בסמ"ע [שם ס"ק ח'] הרגיש בזה דמאי שנא מספא. וכתב וע"כ פדברי רש"י ותוס' משום דלא חשיב נפש וראיה מדמי ולדות ע"ש, אבל לשון הרמב"ם והשו"ע שם שהסמיכו זה לדין רודף וכתבו לפיכך כו' ע"ש.

משמע דמדין רודף גמור אתו עלה. ומ"ש לשון פרוצה היינו לפי שהוא אינו עושה זה בדעת להיות רודף.

אבל מ"מ ע"י תנועת גופו תמות הרי הוא פרוצה דאין צריף דעת וכונה לרדוף כמשמעות לשון רודף. ועי' בנו"ב תננינא (שם בסוף הסי') כתב דלא נתפרר לו דבר ברור ליישב זה, ולדעתי פשוט דאע"פ שטבעו של עולם הוא להיות הנלד יוצא ממעי אמו ולא ישאר שם לעולם.

מ"מ אין זה הכרח בטבע שיצא עכשיו. שהרי אמרו [יבמות פ' ב'] דיוכל להשתהות עד י"ב חודש.

ואע"ג דעכ"פ סופו לצאת בטבעו של עולם. הרי גוסס בידי שמים דרובן למיתה תוך ג' יום ואפ"ה ההורגו עתה נהרג, וכן אפי' יבוא אלי ויאמר שאחר איזה שעות ימות זה ע"י איזה סיבה שיתחדש אז.

הא ודאי שההורגו עתה שהוא פריא אולם ככל אדם נהרג עליו, וכל אדם ס' פו למות. ומאי נ"מ אם אחר איזה שנים או חדשים או ימים או שעות.

ורק טריפה דמחתי סימנים וגוסס בידי אדם דאתעביד ביה מעשה אמעיטו דכבר התחיל מעשה המית. [וכן הוא דסנהדרין [פ"ה א'] הוצא ליהרג ובא אהד והכהו וקלגו פטור כו' גברא קטילא הוא כו' במקוים שבעמך כו' יעו"ש.

ובערכין [ו' סוף ע"ב] הוצא ליהרג אחרים שחבלו בו פטורין. ע"ש ברש"י שם משננגמר דינו בר קטלא הוא מיד].

ולא פשהו עתה בכריאותו בשלימות. וה"נ בזה אפי' תימא דסופו להמיתה ביציאתו קטבעו של עולם.

השתא מיהת חי' הוא ויציאתו עתה הוא מצד תנועתו והתעוררותו שעקר עצמו לצאת ולא מצד טבעו של עולם ע"כ נחשב פרוצה. משא"כ כשיצא ראשו דיציאת גופו אח"כ הוא מוכרח מצד טבעו של עולם דבמת רישא גופא אזיל והוא נמשך ויוצא מעצמו אחר יציאת הראש.

ואף דמצינו ביבמות ע"א ב"ן דיוכל לחיות ח' יום ביציאת ראשו לבד עד שלא יצא גופו רק שאין לו מה לזון. ועכ"פ יוכל להתקיים פמה שעות ע"ש בחידושי מהר"מ לובלין שם.

מה שמשפחה בנה הוא מצד פח האם וזה מתגבר כנגדו ללקצו ולעכבו מלצאת. ואם לא יהי' פח האם מעכב בע"כ לצאת מטבעו של עולם וע"כ בנה שפיר פיון דביציאת הראש לא הנה רודף להמיתה ביציאת הגוף אח"כ אינו כרודף דמשמאי' הוא דרדפי בטבעו של עולם.

ועיני' בירושלמי [סוף פרק י"ד] דשבת וסוף, ופרק ח' דסנהדרין] ופרק [ב' דע"ז הל"ב] משני בענין אחר דשניא תמן שאין אתה יודע מי הורג את מי ע"ש. וזה נדאי שייך רק ביציאת ראשו שאם תעכב יציאתו תוכל להמיתו בחלצתה אותו וגם תמיתו עי"ז ברעב. פיון שנפתח הסתום ביציאת הראש ונסתם הפתוח כמ"ש ביבמות שם. ולא דמי לכפתו ומת ברעב שאמרו ובסנהדרין ע"ז א"ן דפטור.

דשם אחר הכפיתה נסתלק מעשה דידי' ואז לא הנה צדין רעב הממית ע"ש ברש"י. אבל הקא הרי היא פנפתו ועומדת עד רגע המיתה בהתחזקות הרעב שגם אז הוא עת כפיתה דידיה.

וע"כ י"ל דהיא רודפתו אבל בעודו במעיה קודם יציאת ראשו שעדיין לא נפתח הסתום לא נסתם הפתוח ויוכל להתקיים ולחיות כף גם זמן רב. ועד י"ב חודש ואין היא רודפתו כלל להמיתו ע"י עכבתה אותו לצאת ושפיר הוא נידון כרודף.

וע"כ גם הך סתם משנה אינו נגד מ"ש להמכילתא: [ככג] ועיין בנו"ב [תנינא שם] ד"ה ואמנם דמהר"י ברלין הקשה לו על דברי הסמ"ע הנ"ל, [והוא ג"כ ברמב"ן וריטב"א נידה הנזכר לעיל גם בכלו חדשיו.

וגם מ"ש שם מסמ"ע דלא נקרא נפש. לא ידעתי למה כתב מסמ"ע וזהם דברי רש"י סנהדרין הנזכר לעיל] דלמד מדמי ולדות ודלמא התם בלא פלו חדשיו.

והוא השיב דכל החילוק בנה משום דקודם שפלו חדשיו אינו מרוב ולדות שאן נופלים ופטור מספק. אבל א"כ לא יתחייב ממון ג"כ מספק דשא עתיד לה ות בן קיימא וחיוב מיתה ופטור מתשלומין.

וע"כ דגם אי נדאי בן קיימא ליכא חיוב מיתה ע"ש. הנה לכאור:ה היל"ל טפי ונדעדיפא דממ"נ אי לא יהיה בן קיימא אין שנה פלום ואין לו דמים פלל.

וכל חיוב התשלומין הוא רק אם יהי' בן קיימא, הרי יתחייב ממון ג"כ מספק דשא עתיד להיות בן קיימא וחיוב מיתה ופטור מתשלומין. וע"כ דגם אי נדאי בן קיימא ליכא חיוב מיתה ע"ש.

הנה לכאורה היל"ל טפי ונדעדיפא דממ"נ אי לא יהיה בן קיימא אין שנה פלום ואין לו דמים פלל. וכל חיוב התשלומין הוא רק אם יהי' בן קיימא ונהרי אז חייב מיתה וממ"נ פטור, אבל באמת זה אינו דאינו משלם דמים של בן קיימא רק דמים של עובר.

וכפי מה שהוא שנה לימכר על ספק זה שאינו יודע אם יהיה בן קיימא. ודמים של עכשיו מספק, י"ל דשפיר יש לו על זה וכפי מה שיתן הקונה עובר שפחה ולא שייך לפוטרו משום דשא חייב מיתה, שיהרי התשלומין הוא על ספק בן קיימא, ועל ספק בן קיימא לא חייבה תורה מיתה פלל ואין כאן חיוב מיתה לפטור מתשלומין של ספק זה, ולא דמי

לחייבי מיתות שוגגין או שלא נתכונן לזה דנשם גוף המעשה יש ביה חיוב מיתה והפיטור רק מצד פונת גברא, ועל זה למדו [בכתובות ל"ה א'] מקרא דאסון ממש או הקישא דתנא דבי חזקיה לפטור מממון.

אבל הקא דעל גוף המעשה ליפא חיוב מיתה פלל. ומה בכך שהיה מטעם ספק סוף סוף ספק זה אי אפשר להתברר עוד והתורה לא חייבתו מיתה על מעשה זו, ולמה לא לתחייב בתשלומין ומהיכי חיתי ללמוד מזה לכלו חדשיו.

אף עיקר דבריו בזה שכ' דמקנדם ליפא רוב. תמוה דמפונרש [ביבמות קי"ט א'] דאפי' שלא ידע מעיבורה פלל אמרינן רוב נשים מתעברות ויולדות ומיעוט מפילות כ"ש כשמעונרת לפנינו ואפילו קנדם מ' יום ודאי דאיפא רובא שניגמר העיבור ויהי' בן קיימא ורק מיעוט מפילות, ומיהו עדיין אפשר ליישב קצת בזה.

די"ל דמה דגלי קרא לפטור אענבר היינו רק משום מיעוט המפילות, ואע"ג דאזלינן בדיני נפשות בתר רובא כמ"ש [בחולין י"א ב'] ובסנהדרין [פ"ט א'] וע"ש בחי' הר"ן שם. מ"מ מצינו פעמים דאין ממיתין על הרוב.

וכמ"ש תוס' וסנהדרין ע"ח א' [ד"ה בגוסס יעו"ש. וי"ל ה"נ בזה גילתה תורה שלא להרוג על האי רובא, וא"כ אפשר לומר דזהו רק בלא פלו חדשיו דחשיב מיעוט המפילות מיעוט גמור אבל כשפלו חדשיו אף דעדיין אפשר שימות בשעת לידה, י"ל דזה חשוב מיעוטא דמיעוטא דלא חיישי' לי'.

אבל באמת אין צורך לזה. ובלאו הכי י"ל דכשלא פלו חדשיו פיון דאלו נולד השתא אין לו חיות ואפילו בן ח' ההורגו פטור.

א"כ השתא מיהת אפתי לא נגמר חיותו בזה שפיר פטור אפי' הרגוהו בעודו במעי אמו אפילו הנה ודאי גמור שסופו להיות בן קיימא. פיון שעתה לאו בן קיימא הוא ואין לו חיות.

י"ל דלא חייבתו תורה על שם סופו. ותדע שהרי פחות מכן מ' יום שהוא מציא בעלמא וג"כ סופו להיות ולד ק קיימא.

ובזה ודאי גם בלא קרא לא יעלה ע הדעת לחייב מיתה להמכה עד שתפיל על שם סופו פיון דאפתי ליפא שום ריקום מצורת ולד פלל, וה"נ גם אח"כ אזלינן בתר השתא דלית לי' חיות ונהרי לא הרג בן קיימא, משא"כ פלו חדשיו דכבר נגמר חיותו ואי נולד הוא בן קיימא גם ההורגו במעי אמו יש לחייב שהרי הרג בן קיימא.

ולזה פונון ג"כ מהר"י ברלין בנו"ב שם שכתב דגרע מטריפה, והוא השיגו דזהו אם נולד כף ע"ש. ולא נעלם זה מהר"י ברלין, רק פונתו דמ"מ חיותו השתא גרע הרבה מחיות הטריפה וע"כ פטור דלא חייבתו תורה על שם סופו משא"כ בכלו חדשיו דכבר נגמר חיותו לגמרי והוא בן קיימא כשינולד עתה: [קכד] ומיהו לענן פלו חדשיו י"ל דכשטה דקרא דאשה הרה משמע גם כשפלו חדשיו כמו שכתבתי לעיל מהזית רענון.

אָבֵל מ"מ קָשָׁה אִסְמ"ע דֵּהוּא קָאִי אַמְקָשָׁה לִילְדֵּד אִו גַּימָא דֵּהִיא יוֹשְׁבַת עַל הַמִּשְׁבֵּר דְּעָקֵר
וְהוּא גּוֹפָא אַחְרֵינָא, זֶה לֹא נִשְׁמַע מִפְּשִׁטָּה דְּקָרָא וְכַמ"ש לְעִיל וְצ"ל דְּלֹא מִשְׁמַע לִי
לְחַלְק בְּזֵה דְכִינּוּן דְּגַם בְּכֵלּוּ חֲדָשִׁיו פִּטּוֹר.

וְע"ש בְּנוּב"י פֶּתַב ג"כ דְּמֵאִישׁ מְמַעְטִינּוּ עוֹבֵר כַּמ"ש לְעִיל. וְהוּא פֶּתַב דְּיִלְפִינּוּ דְּבַעֲיָנּוּ
דוּמָה קֶצֶת לְאִישׁ ע"ש, אָבֵל לְשׁוֹן רֵשׁ (פ' מִשְׁפָּטִים) הַנ"ל שְׂרָאוּי לְהִיּוֹת אִישׁ.

וּי"ל גַּם עוֹבֵר רָאוּי פְּנ"ל, וְלִפִּי מַה שְׁפַתְבְּתִי לְעִיל בְּפִירוּשׁ הַמְּכִילְתָּא מוֹכַח מִשֵּׁם דְּלֹא
מְמַעְטִינּוּ מֵאִישׁ, וְלִפ"מ שְׁפַתְבְּתִי מִהַפְּסִיקְתָּא זוּטְרִתִּי בְּכֵלּוּ חֲדָשִׁיו בְּאַמְתַּת חֲיִיב. אֲלֵא שְׁנָה
נִגְדֵּד דְּבָרֵי כָּל הָרָאשׁוּנִים וּבַפְּסִיקְתָּא זוּטְרִתִּי אַח"כ שֵׁם בְּמַה שְׁפַתְבֵּי לְתִשׁוּבַת הַמִּינִים בְּסוּף
דְּבָרֵיו פֶּתַב דַּא"ל וְאִם יֵהִי אֶסּוֹן בּוֹלְדֵּד וְכִי יִהְיֶה אָדָם נֶפֶשׁ תַּחַת עוֹבֵר שְׂאִין אֲתָה יוֹדַע
אִם יֵצֵא לְאוּרִי וְהַתּוֹרָה אֶמְרָה נֶפֶשׁ כּו' הִידוּעָה תַּחַת נֶפֶשׁ הִידוּעָה וְלֹא תַּחַת עוֹבֵר נֶפֶשׁ
שְׂאִינָה יְדוּעָה וְשׁוֹר שְׁנִגְחַת כּו' מְשַׁלֵּם דְּמֵי עוֹבֵר וְלֹא שׁוּמֵי שְׁלָם ר"ל בֶּן יוֹמוֹ דְּעוֹבֵר שְׁנָה
פְּחוּת בְּשָׁבִיל הַסְּפֵק שְׁמָא לֹא יֵצֵא חִי] כ"ש בְּאַדָּם שְׁהַתּוֹרָה אֶמְרָה וְהִצִּילוּ [בְּסִנְהֶדְרִין
ס"ט א' ר"ל מִזֵּה דְלֹא אֲזַלִּינוּ בְּתַרְבַּחַר רְבָא] וְגַי' דְּבַעֲיָנּוּ וְהַפָּה רַעְהוּ וְלִפָּא ע"כ.

וּמְדַבְּרֵיו א זַע דְּגַם בְּכֵלּוּ חֲדָשִׁיו קָאִי כָּל דְּלֹא יֵצֵא לְאוּרִי הָעוֹלָם פְּשִׁיטָא לִיהַּ מְסַבְּרָא גַם
בְּלֹא שׁוּם קָרָא דְּאִין נִהְרְגִין וְזֶה סוּמְרַת הַנ"ל, וְצָרִיף יִשׁוּב וְלַעֲיִין בְּזֵה בְּסִנְהֶדְרִין [פ"ה
סוּף ע"ב] מְכַר אִשָּׁה לְעוֹבְרָה מַהוּ יֵשׁ דְּרָף עֵימּוֹר בְּכָף אִו אִין כּו' ע"ש.

הִנֵּה ע"כ לֹא קָמִיבְעִיָא לִי אֲלֵא מִצַּד הָעֵימּוֹר דְּאִי אִין דְּרָף עֵימּוֹר בְּכָף לֹא קָרִינּוּ וְהַתְּסַמְרַת
אָבֵל פְּשִׁיטָא לִי דְּאִי הוּא דְּרָף עֵימּוֹר חֲיִיב גַּם עַל הָעַבּוּר דֵּהוּא בְּכֵלּוּ נֶפֶשׁ. וְהָרִי בַּפ'
מִשְׁפָּטִים פְּתִיב וְגוֹנֵב אִישׁ וּמְכָרוּ וְשֵׁם מְרַבִּינּוּ אִשָּׁה וְקָטָן מְלִשׁוֹן גּוֹנֵב נֶפֶשׁ דַּפ' תַּצָּא,
נְאֻפְתִּי נְמַעַט עוֹבֵר מֵאִישׁ.

וְע"כ דְּכִינּוּן דְּאַתְרַבִּי קָטָן וְאִישׁ ר"ל רָאוּי לְהִיּוֹת אִישׁ גַּם עוֹבֵר רָאוּי פְּנ"ל. וּמִיהוּ י"ל
דְּלֹא דְּמֵי לְשֵׁם דְּבָלְאוּ הָכִי אִיף אָפְשֵׁר דֵּהוּרְגַּ עוֹבֵר יֵהִי פִּטּוֹר מִמִּיתָה וְגוֹנֵבוּ וּמוֹכְרוּ חֲיִיב.
רַק דְּשֵׁם הַטַּעַם שְׁמָא לֹא יֵצֵא בְּחַיִּים וְלֹא יִהְיֶה בֶּן קֵינָמָא וּבְמוֹכְרוּ חֲיִיבוּ הוּא אַח"כ שְׂיֵצֵא
בְּחַיִּים דְּאַגְלָאִי מְלִתָּא לְמַפְרַע דֵּהִיָּה בֶּן קֵינָמָא. וּי"ל לְעַנְנָן מִיעוּט דְּאִישׁ נָמִי רַק הֵכָא
דְּאַגְלָאִי דֵּהוּא בֶּן קֵינָמָא וְרָאוּי לְהִיּוֹת אִישׁ, מִשָּׂא"כ הוֹרְגוּ לְעוֹבֵר שְׂפִיר אַמְעוּט מֵאִישׁ
דֵּהָרִי אָפְשֵׁר שְׂאִין רָאוּי לְהִיּוֹת אִישׁ כָּלָל וְלֹא דְּמֵי לְקָטָן.

וְע"כ א' שֵׁם דְּרַק קָטָן הוּא בְּכֵלּוּ מְרַיְבוּיָא דְּנֶפֶשׁ וְלֹא עוֹבֵר: [קַכָּה] אָבֵל יֵשׁ לְעִינּוּ בְּזֵה
לִפ"מ שְׁפַתְבְּתִי לְעִיל דְּבֶן ח' לֹא ס"ד לְרַבּוּי מִנְפֶּשׁ אֲלֵא מְכָל נֶפֶשׁ, א"כ הֵכָא דְּכַתִּיב רַק
נֶפֶשׁ לֹא צָרִיף אִישׁ לְמַעְטוּ, וְא"כ קָשָׁה אַמְאִי פְּתִיב בְּפִרְשַׁת מִשְׁפָּטִים אִישׁ כָּלָל.

וְרָאִיתִי בְּגוֹר אַרְיָ לְמַהֲר"ל פְּרָאג [פ' מִשְׁפָּטִים] עַל פְּסוּק וְגוֹנֵב אִישׁ ד"ה לִפִּי הַקָּשָׁה זֶה
כִּינּוּן דְּמַרְבִּינּוּ אִשָּׁה וְקָטָן לְמָה לִי אִישׁ, וְתִירֵץ לְרַבּוּת נְפָלִים פְּדִלְעִיל בְּמַפָּה אִישׁ, וְעוֹד
תִּירֵץ דְּצָרִיף לְמַעַט בְּהַמָּה וּמְדָלָא פְּתִיב אָדָם אִין לְדִיִּיק דְּאִינּוּ קִיצוֹר לְשׁוֹן.

וְכַתֵּב דְּתִירוּץ ב' נְכוּן דְּלִתִּירוּץ א' ק' מְנָא לִי מְגוֹנֵב אִישׁ לְרַבּוּת אִשָּׁה שְׁגָנְבָה דְּלָמָא
קָרָא לְמַעַט נָפֵל וְע"כ דְּאִין לְמַעַט מְדָלָא פְּתִיב אָדָם ע"ש. וְהִנֵּה בְּתִירוּץ א' מְבוֹנָר דַּס"ל
דְּגַם בְּלִשׁוֹן נֶפֶשׁ לְבַד הִנֵּה נָפֵל בְּכָלָל.

ולפי זה לתירוץ ב' דאין למעט נפל מאיש גם גונב נפל ומכרו חייב מיתה. אבל לא ידעתי לפי זה כשפא להוכיח פתירוץ ב' מה הועיל בזה גם להאי תירוץ הרי מה שכתב דמאיש אין למעט נפל.

היינו רק למאי דמזכרין קרא דגונב איש לרבות אשה שגנבה על זה כתב דאצטריך איש דאי כתב סתם הנה אמינא דהקא מרבה גם בהמה, אבל אי נימא שלא מרבינן אשה שגנבה כלל, א"כ פולו קרא מיותר דגם בקרא דפ' תצא פתיב נפש מאחיו מבנ"י וידעין דבהמה לא.

דאין לומר פיון דנפש בהמה נקרא נפש כמ"ש לעיל. י"ל נפש מאחיו ר"ל גם נפש בהמה שהיא מאחיו מבנ"י.

דזה אינו דא"כ כ"ש דלא יישב פלום דגונב איש לפי זה נימא דאצטריך רק למעט בהמה דמתם הנה אמינא גם בהמה. אבל באמת שם אי אפשר לומר פן דהרי בסנהדרין [פ"ו א] מעטו מקרא דמאחיו מבנ"י עבדים ע"ש ונפש בהמה לא משפחת לה של עבד דאין לו קנין כלל דמה שקנה עבד קנה רבו.

וע"כ דמאחיו מבנ"י על עצמות הנפש קאי ולא על בעליו של הנפש דיתמעט בהמה משם. וא"כ אפתי קשה קושיותי מנא לי' דהאי קרא נכתב לרבות אשה דלמא להוציא נפלים דכוליה קרא מיותר ונכתב בשביל זה ולא בשביל לרבות אשה כלל, וא"ל דבתירוץ ב' ס"ל דלמעט נפל לא צריך כלל דהא בעינן ומכרו ובגמל לא שייך מכירה דאינו שנה פלום.

דרק עובר קונים דחזי להיות לעבד לכשינולד ויגדל, אבל נפל מה שיווי יש לו ועי' בתוס' [גיטין מ"ג א] סד"ה מה דעבד שאינו שנה פלום אי אפשר למכרו ע"ש. ונהגם דהקא בלאו הכי לא הו"ל מכירה מדינא כלל דאין ביזו למפור נפש מישראל לעבד.

וע"כ קרא פנון למעשה מכירה ולא שיהיה מכור באמת מדינא. וכמכירת גנב שור ושה לפני יאוש לר"נ בב"ק פ"ח סע"א].

ואם לר"ש שם דבעינן מכירה דאנהי מעשיו היינו שם דבעינן דומיא דטביחה ע"ש, אבל הקא ודאי לא אנהי מעשיו לעולם כלל ואפ"ה חייביה רחמנא על חטאו למפור. אבל מ"מ פיון דאין שנה פלום מי יקננו וי"ל דלא משפחת ביה מכירה כלל.

אבל באמת זה אינו דנדאי יוכל למכרו להאכילו לכלבים וכו' הנאת מבשרו. ואף דמת נפל אסור ג"כ בהנאה וכמ"ש בפשיטות בספר בינה לעתים להגרר"י [בסופ"א מה' יו"ט] מ"מ יוכל למכרו לעכו"ם או לישראל מומר לעבירות.

ואף דהמכירה צריך להיות בחייו ובהנאה זו לאחר מיתה מ"מ שפיר יקנוהו בחייו ג"כ. וגם משפחת לה הנאה בחייו פהאי עובדא דבספר בינה לעתים הנזכר שם ליקח פרוטות להראות חזותיה ע"ש.

דנפל דהקא בגוף אטום או ב' גבין פנזכר לעיל דהוא בריה משונה אפשר שיקנו להראות חזותיה. ודחוק לומר דכונתו משום דגם נפל אי אפשר ללמוד למעט, די"לקרא לרבות אשה ואצטריך איש למעט בהמה.

רק דעכ"פ קרא אתי לחד מהני ומשמע להו טפי דאתי לרבות אשה. דאין בזה טעם פלל
ואדרבא יותר י"ל דלא גרבה אשה דאמעוטה בהדיא מאיש ולא אשה.

רק למעט נפלים דאע"ג דהם בכלל נפש מ"מ אינו סותר כ"כ לגמרי ללשון הכתוב דנפש,
אי נימא דלא יהיה נפלים בכלל כמו ללשון הכתוב דאיש אי נימא דגם אשה בכלל.
ואפשר לומר דבתירוץ ב' ס"ל כמו שפתיבתי דמנפש לא משמע נפלים פלל.

דקאי על דברי רש"י דמייתי במפה אדם קרא דכל נפש פנ"ל: [קכו] והנה הוא החליט
לעיקר פתירוץ ב' א"כ העיקר דאין נפלים וכן ח' בכלל נפש. אבל באמת תירוץ ב' לא
מחזור פלל וכמ"ש לעיל דלא צריך למעט בהמה דנדע מתשלומי ד' וה'.

ובלאו ה"נ גדע מקרא דמאחיו מבנ"י דממעטינו עבדים מי גרע מבהמתו ונחמורו. ונדחוק
לומר דאי לא כתיב איש בפ' משפטים הנה אמינא דגזירת הכתוב הוא להחמיר בשאר
בהמות מפשור ושה ועבד.

דמהיכי תיתי לומר דבר זר בזה שרחוק מן הדעת. ולא נימא דילמד סתום מהמפורש
במקום אחר דבאדם קאי ונשנה רק בשביל ריבוי הנשים ומה שהקשה לו לתירוץ א'
מנא לי' לרבות נשים והוא סבור דהוא תור לשון אין לתמוד פלום, וכן כתב שם בתחלת
דבריו לענין מיעוט קטן מנפש דהוא משום דמלת נפש מיותר ע"ש.

וידעתי פשוט י"ל דאין צורך לזה תור דמפשטיה דקרא שמעינו זה דוגוב משמע כל
הגוב אפי' אשה וקטן ושם כתיב איש דמשמע למעט אשה וקטן. ומאחר שמקרא אחד
מרה ומקרא אחד ממעט יש לנו לקיים שניהם ולהעמיד המיעוט אקטן שאינו בר
עונשין, והריבוי אאשה שהשנה הכתוב לאיש לכל עונשין וה"נ לריבוי מנפש: [קכז]
ובזה לא קשיא ג"כ קושית הרא"ם שם בפ' משפטים [כ"א י"ג] ד"ה שומע דהקשה
דנימא איפכא וגוב משמע אפי' אשה כרבי כי ימצא איש ולא אשה.

[וע"ש אח"ז מ"ש דא"כ איש למה לי, ואח"כ כתב וכהאי גוונא צ"ל גבי וגוב כו' ת"ל
כי כו' ולא קטן, יעו"ש דברים מגומגמים דלמה כתב מקודם איש למה לי ואח"כ הקשה
ג"כ דנימא כי ימצא איש גוב וגו' משמע ולא קטן תלמוד לומר וגוב וגו' אפי' קטן
יעו"ש, ולא קשה מידי למה שפתיבתי דצריך לקיים שניהם וע"כ לרבות אחד ולמעט
אחד ובלאו הכי ע"כ איש למעט דאם לא פן למה לי כמו שכתב בעצמו פנ"ל.

ומיהו גם וגוב אפי' תימא דלא מייתר משמעו כל גוב ויש לקיים גם ריבוי וכמ"ש
ולא אמרינו איפכא לרבות קטן ולמעט אשה דהוא נגד הסברא וכמו שפתיבתי. ושוב
ראיתי שם בסוף הדבור הרגיש בעצמו דצריך לקיים שניהם אלא שהוא כתב רק מיתורא
דאיש.

וע"ש שהקשה מנא לן דאיש למעט נפלים ולא קטן וכל נפש מרה נשים וטו"א פ"ש.
ומלשוננו משמע קצת דר"ל דהריבוי מכל נפש וכמו שהבין פן מהרש"ל מדברי התוס'
פנזכר לעיל.

ואם הוא כן לא קשה מידי כל ריבויא ומרבה כל מה שאפשר לרבות ומוקמי מיעוט דאיש על הפחות שבכולם. אף באמת זה אינו דכל נפש אצטריף לדריב"ב ורפנו פול' נפש או כל דהו פנזפר לעיל.

ומאדם מרבינו תרנייהו. ואפשר לומר משום דשקולים הם דיש באשה שאין בקטן דהיא בת חיוב מצות.

ויש בקטן שאין באשה דהוא יבוא לת"ת ולחיוב מצות פולם והי מינייהו מפקת. וע"כ אמרי דבואו שניהם והמיעוט אנפלים, ולפמ"ש לעיל דהא דס"ד לרבוני נפלים הוא מכל ודלא אתי לדריב"ב ורפנו ובתר דממעטין מאיש דרשינו כל לדריב"ב ורפנו ניקא טפי.

דא"כ האי קרא דכל נפש אדם הוא כפשטיה וכולל כל מה שיכלול לשון נפש אדם, ורק קרא דאיש אינו כפשטי' למעט הכל ומוטב להעמיד אחד כפשטיה ולא להוציא שניהם מפשטן. ושפיר משו"ה ממעטין רק נפלים: [קכח] ועיין בגור אריה שם על פסוק ומפה איש בד"ה לפי.

הקשה נימא איפכא ומפה איש להוציא קטן ואיש כי יפה להוציא אשה המפה, וע"ש תירץ דכל נפש ריבויא הוא מד"א פתיב אדם לבד. והבין דמריבויא דכל נפש מרבינו אשה וקטן וכמ"ש גם ממשמעות לשון הרא"ם.

ויכר נתבאר דזה אינו דהא צריף לדריב"ב ורפנו. ובתו"כ (סו"פ אמור ריש פיסקא כ') איתא ג"כ הך ילפוטא דאשה וקטן משם.

ואח"כ אמר פי יפה כל נפש עד שיפה כל נפשו וכריב"ב ע"ש, וע"כ קמיינתא לא מכל נפש מרבינו וקושיתו הנ"ל הוא על פי דרכו ושיטתו הנ"ל דלא ממעטין ומרבינו אלא מיתור לשון או ענין ועל פי דרכו הוצרף לתרץ נ"ל.

וכן אח"כ שם הביא קושיא בשם הרא"ם אמאי לא אמרינו גס הקא דמפה איש להביא אשה שהפכה כדלקמן גבי גונב איש. ותירץ [וע"ש הלשון משופש מ"ש ג' פעמים לשון הפתוב ומפה כלנפש אדם צ"ל מפה איש.

ומ"ש בפעם ג' בס' זה לרבות קטנים ט"ס וצ"ל להוציא נפלים] דכאן אי אפשר לומר כן דהא אצטריף מפה איש להוציא נפלים משא"כ שם דגונב איש מותר ע"ש, והוא ג"כ על פי דרכו וכתרוץ ב' דידי' שם הנ"ל דשם אי אפשר לומר למעט נפלים.

ורמז לדבריהם אלו שם אח"כ על פסוק וגונב סוד"ה לפי. והנה בד' הרמ"מ לא מצאתי קושיא זו פלל ובתו"כ שם בסו"פ אמור [ריש פיסקא כ'] איתא באמת גם כאן מפה אשה מנין ת"ל מפה [ור"ל קרא דמשפטים וכמ"ש בקרבן אהרן] בין איש בין אשה ואח"כ דריש שם ג"כ ממפה איש להוציא הנפלים.

ומבואר מזה כמו שפכתתי דאין צורך שיהי' הפתוב מותר פלל. רק פינו דמפה דהתם מרבה הפל יש לקיים שניהם וכנ"ל וכן ממלת איש ואנדא כל הקושיותיו, ומ"ש הגור ארי' שם אחר כף דבמכילתא דדרשי' לרבות אשה שהרגה מקרא רוצח הוא עיין שם, לכאורה המכילתא מסייע לו כפי מ"ש הוא משם דמשמע דלא יליף ממפה.

אָבֵל בְּאַמַת הַמַּעֲיִין שָׁם בְּלִשׁוֹן דְּמַכִּילְתָּא רַפ"ד מִפָּה אִישׁ כּו' אֵין לִי אֵלָא שְׁהִפָּה אִישׁ כּו' אֵין לִי אֵלָא אִישׁ וְאַשָּׁה שְׁהַרְגוּ אֶת הָאִישׁ וְהָאִישׁ שְׁהַרְגָה אֶת הָאִשָּׁה וְהַקְטָן הָאִשָּׁה וְהַקְטָן הָאִישׁ שְׁהַרְגָה אֶת הַקְטָן וְאֶת תְּבַרְתָּהּ מִגֵּן ת"ל רוֹצֵחַ הוּא לְתַלְמוּדוֹ בָּא ע"כ, יִרְאֶה מִבְּנֵי דְקָרָא דְרוֹצֵחַ לֹא צָרִיךְ אֵלָא לְאַשָּׁה שְׁהַרְגָה אִישׁ וְקָטָן.

אָבֵל אִישׁ שְׁהַרְגָה אִישׁ מִבְּנֵי דְקָרָא מ"מ"ש אֵין לִי כּו' וְאַשָּׁה כּו' דְזֵה כְּבָר יִדְעֵנוּ וְהִינּוּ דְשְׁמַעֲיָנוּ זֵה מְקַרָא דְמַפָּה אִישׁ. וְדָלָא תִימָא דְתַרְתֵּי קְרָאֵי וְנִקְא וְאַשָּׁה אֵין חֵיבָת אֵלָא פְּשַׁרְגָתָּ אִישׁ, רַק עַל זֵה הוּא דְמַצְרִיךְ קְרָא דְרוֹצֵחַ, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ ג"כ בְּסִנְהֶדְרִין (פ"ה סף ע"ב) גְּבִי גּוֹנֵב אִישׁ יַעו"ש.

(וְעֵינֵן בְּתוֹרַת חַיִּים שָׁם הַרְגִישׁ בְּזֵה בְּמַפָּה ע"ש, וְלֹא רָאָה דְבָרֵי מְכִילְתָּא הַנְּ"ל), וּבְהַגְהַת אֵיפֹת צָדֵק עַל הַמְכִילְתָּא. הַמְיֻחָס לְהַגְר"א הַגִּיטָה וְהוֹסִיף שָׁם, וְאֵין צְוֹרֵךְ לְהַגִּיטָה פְּלֵל דְמִבְּנֵי דְמַעְצָמוֹ דְאֵדְלַעִיל קָאֵי דְאָמַר אֵלָא שְׁהִפָּה וְלֹא אָמַר אִישׁ שְׁהִפָּה וּבְיַלְקוּט שָׁם [רִישׁ סִימָן ש"כ ב] אֵימָא אִישׁ וְט"ס הוּא] דְר"ל דְהָאֵי קְרָא בְּכָל מַפָּה קָאֵי.

וְעַל זֵה אָמַר אַח"כ אֵין לִי כּו'. וְהָרִי דְגַם בְּמְכִילְתָּא דְרִישׁ מַמְפָּה אִישׁ לְהַבִּיא אִשָּׁה כְּמוֹ בְּגוֹנֵב אִישׁ.

וְאַפְשָׁר לְזַמַּר דְכּוֹנֵנַת הַגּוֹר אַרְיָ לִינִישְׁב דְבָרֵי רַש"י שְׁלֹא כְּתִב דְרִשָּׂא זֹו הָכָא דַס"ל דְבְּמְכִילְתָּא אָמְרוּ זֵה מְעַיְקָרָא מִקְמִי דִידַע מְדַרְשָׁא דְרוֹצֵחַ הִיא אָמַר דִידְעֵנוּ מִהָכָא אִשָּׁה שְׁהַרְגָה אִישׁ.

וְאֵין ה"נ דְלֹא הָנָה יִדְעֵנוּ מִהָכָא לְמַעַט נְפִלִים רַק בְּתַר דְרַבִּי אִשָּׁה מְרוֹצֵחַ. דְמַשְׁמַח יִדְעֵנוּ דְדָמִי לְאִישׁ וְלֹא צָרִיךְ תּוֹ מַפָּה לְהַבִּיא אִשָּׁה וְע"כ דְרִישׁ אַח"כ לְמַעַט נְפִלִים.

וּי"ל דְמַשׁוּם הָכִי קִיּוֹצֵר בְּמְכִילְתָּא וְלֹא פִירִשׁ בְּהַדְיָא בְּרִישָׁא הָא דְמַפָּה אִישׁ מְרַבָּה אִשָּׁה מַשׁוּם דְלֹא קָאֵי לְמַסְקָנָא. אָבֵל בְּהָא דְגוֹנֵב אִישׁ אָמְרוּ ג"כ בְּסִנְהֶדְרִין שָׁם אִשָּׁה גֵין ת"ל וְגוֹנֵב כּו' אִשָּׁה שְׁגוֹנְבָה אִשָּׁה מְנִין ת"ל וְמַת הַגְנֵב הַהוּא מ"מ.

וְרִיאַתִּי בְּגוֹר אַרְיָ שָׁם עַל פְּסוּק וְגוֹנֵב אִישׁ ד"ה אִשָּׁה הַרְגִישׁ דְלִפִּי זֵה לְמָה לִי וְגוֹנֵב לְרַבּוֹת אִשָּׁה, וְכִתְבֵי דְרַש"י לֹא נְחִית לְדְרִשׁוֹת וְס"ל דְכִיּוֹן דְנִתְרַבָּה אִשָּׁה כְּאִישׁ אֵין לְחַלֵּק בֵּין גּוֹנְבַת אִישׁ לְאַשָּׁה וְקָטָן, וּבְגַמְ' דְדְרִישׁ מִהַגְנֵב ס"ל דְגוֹנֵב לֹא לְרַבּוֹת אִשָּׁה בְּלַחּוּד הוּא דְצָרִיךְ לְלַמַּד שְׁיִמְשַׁכְּנוּ לְרִשׁוֹתוֹ מוֹנְמָצָא בְּיָדוֹ ע"ש, וְתִימָא שְׁהוּא סוֹתֵר בְּזֵה דְבָרֵי עַצְמוֹ הַקּוֹדְמִים שָׁם בְּד"ה לְפִי הַנְּ"ל דְפְּשִׁיטָא לִי דְאֵי קְרָא לֹא מְיֻתֵר וְצָרִיךְ לְדַבֵּר אַחַר אֵין לְלַמּוֹד מוֹגוֹנֵב לְרַבּוֹת אִשָּׁה כְּנֻזְפָּר לְעִיל, וְא"כ אֵיךְ אָמְרוּ בְּגַמ' שָׁם בְּתַחֲלַת הַבְּרִייתָא לְלַמּוֹד אִשָּׁה מוֹגוֹנֵב כְּנ"ל, נְהִי דְלֹא קוֹשִׁיָא לְמַסְקָנָא לְמָה לִי זֵה פִינּוּ דְקָרָא לֹא מְיֻתֵר וּמִקְמִי דְאָמַר דְרִשָּׂא דְהַגְנֵב מְיִיתֵי זֵה.

מ"מ קוֹשֵׁה לְפִי דְבָרֵינוּ גַם מְעַיְקָרָא אֵיךְ רְצוּ לְלַמּוֹד מִהַגּוֹנֵב פְּלֵל, פִּינּוּ דְקָרָא לֹא מְיֻתֵר וְיִדְעוּ גַם מְקוֹדֵם מִהַמְשַׁנָּה שָׁם דְבְעֵינּוּ שְׁיִכְנִיסְנוּ לְרִשׁוֹתוֹ, וְע"כ מְזַה כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתֵי דְאָרְ דְקָרָא לֹא מְיֻתֵר מְפֻשְׁטִיָה דְגוֹנֵב אַתְרַבִּי.

וְגַם מְדַבְרֵי רַש"י שָׁם קוֹשֵׁה דְהָרִי גַם רַש"י שָׁם מְבִיא דְרִשָּׂא עַל וְנִמְצָא בְּיָדוֹ. וּפִירִשׁ הַר"ם שָׁם דְכּוֹנֵן לְמ"ש בְּגַמ' מְזַה דְבְעֵינּוּ שְׁיִכְנִיסְנוּ בְּרִשׁוֹתוֹ ע"ש וְכֵן כְּתִב גַם בְּגוֹר

ארי' עצמו שם לפני זה בסוד"ה ונמצא ע"ש, וא"כ קשה גם עליו לפי דבריו איך יליף
מגונב אשה מאחר דקרא לא מניח דהוצרך להוא דנמצא וגו' וע"כ פמו שכתבתי.

ולפ"ז הדרא הקושיא על דברי רש"י גבי ומפה פנ"ל למה לא פתב שם לרבות אשה
כדקרא, ואע"ג דלמסקנא דמכילתא לא צריה ה"נ הכא למסקנא דגמרא והוא בא לפרש
פשוטו, וה"נ הו"ל לומר שם.

ואולי י"ל על דרך שכתב בגור ארי' שם בסוד"ה לפי דסמך שם על מ"ש פאן ע"ש.
אפשר לומר ה"נ בזה סמך על מ"ש שם.

ואף דשם הוא במאןחר על המוקדם וה"נ הי"ל לומר בהמוקדם. י"ל משום דאקרא
דגונב איש זה בגמרא נחא לי להביא מתלמודין, משא"כ גבי מפה דלא נזכר בגמ' וגם
במכילתא אינו מפורש רק ברמז, ומשום דלא צריה למסקנא פנ"ל אף דאיתיה בתו"כ
פנ"ל.

מאחרדהביאו גבי וגונב מהגמ'. לא חש לכתבו גם פאן וסמך אדהתם.

וגם אפשר לומר דלימוד הגמ' התם מהגנב ההוא אינה דרשא פשוטה כ"כ דהרי שם קאי
ארישיה דקרא דכתיב איש גונב. וא"כ פשוטו אדרבא משמע הגנב ההוא דוקא דמפרש
ברישיה איש ולא אשה.

ורש"י שם הרגיש במה דלא נדרוש מההוא איפכא, וכתב והוא דרשינן ליה למעוטי
גונב עבד: [קכט] ויכר כתבתי בגליון גמרא שלי דבספרי עצמו [פ' תצא פרשה ע"ג]
איתא ההוא ולא הגונב מי שחציו עבד וחציו בן חורין ובילקוט [פ' תצא ס"ס חקל"ו]
העתיק מלשון הספרי תרנייהו ההוא ולא הגונב את העבד ההוא ולא הגונב מי שחציו
עבד וחציו בן חורין.

ונראה דהי' לפניו ב' הגנסחות ונרפו בכמה דוכתי להעתיק גנסחות שונות. ונראה דס"ל
דיש לקיים שניהם דתליא בפלוגתא דתנאי בספרי שם מקודם זה דאמר מאחיו ולא
מאחרים מבני ישראל להביא את הגונב בנו ומכרו שהוא חייב דברי ריב"ב במשנה
בסנהדרין שם איתא זה בשם ר"י בנו של ריב"ב.

אבל בילקוט שם לפני זה העתיק גם מהמשנה ריב"ב וכן הוא גם במשנה שבירושלמי
ובגמ' דהלה שם [פי"א הל"ב], ובפירוש המשנה לרמב"ם שם וע"ש בפירושלמי איתא
במי טעמו מבנ"י [וחכמים אומרים כו' פטור [בילקוט שם לא העתיק מהספרי דברי
חכמים שכתב נאמר זה מהמשנה].

וקא דממעט מאחיו עכו"ם הוא ג"כ לריב"ב דמאן דמעט עבד מבנ"י משם אמעוט גם
עכו"ם ולא צריה קרא אחרנא למעטו, אבל ריב"ב דדריש מבנ"י להביא ישראל המוכר
בנו וליכא למעוטי מיניה מידי, הוא דריש מאחיו למעט עכו"ם וס"ל פתחמיים דר"י
בסנהדרין [שם פ"ו א] דעבד לא אמעוט מיניה.

ולדידיה דרבינן ההוא למעוטי עבד. ואי לא פתב מאחיו לעכו"ם הנה אמינא ההוא למעט
עכו"ם בלבד דהא לא מפשטיה אמעוט רק מיתורא ודי למעט חד.

וגי'רסת הס' למעט חציו עבד הוא לרבנן דפליגי אריב"ב. ולדידהו מבני ישראל ממעט עבד ונהוא למעט חציו עבד ולא דריש חנא דספרי משמעות דמבני ישראל שדרשו בגמ' שם.

ועי' בפירושו זרע אברהם על הספרי שם פתב דמאחר דמאחיו צריף למעט עפוי"ם לא סגי דלא פתב עוד מ' לגופיה וכמ"ש בתוי"ט שם [פי"א דסנהדרין מ"א] לרבנן דר"א וצריף מ' מבני ישראל לגופיה ע"ש.

ולא דק פלל ומלבד דלרבנן דררשי מבנ"י להפשל מי שאינו מבנ"י עפוי"ם ועבד. תרוניהי אמתעוטי מינה כל שאינו מבנ"י פנ"ל ולא צריף פלל מאחיו נספסם ומשום הכי ה'קשה לי לתייס שם לרבנן דר"י מאחיו לזה לי ע"ש.

בלאו ה"נ גם אי ממעטינן עפוי"ם מינה לא ממ' דמאחיו ממעטינן רק ממלת אחיו לבד והמ' לגופיה. וכמ"ש התוי"ט דמייתי בעצמו שם לר"י דאחיו ממעט עבד ומ' לגופיה ע"ש.

ועי' בירושלמי שם איתא טעמייהו דרבנן דריב"ב דמאחיו למעט בני ע"ש. ולרב"ב צריף לעפוי"ם ולדידהו לא צריף לעפוי"ם וס"ל למעט בני אבל גם זה ממלת אחיו לבד והמ' לגופיה ותלם דין שם מפרש טעמא דרבנן מונמץא בידו ע"ש ולא צריף אחיו להנ"ל: [קל] ואפשר לומר דהנה קושית תוי"ט הנ"ל מאחיו למה לי לרבנן.

לכאורה לא קשיא פלל דהא צריף לרבות גרים דס"ד למעט מבני ישראל וכמ"ש תוס' שם סד"ה בני ישראל דשפא יש שום ריבוי ע"ש. אבל על התוס' גופי' יש לדקדק מ"ש גם אההוא דהתם והרי שם אתרבו מאחיו.

וצ"ל דס"ל דאי אפשר לומר פנ דא"כ לא מצי למדרש מ' דמבנ"י למעט חציו עבד. וכיון דמאחיו ר"ל אפי' שאינו מבנ"י א"כ צריף מ' דמבנ"י לגופיה להפרידו ממלת מאחיו, דאי פתב מאחיו בנ"י א"כ בנ"י קאי על אחיו ולא מצי לרבות גרים.

ולכהי הוסיף פאן מ' להורות דמאחיו דרישא הניט אפי' שלא מבנ"י. ונהדר פתב סבני"י למעט עבד לרבנן וחציו עבד לר"י דהי' ג"כ בכלל אחיו.

ומדדריש מ' דמבנ"י למיעוט בפני עצמו ע"כ דגרים מפלל בנ"י או דאתרבי משקים אחר ולא מאחיו וע"כ מייתר הך מ'. ולפי זה י"ל תנא דספרי דריש מאחיו לגרים אליבא דרבנן דריב"ב כ"ב ולא מייתר מ' דבנ"י.

ורש"י פתב פגירסא דלמעט עבד וכריב"ב דא"ל חציו עבד ולרבנן פנ"ל. דא"כ למה לי לתלמודין לחדש דרשא דח' מבנ"י לר"י ורבנן דידיה, נימא דגם הם ממעטין חציו עבד מההוא.

ולר"י הוא מיעוט אחר מיעוט אבל לפי זה קשה לדידהו ההוא למה לי: [קלא] וראיתי בפסיקתא זוטרת' פ' חצא [סוף פיסקא פי ימצא] שהעתיק דברי ספרי פדרפו. פתב ההוא ולא הגונב את העבד ולא מקרו עדיין ע"כ, והנה העתיק גם הוא פגירסת רש"י.

ומה שכתב ולא כו' נראה דזה הוסיף הוא לפרש שהרגיש דהא מבני ישראל ממצטין עבד ואע"פ שהוא פתב שם לפני זה בסתם דברי ריב"נ הנזכר לעיל בדרשת הפתוב מאחיו מבנ"י, ולדידיה לא ממצטין מבנ"י עבד כלל.

וע"כ חיסור לשון יש בדבריו שם, וצ"ל דברי ריב"נ וחקמים פוטרין דלמה יסתום פתידיאה וחקמים פליגי עליו בספרי ובמשנה, וגם ר"י וחקמים דמצטין עבד מבנ"י פליגי עלי' בהך דרשא, ולמה יעזוב דברי המרובים ויתפוס דברי היחיד והוא דרכו בכל מקום לכתוב אליבא דהלכתא.

וע"כ גם פאן הי' מביא הפלוגתא ובא לפרש פאן אליבא דחקמים דהלכה פותייהו. אבל דבריו סתומים מה בא להוסיף בזה ונזכר שהלשון ודאי משופש בזה מסופרים טועים.

ואולי צ"ל ולא מכרו עד ששיחררוהו. וכונתו בזה דמבני ישראל הוה אמינא דקאי אדבתריה דבעינו שיהי' מבנ"י בשעה שהתעמר ומכרו ובשעת גניבה די שיהיה רק מאחיו.

דגם עבד בכלל לספרי דמצטין מיניה רק עכו"ם וכרבנן דר"י וגם רבנן דריב"נ ס"ל פן. ומשפחת לה פשיחרוהו בעליו אחר הגניבה כרבנן במתני' [דגיטין י"א ב] דזכין לעבד בגט שחרור שלא בפניו.

ועל זה אמר מהגנב שהוא דבעינו שיהיה שהוא בהנחתו ומבנ"י משעת הגניבה לאפוקי אם היה עבד בשעת גניבה ושיחררו קודם שמכרו דאז נחשב מבנ"י דהרי חייב עליו. ואין צורך למ"ש תוס' הנ"ל דעבד ומשחרר אינו בכלל בנ"י רק שיש איזה ריבוי.

מ"מ פתר דרבנייה לחיוב הרי גלי דהוא בכלל בנ"י דהכא. וכן משמע לשון הגמ' שם אפלוגמת ר"י ורבנן בחציו בן חורין, ושפיר גם לרבנן דריב"נ המיעוט אעבד מההוא, ובלא מבנ"י לא שמעינן מידי דההוא אמבני ישראל קאי ומזה הוא דדייקינן וצריף סרנייהו, ומפרש פן לשון ספרי הגנב את העבד דהיינו בשעת גניבה לבד.

אבל לפי זה לא מההוא לבד שמעינן זה רק מהגנב ההוא. וא"כ י"ל דהשתא ליכא למילף עוד מהגנב מ"מ ולאשה הגונבת דכפי הנראה דהדיוק הכא אף דקאי אאיש דפתח ביה.

ע"כ הוא בזה מדלא פתיב האיש כברישא דקרא. אף דאינו לשון קצר יותר, מ"מ גם להגור ארי' הנ"ל.

י"ל הכא דקאי אחיוב מיתה שאינו על הגניבה לבד. רק על המכירה שאחר הגניבה לא הי"ל לקרותו גנב פאלו משום הגניבה לבד מת.

וגם לדידי דמפשטיה דכתיב סתם שמעינן גם בלא שום יתור ודיוק זה בעלמא פיון דכתיב סתם כולל הכל. אבל הכא י"ל דקאי אאיש דרישא ולא חש לסתום.

וע"כ משום דהכא לא הי"ל הגנב מזה למדו דלרבות אשה בא וכפי מה שכתבתי דמיעוט עבד הוא מלשון הגנב ההוא. א"כ לא שמעינן מזה הא דמ"מ כלל.

וע"כ ההוא ברייתא כריב"נ. ולרבנן דריב"נ דהלכתא פותייהו אין ה"נ דליכא למידרש מהגנב מ"מ.

וע"כ לדידהו ס"ל כמ"ש גור אר"י ה"ל בדברי רש"י דלא צריך לזה קרא פלל ומגונב
שמענינו ומשום הכי פתב רש"י שם ריבוי אשה מוגונב: [קלב] אבל ראיתי בפסיקתא
זוטרמא [חלק א' הנדפס מחדש] בפ' משפטים על פסוק וגונב איש.

מביא ג"כ הך דרשא מנין לאשה שגנבה את חברתה ואת הקטן ת"ל ומת הגנב והוא
מ"מ. [והוא מלשון המכילתא שם פ"ה], ורחוק לומר דדברים אלו לריב"נ דשם לחכמים
כנ"ל דלא יכתוב דרשא בסתם אליבא דיחידאה ושלא כהלכה ונגד סתימתו שם.

והיא אפשר ליישב קצת להגיה ולפרש דבריו דפ' תצא ה"ל בענין אחר ובהיפוך ממ"ש
לעיל ודצ"ל ולא שחררו עדיין ור"ל דמבני ישראל הנה אמינא דקאי אשולפניו אשעת
גניבה ולא אשלאחריו ופשיטה משמע טפי כן.

והנה אמינא דכל שאינו מבנ"י בשעת גניבה אף שנסתחרר קודם המכירה פטור,
ואשמענינו ההוא דקאי אןמת וחיוב המיתה הוא על המכירה וכל שהוא ההוא דהנינו
מבנ"י דלעיל עתה בשעת חיוב מיתה דהוא שעת מכירה אף שהיה עבד בשעת גניבה
חייב, ולפי זה להאי דרשא הי' ראוי יותר לכתוב פאן האיש ולא הגנב דלא נטעה דקאי
אשעת גניבה, ושפיר גם לרבנן מ"ש הגנב הוא לרבות אשה ושהוא אןמת קאי דבההוא
שעתא קיימינו הכי.

וגם דאי אשעת גניבה לא צריך דמבנ"י שמענינו לה, אבל באמת אי אפשר לכנון זה פלל
בלשון הספרי הגונב את העבד דמשמע בהיפוך דקאי אגניבה ואי כנון לה"ל הו"ל לומר
המוכר, וגם לשון ולא כו' מבואר דבא למעט ואי כמ"ש הרי למעט נפקא לן מבנ"י וכאן
לא בא למעט אלא לרבות.

והיל"ל להביא המשחרר בשעת מכירה. וכ"ש בלשון רש"י סנהדרין הנזכר לעיל שפתב
למעוטי גונב עבד ודאי אי אפשר לומר פלל דכנון לה"ל.

וגם בדברי הפסיקתא זוטרתי נראה עיקר כמו שפתבתי לעיל, וס"ל דדרשא דהגנב היא
גם לרבנן דאע"ג דלדידהו אצטריו למכתב הגנב משום דרשא דההוא כנ"ל, מ"מ סמכו
ללמוד מזה אשה פיון דמ"מ לשון הגנב סתם כולל הפל, ומאחר דכבר למדנו אשה מוגונב
ומסבא ידענינו מזה גם לגונבת אשה וקטן כנ"ל מהגור אר"י.

די בזה באסמכתא קלה מלשון הכתוב, ושפיר פתב רש"י שם לימוד אשה מוגונב דגם
למסקנא אי לאו דכבר ידענינו אשה מוגונב לא הנה לפינו משם אשה פלל. משא"כ קרא
דרוצח הוא בסו"פ מסעי אפשר לומר דהוא מיותר וכולו להכא הוא דאמי, וגם שם לא
פתיב איש ברישא פלל וקאי שם אכל מפה נפש בשגגה האמור לפניו שם.

דקאמר בכל מפה ואפי' אשה וכל נפש אפי' אשה וקטן ועל זה אמר מיד אחר זה ואם כו'
רוצח הוא. [ומשום לשון זכר לא אמעיטא אשה בעונשין דהשוה הפתוב אשה לאיש פל
דלא פתיב איש בהדיא.

כמו שפתבו התוס' ב"ק ט"ו ריש ע"א] ד"ה השוה ובכמה דוכתי: [קלג] ומיהו באמת
גם קרא דרוצח הוא לא מיותר ודפ' רוצח הוא נאמר שם בסוף פ' מסעי. ובסנהדרין [ע"ז

א' [דְרִישׁוֹנָן מִמוֹת יוֹמַת הַמֶּכָּה רוֹצֵחַ הוּא בְרוֹצֵחַ הוּא כו' וְלִפְטוֹר הַמְצַמֵּם בְּנִזְקִין ע"ש, וְזוֹ הַתְּחִיבָה עָלָיו בְּאִיבָה הִפְהוּ דְמִינְיָהּ לְמַדּוּ שָׁם [ע"ו סוּע"ב] לְחִיב הַמְצַמֵּם.

וְעוֹד יֵשׁ שָׁם ג' פְּעָמִים לִפְנֵי זֶה בְּכָלִי בְרִזְל וּבְאָבּוֹן וּבְכָלִי עֵץ ע"ש. וְעֵי' [שָׁם ט"ו ב'] תְּנִי דְבֵי חִזְקָה אָמַר קָרָא מוֹת יוֹמַת הַמֶּכָּה רוֹצֵחַ הוּא עַל רְצִיחָתוֹ כו' וְלֹא עַל רְצִיחַת שׁוֹרוֹ וְהוּא ג"כ מְקָרָא אַחֲרוֹן הַנְּ"ל, וְקָשָׁה מְהֵרָה בְּרִייתָא לְמַאן דְּדָרִישׁ אֲמַצְמָצֵם פְּנ"ל.

וְאוּלַי ט"ס שָׁם וצ"ל אָמַר קָרָא רוֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמַת וְהוּא לְשׁוֹן הַפְּתוּב בְּאֶחָד מֵג' קָרָאֵי הַקּוֹדְמִים. וּמְצַאֲתִי בִּילְקוּט (פ' מִשְׁפָּטִים ס"ו ש"מ) סוּד"ה הַשׁוֹר יִסְקַל.

הַעֲתִיק הָא דְחִזְקָה אָמַר קָרָא מוֹת יוֹמַת הַרוֹצֵחַ עַל רְצִיחָתוֹ כו' וְהוּא אֶחָד מֵג' קָרָאֵי קְמָאֵי הַנְּ"ל כְּמוֹ שְׁפָתְבֵיתִי. אָבָל לֹא כָּתוּב כָּל רוֹצֵחַ הוּא רַק סִפְיָהּ מוֹת יוֹמַת הַרוֹצֵחַ וּמִזֵּה הוּא דִּילִיף וְלֹא מְלִשׁוֹן רוֹצֵחַ הוּא.

אָבָל בְּסִפְרֵי [פ' מִסְעֵי פִּיִּסְקָא ק"ס] דְּרִישׁ לְכוֹלְהוּ ג' קְמָאֵי הַנְּ"ל וְאִם בְּכָלִי בְרִזְל כו' הַשְּׁלִיף עָלָיו עֲשֵׂתָנוֹת וְגוֹלְמִים [שְׂאִינָם פְּלִים] מִנֵּין ת"ל רוֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמַת הַרוֹצֵחַ מ"מ וְאִם בְּאָבּוֹן יָד כו' גִּלְגַּל עָלָיו סְלָעִים וְעַמּוּדִים מִנֵּין ת"ל רוֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמַת הַרוֹצֵחַ מ"מ וְאִם בְּכָלִי עֵץ כו' הַשְּׁלִיף עָלָיו קוֹרוֹת וְכוֹלּוֹנְסוֹת מִנֵּין ת"ל רוֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמַת הַרוֹצֵחַ מ"מ ע"כ, וּמִשְׁמַע דְּכָל הַנִּי מְרוֹצֵחַ הוּא מְרַבֵּין בְּכָל אֲנָפִין שְׁרוֹצֵחַ.

וּבְפִסְקִיתָא וְטַרְתִּי שָׁם אִיתָא ת"ל רוֹצֵחַ הוּא מ"מ, וְלֹא כָּתוּב כָּל הַסִּיּוּם לְשׁוֹן הַפְּתוּב מוֹת יוֹמַת הַרוֹצֵחַ, ע"ש ב' פְּעָמִים וּפְעַם הַג' נִשְׁמַט שָׁם. וּבִילְקוּט שָׁם אִיתָא פְּעַם רִאשׁוֹן ת"ל מוֹת יוֹמַת הַרוֹצֵחַ מ"מ וּפְעַם ב' כָּתוּב ת"ל הַרוֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמַת מ"מ וְלֹא כָּתוּב מְלַת הַרוֹצֵחַ דְּבִסוּף וּבְפְעַם הַג' אִיתָא ח"ל רוֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמַת הַרוֹצֵחַ מ"מ.

וְנִרְאָה וְנִדְאֵי דְבְפְעַם הַא' חָסַר בְּדַפּוּס הַמְּלוֹת רוֹצֵחַ הוּא. כִּי סָפַר הַיִּלְקוּט מְוַחֲזָק בְּטָעוֹת הַדַּפּוּס פִּידוּעַ וּכְמ"ש בְּנִקְוֹדוֹת הַפְּסָף רִישׁ ס' א"ן.

וְעִיקַר הַדְּרָשׁוֹת נִרְאָה דְהוּא מְרוֹצֵחַ הוּא וְהַרִי כוֹלְהוּ צָרִיכִין לְמִקְלַתְיָהּ וְלֹא מִיִּתְרֵי כָּלִל, וצ"ל דְּזֵה רִאשׁוֹן ג"כ לְמַה שְׁפָתְבֵיתִי דֹאע"ג דְּלֹא מִיִּתְרֵי מ"מ יִלְפִינָן מִינֵין כִּפִּי מִשְׁמַעוֹת פְּשׁוּטָה לְרַבּוֹת נָשִׁים.

כִּינֵן דְּלֹא כְּתִיב שָׁם אִישׁ לְמַעַט וְקָאֵי אָכַל מִפֶּה נָפֶשׁ וּכְנ"ל. וְאוּלַי זֶה פְּנֹת הַמְּכִילְתָא שָׁם רוֹצֵחַ הוּא לְתַלְמוּדוֹ בָּא.

וּבְהַגְהַת אִיפַת צִדְקָה הַגִּיָּה בְּזֵה פְּדִרְכוֹ וּדְקָאֵי אֶלְמָטָה. אָבָל גַּם בִּילְקוּט שָׁם [רִישׁ ס' ש"כ"ב] אִיתָא כֵּן וְרַחוּק שְׂיִאָרַע שְׂיִבּוּשׁ שְׁוָה בְּשִׁנֵּי סְפָרִים שׁוֹנִים אִם לֹא שְׂיִאָמַר שָׁגַם לִפְנֵי בַעַל הַיִּלְקוּט הִיָּה הַגִּירָסָא מְנוּטַעַת שְׁבַדְפּוּס וְלֹא הַרְגִישׁ לְהַגִּיָּה.

אָבָל אִם הוּא כֵּן אִם לִפְנֵי בַעַל הַיִּלְקוּט נִתְקַבַּל גִּירָסָא זֶה לְרַצּוֹן וְלֹא חָשׁ לְהַגִּיָּה חֲלִילָה לָנוּ לְהַרְהֵר עוֹד בְּדָבָר וּלְהַגִּיָּה הַסְפָּר מְסֻבָּרָא. וּבְזִיַת רַעְנָן שְׁעַל הַיִּלְקוּט שָׁם כְּתוּב פִּירוּשׁ לְלַמּוֹד דְּאִפִּי אֲשֶׁה שְׁהַרְגָה חֲבָרְתָה ע"כ, וְהוּא יִתּוֹר לְשׁוֹן לְלֹא צִנְרָף.

וּכְפִי מַה שְׁפָתְבֵיתִי אֲפֹשֶׁר לֹמַר דַּר"ל דְּעִיקַר הַפְּתוּב לְתַלְמוּדוֹ בָּא לְהַנִּי דְרָשׁוֹת שְׁנַשְׁנוּ בְּמִקּוּמָם בְּסִפְרֵי רַק דְּמִמִּילָא שְׁמַעִינוּ גַּם זֶה מִינְיָהּ. וְא' זֶה דְּלֹא תִימָא דְּעִיקָרוֹ לְכַד בָּא דַּא"כ לְמַה נִּכְפַּל שָׁם לְשׁוֹן זֶה כְּמַה פְּעָמִים.

וא"כ מוכח גם מהמכילתא כמו שכתבתי דלא צריף יתור לשון לזה. ובתו"כ הנזכר לעיל לא מיתי כלל דרשא דרוצח הוא.

משמע דס"ל דלא צריף קרא לזה כלל ובמ"ש בהגור ארי' לרש"י. ומיהו ראיתי בילקוט שם (סוף פ' אמור) שהעתיק לשון התו"כ יש שם הוספת לשון אחר תיבות ובין קטן אין לי אלא כו' ת"ל רוצח [צ"ל הוא] מות יומת מ"מ ע"כ.

הנה הביא גם שם ה' דרשא מקרא דרוצח הוא. אבל איני יודע אם זה נוסחא אחרת מתו"כ שהיה לפניו.

דהקרוב בעיני שבעל הילקוט הוסיף זה בעצמו מלשון התו"כ מתוך המכילתא. ונדרכו פן כמה פעמים וכמו שכתבתי לעיל ג"כ על מלות ובני ח' שהוסיף שם.

ואף דיש שינוי לשון פאן מלשון המכילתא לפנינו ובילקוט משפטים הנ"ל, אפשר דהי' לפניו נוסחות ונדרכו כמה פעמים להעתיק במקום אחד נוסחא אחת ובמקום אחר נוסחא הב'.

וכפי הנוסחא דכאן שהוסיף עוד מלת מות יומת. הנה נראה לי דאין הדרש מרוצח הוא רק ממות יומת וכונתו לדרשת הספרי וטא המובא בילקוט [פ' מסעי סו"ס תשפ"ז] יכול אשה עוברת מאריכין לה עד שתלד ת"ל מות יומת המפה יכול אם כו' בת תשעה חדשים יאריכו לה עד שתלד ת"ל מות יומת או כו' ת"ל מות יומת מכל צד ע"כ.

וידרשו כל זה מפל הלשון מות יומת. ומלת המפה שכ' בפעם הראשון נראה דט"ס הוא. כי זהו מלשון הכתוב דבאיבה הפהו ואתריו נאמר רק עוד פעם אחד לשון מות יומת בריחוק איזה פסוקים על לא תקחו פופר. וכאן דריש אח"כ ב' פעמים מות יומת, ע"כ נראה דמלת המפה ט"ס מהקודם שם שדרשו כמה דברים על מות יומת המפה ע"ש.

ואח"כ פאו לדרוש בזה ג' פעמים מות יומת הקודמים לאחר רוצח הוא: [קלד] והנה דרשו פאן בהדיא מהאי מות יומת דקאי אאשה מעוברת ואינו ממשמעות סתימות הלשון דרוצח הוא. והקרוב בעיני דגם במכילתא פונונו לזה וחסר מלות מות יומת.

או דנקט התחלת הלשון וכונתו לסיפיה ויש פן כמה פעמים. ולזה פונונו כמה שכתבו לתמודו בא דכונתו למה שכתב במקומו לדרוש זה על מעוברת.

וידוע דרמב"ם קורא לספרי זוטא מכילתא כי הוא מפלל ספר המכילתא שהיה בידו מספר שמות על סד התורה. כמו שכתב בהקדמת חיבורו.

ומכילתא שבידינו שהוא רק על ספר שמות הוא מה שהיה לפני רבותינו הקודמים שבצורת ואשפנו עי' רשפ"ם [ב"ב קכ"ד ב'] ד"ה בשאר. וכן בעל הילקוט שמעוני שהי' מחכמי אשפנו בזמנו מביא מהמכילתא רק בספר שמות לבד [כי כמדומה לי מאיזה הוכחות שציוני המקומות שבגליון שם הוא מהמחבר עצמו רק ציוני הדפין בגמ' נוספו מאחריו].

ועל ספר במדבר היה להם קונבץ בפני עצמו ממנה בלי שם, ויען הוא מדרש המקראות להלכה דוגמת הספרי פיננה ספרי זוטא. ומביא ממנה בילקוט תדיר וכן הר"ש בפירושו לזרעים וטהרות בכמה דוכתי.

וגם רש"י סנהדרין [כ"ט ריש ע"ח] ד"ה ולא שכתב ולשון זה מצאתי בברייתא דספרי ולא בספרי שלנו. פנון לקונבץ זה שפן הוא בילקוט {פ' מסעי סי' חשפ"ח} ד"ה ויפל בשם ספרי זוטא.

ועי' רש"י בחומש [פ' שמני י' י"ט] שכתב זו מצאתי בספרי לאותו של פנים שני כפי הנראה פנון גם בזה לאותו קונבץ שהי' כתוב לפניו שם בפ' מטות על פסוק ויאמר אלעזר. ואף שלא נמצא זה בילקוט שם בשמו לא הפל העתיק.

ועי' בהר"ש [פ"א דתרומות מ"ה] מביא מספרי זוטא על פסוק מעשר בני אשר ירימו, ובילקוט [פ' קרח סי' תשנ"ח] מביא משמו על פסוק זה ואין שם לשון דבהר"ש וכן בכמה דוכתי. ובפרוץ ערוך ברוך מביא מדרש פנים אחרים של וישלחו לענין ציצית וכן בערוך טג וערוך גילה [ושם כתב בספר וידבר בפנים אחרים כו'] וערוך קטף האחרון [ושם כתב במדרש ספר וידבר בפנים כו'] ועי' פירק האחרון [שם כתב בספרי במדבר סיני שהוא פועל מדרש וישלחו].

ופשוט דהוא ט"ס וצ"ל במדרש וישלח שהוא פועל הספרי במדבר סיני. דלא יאמר על הספרי שהוא פועל מדרש וגם דאין זה קלל בספרי] וכולם שמות מיני בגדים הפטורים מציצית וספר וידבר ר"ל ספר במדבר והשם וישלחו הוא מכנה פן הספרי במדבר כפי שמתחיל בפסוק וישלחו מן המחנה כמו שפירשנו בערוך יחניף כתב בוישלחו בסו"פ אלה מסעי כו' ותמצא זה בספרי שם, [פיס' קס"א] ושם ערוך זרז א' ובריש וישלחו אין ש' כו' ובהפלאה שבערכין ממהר"י ברלין בערוך זה כ' דב' תיבות אלו צריף תיקון קצת ע"ש.

נראה דלא ידע ביארם וקשב דהוא אינה ט"ס ולא ידע לתקן. וחידיוש על גדול כמותו שעשה חיבור על ספר הערוך ולא הרגיש בכל הני דוכתי שמביא שם ספר וישלחו.

והי' דרפם לקרות הספר על שם התחלתו כמו מדרש ויכולו מדרש וינשע מדרש ויסעו וכדומה. ותמצא לשון זה דערוף שם בריש הספרי בר"פ נשא פ"א.

[בערוף דפוס חדשים השמיטו ב' מלות אלו שלא ידעו פתרוןם בצירוף השמטת לשון הערוף לציון הגמ' שהשמיטו בכל הספר וקלקלו כמה פעמים. ופעמים קראו ספרי כמו שנקרא בגמ' [סנהדרין פ"ו רע"א] ובכמה דוכתי.

והפנים אחרים הוא הספרי זוטא פנ"ל שקוראו רש"י פנים אחרים מספרי. [ובהר"ש [פ"ח דפרה סוף מ"ז] כתב בהג"ה עיני בוישלח זוטא תמצא משניות פינוצא באלו.

צ"ל בוישלחו. וכונתו ללשון ספרי זוטא כמוכא בילקוט [פ' חוקת סי' תשס"א] ד"ה הנוגע דאיתא עוד הרבה דברים דהוא אומר מטמאיה פינוצא דשם משנה ב' עד משנה ח' ומשמע דהוא על ספר במדבר לבד.

וכן הילקוט מביאו רק בספר במדבר ולא בספר דברים, והוא דערוהווא מפ' ציצית דבסוף פ' שלח וגם זה לא הובא בילקוט והוא קוראו מדרש ורש"י קוראו ברייתא ולשונו מוכיח פן, ולפי מה שפכתתי מרמב"ם הוא מפלל מכילתא דר"י שהוא בריוותא [ועי' ערוה ערה הפילא יעו"ש וסוף ערה מד א' ושם בריש הערה ובערה חבב ע"ש, ואגב אנפיר מה שראיתי בספר פענח רזא [סו"פ בהעלותה] מביא מספרי קטן דין מחודש במצורע מבטן אמו.

וטעמו שם לא הבנתי וגם צ"ע ממשנה [נדה מ"ג סוע"ב] ע"ש. ומשמע מדבריו דאינו שם גפי צרעת מרים רק במקומו בפרשת, נגעים.

וא"כ צ"ל בספרא והי' לו מספרי זוטא גם על ספר ויקרא וקרי לי' ספרא קטן, אבל לא נמצא מובא בקדמונים המביאים ספרי זוטא, ודע דבגד ברדסין לענין ציצית הנ"ל נזכר גם בספרי [פ' תצא פ' ל"ד] ומובא בילקוט שם [סימן תתקל"ג] בהדי עוד בגדים אחרים שלא נזכר ג"כ שם ועניינם בערוה.

וענין שם בהג"ה בילקוט שם עמ"ש פ"ע לימא הוא לגי' דבראשית רבה ע"ש. ולא דק דשם ה"ל שרשית ונזכר בערוה ערה לגא וכאן שימושית.

וראיתי בבעל העיטור חלק ב' הנדפס מחדש בשטר ציצית [שער ב' סוף ה"א] שמביא ספרי הנ"ל ושם איתא פרט לטינא. ונראה דט"ס וצ"ל לטגא והיינו טגיות שמביא ערוה ערה טג הנ"ל והנה נזכר ג"כ בספרי, וקטף שפירש בערוה שם בלשון משנה סגוס נזכר ג"כ בספרי שם בסוף הפרשה.

אבל קצת צ"ע דבערוה ערה סגוס פירש בענין אחר מדהתם ע"ש: [קלה] ולפי זה שפיר תנא דמכילתא דהקא לשיטתו שם נפקא לי' אשה ממקרא זה. ואמר פאן ברמז לתלמודו פא דמרמז על תלמודו שפירש במקומו על אותו פסוק.

אבל בתלמודין [ערכין ז' א'] אמתניתין דאין ממתניין עד שתלד אר"א אר"י מקרא דגם שניהם ע"ש ולא מקרא דרוצח, וע"כ ס"ל דלא קיי"ל פההוא ברייתא. וי"ל משום דבתו"כ הנ"ל דמיתי אשה מומכה ולא מההוא ע"כ דלא ס"ל הך דרשא.

וסתם ספרא ר"י אליבא דרע"ק כמ"ש בסנהדרין [פ"ו ריש ע"א] והלכה פותיה לגבי מכילתא דר"י. ועכ"פ מתו"כ הנ"ל דאין צריך תור דוקא לרבות מנייה אשה וכמ"ש לעיל.

ובלבד האורה שם על פסוק וגונב איש פתב על דברי הגור אריה הנ"ל דלא דק. והוכיח דשפיר מדכתיב וגונב איש ולא כתיב נפש [הוא שלא בדיוק וכמו שפכתתי לעיל] או אדם ש"מ למעט נפלים הוא דאתי יעו"ש.

והוא הביא קושית הגור ארי' מנ"ל לרבות אשה ודחה תירוץ ולא פתב תירוץ אחר להקושיא. ואי ליפא תירוץ אחר הרי ע"כ מפכח קושיא זו פהגור ארי'.

ובאמת הגור ארי' פתב קושיא זו להוכיח פתירוץ ב' שכתב מקודם איתורא דאיש פנזכר לעיל, ולפ"מ שפכתתי לעיל דלהך תירוץ ע"כ צ"ל דס"ל דנפלים לא צריך למעט הקא

דאינו בכלל נפש, אנדא דחזית הלבוש והוכחתו מהא דמפה איש ע"ש, דשם הנה מרבינו
נפלים מכל נפש שפיר י"ל דממעטין להו מאיש מדלא פתיב אדם.

ואף שאין בזה קיצור לשון מ"מ היל"ל פן כי היכי דלא נטעה למעט מזה נכלים. משא"כ
הכא למ"ש דבלאו הכי אינם בכלל שפיר י"ל איש למעט בהמה.

ואין קושיא דלכתוב אדם פיו דאינו קיצור לשון ורק היכי דאיכא למיטעי דייקינו וכיוצא
בו בתוס' [ברכות ב' ב'] ד"ה א"ב [קדושין י"ח'] סוף ד"ה פיו [חולין ה' א'] ד"ה
עורביים ע"ש. אבל באמת קושית גור אריה הנ"ל לא קשה כלל פנ"ל, ותירוץ ב' הנ"ל
אינו נראה כלל וכנ"ל, וע"כ פתירוץ א' דלמעט נפלים ומוכח דהם בכלל נפש וכדפשיטא
לי נמי ללפוש האורה.

ובאמת הדבר מפורש במכילתא שם ובפ' משפטים פ"ה] וכי ימצא איש גונב נפש שומע
אני אף בן ח' במשמע ת"ל יגנוב איש, מגיד שאינו חייב עד שיגנוב בן קנימא ע"כ. והוא
כאותו הלשון ממש שכתב שם בריש פ"ד גבי מכה איש.

והנה מפורש פתירוץ א' דהגור ארי' דאיש להוציא בן ח' והיינו נפלים. ותימא מרבתינו
מהר"ל פראג והלבוש שלא ראו דברי המכילתא במקומה בזה והובא גם בילקוט [שם
סי' שכ"ט].

ומבואר דגם לשון נפש לבד משמע גם בן ח' ואף דלא פתיב כל ודלא כמ"ש: [קלו]
ולכאורה יש לעיין בזה מהגמ' [סנהדרין פ"ה ב'] בעי ר"י גנובו ומכרו ישן מהו כו' יש
דרף עימור בקף או אין דרף כו' ישן דנגא עלי' כו' דרף עימור כו', ע"ש, ומשמע דמ"ש
יש דרף כו' קאי גם הישן דהאיבעיא אי חשיב עימור מה דנגא עלי', וכן פירש"י שם ד"ה
גנובו לקמן מפרש לה הבעיא ע"כ, והיינו מ"ש יש דרף כו', ולכאורה בן ח' לא עדיף
מישן ולא משפחת לה עימור אלא בדנגא עליו.

וא"כ מאי קמיבעיא ליה בישן ונשאר שם בתיקו, תיפוק ליה מדאצטריף קרא למעט בן
ח' ע"כ דמשפחת ליה עימור גביה. אף באמת הא ליתא דע"כ אין האיבעיאאי נגא עלי'
חשיב עימור, דא"כ למה לי למיבעי בישן היל"ל דכל גונב נפש ולא נתעמר בו אלא ע"י
דנגא עליו אי חשיב עימור, וע"כ דהא לא קמיבעיא לי' כלל דמאי שנא נגא משאר שימוש
נעמור.

רק האיבעיא בישן דוקא לפי דהוא ישן ואינו מרגיש בהעימור כלל אי דרף עימור גם
בכהאי גוונא שאין מרגיש להחשיבו לעימור. ורק משום דפריף תיפוק לי' דליכא עימור
כלל דלא ידע היכי משפחת לה עימור בישן, ועל זה אמר לא צריכא דנגא.

אבל אין האיבעיא אי נגא חשיב עימור רק אי בישן חשיב ג"כ עימור. וכן האיבעיא דשם
באשה לעופרה ואוקמה באפי זיקא, ג"כ בכ"א שנתעמר בו ע"י העמדה בפני רוח לא
קמיבעיא ליה דהוי עימור.

רק בעופר שהוא במעי אמו והוא מעמיד האם אע"פ שעל ידי העופר הוא מוגן יותר בהא
הוא דקמיבעיא לי'. וא"כ בן ח' דכל אותן ימים שהוא חי דיש בו חיות עדיין, הרי הוא
מרגיש ככל בעל חי המרגיש בכאב שיעשו לו ושפיר שיף עימור גביה כמו בכל אדם

ע"י דוגא עליו או דאוקמה באפי זיקא דהוא מרגיש בצנינת הרוח או בכאב ההשענה עליו, ולא דמי ליטון ולא לעופר שבפסוק האם: [קלז] והרמב"ם ופרק ט' מגניבה סוף הל' ב' [כתב דנסמה עליו אפי' ישן הרי זה עימור, ובסוף [הלכה ג'] כתב גנבו והוא ישן ונשמתמש בו פשהוא ישן ומכרו ועדיין הוא ישן פטור.

והוא ספיקא דאיבעיא הנ"ל, וע"ש בהה"מ הל' ב' דדייק מלשון האיבעיא גנבו ומכרו ישן דעל עימור ישן לבד לא קמיבעיא לי דחייב. ומ"ש שם מכרו גיעור ע"ש לאו דוקא הוא דאפי' מכרו ג"כ ישן רק שגנבו געור ג"כ חייב.

כדמשמע מלשון הגמ' גנבו ומכרו דמשמע דיטון קאי גם אגנבו. דאי לא הכי הי"ל לומר רק מכרו ישן וכבאידיה בעיא דמכר לעופרה.

והוא מבואר ג"כ בלשון רמב"ם דהלכה ג' הנ"ל, והא דמצריף שם גם העימור שלא נזכר בלשון האיבעיא למדו מהגמ' דפריף ותפוק לי דליכא עימור כלל לא צריכא ישן דוגא פנ"ל, הרי דהאיבעיא פשהעימור ג"כ כשהוא ישן.

ומזה נראה דלמד ג"כ מה דדייק וכתב ומכרו ועדיין הוא ישן ולא כתב סתם ומכרו ישן בלשון הגמ' או כשהוא ישן כמ"ש גבי נשמתמש. והדבר מבואר דכונתו בהוספת מלת ועדיין לרמז שעודנו בשינתו מעת הגניבה עד עתה ולא הקיץ בינתים כלל גם שלא בשעת העימור לא קודם לו ולא אח"כ.

ולמד זה מדפשיטא להגמ' דהי' ישן בשעת עימור פנ"ל אף דלא נזכר בלשון האיבעיא ע"כ דפשיטא להו דלשון גנבו ומכרו ישן ר"ל שישן מתחלת הגניבה עד אחר המכירה. דאי הכונה רק אשעת גניבה ומכירה נאפי' הי' געור בינתים.

א"כ אפי' גיעור בשעת עימור ג"כ דהרי לא הזכיר עימור אלא גנבו ומכרו. ועכ"פ לפי דבריו משמע לכאורה דאין האיבעיא על העימור כלל, וצריף לומר דהוא מפרש מ"ש בגמ' יש דרף עימור בקף או אין כו' קאי רק אאיבעיא דאשה לעופרה ולא אקמייתא דיטון כלל ולא כמ"ש מלשון רש"י הנ"ל.

ונראה דרש"י כתב פן לגירסא שלפנינו דב' הבעיות הוא מדר"י ובעי לתרנוייהו יחד, וע"כ מפרש דסיום הלשון יש כו' קאי אתרנוייהו: [קלח] אבל ראיתי בפסיקתא זוטרתית [פ' תצא] ובילקוט [משפטים שם בסוף הסי'] ובפ' תצא [סוף סי' תקל"ו] הגירסא בעי רב אשי מכר אשה [בילקוט שם ושם הגירסא מכר שפחה כו' וגירסא זו הביא גם בהה"מ שם [סוף הל' ו'] יעו"ש, ומדבריו למדתי דמפרש לשון רמב"ם שם הל' ד' שכתב גנב אשה כו' שזו השפחה לי, דהיל"ל שהאשה לי כו' ולמה יקראנה שפחה והוצרף להוסיף מלת זו וידוע דהוא דייק בלישניה טובי.

אבל פונתו לפרש בזה לשון הגמ' מכר שפחה שלא תטעה דבשפחה מיירי ע"ש. וא"כ הי' גם לפני הרמב"ם הגירסא פן נהרי דה"ה לפניו הגירסא של הילקוט [כו'.

ולגירסא זו נדאי מ"ש על זה יש דרף כו' הוא מדברי רב אשי בעל איבעיא זו ולא קאי אאיבעיא דר"י הקודמת כלל. [ומיהו בילקוט שם ושם ליתא בתחלת האיבעיא הלשון יש כו' או אין כו' כלל רק בסיום הלשון ושם קאי אתרנוייהו.

אף בילקוט שם ושם הגירסא לא צריכא דזגא עליה שפחה דאוקמה כו' וליתא מלת ישן
פלל. ומה שכתב בגליון שם בפ' משפטים על דזגא פירוש שהישן סמך עליו הוא לשון
משנכש ואינו מהמחבר.

ולמאי דלא גרס ישן אפשר דצ"ל דזגא על השפחה ודאוקמה ותרנייהו אאיבעיא דרב
אשי קאי. דגם בדזגא י"ל דמשמש בעובר שע"י עובי גופה שעל ידי העובר יוכל ליסמה
עלי בטוב, ותרתי קאמר או דזגא או דאוקמה.

ומיהו גירסת רמב"ם והה"מ בזה כלפנינו אישן פנ"ל. ומ"מ אפשר לומר סיום הלשון
דרף כו' מאי תיקו.

קאי ג"כ רק אאיבעיא דר"א דסליק מינה דהוא מפרש לגירסא שלנו שעם איבעיא שלו
בזה ועי' בפסיקתא דזוטרתא שם ליתא גם בסיפא הלשון דרף כו' או כו' ע"ש. אבל אני
יודע אם הי' בגירסתו בגמ' פן דהוא דרפו לקצר ואינו מעתיק דברים פכתבן כבעל
הילקוט].

ואע"ג דגם לשון ה' איבעיא מכר לענברה על המכירה ולא על העימור. מ"מ לא כתב
רמב"ם בזה דהעימור לבדו בעובר מועיל כמ"ש בישן דשם שפיר אי געור מקנודם או
אח"כ מהני אבל הקא מה דהאיבעיא אמכר לענברה היינו דרק בזה הוא דמיבעיא לי' אי
מהני העימור, אבל אם מכרו אחר שנולד פשיטא לי' דלא מהני כלל העימור שבהיותו
במעיי אמו ונהי' דרף אמו למכירתו, עתה פנולד דהוא גופא אחרנינא ורק פשמוכרו ג"כ
במעיי אמו בזה מיבעיא לי' אי יועיל העימור אי חשיב דרף עימור.

ומה שלא כתב רמב"ם בזה ענין העימור שאמרו בגמ' דאוקמא באפי זיקא, י"ל דבאמת
גם בעובר שייך השימוש דזגא שעל ידו נוח לו להשען ולסמוך פנ"ל. ומ"ש בזה דאוקמה
כו' היינו משום דהא דזגא הוא שימוש קל ביותר וכמבואר בלשון הרמב"ם [שם הל' ב']
שכתב ואפי' לא נשתמש בו אלא בפחות משנה פרוטה כגון שנשען עליו כו' ע"ש.

ועימור פחות משנה פרוטה הוא פלוגתא דת"ק ור"י שם. וההעמדה בפני רוח עימור
חשוב הוא ויתנו ג"כ מעות בעד זה ומהני לדברי הפל.

ובישן י"ל דעל הסתם לא משפחת לי' שימוש דאוקמיה באפי זיקא. דכשיקחנו ממשכבו
להעמידו בפני הרוח הוא מתעורר משינתו וע"כ אמר דזגא דזה אפשר גם בעודו ישן
דנשען עליו שם על משכבו השענה קלה שלא יקז, ובענבר אפשר דמשפחת לי' גם
עימור גמור המועיל לדברי הפל ולא צריף דזגא.

והרמב"ם שכתב דגם פחות משנה פרוטה דזגא יועיל לא צריף לפרש מציאות העימור
בעובר. ומיהו מ"מ קצת חידוש דלא ביאר הרמב"ם הטעם שאמרו על זה בגמ' שאין
דרף עימור בעובר במעי אמו.

וידרפו להזכיר בכל מקום הטעם המפורש בגמ': [קלט] ומצאתי בספר דקדוקי סופרים
על מס' סנהדרין. מביא משני כת"י ישנים דליתא תחלת הלשון יש דרף כו' או אין כו'
וכבילקוט הנ"ל, ועוד מביא מב' כת"י דליכא גם סיום הלשון בסוף דרף כו' או כו' ע"ש
[ושם כתב דכן ליתא בפסיקתא דזוטרתא].

וּכְבָר רְמוּזֵי דְמִהְפְּסִיקָתָא זּוּטְרָתֵי אִין רְאָיָה דְלֵא גְרַס פֶּן בַּגְמ' [וְאֶפְשָׁר דְכּוּן גְּיָרְסַת
הַרְמַב"ם וּס"ל גַּם בְּעוֹבֵר אִין הַטַּעַם מִשּׁוּם הָעֵימוּר כְּלָל רַק עַל גּוּף מְכִירַת עוֹבֵר מִיבְעֵינָא
לִיָּה אִי מִיחְיִיב, וְעַכ"פּ בְּיָשׁוּן מְבֹנָאָר מְדַבְּרִי דְלֵאוּ מִשּׁוּם הָעֵימוּר הוּא כְּלָל.

וְשׁוּב רְאִיתִי בְּתוֹרַת חַיִּים סְנֵהְדְרִין שְׁם ד"ה גְּגַבִּי הַק' דְהוּל"ל עֵימְרוּ יָשׁוּן מֵהוּ. וְכַתֵּב דְאִי
לֵא גְרַסִּינּוּ יֵשׁ דְרָף כּו' נִיחָא [וְכוּנוֹן לְאַמַּת דְיֵשׁ גְּיָרְסַת סְפָרִים אַחֲרִים פֶּן אֶבֶל אִין זֶה
גְּיָרְסַת רִש"י וְכִמוּ שְׁפַתְבְּתִי], וְהִבִּיא אַח"כּ דְבָרֵי רַמְב"ם הַנ"ל [מ"ש שְׁם וּמִשְׁמַע מְדַבְּרִי
כו' דְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוּ יָשׁוּן לֵא קְמִיבְעֵינָא לִי כּו' ע"ש.

לֵא יְדַעְתִּי לְמָה כְּתִב לְשׁוֹן וּמִשְׁמַע וְהוּא מְפֹרֵשׁ בְּהַדְיָא בְּדַבְּרִי וְכַדְמִיחִי בְּעַצְמִי. וְע"ש
דְיִיק ג"כ מְלִשׁוֹן וְעַדִּיין שְׁפַתְב רַמְב"ם כַּמ"ש לְעֵיל אֶלָּא שְׁלֵא בְיָאָר מְנָא לִי זֶה] וְסִיִּים
וּבְכַהֲאִי גְנוּנָא דְנִקָּא מְסַפְקָא לָן אִי הָוֵה דְרָף עֵימוּר בְּכַף פִּינוּן דְמִשְׁגָּבּוּ עַד שְׁמַכְרוּ לֵא
נִיעַר ע"כ, וְהִנֵּה מְפֹרֵשׁ גַּם לְרַמְב"ם הַאִיבְעֵינָא עַל הָעֵימוּר אֶלָּא דְהַסְפַּק רַק כְּשִׁגְבּוּ וּמְכָרוּ
יָשׁוּן.

וּלְפִי זֶה י"ל גַּם ד' רִש"י כְּרַמְב"ם אֶבֶל אִין בְּדַבְּרִי שׁוּם נְתִינַת טַעַם כְּלָל בְּזָה. וּמֵאִי נ"מ
לְחַשְׁבּוֹת הָעֵימוּר אִי גְבּוּ וּמְכָרוּ ג"כ יָשׁוּן.

וְאִיפְכָּא י"ל לְרִש"י הָא דְנִקְט גְבּוּ וּמְכָרוּ יָשׁוּן דִּי"ל דְבַנְיַעוֹר פְּשִׁיטָא לַגְמ' דְלֵא מְהַנִּי
שְׁיִמוּשׁ דְזָגָא עָלְיוּ וְרַק בְּיָשׁוּן דְלֵא מְשַׁכַּח לִי שְׁיִמוּשׁ אַחַר מִיבְעֵינָא לִי אִי חֲשִׁיב עֵימוּר
בְּכַף פִּינוּן דְאִי אֶפְשָׁר בְּעַנִּי אַחַר, וְכַמ"ש מְרַמְב"ם דְהֵינּוּ שְׁיָשׁוּן מִתְחַלַּת הַגְּנִיבָה עַד אַחַר
הַמְכִירָה דְלֵא מְשַׁכַּח לִי כָּל אוֹתוֹ זְמַן גְּבִיָּה שְׁיִמוּשׁ אַחַר.

אֶבֶל אִם הָיָה נִיעַוֹר בִּינְתִים אִינְהָ רַגַע שֶׁהִי יָכוֹל אֲזִי לְהַתְעַמֵּר בּוּ עֵימוּר גְּמוּר לֵא קְמִיבְעֵינָא
לִי דְלֵא מְהַנִּי הָאִי עוֹנָמֵר דְזָגָא. וּבְזָה ג"כ לֵא קְשִׁיָּא מְנַפֵּל דִּי"ל רַק בְּיָשׁוּן לֵא מְהַנִּי פִּינוּן
דַּמ"מ הָיָה יָכוֹל לְשַׁמֵּשׁ בּוּ שְׁיִמֵּשׁ גְּמוּר כְּשִׁינְיַעְרָנוּ מְשַׁנְתוּ וּבְיָדוֹ לְהַקִּיצוֹ.

ע"כ מִיבְעֵינָא לִי דְלֵא יוֹעִיל הָאִי עֵימוּר דְזָגָא אֶף דְהַשְׁתָּא דְיָשׁוּן לֵא מְשַׁכַּח לָהּ בְּעַנְיָן
אַחַר. מִשָּׂא"כ בֶּן ח' דְאִי אֶפְשָׁר כְּלָל שְׁיִמוּשׁ אַחַר בְּזָה י"ל דְלֵא קָא מִיבְעֵינָא לִיָּה וּפְשִׁיטָא
דְמְהַנִּי הָאִי שְׁיִמוּשׁ דְזָגָא: [קַמ] אֶבֶל לְרַמְב"ם הַנ"ל הִי נִרְאָה דַּע"כ צ"ל דַּמ"ש יֵשׁ כּו' לֵא
קָאִי אִינְשָׁן וְכִמוּ שְׁפַתְבְּתִי וּפְלִיג אַרְש"י.

וְכּוּן כְּתִב הַרְבַּ הַמַּגִּיד (שְׁם הַל' ב) שְׁיֵשׁ שִׁטָּה אַחֲרַת בְּשִׂאָלָה הֵהוּא ע"ש, וְנִרְאָה דְכוּנוֹן
לְרִש"י. אֶף הִנֵּה לְרַמְב"ם כְּפִי הַנִּרְאָה טַעַם הַאִיבְעֵינָא בְּיָשׁוּן דִּי"ל דְכָל דְלֵא יָדַע הַגְּנִיב
מִהַגְּנִיבָה עַד אַחַר הַמְכִירָה אִין נַעֲנֵשׁ עָלְיוּ.

וְאֶפְשָׁר מִשּׁוּם דְלֵא הו"ל צְעָרָא. וּלְפִי זֶה לְדִידִיָּה נִדְאִי קְשָׁה לְמָה לִי לְמַעַט בֶּן ח' הָא נִדְאִי
לֵא יָדַע כְּלוּם מִתְחַלְתּוֹ וְעַד סוּפוֹ וְאֶף אַחַר הַמְכִירָה לֵא יָדַע וְגָרַע מִיָּשׁוּן.

וּמִיָּהוּ זֶה קְשָׁה גַּם בְּקִטְוִן דְאִי בְּסִנְהֵד' שְׁם סוּף ע"ב] דְהַגְּנִיב חֲזִיב וְלֵא חֲזִילְקוּ בְּדַבְּרָא
וּמִשְׁמַע אֶפְי' קִטְוִן בֶּן יוֹמוֹ. וְאֵע"ג דְלֵא חֲשִׁיב לִיָּה בְּמַתְנִי דְנִיָּדָה [מ"ג סוּף ע"ב] גְּבִי תִינּוּק
בֶּן יוֹם אַחַד.

לֵאוּ כִּי רוּכְלָא חֲשִׁיב שְׁם הַכֵּל וְתַנִּי וְשִׁיָּר, וְהוּא מְבֹנָאָר ג"כ מְהָא דְמִיבְעֵינָא לִי מְכָר
לְעוֹפְרָה מִשְׁמַע דְנִקָּא בְּעוֹבֵר מִיבְעֵינָא לִי אֶבֶל מְשַׁנְלֵד פְּשִׁיטָא לִי דְחִיָּיב. וְכּוּן כְּתִב בְּהַדְיָא

הַרְמַב"ם (שם הל' ו') הַגּוֹנֵב אֶת הַקֶּטֶן בֶּן יוֹמוֹ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו וְהוּא "מִשָּׁם צִיָּין לַפְּרִיָּתָא דְּבַגְמָ' וְשָׁם אֵיתָא סְתָם קֶטֶן.

וְזֶה שְׁהוֹסִיף בִּי שֶׁכָּלוּ כו' לֹא הִרְאָה מְקוּרוֹ וְהוּא מִהַמְכִּילְתָּא הַגְּ"ל דִּילְפִינָן מְאִישׁ שְׂיִהְיִ' בֶּן קִיָּמָא לְאַפּוֹקִי בֶּן ח' שְׁלֹא כָּלוּ חֲדָשִׁיו וְכָל שֶׁכָּלוּ אֶפְיָלוּ בֶּן יוֹמוֹ חֲזִיב. וְקִשָּׁה גַם עַל זֶה מ"ש מִיָּשׁוּן.

וְאַפְשָׁר לִיָּיָשִׁב קֶצֶת דְּפִשְׁיטָא לְהוּ כְּמוֹ שֶׁפְּתַבְתִּי דְּבַעֲיָנָן שְׁהַנְּגֵב יָדַע שְׁגָנוּב. וְהָאֵיבַעֲיָא רַק מִצַּד הָעֵימּוֹר דְּגַם בְּשִׁינָה אָדָם מְרַגֵּשׁ כְּבִידוֹת כְּשִׁישְׁעָנוּ עָלָיו וְיַכְבִּידוֹ עַל גּוֹפּוֹ אֲלֵא שַׁע"י הַסִּיָּבָה.

וּי"ל דְּהֵינּוּ דְּקַמִּיבַעֲיָא לִי אֵי סָגִי בְּהַרְגָּשַׁת צַעַר הָעֵימּוֹר בְּעַת הַשִּׁינָה אַף דְּלֹא יָדַע מִי הַמַּעֲיָק וְלֹא יָדַע דְּגָנוּב. וְאוּלַי יֵשׁ לְקַיָּים בְּזֶה גַם דְּבָרֵי.

הַתּוֹרַת חַיִּים הַגְּ"ל דְּגַם לְרַמְבַּ"ם מֵהַ שֶׁפְּתַב יֵשׁ כו' אוֹ כו' וּבְמַסְקָנָא דְּרַף כו', קָאֵי גַם אֲאִיבַעֲיָא דִּישָׁן וּר"ל אֶהַרְגָּשַׁת הָעֵימּוֹר אֵי זֶה דְּרַף הַרְגָּשַׁת עֵימּוֹר בְּהַרְגָּשָׁה שֶׁבְּתוֹךְ הַשִּׁינָה, אֲלֵא שְׁהַלְשׁוֹן דְּרַף רַחוּק וְהִיל"ל יֵשׁ עֵימּוֹר בְּכָף כו'.

וְרַק גַּבִּי עוֹבֵר דְּדָנִין עַל גּוֹפּוֹ שֶׁל עֵימּוֹר אֵי חֲשִׁיב עֵימּוֹר בְּכַהֲאֵי גּוֹנָא וְכֵן לְמַה שֶׁפְּתַבְתִּי לְעֵיל לְרַש"י בְּגוֹף הָעֵימּוֹר דּוֹגָא אֵי נְחָשָׁב לְעֵימּוֹר, שְׂיִיף לְשׁוֹן דְּרַף. וְעַכ"פּ לְדְּכָרִיו הַפֶּל לֹא קִשְׁיָא מְגַמְרָא זֹו אֶמְכִּילְתָּא הַגְּ"ל: [קַמָּא] וּמִיָּהוּ אֶפְשָׁר לֹאמַר דְּלֹא יֵהִי סְתִירָה גַם מִהַמְכִּילְתָּא לְמַה שֶׁפְּתַבְתִּי לְעֵיל דִּי"ל דְּבַתֵּר דְּגַלִּי קָרָא דְּאִישׁ הָכָא לְמַעַט נְפָלִים זֶה בְּנָה אֵב לְלַמְדָּנוּ בְּכָל מְקוֹם דְּאִין נְפָלִים בְּכָלל נְפֶשׁ.

וְאֵע"ג דְּהָכָא אֲצַטְרִיכוּ תְּרַנְיָהוּ וּמְקִיָּמִין שְׁנִיָּהֶם כְּנ"ל, א"כ כִּי הֵיכִי דְּקֶטֶן דְּאֶתְרַבִּי הָכָא מְנַפֵּשׁ וְדְּלֹא אֲמַעוּט מְאִישׁ לֹא אֶמְרִינָן לְלַמּוֹד מְזָה דְּכָל מְקוֹם דְּכַתִּיב אִישׁ לֹא אֲמַעֲיִט קֶטֶן רַק אֶמְרִינָן דּוֹקָא הָכָא גַלִּי קָרָא.

ה"נ לְעַנְיָן מִיעוּט נְפָלִים מְאִישׁ אֵין לְלַמּוֹד מְזָה דְּכָל מְקוֹם אֵינָם בְּכָלל נְפֶשׁ, דִּי"ל שְׂאֲנִי הָכִי דְּגַלִּי קָרָא. אֲבָל יֵשׁ לֹאמַר דִּישׁ לְלַמּוֹד זֶה מִיָּתוּרָא דְּקָרָא דְּלָמָּה לִי לְמִיָּכְתַּב תְּרַתִּי קָרָאֵי אִישׁ לְמַעַט וְנְפֶשׁ לְרַבּוֹת.

לְכַתְּנוֹב חַד קָרָא בְּלִשׁוֹן אָדָם וְיָדַעֲיָנָן תְּרַנְיָהוּ דְּקֶטֶן הוּא בְּכָלל וּבֶן ח' אֵינּוּ בְּכָלל כְּנ"ל וְע"כ לְלַמֵּד לְעַלְמָא בָּא עַל לִשׁוֹן נְפֶשׁ וְכְמוֹ שֶׁכ' וְשִׁפִּיר בְּמַפְּהָ מִיָּתִי רַק מְכָל נְפֶשׁ וְעַל כֵּן נְפֶשׁ לֹא שְׂיִיף לֹאמַר לְלַמֵּד לְעַלְמָא.

דְּהָא וְדָאֵי כָּל לְרַבּוֹת בָּא וְשָׁם צָרִיף לְדַרְיָב"ב וְרַבְּנָן כְּנִזְכָּר לְעֵיל וּלְפִי זֶה י"ל גַּבִּי טוֹמָאָה נְמִי הָא כְּתִיב בִּפ' חֻקֹּת הַנּוֹגַע בְּמַת לְכָל נְפֶשׁ אָדָם, לְכָל רִיבּוּיָא וְאַף דְּכַתִּיב נְפֶשׁ אָדָם בְּמַפְּהָ נְמִי כְּתִיב כֵּן וְאָדָם לְמַעַט בְּהֵמָה וּבְאַמַּת בְּזֶה אֵין אָנוּ צָרִיכִים לְכָל מַשָּׂא וּמַתָּן הַגְּ"ל דְּדָבָר זֶה בְּרִיָּתָא מְפֹרָשַׁת בְּסַפְרֵי [פ' חֻקֹּת ר"פ קכ"ה] לְכָל נְפֶשׁ אָדָם לְהַבִּיא אֶת בֶּן ח' [וּמ"ש שָׁם יָמִים ט"ס הוּא כְּמ"ש הַמְּפָרֵשׁ זָרַע אֲבָרְהָם שָׁם.

וְכֵן בִּילְקוּט וּבְפִסְיָקָתָא זּוּטְרַתִּי הַגִּירָסָא בֶּן ח']. וּי"ל גַּם בְּפַתְהָנִים דְּכַתִּיב סְתָם לְנְפֶשׁ סְמָךְ עַל הַמְּפֹרָשׁ בְּדִינֵי טוֹמָאָת מַת דְּלְכָל נְפֶשׁ הוּא.

דאָוּתן ב' פּרשיות ביום אַחַד נאָמרוּ ביום שְׁהוּקם הַמְשַׁכֵּן כּמ"ש בְּגִיטִין [ס' סע"א ורע"ב] [ומ"ש בַּתְּנַחוּמָא [פ' חֲנוּקַת סוּף ס"ו] וּבַמְדָּבָר [רַבָּה פְּרָשָׁה י"ט] וּפְסִיקְתָּא רַבְתִּי [פ"ד סו"ס י'] פִּינּוּן שְׁהִגִּיעַ לְפָרְשַׁת אַמּוֹר כּו' לֹא כּו' פִּינּוּן שְׁהִגִּיעַ לְפָרְשַׁת פָּרָה כּו' ע"ש.

זֶה הִי בְּאוֹתוֹן מ' יוֹם דְּקַבְּלַת הַתּוֹרָה בְּהַר סִינַי: [קמב] וְכָל זֶה לִינְשֵׁב קוֹנְשֵׁינַת הַקְּרָבָן עֲדָה דַּעכ"פ בֵּן ח' וְדַאי גַלְמַד מְקַרָּא הַנְּ"ל, וְאוּלָם בְּאַמַּת הַדְּבָר בְּרוּר וּפְשׁוּט בְּעֵינַי דְּרִיבּוּי דְּכָל גַּפְשׁ וְדַאי מְרַבָּה כָּל שְׂיֵישׁ בּוֹ גַּפְשׁ.

וְלֹא אֲמַעוּט בֵּן ח' וְכּוֹ דְּבָרֵי רַש"י הַנְּ"ל אֲנַפְשׁ אָטוּם וּב' גַּבִּין אֵלָא בְּמַפָּה וְכּוֹ בְּגוֹנֵב דְּבַעֲיָנוּ גַּפְשׁ חִיָּה. אֲבָל הֵכָּא לַעֲנִין גַּפְשׁ מֵת שְׁפִיר כָּל גַּפְלָל בְּכָלֵל דְּנַפְשׁ כְּבָר נּוֹתְנָה בְּשַׁעַת פְּקִידָה.

וּכְמוֹ שְׁפַתְבְּתִי לַעֲלִיל דְּרַק לַפְּנֵי מ' יוֹם דְּמֵיָא בְּעֵלְמָא הוּא דְּאַפְתִּי לִיכָּא רִיקָם אִיבְרִים אִין עֲלִיו שֵׁם גַּפְשׁ אָדָם, וּמ"ש בְּסַפְרֵי הַנְּ"ל בֵּן ח' וְלֹא אָמַר סְתָם גַּפְלָל נְקֻטָּה מְשׁוּם פְּלוּגְתָּא דַּר"י וּרַע"ק שֵׁם אַח"כ לַעֲנִין דְּמוֹ כְּמוֹ שְׂיֵיתְבָּאָר לְהַלָּן.

וְהוּא מְפּוֹרָשׁ ג"כ לְהַדְּיָא בְּרַמְב"ם [רִישׁ פ"ב] הַנְּזַכָּר לַעֲלִיל דְּמֵיָתִי בְּפְשִׁיטוֹת אֲנַפְלָ דְּמַטְמָא מְקַרָּא דְּלָכָל גַּפְשׁ אָדָם הַנְּ"ל. וּבכ"מ שֵׁם לֹא הִרְאָה מְקוֹר הַדְּ יַלְפוּתָא מְקַרָּא דְּמֵיָתִי וְהוּא בְּסַפְרֵי הַנְּ"ל וּפְשִׁיטָא לִי דְּלָאוּ דְּנָקָא נְקַט הַסַּפְרֵי בֵּן ח' וּכְמוֹ שְׁפַתְבְּתִי.

וְהוּא פְּתַב גַּם אֲנַפְלָ שְׁלֹא נְתַקְשְׁרוּ אַבְרָיו בְּגִידִין, וְהִירוּשְׁלָמִי דְּמַסְפָּקָא לַר"י תַּחֲלָה לֹאמַר דְּהוּא דְּרַבְּנָן כַּנְּ"ל. וְדַאי הִיָּינוּ רַק בְּנַפְלָ שְׁלֹא קָרְשׁוּ דְּעֲלִי קָאִי שֵׁם, וְטַעְמוֹ בְּזֵה לַכּמ"ש דְּנַפְלָ אִינוּ בְּכָלֵל גַּפְשׁ וְלֹא בְּכָלֵל אָדָם, אִף דְּהֵכָּא מְרַבָּה מְלָכָל י"ל דְּהַטְעַם מְשׁוּם דַּעכ"פ לְאַגְרַע מְאָבָר מַה"ח דַּג"כ מְטַמָּא לְפִי שְׁדוּמָה לְמַת כ"ש גַּפְלָל שְׁהִיָּה יָרֵךְ אָמוּ וְהַפִּילְתּוּ וְהוּא גּוּף שְׁלָם דְּדוּמָה לְמַת, וְאַבְרָ מִן הַמַּת לְמַדּוּ בְּנִזִיר [נ"ג סוּף ע"ב] מְקַרָּא דְּאוּ בְּמַת וְהוּא ד"ת גְּמוּר דְּגַם נִזִיר מְגַלְחָ וְנַפְלָ דוּמָה טְפִי לְמַת מְאָבָר.

וּא"כ הִיָּה אֲפָשָׁר לֹאמַר פִּינּוּן דְּבַאָבָר בְּעֵינּוּ שְׂיֵהִיָּה גִידִין וְעַצְמוֹת דְּאָז דוּמָה לְמַת א"כ ה"נ גַּפְלָ שְׁלֹא נְקַשְׁרַת בְּגִידִין וְעַצְמוֹת לֹא דְּמֵי לְמַת, וְלֹא נְתַרְבָּה מְפַל אֵלָא פְּשַׁנְתְּקַשְׁרַת בְּגִידִין וְעַצְמוֹת וּמְשׁוּם הֵכִי ר"ל דְּהוּא דְּרַבְּנָן.

וְהַרְמְב"ם שְׁלַמַּד מְזַה גַּם לְנַפְלָ שְׁלֹא נְתַקְשְׁרוּ אַבְרָיו בְּגִידִין הוּא לְמַסְקָנָא דִירוּשְׁלָמִי דְּגַם זֶה דְּאוּרְיָתָא. ע"כ דְּגַם זֶה בְּכָלֵל רִיבּוּי דְּלָכָל גַּפְשׁ דְּמַרְבִּינּוּ כָּל מַה שְׁהִיָּה בּוֹ גַּפְשׁ חִיָּה, וְחִזְקוּשׁ אֶהְקָרְבָן עֲדָה דְּבַדְבּוּר הַמַּתְחִיל מְדַרְשׁוֹת הַנְּ"ל מְבִיא מְרַמְב"ם [רִישׁ פ"ב] דְּנַפְלָ וְלֹא רָאָה דְּשֵׁם מֵיָתִי לָהּ בְּפְשִׁיטוֹת מְקַרָּא.

וְהִי לֹא לְהַעִיר מְזַה אֶהְיָרוּשְׁלָמִי בַד"ה וְעוֹד הַנְּ"ל. וְעכ"פ לְדַעְתִּי דְּבָר זֶה פְּשׁוּט מְאוֹד דְּלֹא נְסַתְפַּק בִירוּשְׁלָמִי אֵלָא בְּהַאי גַּפְלָ שְׁלֹא קָרְשׁוּ אַבְרָיו וּבָא לְהוֹסִיף עוֹד בְּטַעַם הַסַּפְקָ בְּזֵה.

דְּהוּא ג"כ מְהָא דְּתַחֲלַת בְּרִיָּתוֹ בְּכַזִּית לַכּמ"ש דְּהוּא בְּקַשִּׁירוֹת אַבְרָיו בְּגִידִין וְעַצְמוֹת דַּס"ד דְּהוּא תַּחֲלַת בְּרִיָּתוֹ לְטוֹמָאָה פְּתַחֲלַת בְּרִיָּתוֹ דְּשַׁרְץ דְּמַקְמֵי הֵכִי לֹא חָשִׁיב בְּרִיָּה כָּלָל. וּפְשׁוּט מְדוּנֹתָנִין לְאָמוּ יְמֵי טוֹהַר וְהִיָּינוּ מִמַּתְנִי דְּשַׁפִּיר מְרוּקָם תַּשְׁבַּ לְזַכָּר וּנְקָבָה בְּגִידָה [כ"ד ב'].
[כ"ד ב']

ומהאי טעמא הווצרף תנא דמתני' ג"כ להשמיענו דחשיב בריה ומת לגילוח נזיר. ואפי' תימא דסברא ברוה הוא מ"ש בירושלמי למילף מימי טוהר.

מ"מ לא שייק דיקמון התנא על זה דהרי חזינו דר"י הנה ר"ל דהוא מדרבנן ובודאי צריק לפרש מפני הטועים דלא יוכלו ללמוד מהתם. ובלאו ה"נ דרף התנא לפרש כל דין במקומו ואין סומך על מה שגלמדנו מעצמנו בסברא מדין אחר שבמקום אחר.

ואע"ג דבמתניתין אמרו מת סתם ואי האי לאו ברייתו לטמא א"כ אינו קרוי מת כלל ומהכי תיתי גזע זה מלשון מת. י"ל דסמך דשפיר גזע מפת קושיא זו גופי' דמת למה לי ע"כ פא לרבות זה.

דבלשון חכמים ולשון בני אדם ידוע דקרו גם להאי מת דהא עכ"פ מדרבנן מטמא פמת גמור וכולי עלמא ידעי דכהן אסור לטמאות לו ודחשוב מת. ומית רא עכ"פ גזע דכונתו לזה לאשמעין גם לגילוח ואפי' יש בו פזית שפיר אצטריף להשמיענו.

דהרי ס"ד דלא מטמא מדאורי' כלל, ומיהו מ"מ הדין אמת דגם פזית בשור ממנו למה שכתבתי דמשפחת לה דיהיה בו ג"כ מטמא בטר דאשמעין דכל דנקרא מת דמטמא מגלח עליו ג"כ, ממילא גם מ"ש אח"כ וכזית מן המת קאי גם על מת כזה דרישא דעלה קאי, וכיון דהוא בכלל מת הוא ג"כ בכלל פזית מן המת, ואע"ג דאבר מן המת שישנו שם במשנה אח"כ לא קאי אהאי מת דרישא שלא נתקשרו אבריו בגידין דאין מגלח על אחר ממנו י"ל שאני שם דהפסיק בנתיים בפזית נצל ותרוך רקב לא קאי ארישיה אבל הכא אדסמוך לי קאי.

ומלשון הגמ' (שם נ' ריש ע"א) ועדיין יאמר על אבר ממנו מגלח על פולו לא כ"ש דדייק ממנו וכולו משמע לכאורה דפשיטא לי מלשון אבר מן המת סתם שא קאי אמת דרישיה, וכל דנקרא מת בכלל אבר מה"ח שאמר אח"כ גם פשאין בו פזית וע"כ אמרו בפשיטות על אבר ממנו כו': [קמג] וראיתי בהמאירי לשם [ריש דף מ"ט] פתב המת אף שאין בו פזית פשוט הוא דאף על אבר אחד מגלח אע"פ שאין בו פזית כמו שגבאר כ"ש כו' ע"ש.

משמע קצת דמפרש הקושיא מאבר מהמת דעלמא דכתב שם אח"כ על לשון המשנה שיש עליו בשור פראוי דר"ל להעלות ארוכה אף שאין בו פזית ע"ש. ואולי לא גרס תיבת ממנו רק בסתם על אבר מגלח.

ובירושלמי (שם ריש הל' ב"ן הלשון פן בסתם אבר מן המת מטמא כו' ע"ש ולא אמר ממנו. אבל גם בלשון המפרש [המכונה רש"י] שם ותוס' שם [מ"ט סוף ע"ב] ד"ה עדיין ובהר"ש וקרא"ש (בריש פ"ב דאהלות) איתא תיבת ממנו ומשמע דלא פריף מאבר מן המת דעלמא די"ל אבר שאני דחשיב אף שאין בו פזית.

דכל אברי אצבעות ידים ורגלים אין בהם פזית בשור כלל, אבל מת דתחלת ברייתו שאמרו בפזית י"ל כשאין בו פזית בכלולו לא חשיב. ועל זה דייק אבר ממנו כו' דהא מן המת סתם אמרו משמע כל מת שיהי' נהרי גם זה נקרא מת בלשון המשנה, ומ"ש המפרש שם ג"כ מלשון המשנה שיש עליו בשור פראוי ע"ש.

היינו דלא תימא דאין טוןמאת אבר אלא ככזית וכינן דאברים אין להם שיעור כשאמרו אבר מן המת ר"ל גם אבר ממנו, [נשוב מצאתי בספר מלאכת שלמה הנדפס מחדש [פריש פ"ב פ"ב דאהלות] בשם הר"ס [ה"ר סלימאן] פתב שאם כו' אמאי בעינן מת פולו כו' ומשום הכי כו' שפול אבר ממנו אין בו גידין כו' ע"ש.

מבואר דהוא מפרש הקושא באבר ממנו] ומוכח דמתסתם פולל כל דנקרא מת. והא דלא נתקשרו אבריו בגידין דהוא מת דמתני' אין אבר ממנו מטמא בכלל אבר מן המת.

הינו משום דלא חשוב אבר פולל בלא גידין ועצמות וכמ"ש תוס' שם [מ"ט סוע"ב] ד"ה אלא דלא מקרי אבר. אבל לעולם מת פולל הכל וא"כ כזית מן המת גם הך מת בכלל.

ומ"מ צריך למיתני מת אפי' יש בו כזית פנ"ל, דאי לאו הכי הוה אמינא דכשלא נתקשרו אבריו בגידין דאין על אבריו שם אבר אין על גופו ג"כ שם מת מן התורה לטמא דעדיין לא נגמר ברייתו ויצירתו פנ"ל.

ולא דמי לשאין בו כזית בשר דכל שנתקשרו אבריו בגידין הרי נגמר יצירתו. ואף דתחלת ברייתו של כל ולד יש בו כזית וזהו אין בו בשביל זה אין להחשיבו שלא נגמר יצירתו וכמ"ש לעיל בזה.

וכיוצא בו ברביעית דם דנתבאר לעיל ג"כ דהוא תחלת ברייתו של קטן. ומצינו ובפ"ב דאהלות מ"ב] דם קטן שיצא פולו ואין בו רביעית פלוגתא דרע"ק וחקמים אי מטמא.

והרי דמ"מ יש ג"כ במציאות קטן שנולד ונגמר ברייתו ואין בו רביעית דם וע"כ דהני פללי בטבעי היצירה הוא רק על הרוב: [קמד] ואיברא דראיתי במשניות דפו"ח עם כמה הוספות דיש שם תוס' ליקוטים מכמה ספרים שמביא שם מספר [לה"מ ליקוטי המשנה] שכתב דמשפחת לה זה פגון דנתמעט [דמו] ע"י חולי וחקלי מיתה ומצאתי פעין זה כזית רענן פירוש על הילקוט ע"כ.

אבל ספר לה"מ זה לא ידעתי מנו ודבריו בזה דברי הבבלי דכל טעמו דרע"ק דטמא בכ"ש לפי שהוא כל דמו, כמבואר בתוספתא המובא בהר"ש שם. ואם הי' בו רביעית ונתמעט על ידי חולי הרי אינו כל דמו שפבר נתמעט ונחסר ולא נחלקו בזה פלל.

ומה דנקט נמי דם קטן מבואר דר"ל דבקטן אף דתחלת ברייתו ברביעית זהו על הסתם וברוב ילדים ואפשר שיאירע פעמים א' הקטן ביותר מסתם כל ילדים ודמו מועט. אבל אי נחסר על ידי חולי זה ישנו בכל אחד גם בגדול ומאי נ"מ אי נתמעט מעצמו ע"י חולי או שהקטן לו דמו והשאירו פחות מרביעית ובדאי דלא עלה על דעת אדם בזה לטמא לפי שעתה הוא כל דמו, ואינו ענין לרוב בנין ורוב בנין עצמות שלמד מזה רע"ק בתוספתא [שם פרק ג'] המובא בהר"ש ע"ש.

ומצאתי הדבר מפונרש בילקוט [פ' חוקת סי' תשס"א] בשם ספרי זוטא בד"ה וכל אשר ומנין אף הנוגע בדם ת"ל או בדם (ט"ס הוא ונראה דצ"ל נפש אדם. ובהר"ש [פ"ב דאהלות משנה א'] העתיק תחלת לשון זה דהספרי זוטא ושם איתא ת"ל או והגהתי ג"כ בגליון גמרא שלי דצ"ל ת"ל נפש] יכול כל שהוא אמר שוב [חסר בזה לשון הכ' שרצה להביא על זה, ובהר"ש שם איתא שוב בדם.

ומלת בדם ע"כ ט"ס והי' נראָה דצ"ל אָדָם, וְכֹנְנָתוֹ לִקְרָא דְנִפְשׁ אָדָם דְנִפְשׁ הוּא הַדָּם וְאָדָם לְלַמֵּד עַל שְׂעוֹרוֹ בְּדָמוֹ שֶׁל אָדָם. אָבֵל מֵלֵת שׁוֹב מְגֻמְגָם וּמִינֹתָר לְפִי זֶה, דְּלִשׁוֹן זֶה מְשֻׁמָּעוֹ שְׁפָתוֹב דְּבָר זֶה שְׁנִית וְעוֹד הַפֶּעַם וּכְדֶרֶךְ שְׁאָמַר שֶׁם לְפָנָי זֶה בְּיִלְקוּט וּבִהַר"ש מֵהַסְפָּרֵי זוּטָא עַל בְּעֶצֶם ע"ש, וְלֹא עַל סִיּוּם לְשׁוֹן הַכְּתוּב שְׁמַבִּיא מְקוֹדָם.

וכ"ש לְפִי הַגִּיטָא בְּיִלְקוּט הַנֶּ"ל גַּם בְּתַחֲלַת דְּבָרָיו מֵלֵת בְּדָם דצ"ל אָדָם דָּאִין טַעַם כָּלֵל לְמֵלֵת שׁוֹב, וְנִרְאָה דצ"ל בְּנִפְשׁ הָאָדָם אוֹ מֵלֵת הָאָדָם לְבַד. ור"ל דְּמִקְרָא קָמָא דְנִפְשׁ אָדָם אִין לְדִיִּיק דְּמֵלֵת אָדָם הוּא לְעִנְיָן הַשְּׂעוֹר.

די"ל דָּאִתִּי לְאִפּוֹקִי בְּהֵמָה אָבֵל נְאֻמַּר שׁוֹב אַח"כ בְּנִפְשׁ הָאָדָם וּמֵלֵת הָאָדָם בַּה' הַיְדִיעָה מְשֻׁמָּע דִּהוּא לְשְׂעוֹרוֹ בְּדָמוֹ שֶׁל אָדָם וְהִינּוּ תַחֲלַת בְּרִיָּתוֹ שֶׁל קֶטָן כַּנֶּ"ל מֵהַתּוֹסְפָתָא, וְקֶטָן בְּן יוֹמוֹ נִקְרָא אָדָם כְּמוֹ שְׁפָתְבָתִּי לְעִיל, וְלְפִי שְׂיֵשׁ קֶטָן שְׂאִין בְּדָמוֹ רְבִיעִית וּמִשְׁכַּחַת לָהּ תַחֲלַת בְּרִיָּתוֹ בְּפָחוֹת, ע"כ אָמַר בַּה' הַיְדִיעָה דְּמִשְׁעָרֵינוּ בְּסֵתָם אָדָם הַיְדוּע.

דְּדָבָר זֶה שְׁלֵא יִהְיֶה בְּתַחֲלַת בְּרִיָּתוֹ רְבִיעִית הוּא מְקַרְה זָר שְׂיִאָרַע אִיזָה פַּעַם וְכָל אָדָם הַיְדוּעִים הוּא בְּרְבִיעִית וְנִרְאִיתִי בְּזִית רַעְנָן בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַיִּלְקוּט שֶׁם הִבִּיא גִיטָא הַר"ש וְכָרַב דצ"ל אָדָם וּדְר"ל קָרָא דָּאוֹ בְּעֶצֶם אָדָם דְּהִיל"ל אוֹ בְּעֶצֶם ע"כ.

וְלֹא הִגִּיהַ מֵלֵת אוֹ דְּבְרִישָׁא עַל פִּי דְּרָכּוֹ דְּכּוֹנֵן לִקְרָא זֶה וְהִבִּין דְּגַם בְּמֵלֵת אוֹ כּוֹנֵן לְהַדָּא אוֹ. אָבֵל הוּא תְּמוּהָ מְאוּד בְּעִינֵי מַה עִנְיָן דָּם לְכָאֵן וּמֵלֵת אוֹ דְּרִישִׁיָּה וּמֵלֵת אָדָם דְּבַתְרִיָּה אַעְצָם קָאִי וְהִכִּי רְמִיזָא כָּאֵן דָּם.

וּלְדַעֲתִי בְּרוּר לְהִגִּיהַ בְּזֶה כְּמוֹ שְׁפָתְבָתִּי] כְּמָה הוּא דָּמוֹ שֶׁל אָדָם שְׂעוֹרוֹ בְּבִינוּגִית [ר"ל לְפִי שְׂיֵשׁ דָּם קֶטָן פָּחוֹת מִזֶּה שְׂאִין בּוֹ רְבִיעִית וְה"נ יֵשׁ ג"כ שְׂיִהְיֶה תַחֲלַת בְּרִיָּתוֹ יוֹתֵר מִזֶּה וּמִשְׁעָרֵין בְּבִינוּגִי הִינּוּ בְּסֵתָם כָּל אָדָם וְכַנֶּ"ל דְּיִלְפִינוּ זֶה מַה הַיְדִיעָה.

וְעִי בַּהַר"ש שֶׁם לִיתָא מֵלֵת בְּבִינוּגִית] רְבִיעִית כּוֹ' וּמִנִּין אִתָּה מְרַבָּה דָּם קֶטָן כּוֹלוֹ [אע"פ שְׂאִין בּוֹ רְבִיעִית, זִית רַעְנָן] ת"ל נְפֻשׁוֹת (בְּזִית רַעְנָן לֹא פִירֵשׁ עַל זֶה כְּלוּם, וְנִרְאָה דצ"ל נְפֻשׁוֹת מֵת אוֹ נְפֻשׁ מֵת וְכּוֹנְנוֹ לִקְרָא דפ' אָמֹר אוֹ דפ' נְשָׂא, וְיִלְיָף מִמָּה שְׁנֵאָמַר שֶׁם מֵת וְלֹא אָדָם דְּקָאִי עַל דָּם אוֹתוֹ הַמֵּת דְּכֻשָׁהוּא כְּלָדָמוֹ מִטַּמ בַּכ"ש וְסִתְמָא כַרַע"ק.

וְלְפִי מַה שְׁפָתְבָתִּי לְעִיל דְּהַסְפָּרֵי זוּטָא זֶה הוּא הַמְּכִילְתָּא שְׁהִבִּיא רַמְבַּ"ם בְּהַקְדָּמָתוֹ. וְשֶׁם כָּתַב דִּישׁ מְכִילְתָּא שְׁחִיבָר ר' יִשְׁמַעֵאל וַיֵּשׁ מְכִילְתָּא דַרַע"ק.

אֲפֻשָּׁר דְּזוֹ הִיא דַרַע"ק וְשָׁנָה מְשֻׁנָּתוֹ. וְלְפִי זֶה ע"כ דצ"ל נְפֻשׁ מֵת דְּקָרָא דְנִפְשׁוֹת דְּרִישׁ הוּא לְרְבִיעִית מִב' מֵתִים אָדָּ בַתּוֹסְפָתָא [פָּרָק ג'] וּמוּבָא בַּהַר"ש שֶׁם הַנְּזָכָר לְעִיל מְפָרֵשׁ רַע"ק עֲצָמוֹ טַעְמוֹ דְּיִלְיָף מֵעֲצָמוֹת וְחֻכְמִים הַשִּׁיבּוֹ לוֹ עַל זֶה ג' תְּשׁוּבוֹת ע"ש.

וּא"כ אִי אֲפֻשָּׁר שְׂיִהְיֶה הָא דְּהִקָּא מְדַבְּרֵי רַע"ק דַּא"כ הִיל"ל שֶׁם טַעְמוֹ מְלִימוּד הַכְּתוּב. וְע"כ דִּהוּא הַמְּכִילְתָּא דַר' יִשְׁמַעֵאל.

וְכֵן הוּא לְפִי מַה שְׁפָתְבָתִּי לְעִיל דְּהַסְפָּרֵי זוּטָא חֲלָק מְכִילְתָּא דִּילָן וּמְכִילְתָּא שְׁלָנוּ הוּא מַר' יִשְׁמַעֵאל. כְּמִבְּרָאָר בְּתַנְחוּמָא [פ' בָּא רִישׁ סִימָן ה"ן דְּמַצִּיין שֶׁם מְכִילְתָּא דַר' יִשְׁמַעֵאל וְכָל הַכְּתוּב שֶׁם [בְּסִימָן ה' ו'] הוּא לְקוּחַ בְּקִיצוֹר וְדִילּוּג מֵהַמְּכִילְתָּא שְׁלָנוּ שֶׁם ע"ש וְלְפִי זֶה ר' יִשְׁמַעֵאל ס"ל ג"כ כַרַע"ק וְלֹא מִטַעְמִיָּה וַיִּהְיֶה תְּשׁוּבָה מִזֶּה לְדַבְּרֵי הַזִּית

רענון וזרע אברהם בפירוש לשון הספרי שיתבאר להלן דלפי דבריהם ישמעאל ס"ל פתקמים.

אף ע"כ לא כל המכילתא וספרי זוטא מר' ישמעאל שהרי מובא שם ושם הרבה מדברי תנאים מאחרים הרבה, וע"כ דנוספו הרבה דברים אח"כ וא"כ גם הסתומות דשם אפשר שנתוספו בהם אינה דברים מתנאים אחרים], יכול שאני מרבה חלה וקלה לו [ר"ל שהלה הדם על ידי החולי ונשאר כל שהוא והוא עתה כל דמו].

וכן פתב בזית רענון שם ד"ה שחלה ומחמת חליו נתמעט דמו ע"כ. וזהו כמו שפכתתי דמנפש מת למד לדם קטן וס"ד דהכי נמי לכל מת שנתמעט, דמו מרביעית כיון דהוא כל דמו מטמא] אני לא אמרתי אלא פי ימות דבריהם סחומים.

והזית רענון לא פירש על זה וכפי הנראה דט"ס הוא וצ"ל נפש מת והוא המקרא עצמו דמיייתי לעיל. וע"כ אמר לשון אני לא כו' ולא אמר ת"ל כו', לפי שאינו מקרא מקודש רק אותו שאמר מקודם מזה עצמו בא למעט שהוא דאמר דלא אמרתי כו' ר"ל דנפש מת ר"ל כל הדם הוא הנפש כולו של המת.

וזהו בדם קטן שלא היה בו יותר. אבל זה שהיה בו יותר רק שנסחר ונתמעט ע"י חולי הרי אינו כל דמו] ע"כ.

הרי מבואר בזה כמו שפכתתי. והגם דנתבאר דזה מדברי תנא אחר ולא מרע"ק עצמו. לא פליג לדינא וגם לטעמו דרע"ק בתוספתא הנ"ל הוא כן וכמ"ש לעיל. ומחבר הנ"ל נסתיע מדברי הזית רענון וכונן לדברי זית רענון שעל הילקוט הנ"ל ואזיל בתר איפקא. וטעה טעות גדול וסמיות עינים היה לפניו שלא השגיח בהפסק הציוויים שבין ד"ה דם קטן לד"ה שחלה. שיש שם ב' נקודות בינתיים וציון שושנה על התחלת הדבור כנהוג שם להבדיל בין כל דבור ודבור.

והנקודה אחר תיבת שחלה כנהוג בכל הספרים בתחלת דבור אחר המלה שעליו סובב הפירוש. ודימה שהכל דבור אחד לפרש דם קטן שאין בו רביעית דהוא ע"י שחלה ונתמעט דמו והוא פדבריו וממנו לקח לפרש כן, ולא עיין בילקוט דהנה רואה דשם ובדברי הזית רענון אדרבא מפני שהיה וכמו שנתבאר, והרי דמשפחת לה קטן שאין בו רביעית דם: [קמה] והנה מדברי התוספתא [פ"א א'] ד"ה כל שכתב דהא דאצטרף לרע"ק קרא דרביעית דם מב' מתים מטמא ורפגן מטהרי, היינו בבא מב' נפלים שאין בכל אחד מהם רביעית בתחלה ע"ש.

למדתי דדוקא בדם קטן שאין בו רביעית ס"ל לרע"ק דמטמא ולא בנפל. ומשים הכי נפל ולא קטן או סתם ב' מתים שאין בו רביעית בכל אחד, משום דהם באו לומר גם לרע"ק דמצרף קרא למעט ועל זה אמרו דמייירי באין בו רביעית בכל אחד בפני עצמו.

ור"ל דבזה כל אחד לבדו אינו מטמא כלל וע"כ ס"ד דלא מצטרפי ונהרי לרע"ק דם קטן שאין בו רביעית ג"כ כולו מטמא וא"כ אפתי קשה פשיטא כיון דכל אחד בפני עצמו טמא וטומאתו ושיעורו שנה דמצטרפי וע"כ אמרו בנפלים דבזה גם לרע"ק אין מטמא.

וטעם פשיטותם בזה אע"ג דטעמו דרע"ק נתבאר לעיל מהתוספתא דלמד מעצמות, והא ודאי דגם עצמות הנפל מטמאין כמו דאבר ממנו שיש בו גידין ועצמות וכזית מבשרו מטמא פניו דגם הוא נקרא מת וסתמא.

תנן שם וביריש פ"ב דאהלות] רוב בנגיניו ורוב מנגיניו של מת. מ"מ לא דמי לדם דשם עצמות הנפל הם כמו עצמות של בן קיימא ואם לא נגמר עדיין יצירת כל עצמותיו וחסר מרוב המניו או בנגין של עצמות בן קיימא באמת אין מטמא דלא עדיף מב"ק.

והכא בדם הרי שיעור רביעית הוא תחלת ברייתו של אדם דהיינו שיעור הדם של בן קיימא והנפל שלא פלו חדשיו ואין בו רביעית דם. הרי אין בו שיעור דמו של בן קיימא ומהכי תיתי ללמוד מעצמות שטימא.

ורק לדם קטן שאין בו רביעית יליף רע"ק שפירדהרי זה פלו חדשיו והוא בן קיימא שיוכל להתקיים ולחיות, ואף דרביעית הוא שיעור חיות האדם דכל אדם פשיפחות דמו מרביעית אינו יכול לחיות כנזפר לעיל מגמ' דשבת.

זהו פשיפחות ממה שהיה ונחלש גופו וג"כ לא ימות תיכף רק שיהיה פוחת והולך פח חיותו עד שימות אם לא יתנסף בו עד רביעית. אבל ודאי יוכל לחיות איזה זמן שהרי בן ח' דסתמו אין בו רביעית דם שהוא תחלת ברייתו של אדם ברוב ולדות ומ"מ יוכל לחיות עד ל' יום.

ובן קיימא שפלו חדשיו ונגמר גידול חיותו בכטן שפיר יתקיים אף שבלידתו עדיין אין בו רביעית. אחר שיינק איזה ימים מחלב אמו שהוא דם הנזפר יתנסף דמו ויהיה רביעית, ורז"ל למדו מבנפוש האדם דשיעורו בתחלת ברייתו של אדם.

ושיעורו ברביעית כנזפר לעיל מהספרי זוטא תהו לענין כלל שיעור טומאת דם שהוא בתחלת ברייתו של אדם. הלכו אחר שיעור הבינוני שהוא ברוב בני אדם אבל ולד זה שהוא אדם בן קיימא ותחלת דמו דפחות הרי יש בו שיעור נפש האדם ותחלת דמו דידיה. משא"כ נפל דלא נגמר עדיין חיותו ואין בו עדיין כל דמו שיהיה בו פשיגמר חיותו. וכיון שאין בו רביעית הרי אין בו שיעור תחלת דמו של אדם כלל.

ואף דיש בו פשיעור של קטן שאין בו רביעית. אותו קטן הרי יש בו תחלת ברייתו דידיה והוא שיעור נפש האדם דידיה משא"כ הנפל שאין בו רביעית דאין בו שיעור תחלת ברייתו דידיה ולא דבינוני דעלמא, ואפי' בן ח' אף שיוכל להתקיים ל' יום ואמו שוחה עליו ומניקתו [פלשון הגמ' שבת קל"ה א'] לא יועיל לו יניקתו להוסיף בו דם וחיות כלל פניו שלא נגמר חיותו והוא מתנונה והולך עד שימות.

ומשום הכי בדוקא נקט רע"ק דם קטן: [קמו] וראיתי במשניות החדשים הנ"ל מביא מספר רל"מ [רץ למשנה] ב' תמיהות קיימות לדעתו בזה על דברי רע"ק נחכמים בתוספתא שם ע"ש. וספר זה לא ידעתי מנו והקושיות אינם פלום.

דמ"ש דלא הבין ראית רע"ק מעצמות דשם הטעם דברוב בנגין ורוב מנין נזפר שהוא עצם אדם כמ"ש הרמב"ם ובפירושו המשנה שם מ"א] ע"ש. ובאמת עיקר הראיה הוא

ע"פ דברי רמב"ם הנ"ל דשיעור זה נלמד מבעצם אדם דאי הנה שיעור זה הלל"מ בלא טעם מה שינה ללמוד משם לדם ושם הכי גמירי.

ובספר משנה אחרונה שם כתב דסברת רע"ק צ"ע אמאי קרי לרובע שיעור מיוחד קאי על דברי הרע"ב דפירש פן טעמו דרע"ק והוא לקוח מדברי הרמב"ם שם בפירושו המשנה ע"ש [יותר מרוב בנן ע"ש].

וכפי המובן לכאורה הוא קושיא נכונה דבשלמא פולו לאו שיעור הוא אלא מסברא דבכולו אין צריף שיעור שפיר יש ללמוד גם לדם. אבל רוב בנן ורוב מנן היא שיעור מיוחד כמו רובע ובין שיהי' הלל"מ או משום דניכר תמונת אדם אין ללמוד מזה לדם.

וזה מעין קושית ספר רל"מ הנ"ל. וע"ש שנדחק בזה בדברים שאין בהם ממש.

דמ"ש דרוב בנן (ורוב מנן) אין שנה בקטן וגדול. כפמ"ש בבבאור הקושיא לא ידעתי מאי נ"מ אם שנה או אינו שנה, מ"מ הוא שיעור מיוחד שאמרו בעצמות ולא אמרו בדם ומהכי תיתי ללמוד זה מזה.

ובלאו ה"נ דבריו ליתא, דמה בכך דאין שנה בכמות ושיעור זה הוא במנן האברים ובבנן היינו גודלו בבנן הגוף ובשוקים ויריכים ושיעור דמנן ואיברי הבנן שנים בגדול וקטן.

ואף דאין פחות שנה פמידת רובע השנה בכמות. הרי לא שיערו ביה בכמותו.

ואף אתה אמור בשיעור הרובע שהוא בכמות שאינו שנה בגדול וקטן פשיעור מנן האברים שיפסו בשיעור זה. אבל שנה הוא בכמות שבזה הוא אותו שיעור וה"נ בשיעור דמנן ובנן וכמ"ש: [קמז] אבל באמת בלאו הכי דברי התוספתא שם אין להם מובן כלל מ"ש רע"ק שם מה עצמות אע"פ שאין בו רובע כו'.

והרי בעצמות שאין בהם רובע אמר רוב בנן ורוב מנן ולא פולן, א"כ אי משם בא ללמוד לדם נימא גם בדם פשיצא רובו ואין בו רביעית טמא. דלא אמרו שיעור רביעית אלא במקצתו ומיעוט דמו ולא ברובו.

וכמו השיעור רובע דעצמות שהוא בדליפא רובו. ואין לדחוק ולומר דאין ה"נ מ"ש רע"ק שפיצא פולו לאו דוקא הוא והוא הדין לרובו דבכל התורה פולה רובו פכולו.

דא"כ מה השיבו לו חכמים שם על זה לא אם אמרת בעצמות שהרי רובן טמא בלא רוב כו' אי רע"ק בא ללמוד באמת מזה דגם בדם רובו שאין בו רביעית טמא. ותו דבסיום הך ברייתא דתוספתא מבואר בהדיא דאמר רע"ק דלא אמרו אלא פשיצא פולו ולא חסר אפ"י טיפה ע"ש.

וצריף בבאור איך למד זה מעצמות, ובספר זר זהב מהגר"א על התוספתא שם פירש ומה עצמות אם ליקט עצמות כל הגוף של קטן כו' ועל זה השיבו כו' שפן רובן כו' וכ"ש פולן תאמר בדם כו' אלא ברביעית ולא רובו וכן פולו ע"ש, ונכפלו דבריו אלו בספרו אלי' רבא על המשניות שם ע"ש.

ולא הבנתי דברים אלו כלל אנה מצא זכרון טומאה זו דעצמות של קטן כולם שממנו למד רע"ק ושהם השיבו על זה מטומאת רובן ונהרי בעצמות לא נזכר אלא טומאת רובן. וכן הוא מבואר בפירוש המשנה לרמב"ם ובהרע"ב דמטומאת רוב בגנו ורוב מגנו דעצמות הוא דיליף.

וגם במה דמפרש בתשובת החכמים, הנה שם אמרו דג' תשובות השיבו ותשובה ב' לא אם אמרת בעצמות שמיעוט עצמות טמא ועצם פשעורה כו' ע"ש. והמפרש לא פירש כלום מה פונוו בהך מיעוט עצמות טמא שאמרו.

וכפי הנראה ע"כ הפונה בזה על שדרה וגולגולת דמטמאין גם כשאין בהם רובע אף דהם רק מיעוט עצמות ולא רובן. והנה עשו מזה תשובה אחרת בפני עצמה ובשלמא עצם פשעורה ניחא דאינו ממין הטענה הקודמת דשם אתו עלה בתורת טעמא דאם רובו טמא כ"ש כולו.

ונה לא שיניף בעצם, פשעורה דטומאתו רק במגע ומשא ולא באוהל, ולא שיניף לומר על זה וכ"ש כולו דהוא טומאת אוהל רק הוא בדרף פרקא בעלמא, שאין ללמוד מעצמות דיש בהם עוד חומרא אחרת.

אבל הא דמיעוט עצמות לפי מה שפכתתי דר"ל שדרה וגולגולת הם מטמאים באוהל, ולא הי"ל לחברו בתשובה זו עם עצם פשעורה רק בתשובה הקודמת שרובן טמא הי"ל באפי' מיעוטן בשדרה וגולגולת וכ"ש כולו.

ועי' בספר משנה אחרונה שם מפרש תשובה זו דחכמים שפוננו לקושיתו הנ"ל, והוא על פי דרכו בדברי ר' עקיבא ויכבר נתבאר דאין בו ממש וצריף להבין מקודם דברי רע"ק, ולפ"ד טענה זו דחכמים חזקה.

וממה שכתב הרע"ב וכן בפירוש הרא"ש בדברי חכמים תשובה ג' דידהו דהיא החזקה מכולם והראשונות פרכות בעלמא וגם בתשובה ג' דחכמים בתוספתא שם יש לדקדק במ"ש שם תאמר בדם שאנו אומרים שאם נשתייר הימנו טיפה כל שהוא טהור.

וכפי המובן דקאי אהאי דדם קטן, ולשון שאנו כו' טהור מבואר דלענין הדין דטהור אמרו שהם אומרים כן [ולא כלשון הרע"ב שם ועי' בס' משנה אחרונה שם] וקשה הרי הם סוברים דאפי' יצא כולו ולא נשתייר כלום שהוא טהור ומה הלשון אומרת שאנו כו' שאם נשתייר כו'.

ותו יש לדקדק שהרי למעלה בתשובה הראשונה אמרו בפשיטות תאמר בדם כו' ופשיטא להו דרובו בדם טהור דגם רע"ק לא אמר אלא כולו ולמה כאן בחסר טיפה כל שהוא אמרו לשון שאנו אומרים.

והיכי דבעינו כולו ולא סגי ברוב מה טעם לחלק בין חסר מעט או הרבה פיון דליכא כולו. ובמשניות הנ"ל קושיא ב' דספר רל"מ הנ"ל הוא על טעם זה דחכמים שכתבו הרע"ב שם, הקשה דהא יכול רע"ק לומר דדם קטן שיצא רובו ג"כ טמא כבעצמות והניח בצ"ע ע"ש.

וכאן לא קשה מידי דלשון התוספתא שאנו אומרים כו' ואמרו טעם זה לדידהו ולשיטת עצמם. והרע"ב שפכתב טעם זה היינו משום דרע"ק הודה להם שם בזה ואמר אף אני לא אמרתי כו' ודיצא פולו דוקא אמר.

אבל הי' לו להקשות זה ארע"ק למה לא אמר גם ברובו וגם על טעם ראשון דחכמים הנ"ל שאמרו פן בפשיטות ולא שהם אומרים פן פנ"ל: [קמח] ולבוא לביאור הדברים בזה. הנה הרמב"ם בפירושו המשנה שם מ"א] פתב דטומאת העצמות נלמד מבפצם אדם שיראה בהפצם תמונת אדם.

ונהו טעם טומאת השדרה והגולגולת וכו' ג' השיעורים שאמרו שם אח"כ יראו בכל אחד מהם שהוא עצם אדם. וע"ש חשב השלשה שיעורין, ובשיעור הראשון הלשון משונבש.

והמכונן מוכן מדבריו אח"כ דר"ל עצמות רוב הבנין [ומ"ש בו עם האדם אשר הוא עצמו. אולי צ"ל רוב בנין האדם אשר הוא קומתו ועי' בכ"מ שיתבאר להלן] שיש בהם מרובע ולמעלה, והב' עצמות רוב בנין והוא קכ"ה פרכים ויהיו מרובע ולמעלה.

והג' עצמות רוב בנין ורוב בנין יחד ואפשר זה ר"ל שלא יהיה רובע ברוב בנין ורוב בנין בגופל ע"ש, ופשוט לשון המשנה שם משמע פן דמ"ש רובע עצמות מרוב בנין או מרוב בנין, משמע דר"ל שיהיה הרובע ע"י עצמות רוב בנין או רוב בנין והם ב' שיעורים דפליגינהו בתרתי.

ומה שכ' אח"כ רוב בנין ורוב בנין כו' הו' דורוב בנין ו' החבור והוא שיעור אחד בשניהם יחד, והוא ג"כ דברי המפרש [המכונה רש"י] בגזיר [נ"ב ב'] ד"ה וב"ה שפכתב דרובע משאר [ר"ל שאינו מרוב בנין איברים שאין רוב בנין או רוב בנין אין מטמא באנהל ע"כ.

וכן משמע דברי הר' עזריאל המובא בפשיטה מקונצת שם ד"ה ת"ש וד"ה שמאי ע"ש ובפני הראב"ד [פ"א דעדות מ"ז] ע"ש. וקצת משמע פן מפירוש הרא"ש באהלות שם שפכתב על שדרה וגולגולת הטעם שתבנית האדם נקפרת בהם כו' ע"ש ולקוח מהרמב"ם ועל אינה לא פירש פלום.

משמע דמפרש דברוב ר"ל רוב בנין אורוב בנין וברוב בנין או רוב בנין ודאי נקפר ג"כ תבנית אדם ולא צריך לפרש. ומה שהצריכו בזה רובע הי' אפשר לומר דהוא כפי שיהיו העצמות גדולים קצת דאז נקפר גם ברוב בנין לבד או רוב בנין לבד וברוב בנין ורוב בנין יחד אפי' קטנים נקפר: [קמט] ויש לעיין מהא [דסופ"ב דאהלות מ"ז] רובע עצמות שנדקדקו ואין בכל אחד פשעורה דחכמים דקיי"ל פנותיהו מטמאין באנהל וכשנדקדקו כ"כ ודאי אין נקפר בהם עוד תמונת אדם.

ואולי י"ל דדוקא אמרו רובע עצמות שנדקדקו דמשמע שהיו פבר רובע עצמות יחד ונחלה טומאה ואין נפקע עוד ע"י שנדקדקו. ועל דרך מה שא' [שם ריש פ"ג] דכל המטמאים באנהל שנדקדקו חכמים מטמאין, ואין ה"נ אם נתנדקדקו כל עצם לבדו ואחר הדקדוק נצטרפו לרובע דאין מטמאין, אבל אין בזה טעם כ"כ דמה בכך דהי' טמא תחלה שאז היה נקפר לעצם אדם פיון דעתה אינו נקפר לעצם אדם.

וי"ל דזה דמי לאמה"ח שפחלק לב'. דקיי"ל כת"ק שם ובסוף פ"ב] דטהור פיון דהשתא לאו אבר הוא ורק ר"י הוא דמחלק שם בין פשפא מהטמא ע"ש ולא קיי"ל פותיה, וע"ש בספר משנה אחרונה הנדפס מחדש [שם ובגריש פ"ג] דהוא הדין ג"כ לאבר מן המת מהאי טעמא דאינו עוד אבר כברייתו ע"ש.

[ובס' תפ"י שם יש סתירה ממה שכתב בפנים למה שכ' בהלכתא גבורתא שלו שם ע"ש]. והכא עדיף טפי דאף לר"י שם י"ל דוקא שם דבצירופן הוא אבר כברייתו, אבל הכא פשנדקדק כ"כ גם בצירופן אין נזכר כלל שהם עצם אדם.

ועוד דלפי זה ברוב בגין ורוב מנין שנדקדק ואין בו רובע ג"כ ראוי שיטמא ומתניתין לא אמר אלא רובע עצמות, ואף די"ל דתדא נקט ונקט רובע דהיא קמייתא [שם משנה א'] והוא הדין לאידך.

וכ"ש נמי י"ל דהוי לרבנן דרוב בגין ורוב מנין שאין בו רובע משמע דעדיף מרובע עצמות. אבל ראיתי בהמאירי נזיר [ריש דף מ"ט] בגריש המשנה הב' ד"ה על אלו.

כתב דברוב בגין או רוב מנין מגלח אע"פ שאין רובע הואיל ולא נדקדקו העצמות אלא עומדים בעינם ע"כ. והוא סבור דרוב בגין או רוב מנין ולא בעינן תרנוייהו, ועכ"פ הנה הי' פשוט בעיניו דרק רובע הוא גם פשנדקדקו אבל טומאת רוב בגין ורוב מנין פשאיין בו רובע אינו אלא פשהם בעינם והיינו משום דאז נזכר בהם צורת אדם: [קנ] ובעיקר הדבר הרמב"ם בחבורו [פ"ב מהל' טו"מ הל"ח] כתב עצמות המת כו' אם נפרת בה [צ"ל בהם] צורת עצמות נראה דחסר מלת האדם] הרי אלו כו' שאני קורא בהם עצם אדם ואלו הן כו' השדרה והגולגולת ורוב בגיניו ורוב מניניו וכו'.

ובהל' ט' כתב שאר עצמות המת שאין בהם רוב מנין ולא רוב בגין ולא שדרה וגולגולת שלימין אם היה בהן רובע כו' ע"ש הנה תפס בכאן שיטה אחרת בחשבון ג' שיעורים הנ"ל דמפרש סיפא דרוב בגין ורוב מנין הוא כמו או רוב מנין ובחד רוב סגי להיות נקרא עצם אדם גם בליכא רובע והם ב' שיעורים ושיעור דרובע עצמות הוא בדליכא שום רוב והוא שיעור אחד הג', ובכ"מ שם הביא פן גם מפירוש המשנה מונה והוקשה לו דהוא נגד פשט לשון המשנה דאהלות ועדיות, ועי' שם שנדחק לפרש לשון המשניות בדברים שאין מובנים יפה להעמיס פן בלשון המשנה.

גם מה שכתב שם בסוף דבריו פלומר אע"פ שהוא משאר עצמות זולתם. לשון זה שייך על רוב בגין שהוא מעצמות הקטנים שאינם מקלל עצמות דרוב בגין.

אבל על רוב מנין מה שייך לשון עצמות זולתם, ונהרי כל העצמות בכלל המנין דרמ"ח ויכולים להיות מקלל מנין דכ"ה שהוא רוב מנין. וחדוש עליו שלא הביא בזה דברי הר"ש שם באהלות שכתב בד"ה רובע עצמות מרוב המנין פלומר אע"פ דליכא רוב מנין ולא רוב בגין ע"כ.

הנה מבואר דהוא מפרש פן וכתב פלומר ר"ל דאינו פמוכן מפשטיה. רק מ"ש מרוב מנין נראה דמפרש דר"ל מקצת רוב מנין ולא כל רוב מנין, וכן מרוב בגין מקצת רוב בגין ולא רוב בגין פולו כבסיפא.

והרא"ש בפירושו דרפ"ו תמיד לקצר פירוש הר"ש ולהעתיק דבריו פידוע ובכאן לא כתב לשון זה שהיה צריך לפרש אם היה מפרש כדבריו דלא נטעה, מזה משמע ג"כ כמו שפתיבתי לעיל דבכאן נגרר אחר פירוש הרמב"ם שכן הטעם שכתב בשדרה וגולגולת הוא ממנו פנ"ל, והיה לפניו ג"כ הנוסחא שבדפוס והוא הנוסחא עתיקתא, ובאמת הנוסחא המוגה שבדפוס הוא משונה הוא משונה לגמרי מנוסח הדפוס ואינם שינויים קלים שיוכל לתלות בט"ס.

וע"כ דבגוף פירוש הר"מ עצמו היה ב' הנוסחאות דתחלה פירש כפשט הלשון, ואח"כ במהדורא בתרא הדר ביה ותיקן הנוסחא אחרת שבדפוס משנה. ומעתיקי פירוש המשנה ללשון הקודש בזמן הרשב"א היל' להם תחלה המהדורא קמא והעתיקה ואח"כ הגיע לידי המהדורא בתרא וחרו להעתיק גם אותה הנוסחא בהעתק אחר ולפני המדפיסים וכן לפני הרח"ש היה המהדורא קמא], וכן כתב גם בפירוש הרע"ב שם [ופירושו היה ג"כ בידי הכ"מ שמביא ממנו שם רפ"ג ונזכר לעיל] רבותי פירשו [תלה ברבותיו ובכמה מקום מעתיק מדברי הר"ש בסתם, לפי שבימינו כבר נדפס פירוש המשנה לרמב"ם וראה הנוסח שבדפוס דמפרש בענין אחר.

ואפשר ג"כ דעל ישוב משמעות לשון המשנה דלא נתפרש בהר"ש כתבה בשם רבותיו [שהו מועטין מהיות בהם רוב מנין ורוב בנין ועי' שם סיום הלשון אע"פ כו' הוא מהר"ש] ע"ש. ומה שהוצרך לפר זה אע"ג דמוכן מעצמו כיון דנתן השיעור רק בכמותן במדה סתמו בפירושו דאין נ"מ במספר העצמות וגודלן ועוד דנלמד מס פא דרוב בנין ורוב מנין אף שאין בהם רובע ואפשר לומר קצת דאצטרף דרוב בנין הוא אברים גדולים ורוב מנין היינו אברים קטנים כמ"ש בנזיר נ"ב ב'] ובתוספתא [פ"ג דאהלות] ומוכא בהר"ש [שם בפ"ב].

ואשמעין רבותא בכל חד דבמקצת רוב בנין שהם עצמות הגדולים יהי' שיעור רובע במספר מועט מהם ואע"פ שהם עצמות מועטים סני מדת רובע לטמא במקצת רוב מנין שהם עצמות הקטנים צריך ג"כ למדת רובע אף שהם יעלו למספר הרבה עצמות אפי' הכי לא סגי בפחות מרובע ובספר מלאכת שלמה הנדפס מחדש שם כתב בזה פירוש מחודש שאין לו חבר.

ומה שכתב מסוף הפרק ע"ש מלבד דשם הם דברי יחידאה ר"י וחקמים פליגי עלי', בלאו הכי אין לו ענין לכאן כלל דשם נחלק וב' החלקים לפניו באוהל וס"ל דמצטרפים כשהי' כבר טמא אבל להיות החלק לבד מטמא זה לא אמר אדם.

ונראה דכוננתו רק להביא דיש חילוק בין הבא מהטמא, וכעין זה בפ"ו דעדיית משנה ב' ובתוספתא שם [סוף פרק ב'] הנזכר לעיל דיותר יש לטמא בפורש מהטמא אבל אינו ענין לזה ואין בו טעם כלל]: [קנא] ובפירוש המשנה להרמב"ם בעדיית שם [בפרק א' משנה ז'] כ' וב"ה מתנים בזה כו' שיהיו באותו הרובע עצמות מיותר [צ"ל יותר או לעיל מה שכתב באותו צ"ל אותו] מא' ולא יהי' רוב במנין או בשיעור [ר"ל במדת גובה קומתו והוא הבנין] ע"כ.

הנה פאן מפרש ג"כ דמרוב ר"ל מקצת מהרוב, ופירש בדבריו מה שהוצרך לוומר זה דהוא לאפוקי מדשמאי שם דאמר אפי' מעצם אהד ועל זה אמרו ב"ה דבעי' מרוב כו'. וממה שהקדים בדבריו המגן נראה דכן הי' גירסתו במשנה שם רוב מגן מקמי רוב בגין וכו' מתבאר מדברי הר"ש הנזכר לעיל שהי' בגירסתו פן גם באהלות שם.

ופתח בהם שהם עצמות קטנים והם ע"כ הרבה ברובע ואי אפשר מעצם אהד ואמר אח"כ או מרוב בגין להקישו לרוב מגן שאע"פ שהם גדולים צ"ל מקצת מהרוב דהיגו עכ"פ יותר מאהד. וחדוש על הכ"מ שהוקשה לו מעדיות ולא הביא מדברי רמב"ם בפירוש המשנה שם.

[ואלו ראה דבריו לא הי' צריך למ"ש (שם הל' י') דמשמע דשמאי יחידאי ולבוא ממשמעות ולרמב"ם הנ"ל דברי ב"ה מרוב כו' הוא לאפוקי מדשמאי ופשיטא דהלקה כב"ה נגד שמאי, וכמו שסיים בפ' המשנה שם ועוד דגם סתם משנה דאהלות הנ"ל דאמר ג"כ מרוב כו' כב"ה הוא דלא פשמאי], ומה שכתב הכ"מ להקשות מדר"י בגזיר שם ע"ש, י"ל דהנה הרמב"ם בפירוש המשנה שם מפרש דברי ב"ש מב' ומג' אמתים קאי ולא אעצמות, וי"ל דהא בהא תליא דאם דברי ב"ש הוא מב' וג' מתים מה שאמרו ב"ה מן הגויה היגו גוף אהד ולחלוק אב"ש וכמ"ש הרמב"ם שם, וע"כ שפר יש לפרש סיום דברי ב"ה פנ"ל, אבל אי נפרש דברי ב"ש אעצמות מלבד דאי נפרש דברי ב"ה פנ"ל.

הרי ע"כ דסיוס דב"ש נמי מצרכי יותר מאהד ואיך שנאום במחלוקת [וזהו לפמ"ש התוס' נזיר שם ד"ה וב"ה דלר"י מא"ח ומא"ח ואלא פליגי וכן פתב בפשיטה מקובצת שם בשם ה"ר עזריאל, ק פתב ג"כ הרמב"ם בפירוש לעדיות שם יעו"ש על זה דהשומע טעה ע"ש, ולכאורה ממ"ש ר"י וב"ה אומרים כו' מרוב מגין הואיל כו' דלאיזה צורך פירש זה הי' נראה דגם הוא מודה דפליגי, ומ"ש דהם אהד היגו ברוב בגין.

אבל מה שהוסיפו ב"ה רוב מגין בזה פליגי דב"ש אומרים דנקא עצמות גדולות דרוב בגין אבל מרוב מגין שהם עצמות קטנות. ולפי זה גם לפמ"ש י"ל דמחלוקת דב"ש וב"ה הוא בעצמות קטנות שמרוב מגין.

ומדויק ביותר דברי ב"ש דאמרו מב' או מג' דב' למעט אהד וג' למעט יותר מזה. דס"ל דוקא עצמות גדולות שמרוב בגין דמחזיקים ב' אי ג' רובע ולא קטנות מזה.

וב"ה מוסיפין גם הקטנים שמרוב מגין, אבל הרי הראשונים תפסו בפשיטות דרי"ל לא פליגי פלל. ואפילו תימא דמשמע להו פן מדאמר ר"י דדברי ב"ש וב"ה אהד מ"מ אדר"י גופיה קשה מנ"ל דברוב מגין לא פליגי.

וע"כ דלא משמע לי' שיהי' רוב מגין עדיף לב"ש מרוב בגין. וכ"ש לפ"מ שכתבתי דלא מסתבר פלל לוומר דיהיו ב' עצמות גדולים המחזיקים רובע עדיפי מהרבה עצמות קטנים ואדרבא איפכא מסתברא, וכמ"ש לעיל דיותר ראוי לטמא בהרבה עצמות קטנים] בלאו הכי ג"כ לפי זה צריך לפרש מ"ש מן הגויה אהעצמות קאי, וכמ"ש התוס' נזיר שם ד"ה

ת"ש ובשיטה מקונצט שם בשם הר' עזריאל ובהמאירי [שם ריש ע"ב] ד"ה רובע דר"ל מעיקר הגויה והגוף מרוב בנן כו' ע"ש.

וא"כ ע"כ לפרש רוב בנן ורוב מנן, דאי רק מקצת ואיזה שיהי' אינם עיקר הגוף. ואין לומר דמן הגויה הוא תנאי נוסף שיהי' מקצת רוב בנן או רוב מנן ונקא איברים מעיקר הגוף.

ועל דרף שפתב הראב"ד בפירושו לעדיות שם דמן הגויה ר"ל מירכיים ולמעלה שאין יכול לה ות זולתם ע"ש. וא"ש ג"כ דפליגי על ב"ש דהם אמרו מאיזה עצמות שיהיה.

דזה אינו דא"כ סתם משנה דאהלות דלא תני מן הגויה הוא כב"ש, וזה זר דיסתום דלא כב"ה] ואפשר דמשום הכי גם ראב"ד הדר בי דהרי שתיק לרמב"ם [שם בהל' ט"מ] בזה, ונדוע דבכל מקום שלא השיגו שתיקתו פהודא וס"ל פותיה, וצ"ל דבפירושו מפרש אליבא דר"י בתוספתא וברייתא דנזיר.

וסתם משנה דאהלות דלא פותיה. ומפרש פלוגתא דב"ש וב"ה בענן אחר.

וע"כ האי מן הגויה בענן העצמות קאמר מ"ש אחר פ"כ מרוב בנן או מרוב מנן פרושי הוא דקמפרש מאי ניהו מהגויה ועיקר הגוף. ומשום הכי לא קשיא מה דלא אמר זה באהלות.

דרך הכא משום דב"ש אומרים מן העצמים ומפרש דהיינו מב' או ג' אמרו הם דהוא מהגויה ומפרשו לה. ובאהלות סגי בזה שאמרו מרוב בנן או רוב מנן דהיינו מהגויה ומעיקר הגוף ומוכח דלאו מקצת קאמר: [קנב] וי"ל דהרמב"ם הכריחו לפרש במשנה שם דב"ש לא קנימי אעצמות אע"ג דבברייתא דנזיר ר"י מפרש לה אעצמות.

דיש שינוי בברייתא שם מבמשנה דעדיות בדברי שמאי, דבמשנה שם איתא סתם מעצם אחד משמע איזה שיהיה וא"כ אי דברי ב"ש הוא אעצמות ואמרו מב' או מג' הוא לאפוקי מדשמאי וזה זר שישלקו על שמאי רבם.

והגם דנמצא פמה תנאים ואמוראים תלמידים חולקים על רבם וכמ"ש בפסקי מהרא"י המובא ובי"ד סי' רמ"ב] ע"ש. בהג"ה, ועי' באר שבע בחידושי [לפרק חלק ק"י א'] ד"ה פל החולק ושאלת יעב"ץ [חלק אי סי' ה'] באורף בזה.

מ"מ כפי הנראה בזה מסברא רחוק לומר פן לגבי ב"ש דמה שנתניחו על שם שמאי מסתמא דדבריו הוא קבלה מרבו, ואי הוא מדברי עצמם ושחולקים על רבם בזה. הי"ל להזכיר שמות האומרים ולייחס הדברים על שם עצמם ולא לקרותם ב"ש.

וכיוצא בו ג"כ פתבו תוס' [יבמות קי"ז א'] ד"ה לב"ה בפשיטות, ולכך הקשו מזה דאי אפשר שחלקו ב"ה על הלל רבם ע"ש, [ומיהו בתוס' [פתובות נ"ג סע"ב] פתבו דשמא פליגי ע"ש. אבל גם הם כ' בלשון שמא ועל צד הדוחק, ומר"י ברלין בגליון ביבמות שם ציין לתוס' פתובות והוסיף לציין לתוס' נדה י"ד רע"ב] ד"ה מאי.

וראיתי בספר יד מלאכי [אות קכ"ה] פתב ותוס' נדה הנ"ל שהוא נגד תוס' יבמות ע"ש. ולדעתי פשוט דאינו ענן לזה ותוס' דיבמות לא אמרו אלא משום דקרי להו ב"ה וכמו שכתבת ותו יש לדקדק אם דברי שמאי הם גם בענן זה עצמו שפא לחלק על דברי

שְׁנֵיהֶם לְמַה הַקָּדִים דְּבָרֵי תַלְמִידָיו לוֹ, וְהֵי"ל לְשָׁנוֹת דְּבָרָיו רֵאשׁוֹנָה וְהֵי"ג כְּבִזְהַר הַדְּבָרִים סְדוּרִים פְּרָאוּי דְּהוּא הַמְחַמֵּיר מִפְּנֻלָּם דְּאַפִּי מְעַצֵּם אֶחָד טָמֵא וּב"ש אוֹמְרִים דְּנֻקָּא מִב' וּב"ה מְקוּלִין טְפֵי דְּנֻקָּא מְרֻב בְּנִין אוֹ רֻב מְנִין, וּבש"מ שְׁם ד"ה שְׁמַאי בְּשֵׁם ה"ר עֲזַרְיָאֵל כְּתִב פְּלִיג אֶתְלַמוּדָיו וְהֵי דְּאַקָּדִים מְיֻלְתֵּינְהוּ לְמִילְתֵּיהּ מְשׁוּם כְּבוֹד ב"ה דְּמִסְתַּמָּא מְהַלֵּל רַבָּם קַבְּלוּ ע"כ.

וְלֹא זְכִיתִי לְהַבִּין דְּבָרִים אֵלּוּ דְּהָרִי פְּכָר הַקָּדִים דְּבָרֵי תַלְמִידָיו לְד' ב"ה וְלְמַה יְחֻוּשׁ לְהַקָּדִים דְּבָרָיו, וְגַם פְּכָר שְׁם בְּרִישׁ עֲדִיּוֹת בְּג' דְּבָרִים שְׁנֻחַלְקוּ שְׁמַאי וְהַלֵּל, בְּב' הָרֵאשׁוֹנִים הַקָּדִים דְּבָרֵי שְׁמַאי לְדְּבָרֵי הַלֵּל עֲצָמוּ וּכ"ש שְׁהֵי"ל לְהַקָּדִים לְב"ה דְּבַכ"מ מְקַדְּמִין ב"ש לְב"ה.

וְעֵי תִּיּוּט [פ"ג דְּסוּפָה מ"ט] ד"ה וּב"ש וְגַם ב"ה עֲצָמָן הָיוּ מְקַדְּמִין דְּבָרֵי ב"ש כְּמ"ש בְּעִירוּבִין [י"ג ג' סוּף ע"ב] וְעֵי בְּתוּס' תְּחִיבָה [ט"ז סוּף ע"א] ד"ה שְׁנֵינִים [וְעֵי בְּתִיּוּט שְׁם [פ"ב סוּף מ"ב] הָעִיר מְעַדִּיּוֹת [שְׁם מְשֻׁנָּה ג'] דְּהַקָּדִים דְּבָרֵי הַלֵּל.

וְרַמְזוּ לְמ"ש בְּסוּפָה שְׁם וְכֵן רַמְזוּ בְּעֲדִיּוֹת שְׁם לְשֵׁם. וְע"ש בְּתוּס' תְּחִיבָה דְּר"ל דְּגַם שְׁם נִיחָא כְּמ"ש בְּסוּפָה שְׁם מְשׁוּם דְּשְׁמַאי בָּא לְהוֹסִיף ע"ש וְהוּא תְּמוּנָה דְּבְּסוּפָה שְׁם ב"ש אוֹמְרִים אָף כו' שְׁפִיר הֶנְקַרְחוּ לְהַקָּדִים דְּבָרֵי ב"ה דְּהָרִי ב"ש אוֹמְרִים אָף כו' וּמוֹסִיפִין עַל דְּבָרֵיהֶם וְאֵם לֹא יִזְכְּרוּ דְּבָרֵיב"ה קוּדָם עַל מָה אָמְרוּ אָף, אֲבָל הָכָא שְׁמַאי אָמַר שְׁיַעוּר בְּפִנֵי עֲצָמוּ רַק שְׁהוּא שְׁיַעוּר גְּדוּל מְשֻׁעוּרוֹ דְּהַלֵּל.

שְׁפִיר הָיוּ יְכוּלִין לְהַזְכִּיר דְּבָרָיו קוּדָם וּמַה נִּין בָּא לְהוֹסִיף. וְשְׁם בְּעֲדִיּוֹת [מְשֻׁנָּה ט] דְּב"ה אוֹמְרִים רַק בְּשִׁקְלָא מְעוֹת וּב"ש אוֹמְרִים כָּל הַסְּלַע מְעוֹת.

ג"כ שְׁיַעוּרָם גְּדוּל וּמוֹסִיפִין וְאַפ"ה הַקָּדִים לְב"ש וְכֵן בְּכַמָּה דְּוִכְחֵי. אֲבָל י"ל בְּהַהוּא דְּמְשֻׁנָּה ג' הַנִּזְ"ל לְפִי שְׁאָמְרוּ שְׁם דְּהַלֵּל אָמַר זֶה בְּלִשׁוֹן רַבּוֹ לְפִי שְׁהֵם דְּבָרֵי רַבּוֹ בְּלִשׁוֹנוֹ הַקָּדִים וְהוּא לְכַבוֹד רַבּוֹ.

וְעֵי בְּתוּס' תְּחִיבָה בְּתַחֲבִיבָה שְׁם בְּשֵׁם פְּר"ח הָעִיר עוֹד מְפ"א דְּאַבּוֹת ע"ש. וּמְשֻׁם לֹא קִשְׁיָא כְּלָל דְּלֹא אָמְרוּ זֶה אֵלָּא הֵיכִי דְּפְלִיגֵי אֶתְדִּידִי וְנִסְדְּרוּ דְּבָרֵי מְחַלְקוֹתָם יַחַד וְאֵינוּ עֲנִין לְהָא דְּאַבּוֹת כְּלָל].

וְאַע"פ שְׁיַשׁ שְׁם בְּעֲדִיּוֹת אַח"כ עוֹד כְּמָה דְּבָרִים וְהַלְכוֹת פִּיּוּצָא בּוֹ דְּנִזְכָּר מְקוּדָם מְחַלְקוֹת ב"ש וּב"ה, וְאַח"כ דְּבָרֵי שְׁמַאי דְּמְחַמֵּיר יוֹתֵר מִפְּנֻלָּם וְרַמְזָם הָרַמְב"ם בְּפִירוּשׁ הַמְשֻׁנָּה [שְׁם סוּף מ"ג] וְע"ש שְׁמַמְלֵת בְּהֵן הָא' עַד מְלֵת בְּהֵן הַב' ט"ס הוּא וְכִמוֹ שְׁפִתְבְּתֵי בְּגִלְיוֹן גְּמָרָא שְׁלִי] ע"ש וְהֵם שְׁם מְשֻׁנָּה ח' [וּמ"ש בְּפִנֵים וּבְפִירוּשׁ הָרַמְב"ם ב"ש אוֹמְרִים.

כְּפָר הַגִּיָּה הַב"ח דְּצ"ל שְׁם שְׁמַאי אוֹמַר וְכְּפִירוּשׁ הָרַבְּב"ד שְׁם. וְכַמְבֹּאֵר מְדְּבָרֵי רַמְב"ם [סוּף מְשֻׁנָּה ג'] הַנִּזְ"ל.

וְהוּא מְבֹאֵר ג"כ מְעַצְמוֹ דְּאִיךָ יֹאמַר בְּשֵׁם ב"ש דְּבָרִים סוֹתְרִים הַקוּדָם וְכֵן הוּא בְּמְשֻׁנָּה שְׁבַמְשֻׁנִיּוֹת שְׁם וְסוּף פ"ב דְּמַע"ש מ"ד] וּמְשֻׁנָּה י' וּמְשֻׁנָּה י"א ע"ש. אֲבָל הֵנִי דְּמְשֻׁנָּה ח' וּמְשֻׁנָּה י' הֵם גְּזִירוֹת דְּרַבְּנָן וְשְׁמַאי הֵי מְחַמֵּיר בְּיוֹתֵר וְלֹא נִתְקַבְּלָה גְּזִירָתוֹ.

אָבֵל כְּשֶׁאָמַר אוֹ אוֹ מִשְׁמַע דְּבַעֲצָמוֹתָם ג"כ הֵם שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה, וּבַעֲצָמוֹת הוּא כֵּן דְּכַשְׁהָרוּבַע עֲצָמוֹת מִב' הֵינּוּ שְׁהֵם עֲצָמוֹת גְּדוֹלִים וְכָל אַחַת חֲצֵי רוּבַע. וְכִשְׁהֵם מִג' הֵם קִטְנִים שְׁפָל אַחַת הוּא רַק שְׁלִישׁ רוּבַע דְּמִלְבָד חֲלֻקָת מְסַפְרָם ג"כ אֵינְדוּמִים בַּעֲצָמוֹתָם זֶה לְזֶה.

וּי"ל דְּמִשׁוּם הֵכִי אָמְרוּ מִב' אוֹ מִג' דְּבָבָל אֶחָד יֵשׁ רְבוּתָא וְאִינְהּ מַעְלָה דְּאִין בְּאַחַר אֱלוֹ בְּגוֹדֵל וְאֱלוֹ בְּמַנְיָן. וְע"כ אָמְרוּ שְׁם לְשׁוֹן אוֹ אוֹ.

אָבֵל בְּמַתְנֵי דְּאָמְרוּ בֵּין בֵּין מְפָרֵשׁ אַמְתִּים. דְּבָנָה אֵי אֶפְשָׁר לוֹמַר דְּר"ל כָּל עֲצָמוֹתָם וְדָמָב' הֵם מְתִים גְּדוֹלִים וּמִג' קִטְנִים.

דְּכָל עֲצָמוֹת אִין צָרִיף רוּבַע דְּאָפִי שְׂדָרָה וְגוֹלְגוֹלָת וְרוּב בְּנֵין וְרוּב מְנֵין מְטַמְּאִין גַּם בְּדִלְיָפָא רוּבַע וְע"כ קָאֵי אַקְצָת עֲצָמוֹת מְכָל אֶחָד. וְכִינּוּן דְּלֵא דְּבָרוּ מִמְּסַפֵּר הַעֲצָמוֹת וְרַק מְצַד הַמְּתִים הֵרִי בְּהֵם אִין חִילּוּק רַק בְּמְסַפֵּר דִּב' וְג', וְהָא דְּנָקֻט תְּרַנְיָהּ לֵא זֶה אָף זֶה קָאֵמַר, וְע"כ אָמְרוּ לְשׁוֹן בֵּין בֵּין וְע"כ אִין קוֹנְשֵׁיָא מְדַבְּרֵי ר"י דְּקָאֵי לְמַנָּא דְּבְרִינְיָתָא אֲלִיבָא דִּב' ש"ש, וּמִיָּהּ כָּל מ"ש דְּמַתְנֵי וּבְרִינְיָתָא פְּלִיגֵי הֵינּוּ רַק בְּפִירוּשׁ דְּבְרֵי ב"ש.

וְנִהֵי דִישׁ מִזֶּה נ"מ גַּם בְּדַבְּרֵי ב"ה בְּפִירוּשׁ מִן הַגּוֹזֵה כְּנ"ל מ"מ בְּפִירוּשׁ לְשׁוֹן מְרוּב בְּנֵין בּוֹ מְרוּב מְנֵין עֲדִינּוּ צָרִיף יִשׁוּב מְהִיכֵי תִּתִּי לַעֲשׂוֹת גַּם בְּנָה פְּלוּגְתָּא בֵּין הַמְּשֻׁנָּה לְבְּרִינְיָתָא, וְנִהֵי דְּלְבְּרִינְיָתָא דְּלְפִירוּשֵׁי מִן הַגּוֹזֵה קָאֵי כְּנֻזְפָּר לַעֲיִל ע"כ לְפָרֵשׁ כְּדִר"י מִשׂא"כ לְמַנָּא דְּמַתְנֵי אִין הֶכְרַח מִזֶּה כְּנ"ל, מ"מ גַּם הֶכְרַח לְהִיפָּף לִיבָא וּמִנ"ל לְחַדֵּשׁ גַּם בְּנָה פִירוּשׁ אַחַר.

וְרִאִיתִי לְהִרְע"ב בְּעַדִּיּוֹת שְׁם פִּירוּשׁ ג"כ דְּבְרֵי ב"ש וּמִן הַגּוֹזֵה דִּב' הַפְּרָמְב"ם אָבֵל בְּסִיּוּם ד' ב"ה מְרוּב בְּנֵין פִּירוּשׁ כְּבְּפִירוּשׁ הַמְּשֻׁנָּה דְּאֵהֲלוֹת שְׁבַדְפוּס הַנְּ"ל. וּבְסַפֵּר מְלֵאכָת שְׁלֵמָה הַנְּדַפְּס מְחַדֵּשׁ בְּאֵהֲלוֹת שְׁם הַרְגִישׁ בְּנָה וְכַתֵּב דְּהִרְע"ב בְּעַדִּיּוֹת נִרְאָה שְׁתַּפְּס פִּירוּשׁ הַרְמְב"ם אֶשְׁר שְׁם ע"כ.

וְהוּא תְּמוּזָה וְע"כ ט"ס הוּא וְצ"ל שְׁכַכְאָן, כִּי גַם לְפָנָיו לֵא הִי הַגִּירְסָא מְנוּגַת שְׁכַכְסָף מְשֻׁנָּה כְּמִבְּרֵי שְׁם אַח"כ ד"ה וְרוּב בְּנֵין. וְחִידוּשׁ שְׁלֵא הָעִיר ג"כ עַל הַסְּתִירָה לְפִי זֶה גַּם בְּדַבְּרֵי רְמַב"ם מְפִירוּשׁוֹ שְׁם לְמ"ש בְּעַדִּיּוֹת.

וְגַם לֵא יְדַעְתִּי לְמָה כָּתֵב לְשׁוֹן נִרְאָה וְהַדְּבָר מְפִירוּשׁ בְּדַבְּרֵי הִרְע"ב שְׁם ע"ש. וְהַתּוּי"ט בְּעַדִּיּוֹת שְׁם כָּתֵב דְּמ"ש הִרְע"ב הֵם הוּא פִירוּשׁ"י בְּנִזִיר וְהָעִיר מִמָּה שְׁפַתְבְּתִי בְּמִקוּם אַחַר מְפִירוּשׁ רְמַב"ם יְעו"ש.

וְחִידוּשׁ דְּלֵא הִבִּיא מְדַבְּרֵי רְמַב"ם שְׁם וְגַם לֵא הָעִיר לְתַת טַעַם עַל מָה דְּמְפָרֵשׁ מִב' וְג' דִּב' שְׁ אַמְתִּים נִגְדַּד הַגַּמ' וְהַמְּפָרֵשׁ בְּנִזִיר שְׁם. וּבְפָרֵט דִּבְכ"ב דְּאֵהֲלוֹת מ"ו הוּא פְּלוּגְתָּא דְּרַע"ק וְרַבְּנָן וּמָה דְּחִקוּ לְפָרֵשׁ דְּהוּא ג"כ פְּלוּגְתָּת כַּת קוּדְמִין ב"ש וּב"ה.

וְנִהֵה הוּא קוּרָא לְהַמְּפָרֵשׁ נִזִיר רַש"י. וְתִמָּא דְּלֵא הָעִיר מְרַש"י בְּכוּרוֹת מְהָא דְּהַמְּטַמָּא שְׁכַתְב דְּאִין עֲצָמוֹת מְטַמְּאִין בְּאֵהֲלָא אֶלָּא רוּב בְּנֵין אוֹ רוּב מְנֵין אוֹ רוּבַע הַקֵּב ע"כ.

וְהִי"ל לְהָעִיר ג"כ בְּסְתִירַת דְּבְרֵי רַש"י אֵהֲדָדִי עַל פִּי דְּעַתּוֹ דְּבְנִזִיר הוּא רַש"י: [קְנָה] וּמִיָּהּ רִאִיתִי בְּמֵאִירֵי [שְׁם נ"ב רַע"ב] ד"ה רוּבַע מְפָרֵשׁ ג"כ דְּבְרֵי ב"ה דְּמַהֲגוּזָה ר"ל

מעיקר הגוף רוב בנן או רוב מני נכתב וילענן פסק אין הלכה פאחד מהם [ר"ל ב"ש וב"ה ושמאי דברייתא] אלא רובע אפי' מעצם אחד מאיזה עצמות שיהיה מטמא ע"ש, וצ"ל טעמו דס"ל סתם משנה דאהלות דלא תני מן הגויה פלישגיה דב"ה ע"כ דלא ס"ל כב"ה ולא צריף מעיקר הגוף.

וע"כ מרוב בנן או מרוב מנן ר"ל מקצת וסתם הלשין משמע לי' אפי' אחד, ובפרט לפי לשון המשנה דנקט תחלה מרוב בנן שהם עצמות גדולות ומשפחת לה אפי' מאחד, והוא פשמי דמתני' דעדות וכיון דסתם משנה פותיה הלכה פו.

ולפי זה י"ל גם לרש"י דבכורות פתב להלכה כסתם משנה. אבל בדברי ב"ה י"ל דמפרש ג"כ פנ"ל, והמפרש דנזיר הגם דלא פירש לשון מן הגויה אעיקר הגוף לדייק מזה לפרש דברי ב"ה בענן אחר מלשון הסתם משנה.

מ"מ אפשר לומר מטעם אחר דבהא ס"ל לפרש בדברי ב"ה פו כמ"ש. דאי מרוב בנן ורוב מנן ר"ל מקצת משמע אפי' עצם אחד.

וא"כ איף סידרו בפרייתא שם דברי שמאי בלשון אחר דברי ב"ה דמשמע דבא להוסיף גם על דברי ב"ה. ונהרי אדרבא בא לגרוע דב"ה אימרים פל עצם אחד איזה שיהיה והוא אומר דוקא משדרה וגולגולת.

וגם בדברי הרע"ב אפשר לומר דמטעם זה מפרש בדברי ב"ה דמתני' ג"כ פו דאי ר"ל מקצת ועצם אחד היינו דשמאי דבמשנה שם ולמה הזכירו דבריו לחולק ומוסיף. ומה שפייים שם ונהלכה כב"ה צ"ל דקאי רק ארישא דמן הגויה במה דפליגי אב"ש וחסר ב' מלות בסוף דבריו וצ"ל נגד ב"ש.

אבל עדיין לא ידעתי מה לחצו לפרש לשון המשנה בענן אחר מדברי ב"ה ולהיות סתם משנה דלא כב"ה ושניהם בלשון אחד נאמרו, ומאחר דבדברי ב"ה ההכרח לפרש כמ"ש ה ע"ב שם. היל"ל פו גם באהלות מאחר דאין הכרח לפרש שם בענן אחר.

ורק להמאירי הנ"ל דעיקר חידושו דב"ה הוא מ"ש דצריף מן הגויה, שהוא עיקר הגוף שפיר מאחר דבאהלות לא אמר זה שהוא יסוד דברי ב"ה. ע"כ דהוא דלא כב"ה ואין צריף מעיקר הגוף, ולכף ע"כ דכונת הלשון שם בענןאחר.

אבל להרע"ב [וכן להמפרש נזיר אלא שהוא באמת ס"ל גם באהלות פו וכמו שיתבאר לקמן] קשה. ואולי י"ל קצת דטעם פשיטיתיהו דהר"ש והרע"ב באהלות לפרש מקצת הוא מפח יתור המ' מרוב בנן מרוב מנן דהיל"ל רוב בנן או רוב מנן דלא נטעה.

ובדברי ב"ה דנזיר ע"כ לדחוק דלא דק בהכי פיון דאי אפשר לומר דמקצת קאמר מפח דברי שמאי וסמך על זה שלא לדקדק משא"כ באהלות ודחיק. ובאמת פשיטותיה דהר"ש הוא מהתוספתא שמביא שם אח"כ רובע עצמות מתוך הגויה בגודל [ר"ל רוב בנן] ועצמות רוב הגויה בגודל אע"פ שאין בהן רובע טמאין ר"י אומר לשון אחר ב"ש [חסר דברי ב"ש].

וצ"ל וב"ה אנמרים] רובע עצמות מן הגויה מרוב בנן או מרוב מנן רוב בנן או רוב מנן אע"פ שאין בהן רובע כו' ע"ש. הנה בזה מבואר גם בדברי ב"ה דר"ל מקצת דאי רוב בנן אי רוב מנן שלם אמר אח"כ דאין צריף רובע.

ובדברי ת"ק מבואר פן לענן רוב בנן ואולי בהא פליגי דת"ק אין מטמא ברוב מנן לבד בדליפא רובע ורוב בנן עדיף מרוב מנן, וכמו לר"י אליפא דב"ש אי נימא דפליגי ארוב מנן וכדמשמע קצת בתוס' שאנן בעדיות שם ע"ש.

אבל לא ידעתי איהו יפרש דברי ר"י שם אח"כ בתוספתא שאמר יכולני לעשות דברי ב"ש וב"ה אהד ע"ש. ואולי מפרש פהתוס' ונזיר נ"ב ב' סוד"ה ת"ש דפירשו מרוב בנן או מרוב מנן היינו שקיצע מעט מכל אהד ואהד ע"ש.

ולזה פיון ג"כ בפירוש הרא"ש שם שכתב ואם קצע מכלן רובע ע"ש, [נאין זה סותר למ"ש לעיל ממשמעות דבריו בפירוש לאהלות, די"ל פאן לא כתב פן לא בדברי ב"ה ומשום לשין מן הגויה דאמר כנ"ל: [קנו] ובתוס' שאנן לעדיות שם פרש מרוב בנן שנתדקדקו רוב בנן עצמותיו ולקח מזה הדקדוק, וכן רוב מנן שנתדקדקו ע"ש.

וע"ש יש ט"ס מ"ש משנים כו' משלשה כו' צ"ל להיפך משלשה כו' משנים כו' וכמבואר ממה שסיים ולפי שהשוקים קטנים כו' והם דברים הנ"ל בתוס' [נזיר נ"ב ב'] ס ד"ה אמר ע"ש. ומ"ש בשולי היריעה דתוס' שאנן הנ"ל באות ג' לא דק וכן מ"ש באות ב' ליתא בנזיר כו' לא עיין יפה שם ע"ש] משמע נמי דכנון למ"ש תוס' דלקח מדקדוק ש כל אהד מהאברים.

דאין טעם לומר שיקח בסתם מהדקדוק נאפי' ינדמן רק אבר אהד או זה איזה אברים שלמים כל שנתדקדקו שם רוב בנן או רוב מנן. דאין בזה טעם לתת בזה חשיבות יותר ע"י שנתדקדקו בןלם מרוב.

אבל כבר נזכר לעיל דתוס' שאנן אלו אינם מהר"ש, וסת מות דברי הר"ש שם בתחלת דבריו שכתב בסתם אע"פ ליפא כו' כנ"ל לא משמע דכנון להנ"ל דהי"ל לפרש. [ולפי מה שכתבתי לעיל מהמאירי דרוב גין אי רוב מנן בלא רובע הינו דוקא כשהם בעינם.

וכיוצא בו כתבי ג"כ התוס' [שם נ"ג רע"א] גבי שדרה וגילגולת דבעינן דוקא שלמים אבל לא שבורים ומפורקים ע"ש י"ל מ"ש רובע עצמות מרוב בנן או מרוב מנן היינו כשאיןם בעינם רק נתדקדקו.

ומשום הכי אמר לשון מרוב בנן מרוב מנן ולעולם רוב בנן ורוב מנן שלם הוא וכפי הנראה דלזה פיון המאירי [שם נ"ב רע"ב] ד"ה רובע, במ"ש שם בסוף הדבר דיש פוסקי כב"ה דוקא כשהרובע בא מרוב בנן או מרוב מנן וכ"ש משדרה או מגולגולת [ר"ל דעדיף מרוב בנן או רוב מנן כדמשמע בגמ' שם אח"כ, וע"ש בהמאירי אח"כ ד"ה אף צל"ע מ"ש שם היל"ל רובע הבא מן השדרה כו' דאע"פ שתורה כו' ע"ש דהיל"ל אע"פ שאיןם בעינם רק שבורים וכמ"ש תוס' הנ"ל] ע"ש.

ר"ל כשנתדקדקו אבל אין זה דעת הר"ש וכל הראשונים. ובתוספתא שלפנינו [שם פ"ג הל"ג] איתא בדברי ת"ק עוד בבא.

ומ"ש שס בְּבִנְיָן מְבֹנָאָר דט"ס וצ"ל בְּמִנְיָן וכמ"ש ג"כ הַגְּרָא שָׁם. וּבְדַבְרֵי ר"י אֵיתָא שָׁם רֹב בְּנֵי וְרֹב מְנֵי וְשָׁל מֵת וע"ש בְּהַגְהוֹת הַגְּרָא הַגִּיהָ רֹב בְּנֵי אוֹ רֹב מְנֵי וכבֵּהר"ש.

וּלְפִי זֶה דַּבְרֵי ת"ק ור"י אֶחָד, וצ"ל דְּלֹא פְּלִיגִי אֲלֵא בְּשִׁינוֹי הַלְשׁוֹן. ומ"ש ר"י עֲלֵה יִכּוֹלְנִי לַעֲשׂוֹת כּו' צ"ל פְּדַבְרֵי תוֹס' הַנֵּ"ל דְּבַעֲיָנוּ מְקַצָּת מְכָל עֲצָם דְּרֹב מְנֵי.

אֲבָל לַמ"ש דְּלֹא מִשְׁמַע כֵּן דַּבְרֵי הַר"ש נִרְאֶה לִי עֵינֵי דְגַם בַּהַר"ש צ"ל וְרֹב מְנֵי, וּבְהָא פְּלִיגִי דְר"י אֲלֵיבָא דב"ה בְּדַלִּיפָא רֹבַע בְּעֵינֵי תַרְנֻיְהוּ רֹב בְּנֵי וְרֹב מְנֵי וּמִמִּילָא פְּלִיגִי נְמִי בְּרֹבַע עֲצָמוֹת דְּלִדִּינָה בְּעֵינֵי רֹב בְּנֵי אוֹ רֹב מְנֵי.

וּמִתְנִי מְפָרֵשׁ הַר"ש כַּת"ק דְּתוֹסְפָתָא. וְאֶפְשָׁר לֹמַר מִשׁוּם דְּלֹא אָמְרוּ שָׁם מִן הַגִּוּיָה כְּבַדְרֵי ב"ה פּנ"ל.

וְנִרְאֶה דְמוֹכַח דְּהִלְכָה כֵּן מִלְשׁוֹן הַגַּמ' דְּנִזְיָר [נ' א'] רְבָא אָמַר לֹא נִצְרַכָּא אֲלֵא לְרֹב בְּנֵי וְלְרֹב מְנֵי שְׂאִין בְּהֵן רֹבַע עֲצָמוֹת. דְּלְשׁוֹן וְלְרֹב מְנֵי וְלֹא אָמַר וְרֹב מְנֵי מְבֹנָאָר דְּחָדָא חָדָא קַתְנִי וְלֹא תַרְנֻיְהוּ יַחַד וְגַם בְּחַד מִיְנֵיהּ מְטַמָּא גַם כְּשִׂאִין בּוֹ רֹבַע וְכֵן הוּא בְּתוֹס' שָׁם ד"ה רְבָא דר"ל רֹב בְּנֵי אוֹ רֹב מְנֵי.

וְשָׁם בְּסוּף הַדְּבִיר פְּתִיב דְּבִאֲהָלוֹת קַתְנִי בְּהִדְיָא עַל רֹב בְּנֵי אוֹ רֹב מְנֵי דְמְטַמָּא בְּאֲוָהָל ע"ש. וּפְשִׁיטָא לְהוּ דְרֹב מְנֵי דְקַתְנִי שָׁם הֵינּוּ אוֹ רֹב מְנֵי, וְהֵינּוּ מְלִישְׁנֵיהּ דְרְבָא דְהָכָא דְאָמַר וְלְרֹב מְנֵי דְחֻזִּינּוּ דְפְשִׁיטָא לִי דְמִתְנִי אוֹ קַתְנִי, וְהֵם לְשִׁיטְתָם הַנִּזְכָּר דְמְפָרְשִׁים רֹבַע מְרֹב בְּנֵי הֵינּוּ מִמְקַצָּת כָּל עֲצָם, וְעַי' בְּפִירוּשׁ הָרָא"ש הַנִּזְכָּר מְחַדָּשׁ שָׁם וְהוֹעֲמַתְק ג"כ בַּש"מ [שָׁם מ"ט רע"ב], [ומ"ש שָׁם וְשָׁם מְמַשְׁנָה דְאֲהָלוֹת חֶסֶר סִיּוּם לְשׁוֹן הַמְשָׁנָה וְרֹב בְּנֵי וְרֹב מְנֵי אַע"פ שְׂאִין בְּהֵן רֹבַע ע"ש].

וְהַמְפָּרֵשׁ [הַמְכַוֵּנָה רש"י] שָׁם פְּתִיב בַּד"ה וְרְבָא כּו' דַּאֲע"ג דְּבַעֲלָמָא לֹא חֲשִׁיב לְטוֹמָאָת אֲוָהָל אֲלֵא א"כ יְהֵא בְּהֵן רֹבַע, גְּבִי נִזְיָר חֲשִׁיב כְּמַת שְׁלַם הוֹאִיל דְאֵית בֵּיהּ רֹב בְּנֵי אוֹ רֹב מְנֵי כּו' ע"כ. וְהוּא לְשִׁיטְתָהּ הַנֵּ"ל דַּס"ל דְרֹבַע מְרֹב בְּנֵי אוֹ רֹב מְנֵי שְׁלַם דְּוָקָא בְּעֵנּוּ, וּמְפָרֵשׁ מ"ש בְּאֲהָלוֹת רֹב בְּנֵי וְרֹב מְנֵי שְׂאִין בּוֹ רֹבַע הֵינּוּ תַרְנֻיְהוּ יַחַד וע"כ אָמַר דְּבִנְזִיר עֲדִיף מְבַעֲלָמָא אֲבָל הַדְּבָר תְּמוּהָ מְאוּד לְאָמְרוּ שְׂיֵהֵיהּ הַנִּזְיָר מְגַלַּח עַל מַה שְׂבַעֲלָמָא, אִין מְטַמָּא וְאִיפְכָא מְצִינּוּ בְּרֹבַע עֲצָמוֹת וְרַבִּיעִית דָּם דְּבַעֲלָמָא מְטַמָּא וְנִזְיָר אִין מְגַלַּח אֲלֵא בְּחֻזִּי קַב וְחֻזִּי לֹג כְּדַתְנֵן הֵתָם וְאִיף נֹאמַר בְּזֵה אִיפְכָא.

וְתוֹ מַנ"ל לְרְבָא לְחַדָּשׁ זֶה וְלֵאזֵינָה צְוִרָף וְאִי מִתְנִי דְאֲהָלוֹת רֹב בְּנֵי וְרֹב מְנֵי יַחַד קְאָמַר הִ"ל לְרְבָא לְאוּקְמִי גַם מִתְנִי דְהָכָא כֵּן, דְּלֹא נִצְרַכָּא אֲלֵא לְרֹב בְּנֵי וְרֹב מְנֵי שְׂאִין בּוֹ רֹבַע וְלֹא וְלְרֹב מְנֵי, וע"כ דְהוּא מְפָרֵשׁ גַּם בְּלְשׁוֹן הַמְשָׁנָה דְאֲהָלוֹת כֵּן וכמ"ש תוֹס' הַנֵּ"ל: [קַנְז] וְאִיפְרָא דְבְּלְשׁוֹן הַמְשָׁנָה שָׁם מ"ט ב'] עַל הַשְׁדָּרָה וְעַל הַגְּלוּגְלוֹת אִיבְעֵינָא לְהוּ בַּגְמ' (שָׁם נ"ב א"ן שְׁדָרָה וְגְלוּגְלוֹת תְּנֵן אוֹ דִילְמָא אוֹ גְלוּגְלוֹת ע"ש, הָרִי דַאֲע"ג דְקַתְנִי וְעַל הַגְּלוּגְלוֹת וְלֹא הַגְּלוּגְלוֹת, עַם כָּל זֶה מְסַפְקָא לְהוּ דִילְמָא לָאו אוֹ קְאָמַר וְתַרְנֻיְהוּ קְאָמַר, וְא"כ כ"ש בְּלְשׁוֹן וְלְרֹב מְנֵי דְאִיפְכָא רַק תוֹסְפָתָהּ הִל' דִּי"ל כֵּן אֲבָל בְּאֲמַת גַּם שָׁם זָר לְפָרֵשׁ כֵּן בְּלְשׁוֹן וְעַל וּבְאֲמַת בְּפִסְקָא שְׂבַפְגְמָרָא שָׁם הַגִּירְסָא הַשְׁדָּרָה וְהַגְּלוּגְלוֹת וְכֵן שָׁם [סוּף ע"ב] מִיְיָתִי מִלְשׁוֹן הַמְשָׁנָה כֵּן נִרְאֶה דְהִי בְּגִירְסָתָם כֵּן.

ועי' בתוס' [שם מ"ט ב'] ריש ד"ה ועל אבר מה"מ ואמה"ח ובמשנה שם איתא ועל אמה"ח והם העתיקו בלא ועל. ונהרי דאין כל התוס' שוות בלשון המשנה שם בזה].

ועי' בש"מ [שם נ"ב א'] ד"ה איבעיא בשם תוספי הרא"ש אהא דשדרה וגולגולת דכו יש במשנה דאהלות ולשון אחד לשניהם ע"ש. הנה דגם לפניו היה הגירסא פאן כבאהלות, ומיהו בפירוש הרא"ש נזיר הנדפס מחדש בש"ס חדש שכתב ג"כ זה ליתא קא דהלשון שנה, ומ"מ ע"כ צ"ל פן דאל"כ היל"ל דעדיפא דהתם איפא למיבעיא טפי ועי' זה ג"כ בתוס' שם ד"ה איבעיא.

ואפשר לומר דהיינו דאיבעיא לי היכי תנינן בלשון המשנה דאיפא דתנו והגולגולת וי"ל דתתתי בעינן ואיפא דתנו ועל ואז ר"ל או. וי"ל דזה טעם הרמב"ם [פ"ז מנזירות הל"ב ופ"ב מהטו"מ ה"ח] דחשבינהו בתתתי ע"ש בכ"מ שם ושם.

וי"ל דהוא על פי לשון המשנה שלפנינו בגמ' בבלי וירושלמי ובמשניות דאיתא ועל הגולגולת. ומסתמא אמוראי בתראי פשוטו לה דאו קתני וקבעו לגירסא זו במשניות ועי' בתוס' [שם מ"ט ב'] ד"ה ועל השדרה ועל הגולגולת כו' ובגמ' בעי כו' ע"ש צ"ע דהביאו האיבעיא על גירסא זו, ויש ליישב.

ונראה דיש לדייק גם מלשון המשנה דנזיר שם בפירוש רובע עצמות מרוב בגין כו' פרמב"ם והר"ש והרע"ב הנ"ל, מדתנן [שם מ"ט ב'] בגילויח נזיר על חצי קב עצמות. ולא פירשו בזה מרוב בגין או מרוב מנין כמו שאמרו באהלות ובעדיות גבי רובע עצמות.

ובתוס' שם ד"ה ועל חצי קב כתבו ומיירי שפאו מרוב מנין או מרוב בגין כו' מעט מקל עצם כו' ע"ש, והוא פשיטתם הנ"ל ברובע עצמות. אבל קשה אמאי לא פירשו פאן זה במשנה כדהתם.

דנדאי אין לומר בזה דסמך על המפורש באהלות ובעדיות דהא לא דמי להדדי דשם ברובע וכאן בחצי קב, ודלמא חצי קב לא צריך מרוב בגין או רוב מנין והי"ל לפרש זה גם פאן ולא לסתום דאיפא למטעי: [קנח] וראיתי בש"מ [שם נ"ב ב'] ד"ה שמאי בשם הר' עזריאל כתב ומתני' דאהלות כב"ה דרובע עצמות מרוב בגין או מרוב נין דוקא מטמא באנהל אבל משאר עצמות צריך חצי קב ע"כ.

מבואר דהוא סובר באמת דחצי קב דתני הקא סתם אין צריך שיהיה מרוב בגין או רוב מנין דוקא, וכינון דנזיר מגלח על זה כ"ש דמטמא בעלמא. אבל תימא דלפי זה הו"ל למתנייה בריש פ"ב דאהלות שם בהדי הני דמטמאין באנהל דחשיב רובע עצמות מרוב בגין או מרוב מנין והי"ל לחשוב נמי חצי קב משאר עצמות.

ועי' בתוס' בסוף ד"ה ועל חצי קב הנ"ל שנהרגישו בזה, ומ"ש בפ"ק דאהלות ט"ס וצ"ל בפ"ב]. וכתבו דמהאי טעמא ל"ל חצי קב משאר עצמות ע"ש.

ואיברא דראיתי בהר"ש באהלות שם כתב בד"ה תניא בספרי זוטא זאת תורת כו' לרבות כו' נחצי לוג דם נחצי קב עצמות כו' ורוב עצמות מרובהבגין כו' ורובע מרוב המנין הרי אלו כו' וצ"ע בפרק כ"ג [ר"ל דנזיר דמייתי שם מקודם] ע"כ, ולשון ורוב עצמות מרוב כו' דקאמר מגומגם ואין לו מוכן וביאור פלל.

דהי"ל לומר נעצמות מרוב כו'. ומתוך סיום הלשון ורובע מרוב כו' הדבר מבואר דגם ברשיא צ"ל פן ורובע נעצמות מרוב כו', והנה מבואר בזה דברי הר' עזריאל הנ"ל דאמר תחלה חצי קב עצמות סתם והיינו מאיזה עצם או עצמות שיהיה נאח"פ אמר רובע עצמות מרוב בנן או מרוב מנן דנקא, (וזהו כמו שפתינו לעיל בגירסת התוספתא שבהר"ש שם אח"כ דדבר זה פלוגתא דתנאי שם ותנא דספרי זוטא כר"י אליבא דב"ה ומתני' דאהלות מפרש הר"ש כת"ק פנזר לעיל ומה נספרי הר"ש על זה וצ"ע פ"ק פהו גדול.

ר"ל דמ"ש חצי לוג דם וחצי קב עצמות הוא כמקצת זקנים הראשונים שם בנזיר נ"ג א' [דאמרו חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל, ושם סינימו רובע עצמות ורביעית דם לא לכל ומבואר דרובע עצמות דמי לרביעית דם דלא מטמא לדידהו באוהל פלל ואלו הקא ס"ל דיש טומאת אוהל ברובע עצמות ג"כ, ועכ"פ דברי הספרי זוטא ראי' להר' עזריאל.

אבל אף דתנא דספרי זוטא ס"ל פן אליבא דהני מקצת זקנים, תנא דמתני' דאהלות דלא חשיב חצי קב כדחשביה בספרי זוטא ע"כ לא ס"ל פן: [קנט] וראיתי בהגהת הגר"א שפ"ס דפוס חז"ש שם הגיה בלשון הספרי זוטא שבהר"ש דצריף לומר וחצי לוג דם וחצי קב עצמות מרוב מנן או מרוב גנדל כו'.

ולא ידעתי מה אמר בסיום הלשון ורובע מרוב המנן והרי למעלה אמר דנקא חצי קב מרוב מנן ולא נזכר שם שמחקו, וגם לא ידעתי לאיזה צורך הגיה בתחלת לשון זה מרוב מנן או מרוב כו' ולא פכתוב לפנינו מרוב הבנן מרוב כו' ופרושי קמפרש מהו רוב בנן רוב גנדל כו' נאח"פ במקום ורובע צ"ל או על פי דרכו] ע"ש.

ולפי זה דברי הספרי זוטא פתוס' הנ"ל ולא כה"ר עזריאל. והגם דהוא קאי למקצת זקנים פנ"ל מ"מ מיניה שמעינו לדין לנזיר, אבל לא ידעתי שורש דברי הגהתו זו ומה לחצו לזה, ואולי גמשה אחר דברי תוס' נזיר הנ"ל שלא היה לפניו ספר השיטה מקובצת ודברי ה"ר עזריאל או שלא ישרו בעיניו.

אבל הגם דבמתני' אי אפשר לומר פן וכמו שפתינו מ"מ תנא דספרי זוטא כפי הנראה ס"ל פן ואין להגיה בו רק הג"ה קלה בחיסור אות א' [או ציון קו למעלה על הסרון האות] במלת ורוב פנ"ל.

וממה שכתב הר"ש וצ"ע פ"ק פהו גדול מוכח ג"כ דהגירסא כמו שפתינו. דעל זה שפיר הוקשה ליה משם וכמ"ש, אבל לגירסת הגר"א מה הוקשה לו משם.

ואי משום דבמתני' שם תני סתם חצי קב ולא פירש מרוב בנן או רוב מנן הרי הר"ש מפרש במתני' דאהלות ג"כ דלא צריף מרוב בנן או מרוב מנן וכת"ק דתוספתא פנ"ל. ולדידה לא צריף לפירש פלל בנזיר וכמו שיתבאר.

וגם בילקוט (פ' תוקת סי' תשס"ב) ד"ה זאת התורה העתיק דברי הספרי זוטא הנ"ל. ושם איתא גם הא דחצי לוג דם וחצי קב עצמות.

(ושם איתא וחצי לוג עצמות והוא ט"ס וצ"ל קב. ונמצא טעות זה ג"כ בירושלמי דנזיר ג' פעמים ע"ש [בפ"ק ז' סוף מהל"ב] בדפוס ברלין שעם פירוש הקרבן עדה ועוד בפירושו בסוף הפ"ק סוף הל' ד].

וע"ש בפני משה ד"ה נחצי לוג עצמות פתב לאו דוקא אלא חצי קב, ולא ידעתי מאי לאו דוקא דקאמר ואיך שינף לומר על זה לשון לאו דוקא והי"ל לומר דט"ס הוא וצ"ל חצי קב. וגם הקרבן עדה לא הרגיש להגיה שם בסוף הפרק ע"ש.

ובזית רענן שעל הילקוט שם לא הגיה בזה. נראה דבדפוס ישן שלפניו הגירסא בזה כהוגן חצי קב [מקמי אבר מן המת ואבר מן החי וכמו בהר"ש שלפנינו ואין להגיה בב' ספרים שונים.

וע"ש סיום הלשון בילקוט (דפוס פפד"מ שלפני) ורוב עצמות ורוב בנן ורוב מנן ורוב הגויה הרי כו', נפרך דהלשון משופש ובזית רענן העתיק [מדפוס שלפניו] ורובע עצמות [ולפ"ז צ"ל אח"כ מרוב בנן והוא לא הגיה בזה נראה דבדפוס שלפניו פתוב כן] וכתב אח"כ ורוב מנן מרוב הגויה כצ"ל.

ונהו פמו שפכתתי בדברי הר"ש והו' דרוב במקום או. ונכון הנה יותר להגיה לפ"ד ורובע מרוב מנן ומלת הגויה צ"ל למעלה אחר מלת בנן.

אבל לגירסא שלפני ברישא ורוב, הי' נראה יותר להגיה דצ"ל ורוב עצמות מגובה הבנן רוב הגויה ורוב מנן הרי כו' וכונתו לרוב בנן ורוב מנן שאין בהן רובע (ולגירסת הר"ש צ"ל ה' דלא חשיב זה כאן בספרי זוטא משום דלישנא דספרי זוטא ע"כ היינו תרנניהו רוב בנן ורוב מנן, וזה י"ל דפשוט לו דהוא פמת שלם ולא צריך לרבותא כאן], והשתא לא קשיא על זה מפרק כ"ג וגם אין ראיה מזה לה"ר עזריאל.

[קס] ועיין בהמאירי [נזיר נ"ב] ריש ד"ה אף חצי קב פתב וכן לשיטתנו איומחמירין לומר דוקא בפאים מרוב בנן או רוב מנן אלא מאיזה עצמות שפגוף ע"כ, ושיטתו שם לפני זה בד"ה רובע ונזכר לעיל דרובע ג"כ מאיזה עצם או עצמות שפגוף מטמא.

ולא ידעתי מה הנה צורך לאמרו לשיטתו דגם בחצי קב כן פיון דאפי' ברובע דשנינו באהלות מרוב בנן או רוב מנן ס"ל דסגי באיזה עצם. כ"ש ה' דשנינו סתם חצי קב מהיכי פיתי יעלה על הדעת דר"ל דוקא מרוב בנן או רוב מנן.

וגם הלשון אין מחמירין שפכת תמוה דזה קולא כשנאמר דאין מגלח אלא בבא מרוב בנן או רוב מנן, וכמו שפכת בעצמו בסמוך ונראה שם לפני זה. וכן אח"כ לשון מחמירין כשנאמר דמגלח על רובע משדרה וגולגולת ע"ש.

וה"נ הוי חומרא מ"ש שמגלח על איזה עצמות שיהיה. וע"כ נראה דכל לשון זה משופש וצ"ל וכן לשיטתם לומר מאיזה עצמות שפגוף אלא דוקא בפאים מרוב בנן או רוב מנן, וכל דבריו שם סובבים על דברי ה"ש פוסקים שמביא שם מקודם בסוד"ה רובע ונזכר לעיל דמצרכי כן.

וכתב דה"נ בחצי קב אף דשנו כאן סתם ונהו כדברי התוס' הנ"ל. וגם לפי הגירסא לשיטתו כו' מבואר דלהיש מפרשים אינו כן והוא דוקא בפאים כו', אבל מ"מ לאו פיי תלי לה וסתימות לשון המשנה לא משמע כלל כן דהי"ל לפרש וכמ"ש לעיל.

וי"ל דמזה ראיה לרמב"ם והר"ש והרע"ב דגם ברוב בנן אין צריך דוקא מרוב בנן ורוב מנן. ומ"ש במשנה דאהלות לשון זה.

י"ל משום סיפא דתני שם אח"כ ורוב בנן ורוב מנן שאין בהן רובע, ע"כ אמר ברישא ברובע דאין צריף רוב בנן ולא רוב מנן רק דמקצת מרוב בנן ורוב מנן סגי. ודבררי ב"ה בעדיות נמי אם נפרש פן אע"ג דשם לא תני הך בבא דסיפא.

הנה בתוספתא [פ"ב דאהלות] ה"ל איתא גם בדברי ב"ה סיום הסיפא רוב בנן ורוב מנן שאין בהן רובע וכנ"ל. וי"ל דמשום הכי אמר לשון זה מקודם ברובע.

ומתני דעדיות לא נחית לדיני טומאה רק להזכיר פלוגתות ב"ש וב"ה, ושמאי נקט רק תחלת דברי ב"ה במה דפליג עם ב"ש [או שמאי לרמב"ם ה"ל] ולא שינה מהלשון שאמר. ובגזיר דלא נזכר במשנה רוב בנן ורוב מנן שאין בו רובע לא הזכיר ג"כ בתצי קב מרוב בנן כו'.

ולרמב"ם ה"ל דמ"ש מרוב בנן או רוב מנן הוא לאפוקי עצם אחד כנ"ל. י"ל דגם זה לא הוצרכו אלא ברובע דמשפחת לה שיהי' מעצם אחד.

אבל תצי קב י"ל דלא שכיח כלל שיהי' מעצם אחד של אדם. וע"כ לא הוצרכו בזה לפרש ומוכח ממתני דגזיר לפרש כדבריו: [קסא] ושוב ראיתי בלחם משנה [פ"ז מנזירות הל"ב] ד"ה ועל העצמות העיר דמדברי רבא בגזיר (נ' א' הגזכר לעיל) מוכח דרובע עצמות מטמא בדליפא רוב מנן ולא רוב בנן.

ודנהו דעת רמב"ם דפסק דלא בסתם משנה דאהלות ודעדיות. דסמך אסתם משנה דגזיר [נ"ד סוע"א] דרובע עצמות אין מגלח ש"מ דמטמא וכן בגמ' [שם נ"ג א'] מפי השמועה מחגי זכר' ומלאכי והוא ע"כ בלא רוב מנן ורוב בנן.

דעל זה מגלח גם כשאין בהן רובע יעו"ש באורף. והוצרך לסתם משנה, דמדברי רבא לבד אין ללמוד דרובע עצמות בלא רוב בנן ורוב מנן מטמא, דדלמא ס"ל דאין מטמא קלל.

אבל תימה דתקשי לדידיה לרבא מסתם משנה דאהלות ודעדיות דמבן' שם לפ"ד דרוב בנן או רוב מנן שאין בהן רובע אין מטמא ואמאי מגלח. והוכחתו מסתם משנה דגזיר ומהקבלה מחגי זכר' ומלאכי דמיימי נגד זה, אינו אלא בהנחת דברי רבא דעל רוב בנן או רוב מנן שאין בהן רובע מגלח.

אבל למאי דמוכח מסתם משנה דהתם דאין מגלח. גם רובע עצמות הגזכר בסתם משנה דהקא ומשמועה מחגי זכר' ומלאכי דמטמא ואין מגלח, הנינו מרוב בנן או רוב מנן כמ"ש בסתם משנה דהתם.

ואפילו כשיש בו רובע אין מגלח כ"ש כשאין בו רובע, ואע"ג דרבא אמר זה לפרושי מתני' דהקא אין לומר דמזה גופיה למד דמתני' דהקא פליג אהני סתם משנה דהתם, דזה אינו דמלבד די"ל כדר"י שם דהא גם רבא עצמו ס"ל פן במתני' דאהלות וכמ"ש התוס' שם סוד"ה רבא.

בלאו ה"נ הא גם במתני' דאהלות שם וכן בסוף פ"ו דעדיות [ומ"ש במשנה שבגמ' שם לשון שאין בהם רוב אין לו ביאור ומוכן והוא ט"ס וצ"ל רובע כבמשנה שבמשניות שם ובאהלות, וכמו שכתבתי בגליון הגמרא שני.

וכן בדברי הרמב"ד שם מ"ש במוקף מלת רוב צ"ל רובע, והמגיה זה נמשך אחר הלשון המוטעה שבמשנה תנינו רוב בנגן ורוב מנגן שאין בהן רובע מטמא. רק דאי נימא דרובע בעינו מרוב בנגן או רוב מנגן ע"כ רוב בנגן ורוב מנגן שאין בהן רובע, ר"ל תרונגיהו יחד כגזכר לעיל, ורק בלישנה דרבא וירוב מנגן משמע דר"ל או כמו שפתיבתי לעיל.

והלחם משנה לא העיר מדקדוק לשון זה וכתב בפשיטות מדרבא פו, ונמשך אחר התוס' שם שפתיבו פו בפשיטות. אבל הם כתבו בסוף הדבור פו בפשיטות גם ממשנה דאהלות והוא לא ראה זה וכמו שיתבאר.

ואי בסתם משנה דשם אין ר"ל פו היל"ל כדעתם לרוב בנגן ורוב מנגן. וע"כ פשוט דרבא מפרש גם סתם משנה דשם פו דאו קאמר.

וממילא מ"ש שם ברובע מרוב בנגן כו' ע"כ אין ר"ל רוב בנגן או רוב מנגן. והוא לא הונח לו פירוש המונה המובא בכ"מ כי פשוט לשון המשנה לא משמע פו.

ולא ראה דברי הר"ש והרע"ב באהלות ודברי רמב"ם בפ"ה המשנה דעדות הגזכר לעיל דמפרשים בפשיטות פו [והוא לא עיין בפנים רק נמשך אחרי ד' הכ"מ וע"כ כתב ב"ה בפ"ו דעדות והוא פו בלשון הכ"מ (פ"ב מהט"מ ריש הל"ט), ומ"ש פקק ו' ט"ס וצ"ל פקק א', וכן בתחלת דבריו הכ"מ כתב כהוגן והוא העתיק הלשון דאח"כ עם הט"ס שבו].

וגם בפירוש המשנה ופ"ג דגזיר ריש מד"ב] כתב רוב בנגן או רוב מנגן שאין בהן רובע מטמא כמו שגבאר בפ"ב מאהלות כו' ע"ש. מבאר דהגירסא המונהת שמביא הכ"מ בפירוש המשנה דאהלות היא עיקר שעליה רמז פאן.

ומ"ש בלחם משנה שם דהתוס' במתני' גזיר [מ"ט ב' ריש ד"ה ועל חצי קב] שפירשו חצי קב מרוב בנגן ורוב מנגן הוא גגד מ"ש במלתיה דרבא [שם נ' רע"א] ד"ה רבא ודאפשר שם כתב לר"י יעו"ש.

תמוה מאוד דלא השגיח יפה בלשון התוס' בב' דבורים הג"ל ולא ראה מה שסיקמו בד"ה רבא הג"ל וגזכר לעיל דבאהלות קתני בהדיא על רוב בנגן או רוב מנגן כו' ע"ש, ור"ל שאין בו רובע דאחילתיה דרבא קיימי.

ולמאי דלא נחית לדקדק בהבנת דברי התוס' ד"ה ועל חצי קב הג"ל, קשה לפ"ד מתני' דאהלות רישא לסיפא. דברישא אמר רובע מרוב כו' ותיקף אח"כ בסיפא אמר אע"פ שאין בו רובע אבל לא עיין בלשון תוס' ריש ד"ה ועל הג"ל כמה שפתיבו תיקף בסמוך ונראה דחצי קב זה מעט מפל עצם ועצם כו' ע"ש.

וגם לא ראה דברי התוס' [נ"ב ב'] סוד"ה ת"ש וגזכר לעיל דמפרשי פו רובע מרוב בנגן או מרוב מנגן. ולא קשיא מדברי רבא וממתני' דרוב בנגן ורוב מנגן שחין בו רובע דהיא בעצמות שלמים.

ואין סתירה מדבריו ר"ל רק לדברי המפרש בגזיר ודברי פי' המשנה דאהלות פנוסח דידן הגזכר לעיל, ורק מסתימות לשון המשנה חצי קב יש ראיה לרמב"ם פנ"ל, ונראה דלמדו גם מסברא ומתוך ד' התוספתא בפלוגתא דרע"ק וחקמים דאתאן עלה.

דלפי מה שכתבתי לעיל מרמב"ם דטוןמאת אנהל דעצמות דילפינו מבעצם אדם בעינו שיהי' נראה מהם תמונת אדם, ובפירוש המשנה (שם ריש מ"ג) בעצם פשעורה דאין מטמא באנהל פתב וכן פל עצם שאין עליו דמיון אנושי ע"ש, וכן בהרע"ב שם ור"ל שאינו רוב בננו או רוב מננו או שדרה וגולגולת או רובע.

וכבר הערנו בזה ברובע עצמות שנדקדקו דאין ניפרים ואפי' יהיה בכל אחד פשעורה דבזה משמע דלא נחלקו ר"ש וחקמים דסופ"ב דאהלות דפלוגתתם גם לענין אנהל, ולרמב"ם המובא בתוס' חדשים שם הוא רק לאנהל ולא פליגי אלא בדליכא פשעורה].

ויותר ודאי דלא ניפר בהם תמונת אדם כלל. וגם ב' עצמות שלמים.

[וקצת משמע מלשון פירוש המשנה דעדיות הנ"ל ובחבורו (שם פ"ג הל"י) דכל שהיא יותר מאחד מטמא ברובע ואין צריך ב' שלמים] לרמב"ם הנ"ל. וכן שדרה וגולגולת שחסרו דאין ניפר בהם תמונת אדם אין נראה שפשיהיה בהו רובע יהיה ניפר תמונת אדם ובפחות לא.

ושם בפירוש המשנה המונה המובא בפסוק משנה הנ"ל פתב על הג' שיעורים שחשב שם רוב בננו ורוב מננו ורובע שיהיה בכל אחד מהם עצם אדם ע"ש. הנה פתב גם על רובע דבשיעור זה נקרא עצם אדם.

אלא דשם לא פתב לשון שיראה בכל אחד מהם שהוא כו' כפירוש המשנה שלפנינו דאמר שיהי' נראה תמונת ודמות עצם אדם רק משמע שיהיה נחשב לעצם אדם. והשנה שלשתם יחד משמע דגם באלו לאו משום היפר תמונה.

ובאמת ברוב מננו אין נראה מסברא שיהיה משום היפר התמונה ויהיה דוקא בכ"ה ולא בכ"ד. ואם יש בעצמות הללו קטנים ג"כ היפר דמות אדם מסברא פה לי ק"כ או עוד פחות כמו קכ"ה.

ונראה דבאלו עצמות הקטנים ליכא היפר תמונה רק פיון דהם רוב מננו עצמות האדם ובכל התורה פולה רובו ככולו ע"כ קרינו בהו עצם אדם. ומיהו רוב בננו אי אפשר לומר דהוא ג"כ משום רובו ככולו דהו רוב אינו בהעצמות לא במננו ולא בכמות רק הרוב של גבוה קומת האדם.

ולא שיהי' לקרותו על ידי זה עצם אדם פיון שאינו רוב בעצמות להיות פולו. אבל הטעם ע"כ בזה משום היפר התמונה דבב' שוקים וירף אחד שיהם רוב גובה דאז אף שהם רק ג' עצמות יש היפר התמונה, כמו בשדרה וגולגולת.

ומ"ש לשון שיהי' פנ"ל ולא שיראה, לפי שבב' מהג' ליכא ראיה והפכה רק קריאת השם עצם אדם דברובעג"כ ליכא הפכה. ובנזיר [נ"ג סוע"ב] איתא בעצם אדם זה רובע עצמות.

הרי שהוא נלמד מלשון בעצם אדם: [קסב] והטעם דקרינו ביה עצם אדם למדתיה מהתוספתא הנ"ל. מ"ש רע"ק דיליף מעצמות לדם פנ"ל דמדמדמינהו להדדי משמע דטעם שיעורו שוה, ובדם פתיב ג"כ הלשון בנפש האדם והדם הוא הנפש ושיעורו ברביעית שהוא תחלת דמו של אדם.

וה"נ לשיעור רובע דעצמות. ומיהו אי אפֿשר לומר שיהיה שיעור זה תחלת כל עצמותיו של אדם דכבר נזכר לעיל מלשון פירוש המשנה שלפנינו באהלות דרוב בנגן ורוב מנגן יחד שחין בהן רובע משפחת לה רק בנפל.

וא"כ כל עצמות של בן קיימא מיד בהולדו הם הרבה יותר מרובע. ואי אפֿשר לומר ג"כ דהשיעור על תחלת היצירה דעצמות בולד בבטן אמו לפמ"ש לעיל דתחלת ברייתו בכזית היינו בתחלת בריית העצמות וקרישׂתם.

ואם כל בשרו הוא אז רק בכזית שהוא חצי ביצה איך אפֿשר שיהיו כל העצמות רובע שהוא ששה ביצים ואי אפֿשר להגביל התחנה אחרת אלא אם בתחלת יצירתו או בתחלת יציאתו לאויר העולם וע"כ דבתחלת לידתו הוא ולא שיער כל עצמותיו אלא שיעור רובו, לפי מ"ש דרוב מנגן חשוב עצם אדם דרובו פכולו וקרא דעצם אדם ר"ל רוב מנגן דעצמות ע"כ שפיר אמרינן דכשיעור כמותם בסתם המרקמות בתחלת לידתו בן מטמא גם בקצת עצמות לבד, ובמדיקדקין כיון דיש בו שיעור דעצם אדם בתחלתו והוא דוגמא דשיעורו דדם בנפש אדם.

וע"כ שפיר יליף רע"ק מעצם אדם בשיעורא דידי' שהוא ברובן רוב מנגן. דכשיש רוב מנגן אין צריך השיעור שהוא בסתם ולדות לנפש אדם בשיעור דידי' ברביעית דהוא תחלת כל דמו.

(דרך בעצם שינוי רובו פכולו אבל בנפש שהוא החיות של האדם בריבו דרביעית שהוא תחלת דמו ליפא חיות גם כשנתמעט מרביעית כנזכר לעיל]. דבכל דמו אע"ג שחין בו שיעור דבסתם ולדות טמא.

ונחכמים השיבו על זה בתשובה א' דשאני עצם דרובו טמא שאין בו רובע ר"ל רוב מנגן ודגם זה נקרא עצם אדם כנ"ל, וע"כ שפיר בדין שיטמא ברוב דידיה הגם שאינו שנה לכמות הרוב דסתם ולדות, דשפיר קרינן עצם אדם ברוב מנגן עצמות דידיה דרובו פכולו תאמר בדם שאין מטמא אלא ברביעית דהוא שיעור כל דמו ולא אמרינן בזה רובו פכולו, והיינו משום דבעינן שיעור החיות שהוא הנקרא נפש כנ"ל.

בזה שפיר י"ל כיון דשיעור החיות הוא ברביעית כבסתם ולדות, גם ביצא כל דמו ואין בו רביעית י"ל דלא קרינן ביה נפש אדם כיון דאין בו שיעור החיות, ואין ללמוד מעצמות ותשובה זו הוא מצד הסבא.

ותשובה ב' הוא בדרך פירכא דמה לעצמות דחמירי דמקצת עצמות כו'. וכוננתם בזה לשידור וגולגולת כמ"ש לעיל.

וגם לרוב בנגן דהם ג"כ רק ג' עצמות ב' שוקים ורף ולא שינוי לקרותו עצם אדם מצד רובו פכולו כנ"ל, ורק דתורה החמירה בזה גם בהיכר תמונה לבד ואין ללמוד קל מחמור להחמיר עליו וע"כ חבירו זה עם אינו חומרא דעצם כשעורה.

ותשובה ג' דאפי' תימא לדמות כל דמו לרוב מנגן דעצמות כל הרוב מנגן לפניו תאמר בדם שאנו כו'. מ"ש שאנו אומרים לא קאי על האי דם קטן שאין בו רביעית, רק על כל דם הנפש של כל אדם שיש בו רביעית, דהיו סבורים דרע"ק ס"ל דכשיצא כל דמו

אֲפֹשֶׁר לְצִאת אֶף דְּלִיכָא רְבִיעִית שְׁלֵם דְּנִשְׂאָר טִיפְפָּה כֹּל שֶׁהוּא טוּחָה בְּאַבְרִיו וְגִידֵיו שְׂאֵי אֲפֹשֶׁר לְצִאת, בְּזָה וְדֵאֵי דְקָרִינֵן בִּיָּה נֶפֶשׁ אָדָם וְאִין צְוֹרֵךְ לְלַמְּוֹד מְעַצְמוֹת דְּהָא יֵשׁ בְּנֶפֶשׁ שֶׁל רְבִיעִית שֶׁהוּא שְׂעִיעוֹר תְּחִלַּת דְּמוֹ שֶׁל כֹּל אָדָם וְכִשְׂיֻצָּא כֹּל מַה שְׂיֻיכַל לְצִאת הָרִי כְּאֵן כֹּל דָּם נֶפֶשׁוֹ.

וְהַשְׂעִיעוֹר דְּרְבִיעִית הוּא בְּאָדָם שְׂיֵשׁ בּוֹ דָּם הַרְבֵּה וְעַדִּינֵן נִשְׂאָר בּוֹ כֹּל דָּם הַנֶּפֶשׁ שֶׁל קִיּוּם חַיּוֹתוֹ, וּבְזָה גְמִירֵי הַלֵּל"מ דְּדָם דְּשְׂעִיעוֹר חַיּוֹתוֹ מְטַמָּא אֶף שְׂאִינוֹ דָּם חַיּוֹתוֹ שֶׁל אָדָם וּמְשַׁעְרִינֵן דָּם הַחַיּוֹת שֶׁהוּא בְּגוּף הָאָדָם וּבְעוֹדוֹ בְּגוּפוֹ הוּא רְבִיעִית.

וְע"כ בְּעֵינֵן רְבִיעִית שְׁלֵם, אֲבָל בְּדָם הַנֶּפֶשׁ עֲצָמוֹ דְּמִפְּנֵי בְּכַתּוּב דְּנֶפֶשׁ אָדָם מְטַמָּא וְהוּא הַדָּם לְבָדוֹ נִפְרָד מִגּוּף הַמֵּת, אֲפֹשֶׁר דַּס"ל כְּשֵׁיִשׁ כֹּל דָּם הַנֶּפֶשׁ כְּלוֹ שְׂאֲפֹשֶׁר לִיפְרֹד וְלְצִאת מִגּוּפוֹ הָרִי כְּאֵן נֶפֶשׁ אָדָם.

וְע"כ אָמַר שְׂאֵנוֹ אֹמְרִים כּו' הֵינְנוּ בְּכֹל דָּם קֶטֶן שְׂיֵשׁ בּוֹ רְבִיעִית. וְרַע"ק הוֹדָה וְאָמַר אֶף אֲנִי כּו', כֵּן נִרְאָה פְּשׁוּט בְּבִיאוֹר הַתּוֹסֶפֶת: [קסג] וּמֵאַחַר דְּשְׂעִיעוֹר רֹבַע עֲצָמוֹת דְּמְטַמָּא לְפִי שְׂיֵשׁ בּוֹ שְׂעִיעוֹר עֲצָם אָדָם, דְּהֵינְנוּ רֹב מְנִין בְּתַחֲלַת בְּרִיּוֹתוֹ א"כ וְדֵאֵי אִין טַעַם כֹּל לְשִׂיטְרֵךְ שְׂיֵהִיָּה הַרֹבַע מְרֹב מְנִין אוֹ מְרֹב בְּנִין וְדוֹקָא מְקַצָּת מְכַל אֶחָד כְּדַבְּרֵי תוֹס' הַנֵּ"ל.

וּבְנִדְאֵי דְבְּכֹל עֲנִין שְׂיֵהִיָּה בּוֹ הַשְׂעִיעוֹר קָרִינֵן בִּיָּה עֲצָם אָדָם. וְהָא דְלֹא מְטַמָּא רֹבַע מְעַצָּם אֶחָד לְרַמְב"ם וְכַב"ה כַּנֵּ"ל מְבִנְיָר בַּל' רַמְב"ם שֶׁם וּבְפֶרֶק ב' הַל"י] דְּמִקְרָא דְּהַנּוֹגַע בְּעֲצָם לְמַדוּיָה דְּבִקְרָא קָמָא דְקֵאֵי אֲאוּהֵל כַּמ"ש [בְּנִזִּיר נ"ג סע"ב] עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה זֶה הַמְּאֵהֵל כְּתִיב בְּעֲצָם אָדָם דְּהֵינְנוּ כֹּל עֲצָמוֹת אָדָם אוֹ רֹבּוֹ רֹב מְנִין דְּבִכּוּלוֹ.

וּבִקְרָא בְּתָרָא דְנוֹגַעַתִּיב בְּעֲצָם דְּמִשְׁמַע עֲצָם אֶחָד וּבְגַמ' [שָׁם נ"ד רע"א] אֵיתָא זֶה עֲצָם כְּשִׁעוֹרָה וּל' הַרְמַב"ם [שָׁם הַלְכָה י'] עֲצָם אֶחָד אִפִּי' יֵשׁ כּו' וְטוֹמְאָת עֲצָם אֶחָד הַלְכָה מִפִּי הַשְּׂמוּעָה כּו' אִפִּי' עֲצָם כְּשִׁעוֹרָה כּו' ע"ש.

וּפְתִיחַת לְשׁוֹנוֹ עֲצָם אֶחָד מְבִנְיָר דְּאֲדַלְעִיל קָאֵי דְהָא דְעֲצָם אֶחָד אֶף שְׂיֵשׁ בּוֹ רֹבַע אִין מְטַמָּא בְּאוּהֵל ג"כ יְלַפִּינֵן מְזָה דְבְּעֲצָם סֵתָם מְשַׁמַּע תְּרוּנִיָּהוּ בֵּין גְּדוּל מְרֹבַע וְלַמְעַלָּה בֵּין קֶטֶן כְּשִׁעוֹרָה.

וּבְרִיּוֹתָא דְנִקְט רַק כְּשִׁעוֹרָה, [וְדַחֲוִק לְהַעֲמִיד סֵתָמָא דְּבְרִיּוֹתָא כְּשִׁמְאֵי בְּמַתְנֵי דְעַדִּיּוֹת דְּגַם רֹבַע מְעַצָּם אֶחָד מְטַמָּא בְּאוּהֵל]. וּכְיוּצָא בּוֹ בְּבְרִיּוֹתָא קְמִיּוֹתָא דְהֵתָם בְּעֲצָם אָדָם.

אָמְרוּ זֶה רֹבַע עֲצָמוֹת וְלֹא אָמְרוּ רֹב בְּנִין וְרֹב מְנִין וְשִׁדְרָה וְגוֹלְגוֹלְתָא. וּמִיָּהוּ שֶׁם כֹּל הֵנִי הֵם מִפְּשֻׁטָא דְקָרָא דְעֲצָם אָדָם וְלֹא צְרִיךְ לְפָרֵשׁ אֵלָּא מַה שֶּׁלֹּא נִשְׁמַע מִפְּשֻׁטָא.

דְּעֲצָם אָדָם מְשַׁמַּע כֹּל עֲצָמוֹתָיו אוֹ רֹבּוֹן אוֹ שְׂנִיכְר תְּמוּנַת אָדָם. וּבְרֹבַע עֲצָמוֹת לִיכָא כֹּל זֶה רַק דִּישׁ בּוֹ שְׂעִיעוֹר דְּתַחֲלַת עֲצָם אָדָם כַּנֵּ"ל וְדַבְּרָה זֶה אִינוֹ בְּכֹל לְפִשְׁטָיָה דְקָרָא כֹּלֵל.

וּמִשׁוּם הֵכִי כְּתִב רַמְב"ם דְּאִינֵן ד"ת וְכַמוֹ בְּרְבִיעִית דָּם דְּבְנֶפֶשׁ אָדָם הֵינְנוּ כֹּל דָּם חַיּוֹתוֹ כַּמ"ש לְעִיל וְהַלֵּל"מ דְּגַם בְּשְׂעִיעוֹר תְּחִלַּת דְּמוֹ נֶפֶשׁוֹ מְטַמָּא ה"נ בְּרֹבַע עֲצָמוֹת דְּכֹתִיבָה וְתְרוּנִיָּהוּ אִינֵן ד"ת.

(ומיהו בָּדָם י"ל תְּצִי לֹג דְּמַגְלַח יִלְפִינֵן מְקָרָא דְנִפְשׁוֹת כַּמ"ש לְעִיל אֲבָל תְּצִי קַב עֲצָמוֹת דְּמַגְלַח צָרִיף טַעַם, וצ"ל דָּגַם זֶה הַלֵּל"מ, וְאֶפְשָׁר לֹמַר דְּהוּא שְׁיַעוּר תַּחֲלַת עֲצָמוֹת דְּרֹב בְּגִנּוּ וְרֹב מְגִנּוּ יַחַד] וְנִקְטִי בְּרִייתָא הַחִידוּשׁ דֵּהַלֵּל"מ שְׂבִכְלָל זֶה מַה דְּלֹא יִדְעִינֵן מִפְּשִׁטָּיה, וצ"ל גַּם פֶּאן פְּשִׁטָּיה דְּעֲצָם מִשְׁמַע כָּל עֲצָם שְׁיִהְיֶה וְאֶשְׁמוּעִינֵן בְּרִי תָא הַשְׁיַעוּר דֵּהַלֵּל"מ דְּלֹא פְּחוֹת מִפְּשִׁעוּרָה.

אֲבָל מְרַמְב"ם הַנ"ל מְבִנְיָא דְכָל טוֹמְאָת עֲצָם אָדָם הִלְכָה מִפִּי הַשְׁמוּעָה, וְהוּא מְוַכְרַח לְשִׁיטָתוֹ דַּמ"ש עֲצָם פְּשִׁעוּרָה הִלְכָה וְאִין דְּנִין ק"ו מִהִלְכָה הִינְנוּ דְגוּף הַטוֹמְאָה הִלְכָה. וְאִי רַק הַשְׁיַעוּר דְּשִׁעוּרָה הִלְכָה אֶפְתִּי נִילִיף הַק"ו מְגוּף הַטוֹמְאָה הַמְפֹרְשֵׁת בְּכַתוּב וְאֶפְתִּי תִימָא דְפְּשִׁטָּיה דְקָרָא רַק בְּעֲצָם שְׁלָם אוֹ דְנִקְא בְּעֲצָם שְׁיֵשׁ בּוֹ רֹבַע פִּינּוּ דְמִטְמָא בְּמַגְע בְּלִבָּד וְלֹא בְּאִוְהֵל אִיכָא ק"ו שֶׁל רְבִיעִית דָּם וְנִילִיף הַק"ו מִהוּא, וְנִרְאֶה דְלְרַמְב"ם פְּשִׁטָּיה דְהוּא קָרָא בְּתָרָא בְּעֲצָם אוֹ בְּחִלָּל אוֹ בְּמַת קָאִי אֶעְצָם וְחִלָּל וּמַת דְקָרָא קָמָא.

וְהֵתָם בְּטוֹמְאָת אִוְהֵל כְּדִרְיֵשׁ שְׁם מַעַל פְּנֵי הַשְׁדָּה וְכָאן אָמְרוּ לְטוֹמְאָת מַגְע. וְאִף דְכָאן אָמַר עֲצָם סְתָם י"ל דִּילְמֹד סְתוּם מִהַמְפֹרְשׁ לְעִיל דַּר"ל עֲצָם אָדָם דְחֹזֵר פֶּאן שְׁנִית כָּל הַנִּי דְלְעִיל לְמַגְע.

וּבְרִייתָא דְדִרְיֵשׁ לְעֲצָם פְּשִׁעוּרָה בְּאֶבֶר מַה"ח שְׁאִין עָלֵיו בְּשָׂר פְּרָאוִי וְאֶבֶר מַה"מ שְׁאִין עָלֵיו בְּשָׂר פְּרָאוִי הַפֵּל דְרִשׁוֹת וְלֹא מִפְּשִׁטָּיה דְקָרָא. וְהָא דְבִאמֵה"ח וְאִמֵה"מ שְׁאִין עָלֵיהֶם בְּשָׂר פְּרָאוִי כְּתוּב רַמְב"ם דְאִינָם ד"ת וּבְעֲצָם פְּשִׁעוּרָה כְּתוּב דְהוּא ד"ת, הִינְנוּ מִשׁוּם דְבִהַנִּי אִין שׁוּם רְמֵז בְּפְּשִׁטָּיה דְקָרָא דְאִין שׁוּם שְׁיִנּוּי לְשׁוֹן בֵּין הָאִי לְהַקּוּדָם לֹמַר דְהוּא בְּחִלָּל וּבְמַת מִיִּירִי בְּעִנְיָן אַחֵר, וְכַמ"ש בְּרֹבַע עֲצָמוֹת דְאִינֵן ד"ת מִהוּא טַעְמָא דְלֹא נִלְמַד מִפְּשִׁטָּיה דְעֲצָם אָדָם.

אֲבָל בְּעֲצָם דִּישׁ שְׁיִנּוּי לְשׁוֹן דְהִכָּא לֹא כְּתוּב אָדָם אַע"ג דַּמ"מ פְּשִׁטָּיה אֶעְצָם דְלְעִיל קָאִי, מֵאַחַר דְהוּא הִלְכָה מִפִּי הַשְׁמוּעָה דְקָאִי אֶעְצָם אָדָם וְלַמַּגְע לְבַד רְמוּז שְׁיִנּוּי לְשׁוֹן הַכְּתוּב שְׁיִהְיֶה נִדְרָשׁ גַּם עַל זֶה חֲשִׁיב לִי ד"ת.

וּבְרִייתָא דְאָמַר זֶה עֲצָם פְּשִׁעוּרָה וְלֹא אָמַר זֶה עֲצָם אָדָם דִּישׁ בּוֹ ג"כ חִידוּשׁ מְרֹבַע עֲצָמוֹת כַּנ"ל. י"ל דְאֶתְאֵן לְרַע"ק דְנִתְבְּאָר לְעִיל דְהוּא דַּס"ל עַל רְבִיעִית דָּם מְגַלַּח מִק"ו ס"ל בְּאֶמַת דְעֲצָם פְּשִׁעוּרָה אִינוּ הִלְכָה, דְמִפְּרָשׁ פְּשִׁטָּיה דְבְּעֲצָם דְלֹא כְּתוּב אָדָם קָאִי אֶעְצָם אָדָם וְכָל עֲצָם בְּמִשְׁמַע וְאֶפְתִּי אִינוּ שְׁלָם.

וְנִקְטִי הַבְּרִייתָא הַשְׁיַעוּר דְכְּשִׁעוּרָה מַה שְׁלֹא נִזְכָּר בְּכַתוּב וְאֶע"ג דְהַשְׁיַעוּר הַלֵּל"מ לֹא שְׁיִיף עַל זֶה, אִין דְנִין ק"ו מִהִלְכָה כַּמ"ש לְעִיל: [קִסְד] וַיֵּשׁ לִינִישׁ בְּזֶה מַה שְׂכַתְּב רַמְב"ם בְּפִירוּשׁ הַמְשָׁנָה [סִיפ"א דְאֶהֱלוֹת] דְטוֹמְאָת עֲצָם פְּשִׁעוּרָה בְּמִשְׁאָ יִלְפִינֵן מִק"ו.

וְאִין צְוֹרָף לְמַה שְׂכַתְּבִי לְעִיל דַּר"ל בְּזֶה גַם לְרִישׁ לְקִישׁ. רַק גַּם לַר"י דְקִי"ל כְּפִתְיָה שְׁפִיר אֶצְטְרִיף דְהוּא בְּרִייתָא דְדִרְיֵשׁ הַנִּי קָרָאִי לְאֶבֶר שְׁאִין עָלֵיו בְּשָׂר פְּרָאוִי לְטַעְמָיה דְמִפְּרָשׁ פְּשִׁטָּיה דְבְּעֲצָם אֶעְצָם אָדָם כַּנ"ל.

וְא"כ הוּא קָרָא מִיִּירִי בְּמִטְמָאִין כְּמַגְע לְבַד וְלֹא בְּאִוְהֵל. וְע"כ בְּחִלָּל וּבְמַת אֶבֶר שְׁאִין עָלֵיו בְּשָׂר פְּרָאוִי דְהוּא טוֹמְאָת מַג לְבַד וְטוֹמְאָתוֹן מְקָרָא ע"כ פְּרִיף לַר"י דָּגַם נְזִיר מְגַלַּח פִּינּוּ דְטוֹמְאָתוֹ ד"ת.

והוצרף להעמיד למשא ובריינתא כרע"ק דע"כ מקרא פנ"ל ולדידן דקיי"ל פתכמים דהוא הלמ"מ דפשוטיה דעצם לטונמאת מגע דעצם אדם דלעיל פנ"ל, גם בחלל ובמת אדלעיל שיש עליו בשר פראוי ולא מיינתר קרא למשא דעצם פשעורה כלל והגם דרמב"ם מיייתי האי קרא אעצם אדם ודהוא דברי תורה הרי כתב דהוא הלכה מפי השמועה פנ"ל ועיקרו אדלעיל וכמו שנתבאר, והא דלא משני לפי זה אדר"י דההך בריינתא כרע"ק והוא אומר דבריו לרבנו דהלכתא פותיהו ולמה לי למדחק לאוקמה למשא ובא"ע.

י"ל משום דא"כ הו"ל למיתני פמשנה או בריינתא פלוגתא דרע"ק ורבנו באבר שאין עליו בשר פראוי אי נזיר מגלח. וע"כ דלא פליגי בהא ונד"ה אין מגלח, ומיהו לר"ל שם דאמר רחמנא רבניה לטונמאה וה"ה לגילוח נזיר ע"כ ס"ל דגם לרבנו הני דרשות ד"ת גמור דדבריו הם להלכה דקיי"ל פרבנו וצ"ל דמפרש מ"ש עצם פשעורה הלכה פהתוס' הנ"ל דהלל"מ הוא דנזיר מגלח דלא נימא דלא יבוא דוקא במטמאין בביאה ובא ההלמ"מ דהוא הדין למטמאין במגע וכונהו דאתרבו מקרא דהנוגע למגע לבד אתרבו בהלל"מ זו גם לנזיר ולפ"ז קשה לרמב"ם ורש"י הנ"ל דמפרשי [ע"כ מעצם כתי"ק]: [ע"כ מצאתי בכתי"ק על קונטרס של מ"ה דפין רביע בוגין.

ונשאר עוד שני דפין חלק בלי כתי"ק וחבל כו'. וזכות רבינו הקדוש המסביר הפהן זצלה"ה יגונן עלינו לעולמי עד: עוד איזה הערות מה שמצאנו על גליון הרמב"ם שלמד בו הגה"ק המסביר זצלה"ה זי"ע, [פ"ט מהלכות יסודי התורה הלכה א] לפיכך אם יעמוד איש כו' ויעשה אות ומופת ויאמר שה' שלחו להוסיף מצנה או לגרוע מצנה או לפרש המצנה מן המצות פירוש שלא שמענו ממשה כו' הרי זה נביא שקר כו'.

[נ"ב] והרמב"ן [פ' ראה י"ג ד'] כתב דהמוסיף מצנה אין לשמוע אליו אבל אין חייב מיתה. יעיי"ש שהוא כמסתפק בזה, וע"ש בס' פנים יפות דלפי דבריו הוא הדין לגרוע מצנה: [שם הלכה ב'] וכן אם צונו בדברי הרשות כו' מצנה לשמוע לו והעובר כו' חייב מיתה ביד"ש כו'.

[נ"ב] ואפילו אינו נביא ובמקרה בא מלאך והגיד לו דבר. צריך לשמוע דברי המלאך פהיה דמנוח שלא הי' נביא, והוצרף שמשון לשמור נזירות.

ועי' מהרי"ט [ס"א סי' כ']: [שם הלכה ג'] וכן אם יאמר לנו הנביא שנודע פנו שהוא נביא לעבור כו' על מצות הרבה כו'. [נ"ב] עי' נחל קדומים [פ' ראה אות ד] נסתפק בזה בשם מהר"א נחום מלשון הגמרא והספרי.

דאיתא על אחת מכל כו' דמשמע דוקא אחת: [פ"י הלכה ד] הא למדת שבדברי הטובה בלבד יבחן הנביא, הוא שירמז' אומר כו'. [נ"ב] רישלמי [פ"א דסנהדרין הלכה ה'] ותנחומא [פ' וירא סי' י"ג]: הלכות דעות [פ"ב הלכה ד] אפרו על רב תלמיד רבינו הקדוש כו'.

(נ"ב) עי' לקמן ספ"ד מתפילין הלכה כ"ה: הלכה ו' [ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב. [נ"ב] פסחים [קי"ג ב] ב"מ [מ"ט א]: שם אלא תוכו כפרו כו'.

[נ"ב] ברכות כ"ח א [ויומא [ע"ב ב]: [פ"ו הלכה ט] מי שחטא עליו חבירו כו' ומחל לו בלבו כו' הרי זו מדת חסידות כו' [נ"ב] עי' מגילה [כ"ח א] הלכות ת"ת [פ"ז הלכה י"ב]

מי שנידוהו בתלום כו' צריף י' בנ"א כו' להתירו כו' ואם לא מצא טורח אחריהם עד פ"רסה כו'.

כתב הכ"מ צ"ע מנין לו כו'. [נ"ב] בן הוא בשאלות [פ' מקץ ר"ס כ"ט]: הלכות עפ"ם [פ"ב הלכה ב] ספרים רבים חברו העפ"ם כו'.

צנונו הקב"ה שלא לקרות בהם כלל ולא נהרהר בה פנו. [נ"ב] ע"י תו"כ ריש קדושים פסקא יו"ד] ובקו"א שם בשם הרא"מ: [פ"ה הלכה ב] מצנה ביד המוסת להורגו שצאמר ידך תהי' בו פראשונה וגו'.

[נ"ב] וע"י בתוי"ט [פי"ד דנגעים מ"ט] בדין נקטעה ידו או שנגדמה: [פ"ח הלכה ו] שוחק וזורה לרוח או שורף כו'. [נ"ב] הבית הלל ביו"ד סו"ס קמ"ו] הגיה דצ"ל שוחק: [פ"י הלכה א] אבל המוסרין והאפיקורסין מישראל מצנה לאבדן ביד כו'.

[נ"ב] משמע דגוים לא, וצ"ע מגמ דחולין [י"ג ב'] עיי"ש וע"י רש"י ע"ו כ"ו רע"ב ד"ה מומר ותוס' [שם י' ב']: פ"ט מהלכות עבדים הלכה ג' אהד מן האומות שפא על שפחה פנענית שלנו. הרי הבן עבד פנעני כו'.

[ע"י בהשגת הראב"ד שכתב שזה נגד הגמ' [קדושין ס"ח ח ע"ב] כו' עיי"ש.] אמנם רבינו המתבר הכה"ג זי"ע ציין שם.

ירושלמי פ"ג דקדושין הלכה י"ג: ברין רחמנא דסייען עד כאן. זכות רבינו יגן עלינו ועל כל המסייעים ועכ"י אמן.